

Hewhewii winéwí'wii Kooh Kifiliimunkii ki'askii

The New Testament in Noon

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

MĚCCĚE	4
MARKA.....	25
LÚKKA	39
SAN.....	60
TUMEENCAA	76
ṬU-ROOM.....	94
1ṬU-KORENTI	103
2ṬU-KORENTI.....	111
ṬU-GALAAAT	117
ṬU-EFEES	121
ṬU-FILIIP	124
ṬU-KOLOOS	127
1ṬU-TESALONÍK	129
2ṬU-TESALONÍK	131
1 TÍMOTÉE	133
2 TÍMOTÉE.....	136
TÍT	138
FÍLEMOŃ.....	140
YAAWÚ'CAA.....	141
SAAK.....	147
1 PEE'	150
2 PEE'	153
1 SAN	155
2 SAN.....	158
3 SAN.....	159
YÚUT.....	160
ÍNOHLUKOH.....	161

MËCCËE

Wo'eencii lëgis Këyítii

Wii wëri en Hewhewii Mëccëe bínɗa. Mëccëe yëri en juutaa Yéesu ɗayee tummbari tēelbēeci. Ya bok ga apotaa'caa Yéesu wosee wo''aɗa kiyēega-lohnee Hewhewii winéw'i wii na kituuki' kikerceen.

Mëccëe bín ga këyítii daa kilimukkaa Yéesu eneeɗa, iñcaa ya tumee ga ɛldúnaɗa, iñcaa ya jégíree ɗuwaada, kikaankaagari na kimílskaagari ga ɗuwaa kaaninɗa. Yéesu jégíree ɗuwaa ee yēréméerí wo'eenci; ya yaa wëkí' d'úukoolí'caa, ya yaa kaal raɓcaa ga ɗuwaa, ya yaa tum enaama cidóoyí' waa'.

Hewhewii winéw'i wiima Mëccëe bídi' wa yaawúu'caa fodaagari kiteeɓɓa an kayoh-kayohɗa Yéesu yëri en Músalkaatii seldíga-Koohcaa wo'ee ga looci ga Këyítfaa fisela'í'faa; ee ɓéeb iñaa wo' see gari balaa ya hay ɛldúnaɗa laakka. Yéesu yëri en buuraa jomee kihayɗa. Iñaa tah ɓiyewin ɗayeeerí "kucaasamunkii Dëwít" ndaga Dëwít yëri enee buuraa yiyaakya ɓu-Isarayeel, heetaa Kooh tanukɗa. Ee hidaa daa Yéesu teeɓɓa heetaa Isarayeel daa Nguuraa Kooh manɗa tóoh, ɗuwaa kuliyuk gaɗaɗa, ɓa ga kihafɓa ɓëri sagohsee nari. Ga waa Yéesu kaanndaɗa, ɓa kaalla tēelbēecaagari, hoonohussaɓa ki'as jaangu-yaawúu' caagaɓa. Baama ga kihafɓa tasaarukohussa daa en ɓéeb ga ɛldúna, ɓa ɓaa jangat Hewhewii winéw'i wii.

Këyítii Mëccëe bínɗa tíidoh anee:

- 1 - Caasamuncaa Yéesu na kilimukkaaagari ()
- 2 - Jangataa Saŋ-Bētís ()
- 3 - Bētísaa Yéesu, na fíraa Seytaani na Yéesuɗa ()
- 4 - Yéesu yaa lëgëy ga gohaa Gëllílee ()
- 5 - Yéesu meyooha Gëllílee yaa Yah Yéerúsaleem ()
- 6 - Bescaa mēeñjoh ga kipeskaa Yéesuɗa ()
- 7 - Yéesu mílissa ga kikaanka ()

Caasamuncii Yéesu

Níllii caasamuncii Yéesu *Kiristaa*, kucaasamunkii *Dëwít*, ee Dëwít 1 yiima en kucaasamun *Abaraham*ɗa, wëri wii: ²Abaraham límmba *Ísaak*. Ísaak límmba Yakoop. *Yakoop* límmba *Yúdaa*, ya na ɓikēmēenkíci ³Yúdaa límmba Farees na Sara, eewɓa teeksee Tama'. Farees límmba Esarom. Esarom límmba Aram. ⁴Aram límmba Amínadap. Amínadap límmba Naason. Naason límmba Salmoon. ⁵Salmoon laakka na Rahap Boos. Boos laakka na Rut Yobet. Yobet límmba Yesee. ⁶Yesee límmba buu' Dëwít. Dëwít laakka na ɓeti Úri' Salmoon. ⁷Salmoon límmba Robowaan. Robowaan límmba *Abíyaa*. Abíyaa límmba Asaf. ⁸Asaf límmba Yosafat. Yosafat límmba Yoraam. Yoraam límmba Osiyaas. ⁹Osiyaas límmba Yotaam. Yotaam límmba Akaas. Akaas límmba Esekíyaas. ¹⁰Esekíyaas límmba Manasee. Manasee límmba Amoos. Amoos límmba Yosiyaa. ¹¹Yosiyaa límmba Yekoñaas na ɓikēmēenkíci ga jamaanaa *ɓu-Isarayeel* toolohu na dooli ga kúlkaa *Babíloon*ɗa.

¹²Ga waa ɓu-Isarayeel toolu *Babíloon*ɗa, Yekoñaas límmba Salaceel. Salaceel límmba Sorobabeel. ¹³Sorobabeel límmba Abíyút. Abíyút límmba Elíyakím. Elíyakím límmba Aasoo'. ¹⁴Aasoo' límmba Sadok. Sadok límmba Akím. Akím límmba Elíyút. ¹⁵Elíyút límmba Eleyasaa'. Eleyasaa' límmba Matan. Matan límmba Yakoop. ¹⁶Yakoop límmba Yoseef, yaal Mariyaama, yaa en eew Yéesu yii ɗaysi Kiristaaniiɗa.

¹⁷Iñaa aboh ga Abaraham bi ga buu' Dëwít, laakin kon jamaanu-ɓo' cidaaŋkaah na cinikiis; lēehí'ta iñaa aboh ga buu' Dëwít bi ga daa ɓu-Isarayeel toolohu na dooli ga kúlkaa *Babíloon*ɗa laakin jamaanu-ɓo' cidaaŋkaah na cinikiis, ee ɓaawaagaɓa ga kúlkaa *Babíloon* bi ga kilimukkaa Kiristaanii, laakin jamaanu-ɓo' cidaaŋkaah na cinikiis.

Kilimukkaa Yéesu

¹⁸Kilimukkaa Yéesu *Kiristaa* laakoh anee: Eeci Mariyaama enee jowu Yoseef. Ee balaa ɓa bok túuyaa, Mariyaama ennda na look ga tumeenaa Helaa yisela'í' yaa. ¹⁹Yoseef fiilaagari enee ɓo' yijúwí', ee iñaa tah ya waarēeríri kiwiñ ga fíkú ɗuwaa, ya nammbari kiheel kifoñ ee ken yēego. ²⁰Lak ya yaa lís kihalaat ga iñaa, dalla kilaak *malaakaaHa'* -mudii, yaa feenukki ga ɗuuy' heey, wo''ari an:

- Yoseef, kucaasamunkii *Dëwít*, kaa niik kiɓeɓ Mariyaama ya en ɓeti-fu ndaga lookaa ya ɓayɗa meyooh ga tumeenaa Helaa yisela'í' yaa. ²¹Ya

hay kilaak kowu kiy'aal, ee fu teekanka Yéesu, ndaga yëri yah kimúsal ɗuwiigari ga baakaa'ciigaɓa.

²²Tóoh iñcaama laakka doonaa iñaa Ha' mudii, wo'ee kooroh ga kúuwkaa *seldíga-Koohaa*ɗa mat. ²³Ya wo'ee an: «Oomaa-jowaa ínohoo yaal hay ki'en na look, ya laak kowu kiy'aal kaa yah kiteeku Emanuweel.»

Teekaama wëri en "Kooh yii naruu."

²⁴Ga waa Yoseef yúudukɗa, ya tummba fodaa daa malaakaa Ha' -mudii nakeerikaɗa: ya haydohha ɓetici Mariyaama kaanci. ²⁵Wayee ya ínohiiri bi ga daa Mariyaama laak kowu kiy'aalɗa, ya teekkaka Yéesu †.

'Bíbo' ɓilēekí' -hamham ga loo ol hayussa kimalak Yéesu

Ga waa Yéesu límu ga teeraa *Betlee' em* ga kúlkaa Yúudée, lakanaa 2 *Eroot* en buu' daamaɗa, laakka ɓíbo' ɓilēekí' -hamham ga loo ol, ɓa meyooh Penku hayussa Yéerúsaleem, ²ɓa meekisohha an: - Yada buurii yaawúu' cii han kilimúɗa? D'í hotin ku'olkaagari ga Penku ee d'í hay kijaamukki.

³Ga waa Eroot buuraa kelohkaɗa, ya jaahli' a lool, ya na ɓu-Yéerúsaleem ɓéebɓa. ⁴Ya hídírohha sarahohcaa ɓiyaakɓaa na jégíroh-waascaa ɓu-dēkaa. Ya meekissaɓa ɗekataa *Kiristaanaa* jom kilimó-huɗa. ⁵Ba taassari an:

- Ya jom kilimóhu Betlee' em ga kúlkaa Yúudée, ndaga iñii yii yëri *seldíga-Koohaa* bídee:

⁶«Ee fu, Betlee' em, ga kúlkaa Yúudée, enndii an kay fu wëñ kijutuut ga ɗëkcii Yúudée, ndaga ha' -kúlkaa yaa kinii' *ɓu-Isarayeel*, heetiigooɗa, meyoohan garaa.»

⁷Waa ennda ɗa, Eroot ɓayya ha' -hamhamcaa ga pet, meekissaɓa wahtaa olaa mey' siiyɗa. ⁸Lēehí'ta, ya wossaɓa Betlee' em, wo''aɗa an: - Karat, d'ú meekisoh dijóffí' ga loo ku'oomaakaa. D'ú hotjanaa, yēegalattoo doonaa mi ɓan mi ka' ja kijaamuknee.

⁹⁻¹⁰Ga waa buuraa wo''a naɓa bi lēehí'ta, ɓa ammba waas. Ee ga waa ɓa en ga waasɗa, ɓa hotissa ku'olkaa ɓa séenee ga Penkuɗa. Daa ɓa hotja hen keeñɓa soossa lool. Ku'olkaa kuliyukka ga fíkúɓa bi ga ɗekataa oomaanaa enohɗa, ja tuukka da. ¹¹Fodaama, ɓa aassa ɗuuy' kaanfaa. Ba hotta ku'oomaakaa na eeci, Mariyaama. Ba yí'a, jaa-

† Yéesu ga ki' Ebërēe, waa' kiwo' «kimúsal, kisom.»

mukussa ku'oomaakaa. Lēehi'ta ba pēkissa hēmbúcaagaḁa, ḁa e'tari cikēñi'caa: enee wúrúus, cúuraay, na *mii'*.¹² Waa ennda ḁa, Kooh yéec-gallaḁa ga heey' an ḁa hanat kiboyukoh ga Eroot. Ba ḁoy'kohha waas wiliis ḁaa y'ah kúlḁa.

Yéesu núpídohussa kúlkaa Esípti

¹³ Laakka *malaakaaHa'mudii* feeñuk Yoseef ga heey', lak ha'-hamhamcaa karuunun, wo''ari an:

- Kolka, ḁewaa oomaanii na eeci, núpaa kúlkaa Esípti, ndaga buu' Eroot hay kiraasluk oomaanii ki'aplučki. Tesaa daama bi ga daa mi wo'sannda yen yiliis.

¹⁴ Yoseef kolukka ga wek, ḁeḁpa oomaanaa na eeci, ka'neera naḁa kúlkaa Esípti. ¹⁵ Ya tessa daama bi ga daa Eroot kaanḁa. Fodaama iñaa Ha'mudii wo'ee, koorohha ga kúuwkaa *sēldúga-Kooḁaḁa* matta. Ya wo'ee an: «Mi ḁayya kowukaagoo ka meyoḁ kúlkaa Esípti.»

Buu' Eroot aplukka tu'oomaa ga Betlee'em

¹⁶ Eroot inohha an ḁuwaa ḁilēeki'-hamhamḁaa ga loo olḁa ḁúkuu-nunndi, ya aylukka lool. Ya dalla ki'ebil ḁisoldaa' *Betlee'em* na dēkcaa wíilwaḁa, ḁa ap ḁéeb ḁu'oomaa-Y'aalḁaa laakin tkiis tanak aawwa taa-hay. Ndaga tikístaama méeyngoh na jamaanaa ha'-hamhamcaama wo'seeriḁa. ¹⁷ Fodaama, iñii yii ee Yéremii *sēldúga-Kooḁaa* wo'eeḁa matta. Ya wo'ee an:

¹⁸ «Laakin koonaaakaa kelohuk ga teeraa Ramaa, tikodukoh na tilooyoh timéeski' taa da. Rasel yéeri en na kikoduk towutaagari, ee ya waa'tii ken ḁékóhi'ti, ndaga ta lísissii.» ††

Yoseef na Mariyaama na Yéesu kúlkohussa Esípti

¹⁹ Waama, lak buu' Eroot kaanin. Laakka *malaakaa* Ha'mudii feeñuk Yoseef ga heey', ga kúlkaa Esípti, ²⁰ wo''ari an:

- Buwaa heelsee ki'ap oomaaniḁa kaanuunun. Kolka, ḁewaa oomaanii na eeci, ḁoy'kaa kúlkaa *Isaraveel*.

²¹ Yoseef kolukka, ḁeḁpa oomaanaa na eeci, ya ḁoyukka kúlkaa Isaraveel. ²² Ee daa Yoseef kelohee an Arkelawoos yéeri lam Eroot, paamci ga kibuu'kaa kúlkaa Yúudée, ya niikka da kika'. Kooh wo''a nari ga heey', ya ka'neera goḁaa Gēlilée. ²³ Ya dēkka ga teeraa wo'u *Nasareetḁa*. Fodaama iñaa *sēldúga-Kooḁaa* wo'ee ga *Kiristaaniḁa* matta. Ba wo'ee an: «Ya dakantiloḁsan ga Nasareet.» ‡

Jangataa Sañ-Bētís

(Měccēe 1: 2-8; Lúkkaa 3: 1-18; Tumeen 19: 4; Sañ 1: 6-8,15-37)

3 Ga jamaanaama, Sañ-Bētís hayya ga, ya yaa jangat ga ḁuuy' ēgi'-dúndagaa kúlkaa Yúudée an:

² - Súpítat kipeskiigarúu, ndaga Nguurii ga ḁookḁa deeyin!

³ Sañ yéeri en ḁaa *Isayísēldúga-Kooḁaa* wo'ee gari an: «Laakin koonaa-ḁo', kaa en na kiwo' didóol' ga ēgi'-dúndagaa an: «Waayukḁat *Ha'mudii* waasii, júwí'ḁatti tuwaas-waastii!»

⁴ Sañ ekukee kúltifaa terohu na fénuf geeleem, ya pēkírukka liib-on ga kenohkaa. Ya daanee kiñam paY na kúum. ⁵ Buwaa ḁaa meyoḁ Yéerúsaleem, na ḁéeb kúlkaa Yúudée na ḁéeb dēkcaa deey' húlúwaa Yúrdenḁa, ḁaa hay gari. ⁶ Ba ḁaa récuk baakaa'caagaḁa ga fikí ḁéeb ee Sañ yaa bētísi' ḁa ga húlúwaa Yúrden. ⁷ Daa Sañ hotee *ḁiFērisiyeen* na *ḁiSaduseyeen* ḁiyewin ḁaa hay gari kibētísi'uk, ya wo''aḁa an:

- Heet goñ-saamaancii, ḁii lēdi'túu ḁa iñaa tahaandúu kirēc ga aylukaa Kooh y'ah kihayḁa? ⁸ Kon tumat iñcaa teewohin an ḁú récukin baakaa'ciigarúu. ⁹ Ee kaa abat ga hellúu an: «*Abaraham* en caasamm-bii". Ndaga mi wo''úu man Kooh mínin kiḁeḁ atohcii cii, ya mey'doh ga tucaasamun Abaraham! ¹⁰ Diima deñ kékúsaa tūmin boscaa tedikḁaa, kigú' nílcaa. Kon kedikkaa límbbii towu tijófi' tóoh, gúru, jafu ga kiwii. ¹¹ Mi, mi bētísi'úu ga músú kiteewoh an ḁú súpítin kipeskiigarúu. Wayee ḁaa en na kihay ga fenooroḁa y'ahhúu kibētísi' na Helaa yise-la'í yaa na ga kiwii. Yéeri wēñnjoo kimat: mi jutuutin ga kiḁol n'afa'caa-gari. ¹² Kankaa kaa ga yahci ee, ya y'ah kifaa' yoonaagari, ya ek tohootaagari ga dapaa; wayee feki'faa, ya hayfa kitēki' ga kiwiikaa yímoo taa'ḁa.

Bētísaa Yéesu

¹³ Waa ennda ḁa, Yéesu kúlkohha Gēlilée hayya kibētísi'uknee ga Sañ ga húlúwaa Yúrden. ¹⁴ Wayee Sañ tookkii, ya wo''a Yéesu an:

† *Mii' muluuy' kedik mi'ēēñi', en fan la' koleñ.* †† *Malkat Yéremii 31: 15 Rasel abu fodii eew yaawúu' cii ee ya yaa ga loy ndaga daa tu'oomaataa en na ki'apuḁa.* ‡ 2: 23 *Malkat Marka 1: 24; Lúkkaa 2: 39; Sañ 1: 45.*

- Mi yéeri sooluk kihay garaa fu bētísi''oo, fu nammba garoo kihay!

¹⁵ Wayee Yéesu loffari an:

- Tookaa hen rek, ndaga ḁu jomin kimēti' iñaa Kooh waa'ḁa.

Waa ennda ḁa, Sañ tookka. ¹⁶ Daa Yéesu bētísi' see bi lēehi'ta, ya mey-ca músúmaa. Ga saasi asamaanaa lēgisukka, ya hotta Helaa Kooh yaa yoosuk ga ḁookci en fan ho'. ¹⁷ Laakka koonaaakaa meyoḁ ḁook wo''a an:

- Bii yii yéeri en Kowukiigoo mi keeñukḁa, keeñnjoo soosin gari!

Seytaani fi'ta Yéesu

Waa ennda ḁa, Helaa yisela'í yaa woocaa Yéesu, ḁayyari ga **4** ḁekat, ēgi'-dúndañ doonaa Seytaani fi'ti. ² Ga waa Yéesu oo'ta noh-noh cidaañkaah-nikiis na wekcaagaca, faf kiyaab ammbari.

³ Waa ennda ḁa, Seytaani deey'ca Yéesu kifí'ti. Ya wo''ari an:

- En lak fu yéeri en *Kowukii Kooḁaa*, naka atohcii ca súpítuk mbúurú.

⁴ Wayee Yéesu loffari an:

- Kéyítfaa wo' an: «Bo' pesohanndii na mbúurú doñ, wayee ḁan, na tóoh wo'eena meyoḁhin ga kúuw Kooh.»

⁵ Waa ennda ḁa, Seytaani ḁayyari Yéerúsaleem, teeraa wisela'í waa, yíppari ga ḁook *Kaanfaa Kooh*, ⁶ wo''ari an:

- En lak fu yéeri en Kowukii Kooḁaa, yípukaa kakay, ndaga Kéyítfaa wo' an:

«Kooh hayyaa kinaki' *malaakacaagari*, ḁa teenngaa ga yahcaagaḁa, doonaa kotfu kéftukoo ga atoh.» ††

⁷ Yéesu loffari an:

- Bíduunun ḁan an: «Kaa jéematuk *Ha'mudii*, Koohyiigaraa.»

⁸ Waa ennda ḁa, Seytaani ḁayyaa Yéesu ga ḁook janjan wihóori', ya teeḁpari dēkcii ga ēldúnaḁa tóoh na ndamaa nguuraagaca, ⁹ wo''ari an:

- Mi hayyaa ki'on iñcuma tóohca binaa fu yi' ga fikíroo, fu jaamukoonaa.

¹⁰ Wayee Yéesu wo''ari an:

- Niskaa dii Seytaani! Ndaga Kéyítfaa wo' an:

«Fu yi'ḁan Ha'mudii, Koohyiigaraa ee fu jaamukannii ya doñ.»

¹¹ Waa ennda ḁa, Seytaani hannda Yéesu ki'fís kima, laakka malaakaa Kooh hayu ga Yéesu ḁa ḁaa toputu''i.

Yéesu dalla lēgēyaaagari ga goḁaa Gēlilée

(Marka 1: 14-15; Lúkkaa 4: 14-15)

¹² Ga waa Yéesu kelohha an Sañ-Bētís abuunun ga kasu, ya ka'ta goḁaa Gēlilée. ¹³ Ya yuñgii ga *Nasareet*, ya ka'ta kidēknee ga teeraa *Kafar-nawom* en ga goḁaa Sabulon na Neftalí. Teeraama en ga yahaa *giyyaa Gēlilée*. ¹⁴ Iñaa laakka fodaama doonaa iñaa *Isayii, sēldúga-Kooḁaa* wo'eeḁa mat. Ya wo'ee an:

¹⁵ «Dú ḁu-Sabulon, ḁú ḁu-Neftalí;

Gohcii deey' ga giyyii bi ga ḁakaa hanoh húlúwaa Yúrden gaḁa; Fu Gēlilée, kúlkii ḁuwii enussii yaawúu' dēkohḁa!

¹⁶ Heetii dēkee ga nūsḁa, hotin lee'laat wiyaa, ḁuwaa dēk ga kúlkaa kiñúusi'kaa kikaan enohḁa, lee'laat hayin gaḁa!»

¹⁷ Waa ennda ḁa, Yéesu aawwa kijangat an:

- Súpítat kipeskiigarúu, ndaga *Nguurii* ga ḁookḁa deeyin!

Yéesu ḁayya tēelibée ḁinikiis

(Marka 1: 16-20; Lúkkaa 5: 1-11)

¹⁸ Yéesu enee na kitídisuk ga seereena *giyyaa Gēlilée*. Ya hotta ḁo' ḁanak ḁaa bokoh. Enee Simoñ yaa teeku Pee'ḁa na Andari kēmēñkíci. Ba ḁaa wees mbaal ga giyyaa Gēlilée. Ba enee ḁimbaaloh jēn. ¹⁹ Yéesu wo''aḁa an:

- Taabukattoo, mi hayyúu kitum ḁimbaaloh ḁo'! ²⁰ Ga saasi ḁa foñja mbaalcaagaḁa, ḁaa taabukki. ²¹ Ga waa Yéesu ka'ta bi ga fikí, ya hot-ta ḁo' ḁanak ḁiliiis ḁaa bokoh. Enee towutaa *Sebedee*: Saak na kēmēñkíci Sañ. Ba enee ga ḁuuy' gaal-loocaa na Sebedee paamḁa, ḁaa hēwiraat mbaalcaagaḁa. ²² Yéesu ḁayyaḁa; ga saasi, ḁa foñja paamḁa na gaal-loocaa, ḁaa taabukki.

Yéesu yaa jēgíroh ee ya wēk'í ḁúukool'í caa

²³ Yéesu yaa wíil goḁaa Gēlilée ḁéebwa, yaa jēgíroh ga *jaangu-yaawúu'caa*, yaa yéegaloh *Hewhewii winéwí'wii* wo' ga loo *Nguuraa* ga ḁookḁa, ee ya yaa wēk'í ḁúukoolcaa ḁuwaa ḁéebca na ḁéeb iñcaa mesik ḁuwaaḁa. ²⁴ Teekaagari síwua ga ḁéeb kúlkaa Sírii. Ya yaa komu ḁéeb ḁuwaa ḁúukool, ee ḁúukoolcaagaḁa na mesikaatcaagaḁa bokkii. Ennda ḁuwaa raḁ abee na ḁaa laakee cikeen-keen, na lafañcaa,

†† 4: 6 *Malkat Kañcaa 91: 11-12.*

ya yaa wëk'i ßa. ²⁵ Mboooloo wiyaak waa taabukki: ßuwa meyohee go-haa Gëllílee na gohaa Teerucaa Cidaankaahca, na teeraa Yéerúsaleem, na gohaa Yúudée, na gohaa hanoh húlúwaa Yúrden gaa ßa.

Jangataa Yéesu ga ðook janjagaa

Daa Yéesu hotee mboooloomaa, ya lappa ðook janjagaa, ya yunnga, téelbéeçaagari hayussa ga yahaaci. ² Ya aawwaßa kijégi' wo'eenci cii:

³ - 'Ba yewinin múu', ßuwii tookuunun ga keeñßa kinduulkaagaßa ga fikíi Kooh ða, ndaga *Nguuraa ga ðook ða* wuußa!

⁴ 'Ba yewinin múu', ßuwii en na kikoduk wati ða, ndaga Kooh hayßa kidékóhi'!

⁵ 'Ba yewinin múu', ßuwii yewinin jam ða, ndaga ßéeri' yah kilam éldúna!

⁶ 'Ba yewinin múu', ßuwii ðíibuk kipes ga iña Kooh nakoh ða, ndaga Kooh hayßa kitumi'!

⁷ 'Ba yewinin múu', ßuwii laakin yërmaandi ga mooroom ða ða, ndaga Kooh hay kilaak yërmaandi gaßa!

⁸ 'Ba yewinin múu', ßuwii setin keeñ ða, ndaga ßa hay kihot Kooh!

⁹ 'Ba yewinin múu', ßuwii saki jam daa ßa enoh tóoh ða, ndaga ßa hay kibayu bitowu Kooh!

¹⁰ 'Ba yewinin múu', ßuwii hatalu ga kipesßa, ndaga kitum iña Kooh nakoh ða; Nguuraa ga ðook ða wuußa!

¹¹ 'Dú yewinin múu', binaa mi tah ðú ßassi, ðú hatalsi ga kipesúu, ðú wo' ðusi enaama yibóni' yaa en ßéeb ee saboh!

¹² Leenaa keeñjúu soosat, ðú neßluki, ndaga neehalaagarúu ga ðook ða hay kiyak. En ki' enaa, *séldúga-Koohca* ðeßpúu kihay ða hatalsee ga kipesßa fodaama.

Ki'en maraa na lee'laat ga éldúna
(Marka 9: 50; Lúkkaa 14: 34-35)

¹³ - 'Dú ßéeri en maraami éldúna. Binaa maraa safissiinaa, ma ðaanohsan na ya? Ma laaksisoo jeriñ, ma aamsan ga léedúu, ßuwa to-gisohma. ¹⁴ 'Dú ßéeri en lee'laatii éldúna. Teeraa tawahu ga ðook tégel mínoo ki ðaakuk. ¹⁵ Ken taaloo lampu lí' kanu ga ðookgaanaa. Wayee fu líkana hen doonaa wa mín kilee' ga ßéeb ßuwa enu ga túuya ða. ¹⁶ Kon lee'laatii en garu ða jom kimelic fodaama ga fikíi ßuwii. Doonaa ßa mín kihot tumeencaagarúu cijófi' caa, ee ßa mín kikañ Paammbúu yii en ga ðook ða.

Yéesu na Waasaa Móyíis

¹⁷ - Kaa foogat an mi hay kinis *Waasii Móyíis* wala iníi *séldúga-Koohcii* jégíroh ða. Kinísa haydohhiroo, wayee mi hayca kiméti' si'.

¹⁸ Mi wo' úuka ee kayoh; en an asamaanii na kakayfii cii líis diinaa, ku' oc jíinoo wala kufiiskaa wëñ kijutuut ga Bincií Waasii nískoo ga, bi ga daa tóoh laakan. ¹⁹ Kéri tah, ßa fu foñ enaama yínoo donj yaa wëñ kijutuut ga iníi nakohu kitum ða, fu jégí' ßuwa kitum fodaamanaa, fu tíksan ßa wëñ kijutuut ga *Nguurii yii ga ðook ða*. Wayee ßa fu taabukka, fu jégí' ßuwa kitum fodaamanaa, fu tíksan ßo' yiyaak ga Nguurii yii ga ðook ða. ²⁰ Mi wo' úu man: jégíroh-waascii na *Férisiyeenccii*, binaa ðú wëñjii ßa kitaabuk iña Kooh nakoh ða, ðú aasoo ga Nguurii yii ga ðook ða.

Ki' aylukoh na kijúwoh

²¹ - 'Dú kelohin an wo' see caasamuncaa an: «Kaa lanj kumuun ßo'. 'Baa lanj kumuun ßo' ßéeb hay kibayu ga waas.» ²² Ee mi wo' úu man: 'Baa ayluk mooroomcinaa, gënin gari ya ßayu waas. 'Baa ßas mooroomci an "Fu enndii dara" ßéeb, gënin gari ya ßayu ga fikíi *paanaa yaawúu' caa wiyaaakwaa*. 'Baa wo' i an "Hafigaraa líiffii" ßéeb, gënin gari ya jafu ga kiwiikaa safara. ²³ Binaa book, ßa fu tuuk ki'e' Kooh sarah ga *loteelaa*, ee daama fu níndisuk an mooroomfu am ðinndaa aylookaa, ²⁴ foñaa sarahaa daama ga *loteelaa*. Kara, fu júwohnee na mooroomfu paay. Lèehíraa, ßoy'ka, fu eroh sarahaagaraa. ²⁵ Binaa fu laakoh na ßo', ðú taam kilayohneenaa, gaawaa nari kijúwoh ga waasaa. En ðanaa ya tíkoora ga yah atti' ohaa, yaama tikkaa ga yah élkéetaa, fu tēcu ga kasu. ²⁶ Mi wo' úuka ee kayoh; fu meyoohoo daama ee fu fayyii iña fu laaki' ti ða bi ga fiftínaa mēeñjoh ða.

Ki ðúk yaalfu wala ßetifu fu faanuk na ßo' yiliis

²⁷ - 'Dú kelohin an wo' see an: «Kaa ðúk yaalfu wala ßetifu, fu faanuk na ßo' yiliis.» ²⁸ Ee mi, mi wo' úu man: ßa fu malak ßeti mooroomfu bi helfu tes garinaa, fu ðúkin ßetifu, fu faanukka na ßetifaama ga helfu. ²⁹ Binaa en lak kuhaskaagaraa ñaabaah tahaa kitum baakaaraa, lukitaa-ja fu jafja di' úsaayi'. Iña gën garaa ða wëri en kiñak ßak wínoo ga

faanfigaraa loo faanfigaraa tóohfa jafu ga safara. ³⁰ Ee en lak yah-ñaabaagaraa tahaa kitum baakaaraa, gúraawa, fu jafwa di' úsaayi'. Iña gën garaa ða wëri en kiñak ßak wínoo ga faanfigaraa loo faanfigaraa tóohfa jafu ga safara.

Yéesu wo' a ga loo kifasi'

³¹ - Laakin iña wo' see an: «ßa fu foñ ßetifunaa, eraari jikéyítjaa tee-woh an fu fasi' inndi.» ³² Wayee mi wo' úu an: ßéeb ßa fu foñ ßetifu, ee enndii an ya ðúkkaa hen faanukka na yaal yiliisaa, fu ekki ga ki-faanuk na ßo' yiliis. Ee ßa fu pañ ßetifaa fasi' u henaar, iña kidúk ßetifu fu faanuk na ßeti filiis.

Yéesu wo' a ga loo kiwaatuk

³³ - 'Dú kelohin ßan an wo' see caasamuncaa an: «Kaa waatuk sooy, wayee iña fu waatukin kitum ga fikíi *Ha' mudiinaa*, tumaari»; ³⁴ wayee mi, mi wo' úu man: Kaa waatat hen dara. Enndii ga teekii ðook-Kooh, ndaga Kooh yun daama kinguuruk. ³⁵ Enndii ga teekii kakayfii ndaga Kooh tum da ditogaa' kotci. Enndii ga teekii Yéerúsaleem, ndaga daama en teeraa buurii yiyaakyii. ³⁶ Kaa waatuk ga hafigaraa ndaga fu mínoo kiyaanaawi' wala kisúusúusi' kufen jíinoo ga. ³⁷ Wo' enndúu en "Eheena", enat "Ehee". En o' óonaa enat "ó'ó". Iña ßaatuk ga ßéeb, meyooh ga Seytaani.

Iña Yéesu jégíroh ga loo ki' éldúk ða

³⁸ - 'Dú kelohin wo' u an: "Kobot baam fayohsi baam" †; ³⁹ wayee mi, wo' úu an: ßo' tummbúu iña meskinaa, kaa éldúk. Binaa ßo' múttaa pa' ga ñaabaagaraa ñaabaanaa, eraari wínoowaa ßan. ⁴⁰ Binaa ßo' waa' taa kibay waas kite' túrkaagaraanaa, ís ðaari ßan sibidoora. ⁴¹ Binaa ßo' gítinndaa kitiñ gaaf cijunninaa, tídaa nari cijunni-kanak. ⁴² 'Bo' kúimmbaanaa onaari, ee kaa sanj kilúun ßa hayinndaa kilúuduk.

Yéesu nakoh kiwaa' ßaa sanjngaa

⁴³ - 'Dú kelohin wo' u an: «Waaraa ßa en filiifu, fu sanj ßa waa' tii garaa kihot»; ⁴⁴ wayee mi, mi wo' úu an: Waarat ßuwii waarussii garúu kihot ða ee ßuwii hatallúu ga kipes ða, ðú kím ði ßa Kooh. ⁴⁵ 'Dú tumkanaa, ðú hay ki' en towutii Paamudiigarúu en ga ðook ða. Ndaga nohiigari ya oninwa ßuwii joffii na ßuwii jofin ða. Ya towi ga ðook ßuwii júwindaa na ßuwii jú ði ða. ⁴⁶ Binaa en lak ðú waa' ßuwii waa' túu ða rekaa, neehalii wída wëri ðú laakan ga iñaama? Iñaama, bi ga juuticii sah tumsinndi. ⁴⁷ En lak ðú keñ ðo' na ßo' úu dogaa, ðú tum ya daama yiyéki'? Iñaama, bi ga yiifa' cii tumsinndi. ⁴⁸ Kon enat ßuwa matin, fodii dii Paammbúu yii ga ðook mat ða.

Iña Yéesu wo' ga loo kisarahoh ða

- Binaa ðú en na kitum iníi Kooh nakoh ðanaa, abukat ga kiheel

6 kihotuk bi tah ðú tumika ga fikíi ßuwii ßéeb. Enndiikanaa, ðú laakanndii neehal wínoo ga Paammbúu yii ga ðook ða. ² Kon binaa fu en na kisarah ßa laakoonaa kaa típ han, kiwaa' kiyéeguk, fodaa daa ßuwa ðiinoo jófjóf ðuki tumsi ga ðuuy' *jaangu-yaawúu' caa* na mbedicaa, kiheel ßuwa ndam ða. Mi wo' úuka ee kayoh; ßa laasin neehalaaga ða kuméeni'. ³ Wayee fu, binaa fu en na kisarah ßa laakoonaa, yah-segaagaraa hanat ki' inoh iña yah-ñaabaagaraa tum ða, ⁴ doonaa sarahaagaraa ðaakuk, ee paamfu yii hotin ga iña ðaakukin ða, hayyaaka ki' ík.

⁵ Ee binaa ðú en na kikiim Koohaa, kaa madat na ßuwii ðiinoo jófjóf ðuki ða. 'Ba waari kituuk ßa kúmi Kooh ga ðuuy' *jaangu-yaawúu' cii* na sal-waascii doonaa ßéeb hot ða. Mi wo' úuka ee kayoh; ßa laasin neehalaaga ða kuméeni'. ⁶ Wayee fu, fu en na kikiim Koohaa, aasaa túuyaagaraa wëñ ki ðaakuk ga kaanfu ða, fu lanj halaa, fu kím Paamudiigaraa. Ya yaa da, ga ðekataa wi ðaakuki' waama. En ðanaa, Paamudiigaraa hotin ga iña ðaakukin ða hayyaaka ki' ík.

Yéesu yéedi' ta ßuwa kikiim Kooh

⁷ - Binaa ðú en na kikiim Koohaa kaa madat na yiifa' cii, ðú am ga ki-wo' rek ðú inohoo kiléehi'. 'Ba foon an ßa yewin tiwo' aa Kooh tumi' ða iña ßa kím ða. ⁸ Kaa éldúkohat ða. Iña ðú sooluk, balaa sah ðú kúimmbi Kooh, Paamudiigarúunaa, lak ya inohinndi haat. ⁹ Kon ðú jom kikiim Kooh anee:

† *Yéesu ßewaata wo' enaa bídu ga Kéyítfaa kifiliimunkaa ku' ewaaka ða an: «kuhas na kuhas, síis na síis, yah na yah, kot na kot», ee waa' kiwo' an ki' éldúk hídat na tooñaa fu tooñu ða, hanat kiwëñ. Eksoot 21: 24; Léwítuk 20: 40; Déteronom 19: 21.*

«Paambú yii ga d'ookda,
 béeb buwii ínohat kisela' kii teekiigaraa,
¹⁰ Nguuriigaraa le' at dii,
 ínaa fu waa' da laakat ga kakay,
 fodaa ka laak ga d'ookda.
¹¹ Onaarí ínaa dí jom kiñam ga besii watiða.
¹² Bayalaarí baakaa' cii dí tumiða,
 fodaa dí ðan, dí bayalin buwaa tooñnjúða.
¹³ Ee kaa íssú dí keen ga fi' Seytaani,
 wayee músalaarí ga sépi'í' -ga-nofii,
 [ndaga fu yéri laak kinguuruk,
 fu yéri laak kimín, fu yéri laak ndam, bi taa'.
 Aameen] †.»

¹⁴ En ki' enaa, binaa dú bayal buwii íncii ða tooñirúðanaa, Paamm-
 búu yii ga d'ookda hayyúu kibayal ðan. ¹⁵ Wayee binaa dú bayalli
 buwiinaa, Paambúu yii ga d'ookda ðan bayaloorúu baakaa' ciigarúu.

Yéesu wo' ga loo ki'oo'

¹⁶ - Binaa dú en na ki'ooraa, kaa súuñd'ukat fodii dii buwii jófjóf'uki
 tumsiða: ða api faancaagaða kiteeb buwaa béeb an ða oorin. Mi
 wo' úuka ee kayoh; ða laasin neehalaagaða kuméeñi'. ¹⁷ Wayee fu, bi-
 naa fu en na ki'ooraa, sémúluka bi set, fu la' koleñ hafaagaraa, ¹⁸ doonaa
 fu teewoo buwaa an fu en na ki'oo'. Paamudiigaraa hotin ga ínaa
 d'aakukinða don ínohanka. Ee Paamudiigaraa hotin ga ínaa d'aakuk-
 inða hayaaka ki'ík.

Heelat kilaak alalaa ga d'ookda
 (Lúkkaa 12: 33-34)

¹⁹ - Kaa nēgíroh'at haffúu alal ga éldúna. Dii, maasoh na homaak
 míninwa kilaas, yasohwa, ee lokcii mínin kihay pook kaan, ðayua.
²⁰ Namat kinēgírohi' haffúu alal ga d'ook, daa maasoh na homaak mín-
 soowa kiyasoh ee lokcii mínsoo kihay, pooku kaan, ða ðaywa. ²¹ En ki'-
 naa, daa alalfu enoh béeb, keenfu waa da ðan.

Kuhas, lampu ga faan

²² - Kuhas kéri en lampii faanfii. Kon binaa dara enndii na kuhasfunaa,
 faanfaagaraa toohfa y'ah ga lee'laat. ²³ Wayee binaa tuhastaagaraa
 mesikaa, faanfaagaraa béebfa en ga núus. Kon binaa lee'laatii en
 garaadfa núusaa, waama núus hídan na kitérúus!

Yéesu nakoh ki'ooluk KooH

²⁴ - Ken mínoo kisúrga'uk ga ha' -kaan ðanak. Faw fu san yíino, fu
 waa' yaa tesða; wala fu taabuk yíino, fu foñluk yaa tesða. Dú mínoo
 ki'atukoh kitop KooH na kitop *hēelis*.
²⁵ - Ínaama tah mi wo' úu an: kaa ðítuk ga ñamahaa [wala anahaa]
 dú laakan sooli kipesoh wala yēerícaa dú laak sooli ki' ekuk ga faan-
 ndúuða. Ndaga kipes kéri weñ kilaak solu ñamah ee faan fēri weñ yēeri
 kilaak solu. Enndii d'ee? ²⁶ Malkat ga selii púdiða. 'Ba sokoo, ða piikoo,
 ða laakoo dap, ee Paambúu yii ga d'ookda yii ñēm' ða. Enndii dú
 weñ selii púdiða kilaak solu fúufe? ²⁷ Bii yíida garúu mín ki'baat ínaa
 hín na siñdaa jokon ga kipesi, bi ya ðítuki ga coonucaagari?
²⁸ Kon íinii tahúu kibítuk ya ga ínaa dú ekukan? Malkat ga pēegí-
 nduhumfii fimóri' fii ga ēgíríiða na ga dii fa kolukiða: fa lēgēyoo, fa fo-
 liloo. ²⁹ Wayee mi wo' úuka, bi ga buu' Salomon na alalaagari tooh, ya
 ekukkii kúltícaa hín kimo' na wíinoo ga pēegí-nduhumcii. ³⁰ En lak
 KooH yéri móri' fodaama pēegí-nduhumfii fimóri' fii ga ēgíríi wati, ee
 kuwisaa fa y'ah kijafu ga kiwii don'ðanaa, weñaa ga, dú ga kihaffúu, ya
 ekoorúu bi jofe? Ngēmiigarúu daal dooyiil! ³¹ Kon kaa ðítuk rek ga ki-
 heel ínaa dú ñaman, na ínaa dú anan, na ínaa dú ekukan. ³² Béeb
 íncuma buwii ga éldúna ee ínohsoo KooH ða bēri tumi lēgēy kiheelca.
 Wayee, Paambúu yii ga d'ookda ínohin an dú laakin sooli gaca. ³³ Na-
 mat ki'eeb kiheel *Nguurii* [KooH] na kitum ínaa ya nakohða. Ee ínaa tes
 dú laak sooli gaða, KooH hayyúuri ki' e'. ³⁴ Kuwis hanattúu kibit. Kuwis
 hay kihēwi' hafwa, ndaga besaa en béeb coonufaa gaða dooyin ga.

Yéesu wo' a an ken hanat ki'atti' mooroomci
 (Lúkkaa 6: 37-38, 41-42)

7 - Kaa atti'at ken, en ðanaa KooH atti'oorúu. ² En ki' enaa, KooH at-
 ti'annúu fodaa dú atti' i' bimooroombúuða. Ee nataa dú natoh
 buwiða, wēri' dú natohohsan. ³ Íinii tah ya fu malaki ðolaa en ga
 kuhaskaa mooroomfu, ee fu mínoo sah kimalaksukoh dúuñii ga
 kuhaskiigaraadfa. ⁴ Fu yii fu ðay dúuñ ga kuhaskiigaraadfa, fu mín na ki-

† Lóogísohcii d'ebd'aa laakoo wo' eencii ga d'uuy' hēli-júbiid'aa

wo' mooroomfu an: «Íisa mi nísi' taa ðolii en ga kuhaskiigaraadfa?» ⁵ Fu
 yii fu jófjóf'uki ga fikí buwiða, d'ewaa kinis dúuñii ga kuhaski-
 igaraadfa, en ðanaa fu hay kihot dijófi' bi fu mín kinis ðolaa ga
 kuhaskaa mooroomfuða.

⁶ Kaa jaf'at baaycaa ínaa setin ga fikí KooH enndiikanaa ða mínin
 kimēēnsuk ga d'ookkúu d'owussúu. Ee ðan kaa weesat siimii-pemici-
 igarúu ga fikí mbaamcii, enndiikanaa, ða y'ahca kitogisoh don.

Kíimat, heelat, fēekírat, KooH hayyúu kitaas
 (Lúkkaa 11: 5-13)

⁷ - Kíimat, KooH hayyúu ki'on. Heelat, dú hay kihot. Fēekírat, dú hay
 kilégisdu. ⁸ En ki' enaa, ðaa kím béeb, onu; ðaa heel béeb, hot; ee ðaa
 fēekí' béeb, hay kilégisdu. ⁹ Bii yíida garúu eran kowukaagari atoh bi-
 naa ka kímmbi mbúurúnaa? ¹⁰ Wala ya e' ka goñ binaa ka kímmbi jē-
 naa? ¹¹ Kon dii dú hín kibonða, en lak dú bēri mín ki' on towutaagarúu
 enaama cijófiraa, weñaa ga Paambúu yii ga d'ookda. 'Buwaa kímmbi
 enaama cijófi' ða, ya onooðacane?

¹² Kon béeb ínaa dú waa' bimooroombúu tumi' túunaa, dú ðan
 tum'at'ðari. *Waasii Móyís* na ínaa *sēldiiga-KooH* wo' ða, nakohu
 ínaama.

Halcaa kanakcaa
 (Lúkkaa 13: 24)

¹³ - Aasohat halaa wijínwaa. En ki' enaa, halaa ēewdoh ðo' ga
 kisan'ku' ða agin, ee waasaa aaw gaða newin kitaaboh ††. Yewinin
 buwaa taam ga waasama. ¹⁴ Wayee halaa ēewdoh ðo' ga kipeskaa lee-
 hoo taa' ða hatin, ee waasaa aaw gaða newoo kitaaboh. Yewinnii
 buwaa mínwa kihot.

Kedik ínohsohsi ga towutaa ka límda
 (Lúkkaa 6: 43-44)

¹⁵ - Watukat haffúu ga buwii t'k haf'ba *ðisēldiiga-KooH* ee lak sabo-
 h'ca. 'Ba hay garúunaa, ða teewoh ki'oooy en fan baal, ee lak ga d'uuy'
 keencaagaða, ða ínaa ðigumuu ðisóoti'. ¹⁶ Dú ínohsohan'ba ga
 tumeencaagaða. 'Bo' mínan na ki'been kowu reseñ ga pēegí-ñaaawaab
 wala kowu een ga ka'ka'? ¹⁷ Kedik kijófi' kaa en béeb lími towu timóri',
 wayee kedikkaa dúukoolin lími towutaa moroo. ¹⁸ Kedikkaa jofin mínoo
 kilim towutaa moroo, ee kedikkaa dúukoolin mínoo kilim towu timóri'.
¹⁹ Kedikkaa límbii towu tijófi' béeb, hay kígúru, jafu ga kiwii. ²⁰ Kon
 fodaama, buwaa t'k haf'ba *ðisēldiiga-KooH* ee lak saboh'ca, dú ínohso-
 han'ba ga tumeencaagaða.

'Buwaa en tēelibée kayoh-kayohða

²¹ - Enndii an béeb buwii ðayiroo *'Ha' mudii, Ha' mudiiða» bēri
 aasan ga *Nguuraa KooH* ga d'ookda; bii tumi íinii Paamboo yii ga d'ook
 waa' ða bēri y'ah ki' aas. ²² Besaa KooH y'ah ki'atti'oh buwii le' bēriinaa,
 hay kiyewin buwaa wo'annoo an: «Ha' mudii, Ha' mudii, man dí yēe-
 galohee wo' enaa KooH ga teekiigaraa. Dí kaalla raðcaa abee buwaaða
 ga teekiigaraa. Dí tummba kintaan ciyewin ga teekiigaraa.»

²³ Wayee mi hay'ba kilof an:
 - Mi moosorúu ki' inoh, úsayattoo, dú bii dú meerin kitum ínaa jof-
 fiid'a.

Kaancaa kanakcaa

²⁴ - Kon béeb ðaa keloh wo'eenii mi meyoh kiwo'ða, ee ya taabukiwa
 ga tumeencaagarinaa, hay kimédírohu na ðo' yíñēēñi' yaa tawah kaan-
 ci ga atoh. ²⁵ Toð wiyewin keennda bi ðaalca líffa. Wambalaa na
 uurisaa tapukka ga kaanfaama, fa ðú' tii ndaga fa yípsee ga atoh.
²⁶ Wayee béeb ðaa keloh wo'eenii mi meyoh kiwo'ða, ee ya taabukkii-
 wa ga tumeencaagarinaa, hay kimédírohu na ðo' yíñēki' -hel yaa tawah
 kaanci ga d'ook koleñ. ²⁷ Toð wiyewin keennda bi ðaalca líffa,
 wambalaa na uurisaa tapukka ga kaanfaama, fa ðú' ta, béebfa tassa
 tasar.

²⁸ Ga waa Yéesu lēehi' ta kiwo' ínaama, béeb buwaa waaru' ussa ga
 jégírohaagari. ²⁹ En ki' enaa, ya madéeri na jégíroh-waasca. Ndaga ya
 en kijégírohaa, ya yērēmoo wo' eenci.

†† Ga Kēyítcaa ci'ewaacaa laakin ðaa bín an: «waasaa ēewdoh ðo' ga
 kikaand'a agin ee newin kitaaboh.»

Yéesu wěki' ta ǂaa ǂay ǂúukool-gaana

(Marka 1: 40-45; Lúkkaa 5: 12-16)

Daa Yéesu yoosukee janjagaa, mbooloo wiyaak taabukkari.
8 ²Laakka ǂaa ǂay ǂúukool-gaana, ya deeyca gari, y¹ a ga fikíci, wo¹ ari an:
 - Ha' mudii, fu waa' kanaa, fu mínnndoo kiwěki' †.
³Yéesu lérissa yahaagari, le¹ a ga ǂaa, wo¹ ari an:
 - Mi waarinka, waka! Ga saasi, ǂaa wakka ga ǂúukool-gaana. ⁴Lée-hi' ta Yéesu wo¹ ari an:
 - Abukaa ga kiwo' ǂo' iníi mi tumi' taaǂa, wayee kara, fu teewohnee haffu ga sarahohaa, ee fu tum sarahaa Móyis nakoh ga kisetkiigaraaǂa. En ǂanaa, inaama hay kiteeb ǂéeb an fu setin ¹.

Yéesu wěki' ta sǂrgaa soldaaraa yiyaakya

(Lúkkaa 7: 1-10)

⁵Lak Yéesu yaa aas teeraa *Kafarnawom*, soldaa', yaa kuliyuki ǂo' ǂitéemée' ga heñ, deeyca gari, kímmbari ⁶ an:
 - Kiyaakii, sǂrgaagoo ǂúukoolin bi mínoo kikoluk, yaa faanukka ga kaan ee sodin lool.
⁷Yéesu wo¹ ari an:
 - Mi hay kika', mi wěki' ti.
⁸Baa wo¹ a Yéesu an:
 - Ha' mudii, joobinndoo fu aas Kaanndoo, wayee wo' aa wo' een wí-noo rek, sǂrgaagoo wak. ⁹Mi ga kihaffoo, mi laakin ǂuwaa hanohhoo ǂook, ee mi laakin soldaa' caa hanohusoo kakay. Binaa mi wo' yii an karanaa, ya ka'; mi wo' yínoo an hayanaa, ya hay; ee binaa mi wo' sǂrgaagoo an tumaa iníi yinaa, ya tummbi.
¹⁰Daa Yéesu kelohee wo' eencaama, ya waaru' a ga soldaaraa yiyaakya. Ya wo' a ǂuwaa taabukeeríǂa an:
 - Mi wo' úuka ee kayoh; ga ǂu-*Isarayeel*, mi mossii kihot ken ǂaa laak ngémaa hín na wii garoo. ¹¹Ee mi wo' úu an ǂo' ǂiyewin hay kimeyohu meyya' -noh na aasaa' -noh, ǂa bok kanu na *Abaraham*, *Ísaak* na *Yakoop* ga *Nguurii yii ga ǂ'ookǂa*. ¹²Wayee ǂuwaa jomee ki' aas ga Nguurii yii ga ǂookǂa hay kijafu ga foh ga núsuaa, daa kikodukoh na ki' únoh sís yah kilaakǂa.
¹³Léehi' ta Yéesu wo' a soldaaraa yiyaakya an:
 - Tíida fu yee kaanfu, ka laakohat fodum fu gémkaǂa. Ga wahtaama siiy, sǂrgaa soldaaraa wakka pelej.

Yéesu wěki' ta payam Simon na ǂiǂo' ǂiyewin ǂiliis

(Marka 1: 29-34; Lúkkaa 4: 38-41)

¹⁴Waa ennda ǂa, Yéesu ka' ta kaan Pee', ya laak payam Pee' yiǂeti yii ga ǂook fayaañ, ǂúukoolin ee faanfaa tamin jír. ¹⁵Yéesu ammbari ga yah, tamohlaataa faanfaa dalla ki yím, léehi' ta ya kolukka, ya aawwa ki-toputu' Yéesu.
¹⁶Ga noh-soosaa, Yéesu haydohǂussa ǂiǂo' ǂiyewin ǂaa raǂ am. Ya kaalla raǂcaa na doolaa wo' eenaagari ee ya wěki' ta ǂúukoolí' caa ǂéebǂa. ¹⁷Fodaama, inaa *Ísayíi*, *séldíga-Koohaa* wo' eedǂa matta. Ya wo' ee an: «Ya ǂewin ga hafci coonucígáruu, ya koorukin ǂúukoolci-gáruu.»

Buwaa waa' kitaabuk Yéesuǂa

(Lúkkaa 9: 57-62)

¹⁸Daa Yéesu hotee mbooloomaa wílinndi, ya ebilla téelǂéecaagari an:
 - Du paafat ǂakii giyyii hanoh gaǂa.
¹⁹Laakka jégíroh-waasaa deey' gari, wo¹ ari an:
 - Jégírohii, daa fu yah tooh, mi hayyaa kitaabuk.
²⁰Yéesu wo¹ ari an:
 - Tílici laakuunun ǂúl ee selcii ga asamaanǂa laakuunun taal, wayee *Kowukii ǂii* laakoo daa ka leeman hafigari.
²¹Bo' yiliis ga téelǂéecaagari wo¹ ari an:
 - Ha' mudii, onaaroo paa' mi ka' ki' acnee paammboo.
²²Wayee Yéesu wo¹ ari an:
 - Taabukaaroo, fu íis ǂuwaa kaaninǂa ǂa ac ǂuwaagaǂa kaanǂa.

Yéesu tuuki' ta uuris wiyaak

(Marka 4: 34-41; Lúkkaa 8: 22-25)

²³Léehi' ta Yéesu aassa ga gaal-loocaa, téelǂéecaagari taabussa nari.
²⁴Uuris wiyaak dalla ki yíp ga giyyaa bi dúusca caa yah ki' úul gaal-

† Fu mínnndoo kiwěki' : wo' u an: «Fu mínnndoo kiséti' ». *Dúukool-gaana* ga baahaa yaawú' caa enee ǂúukoolaa hoonohi ǂúukoolíraa kideey' ǂuwaa. *Baa wak ganaa man na ya séti' siru ga yen yisépi' í*. †† 8: 4 *Malkat Léwítík* 14: 2-32.

loocaa. Wiima lak Yéesu yii neeh. ²⁵Téelǂéeca hayussa gari, yúudus-sari na tifiip an:

- Ha' mudii, somaaríi, kikaankii kii hayyuu!
²⁶Yéesu wo¹ aǂa an:
 - Iníi tahúu ya kiniik hínǂa? Dú daal ngémiigarúu yégíssiil
 Waa ennda ǂa, ya kolukka, gétta uurisaa na giyyaa, tooh ennda selew.
²⁷Ba jaahli' a lool, ǂa ǂaa wo¹ an:
 - Moo ǂii yii yéri en ǂa bi uurisii sah na giyyii tumsi ga inaa ya nako-hǂa? †

Yéesu wěki' ta ǂo' ǂanak ǂaa raǂ am

(Marka 5: 1-20; Lúkkaa 8: 26-39)

²⁸Ga waa Yéesu le¹ a ǂakaa *giyyaa Gélílee* hanoh gaa, ga kúlkaa *Gadaraaǂa*, ǂo' ǂanak ǂaa raǂ am, meyhussa ga loycaa ††, gu' ǂukohussari. *Buwaa* namee kisoote hen bi ken kaañéeríi kikooroh waasaa waama. ²⁹Ba aawwa kifiip an:
 - Fu nari ya, fu *Kowukii Kooh!* Kitummbii ina meskin haydohaa dii ee wahtii le¹ ii duume?
³⁰Wiima lak ga disam di' úsaayi' laakin yop-mbaam-parki wiyaak waa en na kiníru daama. ³¹Raǂcaa am ǂuwaadǂa kímussa Yéesu an:
 - En an fu yahhíi kikaal ǂi meyoh ga ǂuwii ǂiinaa, ekaaríi ga yop-mbaamaa wúnee!
³²Yéesu wo¹ aǂa an:
 - Tíidat ǂú aas gaǂa!
 Raǂcaa meyhussa ga ǂuwaa, aasussa ga mbaamcaa. Ga saasi ǂéeb yopaa írkísukohha ǂook janjagaa, wa keennda ga giyyaa, wa muu' ta.
³³Buwaa ní' see yopaaǂa núpussa, aasussa teeraa, ǂa ǂéestí' ta tooh ina laakǂa, na ina dal ǂuwaa ǂanakǂaa raǂcaa abeeda.
³⁴Waa ennda ǂa, ǂéeb ǂu-teeraa meyussa kígú' ǂukohnee Yéesu. Daa ǂa hoteeri, ǂa kímmbari ya mey' gohaagaǂa.

Yéesu wěki' ta ǂaa lafañin

(Marka 2: 1-12; Lúkkaa 5: 17-26)

Waa ennda ǂa, Yéesu aassa gaal-loocaa, ya húsissa *giyyaa Gélílee*, ya ǂoyukka teeraa ya ǂéokhǂa. ²Daama ya haydohǂussa ǂaa lafañin ee faanuk ga ǂook gatan. Daa Yéesu hotee ngémaagaǂa waama, ya wo¹ a lafañaa an:
 - Yaa, helfu dalat, baakaa' cumgaraa bayaluunndaa.
³Jégíroh-waasaa ǂaa wo' a ǂuuyǂa an:
 - ǂii yii ǂasin Kooh!
⁴Wayee Yéesu inohha ina en ga helcaagaǂa, wo¹ aǂa an:
 - Iníi tah ya ǂú laak halaatcum cibóni' cuma ga helciigarúu? ⁵Kon iníi yíida weñ kiyooǂ kiwo' lafañii? Kiwo' i an «Baakaa' cumgaraa bayaluunndaaano», kiwo' i an «Kolka fu tín»? ⁶Wayee bi ǂú inoh an ga éldúna *Kowukii ǂii* onuunun kibayal baakaaraa, malkat:
 Ya wo¹ a lafañaa an:
 - Kolka, ǂewaa gataniigaraa, fu yee kaanfu!
⁷Baa kolukka, yaa yah kaanci.
⁸Daa ǂuwaa hotee inaama, ǂa dalla kitúit, ǂa ǂaa ndam Koohyii on ǂo' -súusúus kimin kitum ina hínǂa kiyakǂa.

Yéesu ǂayya Měccěe

(Měccěe 2: 13-17; Lúkkaa 5: 27-32)

⁹Yéesu meycá, yaa yah. Ya hotta ǂaa teeku Měccěe, yugin ga daa ǂuwaa fayohi juutiǂa. Yéesu wo¹ ari an:
 - Taabukaaroo!
 Měccěe kolukka yaa taabuk Yéesu. ¹⁰Laakka bes, Yéesu yunnga kiñam ga kaan Měccěe. Juuti ǂiyewin na ǂiǂo' ǂiliis ǂibóni', hayussa, bokus-sa na Yéesu kanu, ya na téelǂéecaagari. ¹¹*Férisiyeen* caa hotussa inaama, wo' ussa téelǂéeca Yéesu an:
 - Iníi tah ya jégírohiirúu bok kiñam na juuticii na ǂuwii ǂibóni' ǂii ǂii? ¹²Wayee Yéesu kelohhaǂa, loffaǂa an:
 - ǂuwii dara gaa nabaǂa enndii ǂa laak sooli ga payoh, wayee ǂuwii ǂúukoolǂa ǂéri laak sooli ga. ¹³Karat, ǂú heel ki' inoh ina wo' eenii wii waa' kiwo' ǂa: «yérmaandi wéñnjoo kineǂloh kisarahoh júu' » ††, ndaga mi hayyii éldúna kiǂay ǂuwii tik hafǂa ǂiǂo' ǂijúwi' ǂa, wayee mi hay kiǂay ha' -baakaa' cii.

Yéesu wo¹ a ga loo ki' oo'

(Marka 2: 18-22; Lúkkaa 5: 33-39)

¹⁴Waa ennda ǂa, téelǂéeca Sanj hayussa ga Yéesu, ǂa meekissari an:

† 8: 27 *Médírohat na Kañcaa* 65: 8; 89: 10; 107: 23-32. †† *Loycaa* waama, ga ina weñ kiyewinǂa, tumsee ga atohaa ǂayin noñ wala acu ga ǂuuy' atoh ciyaak. †† 9: 13 *Malkat Osee* 6: 6.

- Inīi tah ya dī na *Fērisiyeenċii* dī oori ee tēelbēeciigaraa oo' soo?
¹⁵ Yēesu loffaḅa an:
 - Bedohcaa ha' -klookkaa, mínan na ki'en keēḅa newoo ee lak ha' -klookkaa yaa naḅa? Wayee bes waa hay, waa ha' -klookkaa hay kiḅe-wohu ga leelooḅa; le' bēriinaa, tēelbēeciigoo hay kidalu ki'oo'.¹⁶ Ken daafoo pīis wi' as ga līl-kūlti, ndaga pīisaa wi' aswaa hay kiḅaydoh yen ga līl-kūltaa, wa tum ḅaraa wēn kiyak.¹⁷ Ee ken tumoo biīn † wi' as ga mbúus-oncaa maafiin. Enndiikanaa biīnaa lúudaa, mbúuscaa pook, bi-inaa aamuk, mbúuscaa yasukoh. Biīn wi' as kay tumsi ga mbúus-on ci' as, en ḅanaa ca ḅéēḅca ca mín kimaafi.

**Kowu ḅaa kuliyuk ga jaangu-yaawúuraada na Betifaa le' ee ga Yé-
suda.**

(Marka 5: 21-43; Lúkkaa 8: 40-56)

¹⁸ Lak Yéesu yaa līs kiwo' fodaama, ḅo' yaa kuliyuk ga yaawúu' caa hayya, Yí' a ga fikīci, wo' ari an:
 - Kowuroo kiḅeti han kikaan diima-diima, wayee hay fu tiki yahci-igaraa ee ka hay kipesis.
¹⁹ Yéesu kolukka, yaa Y'ah na ḅaa, ya taamba na tēelbēecaagari.
²⁰ Laakka betifaa daanee kimey'doh nīf rek iinaa le' in tikiis tidaaḅkaah na tanak; fa koorohha fenoo, le' a ga pawaa kúltifaa Yéesu,
²¹ ndaga fa wo' ee ga helci an: «Binaa mi le' rek ga kúltifaagarinaa, mi hay kiwak.»²² Yéesu heelukka, hottari, wo' ari an:
 - Jowu, helpu dalat, ndaga ngēmumgaraa wēkḅinndaa. Ga wahtaama sii' ḅetifaa wakka.
²³ Yéesu le' a kaan ḅaa yaama kuliyuk ga yaawúu' caada, ya hotta mbiiwohcaa ††, ee lak coowaa ḅan dūukin pút ga mbooloomaa, ya wo' aḅa an:
²⁴ - Meyat fooh! Ku' oomaa-jowukii kaandii, ja en na kineeh rek. Daama, ḅuwaa ḅaa ciiḅsukki.²⁵ Buwaa meydohussa fooh, lēehi' ta Yéesu aassa túuyaa. Ya ammba yahaa ku' oomaa-jowukaa, ja kolukka.
²⁶ Iinaa hew yaama síwwa ga dūuy gohaama ḅéēḅwa.

Yéesu wēki' ta búumí' ḅanak

²⁷ Yéesu meyooha daama, ya yaa Y'ah. Laakka búumí' ḅanak ḅaa taabukki ee ḅa ḅaa fiip an:
 - Kucaasamunkii *Dēwít*, yērēmaari!
²⁸ Ga waa Yéesu le' a kaanfaa, búumí' caa hayussa gari, ya meekissaḅa an:
 - Dú gēmin an mi mínin kitum iīnii dū kímboodane?
 Ba taassa an:
 - Ee, *Ha' mudii*, fu míninka.
²⁹ Yéesu dalla kile' ga tuhastaagaḅa, wo' a an:
 - Inīi dū kímḅa laakat fodii dū gēmkada.
³⁰ Tuhastaagaḅa dalla kilēgísuk, ḅa ḅaa hot. Lēehi' ta Yéesu gēttaḅa, wo' aḅa an:
 - Watukat! Ken hanatka kiyēen!
³¹ Wayee daa ḅuwaa meyye, ḅa síwi' ta teekaa Yéesu ga gohaama ḅéēḅwa.

Yéesu wēki' ta ḅaa luub hen
(Lúkkaa 11: 14-15)

³² Ga wahtaa búumí' caama meyu ki'yahḅa, Yéesu haydohḅussa ḅaa raḅ am, luublukohhari.³³ Yéesu kaalla rawaa, luuwaa aawwa kiwo'. Buwaa waaru' a ga lool, ḅa ḅaa wo' an:
 - Iinaa man na yii, ken mosoori kihot ga *Isarayeel*.
³⁴ Wayee *Fērisiyeenċaa* ḅa wo' ee an:
 - Buurii raḅcii, yēri onandi dooli kikaal raḅcii ga ḅuwii.

Yéesu laakka yērmaandi ga mbooloomaa
(Marka 6: 6,34; Lúkkaa 10: 2)

³⁵ Yéesu yaa wíil ḅéēḅ teerucaa na dēk-kawcaa, ya yaa jēgíroh ga jaangu-yaawúu' caa, ya yaa jangat ga loo *Hewhewii winéwi wii* wo' a ga loo *Nguuraa Kooḅḅa*. Ya yaa wēki' dūukoolcaa ḅuwaa ḅéēḅca na ḅéēḅ iinaa mesik ḅuwaaḅa.
³⁶ Daa Yéesu hotee mbooloomaa enin nērēm ndaga coonu en fan baalcaa laaksoo níroh, ya laakka yērmaandi wiyaak gaḅa.³⁷ Ya dalla ki-wo' tēelbēecaagari an:
 - Píikii yewinin ee píikohcii caakussii.³⁸ Kon kímát ha' -píikii ya ḅaat kiwosoh bilēgēyoh ga píikiigari.

† Biīn wi' as Biīn enee anahaa yaawúu' caa mee' see ki' an ee meyoḅ ga kowu reseḅ. †† Mbiwohcaa ḅa bok ga tīpohcaa daanee kiḅayu ga hew loy. Ba taabi na beti-looyohcaa kihumbal loycaa.

Yéesu ḅayya apotaa' caagari

10 Waa ennda ḅa, Yéesu ḅayya tēelbēecaagari bidaaḅkaah na ḅanakḅaa, ya onndaḅa dooli kímín kikaal raḅ ga ḅuwaa na ki-wēki' dūukoolcaa ḅuwaa ḅéēḅca na ḅéēḅ iinaa mesik ḅuwaaḅa.² Teekcii apotaa' cii bidaaḅkaah na ḅanakḅii cēri cii: yaa dēḅḅa, Simon yaa ḅaysi Pee' ḅa, na Andari kēmēenċi, towutaa *Sebedee*: Saak † na Saḅ kēmēenċi, † Filip na Bartulēmii, Toomaa na Mēccēe juutaa, Saak kowukaa Alfee, na Tadee, † Simon *selootaa*††, na Yú-daa Iskariyot yaa onan Yéesu biīnḅa.

Yéesu wossa apotaa' caagari bidaaḅkaah na ḅanakḅaa

⁵ Buwaa bidaaḅkaah na ḅanakḅaama ḅēri Yéesu wosee, ya dígallaḅa an:
 - Kaa karat gohcaa ḅuwaa enussii yaawúu' dēkohḅa ee kaa aasat teerucaa ga kúlkkaa *Samaríḅa*.⁶ Namat kika' ga ḅuwaa ga heetaa *Isarayeel* múuyunun fodii ḅibaalḅa.⁷ Daa dū kooroh ḅéēḅ, yéegalohat an: «*Nguurii yii ga dōokḅa deeyin, wii dii!»⁸ Wēkḅat dūukooli' caa, mílísḅat ḅuwaa kaaninḅa, sétirat ḅuwaa gaana'inḅa, kaalat raḅcaa ga ḅuwaa. Dú onuunun ee dū meekisohussii dara ga, onohat ḅan ee kaa meekisohat dara ga.⁹ Kaa ḅaydohat dara ga poossúu, enndii wúrúu, enndii *hēelís*, enndii pērēm.¹⁰ Kaa ḅaydohat dara ga ḅaawaagarúu, enndii hēmbu, enndii kúlti fisúmyukaah, enndii náfa', enndii doo', ndaga lēgēyohaa en ḅéēḅ jomin kiḅam ††.
¹¹ Dēk-teeru wala dēk-kawaa dū mín ki' aas ḅéēḅ, meekisohat ati laakin ḅo' yilēeki' -haf yaa mínndúu kitook ga kaanci; dū dal ga kaanfaama bi ga daa dū kolukohan da.¹² Dú en na ki' aas kaanfaanaa, kēnḅat ḅu-kaanfaa an: «Jam namohat narúu!»¹³ Binaa ḅuwaa dēk ga kaanfaama tookussúunaa, jamaa dū kímḅa yoosukat gaḅa, wayee ḅa tookkiirúunaa jamaa dū kímḅa ḅoykat garúu.¹⁴ Ee kaan wala teeraa dū aasoh, binaa dū tookussii da ee wo' eenndúu sūkúrukussiinaa, meyo-ohat kaanfaama wala teeraama, dū pērtuk pēndēlaa ga kotcaagarúuḅa.
¹⁵ Mi wo' úuka ee kayoh; besaa y'ah ki' atti'ohuḅa le' aa, ḅu-dēkaa *Sodom na Gomoo'* ḅēri tani' an ḅu-dēkaawaama atti'.

Coonucaa sek tēelbēecaa Yéesuḅa
(Marka 13: 7-13; Lúkkaa 21: 12-17)

¹⁶ - Sūkúrukut, mi yii wossúu fodii ḅibaal ga leeloo ḅigumuu. Kon taa-bat na kiteey fodii goḅ ee dū lewet fodii ho'.¹⁷ Watukat haḅḅu ga ḅo' -súusúu, ndaga ḅa hayyúu kiḅay paancaa ee ḅa hayyúu kitip laawoo ga dūuy jaangucaagaḅa.¹⁸ Dú hay kiḅayu ga fikii gúwernēe' caa na ga fikii buu' caa ndaga teekiigoo. En ḅanaa, dū en seedi ga fikiiḅa na fikii ḅéēḅ heetci ga ḅéedúnaḅa.¹⁹ Binaa dū ḅayu paancaanaa, helciigarúu dalat ga daa dū wo' anda na iinaa dū y'ah kiwo' ḅa. Iinaa dū y'ah kiwo' ḅa, dū e'sanca ga wahtaama siiy'.²⁰ En ki' enaa, enndii dū ḅēri y'ah kiwo' way-ee Helli meyoḅ ga Paammbúuḅa yēri y'ah kiwo' kooroh túuwtiigarúu.
²¹ Yaakmun hay ki' eroh kēmēenċi ya tiku kikaan. Paamun hay ki' eroh kowuci ka tiku kikaan. Oomaacaa hay kiḅēḅku keenu ga dōok paamḅa na eewḅa, aplukḅa.²² Mi hay kitah bi ḅo' ḅiyewin hayyúu kis-agu. Wayee ḅaa fu guu' guuluk bi ga daa tóoh leehanaa, fu yaama fu hay kimúc.²³ Teeraa dū ka', dū hatalu ga kippessúu daamanaa, núpát, dū ka' teeru wiliis. Mi wo' úuka ee kayoh; dū lēehḅoo kiwíil teerucii ga *Isarayeelḅa* ee *Kowukii ḅii* hayyii.
²⁴ Tēelbēe mínoo kipaaf ḅaa jēgí' tida ee súrğa mínoo kipaaf ha' -kaanci.²⁵ Tēelbēe heelat kiman na ḅaa jēgí' tida rek ee súrğa heelat ki-man na ha' -kaanci rek. En lak ha' -kaadii yēri ḅa ḅay *Belsebulaa*†††, wēnaa ga ḅu-kaanci, ḅa ḅaysan na?

Baa cal kiniikḅa

²⁶ - Kon kaa niikat ken. Ndaga laakkii iinaa mín kiḅaakuk bi hotukoo ee laakkii iinaa ḅo' mín kiḅaak bi meydohsoo faj.²⁷ Iinaa mi wo' úu ga wek, ḅéestíratti ga noh taḅ ee iinaa dū mēedíru, yéegalohatti ga leeloo paancaa.²⁸ Kaa niikat ḅuwaa mínu ki' ap faan ee mínsoo ki' ap fitḅa. Namat kiniik ḅaa mín kisaḅku' faan na fit ga safaraḅa.²⁹ Tudiindii tanak toohnsirii dērēme? Moona déy, jínnoo gata keenoo kakay ee neḅpii Paamudiigarúu.³⁰ Wayee dū, bi ga fenfi hafciigarúu sah, tóohfa

‡ Saak teekaa *Yakoobos (Yakoop)* wēri enee ga wo' eena yaawúu' caa. *Malkat ḅan ga gúris* 10: 3. †† *Selootaa wo' eena dakantilohu ga Simoḅḅa wēri e' see la-gaa yaawúu' caa waa' see kilaak haḅḅaḅa. Ba daanee kiheñoh ḅu-Room ee ḅa tookéeri kifay buu' Sesaa' lempu na ciliis. Malkat ḅan Tum* 1: 13. ††† 10: 10 *Malkat* 1 *Korenti* 9: 4; 1 *Tímoté* 5: 17-18. †††† *Belsebul* iinaa teek wiliis waa eru Seytaanii kuliyuk ga raḅ ciiḅa.

kiduunun. ³¹ Kon kaa niikat dara, ndaga d'ú, d'ú ð'eri wēñ solu tóoh di-indii' cii.

Kitook wala kitaasuk Yéesu

³² - Baa fu tookkoo ga fikí ðuwiinaa, mi ðan mi hayyaa kitook ga fikí Paamboo yii ga d'ook'á. ³³ Wayee ðaa taasukoo ga fikí ðuwiinaa, mi ðan, mi hayyaa kitaasuk ga fikí Paamboo yii ga d'ook'á.

Yéesu haydohhii jam wayee haydoh kihégiskoh

³⁴ - Kaa foogat an mi haydoh jam ga éldúna. Mi haydohhii jam wayee mi haydoh kihégiskoh. ³⁵ Mi haydoh kihégiskoh ga díkaanti kowu kiy'aal na paamci, díkaanti kowu kibeti na eeci, díkaanti ðeti na payamci yíbeti. ³⁶ 'Bo', ðuwaa waarandii gari kihot'á, y'ah ðu-kaanci. Yéesu wo''a téelbéecaagari an:

³⁷ - Baa wēñ kiwaa' paamci wala eeci loo mi, ðaama jobinndi ya en téelbéeroo. Baa wēñ kiwaa' kowuci kiy'aal wala kibeti loo mi, ðaama jobinndi ya en téelbéeroo. ³⁸ Baa koorukkii kuraanaagari † taabukiroonaa, ðaama jobinndi ya en téelbéeroo. ³⁹ Baa fu waa kisom kumuunfunaa, fu hayka kiñak bi taa'. Wayee ðaa mi tahhaa kiñak kumuunfunaa, fu hayka kilaakis.

Yéesu díghohin enaama cinéwí'

⁴⁰ - Baa te''úu ga kaancinaa lakanaa te''oo, ee ðaa te''oo ga kaancinaa, te'' ðaa wossoo'á. ⁴¹ Baa te'' *séldiiga-Kooh* ga kaanci, ndaga ki'en séldiiga-Koohkaa yaamanaa, ya hay kilaas neehalaa séldiiga-Kooh jom kilaas'á. Ee ðaa te'' ðo' yijúwí' ga kaanci ndaga kijú'ðkaa yaamanaa, ya hay kilaas neehalaa ðaa yijúwí' yaa jom kilaas'á. ⁴² Luu enee kaas-músú wisóosí' wínoo don, ðaa fu onwa ðo' yínoo ga téelbéeciigoo, yaa ínohoo dara, ndaga dii ya en téelbéeroo'ánaa, mi wo''úuka ee kayoh, fu hay kilaas neehalaagaraa.

Sanj-Bétís wosohha ga Yéesu

(Lúkkaa 7:18-35)

11 Ga waa Yéesu léehi'ta kiwo' téelbéecaagari ðidaañkaah na ðanak'ðaa iñcaa ya nak'ðaa kitum'á, ya kolokohha daama, yaa y'ah ga teerucaaa ga gohaa'á kijégíroh na kiyéegaloh Hewhewaa winéwí' waa.

² Ga waa Sanj kelohha ga d'uuy' kasaa iñaa *Kiristaa* tum'á, ya wosaa ga téelbéecaagari, ³ kimeekis Yéesu an:

- Fu y'eri en ðaa jom kihay'ánoo, dí sekan ðo' yiliis?

⁴ Yéesu dalla ðuwaa kitaas an:

- Karat, d'ú béesti'nee Sanj iñcii d'ú keloh'á na iñcii d'ú hot'á:

⁵ búumí'cii ðii hot, lafañcii ðii t'ín dijófi', gaanacii ðii séturu, d'ekcii ðii keloh, faraafcii cii mílís, ee nduulcii ðii yéegalú *Hewhewii winéwí' wii*.

⁶ Baa mi tahhiiraa kisoof fenoo ga ngémaagaraanaa, fu yewinin múu'!

⁷ Téelbéecaa ðanak'ðaa, daa ða soofee, Yéesu aawwa ðuwaa kiwo' ga loo Sanj, an:

- D'ú karee kimalaknee ya ga égi' - dúndagaa? P'éggi' - p'érúduúfaa en na ki' eguk ga uurisaaane? ⁸ Enndiikanaa, d'ú karee ya kimalaknee? 'Bo' yaa ekuk kúltí cimóríre? Ee sah ðuwii ekuk kúltí cimórí' á ðii ga kaancii buu' cii. ⁹ Kon d'ú karee kimalaknee ya daama? *Séldiiga-Kooh*! Ee! Mi wo''úuka, ðaama paafin sah séldiiga-Kooh. ¹⁰ Sanj y'eri en ðaa wo''u ga Kéyítfaa an: «Mi yii wos ðo''oo, yaa d'ewrukandaa, ki-waayuki'taa waasum.» ¹¹ Mi wo''úuka ee kayoh; ga ðuwii límukoh ga ðeti'á ðéé'ðaa, mossii ga kilaak yínoo yaa wēñ Sanj-Bétís kiyak; ee moona déy, ðaa wēñ kijutuut ga *Nguuraa yii ga d'ook'á*, y'eri wēñ Sanj-Bétís kiyak. ¹² Iñaa aboh ga jamaanaa Sanj-Bétís hayoh'á bi diima, Nguurii yii ga d'ook'á wii soogu na dooli †† ee ðuwii meeri ki'ek dooli ga iñaa en ðéé'ðaa ð'eri heelwa kite', ða laakwa. ¹³ En ki' enaa, ðéé'ð *séldiiga-Kooh*caa na *Waasii Móyíís* yéegalohseera Nguuriima bi ga daa Sanj hayoh. ¹⁴ En lak d'ú mínka kitookaa mi wo''úu man Sanj yaama y'eri en Ili, séldiiga-Koohaa jomee kihayis'á. ¹⁵ Baa fu laakin nof kikelohaa súkúruka.

¹⁶ Buiwii jamaanii wati, mi médirohan'á na'ðaa? Baa man na oomaacaa yugu ga paanaa d'ekaa ee ða wo' mooroom'á an: ¹⁷ «D'í mbií'ðimndúu ee d'ú hambii! D'í helemín ee d'ú dayukkii.»

¹⁸ En ki' enaa, Sanj-Bétís hayin, ya ñamoo ee anoo fodii ðuwii, ee d'ú wo' an: «Ya laak ra'ð». ¹⁹ *Kowukii ðii* hayin, kii ñam, kii an, ee ða wo' an: «Malkat ðii yii halaat kiñam don na ki' an biíñ ee ya fiiliimunoh na juuticii na tumoh-baakaa' cii.» Wayee iñii kiñaañkii Kooh lími'á, w'eri tee-wohi an ka júwin.

† Kuraanaa w'eri en kitook kison na kitook ki' eroh kumuunci foda Yéesu.
†† Malkat Lúkkaa 16:16 na iñaa wo''u ga'á.

Dékcaa sagu kig'em'á

(Lúkkaa 10:13-15)

²⁰ Waa ennda á, Yéesu keennda ga d'ook teerucaaa ya wēñee kitumoh kintaan ee ðuwaa súpitséeríi kipeskaaga'á, ya yaa ña' ða an:

²¹ - Massa d'ú ðu-Korasee! Massa d'ú ðu-Betsaydaa! Ndaga kintaancii tumsee ga d'uuy'cúu'á, tumsee ga d'uuy' d'ekaa Tii' na waa Sídonjaa, eneena kum'eeñi' ða koorin ga saaku na wet kiteewoh an ða récukin baakaa' ciiga'á. ²² K'eri tah mi wo''úu an besaa atti'ohsan'á le'aa, ðu-Tii' na ðu-Sídon ð'eri tani' anndúu atti'. ²³ Ee d'ú, ðu-teerii *Kafarna-wom*, d'ú yaakaa' an d'ú hay kib'ewíru bi ga d'ook-Kooh? Ó'óo, d'ú y'ah kiyóoskíru bi ga ðu-baam. En ki' enaa, kintaancii tumu ga d'uuy'cúu'á, tumsee ga teeraa *Sodoma* eneena wa wii líis bi wati. ²⁴ K'eri tah mi wo''úuka, besaa atti'ohsan'á le'aa, teeraa Sodom w'eri tani' anndúu atti'.

Yéesu wo''a na ðuwaa yóoskírin haf'á

(Lúkkaa 10:21-22)

²⁵ Ga wahtaama, Yéesu wo''a an:

- Buba, mi yii g'érémmbaa, fu, *Ha' mudii* d'ook na kakay, ndaga iñaa fu áak ha' -hamhamcii na ðuwii jagin'á, fu teewinwa oomaacii. ²⁶ Kayoh buba, iñaa laakoh'á, ndaga iñaa y'eri fu waa' ya laak. ²⁷ Paamboo t'kin tóoh ga yahhoo. Ken ínohoo Kowukii enndii Paamudiinaa, ee ken ínohoo Paamudii enndii Kowukii na ðuwaa Kowukii waa' ðari kitee'ðaa naa. ²⁸ Hayat garoo ðéé'p'úu d'ú ðii d'ú sodin ee d'ú ðitukohin'á, mi onndúu iika'. ²⁹ Koorukat iñii mi gallúu'á, d'ú yoon garoo, ndaga mi yewinin jam ee mi yóoskírin haffoo, en d'anaa fitciirúu laak iika'. ³⁰ En ki' enaa, iñii mi gallúu'á yoowin ee d'ofiigoo mi koo' túu'á erefin.

Yéesu y'eri laak bes Sabat

(Marka 2:23-28; Lúkkaa 6:1-5)

12 Ga bescaama, hídukoh ga bes Sabat, Yéesu kooree ga d'uuy' yooncaa lúudin †. Lakanaa téelbéecaagari yaawuunun, ða aawwa kiweel ga boñcaa ††, ða ðaa ñam towutaa. ² Laakka *Férisiyeen'ca* hot iñaa, ða wo''a Yéesu an:

- Malkaa téelbéeciigaraa! Baa ðii tum iñaa *Waasii* kokohin kitum ga bes Sabat.

³ Yéesu dalla'á kilof an:

- Hanaa d'ú jañgii iñaa buu' *D'ewit* tumee b'eri lak ya yaawin ya na ðuwaa taabee nari'á? ⁴ Ya aassa taalaa Kooh, ya ñammba na'ðaa ga mbúurúcaa mey'doh'úusee Kooh'á. Moona déy, ya na ðuwaa taamsee nari'á, waas on'eeríi yínoo ga'á kiñam ga mbúurúcaama, sarahohcaa don onuca kiñam ††. ⁵ Wala book, hanaa d'ú jañgii ga Kéyítfaa *Waasaa Móyíís* an, en ga bes Sabataa sarahohcaa h'eyrohu kilégéy ga *Kaanfaa Kooh'á* tumu iñaa hoohohu kitum ga besaama'á ee iñaa enoo toon' ga'á. ⁶ Moona mi wo''úu man laakin dii ðaa wēñ *Kaanfaa Kooh*. ⁷ B'ídu-unun ga Kéyítfaa an: «Y'ermaandi wēñjoo kine'ðloh kisarahoh júu' » ††. Binaa d'ú ínohe iñii wo' enuma waa' kiwo' d'anaa, eneena d'ú daloo ga d'ook ðuwaa tummbii dara yibóni'. ⁸ En ki' enaa, *Kowukii ðii* k'eri laak bes Sabat.

Yéesu w'eki'ta ðaa yahaa d'oo'y'kin

(Marka 3:1-6; Lúkkaa 6:6-11)

⁹ Yéesu meyoohha daama, aassa *jaangu-yaawúuraaga'á*. ¹⁰ Wiima lak laakin daama ðo' yaa yahaa d'oo'y'kin. Férisiyeen'ca enee daama'á meekisohha Yéesu an:

- *Waasiigaru* onohin kiw'eki' ðo' ga bes *Sabate*?

Fodaama ða waaree iñaa ða yabohandii.

¹¹ Yéesu taassa'á an:

- Yíida garúu, binaa ya laak baal yínoo don, ee baalaa keen ga noñ wi-hóoti' ga bes Sabataa, ya karoori ki'am mey'dohhi? ¹² Ee ðo' wēñ baal kilaak solu fúuf. Kon *Waasii* onohin kitumi' ðo' iñaa jofin ga bes Sabat.

¹³ Waa ennda á, Yéesu wo''a ðaa yahaa d'oo'y'kin'á an:

- L'érísaa yahiiagaraa!

Baa l'érísaa yahaaagari, wa wakka, mannda na wínoowaa. ¹⁴ *Férisiyeen'ca* dalla kimeyuh, ða hídhohha kimalak ga daa ða tuman bi ða apluk Yéesu.

‡ L'éegísh ciyewin tumu daama «yoon-beli»: boñcaa beli waa' kiman na boñ p'im, kuuncaagari c'eri h'ewrohsi mbúuru. †† 12:1 Malkat Déteronom 23:26. †† 12:4 Malkat Léwítík 24:9. ††† 12:7 Malkat 9:13; Osee 6:6.

Yéesu yĕri en sŭrgaa Kooh tanukċa

¹⁵ Ga waa Yéesu inohha an *Fĕrisiyeenċaa* ɖaa heelli ki'ap, ya kolokohha daama. Mbooloo wiyaak taabukkari ee ya wĕki'ta ɖééɖ ɖuwaa ɖúukool gaċa. ¹⁶ Wayee ya ɖiŋgaɖa na wo'een, kihoonohɖa kiwo'ɖaa ya enċa.

¹⁷ Iŋaa laakohhaċa, doonaa iŋaa *Isayii, sĕldiiga-Koohaa* wo'eeċa mat, ya wo'ee an: «Kooh wo' an:

¹⁸ - Sŭrgiigoo mi tanukċa yeema. Yii mi keeñuk ee yĕri soos keeñnjooċa.

Mi hay kiyóoski' Heliigoo ga ɖookci, ee ya hay kiteeɖ heetci ɖééɖca iŋaa en kijúɖca.

¹⁹ Ya heelanndii ŋaroh na ken, ee ken kelohanndii koonaa ci ga mbedicii.

²⁰ Ya weelanndii pĕegii-pĕrúudúufaa leemukin, ee ya yímannndii kiwiikaa en na kiċúuk.

Ya tuman fodaama bi ga daa kijúɖ laakohan ndam ga ɖook ɛldúna,

²¹ ee ɖééɖ heetci tċksan yaakaa' gari.»

Yéesu yabussa kitaam na Seytaani

(Marka 3: 22-30; Lúkkaa 11: 14-20)

²² Waa ennda ɖa, Yéesu haydohɖussa ɖaa raɖ am, búumi'tari, lu-ufɖukohhari, Yéesu wĕki'tari bi ɖaa mĩniisa kiwo' na kihot.

²³ Mbooloomaa waaru'aa ee ɖééɖ ɖuwaa ɖaa wo' an:

- Bii yii enndii kucaasamunkii *Dĕwít* wo' uɖane?

²⁴ Daa *Fĕrisiyeenċaa* kelohsee iŋaa wo'u yaama, ɖa wo'aa an:

- Doolii *Belsebul*, buurii raɖcii, e' bii yiiɖa, wĕri onndi kimín kikaali raɖ ga ɖuwii.

²⁵ Yéesu inohha iŋaa en ga helɖaɖa, ya dallaba kiwo' an:

- Kúlkaa hĕgiskoh ga ɖuu'ka ɖééɖ aaw ga kiċúm. Teeru wala kaan hĕgiskoh ga ɖuu'cinnaa mĩnoo kituuk.

²⁶ Kon binaa Seytaani kaal Seytaaninaa, ya hĕgiskohin ga ɖuu'ci. Haa baanaa nguuraagari mĩnan na kituuk? ²⁷ Ee en an mi, Belsebul yĕri onndoo dooli kikaal rawaa, haa ɖii on ɖuwiiagarú dooli kikaal raɖ ɖa? Kon ɖuwumgarú, ga kihafɖa, ɖĕri atti'anndú. ²⁸ En ki'ena, en an mi kaali raɖcii na Heliu meyoɖ ga Koohɖanaa, kon *Nguurii Kooh* le'in bi garú.

²⁹ Wala ɖan, ɖo' mĩnan na ki'aas kaan ɖaa yaa na doolaagari gík, ya ɖeɖ iŋaa yaama laakɖa ee ya ɖewohhii ga kiɖaŋgi paay, doonaa ya han kimín kipook kaanfaa? ³⁰ Baa fa' tii naroonaa, heñoh naroo, ee ɖaa nĕgírohii naroonaa, yii tassaroh. ³¹ Kĕri tah mi wo'úka, baakaaraa ɖo' mĩn kitum tóoh na ɖaseena ɖo' mĩn kiɖas Kooh tóoh, ya mĩninca kibayalu, wayee ɖaa fu ɖas Helaa yisela' i' yaa ɖééɖ, fu bayalooka.

³² Baa fu wo' iŋaa moroo ga *Kowukii ɖiinaa*, fu mĩninka kibayalu, wayee ɖaa fu ɖas Helii yisela' i' yii ɖééɖ, fu bayalooka bi taa': enndii ɖii ga ɛldúnanii wii, enndii ga waa en na kihayɖa.

Kedik na towutaa ka límċa

(Lúkkaa 6: 43-45)

³³ - Abat an kedik jofaa, líman towu tijófi', kedik ɖúukoolaa líman ɖan towutaa moroo. Kedik inohohsan ga kowukaa ka límċa. ³⁴ Túuk goŋ-saamaancii! Dii ɖú bonɖa moos, ɖú mĩnan na kiwo' yijófi'? En ki'ena, iŋaa meyi ga kúuw yĕri líif ga keeñ ha'ci. ³⁵ Bo' yijófi' meydohi enaama cijófi' rek ga keeñaagari líif na yijófi'ɖa; ee ɖo' yibóni' meydohi enaama cibóni' rek ga keeñaagari líif na yibóni'ɖa. ³⁶ Mi wo'úu an: besaa atti'ohsanɖa le'aa, ɖééɖ ɖuwii hay kituuk kilayoh na Kooh ga ɖééɖ wo'eenaa ɖa mosin kiwo' ee laakoo hafɖa. ³⁷ En ki'ena, ɖaa en ɖééɖ, ga wo'eenaagaraa, fu e'san kayoh ga wala fu tċku saboh.

Buwaa waa' kihotu kintaan

(Marka 8: 11-12; Lúkkaa 11: 29-32)

³⁸ Waa ennda ɖa, Laakka ɖijĕgíroh-waas na *ɖiFĕrisiyeenċaa* ɖaa meekis Yéesu an:

- Jĕgírohii, ɖí waa' kihot fu teɖpíi kintanaa teewoh an fu meyoɖ ga Kooh!

³⁹ Yéesu taassaɖa an:

- 'Buwii jamaanii wati ɖibóni' bii ee oorunun Koohɖa, ɖa waa' kihot kintaan. Wayee kintaan wĩnoo tookɖusanndiiɖa enndii waa *Sonaa, sĕldiiga-Koohaanaa*. ⁴⁰ En ki'ena, fodaada daa Sonaas enee noh-noh kaahay na wek-wek kaahay ga lookaa jĕnaa yiyaakyaadɖa, fodaama *Kowukii ɖii* hay ki'en ga bos kakay noh-noh kaahay na wek-wek kaahay. ⁴¹ Besaa atti'ohsanɖa le' bĕriinaa, ɖu-teeraa Nínif hay kituuku ga fikí ɖuwii jamaanii wati, ɖa húlɖa, ndaga ɖu-Nínif súpítseera kipeskaagaɖa ga waa ɖa keloh jangataa Sonaasɖa; ee malkat, laakin ɖii ɖaa wĕñ Sonaas. ⁴² Besaa atti'ohsanɖa le' bĕriinaa, buuraa yiɖetiyya †

kúlkeh iŋaa hanoh meyya'-noh ŋaamɖa hay kituuk ga fikí ɖuwii jamaanii wati, ya húlɖa. Ndaga ya meyohee gohcaa ɛldúna wĕñ ki'úsaayɖa kisúkúruknee wo'eenaa buu' Salomon líif na hamhamɖa. Ee malkat, laakin ɖii ɖaa wĕñ Salomon.

Raɖ mĩn kiboyukis ga daa ya kaalohseeċa

(Lúkkaa 11: 24-26)

⁴³ - Binaa raɖ meyoɖ ga ɖo'aa, ya túuti ga ĕgíraa ya heeli daa ya fikirukan, wayee waa ya hottii daa ya aasan, ⁴⁴ ya wo' ga helci an: «Mi naman kiboyuk kaanfaagoo mi meyoheeɖa.» Binaa ya le' danaa nak, ya laak kaanfaa lak ken gaa ga, parunun bi setin, hĕwirunun bi jekin.

⁴⁵ Fodaama, ya yĕe kikoo'nee raɖ ɖiyitnaɖanak bilii ɖaa wĕñnji kisoot, ɖa aas ga kaanfaa, ɖa ɖĕk ga. Faf ɖaa yaama, ga daa ya madee kuɖewaadɖa, wĕniisɖa kiyiis. Ee y'ah kiman fodaama ɖeɖ ga ɖuwii ɖibóni' bii jamaanii wati.

Eew Yéesu na ɖikĕmĕenċki Yéesu

(Marka 3: 31-35; Lúkkaa 8: 19-21)

⁴⁶ Lak Yéesu yaa líis kiwo' na mbooloomaa, eeci na ɖikĕmĕenċki le'ussa, ɖa eemba fooh ee ɖa soolukeeri. [⁴⁷ Laakka ɖaa yĕegal Yéesu an:

- Taasa, eefu na ɖikĕmĕenċkifu ɖaa day ga fooh, soolukussaa.]

⁴⁸ Yéesu taassa ɖaa an:

- Bii yiiida en eewwoo? 'Buwii ɖiida en ɖikĕmĕenċkiroo?

⁴⁹ Ya noonnda, kiteewoh tĕelɖéecaagari, wo'aa an:

- Malkat, eewwoo na ɖikĕmĕenċkiroo ɖeema. ⁵⁰ Baa tumi iŋaa Paamboo yii ga ɖook waa'ɖa, ɖaa yaama yĕri en kĕmĕenċkiroo yiy'aal wala yiɖeti wala eewwoo.

Liiwukaa wo' ga loo sokohaadɖa

(Marka 4: 1-9; Lúkkaa 8: 4-8)

Ga besaa bĕrii, Yéesu meyoɖha kaanfaa ya enoheeɖa, ka'ta yuñneera † ga seereena *giyaa Gĕlilĕe*. ² Mbooloo wiyaak willari bi faf ya nammba ki'aas ga gaal-looci ga ɖuu' giyyaa, ya yuñnga ga. ɖééɖ mbooloomaa tuukka ga tewisaa. ³ Ya wo'aa naɖa enaama ciyewin ga *liiwuk* fodii liiwukii wii, an:

- Enee línoh, ya kolukka yaa y'ah kisoknee. ⁴ Ga daa ya en na kisokɖa, laakka tesohataa keen ga yahaanaa waasaa: selcaa hayussa, ŋamussata say. ⁵ Laakka tesohataa keen ga ɖekataa yewinin atoh, daa yewinndii kakay. Tesohataa gaawwa kipaala ndaga lak kakayfaa yewinndii daama. ⁶ Wayee daa nohaa tamee, iŋcaa paleeɖa neewwa, ca súɖpa ndaga niil-caagaca abĕerii. ⁷ Laakka tesoh tiliis taa keen ga Yówĕe-lúp, ta paalla da. Lúpcaa yakka, onndata. ⁸ Ee laakka tesohataa keen ga ɖekataa laakin dooli. Ta ɖírissa boɖ. Cii erohha iŋaa le'in waas citĕemée' ga tesohataa sokseeɖa, cii cidaaŋkaah-yitniinoo, cii cidaaŋkaah-kaahay.

⁹ Lĕehi'ta Yéesu tċka ga an:

- Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!

Iŋaa tah Yéesu liiwuki ɖuwaa hendɖa

(Marka 4: 10-12; Lúkkaa 13: 18-19)

¹⁰ Tĕelɖéecaa deeyussa ga Yéesu, ɖa meekissari an:

- Iŋii tah ya fu wo'aa na ɖuwaa ga *liiwuk*?

¹¹ Yéesu taassaɖa an:

- Dú ɖĕri e' see ki' inoh kúmpacaa *Nguuraa yii ga ɖookɖa*. Wayee ɖa, ɖa erussiika. ¹² En ki'ena, ɖaa laakin, hay kiɖaɖu bi ya dóoyi' sĕk. Wayee ɖaa laakoo, ki'iŋkaa ya ɖayɖa sah, hay kite'u. ¹³ Iŋii yii yĕri tah mi wo'aa na ɖa liiwuk: ɖa malakin ee ɖa hotoo, ɖa súkúrukin ee ɖa kelohoo, ɖa inohoo. ¹⁴ Fodaama iŋaa *Isayii, sĕldiiga-Koohaa* wo'eeċa matta gaɖa. Ya wo'ee an:

«Dú hay kikeloh dijófi' wayee ɖú inohanndii dara.

Dú hay kimalak dijófi' wayee ɖú hotanndii dara.

¹⁵ En ki'ena, heetii wii súwin ga keeñ,

ɖa lagin nofciigaɖa paraas,

ɖa ɖúugin nap,

en ɖanaa hasɖa hotoo,

noɖa kelohoo,

ee helɖa aboo dara,

bi ɖa súpít kipeskiigabanaa, mi wĕki'ɖa.»

¹⁶ Wayee ɖú, ɖú ɖĕri yewin múu': hasciagarú hotin ee nofciigarú kelohin! ¹⁷ Mi wo'úka ee kayoh; yewinin *ɖisĕldiiga-Kooh* na ɖiɖo' ɖi-júw', ɖaa waa' seera lool kihot iŋci ɖú hotɖa ee hotussiica. ɖa waa-reera kikeloh iŋci ɖú kelohɖa ee kelohussiica.

† 12: 42 Malkat 1 Buu' 10. †† Waama jĕgírohca, ɖa daanee kiyuñ hen ɖa en na kijĕgírohca.

Iñii liiwukii sokohii waa' kiwo'da

(Marka 4: 13-20; Lúkkaa 8: 11-15)

¹⁸ Yéesu wo' a an:- Kon dú, súkúrukak iñii liiwukii sokohii waa' kiwo'da: ¹⁹ Buwii kelohin loo Nguurii Kooh ee ínohsooda madu na seereenaa waasaa tesohtaa sokohuufa: sépi'í' -ga-nofaa hayaa nís Wo'eenaa soku ga keeñbaada. ²⁰ Biinoo madu na dekataa yewinin atoh pesohpaa sokohuufa: ba keloh Wo'eenii Koohaa, ba dallawa kite' na keeñ wisóosi'. ²¹ Wayee ba úsaayoo ga ndaga Wo'eenaa Kooh yíppii nfil ga keeñcaagaaba. Fodaama, binaa ba en ga coonu wala ba sodalu ga kipesba ndaga Wo'eenii Koohaa, ba gaaw kígúroh nawa. ²² Biinoo ban madu na yówée-lúpaa pesohpaa sokohuufa: ba kelohin Wo'eenii Kooh, wayee halaat éldúna na kiwaa' kihépi'kaa aaw ga alal on Wo'eenii Kooh bi wa minoo kilím yen. ²³ Buwii biinoo tesda madu na dekataa kakay-faa laakin dooli pesohpaa sokohuufa: ba keloh Wo'eenii Koohaa, ba ínoh iñaa wa waa' kiwo'da. Ba lími' Kooh jeriñ, ba tum bi pesohpaa meydoh: pii towu titéemée', pii towu tidaañkaah-yitniinoo, pii towu tidaañkaah-kaahay.

Liiwukaa wo' ga loo pēegí jēmfaada

²⁴ Yéesu wo' issaaba liiwuk wiliis an:

- Nguurii ga d'ookda man anee: Enee bo', ya sokka pesoh pijófi' ga yoonci. ²⁵ Laakka baa waa'tii gari kihot hayya ga wek, lak béeb buwaa neehuunun, ya sokka pēegí-jēm ga yoon-tohoonaa, yaa paaf kotci. ²⁶ Daa tohootaa kolukee bi ta hírissa, jēmfaa ban hannda kihotuk. ²⁷ Daa súrgacaa hotee pēegí-jēmfaa, ba ka'ta ga ha'-yoonaa, ba wo''ari an: «Kiyaaiki, hanaa fu sokéeri pesoh pijófi' ga yoonfu? Kon tum na pēegí-jēmfiin en ga duuygii?»

²⁸ Ha'-yoonaa taassaaba an: «Baa waa'tii garoo kihot yéri tum iñaa-ma.» Súrgacaa meekisussari an: «Eneenaa dí karoo dí d'offane?»

²⁹ Ha'-yoonaa taassaaba an: «Ó'óo, mi niik dú en na ki d'of jēmfaanaa, dú kibaydoh tohootaa ga. ³⁰ Ísatca bi kipiík le'. Kipiík le'aa, mi hay kiwo' piikohcaa an: d'ewat ki d'of jēmfaam, dú pokfa d'of, dú téki'fa. Lée-híraa dú d'api' too tohootum ga dapaagoo.»

Liiwukaa wo' ga loo kowu-fúdankaada

(Marka 4: 30-32; Lúkkaa 13: 18-19)

³¹ Yéesu wo' issaaba liiwuk wiliis an:

- Nguurii ga d'ookda man na kowu fúdan, kaa bo' beeb sokkaka ga yoonci. ³² Kéri weñ kijutuut ga tesohtii, wayee ka paalaa, kéri weñ kiyaak ga tediktii línsi ga de' da. Ka en kedik bi selcaa hayaa taal ga toy-taa ka laakda.

Liiwukaa wo' ga loo molon-kuunda

(Lúkkaa 13: 20-21)

³³ Yéesu wo' issaaba liiwuk wiliis an:

- Nguurii ga d'ookda man na molon-kuunaa kaañohin, beti beeb, tumwa ga duuy kanu kuun, íswwa ga bi ga daa kuuncaa béeb kaañohan.

Iñaa tah Yéesu liiwuki buwaa hendaa

(Marka 4: 33-34)

³⁴ Iñcaama béebca Yéesu wo' aca mbooloomaa ga kliiwuk. Ya wo' éerí na buwaa ga iñaa enndii liiwuk. ³⁵ En d'anaa, iñaa séldiiga-Koohaa wo'eeda mat. Ya wo'ee an:

«Mi wo'an naaba ga liiwuk na liiwuk.

Mi hayba kiyéegal iñcaa daaku, ga iñaa éldúna saksee bi wati.»

Iñii liiwukii pēegí-jēmfi waa' kiwo'da

³⁶ Waa ennda da, Yéesu tagohha na mbooloomaa, ya boyukka kaan. Daama, téelibeecaagari hayussa gari, wo'ussari an:

- Lēegísohd'arri liiwukaa wo' ga loo pēegí-jēmfaa ga yoonaa da.

³⁷ Yéesu taassaaba an:

- Baa sok pesohpaa pijófi' paa da yéri en Kowukii bi. ³⁸ Yoonaa wéri en éldúna. Pesohpaa pijófi' paa béri en buwii boku ga Nguuraa Koohda. Pēegí-jēmfaa féri en buwii taam na sépi'í' -ga-nofiida. ³⁹ Baa waa'tii kihot ga ha'-yoonaa ee sok pēegí-jēmfaada, yéri en Seytaani. Piikaa wéri en túki'aa éldúna, ee piikohcaa béri en malaakacaa Kooh. ⁴⁰ Fodaada jēmfaa d'ofu, jafussa ga kiwiikaa da, éldúna túki'aa yah kiman fodaama. ⁴¹ Ee bériinaa, Kowukii bi hay kiwos malaakacaagari ba meydoh ga Nguurii gari béeb buwii eki bimooroomba ga kitum baakaa da na buwii meeruunun kitum iñaa joffiida. ⁴² Lée-híraa ba jafba ga kiwiikaa safara, daa kikodukoh na ki'únoh síw yah kilaakda. ⁴³ Wayee buwii

júwin da, hay kimelicu fodii nohii ga duuy' Nguuraa Paamba. Baa fu laakin noh kikelohaa, súkúruka.

Liiwukaa wo' ga loo alalaa daakseedaa

⁴⁴ - Nguurii ga d'ookda man anee: fodii bo' yaa hot alalaa daaku ga duuy' yoon; ya beebpawa, daakissawa. Keeñci soossa ga bi, ya ka'ta, toonneera iñaa ya laak ga alal da tooh, ya lomma yoonaa.

Liiwukaa wo' ga loo pemicaada

Yéesu tikka ga an:

⁴⁵ - Ee ban, Nguurii ga d'ookda man anee: fodii toonohaa raas pemi cimóri'. ⁴⁶ Daa ya hotee yarak pemi wiséeri', ya ka'ta toonneera iñaa ya laak ga alal da tooh, ya lomma yarak pemaama.

Liiwukaa wo' ga loo mbaal-jēnaada

⁴⁷ - Ee ban, Nguurii ga d'ookda man anee: fodii mbaal-jēnaa weesu ga giyy, waa am heet jēnaa en béeb. ⁴⁸ Binaa mbaalaa lífaa, mbaalohcaa nookwa tewisaa, ba yuñ, tanu jēnaa: ba nēgíroh jēnaa cijófi' caa ga pañi ee ba jaf caa laakoo jeriñ da. ⁴⁹ Bériinaa éldúna túki'andaa le'aa, yah kiman fodaama deñ: malaakacaa Kooh hay kihayu, ba hēgísoh buwii joffiida ga buwii júwin da. ⁵⁰ Buwii joffiida, ba jafu ga kiwiikaa safara, daa kikodukoh na ki'únoh síw yah kilaakda.

⁵¹ Iñcumaa toohca leerin ga hafcumgarúne?

Téelibeecaa taassa an:

- Ee, leerin!

⁵² Yéesu tikka ga an:

- Kéri tah béeb jégíroh-waas, yaa en téelibeec ga Nguurii yii ga d'ookda, man na ha'-kaadaa meydohi ga daakaa' alalaagari enaama ci'as na enaama ciméeni', ya onoh.

Bu-Nasareet tookussii kigēm ga Yéesu

(Marka 6: 1-6; Lúkkaa 4: 16-30)

⁵³ Ga waa Yéesu léehi' ta kiwo' liiwukaa caama, ya meyooha daama, ⁵⁴ ya ka'ta teeraa ya dekohda †, ya yaa jēgi' buwaa ga jaangu-yaawúura daama da. Béeb buwaa súkúrukeeri da jaahli'ussa ga lool bi baawo' an:

- Ya bewohnee hamhamii wii na kintaancii ya tumi da gada? ⁵⁵ Hanaa enndii kowukii daayoh-hañngii? Ati enndii Mariyaama en eeci ee Saak, Yoseef, Simoñ na Yúdaa enu bikēmēenkici? ⁵⁶ Ee bikēmēenkici bi beti enussii béebba ga duuycuune? Iñcii ya mín cii toohca ya bewohca gada?

⁵⁷ Fodaama ba eewwari bi ba gēmbii gari. Yéesu nak wo' aaba an:

- Séldiiga-Kooh waaruunun ga daa en béeb bi tessa dekaa ya meyoohda, na mbokcaagari.

⁵⁸ Yéesu tummbii kintaan ciyewin daama ndaga daa ba gēmbii garida.

Kaanaa Sanj-Bētis

(Marka 6: 14-29; Lúkkaa 9: 7-9)

Waama, Eroot, buuraa gohaa Gélílee kelohha iñaa wo'u ga Yéesu da. ² Ya wo' a súrgacaagari an:

- Baa yaama, Sanj-Bētis yéri. Ya mílis hen ga buwaa kaanin da, iñcaama yéri onndi dooli kimín kitum kintaan.

³ En ki' enaa, Eroot yéri amlukee Sanj-Bētis, banlukkari, lanngari ga kasu. Ee Erojaas, beti kēmēenkici Filiip, yéri tahee Eroot kitum iñcaama.

⁴ Sanj nak wo' eeri an:

- Waas onndiiraa ki beeb Erojaas ya en betifu!

⁵ Eroot waa'ta ki' apluk Sanj-Bētis, wayee ya niikka mbooloomaa, ndaga ba tikee Sanj séldiiga-Kooh.

⁶ Béri lak Eroot en na kihúmbal besaa ya límohu da. Kowukaa Erojaas kibetika hammba ga fikí sagacaa. Hamaa neba Eroot lool ⁷ bi tahha ya waatta an iñaa oomaanaa kímmbi béeb, ya hayyiri ki' on.

⁸ Oomaanaa nak, eeci dí gallari, ya meekissa buu' Eroot an:

- Haydoh daaroo hafa Sanj-Bētis dii ga d'ook palaat ^{††}!

⁹ Keeñaa buuraa leehha tak ga iñcaama. Wayee waa ya laasinka kiwo' ga fikí buwaa ya nakee hewaa da, ee ya waatinka da, ya nakohha an wa e' sat oomaanaa. ¹⁰ Ya wossa bo' kasaa kígú'nee hafa Sanj. ¹¹ Hafa Sanj haydohussa ga palaat, wa erussa oomaanaa, yaama bayneerawa ga eeci. ¹² Waa ennda da, téelibeecaa Sanj-Bētis hayussa ki beeb faraa faagari, acsuneerafa, léehi' ta ba ka'ta, ba wo' neera Yéesu iñaa laakda.

† Teeraa ya dekohda waa' kiwo' Nasareet. Médirohat na Marka 6: 1. †† Erojaas waaree kihot an Sanj-Bētis kaanin, wayee enndii kiñam hafa Sanj.

Yéesu tummba kíntaan ga mbúurú ciyētúus na jēn kanak

(Marka 6: 30-40; Lúkkaa 9: 10-17; Sanj 6: 1-14)

¹³ Daa Yéesu yéegge kaanaa Sanj-Bētís, ya kolkohha daama, ya aassa ga gaal-looci, yaa Yah daa wéetin. Buwaa yéengaka. Ba baa meyoh ga dēkcaa ga yahaanaada, ba taabohha na seereena giiyaa, baa taabukki na kot. ¹⁴ Daa Yéesu yuusokee ga gaal-loocaa, ya hotta mbooloo wiyaak, ya laakka yērmaandi gaBa, ya aawwa kiwēki' dūukooli' caagaBa.

¹⁵ Ga waa nohaa soossa, tēelbēecaa deeyussa gari, wo'ussari an:
- Dekatii laakoo dara ee Kooh hoowin. Ísaaa buwii ba aas dēk-kawcii ba lomnee iñaa ba ñaman.

¹⁶ Wayee Yéesu wo''aBa an:
- CalooBa kika', eratBa na kihaffúu iñaa ba ñaman!

¹⁷ Ba wo''ari an:
- Df laak mbúurú ciyētúus na jēn kanak donj dii.

Yéesu wo''aBa an:
¹⁸ - Haydohattoocaa gii.

¹⁹ Waa ennda da, Yéesu wo''a buwaa ba yunj kakay ga pēegífaa. Ya bēdpa mbúurúcaa ciyētúuscaa na jēncaa kanakcaa, ya taaginukka dook, ya gērēmmba Kooh gaca. Lēehi'ta ya gú'sohhaca, ya e'ta tēelbēecaa ba waroh buwaa. ²⁰ Buwaa bēebba ñammba bi ba kappa pút, ee iñaa tēesedba ba líif'ta ga pañi cidaaŋkaah na kanak. ²¹ Buwaa ñameedba le'in Yaal dijúnni-yētúus ee bēticaa na oomaacaa kídussii ga.

Yéesu tinnnda ga dook giiyaa

(Marka 6: 45-52; Sanj 6: 15-21)

²² Ga waa iñama paaffa, Yéesu dalla kituukuk tēelbēecaa ba aas ga gaal-loocaa, ya dēwirukki ñakaa giiyaa hanoh gaadca; hidinaa, ya ga ki-hafci ya tagoh na mbooloomaa. ²³ Waa ya tagohha na mbooloomaa, ya lappa dook janjagaa, ya wéetta da, yaa kím Kooh. Wekaa laakki ya tes hañci daama. ²⁴ Wahtaama, lak gaal-loocaa tēelbēecaa úsaayin ga dū-uY giiyaa. Wa minsíeerfi ki'aaw fiki ndaga dúscaa giiyaa tapukee gawaBa, ee wa jaanohee na urisaa. ²⁵ Lak leeloo wek paafin ee Kooh wíissii duum, Yéesu yaa tñn ga dook músúmaa giiyaa, yaa hay gaBa. ²⁶ Daa tēelbēecaa hoteeri yaa tñn ga giiyaa, ba tñtta lool. Ba baa wo' an:

- Iñii jini!
Ba niikka, ba baa fiipoh. ²⁷ Yéesu nak gaawwa naBa kiwo' an:
- Yégisdat fitciigarúu. Bii mi, kaa niikat!

²⁸ Waa ennda da, Pee' wo''ari an:
- Ha' mudii, en lak fu yēri kayoh-kayohaa, nakaaroo mi tñn ga dook músúmi, mi hay garaa.

²⁹ Yéesu wo''ari an:
- Hay!
Pee' dalla kiyosook ga gaal-loocaa, ya yaa tñn ga dook músúmaa, yaa Yah ga Yéesu.

³⁰ Wayee daa Pee' hotee doolaa urisaa, ya niikka. Faf ya yaa muu', ya fiippa an:

- Ha' mudii, foola!
³¹ Yéesu gaawwa kilérís yah, ammbari, wo''ari an:
- Ngēmiigaraa daal dooyyii! Iñii tahhaa kilaak hel kanak ya?

³² Lēehi'ta, ba aassa ba ñanak ga gaal-loocaa, urisaa dalla kituuk.
³³ Tēelbēecaa enee ga gaal-loocaa da yi'ussa ga fiki Yéesu, wo'ussari an:

- Fu yēri en Kowukii Kooh kayoh-kayohda.

Yéesu wēki'ta bidúukooli' ga Genesareet

(Marka 6: 53-56)

³⁴ Waa ennda da, Yéesu na tēelbēecaagari lēehdússa kihúus giiyaa na gaal-looci, ba tee'ta ga kúlkaa Genesareet †. ³⁵ Buwaa dēk daama da inohshussa Yéesu, ba yéegalohha hayaagari ga iñaa wíil gohaama tóohda, ee ya haydohdússa bēeb buwaa dūukool gaBaBa. ³⁶ Ba baa kímmbi ñan ya onba ba mín kile' rek ga pawaa kúltifaagari. Fodaama, bēeb buwaa le'seera garidca tóoh, wakussa.

Yéesu wo''a na Fērisiyeencaa ga loo baahcaagaBa

(Marka 7: 1-13)

Waa ennda da biFērisiyeen na dijēgíroh-waas meyohussa
15 Yéerúsaleem, hayussa ga Yéesu, meekisohussari an:

² - Iñii tah ya tēelbēeciigaraa taabuksoo baahcii caasamuncii? Ndaga ba yah kiñamaa ba tísoo yahciigaBa †† fodi dii baahcii nakohkaBa.

³ Wayee Yéesu loffaBa an:

† Kúlkaa Genesareet Dekataama newin kilínoh ee laakin dooli. Wa hanoh Kafarnawom kakay aawwa ba ak aasaa'-noh. †† «Kitís yah» ga baahcaa

- Haa dū, iñii tah ya dū taabukoo iñii Kooh nakohda? Dú am ga baahciigarúu? ⁴ En ki' enaa, Kooh wo' an: «Kelohdaa paapu na eefu.» Na ñan an: «Baa fu ñas paapu wala eefunaa, fu jom ki'apu hen †.»

⁵ Wayee dū, dū jēgíroh an ño' mínin kiwo' paamci wala eeci an: «Iñaa mi jomeerúu kitoputu'ohda, mi faandínwa Kooh sarah.» ⁶ Baa tum iñaamanaa wacin ga iñaa wa'ti ga paamci wala eeci da. Ee fodaama dū nís iñaa wo' eena Kooh nakohda, dū taabukka kesi baahciigarúu! ⁷ Dú, dū jófjófduk ga hascii buwii. *Ísayíi, sēldíga-Koohaa*, hoteerúu moos ee ya wo' ee kayoh ga waa ya wo' ga teek Kooh an:

⁸ «Buwii bii, kañii ba kañirooda eem túuwti donj, ba ekkiroo ga keeñba dara dara.

⁹ Ba bay teekkoo sooy, ndaga iñcii ba jēgíroh ga teekiigoocda meyoh ga iñaa ño' nakoh» ††.

Iñcaa líifdi bo' ga fiki Koohda

(Marka 7: 14-23)

¹⁰ Waa ennda da, Yéesu bayya buwaa, wo''aBa an:
- Súkú kattoo ee dū inoh iñii yii bi jof. ¹¹ Enndii iñaa aasi ga kúuw ño' yēri tahiri kilifb ga fiki Kooh, wayee iñaa meyohi ga kúuwicda yēri tahiri kilifb.

¹² Tēelbēecaa nak deeyussa gari wo'ussari an:
- Iñaa Fērisiyeencaa keloh fu wo' yaama, fu inohin an neBpiiBa ga keeñe?

¹³ Yéesu taassaBa an:
- Bēeb kedik, kaa Paamboo yii ga dookda yippii, ka hay kidofu. ¹⁴ ÍsatBa, ba bibúumi', ñaa en na kinook bibúumi' mooroomba. Binaa búumi' nook búumi' mooroomcinaa, ba ñanak bēebba ba hay kikeen ga noj.

¹⁵ Pee' wo''a Yéesu an:
- Lēegisohdaari wo' eena fu nataal karamda.

¹⁶ Yéesu wo''a an:
- Dú ñan, bi wati dū laakoo hele? ¹⁷ Dú inohoo an iñaa aas ga kúuw bēeb paafi ga look, lēehíraa wa ka' fenoo kaan? ¹⁸ Wayee iñaa mey ga kúuw ño' bēeb meyoh ga keeñaa ee iñama yēri tahi ño' kilifb ga fiki Kooh. ¹⁹ En ki' enaa, halaat cibóni', kilan kumuun ño', kidúk yaalfu wala ñetifu fu faanuk na ño' yiliis, kifaanuk na ñaa en bēeb, kilok, kipok kiwo', kiyah teek ño', ca meyohi ga keeñ. ²⁰ Insuma cēri líifdi ño' ga fiki Kooh, wayee kiñam ee fu tísii yah foda da baahcaa nakohkaBa tahoo ño' kilifb ga fiki Kooh.

Ngēmaa ñetifaa enndii yaawúu'da

(Marka 7: 24-30)

²¹ Waa ennda da Yéesu meyohha daama, ka'ta ñak dēkaa Tii' na waa Sídonj. ²² Laakka ñetifaa hay gari. Ñetifaama bok ga ñu-Kanaa ee fa dēk gohaama. Fa faa fiip an:

- Eey' Kiyakii, *kucasamunkii Dēwit*, yērēmaaroo! Kowukaagoo kiñetikaa, laak rawaa amka ee sodalinka lool!

²³ Wayee Yéesu nammbiiri sah kitaas hen. Tēelbēecaagari deeyussa gari, kímussari an:

- Fu ñégissinaa en na, ya Yee? Ya yii taabukkuu, ya fiipi rek!
²⁴ Yéesu taassa an:

- Mi wosu ki'eem ga baalcii Kooh ga *bu-Isarayeel* múuyda.
²⁵ Wayee ñetifaa hayya, yi''a ga fiki Yéesu, wo''ari an:

- Kiyakii, hay dímalaaaroo!
²⁶ Yéesu loffari an:

- Kíbeñ ñamah oomaa, fu jafi' tubaaytaa, iñama moroo.
²⁷ Ñetifaa wo''ari an:

- Fu wo' kayoh, *Ha' mudii*. Wayee tubaaytaa mínin kiñam wúnéecaa keeni ga kanukaa ha'muncaagaBa ñamohidca.

²⁸ Ga dekataama, Yéesu wo''a ñetifaa an:
- Ngēmiigaraa yakin, fu ñetifii fii! Iñum fu waa'da, Kooh tumdat-taari. Ee kowukaagari dalla kiwak ga wahtaama.

Yéesu wēki'ta ño' biyewin

²⁹ Waa ennda da, Yéesu kolkohha dekataama ka'ta seereena giiyaa *Gellíe*. Ya lappa ga dook janjagaa daama, ya yunnga da. ³⁰ BiBo' biyewin hayussa gari, haydohdússari biBéedúki', bibúumi', ñilafañ, biluub na ño' biyewin bilis baa dūukool hen. Ba faandaba kakay ga kotcaa Yéesu, ya wēki'taBa. ³¹ Bēeb buwaa waaru'ussa ga waa ba hot luubcaa baa wo', lafañcaa baa tuuk na kotcaagaBa, bēedúki' caa baa tñn dijófi', búumi' caa baa hot, ee bēeb aawwa kindam Koohyii bu-Isarayeel.

yaawúu' caa enee fodi kisétsiruk ga fiki Kooh balaa ba ñam, wala balaa ba kím Koohaa. † 15: 4 Malkat Eksoot 20: 12; Dēteronom 5: 16; Eksoot 21: 17; Léwitik 20: 9. †† *Ísayíi* 29: 13 bēestíru foda bínsee ga kiGerek múustca.

Yéesu ñēmi'ta ɓo' ɓijūnni-nikiis
(Marka 8: 1-10)

³²Waa ennda ɗa, Yéesu ɓayya tēelbēecaagari, wo'' aɓa an:
- Mi laakin yērmaandi wiyaa ga mbooloomii, ndaga malkat, bes kaa-hay cee, caa wēe'taa ga an cii, ɓa ɓii naroo, ee diima deŋ ɓa laakoo iŋaa ɓa ñaman. Mi waa'tiɓa kiwo' ɓa ɓoyuk kaanɓa na kiyaab, mi sanj ɓa tēhlī ga waas.

³³Tēelbēecaa wo'ussari an:
- Ñamahaa y'ah kikēpī' ɓuwii ɓii, ɗi bewohanwa gada, ga ɗekatii wii laakoo daraɗa?

³⁴Yéesu meekissaɓa an:
- ɗú laak mbúurú cera dii? ɓa taassa an:
- Ciyitnakanak na tujēntaa yewinndii.

³⁵Waa ennda ɗa, ya nakka ɓuwaa ɓa yuŋ kakay. ³⁶Ya ɓeɓpa mbúurúcaa ciyitnakanakaa na jēncaa, ya gērēmmba Kooh, ya weellaca, ya e'ta tēelbēecaagari, ɓaama warohhaca ɓuwaa. ³⁷ɓaa en ɓééɓ ñammba bi kappa pút, bi tessa. Iŋaa tesseɗa ɓa woorkari: ennda ɗaba ciyitnakanak caa líifin muut ga mbúurú na jēn. ³⁸ɓuwaa ñameeɗa enee ɓo' ɓijūnni-nikiis (4.000) ee ɓeticaa na oomaacaa kidussii ga.

³⁹Lēehi'ta Yéesu tagohha na ɓuwaa, ya aassa gaal-looci, yaa y'ah ɓak gohaa Magadaan †.

Fērīseyeŋcaa na Saduseyeŋcaa waa' kihotu kintaan
(Marka 8: 11-13; Lúkkaa 12: 54-56)

16 Laakka ɓiFērīseyeŋ na ɓiSaduseyeŋ ɓaa hay ga Yéesu, kifi'ti. ɓa meekissari ya tumi' ɓa kintaanaa teewoh an ya meyoh ga Kooh.

²Yéesu loffaɓa an:
- Noh y'ah ki'aas, ɗú hot asamaanaa setaa, ɗú wo'i an: «Kuwis, Kooh hay kitam noh.» ³En na kím, ɗú hot asamaanii kúnukaa, ɗú wo'i an: «wati, Kooh hay kitoɓ.» Fodaama ɗú mñin kimalaksukoh dii asamaanii madiɗa wayee ɗú mñino kimalaksukoh iŋcii Kooh en na kitum ga wati. ⁴ɓuwii jamaanii wati ɓiɓóni' ɓii ee ooruunun Koohɗa, ɓa waa' kihot kintaan. Wayee kintaan wínoo tookɗusanndiɓa, enndii waa Sonaasaa †. Lēehi'ta Yéesu foñjaɓa daama, ya yaa y'ah.

Lēwíraa Fērīseyeŋcaa na waa Saduseyeŋcaa
(Marka 8: 14-21; Lúkkaa 12: 1)

⁵Tēelbēecaa Yéesu paafussa giiyaa ɓakaa hanoh gaɗa, ɓa alukka kiɓaydoh mbúurú. ⁶Yéesu wo'' aɓa an:

- Watukat, ee abukat ga lēwíraa Fērīseyeŋcaa na waa Saduseyeŋcaa!

⁷Tēelbēecaa enussa kiwo' ga ɗikaantiɓa an:
- Dii ɗu ɓaydohhii mbúurúɗa, kéri tah ya wo' iŋaama.
⁸Yéesu inohha iŋaa ɓa en kiwo' ga ɗikaantiɓaɗa, wo'' aɓa an:
- Iŋii tah ya ɗú wo' ga ɗikaantiɓa an dii ɗú ɓaydohhii mbúurúɗa tah. Ngēmiigarú daal dooyyii! ⁹Helciirúu hayyii bi watine? Hanaa ɗú nindisukkii mbúurúcaa ciyētúuscaa warohsee ɓuwaa ɓijūnni-yētúusɓaɗa (5.000)? Pañi cera céri ɗú wookee ga iŋaa tesseɗa? ¹⁰Haa mbúurúcaa ciyitnakanakaa warohsee ɓuwaa ɓijūnni-nikiisɓaɗa (4.000), ɗaba cera céri ɗú wookee ga iŋaa tesseɗa? ¹¹Tum na ɗú ino-hoo an mi wo'' iirúu mbúurú kiŋam ga wii mi wo'' u an «Abukat ga lēwíraa Fērīseyeŋcaa na waa Saduseyeŋcaa?»

¹²Fodaama, tēelbēecaa ɓaa han ki' inoh an Yéesu wo'' iɓa ki' abuk ga lēwíraa tumsi ga mbúurúɗa, wayee ya wo' ɓa ki' abuk ga iŋcaa Fērīseyeŋcaa na Saduseyeŋcaa jégírohɗa.

Pee' wo'' a an Yéesu yēri en Kiristaanii
(Marka 8: 27-30; Lúkkaa 9: 18-21)

¹³Yéesu ka'ta bi ga ɓak teeraa Sesaree-Filiip ‡. Daama, ya meekissa tēelbēecaagari an:

- ɓuwii wo'' u an mi, Kowukii ɓii, mi yēri en ɓa?

¹⁴ɓa taassari an:
- Laakin ɓuwaa wo' an fu yēri en Saŋ-Bētís. ɓiŋnoo an fu yēri en sēldiiga-Kooh Ili. ɓiŋnooɓaa an fu yēri en sēldiiga-Kooh Yéremú wala yínoo ga sēldiiga-Koohcii.

¹⁵Yéesu meekissaɓa an:
- Haa ɗú, ɗú wo' an mi yēri en ɓa?

¹⁶Simon-Pee' taassa an:
- Fu yēri en Kiristaanii, Kowukii Koohyii en na kipesɗa.

† Magadaan Ken inohhii bi wati daa gohaama enohɗa. †† 16: 4 Kintaan Malkat 12: 41. ‡ Sesaree-Filiip Teeraa Filiip Eroot sakee ee wa enee ga gohaa húlúɓcaa eniri húlúwaa Yúrdeŋɗa. Wati teeraama teeku Banijas.

¹⁷Waa ennda ɗa Yéesu wo'' ari an:
- Fu yewinin múu' Simon, kowu Saŋ, ndaga enndii ɓo'-súusúus on-ndaa ki' inoh iŋuma, wayee Paammboo yii ga ɗookɗa yēri. ¹⁸Ee mi, mi wo'' aa man: fu yēri en Pee' -- waa' kiwo' atoh -- ee ga ɗook atohuma mi tawahin Jaangúgo ga. Ee kikaan minanndiwa kitēhdoh. ¹⁹Mi hayyaa ki'e' tucēwítaa Nguuraa yii ga ɗookɗa: iŋaa fu kokoh ga ɗééɓ, hay kikokohu ga ɗook; ee iŋaa fu took ga ɗééɓ, hay ki-tookoo ga ɗook ††.

²⁰Lēehi'ta Yéesu ɗiŋgaɓa na wo' een ciyēgisi', an ɓa hanat kiwo' ken an yēri en Kiristaanii.

Yéesu yéegalohha kikaankaagari na kimlískaagari
(Marka 8: 31-9: 1; Lúkkaa 9: 22-27)

²¹Kolkohha daama, Yéesu aawwa kiwo' tēelbēecaagari faŋ an:
- Mi jomin kika' Yéerúsaleem. Daama, ha'-kaancaa na sarahohcaa ɓiyaakɓaa na jégíroh-waascaa tíkussoo mesiklaat ciyewin. Mi hay ki'a-pu ee besaa wukaahaywaa tikan gaɗa, mi hay kimlíis.

²²Waa ennda ɗa, Pee' nookka Yéesu ga yahaanaa, yaa ña'ti:
- Múk Ha' mudii, iŋaama Kooh tumoori!

²³Wayee Yéesu mēeñsukka, gētta Pee' an:
- Úsaayaaroo, Seytaani! Halaatciigaraa enndii halaatcaa meyoh ga Kooh wayee ca meyoh ga ɓo'. Fu, fu waa' too kikéfi!

Kitaabuk Yéesu

²⁴Lēehi'ta Yéesu wo'' a tēelbēecaagari an:
- Binaa ɓo' waa' kitaam ga fenooroona, ya alat hafci, ya kooruk kuraanaagari ††, ya taabukkoo. ²⁵En ki' enaa, ɓaa fu waa' kism kumuunfunaa, fu hayka kiŋak bi taa'. Wayee ɓaa mi tahaa kiŋak kumuunfunaa, fu hayka kilaakis. ²⁶Ee ɓo' enoh kilaak iŋcii ga ɗééɓ toohɗa ya, binaa ya na' kiŋak kipesci bi taaraa? Ati laakin iŋaa ɓo' mñn nawa kilasoh kipeskaagari? ²⁷Kowukii ɓii nak hay kihay ga ndamaa Paamci, ya taam na malaakacaagari. Bērīnaa, ɓaa en ɓééɓ, ya hayyi kifay iŋaa ya tumɗa. ²⁸Mi wo'' úuka ee kayoh, ɓiɓo' ga ɓuwii ɓii kaansoo ee ɓa hot-tii Kowukii ɓii hay ga Nguuraagari.

Ndamaa Kooh yoosukka ga Yéesu

Tikka ga bes ciyitniinoo, Yéesu taammba na Pee' na Saak na Saŋ **17** kēmēŋki Saak, ya ɓayyaɓa, ɓa rek daa wéetin, ga ɗook janjan wiyaa. ²Daama, jemmaagari súpúttukka ga fikiiɓa. Fikiifaagari faa melic en fan noh, kúlticaagari yaanaawwa ɗer fodii lee'laat. ³Ga ɗekatcaama, tēelbēecaa ɓaahayɓaa hotussa Móyis na Ili meyussa ga fikiiɓa, ɓa ɓaa saawal na Yéesu. ⁴Pee' dalla kiwo' Yéesu an:

- Ha' mudii, dii newin garuu! Fu waa' kanaa, mi yip taal kaahay dii: wínoo wuufu, wínoo wuu Móyis ee wínoo wuu Ili.

⁵Lak Pee' yaa lís kiwo' fodaama, laakka yaayeel wimélíci' waa hay, úullaɓa. Ee ga ɗuuu yaayeelaa, laakka koonakaa wo' an:

- ɓii yii yēri en Kowukiigoo mi keeñukɗa, keeñjoo soosin gari, súkúrukatti! †††

⁶Daa tēelbēecaa kelohsee koonakaa kaama, ɓa ennda nērēm ga kakay, ɓa títta lool. ⁷Wayee Yéesu deey'ca, le'' a gaɓa, wo'' aɓa an:

- Kolkat, kaa títat!

⁸Waa ennda ɗa, ɓa ɓewi'ta haf, ɓa hotissii ken enndii Yéesu hanjinaa. ⁹Daa ɓa enee na kiyoosuk janjagaɗa, Yéesu: wo'' a tēelbēecaa kiɗiŋɓa an:

- Kaa ɓéestírat ken iŋii ɗú hot feeñuk garúuɗa, bi ga daa Kowukii ɓii mlísan ga ɓuwaa kaaninɗa.

¹⁰Lēehi'ta tēelbēecaa meekissa Yéesu an:

- Iŋii tah ya jégíroh-waascii wo' u an Ili yēri ɗewan kihay paay †††?

¹¹Yéesu taassaɓa an:

- Ee kayoh! Ili ɗewan kihay, ya hēwíraat iŋaa en tooh bi jek. ¹²Wayee mi wo'' u an Ili hayin kumēñi' ee ɓuwii inohsohussiiri, wayee ɓa tumbari iŋaa neɓɓa. Fodaama Kowukii ɓii ɓan, ɓa y'ahka ɗa kitum.

¹³Waa ennda ɗa, tēelbēecaa ɓaa han ki' inoh an Saŋ-Bētís yēri ya wo' eeɓa.

Yéesu wēki'ta oomaanaa ɓay cikeen-keen
(Marka 9: 14-29; Lúkkaa 9: 37-43)

¹⁴Ga waa Yéesu na tēelbēecaagari yoosuku janjagaa ɓa hayya bi ga daa mbooloomaa enɗa, laakka ɓaa hay, y'í''a ga fikii Yéesu, ¹⁵wo'' ari an:

†† 16: 19 Mēdirohat na 18: 18; Saŋ 20: 23. ††† Kikooruk kuraa kēri en kitaam ga kotcaa Yéesu, ee kipari' kikaan fodaan gari ndaga Hewhewii winéwí' wii. †††† Malkat 3: 17 na iŋaa ɓéestíru gaɗa. †††† 17: 10 Malkat Malasii 3: 23.

- Kiyaakii, yērēmaa kowukiigoo, ya ɓay cikeen-keen ee mesikin gari lool. Leekleek ya keen ga kiwii wala ya keen ga mūsú. ¹⁶ Mi haydohinndi ga tēelíbēeciigaraa wayee ɓa mǎnndiiri kiwēkí'.

¹⁷ Yéesu wo' ari an:
- Cēey, d'ú ɓuwii wati, d'ú laakoo ngēm ee d'ú tumi iñaa joffii. Mi enan narúu bi kera? Mi múuñd'annúu bi kera? Haydoh'attoo oomaanaa gii.

¹⁸ Yéesu gétta rawaa ya meyoh ga oomaanaa. Rawaa me'ca, oomaanaa dalla kiwak. ¹⁹ Lēehi'ta, ga waa ɓa tessa hanɓaɗa, tēelíbēe-caa deeyussa ga Yéesu, meekisussari an:

- Inii tah ya d'í, d'í mǎnndii kikaal rawaama ga oomaanaa? ²⁰ Yéesu wo' aɓa an:
- Ga dii d'ú yewinndii ngēmɗa, kéri tah. En ki' enaa, mi wo' úuka ee kayoh; binaa d'ú laakee ngēmaa hín na kowu fúdan kijutuutaa, eneenaa d'ú wo' janjagii wii an Kolkohaa dii fu léeruk d'úneenaa, wa tumka. Ee eneenaa dara woñoorú. ^[2] Wayee kikiim Koooh na ki' oo' kéri doŋ mǎn kiméyi' raɓcaa man ɗa ga ɓo' .]

Yéesu yéegalohissa kikaankaa na kimlískaagari
(Marka 9: 30-32; Lúkkaa 9: 43b-45)

²² Wiima lak tēelíbēe-caa Yéesu ɓééɓɓa ɓaa ga gohaa Gélílee, Yéesu wo' aɓa an:
- *Kowukii ɓii* hay kitíku ga yah ɓuwii. ²³ Ba hayyi ki' ap wayee ga besaa wukaahaywaa tikan gaɗa, ya hay kimlís.
Tēelíbēe-caa nak, keencaagaɗa leehha tak ga iñaa ɓa keloh yaama.

Yéesu fayya lempaa meekisohsi ga Kaanfaa Koohɗa

²⁴ Yéesu na tēelíbēe-caagari hayussa *Kafarnawom*. Daa ɓa le' ee, ɓuwaa fayuki lempaa 'Kaanfaa Koohɗa, hayussa ga Pee', meekisohsari an:

- Jégírohiigarúu fayoo lempaa Kaanfii Koohe?
Pee' taassa an:
²⁵ - Ahan kay, hayaa fayin!
Lēehi'ta Pee' aassa kaanfaa, daa ya le' ee Yéesu d'ewírukkari meekissari an:
- Ya Simon, fu inoh ya ga inii yii? Buwii ɓiida jom kifay buu' cii ga ɛldúnaɗa lempu wala juuti? Buwii dēku ga kúlkiiɗanoo ɓii en sagacɗa?
²⁶ Pee' taassa an:
- Hanaa sagaccii.
Yéesu nak wo' a Pee' an:
- Kon ɓuwii dēku ga kúlkiiɗa jomoo dara kifay. ²⁷ Wayee waa d'ú waa' tii kiyēngel keencaagaɗa, karaa giyyaa fu wees yoos. Jēnaa fu d'ewan ki' amɗa, nēegísaa kúuwkaa: fu hay ga kihot *hanja'* - *hēelis* wínoo. Bewaawaa, fu fayɓa lempiiigoo ga na wiigaraa.

Baa Yéesu wo' an yēri wēñ kiyak ga fikíi Koohɗa
(Marka 9: 33-37; Lúkkaa 9: 46-48)

18 Ga wahtaama, tēelíbēe-caa deeyussa ga Yéesu, ɓa meekissari an:
- Bii yiida wēñ kiyak ga *Nguuraa yii ga d'ookɗa*?
² Yéesu ɓayya ku' oomaa, tuuki'taja ga leelooba, ³ ya wo' aɓa an:
- Mi wo' úuka ee kayoh; d'ú súpítii kipeskaagarúu bi d'ú man na tu' oomaanaa, d'ú aasoo ga Nguurii yii ga d'ookɗa taa'. ⁴ Baa wēñ kiyak ga Nguurii yii ga d'ookɗa yēri en ɓaa yóoskírín hafci bi madin na ku' oomaakii jii. ⁵ Baa fu te' ga keenfu oomaanaa fodi yii ndaga teekii-goonaa, lakanaa fu te' oo mi ga kihaffoo.

Inii tumlukohi ɓo' baakaa' ɗa
(Marka 9: 42-48; Lúkkaa 17: 1-2)

⁶ Yéesu tikka ga an:
- Béeɓ ɓaa fu baakaa' lukoh yínoo ga tu' oomaatii tii ee gēmu ga-rooɗanaa, iñaa gēn garaaɗa wēri en fu pokɗu atoh wiyaak ^{††} ga koon-aakaagaraa, fu jafu ga d'uu' giyyaa. ⁷ Massa fu ɛldúna, ndaga yewinin garaa iñcaa eki ɓo' ga kitum baakaa'. En ki' enaa, mosannndii ga kiñak, wayee massa ɓaa iñcaama koorohan garifa!
⁸ Baa en lak yahaagaraa, wala kotaagaraa wēri tahhaa kitum baakaaraa, gúraawa fu jaf di' úsaayi'. Iñaa gēn garaaɗa wēri en fu aas ga kipeskaa leehoo taa' ɗa na yah wínoo wala kot wínoo, loo kilaak yah kanak wala kot kanak ee fu jafu ga kiwiikaa yímoo taa' ɗa. ⁹ Baa kuhaskaagaraa tahhaa kitum baakaaraa, nisaaja. Iñaa gēn garaaɗa wēri

† Lempaa Kaanfaa Kooh ɓaa enin yaawúu' béeɓ ee laakin tikíis tidaaŋkaah-kanak aawwa d'ook jomin ki' eroh ga kiiskaa, kopa' cadam fay noh-noh wínoo ga lēgēy. †† Atohaa wiyaakwaama wēri seesohsi towu reseŋ

en fu aas ga kipeskaa leehoo taa' ɗa na kuhas kínoo loo kilaak tuhas tanak ee fu jafu ga kiwiikaa safara.
¹⁰ Kaa eewat yínoo ga tu' oomaatii tii. En ki' enaa, mi wo' úuka, *malaakacaagaɓa* ga d'ookɗa, besaa en ɓééɓ ɓa hídooh na Paammboo yii ga d'ookɗa. ^[1] En ki' enaa, Kowukii ɓii hayin ɛldúna kimúsál ɓuwii múuyɗa.]

Liwwukaa wo' ga loo baalaa múuyee hotukkaɗa
(Lúkkaa 15: 3-7)

Yéesu tikka ga an:
¹² - Dú inoh ya ga inii yii? Binaa ɓo' laak baal ɓitéemée' ee ya múuy' luk ga yínoonaa, ya foñannndii ɓidaaŋkaah-yitnanikiis na ɓiyit-nanikiisɓaa ga d'ook janjagaa ɓa nírohuɗa, ya y'ee kiraasnee yaa múuy' ɗane? ¹³ Mi wo' úuka ee kayoh; binaa ya hottinaa, neɓlukaa ya neɓlukan ga yínoo yaamaɗa, hay kiwēñ kiyak waa ya laakan ga ɓi-daŋkaah-yitnanikiis na ɓiyitnanikiisɓaa múuyussiiɗa. ¹⁴ Ee Fodaama, Paambúu yii ga d'ookɗa waa' tii yínoo múuy' ga tu' oomaatii tii.

Binaa mbokfu kerceen tooñaa

Yéesu tikka ga an:
¹⁵ - Binaa mbokfu kerceen tooñjaanaa, kara, fu wéet nari d'ú ɓanak doŋ, fu ña' ti. Binaa ya tookkaa kisúkúrukkaa, lak fu laasinndi. ¹⁶ Wayee binaa ya tookkiiraa kisúkúrukkaa, taabaa na ɓo' yínoo wala ɓo' ɓanak, fu karis gari. Ndaga fodaada daa Kéyítfaa wo' ɗa, ga iñaa en ɓééɓ jomin kilaak ɓo' ɓanak wala ɓaahay ɓaa en seedi ga. ¹⁷ Wayee binaa ya tookkii kikeloh iñaa ɓa wo' ɗanaa, wo' aaka ɓu-jaangaa [‡]. Binaa ya saŋ ɓan kikeloh iñaa ɓu-jaangaa wo' ɗanaa, abohaari fodi yiiifa' wala fodi juuti ^{††}.

Iñaa kokohu na iñaa tooku

¹⁸ Yéesu tikka ga an:
- Mi wo' úuka ee kayoh; ɓééɓ iñaa d'ú kokoh ga ɛldúna, hay kikoku-hu ga d'ook; ee ɓééɓ iñaa d'ú took ga ɛldúna, hay kitooku ga d'ook ɓan ^{††}.
¹⁹ Tikissa ga, mi wo' úu an binaa ɓo' ɓanak garúu, dii ga ɛldúna, jú-wohu ga kikiim Koooh ga iñaa mǎn ki' en ɓééɓ, Paammboo yii ga d'ookɗa hayɓari ki' on. ²⁰ En ki' enaa, daa ɓo' ɓanak wala ɓaahay hídfukoh ga teekiigoo ɓééɓ, mi yaa ga leelooba.

Kibayaloh ga d'ikaanti ɓo' na mooroomci

²¹ Waa ennda ɗa, Pee' deey'ca ga Yéesu, meekissari an:
- *Ha' mudii*, mbokkoo yaa dēkkoo kitoon, mi jommbi kibayal waas cerea? Karat bi en waas ciyitnakanake?
²² Yéesu taassa Pee' an:
- Mi wo' iiraa waas ciyitnakanak doŋ sah, wayee bayalaari waas cidaaŋkaah-yitnakanak bi en waas ciyitnakanak ^{†††}.

Liwwukaa wo' ga loo sūrgaa tookkii kibayalohɗa

Yéesu tikissa ga, *liwwukaaɓa* an:
²³ - Kéri tah *Nguurii ga d'ookɗa* mēdírohu anee: Enee buu', ya waaree sūrgacaagari kíndussi alalaagari ya laakɗa. ²⁴ Daa ya dalee kíkín, ya haydohɗussa yínoo yaa ɓayi' ti cadam fay ɓo' ɓijúnni-daŋkaah ga noh-noh wínoo. ²⁵ Baa yaama mǎnndii kifay iñaa ya laaki' buuraaɗa. Buuraa dalla kinakoh ya toonu ñaam ya na ɓetici na towutaagari na tooh iñaa ya laakɗa. En ɗanaa kobotkaa ɛlídu. ²⁶ Sūrgaa dalla kiyí' kúrúk ga fikíi buuraa, kíimmbari an: «Múuñɗaaroo bi ga fikíi, mi hayyaa kifay tooh.»
²⁷ Buuraa laakka yērmaandi gari, múuñi'tari kobotkaa, íissari, ya yaa yah.
²⁸ Sūrgaa me'ca yaa yah. Ya hídooha na húnisci sūrga, yaa laakɗeeri cadam fay ɓo' yínoo ga noh-noh. Ya ɓooyya yaama ga koonaa, yaa booy, wo' ari an: «Fayaaroo inii fu ɓayi'tooɗa.»
²⁹ Húnismunaa yí' a kúrúk ga kotcaagari, kíimmbari an: «Múuñɗaaroo bi ga fikíi, mi hayyaa kifay»; ³⁰ wayee ya saŋga. Ya nammbari kibayal hen, lanlukkari ga kasu bi ga daa yaama fayannndii iñaa ya laaki' tiɗa.
³¹ Daa sūrga mooroomuncaagari hotsee iñaa laakee yaama, keenɓa leehha ga tak. ɓa ka'ta, ɓa ɓéesti'ta buuraa tooh iñaa hewee yaama.
³² Waa ennda ɗa, buuraa ɓaylukka sūrgaama, wo' ari an: «Fu sūrga

‡ Bu-jaangaa waa' kiwo', dii, mbooloomaa ɓuwaa gēmin ga Kiristaaniid'a. †† Yiifa' na juuti enuunun ɓuwaa setussii ndaga ɓa inohoo Koooh ee ɓa tumi iñaa joffii ga ɓimooroomɓa. ††† 18: 18 Mēdírohat na Mēccēe 16: 19. ††† Kidii kídu diid'a waa' kiteewoh an kibayaloh leehoo. Ken jomoo kíkín daa kibayalohkaagari hín kiyewind'a.

yisóoti! Fu yí'ii hen ga fíkiroo, mi múuñi' taraa kobotkaagaraa béébkane? ³³ Fu ðan, fu mínéerí kilaak yërmaandi ga mooroomfu yaa-ma foda daa mi laakee yërmaandi garaadane?».

³⁴ Keeñaa buuraa tammba lool. Ya lannga súrgaa ga kasu, ya fítisohu bi ga daa ya fayan kobotkaagari béébkka.

³⁵ Yéesu tíkka ga an:
- Paamboo yii ga d'ookda yah narúu kitum fodaama, binaa yaa en bééþ garúu bayallii mooroomci na keeñaagari bééþwanaa.

Yéesu wo''a ga loo kifasi'
(Marka 10: 1-12)

19 Ga waa Yéesu léehi'ta kijégíroh inçaama, ya kolkohha gohaa Géllílee, ya yaa Y'ah dékcaa bok ga gohaa Yúudée ee hanoh húlúwaa Yúrdeþ gaadfa. ² Mbooloo wiyaak taabukkari daama ee ya yaa wéki' ðuwaa d'úukool gaadfa.

³ Laakka Férísiyeencaa hayu bi gari kifi'ti, ða meekissari an:
⁴ Waasiiruu onin Y'aal kifasi' ðetici ga inaa ða mín kilaakoh toohe?
⁴ Yéesu meekissa ða an:

- Hanaa d'úu jaþngii inaa bídu ga Kéyítfaa Koohd'a: «Ga dalaaraa yii sak toohd'a tummba ða yaal na ðeti», ⁵ ee Kooh wo''a an: «Kéři tah bi yaal hay kifoñ paamci na eeci, ya aboh na ðetici ee ða ðanak, ða en ðo' yínoo.» ⁶ Fodaama ða enissii ðanak, wayee ða en yínoo. Kon ðo' hanat kihégísoh inaa Kooh akitoihin.

⁷ Férísiyeencaa meekisohussari an:
- Kon inii tah ya Móyis nakoh an binaa ðo' y'ah kifoñ ðeticinaa, ya onuunun kibín kéyít ya e'tija kiteewoh an séyaa tasin?

⁸ Yéesu taassa ða an:
- Móyis onndarúu kifasi' ðeticigarúu ndaga dii d'úu súb ga keeñda, wayee enéerída kudewaa. ⁹ Mi wo''úu an: «Binaa ðo' kaal ðetici, pañ ðeti yiliis ee lakanaa enndii an ðetifaagari d'úkki hen faanukka na Y'aal yiliisaa, inaa ki d'úkk ðetici, ya faanuk na ðeti filiis.»

¹⁰ Téelíbéecaa wo''ussari an:
- Binaa en an inaa yéri laak ga dikaanti y'aal na ðetinaa, caloo kipañ.

¹¹ Yéesu taassa ða an:
- Enndii an ðuwii bééþ ða ðéri mín ki'ínoh inii wo''u yii. Buwaa Kooh onbaka ða doþ ðéri mínka. ¹² En ki' enaa, laakin enaama ciyewin caa mín ðo' kihoonoh kipañ, laakin ðuwaa mínsooka ga ki'oomaa ða, ðiinoo ðo' tíkþaka, ðiinoo ðan waarussii ndaga ða tanuk Nguuraa Kooh. Jégíruma ðaa fu mínwa kitookaa, tooka.

Yéesu barkeella tu'oomaataa
(Marka 10: 13-16; Lúkkaa 18: 15-17)

¹³ Waa ennda d'a, ðiibo' haydohd'ussa Yéesu tu'oomaa, ya tík yahcaagari ga d'ookda, ya kíimi' ða Kooh. Wayee téelíbéecaa ðaa ña' ðuwaa.

¹⁴ Yéesu wo''a an:
- Ísat tu'oomaatii ta hay garoo, kaa hoonohat ða ndaga Nguurii yii ga d'ookda wuu ðuwii man na ðada.

¹⁵ Waa ennda d'a ya tíkka ða yahcaagari, léehi'ta ya kolkohha daama ya yaa Y'ah.

Oomaa-ñilaa yiléeki'-alalyaa
(Marka 10: 17-31; Lúkkaa 18: 18-30)

¹⁶ Laakka ðo' yaa deey ga Yéesu meekissari an:
- Jégírohi, mi mín ya kitum yijófi' bi mi laas ga kipeskaa leehoo taa d'a?

¹⁷ Yéesu taassari an:
- Inii tah yah fu meekissoo ga loo yijófi' yaa fu mín kitumd'a? 'Bo' yíi noo doþ yéri jof. Fu waa' ki' aas ga kipeskaa leehoo taa d'anaa, tumaa iníci Waasii Móyis nakoh kitumd'a.

¹⁸ Baa meekissa Yéesu an:
- Iníci ciida nakohu kitum?
Yéesu taassa an:

- Kaa lan kumuun ðo'; kaa d'úk ðetifu wala y'aalfu, fu faanuk na ðo' yiliis; kaa lok; kaa seedi' saboh. ¹⁹ Kelohd'aa paamfu na eefu; fu waa' mooroomfu foda daa fu waa' haffu d'a.

²⁰ Oomaa-ñilaa wo''a Yéesu an:
- Mi tumin inçuma toohca, inii yiida tessoo kitum?

²¹ Yéesu wo''ari an:
- Fu waa' kimétíraa, kara, fu toon inaa fu laakda tooh, fu waroh koparaama nduulcii, fodaama fu hay kilaak alalaa leehoo taa' ga d'ook, léehíraa fu hay, fu taabukoo.

²² Daa oomaa-ñilaa kelohee wo' eenaama, keeñci leehha tak, ya yaa Y'ah, ndaga ya enee ðaa yewinin alal.

²³ Yéesu dalla kiwo' téelíbéecaa an:

- Mi wo''úuka ee kayoh; ki'aaskaa ha'-alal ga Nguurii yii ga d'ookda daal yooþpii. ²⁴ Mi wo'issúu ðan an, geeleem paaf ga noþ kúuc kéři wéñ kiyooþ daa ha'-alal aasan ga Nguurii Kooh.

²⁵ Daa téelíbéecaa kelohee wo' eenaama, ða waaru''a lool, ða wo''a an:

- Kon baanaa, ðii mín kimúc ða?
²⁶ Yéesu malakka ða, wo''a ða an:
- Inaa woooñ ðo' wayee woooñjii Kooh.

²⁷ Waa ennda d'a, Pee' dallari kiwo' an:
- Malkaa, d'i, d'i foñin tooh, d'i taabukinndaa, kon d'i y'ah ya kilaak?

²⁸ Yéesu taassa an:
- Mi wo''úuka ee kayoh; bëriinaa Kooh tuukiran éldúna wiliis wi'as bi Kowukii ðii yuþ kinguuruk ga ndamaagarinaa, d'úu ðii d'úu ðidaañkaah na kanakþii taabukkoo d'a, d'úu hay kiyuþ ðan ga ban-buu', d'úu atti' niil-caa Isarayee! cidaañkaah na kanakcaa. ²⁹ Ee bééþ ðuwaa foñ kaanþa, na ðiyaak ða ðiyaal na ðiþeti, paamþa, eewþa, towutaaga ða wala yooncaaga ða ndaga teekiigoonaa, ða hay kilaasis inaa wéñ d'a waas citéemée' ee ða hay kilaak kipeskaa leehoo taa d'a. ³⁰ Biyewin ga ðuwii d'eb watid'a ðéri méeñjohan ee ðiyewin ga ðuwii méeñjoh d'a ðéri dewan.

Liiwukaa wo' ga loo légéyohcaa bokussii wahtu kibewud'a

Yéesu liiwukissa an:

20 - Nguurii ga d'ookda nak médírohu anee: Enee ha'-kaan, ya koluka ga kímáa teel, ya ðeþneera ðiibo', ðaa légéy d'anndi ga yoon-biinaagari. ² Ya júwohha na ða ga ki' e' ða inaa faysi ga noh-noh wínoo d'a. Léehi'ta ya ebilla ða yoonaaagari. ³ Ya meyissa ga ðak wahtu yoo'-yoo', ya hotta ðiibo' ðiliis, ðaa yugu ga paanaa dékaa, tumussii dara. ⁴ Ya wo''a an: «D'úu ðan, karat, d'úu légéynee ga yoon-biinaagoo. Mi hayyúu kifay inaa wa'.» ⁵ Baama karussa. Ha'-yoonaa meysissa ga ðak wahtu cuunoh na ðan ga wahtu kigoonaluk, ya tumis-sa fodaama. ⁶ Ya meysissa lak nohaa waa soos, ya hotta ðiibo' ðiliis daama, ga paanaa, ya meekissa ða an: «D'úu yugoh ya dii noh-noh, d'úu tummbii dara?» ⁷ Ba taassari an: «Ken ðeþpiiri kilégéy hen.»

Ya wo''a an: «Kon d'úu ðan, karat, d'úu légéynee ga yoonaaagoo.»

⁸ Ga wahtu kiyút, ha'-yoonaa wo''a ðaa tuukuk légéyaa d'a an: «Bayaa légéyohcum, fu fay ða. Dalohaa ga ðuwum mi méeñjoh kibed'a, fu léehíroh ga ðuwum mi d'eb kibed'a.»

⁹ Waa ennda d'a, légéyohcaa ðeþsee lak nohaa soosin d'a, hayussa. Baa fayussa yaa en bééþ noh-nohaagari wínoowaa. ¹⁰ Légéyohcaa d'ebsee kibewud'a nak, daa ða hayee kifayuk, ða foonnga an ða hay kilaas inaa wéñ. Wayee ða ðan, ða fayussa yaa en bééþ noh-nohaagari. ¹¹ Daa ða laasee ga, ða aawwa kiña' inaa ga fikii ha'-yoonaa, ¹² ða wo''ari an: «Buwii ðii méeñjoh kibewud'a légéyuu wahtu wínoo doþ ee fu hídi' ða nari, d'i ðii d'i kooruk coonufii légéyuu na taangaayii noh-nohd'a!»

¹³ Wayee ha'-yoonaa taassa yínoo ga ða an: «Y'aal, mi tooñjiiira kat. Man d'úu júwohee ga cadam noh-noh wínoo? ¹⁴ Kon ðeewaa inii fu laakda, fu yee. Mi waa' ki' e' ðii yii méeñjoh kibewud'a ya hídi' naraa.»

¹⁵ Mi laak alaliigoo, mi mínoo ga kitum inaa neþpoone? Wala ati keeñfu mesik ga dii mi jof d'a hen?»

¹⁶ Waa ennda d'a, Yéesu tíkka ga an:
- Fodaama, ðuwii méeñjoh d'a ðéri dewan, ðuwii d'eb d'a ðéri méeñjohan.

Waas wukaahaywaa Yéesu yéegaloh kikaankaagari na kimlískaagari
(Marka 10: 32-34; Lúkkaa 18: 31-34)

¹⁷ Waa ennda d'a, Yéesu enee ga waas Yéerúsaleem, ya na téelíbéecaa-gari ðidaañkaah na ðanakþaa, ya ðayya ða han, wo''a an:

¹⁸ - Súkúrukát, d'úu ðii y'ah Yéerúsaleem ee Kowukii ðii hay kitúku ga yah sarahohcaa ðiyaakþaa, na jégíroh-waascaa, ee ða hayyi ki'atti' kikaan, ¹⁹ ða tíkki ga yah yiifa' caa', ðaama ñaawalsohhi, ða típpi laawoo, léehíraa ða daay'ci ga kuraa. Ee ga besaa wukaahaywaa tíkan ga d'a, ya hay kimlísis.

Inaa eew towutaa Sebedee kím Yéesu d'a
(Marka 10: 35-45; Lúkkaa 22: 24-30)

²⁰ Waa ennda d'a, towutaa Sebedee tanaktaa, eew ða hayya ga Yéesu, ya taam na oomaaagari, ya Y'i' a ga fikíci kikiimbi yen.

²¹ Yéesu meekissari an:
- Fu waa' ya?
Ya taassa an:

- Dígaaroo an binaa fu yuþ ga Nguuraagaraanaa, oomaciigoo ðii, yii yugan ga yahfu ñaam, yínoo ga yahfu senj.

²² Yéesu taassa ða an:

† Yiifa' cii wo' u diid'a, ðu-Room ðéri.

- Dú ínohoo íníi d'ú kím'ca. Dú mínin ki'an kaas-coonii mi yah ki'an'cane?

Ba taassari an:

- D'í mínin.

²³ Ya wo' a'ba an:

- En ki' enaa, d'ú hay ki'an ga kaasii mi yah ki'an'ca, wayee en ínaa aaw ga kiyuŋ ga yahhoo ñaam wala ga yahhoo segaa, enndii mi jomka kiwo'. Buwaa Paammboo waayuki' ñakcaama'ca ñ'eri yahca ki' eru.

²⁴ Daa tēlfbéecaa ñidaaŋkaah'baa tes'ca kelohee ínaama, ña aylukka tēlfbéecaa ñanak'baa bokoh'ca. ²⁵ Waa ennda 'ca, Yéesu ñayya'ba, wo' a'ba an:

- Dú ínohin an ñuwii en ha' -kúl ga əldúna'ca, ña teewi ñuwii an ña hanoh ñéeb' d'ook ee ha' -doolicii tumlukohi ñuwii ga ínaa ne'ña.

²⁶ Ínaa man'ca yahhiid'ca kilaak ga d'uuy'cúu. Wayee laak ñaa waa' ki'en ño' yiyaa ga d'uuy'cúunaa, ya joman ki'en s'úrgarúu, ²⁷ ee ñaa waa' garúu kikulyukaa, ya joman ki'en ñaammbúu. ²⁸ Fodaama, kiheel s'úrga tahhii *Kowukii ñii* kihay, wayee ka hay ki'en s'úrga ñuwii na ki'eroh kumuunci doo ya laas tumuun ño' ñiyewin.

Yéesu wéki'ta búumi' ñanak ga teeraa Yérikóo

(Marka 10: 46-52; Lúkkaa 18: 35-43)

²⁹ Daa Yéesu na tēlfbéecaa me'ysee teeraa Yérikóo, mbooloo wiyaak taabukkari. ³⁰ Lak laakin búumi' ñanak ñaa yuŋ ga yahaa waasaa, ñaa sarah'uk. Daa ña kelohee an Yéesu yé'ri en na kipaaf, ña aawwa kifii an:

- Ha' mudii, kucaasamunkii Dēwít yērēmaari!

³¹ Buwaa ñaa ña' ña doo ña c'ekoh, wayee ña ñaa wēñ kifii an:

- Ha' mudii, kucaasamunkii Dēwít yērēmaari!

³² Yéesu tuukka, ñayya'ba, wo' a'ba an:

- D'ú waa' ya mi tumi' túu?

³³ Ba taassari an:

- Ha' mudii, tum'caari bi d'í mín kihotsis.

³⁴ Yéesu laakka yērmaandi wiyaak ga'ba, le' a ga tuhastaaga'ba. Ga saasi ña malakka, ña ñaa taabukki.

Yéesu aassa teeraa Yéerúsaleem na ndam wiyaak

Yéesu na tēlfbéecaagari hayussa bi ña deey'ca teeraa

21 Yéerúsaleem, ga yahaa dēkaa Betfasee en ga ñak tēg'elaa

Ól'wiyéecaa'd a. Daama Yéesu wossa ga tēlfbéecaagari ñanak,

² ya wo' a'ba an:

- Karat dēk-kawum en ga fik'irúu'ca. Binaa d'ú le' danaa, d'ú hay ki-hot baam yile'ñ ya pokuunun, taam na c'úmbú', p'ekisat'ña, d'ú haydo-hi'too'ña. ³ Ee binaa ño' wo' yen ganaa, taasatti an: «*Ha' mudii laak sooli ga». Ee ga saasi ya hayyúu ki'is d'ú haydoh'ña.

⁴ Ínaama laakka doonaa ínaa *səldi'ga-Koohaa* wo' eed'ca mat. Ya wo' ee an:

⁵ «Wo' at ñu-teeraa Síyon an:

- Malkat, buuriigarúu yeema hayi garúu.

Ya, ya títarukkii ee ya lap ga baam yile'ñ,

na ga d'ook c'úmbú', kowu baam.»

⁶ Tēlfbéecaa ñanak'baa karussa, ña tummba fodaa daa Yéesu na-keeb'akad'ca. ⁷ Ba haydohha baamaa yile'byaa na c'úmbú'raa. 'Ba la'ta paltucaaga'ba ga d'ook baamca, Yéesu lappa ga d'ookgaa. ⁸ 'Bo' ñiyewin ga mbooloomaa larussa paltucaaga'ba ga waasaa. Buwaa ñi-noo ñaa g'ú' toytaa tediktaa, ñaa ñool tuu' taa, ñaa la'ta ga waasaa.

⁹ Buwaa hanohee Yéesu fikii na ñuwaa taamsee ga fenoocid'ca, ñéeb'ña ñaa wo' did'óli' an:

- Oosaanaa!

Ndam aawat ga *kucaasamunkii Dēwít!*

Kooh barkeelat yii hay ga teekii Ha' mudii'ca!

Oosaanaa aaw ga d'ookaa-d'ook.

¹⁰ Daa Yéesu aasee Yéerúsaleem, tooh dēkaa yēng'elukka, ñuwaa ñaa meekisoh an:

- 'Bii yii, ya ña?

¹¹ Mbooloomaa taassa an:

- *Səldi'ga-Kooh* Yéesu yé'ri, yii meyo *Nasareet* ga gohaa Gəlliféed'ca.

Yéesu kaalla toonoh'ca ga d'uuy' Kaanfaa Kooh

(Marka 11: 15-19; Lúkkaa 19: 45-48; Lúkkaa 20: 1-8)

¹² Yéesu aassa *Kaanfaa Kooh*, ya kaalla ñéeb' ñuwaa enee na kitoon na ñuwaa enee na kilom daama'ca. Ya yaa ñúuk taabul'ca weci'oh-kopa'-ca na yugaah'ca toonoh'-ho' caa †. ¹³ Lēehi'ta, ya wo' a'ba an:

† Weci'oh-kopa' caa waama, yaawúu' caa meyo *in haysee Yéerúsaleem'da weci' see kopa' caaga'ba ga ñuwaama, doonaa ña mín kilom júu' kitum sarah ga Kaanfaa Kooh na kifay lempaa Kaanfaa Kooh.*

- Bíduunun ga Kéyítfaa an: «Kaanndoo yah ki'en kaanfaa kíimo-hohsan Kooh», wayee d'ú, d'ú tumfa d'caakka' lok ††.

¹⁴ Laakka búumi', na ñéedúki' caa hay ga Yéesu ga *Kaanfaa Kooh*, ya wéki'ta'ba. ¹⁵ Sarahoh'ca ñi'yaak'baa na jég'iroh-waas'ca aylukussa ga waa ña hot enaamaca cid'óoyi' -waa' caa ya tum'da, ee ña hotta ñan ooma'ca ñaa fiip ga Kaanfaa Kooh an: «Ndam aawat ga *ku-caasamunkii Dēwít!*»

¹⁶ Ba dalla Yéesu kiwo' an:

- Fu kelohin íníi oomaacii wo' d'ane?

Yéesu taassa'ba an:

- Ee mi keloh ga. Hanaa d'ú mosoo kijan íníi bídu yii an: «Ga túuwtii oomaacii na tii líi' cii, fu mey doh'din haffu ga yeek-kañ?»

¹⁷ Lēehi'ta Yéesu foñja'ba daama, ya me'yca teeraa, yaa yah Bétaní, ya neehneera daama bi Kooh wíissa.

Yéesu coñja kedikkaa

(Marka 11: 12-14, 20-24)

¹⁸ Ga kooh-wíisfaa, Yéesu enee na ki'boyuk teeraa ee lak ya yaawin.

¹⁹ Ya hotta bos een ga yahaa waasaa, ya ka'ta bi ga bosaa, ee ya hottii dara ga, enndii tuu' taanaa. Waa ennda 'ca, ya wo' a' kedikkaa an:

- Fu límsisoo kowu bi taa'!

Ga saasi, enaa s'ú'pa kaw.

²⁰ Daa tēlfbéecaa hotee ínaama, ña jaahli' a lool, ña meekissa Yéesu an:

- Tum na kedikkii s'ú' ga saasi?

²¹ Yéesu taassa'ba an:

- Mi wo' úuka ee kayoh; binaa d'ú laak ngem ee d'ú laakkii hel kanak ganaa, d'ú eemoo ga kitum íníi dal kedikkii kii'ca don, wayee d'ú wo' sah janjagii wii an: «Kolkaa ñii fu jafsunee ga giyaal!» Ínaama laak.

²² Binaa d'ú kím Kooh ee taam na ngēmaa, ñéeb' ínaa d'ú meekisohaa, d'ú laakki.

Yéesu meekisohussa ñaa onndi doolaa ya ñay'ca

(Marka 11: 27-33; Lúkkaa 20: 1-8)

²³ Yéesu aassa *Kaanfaa Kooh*, ya yaa jég'iroh. Sarahoh'ca ñi'yaak'baa na yaak'ca dēkaa hayussa, ña meekissari an:

- Íncii fu tum'da, fu ay'ka gada? 'Bii onndaaca kitum'ña?

²⁴ Yéesu taassa'ba an:

- Mi ñan, mi yahhúu kimeekis enaama yíinoo don, binaa d'ú taassoo ganaa, mi wo' úu ñan íncii mi tum'da ati mi ay'ka gada? ²⁵ Saŋ-Bétis, ñii yíida woseeri kibétsi' ñuwaa? Kooh wala ño'-súusúus?

'Ba ñaa wo' ga d'kaanti'ña an: «Binaa d'ú wo' an Kooh yé'ri woseerinaa, ya hayyuu kilof an: íníi tah ya d'ú gēmbii ga Saŋ? ²⁶ Ee d'ú wo' an ñuwii ñ'eri woseerinaa, d'ú jomin kiniik mbooloomii ga ínaama ndaga ña tookin an Saŋ *səldi'ga-Kooh.*»

²⁷ Ba dalla kitaas Yéesu an:

- D'í ínohool!

Yéesu loffa'ba an:

- Kon baanaa mi ñan, mi wo' anndiirúu íncii mi tumi'ca ati mi ay'ka gada.

Liiwukaa wo' ga loo towutaa tanakaa'ca

Yéesu tíkka ga an:

²⁸ - D'ú ínoh ya ga íníi yii? Enee ño', ya laakee towu tanak. Ya hayya ga yíinooyaa wo' ari an: «Kowuroo, wati, leenaa kara, fu légynee ga yoon-bii'ñaagaruu.» ²⁹ Kowukaa taassari an: «Mi yahhii». Wayee ennda kiis, ya récukka, ya ka'ta yoon. ³⁰ Paamudaa hayya ga yukanak'ca ñan, wo' ari ínaa ya nakee yu'dewaayaa'ca. Kowukaa kukanak'ca wo' a paa-mudaa an: «Ee, mi yii yah buba!» Wayee ya ka'tii.

³¹ Yéesu meekissa'ba an:

- Yíida ga towutaa tanakaa tum ínaa paamci waa' d'ca?

'Ba taassa an:

- Yaa ya d'ewoh'ca yé'ri.

Yéesu dalla'ba kiwo' an:

- Mi wo' úuka ee kayoh; juuticii na faankoh-pakay'cii ñ'eri d'ewan-ndúu ki'aas ga *Nguuraa Kooh*. ³² En ki' enaa, Saŋ hayin garúu. Ya tee'ñ-parúu waasii wijúw' wii ee d'ú gēmbii ínaa ya wo' d'ca. Wayee juuticii na faankoh-pakay'cii gēmussari. Ee ga ínaa d'ú hot yaama tooh, tahhii bi d'ú récukka, d'ú gēmba ínaa ya wo' d'ca.

Liiwukaa wo' ga loo línoh biñ'ca ñisóoti' ñaa

(Marka 12: 1-12; Lúkkaa 20: 9-18)

Yéesu wo' a' ñuwaa an:

†† 21: 13 Malkat Ísayí 56: 7; Yéremí 7: 11.

33 - Súkúrukut, mi wo'úú *liiwuk* wiliis: Enee ha'-yoon, ya yíppa tedik-
 reseŋ ga yoonci. Ya díŋnga yoonaa, ya acca noŋ ga yoonaa daa towu-re-
 seŋtaa seesohsan. Ya tawahha daa bo' mínan kituukoh, tím yoonaa
 malaki ga. Léehi'ta ya sassa bílégéyoh ga yoonaa, ya yaa y'ah kibaaŋ.
 34 Ga waa wahtu kíbeen yoonaa le'ŋa, ya wossa sǔrgacaagari ga lǔgǔy-
 ohcaa ga yoonaaŋa, ha e'ti iŋaa ya laak ga iŋaa yoonaa meydohŋa.
 35 Wayee lǔgǔyohcaa abussa sǔrgacaa, ha feekka yii, ha appa yínooyaa.
 Yaa tesŋa, ha tapisohhari na atoh bi kaannda. 36 Ha'-yoonaa wosissa
 sǔrga bíliis, ha wēn kiyewin ha ya ŋewee kiwosŋa. Wayee lǔgǔy-
 ohcaa tumussa buwaama fodaa bu-ŋewaaŋa. 37 Ha'-yoonaa mēeŋjo-
 hha kiwos kowukaagari ga lǔgǔyohcaa. Ya abee ga helci an: «Hanaa ha
 hay ki'on kowukiigoo cée'.» 38 Wayee lǔgǔyohcaa, daa ha hotee
 kowukaa ha'-kaadaa, ha wo'úú ga díkaantiŋa an: «Yii y'ah kilamŋa
 yeema, dŋu apatti, dŋu beŋ iŋii ya jomee kilamŋa.» 39 Ba dallari ki'am,
 ha fassari bi meyc'a yoonaa, ha appari daama.

40 Yéesu meekissa buwaan an:
 - Binaa ha'-yoonaa hayaa, ya y'ah lǔgǔyohcaama na kitum?
 41 Ba taassari an:
 - Ha'-yoonaa hayaa, hay ki'ap lǔgǔyohcaa bisóot' ha haama, ap
 wibóni'. Léehíraa ya beŋ yoonaa, ya e'wa bílégéyoh bíliis, ha, binaa
 kíbeen le'aa, ha e'ti iŋaa yoonaa meydohanda.
 42 Yéesu wo'úú an:
 - Hanaa dŋu mosoo kijan iŋaa bídu ga Kéyítfaa an:
 «Atohaa tawahohcaa jafeeŋa,
 atohaama enin atoh-koŋi.
 Iŋaama yéri Ha'mudii tum,
 ee enin kintaan ga hasciiruu.»
 43 Yéesu tíkka ga an:
 - Kéri tah mi wo'úú man: *Nguurii Kooh* hay kite'u ga yahhuu, wa tíku
 ga yah heet wiliis, waa y'ahwa kilégéy, meydoh jeriŋ ga. 44 [Baa keen ga
 dook atohaamanaa hay kiweelsukoh ee ha wa keen ga dookcinaa, wa
 hayyi kinapaŋsoh].
 45 Daa Sarahohcaa biyaakhaa na *Férisiyeencaa* kelohsee liiwukcaa
 Yéesu caama, ha inohha an Yéesu wo' náŋa. 46 Ba ha heel ki'amluk
 Yéesu, wayee ha niikka mbooloomaa ndaga béeb buwaan tookin an Yé-
 su *séldíga-Kooh*.

Liiwukaa wo' ga loo buwaan baysee kiŋamŋa
 (Lúkkaa 14: 15-24)

Waa ennda ŋa, Yéesu *liiwukissa* buwaan an:
 22 ² - *Nguurii ga dookŋa* mēdírohu anee: Enee buu', ya tíklukka
 cuunoh ga séycaa kowukaagari. ³ Ya wossa sǔrgacaagari
 kibaynee buwaan ya nakee séglookfaaŋa. Wayee haama waarussii ki-
 hay. ⁴ Buuraa wosissa sǔrga bíliis ga buwaan ya nakee séglookfaaŋa an:
 «Wo'at buwaan an: ŋamahii tíkuunun, mi apin naalcigoo na jú'
 híduufi'. Tóoh sekha, ha hayat, ha ŋam!» ⁵ Wayee buwaan naksee ha-
 ma abussii faali ga béytohaa. Yaa en béeb yaa y'ah soolici: yii ga yoonci,
 yii ga toonaagari. ⁶ Baa tesŋa abussa sǔrgacaa buuraa, tórohírussaŋa,
 apussaŋa. ⁷ Buuraa kelohhaka, dalla ki'ayluk. Ya ebilla soldaa caagari
 ha apnee lagoh-kumuuncaa haama, ha téki' teeraa ha dékohŋa. ⁸ Lée-
 hi'ta ya wo'úú sǔrgacaagari an: «ŋamahii séglookfii pari'in, wayee fa
 joobera buwaan nakseeŋa. ⁹ Kon nak karat ga mbedicii ga dékiidŋa, ee
 ha dŋu hot béeb, nakatti ya hay ga séglookfii.» ¹⁰ Sǔrgacaa karussa ga
 mbedicaa. «Baa ha hotin béeb, ennda yijófi' ennda yibóni', ha wo'ari.
 Ba négírohhaŋa, bi túuyaa ŋamahaa tofohuŋa líiffa muut na bíŋo'.
¹¹ Buuraa aassa túuyaa kíheebdúk buwaan en na kiŋamŋa. Ya hotta
 daama bo', yaa bayyii kúlti feet. ¹² Ya meekissari an: «Yaal, tum na fu
 aassa díi ee fu bayyii kúlti hew?» Wayee ha laakkii iŋaa ya wo'an.
¹³ Waa ennda ŋa, buuraa wo'úú sǔrgacaagari an: «Baa yay, bagat yah-
 caagari na kotcaa, dŋu jaffi ga níusaa ga foohŋa: daama kikodukoh na
 ki'úŋoh síŋ y'ah da kilaak'.»
 14 Yéesu tíkka ga an:
 - En ki'ena, buwii bayuŋa yewinin, wayee buwii tanuŋa caakkii.

Kifay lempu
 (Marka 12: 13-17; Lúkkaa 20: 20-26)

15 Waa ennda ŋa, *Férisiyeencaa* karussa kihotoh ga dŋuyŋa, kimalak
 daa ha tuman bi ha fi' Yéesu ga dŋuy' wo'een. 16 Léehi'ta, ha wossa
 bíŋo' ga téelbéecaagaŋa, ha taamma na bíŋo' han ga buwaan fa' na
 buu' *Erootŋa*, kimeekis Yéesu an:
 - Jégírohii, dí inohin an fu wo'i kayoh: fu jégíroh iŋaa Kooh nakoh
 kayoh-kayohŋa. Fu niikkii ken, ee fu malkirii bo' ga daa ya man ga
 hascii buwiidŋa. 17 Kéri tah, wo' aaríi halaatfu ga iŋii yii: *Waasii* onohin
 kifay lempaa Sesaa', buuraa yiyaakyaa ga Roomŋanoo, onohhii ka?
 18 Wayee Yéesu inohha nof-moraonaa ha na'ŋa, ya wo'úú an:

† 22: 13 *Malkat Mēccēe* 8: 12; 25: 30; *Lúkkaa* 13: 28.

- Dú híi díjójóŋfúki ga fíki buwiidŋa! Iŋii tah ya dŋu heelloo kifi'?
 19 Teewattoo hanja' wínoo ga koparum fayohsi lempuŋa.
 Ba haydohi' tari hanja' wínoo.
 20 Yéesu nak meekissaŋa an:
 - Nataalii wii wuu ha na teekii en gaŋa?
 21 Ba taassa an:
 - Cuu Sesaa', buuraa yiyaakyaa.
 Daama Yéesu wo'úú an:
 - Kon erat Sesaa' iŋaa en yuu Sesaa' ee erat Kooh iŋaa en yuu Kooh.
 22 Daa ha kelohee iŋaa Yéesu lofŋa yaama, ha waaru' a lool, ha foŋn-
 jari da, ha ha y'ah.

Yéesu meekisohussa ga loo kimlískaa buwaan kaaninŋa
 (Marka 12: 18-27; Lúkkaa 20: 27-40)

23 Ga besaa bērii, laakka *Saduseyeencaa* hayu ga Yéesu. Ba nak, ha
 gēm an kimlíŋs laakoo. 24 Ba meekissa Yéesu an:
 - Jégírohii, Móyíis wo' an: «Binaa bo' kaan ee laakkii kowu na betici-
 naa, kēmēŋkíci jomin kilam betifaama, ya laaki' yaakci kowu ga» †.
 25 Waama, laakee díi garíi yaal biyitnaŋanak ha bok paamun na
 eemun. Yaakkaa paŋŋa beti, ya kaannda ee laakkii kowu. Ee fodaama
 kēmēŋkimunaa lamma betifaa. 26 Ennda ŋa ga yukanakyaa, na
 yukaahayyaa bi ga yuyitnakanakyaa. 27 Ga waa ha kaannda béebha,
 betifaa han tíkka ga. 28 Diimaŋa wo' aaríi bēriinaa buwii mílisan ga
 kikaanŋa, betifaama y'ah ki'en yuuŋa ga biyitnaŋanakha? Ndaga yaa
 en béeb ga biyitnaŋanakhaa beweerari beti!
 29 Yéesu taassaŋa an:
 - Dú wo'in kimúuy'cúu, ndaga dŋu inohoo iŋaa bídu ga Kéyítfaaŋa ee
 dŋu inohoo daa doolaa Kooh híŋ kiyakŋa. 30 Binaa buwaan kaanŋa míl-
 sunaa, yaal pajoo ee beti pajukoo, wayee ha pesan madu na *malaakacii*
 Kooh enu ga dookŋa. 31 En iŋaa aaw ga kimlískaa buwaan kaanŋanaa,
 hanaa dŋu mosoo kijan ga Kéyítfaa iŋaa Kooh wo'eerúu an: 32 «Mi yéri en
 Koohyíi *Abaraham*, Koohyíi *Ísaak*, Koohyíi *Yakoop*» ‡.
 Yéesu tíkka ga an:
 - Kooh yuu buwaan en na kipesŋa, enndii yuu buwaan kaanŋa.
 33 Béeb buwaan kelohsee iŋcaa ya wo' caama, waaru'ussa ga jégíro-
 haagari.

Iŋii wēn kiyak ga iŋcii Kooh nakohŋa
 (Marka 12: 24-34; Lúkkaa 10: 25-28)

34 Daa *Férisiyeencaa* yéegee an Yéesu búlin *Saduseyeencaa*, ha dalla
 kihídoh ga ŋekataama. 35 Laakka jégíroh-waasaa bok gaŋa, ya waaree
 kimalaksukoh Yéesu, ya meekissari an:
 36 - Jégírohii, iŋii yíida kuliyuk ga iŋcii *Waasii Móyíis* nakohŋa?
 37 Yéesu taassari an:
 - «Fu waaran *Ha'mudii*, Koohyígaraa na keeŋaagaraa tóoh, na
 kipeskaagaraa tóoh, na helaagaraa tóohwa.» 38 Wuma wéri wēn kiyak
 ee wéri kuliyuk ga iŋcii Kooh nakohŋa. 39 Ee wii wéri en wukanakwii
 man nawaŋa: «Fu waaran mooroomfu fodaa daa fu waa' haffuŋa.»
 40 Béeb Waasaa Móyíis na béeb iŋcaa *séldíga-Koohcaa* jégírohŋa
 kú'uk ga iŋcii kanakcii cíi nakohuŋa.

Iŋaa Kiristaanii jom ga buu' Déwítŋa
 (Marka 12: 35-37; Lúkkaa 20: 41-44)

41 Wiima lak *Férisiyeencaa* hídrukohuunun daama, Yéesu
 meekissaŋa an:
 - Dú inoh ya ga *Kiristaanii*? Ya kucaasamun ha?
 42 Ba taassa an:
 - Ya kucaasamun buu' *Déwít*!
 43 Yéesu wo'úú an:
 - Kon tum na Déwít, ga waa ya líif na Helaa yisela'í yaaŋa, bayyari
 «Ha'mudii»? En ki'ena, Déwít ga kihafci wo'in an: 44 «Kooh, Ha'mudii
 wo'úú Ha'mudiigoo an: «Yugohaaroo yah-ŋaam bi ga daa mi tuman
 buwii sanŋaaŋa ditogaa' kotfu'» 45 Waa Déwít bay Kiristaanii
 «Ha'mudii», kon tum na bi Kiristaanii mín ki'en kucaasamun Déwít?
 46 Laakkii gaŋa yínoo yaa míndi kitaas wo'een wínoo sah. Ee aboh
 ga besaa bērii, ken kaaŋissiiri kimeekisohis yen.

Yéesu nakoh kiwatuk jégíroh-waasaa na Férisiyeencaa
 (Marka 12: 38-39; Lúkkaa 11: 43,46; 20: 45-46)

Waa ennda ŋa, Yéesu wo'úú mbooloomaa na téelbéecaagari an:
 23 ² - Jégíroh-waascii na *Férisiyeencaa* bērii tuuk ga kotcaa Móyíis,
 kijégíroh na kiteewoh iŋii nakohu kitumŋa. ³ Kon nak, béeb
 iŋaa ha wo'úúnaa, tumatti, dŋu taabukki. Wayee kaa éldúkohatŋa ga

†† 22: 24 *Malkat Déteronom* 25: 5-6. ‡ 22: 32 *Malkat Eksoot* 3: 6,15. ††† 22: 44 *Kañcaa* 110: 1.

iñcii ßa tumiða. En ki' enaa, ßa wo' i hen ee ßa tumoo. ⁴ Ba poki ðof cibítí' [caa ken hatinoo] †, ßa sĕfca ga yúukcii ßuwii ee ßa ga kihafßa, ßa tookoo jokonßa yĕngĕluk ga ki' amðohßaca. ⁵ Iñaa ßa tum tooh ßa heeli ßuwii hotßa. Fodaama, ðaaka' -kĕyítcaa †† pokkusi, kiteewoh an ßa abin Koohða, ßa tumica ca en cyaak. Ee simba' caa ga kúltícaa-gaßaða, ßa tumica ca en cihoo' ta. ⁶ En ga hewaa, ßa waari kihanoh fikí, ee ga ðuuy jaanguciruu, ßa heeli kiyuñ ga fikí. ⁷ Ba en ga paan-caanaa, ßa waari kikĕñðu yah kanak ee ßa waari ßuwii ßayíða «Jĕgírohii». ⁸ Wayee ðú, kaa heelat kibayu «Jĕgírohii.» ⁹ Dú laak jĕgíroh yínoo ðoñ ee ßéĕþpú, ðú ßimbok. ¹⁰ Dii ga ĕldúna, kaa ßayat ken «Paamudii». Paamudigarúu ya yínoo ðoñ ee yĕri en yii ga ðookða. ¹¹ Ee ßan kaa heelat kibayu «Ha' -kaadii». Dú laak ha' -kaan yínoo ðoñ ee yĕri en *Kiristaanii*. ¹² Yaa wĕñ garúu kiyakða, enat súrgarúu. ¹³ Bĕĕß ßaa ßĕwí' hafcinaa, hay kiyóoski' ðu, ee ßaa yóoski' hafcinaa, hay kibĕwíru.

Yéesu hassa jĕgíroh-waascaa na Fĕrisiyeençaa
(Marka 12: 40; Lúkkaa 11: 39-42, 44, 52; 20: 47)

¹³ Yéesu wo' a an:
- Massa, ðú jĕgíroh-waascii na ðú *Fĕrisiyeençii jófjófðukiða*. Dú ßii lañ halii Nguurii yii ga ðookða, ðú hoonoh ßuwii ki' as. Dú ga kihafútu, ðú aasandii ee ðú ísanndii ßuwii waa' ki' aasða ßa aas. [14 Massa, ðú jĕgíroh-waascii na ðú *Fĕrisiyeençii jófjófðukiða*. Dú te' in iñaa laak ga kaan ßeticea yaalcaagaßa lísussiiða ee ðú taabi ga na kíkíim-Koohkaa inohoo kileeh, an doonaa ðú tíku ßiþo' ßijófi'. Kĕri tah atti' aa Kooh yahhúu ki' atti' ða wĕri wĕñan kimesik].
¹⁵ Massa, ðú jĕgíroh-waascii na ðú *Fĕrisiyeençii jófjófðukiða*. Dú ßii wiil daa en tooh ga ðook kakay na ðuuy giyy, kiheel kilaak luu enee tĕelíþéee yínoo, yaa gĕm fodii garúu. Ee ðú laassi kilaakaa, ðú tummbi ßo' safara yaa wĕññju kibon waas kanak.
¹⁶ Massa ðú ßii ðú waa' kikuliyy ee ðú búumind'a! Dú wo' an «Binaa ßo' waat ga Kaanfaa Koohaa, waatukaama taabukoori, wayee binaa ya waat ga wúrusaa en ga Kaanfaa Koohðanaa, wa taabukki.» ¹⁷ Dú dofin, ðú búumin. Iñii wĕñ kilaak solu ya? Wúrusaa en ga Kaanfaa Koohðanao Kaanfaa Kooh tah wúrusaa kisel'a ða? ¹⁸ Ee ßan, ðú wo' an: «Binaa ßo' waat ga *loteelaa* ga ðuuy *Kaanfaa Koohðanaa*, waatukaama taabukoori, wayee binaa ya waat ga sarahcaa ga *loteelaa* ga Kaanfaa Koohðanaa, wa taabukki.» ¹⁹ Búumi' ciil Iñii wĕñ kilaak solu ya: Sarahcaanoo *loteelaa* tah sarahaa kisel'a ða? ²⁰ Baa waat ga teekaa *loteelaanaa*, ya waatin ga *loteelaa* ee ya waatin ßan ga tooh sarahcaa en ga ðookgaad'a. ²¹ Baa waat ga teekaa Kaanfaa Koohaa, ya waatin ga Kaanfaa Kooh ee ya waatin ßan ga Kooh yaa ðek ðaða. ²² Baa waat ga teekii asamaaniinaa, ya waatin ga ßan-buuraa Kooh ee ya waatin ßan ga Kooh yaa yuñ gaða.
²³ Massa ðú, jĕgíroh-waascii na ðú, *Fĕrisiyeençii jófjófðukiða*. Dú meyðohði Kooh sarah bi ga sah ßakaa wudaan'kaahwaa ga iñcii linsi fodii naanaa, basaaß na saasaaß †, wayee ðú saganohin iñcii jĕgírohu ee cĕri wĕñ kilaak solu ga *Waasii Móyísða*: ennda kijúß, kiyewin yĕr-maandi na kitaabuk Kooh. Iñcaama cĕri ðú jomee kitum ee iñcaa cínnoo hanat kisaganohu. ²⁴ Dú ßii ðú waa' kikuliyy ee ðú búumind'a, ðú síri capalay ee ðú oni geeleem.
²⁵ Massa ðú, jĕgíroh-waascii na ðú, *Fĕrisiyeençii jófjófðukiða*. Dú tsi bi ga ßiñcii kaascii na cii tanutii wayee ga ðuuygii ðú lífi' ca na halaat kilok na halaatciigarúu cibón' cii. ²⁶ Dú *Fĕrisiyeençii* ßibúumi' ßii! Dewat kitís ðuuygii kaascii ee fodaama ßiñcaa hay kiset ßan.
²⁷ Massa ðú, jĕgíroh-waascii na ðú, *Fĕrisiyeençii jófjófðukiða*. Dú man na loycaa yaanaawðu hen. Ca morin ga foh ee lakanaa ðuuy-gaanaa líif na yoh ßo' ßikĕeni' na nopilaat. ²⁸ Fodaama ßuwii hoti garúu ßiþo' ßijúwí' ee lakanaa ga ðuuy keeñciigarúu, ðú líif na ki-jófjófðuk na kibon.
²⁹ Massa ðú, jĕgíroh-waascii na ðú, *Fĕrisiyeençii jófjófðukiða*. Dú hayyanaa, ðú tawahi loycii *sĕldíga-Koohcii*, ðú móri' loycii ßuwii ßi-júwí' ßii, ³⁰ ee ðú wo' i an: «Dí maasohĕe jamaanaa ßicaasammbiinaa, dí taaboo naða ga daa ßa ap *sĕldíga-Koohcaad'a*.» ³¹ Dú wo' iñaa-naama, kon ðú tookin an ðú ßĕri en tucaasamuntii ßuwaa apsee *sĕldíga-Koohcaad'a*. ³² Kon nak iñcaa ßicaasammbúu daleed'a, ðiido-hatca bi mat. ³³ Goñçii! Heet goñ-saamaançii! Tum na ðú halaat kirĕc ga safara? ³⁴ Kĕri tah, súkúrukut, mi hay garúu kiwosoh *ßisĕldíga-Kooh*, ßiha' -hamham na ßuwaa inohuunun *Kĕyítii*. Dú hay ki' ap ßii, ðú daay ßiinoo ga kuraa, ðú típ ßiinooßaa laawoo ga *jaangu-yaawúu'* -caagarúu, ðú sodaliþa teeru bi ga teeru. ³⁵ Fodaama ñifaa ßuwaa ßi-júwí' ßaa apseeða hay kíkípuk ga ðookkúu, aboh ga ñifaa Abeel yi-

† *Bincii* ga *hĕli-júßciid'a* hotukkii ga *Kĕyítcaa cínnoo ðĕß kibíduða*.
†† *Daakaa' -kĕyítcaama* eni tijutuut. *ßa bínnda* wo' eencaa meyoh ga *Kĕyítcaa Waasaa Móyísaa*, ßa ekca ga yen, ßa pokukka ga púk na ga yah-señ. ‡ 23: 23 *Malkat Léwitk* 27: 30; *Dĕteron* 14: 22.

júwí' yaa bi ga ñifaa Sakari kowukaa Barakí, kaa ðú apee ga ðkaanti ðĕkataa wisela' i' waa na daa sarahcaa tĕki' síða †. ³⁶ Mi wo' úuka ee kayoh; iñaa laakee yaama hay kíkípuk ga hafçii ßuwii jamaanii wati.

Yéesu hassa Yéerúsalem
(Marka 13: 34-35)

³⁷ - Éey, ðú ßu-Yéerúsalem, ðú ßii ðú lagi tumuuntii *sĕldíga-Koohcii*, ee ðú tapisohi na atoh bi ðú ap ßuwii Kooh wos garúuða! Waas cera cĕri mi heellúu kinĕgíroh fodaa daa pabu nĕgírohi towutaa-gari ga fildoo paßcaagariða, ee ðú tookkiika? ³⁸ Kon nak, kaanfigarúu hay ða kifoñu ðúñ. ³⁹ En ki' enaa, mi wo' úu man aboh ga diima ðú hot-sisanndiiroo bi ga daa ðú wo' an an: «Kooh barkeelat yii hay ga teekii *Ha' mudiid'a*!»

Yéesu yéegalohha an Kaanfaa Kooh hay kiðúru
(Marka 13: 1-12; Lúkkaa 21: 5-6)

²⁴ Yéesu mey'ca *Kaanfaa Kooh*, ee ga daa ya enee na kiy'ahða, tĕelíþéecaagari deeyussa gari kiteeþpi tawahcaa *Kaanfaa Kooh* ga daa ca hín kimo' ða. ² Yéesu wo' a an an:
- Man ðú hotin ga iñciima toohca! Mi wo' úuka ee kayoh; tesanndii ðii sah atoh wínoo waa tíkiskohan na mooroomwa, tooh hay kibú'.

Iñcii Yah kilaak balaa ĕldúna túki' aa
(Marka 13: 3-13; Lúkkaa 21: 7-19)

³ Wiima lak Yéesu yugin ga ðook tĕgĕlaa *Ólíwíyĕeaa*, tĕelíþéecaagari hayussa gari ßa hanþa, meekisohussari an:
- Wo' aari, iñcuma yah kilaak kera, ee mandargii wiida yah kiteewoh kihayiskaagara na kitúkí' kaa ĕldúna?
⁴ Yéesu taassaþa an:
- Watukat, ken hanattúu kiðúk. ⁵ En ki' enaa, ßo' ßiyewin hay kihay-ohu teekiigoo, ßa wo' i an: «Mi yĕri en *Kiristaanii*», ee ßa hay kiðúk ßo' ßiyewin. ⁶ Dú hay kikeloh yĕngĕl heñ, wala an heñ laakin ga ðekat. Leenaa kaa títat ndaga iñcaama jomin kilaak, wayee enndii an ĕldúna le' in kitúkí'. ⁷ En ki' enaa, kúl hay kiðewuk, keen ga ðook kúl mooroom-ci, ee nguu' hay kibewuk, keen ga ðook nguu' mooroomci; a' hay kilaak ee kakayfi hay kiyĕngĕluk ga ðekat ciyewin. ⁸ Iñcaama tooh yah kiman na dalaaraa mesiklaatcaa ga kimatuk ßetiða.
⁹ Fodaama ßiþo' hayyúu kitúk ga yah buu', doonaa ðú sodalu ga kipessúu, ee ðú hay ki' apu. Heetçii ga ĕldúnaða toohca hayyúu kisagu ndaga teekiigoo. ¹⁰ Ga jamaanaama, ßo' ßiyewin hay kifoñu ngĕmaa-gaþa, ßa toohohi ga ðkaantiþa ee ßa sagohi. ¹¹ Hay kilaak ßo' ßiyewin ßaa tikan hafþa *ßisĕldíga-Kooh* ee lak saboh. ¹² Ba hay, ßa ðúk ßo' ßiyewin. ¹³ Yibóni' hay kiwĕñ kisw tah bi kiwaaroh nĕewísuk ga keeñ ßo' ßiyewin. ¹⁴ Wayee ßaa fu guu' guuluk bi ga daa tooh leehanaa, fu yaama fu hay kimúc. ¹⁵ *Hewhewii winéwí* wii wii wo' ga Nguurii Koohða hay kiyéegalohu ga ĕldúna tooh doonaa heetçii ßéĕß laasu ga. Lĕehíraa ĕldúna han kitúkí'.

Coonucaa ciyaakcaa yah kilaakða
(Marka 13: 14-23; Lúkkaa 21: 20-24)

Yéesu tíkka ga an:
¹⁵ - Binaa ðú hot ßaa Dañeel, *sĕldíga-Koohaa* yéegalohĕee ee wo' u «yi' araami' yaa pooki kúlða» ††, ya tuuk ga ðĕkataa wisela' i' waa ga *Kaanfaa Koohða* -- ee ßaa fu jañ iñii yiinaa, inohaaka ga! -- ¹⁶ ßuwaa iñcaama laakan gohaa Yúudĕed'a, ßa ñapat, ßa yĕe ðook janjançaa. ¹⁷ Baa iñcaama laakanndi yugin ki' iikaruk ga ðook taahaagariða, hanat kisek kiyosuk kiþeß yen ga ðuuy túy'ci. ¹⁸ Ee ßaa iñcaama laakanndi yooncaad'a, hanat kiboyuk kaan kiþeßnees kúltifaagari. ¹⁹ Massa ßeti-caa, bescaama laakanþa na look, na ßaa ensan na kiþĕpi' ða. ²⁰ Kíimat Kooh, ati iñcaama hídohoo ga wahtu ñiin wimĕeskí' ††† wala ga bes *Sabat*; ²¹ ndaga mesiklaatcaa dalan ßuwaaða hay kiyak yakaa wĕe' taa ga wii, mossii kilaak iñaa manða aboh ga waa Kooh sak ĕldúnaða bi wati. Ee iñaa madan ða laaksisanndii bi taa'. ²² Ee binaa newĕerí Kooh ya nĕewís bescaa caamanaa, enaa ken múcoo. Wayee ßuwii ya tanukða tah bi ya hayca kinĕewís.
²³ Kon binaa ßo' wo' úu an: «Malkat, *Kiristaanii* yii diil!» wala «Malkat ya yaa daa!» Kaa gĕmat. ²⁴ En ki' enaa, ßiþo' hay kikoluk, ßa tík hafþa Kiristaa na *ßisĕldíga-Kooh* ee lak saboh. ²⁵ Ba tumi kintaan na enaama cidóoyí' -waa' kiðúk sah, enee an minukinaa, ßuwaa Kooh tanukða. ²⁶ Mi yéegallúu diimaða balaa dara hewanaa.

†† 23: 35 *Malkat Sĕnees* 4: 8; 2 *Koronik* 24: 20-22. ††† *Malkat Dañeel* 9: 27; 11: 31; 12: 11. *Kaanfaa Kooh* te' see hen (*Kíis* 70), *lĕehí* ta ßu-Room na heetcaa aa-muksí ga tuu' caagaad'a tumussa ga ðĕkataama iñaa neþþa. ††† ñiin wimĕeskí' ñiidaama newoo kipesoh ee Yéesu wo' wa «ñiin soosoo».

²⁶ Kon binaa ɓo' wo' uú an: «Malaknat, Kiristaanaa yaa ga egi' - dúndagaa!» Kaa karat da. Wala «Malkat yeema ɗaakukka!» Kaa gēmat. ²⁷ En ki' enaa, foda melic eni mareet aboh meyya' -noh bi ga aasaa' -noh ɗa, fodaama kihaykii *Kowukii ɓii* yahɗa kiman. ²⁸ Daa miɗi enoh, sulca hídohsan da.

Kowukii ɓii hay kihayis
(Marka 13: 24-27; Lúkkaa 21: 25-28)

²⁹ - Coonucaa ga bescaamaɗa paafaa, nohii dal kiñuusi', ñiidii íis kilee', ee olcii hay kiɗēegiskoh ɗook-Kooh ca keen ee iñcaa en ga asamaanda tooh hícukoh. ³⁰ Fodaama, mandargaa *Kowukii ɓii* hay kihotuk ga asamaan, ee ɓéeb heectii ga ɛldúnaɗa kodukohi; ɓa hay kihot Kowukii ɓii ga ɗuuy' yaayeelcii, ka yoosuki, taam na dooli na ndam wiyaak. ³¹ Mbiiwaa wiyaakwa hay kitípu, Kowukii ɓii wos *malaaka-caagari* ɓa hídfroh ɓuwaagari ya tanuk ee enu ga topaa' cii ɛldúna cinikiisciɗa.

Jagaa tediktaa teewohɗa
(Marka 13: 28-31; Lúkkaa 21: 29-33)

³² - Malkat iñii een jēgi' túu ga iñamaɗa. Binaa toytáa kedikkaa ne' kine' bi, ee tuu'taa dal kitapisaa, ɗú inoh an lah deeyin. ³³ Fodaama ɗan, binaa ɗú hot iñcaama toóhaa, inohat an Kowukii ɓii deeyin, ya le'in halii. ³⁴ Mi wo' uúka ee kayoh; bi ɓuwii wati kaanu ɓéebɓanaa, iñcaama toóh hay kilaak. ³⁵ Asamaanii na kakayfii hay kifaay wayee wo'eendoo faayoo múk.

Paamudii donj inoh besaa ɛldúna leehanɗa

³⁶ - En loo iñaa aaw ga besaa wala wahtaa iñama laakohanda, ken inoowo. Enndii *malaakacaa* ga asamaanda, ee enndii sah Kowukii. Paamudii donj inohwa. ³⁷ Iñaa laakee ga jamaanaa Noweeɗa hay ki-laakis fodaama ga hayii *Kowukii ɓii*. ³⁸ Ndaga balaa músúmaa miyewinmaa Kooh towee, ma úulla ɓuwaa ga jamaanaa Noweeɗa, ɓuwaa enee ga kiñam na ki'an, ɓa pajohi, ɓa onohi towutaagaɓa kipañ bi ga besaa Nowee aas gaalaa wiyaakwaɗa. ³⁹ Buwaa, helɓa mossii ga kika' bi ga daa Kooh towoh músúmaa miyewinmaa úulee ɓuwaaɗa, ma ɓayyaɗa ɓéebɓa. Fodaama ɗan hayii Kowukii ɓii yahɗa kiman. ⁴⁰ Le' béríinaa, yaal ɓanak ɓaa enu ga yooncaa, yíinoo hay kiɓewu, yíinooyaa foñu.

⁴¹ Beti ɓanak ɓaa en na ki' o' ga oraaraa, yíinoo hay kiɓewu, yíinooyaa foñu.

⁴² Kon kaa neehat, ndaga ɗú inohoo besaa *Ha' mudiigarúu* yah kihayɗa. ⁴³ Inohat iñii yii bi jof: binaa Ha' -kaan inohee wahtaa lok yah kihay kaanci ga wekɗanaa, eneena ya neehoo, ya íis kaanci fa pooku.

⁴⁴ Kéri tah, ɗú ɗan, waayukat, ndaga Kowukii ɓii hayan ga wahtaa ɗú fooganndii.

Liwwukaa wo' ga loo sūrgacaa ɓanakɓaada
(Lúkkaa 12: 41-48)

Yeesu tikka ga an:

⁴⁵ - Kon ɓii yiida en sūrgaa tookɗin ha' -kaanci ee ya ñaañin? Yéri en yaa ha' -kaanci tikan ga fikii sūrgacaagari, doo ya e' ɓa yaa en ɓéeb iñaa ya jom kiñamɗa binaa wahtaa le' aa. ⁴⁶ Ya yewinin múu', sūrgaama, binaa ha' -kaadaagari ɓoyuk, laakki ga lēgēyaamanaa. ⁴⁷ Mi wo' uúka ee kayoh; ha' -kaanci hayyi kitik ga ɗook iñcaa ya laakɗa tooh. ⁴⁸ Wayee binaa sūrgaa yibóni' yaama wo' ga helaagari an: «Ha' -kaannndoo kolukii kihay», ⁴⁹ bi tah, ya en ga kifeek ɓimooroomci sūrga, ya en ga kiñam na kilaal rek na anoh-anohcaanaa, ⁵⁰ ha' -kaadaa sūrgaama hay kihay ga besaa ya fooganndii na wahtaa ya inohanndii. ⁵¹ Ha' -kaadaa hayyi kifeek doo' ciméeski', ya wa'ti iñaa sek ɓuwaa jófjófukidɗa, daa kikodukoh na ki' únoh sis yah kilaakɗa.

Liwwukaa wo' ga loo oomaa-jowuca ɓidaaŋkaahɓaada

Yeesu liwwukissa ɓuwaa an:

²⁵ - Kon *Nguurii Kooh* ga ɗookɗa yah kimédírohu anee: enee oomaa-jowu ɓidaaŋkaah, ɓa ɓéɓa lampucaagaɓa, ɓa ka'ta kitēebiluknee ha' -kilookka. ² Ga oomaa-jowucaama, ɓiyētúusɓaa enussa ɓiɓo' ɓilóhóyi' -hel, ɓiyētúusɓaa tesɗa enussa ɓilēeki' -hel. ³ Baa lohoyin helɗa ɓewussa lampucaagaɓa ee ɓa halaat-tii kiɗaydoh dúuleen †. ⁴ Wayee ɓaa laakin helɗa sorussa dúuleen ga bí-teel, ɓa ɓaydohha na lampucaagaɓa. ⁵ Ha' -kilookka hēewi'ta kihay, faf ɓéebɓa ɓa pēni' ukka, ɓa aawwa kineeh.

⁶ Ga leeloo wek, laakka koonakaa kelohuk didóoli' an: «Ha' -kilookkii hayin, meyat ɗú tēebilukki!» ⁷ Béeɓ oomaa-jowucaama dalla

† Waama, ɓuwaa soree dúuleen ga lampucaagaɓa, kitaaluk.

kiyúuduku, ɓa ɓaa waayuk lampucaagaɓa. ⁸ Oomaa-jowuca ɓilóhóyi' -helɓaa wo' ussa ɓilēeki' -helɓaa an: «Lampuciigarí cii yím, onattí ga dúuleeniigarúu.» ⁹ Bilēeki' -helɓaa taasusaɓa an: «Ó' oo, mínukoo; iñii ɗí ɓayɗa dooyoorí narúu. Namat kika' ga toonohaa, ɗú lomi' nee haftúu.» ¹⁰ Baama nak karussa kilomnee dúuleen, ha' -kílookkaa hayohhaɓa fenoo. Oomaa-jowuca pari' eedɗa taabussa na ha' -kílookkaa, ɓa aassa túuyaa cuunín ségílookfaa tofohuɗa, halaa la-gussa. ¹¹ Ennda kiis, oomaa-jowuca ɓiinoobaa le' ussa, ɓa ɓaa ɓéytoh an: «Kiyaakii, kiyaakii, lēgísɗaari!» ¹² Wayee ha' -kílookkaa taassaɓa an: «Mi wo' uúka ee kayoh; mi inohoorúu!»

¹³ Yeesu tikka ga an:

- Kon kaa neehat, ndaga ɗú inohoo besaa ee ɗú inohoo wahtaa Kowukii ɓii hayanɗa.

Liwwukaa wo' ga loo sūrgacaa ɓaahayɓaa foñɗusee kopa' ɗa

Yeesu liwwukissa an:

¹⁴ - Ee ɗan Nguurii Kooh yah kimédírohu na ɓo', yaa enee na kiyah kiɓaaf. Ya ɓayya sūrgacaagari, ya ɗiŋkaannɗaɓa alalaagari, ¹⁵ yaa en ɓéeb iñaa ya hatinɗa: yíinoo ya e' tari hanja' -wúrúus ciyētúus; yaa tik gaɗa, kanak; yukaahayyaa, wíinoo. Ya yaa yah kiɓaaf.

¹⁶ Yaa e' see hanja' -wúrúuscaa ciyētúuscaafɗa dalla kika', lēgēyya ga koparaa bi ya laakka hanja' -wúrúus ciyētúus ciliis. ¹⁷ Yaa e' see kanakcaafɗa, ka'ta, tummba fodaama ya laakka kanak ciliis. ¹⁸ Wayee yaa e' see hanja' wíinoo donjɗa, ka'ta acca nonj ga kakay ɗaakka koparaa ha' -kaanci ga. ¹⁹ Tikka ga iñaa maañ, ha' -kaadaa sūrgacaa meyooha kiɓaaf. Ya ɓaylukaɓa ki' inoh yaa en ɓéeb iñaa ya tum ga koparaaɗa. ²⁰ Sūrgaa e' see hanja' -wúrúuscaa ciyētúuscaafɗa hayya, deeyca, mey'-dohha hanja' -wúrúus ciyētúus ciliis, wo' a an: «Kiyaakii, fu ereeroo hanja' -wúrúus ciyētúus. Mi lēgēyya ga. Uuna, ciyētúus ciliis cee.»

²¹ Ha' -kaadaagari wo' ari an: «Waw guureway, fu sūrga yijófi' ee fu go'. Fu enin go' ga iñaa yewinndii, mi hayyaa ki' e' fu kuliyuk ga yiyewin. Hay fu bok kineɗluk na ha' -kaanfu.» ²² Sūrgaa e' see hanja' -wúrúus kanakɗa hayya, deeyca mey'dohha kanak ciliis, wo' a an: «Kiyaakii, fu ereeroo hanja' -wúrúus kanak. Mi lēgēyya ga. Uuna, kanak ciliis cee.»

²³ Ha' -kaadaagari wo' ari an: «Waw guureway fu sūrga yijófi' ee fu go'. Fu enin go' ga iñaa yewinndii, mi hayyaa ki' e' fu kuliyuk ga yiyewin. Hay fu bok kineɗluk na ha' -kaanfu.» ²⁴ Lēehi' ta sūrgaa e' see hanja' -wúrúus wíinoo donjɗa hayya, deeyca wo' a an: «Kiyaakii, mi inoheera an fu ɓo' yisúwi' ga keen: fu piiki daa fu sokkii ee fu négírohi daa fu faa'tii. ²⁵ Mi niikee hen, kéri tah mi acca ga kakay mi ɗaakka kopari-igaraa ga. Uuna, fu laasin yenfu.» ²⁶ Ha' -kaanci taassari an: «Fu sūrga yibóni' ee fu sagoh-coonu. Fu inoheera an mi piiki daa mi sokkii ee mi négírohi daa mi faa'tii. ²⁷ Fu jomee kiwútroh heélisiigoo hen. Eneena mi hayaa, mi laaswa na iñaa wa límɗa.» ²⁸ Ha' -kaadaa wo' a sūrgacaagari an: «Diima, te' at hanja' -wúrúusumgari ɗú e' wa yum ɓay cidaaŋkaahɗa. ²⁹ En ki' enaa, ɓaa laakin hay kiɓaatɗu bi ya dóoyi' sēk, wayee ɓaa laakoo, ki' iñkaa ya ɓayɗa sah hay kite'u. ³⁰ Sūrguma laakoo jerinɗa jafatti ga fooh, ga ñuusaa, daa kikodukoh na ki' únoh sis yah kilaakɗa.»

Atti'aa mēenjohɗa

Yeesu tikka ga an:

³¹ - Béríinaa *Kowukii ɓii* taaban na *malaakacaagari* ɓéebɓa, ya hay ga ɗuuy' ndamaagarinaa, ya hay kiyunj ga ɓan-ɓuuraagari. ³² Béeɓ heectii hay kihidírukohu ga fikíci. Lēehíraa, ya hégísoh ɓuwii kom kanak fodaada daa níroh hégísohi baal na pe'ɗa. ³³ Buwii júwinɗa, ya hanohi' ɓa yah-ñaabaagari ee ɓii júwussiɗa ya hanohi' ɓa yah-segaagari. ³⁴ Fodaama, Buuraa hay kiwo' ɓuwaa hanohhi yah-ñaamɗa an: «Dú ɓii Paammboo barkeelinda, hayat ɗú ɓéeb iñii ɗú jom kilam ga nguurii waayukɗuseerúu ga iñaa ɛldúna saksee bi watiɗa. ³⁵ Mi yaaweera, ɗú onndaroo mi ñammba. Mi píleera, ɗú onndaroo mi annda. Mi eneera sagac, ɗú ɗapparoo. ³⁶ Mi tseeɗa dúnj, ɗú ekkaroo kúlti. Mi ɗúukooleera, ɗú hayyaroo kihaltuk. Mi lanjeera ga kasu, ɗú hayyaroo kiwaak.» ³⁷ Fodaama ɓuwaa ɓijúwi' ɓaa hayyi kitaas an: «*Ha' mudii, ɗú hoteeraa kera lak fu yaawin, ɗí onndaraa fu ñam? ɗí hoteeraa kera lak fu pilin, ɗí onndaraa fu an? ³⁸ ɗí hoteeraa kera lak fu sagac, ɗí ɗapparaa? ɗí hoteeraa kera lak fu tesin dúnj, ɗí ekkaraa kúlti? ³⁹ ɗí hoteeraa kera lak fu ɗúukoolin wala fu laguununj ga kasu, ɗí hayyaraa kiwaak?» ⁴⁰ Buuraa hayɓa kitaas an: «Mi wo' uúka ee kayoh; kotaa en ɓéeb, waa ɗú móseera kidímal yíinoo ga ɓuwiiigoo ɓii wēñ kijutuutɗa, mi yéri ɗú tumɗeeke.»

⁴¹ Lēehíraa Buuraa hay kiwo' ɓuwaa hanohhi yah-seɗɗa an: «Úsaayatoo, ɗú ɓii Kooh cojinɗa. Aawat kiwiikaa yímoo taa' fetɗusee Seytaani ya na malaakacaagariɗa! ⁴² Mi yaaweera ee ɗú onndiiroo mi ñam. Mi píleera ee ɗú onndiiroo mi an. ⁴³ Mi eneera sagac ee ɗú ɗappiiroo. Mi tseeɗa dúnj ee ɗú ekkiiroo kúlti. Mi ɗúukooleera, mi lanjeera ga

kasu ee d'ú haltukkiiroo.»⁴⁴ Baama ðan, hayyi kitaas an: «Ha' mudii, d'í hoteera kera lak fu yaawin wala lak fu p'lin, wala lak fu sagac, wala lak fu tesda d'ún, wala lak fu d'úukoolin, wala lak fu laguunun ga kasu ee d'í dímalliiraa?»⁴⁵ Buuraa hayða kitaas an: «Mí wo' 'úuka ee kayoh; kotaa en ðééð, waa d'ú sageera kidímal yínoo ga ðuwii ðii wéñ kijutuutda, mi yéři d'ú sanðeeka kitumi' ðan.»⁴⁶ Fodaama, ðuwaa ðaama hay kibayy ga ngee' caa leehoo taa' da, ee ðuwaa júwinda ðayu ga kipeskaa leehoo taa' da.

Sarahohcaa na jégíroh-waascaa pokohussa Yéesu nof
(Marka 14: 1-2; Lúikkaa 22: 1-2; Sañ 11: 45-53)

26 Ga waa Yéesu léehi' ta kiwo' iñcaa ya waaree ðuwaa kelohda, ya wo' 'a tēlībēecaagari an:

² - D'ú inohin an tes ga bes kanak feetii Paakii le', ee *Kowukii ðii* hay kitiku ga yah ðuwii sagoh nariida, ka daayu ga kuraa.

³ Wiima lak Sarahohcaa ðiyaakðaa na yaakcaa yaawúu' caa hídrúko-huunun ga kaan Kayif, ha' -kaadaa sarahohcaa ðiyaakðaa, ⁴ ða jú-wohha ga ki'am Yéesu ndan, ee ken yéegoo, ða aplukki. ⁵ Ba wo' 'a nak an:

- Du hanatka kitum ga besaa feetaa, enndiikanaa iñaa hay kihay-doh coow wiyaak ga d'uu' ðuwii.

Laakka ðetifaa fíf la' koleñ ga hafaa Yéesu
(Marka 14: 3-9; Sañ 12: 1-8)

⁶ Daa Yéesu enee ga dēkaa Bétaní ga kaan Simon yaa gaana' eedda, ⁷ laakka ðetifaa hay gari, ðay kujúlúnkaa hēwrohu atohaa wo' u Al-bataa' † ee ja líifin na la' koleñ wiséeri'. Bétifaa fíf la' koleña ga hafaa Yéesu, lak yaama yaa ñam. ⁸ Daa tēlībēecaa hotee iñaa, ða aylukka, ða ðaa wo' an:

- Kiyasohkuma jeriñ ya? ⁹ Bo' míneerawa moos kitoon kopa' wiyewin, wa dímalohu nduulcii!

¹⁰ Yéesu inohha iñaa ða wo' da, ya wo' 'a ða an:

- D'ú sodaloh ðetifii ya? Iñii ya tumi' tooða jekin. ¹¹ Nduulcii, d'ú ðii na ða besaa en ðééð ††, wayee mi, mi y'ahhii narúu ki'en dii besaa en ðééð. ¹² Bétifii leef la' koleñ ga faanfiigoo, ya tumka kiwaayuk loyaa-goo ‡. ¹³ Mí wo' 'úuka ee kayoh; ga daa *Hewhewii winéwi' wii* wii mín kiyéegalohu ga éldúna tooh, iñii ðetifii fii tumda hay kibéestíru, ee ðuwaa hayyika kinfindísukoh.

Yúdaa tookka kitoon Yéesu

¹⁴ Waa ennda da, yínoo ga ðidaañkaah na ðanakðaa, ee ya teeku Yú-daa Iskariyot, ka'ta ga sarahohcaa ðiyaakðaa, ¹⁵ ya wo' 'a ða an:

- Mí tík Yéesu ga y'ahhúunaa d'ú fayannoo híñ na? Sarahohcaa ðiyaakðaa kíduusa hanja' -hēlís cidaañkaah-kaahay ††, ða e' tari. ¹⁶ Iñaa aboh ga wahtaama, Yúdaa yaa heel besaa ya jekelukan bi ya mín kitík Yéesu ga yahða.

Yéesu ñammba cuuníinfaa Paakaa na tēlībēecaagari
(Marka 14: 12-21; Lúikkaa 22: 7-14, 21-23; Sañ 13: 21-30)

¹⁷ Ga besaa ðeð ga feetaa ñamsi mbúurúca laakoo léwí' da, tēlībēecaa Yéesu hayussa, ða meekissari an:

- Fu waa' gada d'í waayukdineeraa ñamahii Paakii?

¹⁸ Yéesu taassaða an:

- Karat teeraa ga díw, d'ú wo' 'i an: «Jégírohii wo' an: "Wahtiigoo le'in ee mi y'ah kipaakoh ‡‡ kaanfu, mi na tēlībēeciigoo".» ¹⁹ Tēlībēecaa tumussa iñaa Yéesu nakeeðaða, ða waayukka Paakaa. ²⁰ Ga noh-soosaa, Yéesu yunnga kiñam na tēlībēecaagari ðidaañkaah na ðanakðaa.

²¹ Lak ða ðaa ñam, ya wo' 'a ða an:

- Mí wo' 'úuka ee kayoh; yínoo garúu hayyoo kitoon ‡‡.

²² Tēlībēecaa, keeñða leeha ga tak, ða ðaa meekissi yínoo yínoo an:

- Ha' mudii, mi yérine?

²³ Yéesu taassa an:

- Yii bok naroo ki'ek yah ga kankiiða, yéři y'ahhoo kitoon. ²⁴ *Kowukii ðii* kii ga waas kikaan fodaa daa Kéyítfaa wo' ka gariða, wayee massa

† Albatáa' atoh wiséeri' waa ðuwaa ðewee kihéwíroh kaas, tataa na ciliis.

Wa newin kilégéyoh. †† 26: 11 Malkat Déteronom 15: 11. ‡ Waama yaawúu' caa baahkohseera kileef faraafcaaa ðuwaa kaanin'da na enaama ci' eeñlaat doo ca mín kimaañ ga daa ca acud'a ee ca yasukohoo. ‡‡ Hanja' -hēlís cidaañkaah-kaahay fēri en cadamfaa Yúdaa toonee Yéesu'da ee enin koparaa yewinn'dii dara. Ñaam-caa waama faysee iñaa hínd'a ga ñiin. ‡‡ Paakaama wēri en feetaa yaawúu' caa tumee ga waama mandarga meyaagaða ga kúlkaa Esípti'da. ‡‡† 26: 21 Malkat Kañcaa 41: 10.

ðaa yaama y'ah kitoon Kowukii ðiiða. Baama límséeríinaa, iñaa gēnee gari.

²⁵ Yúdaa, yii toon Yéesu'da meekissari an:

- Jégírohii, mi yérine?

Yéesu taassari an:

- Fu wo' 'inka!

Cuuníinfaa fisela' i' faa Yéesu ñam na apotaa' caagarida
(Marka 14: 22-26; Lúikkaa 22: 15-20; 1 Korenti 11: 23-25)

²⁶ Yéesu ðeðpa mbúurú lak ða ðaa ñam, ya gērēmmba Kooh, léehi' ta ya weellawa, e' tawa tēlībēecaa, wo' 'a ða an:

- Bewat d'ú ñam, iñii yii faanfiigoo fēri!

²⁷ Léehi' ta ya ðeðpa kaas-biñ, ya gērēmmba Kooh, léehi' ta ya e' tawa tēlībēecaa, wo' 'a ða an:

- Anat ga d'ú ðééðpúu, ²⁸ ndaga iñii yii nífiigoo wēri, nífi pok kifili-imunkiigarúu na Koohda ‡‡, ee wa aamdu bo' ðiyewin doonaa ða bay-alu baakaa' caagaða.

²⁹ Mí wo' 'úuka, aboh ga wati, mi ansisoo anahii wii meyoah ga kedik-biñda bi ga besaa mi anan narúu biñaa wi' aswaa ga Nguuraa Paamm-booda.

³⁰ Waa ennda da, ða yeeekka yeeek-Kañcaa §, léehi' ta ða ka' ta tégēlaa Ólíwiyéecaa.

Yéesu yéegalohha an Pee' hayyi kitaasuk
(Marka 14: 27-31; Lúikkaa 22: 31-34; Sañ 13: 36-38)

³¹ Waa ennda da, Yéesu wo' 'a tēlībēecaagari an:

- Ga wekii wati, ðééðpúu d'ú hay kinúp d'ú foñnjoo. En ki' enaa, bídu-unun ga Kéyítfaa an: «Mí hay ki' ap nírohaa, ee baalcaa yopaa hay ki-tasaarukohu.»

³² Yéesu tíkka ga an:

- Wayee binaa mi mílísaa, mi hayyúu ki'déwíruk Gélílee.

³³ Pee' dallari kiwo' an:

- Luu enee an ðuwii tesda tooh hay kinúpu foñussa, mi, mi núpoo mi foñnjaa.

³⁴ Yéesu taassari an:

- Mí wo' 'aaka ee kayoh, ga wekii wati doñ sah, bi siik-pabu koda, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.

³⁵ Wayee Pee' wo' 'ari an:

- Mí taasukoora múk, luu enee an mi joman kikaan naraa.

Tēlībēecaa ðééðða dalla kiwo' fodaama.

Yéesu kíimmba Paamci ga Getsemanee
(Marka 14: 32-42; Lúikkaa 22: 39-46)

³⁶ Waa ennda da, Yéesu na tēlībēecaagari karussa ðekataa wo' u Getsemanee ‡‡, ya wo' 'a tēlībēecaagari an:

- Yugat dii, mi paaf fíki kikiim Kooh.

³⁷ Ya ðayya Pee' na towutaa *Sebedee* tanaktaa, ða taam nari. Keeñci dalla kileeh, ya yéecírukka fíw. ³⁸ Ya dallaða kiwo' an:

- Keeñjoo leehin bi mi yii kaanan. Tesat dii naroo ee kaa neehat.

³⁹ Ya ka' ta bi ga fíki, ya yí' a, yíppa púk kakay, yaa kíim Kooh an: «Buba, en lak mínukinaa, úsaaydaa kaas-coonii wii garoo. Wayee hanat ki' en fodaa daa mi waa' da wayee enat fodaa daa fu waa' da.»

⁴⁰ Ya sooffa ga tēlībēecaa ðaahayðaa, ya laakkaða ðaa neeh, ya wo' 'a Pee' an:

- Kon d'ú mínndii kiwísoh luu enee sah wahtu wínoo, waa d'ú yugan naroo? ⁴¹ Kaa neehat ee kíimat Kooh doonaa d'ú keenoo ga fíraa Sey-taani. 'Bo' daal, keeñaa waarin wayee faanfaa tookkii.

⁴² Ya úsaaysissaða kotaa kukanakkaa, ya yaa kíim Kooh anee: «Buba, en lak kaas-coonii wii mínoo kipaaf, ee an mi jomwa ki' an hena, kon iñaa fu waa' da laakat.»

⁴³ Ya soofissa gaða, ya laakkaða ðaa neeh ndaga lak hascaagaða abin pēni. ⁴⁴ Ya foñissaða daama, ya úsaayissa daa karam, ee kotaa kukaa-haykaama, ya yaa kíim na wo' enca caca. ⁴⁵ Waa ennda da, ya soofissa ga tēlībēecaa, ya wo' 'a ða an:

- D'ú ðii líis kineeh na ki' fíkaruke? Wahtii le'in kima, *Kowukii ðii* kii yah kitiku ga yah tumoh-baakaa' cii. ⁴⁶ Kolkat, d'ú yee! Malkat yii y'ah-hoo kitoonda yii deey.

‡‡† 26: 28 Malkat Eksoot 24: 8; Yéremíi 31: 31-34. § Kañcaa 115-118 cēri daa-nee ki'yeeeku binaa cuuníinfaa tumsi ga Paak'da leeh kiñamunaa. §† Getsemanee waa' kiwo' ga ki' Arameyee «dipooyaa' dúuleen».

Yéesu abussa

(Marka 14: 43-50; Lúkkaa 22: 47-53; Saņ 18: 3-12)

⁴⁷ Lak Yéesu yaa lís kiwo', Yúdaa Iskariyot yaa bok ga téelbíeeca *hi*-daaņkaah na *hanak*daada dalla kile'. Laakka *ho'* *hiyewin* *haa* taam nari, *hayuunon* kalaḅ, na doo'. Sarahohcaa *hiyaakbaa* na yaakcaa yaawúu' caa *hēri* woseeḅa.

⁴⁸ Yii on Yéesu *biņ*da eree *huwaa* *lēdi'* an: «*Baa* mi *yah* kifuunḅa *yēri* ya, abatti.» ⁴⁹ Daa Yúdaa le'ee, ya dalla kideey' ga Yéesu wo''ari an: - *Hóowira* *Ha*'mudii! Ya dalla kifuun Yéesu.

⁵⁰ Yéesu loffari an:

- *Fiilii!* *iñii* haydohhaaḅa tumaari.

Waa ennda *da*, *huwaa* taam na Yúdaaḅa deeyussa, *tíkussa* yah ga Yéesu, abussari. ⁵¹ Ga *dekataama*, ga *huwaa* taabee na Yéesuḅa, *yíinoo* dalla *kiḅol* kalaḅfaagari, *tippafa* *súrgaa* *ha'*-kaadaa *sarahohcaa* *hiyaakbaa*, *haydohha* nofaa. ⁵² Wayee Yéesu wo''ari an:

- *Ikaa* kalaḅfiigaraa ga huuwii, ndaga *haa* fu *dēk* ga *kiḅewi'* *ho'* kalaḅ *hēeḅ* kalaḅ *apanndaa*. ⁵³ Hanaa fu *inohoo* an mi *mínin* *kikiim* Paambooo *dimal* ee ga saasi ya *wosohhoo* *malaakacaa* *wēn* *hijúnni*-daaņkaah-kanak (20.000) †, *ha* *heñohi'* toone? ⁵⁴ Wayee baanaa *iñaa* *bí*-du ga *Kēyitfaada* tuman na *bi* wa mat? En *ki'* enaa, fa wo''in an *tóoh* *jomda* *kilaakoh*.

⁵⁵ Waa ennda *da*, Yéesu wo''a mbooloomaa an:

- *Mateera* ga *dú* hayyoo *ki'am*, *dú* taam na kalaḅcii na doo'cii, man na *huwaa* dawuk *tumoh*-kofeele? Mi enee ga *Kaanfaa* *Kooh* besaa en *hēeḅ*, mi *jēgírohi* ee *dú* *moosiuroo* *ki'am*. ⁵⁶ Wayee *iñii* yii *hēeḅ* laakin doonaa *iñaa* *sēldiiga*-*Koohcaa* wo'ee, *bídussa* ga *Kēyitfaada*, mat.

Waa ennda *da*, *téelbíeeca* *hēeḅ* *ha* foñussari *haa* núp.

Yéesu hayussa ga fikii atti'ohaa

(Marka 14: 53-65; Lúkkaa 22: 66-71; Saņ 12: 13-14,19-24)

⁵⁷ *Huwaa* abee Yéesuḅa *hayussari* kaan *Kayif*, *ha'*-kaadaa *sarahohcaa* *hiyaakbaa*, ga daa *jēgíroh*-waascaa na yaakcaa *hidírukohseeḅa*. ⁵⁸ Pee' yaa taabukki *di'úsaayi'* *bi* ga *hētaa* *kaanfaa* *sarahohaa* *yiyaakya* *kuliyukda*. Ya aassa *bi* ga *duuy*, ya *yunnga* na *súrgacaa* *ki'inoh* daa *iñaa* *mēeñjohanda*.

⁵⁹ Sarahohcaa *hiyaakbaa* na *hēeḅ* *huwaa* bok ga *paanaa* *yaawúu'* *caa* *wiyaakwaaḅa*, *haa* heel wo'eenaa *ha* *pokḅan* Yéesu *bi* *ha* *mínndi* *ki'apluk*. ⁶⁰ Wayee *ha* *hottii*, *hídaa* daa *ho'* *hiyewin* *hayseera* daama *kipoki'* *ti* kiwo' *da*. *Bo'* *hanak* *mēeñjohha* *kihay*, ⁶¹ wo''ussa an:

- *Bii* yii wo' an: «*Mi* *mínin* *kipook* *Kaanfaa* *Kooh*, mi *tuukirisfa* ga bes *kaahay*.»

⁶² *Ha'*-kaadaa *sarahohcaa* *kolukka* wo''a Yéesu an:

- *Fu* taasoo *dara* ga *iñii* *huwii* *ñii* *yammbaaḅane*?

⁶³ Wayee Yéesu taassii. *Ha'*-kaadaa *sarahohcaa* *meekissari* an:

- *Ga* *Kooh* yii laak *kipesda*, wo''aari *ati* fu *yēri* en *Kiristaanii*, *Kowukii* *Kooh*.

⁶⁴ Yéesu taassari an:

- *Fu* wo''inka. *Ee* sah mi wo''úu an, *iñaa* *aboh* *diima*, *dú* hay *kihot* *Kowukii* *hii* *yun*, *hanoh* *yah*-*ñaabaa* *Kooh* yii *wēn* *hēeḅ* *dooliḅa*, *ee* *dú* hayyi *kihot* ga *duuy* *yaayeelcii* *asamaan*, ya *yoosuki* ††.

⁶⁵ Daama, *Ha'*-kaadaa *sarahohcaa* *da*'ta *kúlticaagari* ndaga *ki'ayluk*, ya wo''a an:

- *Basin* *Kooh!* *Du* *enohis* *seedi* ya? *Bēeḅpúu* *dú* *keloh* ga, *basin* *Kooh*. ⁶⁶ *Dú* *inoh* ya ga?

Ba taassa an:

- *Yii* *kay*, *jom* *ki'apu* *hen!*

⁶⁷ Waa ennda *da*, *ha* *aawwari* *kitoos* ga *fikii*, *ha* *haa* *dúukisohhi*, *ñii*-*noo* *haa* *mútti* *pa'caa*, ⁶⁸ *ha* *haa* wo''i an:

- *Fu* *Kiristaanii*, *liiruka*, wo''aari *ñii* *feekkaada*?

Pee' taasukka Yéesu

(Marka 14: 66-72; Lúkkaa 22: 56-62; Saņ 18: 15-18,25-27)

⁶⁹ Pee' *nak*, *lak* ya *yunnga* ga *fooh*, ga *hētaa* *kaanfaa* *ha'*-kaadaa *sarahohcaa*, *laakka* *súrga* *yiḅeti* *yaa* *deey* *gari*, wo''ari an:

- *Fu* *han* fu enee na Yéesu, *baama* *dēk* *Gēlilēeḅa!*

⁷⁰ Wayee Pee' taasukka ga *fikii* *hēeḅ*, wo''a an:

- *Mi* *inohoo* *iñii* fu waa' *kiwo' da!*

⁷¹ *Lēehi'* *ta*, ya *kolukka* *yaa* *yah* *hak* *hal*-kaadaa. *Laakka* *súrga* *yiliis* *yiḅeti* *yaa* *hotti*, wo''a *huwaa* enee *daamaḅa* an:

- *Bii* yii enee na Yéesu *Nasareet!*

⁷² Pee' *waatukka*, *taasukissa* an:

† Malaakacaa enee mbooloo malaaka cidaaņkaah na kanak (12): mbooloomaa en hēeḅ le' in ho' *hijúnni*-*wíinoo* *bi* ga *júnni*-*yitniinoo*. †† 26: 64 Malkat *Kañca* 110: 1; *Dañeel* 7: 13.

- *Mi* *inohoo* *haa* *yaama!*

⁷³ Ennda *kiis*, *huwaa* enee *daamaḅa* *deeyussa* *gari*, wo' *ussari* an:

- *Fu* *han*, fu *joman* *kibok* *gaḅa*, *ndaga* *dii* fu wo' *ida* *teewohin* ga *dii* fu *meyoḅa*.

⁷⁴ Daama, *Pee'* ennda ga *kicojuk* na *kiwaatuk*, ya *taasuuka* an:

- *Mi* *inohoo* *haa* *yaama!*

Ga saasi *siik*-*pabaa* *konnda*. ⁷⁵ *Pee'* *níndisukka* *iñaa* *Yéesu* wo' *eeri* an: «*Bi* *siik*-*pabu* *kodaa*, fu *hayyoo* *kitaasuk* *waas* *kaahay*.» *Pee'* *dalla* *kimey* *yaa* *koduk* *mooncaa* *leehoo*.

Yéesu hayussa ga fikii Pilaat

(Marka 15: 1; Lúkkaa 23: 1-2; Saņ 18: 28-32)

²⁷ *Ga* *kímaa* *cuut*, *sarahohcaa* *hiyaakbaa* na *yaakcaa* *yaawúu'* *caa*, *hēeḅ* *ha* *hidohussa* *kimalak* *daa* *ha* *tuman* *bi* *ha* *apluk* *Yéesu*.

²⁸ *Ba* *hanlukkari*, *ha* *hayyari*, *ha* *tikkari* ga *yah* *Pilaat* *gúwernēer*-*aa*.

Kikaankaa Yúdaa

(Tumeen 1: 18-19)

³ *Ga* waa *Yúdaa*, *yaa* *toonee* *Yéesuḅa*, *inohha* an *Yéesu* *tíkuunon* *kikaan*, ya *récukka* *iñaa* ya *tumeeḅa*, ya *ka'ta* ga *sarahohcaa* *hiyaakbaa* na *yaakcaa* *dēkaa* *ki'ikḅa* *hanja'* *hēelíscaa* *cidaaņkaah*-*kaahaycaa* *ha* *fayeeriḅa*. ⁴ *Ya* wo''aḅa an:

- *Mi* *tumin* *baakaa'* *ndaga* *mi* *erohin* *haa* *tumbbii* *dara*, ya *apunee*.

Ba *taassari* an:

- *Waassii* *wíinoo* *gaa* ga! *Fu* *yēri* *inoh!*

⁵ *Yúdaa* *jaffa* *koparaa* ga *duuy* *Kaanfaa* *Kooh*, ya *meyc*, ya *ka'ta* *kipokuk* *ni'* ga *koonaakaa* ya *harukka*. ⁶ *Sarahohcaa* *hiyaakbaa* *bal*-*awussa* *koparaa*, *ha* wo''a an:

- *Koparii* *wii* *jomoo* *ki'atukohu* na *wii* *Kaanfii* *Kooh* *ndaga* *wa* *lom*-*ohsee* *ñif* *ho'*.

⁷ *Ba* *hidohha*, *ha* *júwohha* ga *kibeḅ* *koparaa*, *ha* *lomohwa* *yoonaa* «*hēwíroh*-*kataanaa*.» *Ga* *yoonaama*, *ha* *enohwa* *kimín* *ki'ac* *huwaa* en *sagac* ga *dēkaada*, *binaa* *ho'* *kaan* *gaḅanaa*. ⁸ *Kēri* *tah* *bi* ga *wati* *yoona*-*aama* *ḅaysi* «*yoonaa* *ñifaa*». ⁹ *Fodaama* *iñaa* *Yérémi*, *sēldiiga*-*Koohaa* wo'eeḅa *matta*. *Ya* wo'ee an: «*Ba* *ḅeḅpa* *hanja'*-*hēelíscaa* *cidaaņkaah*-*kaahaycaa*, *ee* *wēri* en *cadamfaa* *hu*-*Isarayeel* *tookee* *kifay* *gariḅa*, ¹⁰ *ha* *ekka* ga *kilom* *yoonaa* «*hēwíroh*-*kataanaa*» *fodaa* *daa* *Ha'* *mudii* *nakeerookaḅa*.»

Yéesu hayussa ga Pilaat, gúwernēeraa

(Marka 15: 2-5; Lúkkaa 23: 3-5; Saņ 18: 33-38)

¹¹ Waa ennda *da*, Yéesu *hayussa* ga *fikii* *gúwernēeraa*, *yaama* *meekissari* an:

- *Fu* *yēri* en *buurii* *yaawúu'* *ciine*?

Yéesu *taassari* an:

- *Fu* *yii* wo''ka.

¹² Wayee ya *taassii* *dara* ga *iñcaa* *sarahohcaa* *hiyaakbaa* na *yaakcaa* *yaawúu'* *caa* *yabeeriḅa*. ¹³ *Pilaat* wo''ari an:

- *Iñcii* fu *yabu* *hēeḅcaḅa*, fu *kelohincane*?

¹⁴ Wayee Yéesu *taassii* ga *wíinoo* *gaca*. *Iñaa* *jaahalla* *gúwernēeraa* *lool*.

Yéesu tíkussa kikaan

(Marka 15: 6-15; Lúkkaa 23: 13-25; Saņ 18: 39-19: 16)

¹⁵ *Ga* *feet* *Paakaa* en *hēeḅ* *gúwernēeraa* *méyi'* *ha* *ho'* *yíinoo* ga *huwaa* *abu* ga *kasuḅa*, *yaa* *mbooloomaa* *waa' da*. ¹⁶ *Waama* *lak* *laakin* *haa* *abu* ga *kasu*, ya *teeku* *Barabaas* *ee* *hēeḅ* *inohinndi*. ¹⁷ *Pilaat* *meekissa* *mbooloomaa* *hidírukohee* *daamaḅa* an:

- *Dú* *waa'* *mi* *méyi'* *túu* *Barabaasoo* *Yéesu* *yii* *teeku* *Kiristaaniiḅa*?

¹⁸ En *ki'* enaa, *Pilaat* *inoheera* an *ki'iñaan* *tah* *ha* *haydohha* *Yéesu* *gari*.

¹⁹ *Betici* *wosohha* *gari*, *wiima* *lak* ya *yii* *yunnga* ga *daa* *atti'* *ohsiḅa*, *ki*-*wo''i* an: «*Watukaa* *ki'ek* *haffu* ga *loo* *ḅuyum* *yijófi'* *yuma*, *ndaga* *weka*-*ma* *mi* *heeyin* *gari* *ee* *mi* *sodeera* *lool* ga *heeyaa*.»

²⁰ *Sarahohcaa* *hiyaakbaa* na *yaakcaa* *yaawúu'* *caa* *sorussa* *huwaa* *nof*, *ha* *meekis* *Pilaat* ya *meydohi'* *ha* *Barabaas* *ee* ya *apluk* *Yéesu*. ²¹ Wayee *Pilaat* *meekissa* *mbooloomaa* an:

- *Yiida* ga *huwii* *hanak* *ñii* *ñii* *yēri* *dú* *waa'* *mi* *méyi'* *túu*?

Ba *taassa* an:

- *Barabaas!*

²² *Pilaat* *meekissa* *ha* an:

- *Kon* *Yéesu* *yii* *teeku* *Kiristaaniiḅa* *mi* *tumanndi* na?

Bēeḅ *ha* *taassa* an:

- *Daayaari* ga *kuraa!*

²³ Wayee *Pilaat* *meekisissa* *ha* an:

- Ya tum ya yibóni?
Wayee ña ñaa wēñ kifiip didóol' an:
- Daayaari ga kuraa!
²⁴ Ga waa Pilaat inoh an ya mínoo dara ga, ndaga coowaa waa wēñ kiñaatuk, ya heella músú, ñuñukka ga fíkií mbooloomaa, ya wo''a an:
- Duuroo wínoo gaa ga ñifii ñii yii; d'ú ñéři inoh.
²⁵ Béeñ mbooloomaa taassa an:
- Ee laa wa kípukat ga haffii na ñook towutiigarií.
²⁶ Waa ennda ña, Pilaat méyí' taña Barabaas, léehí' ta ya ríplukka Yéesu, ya erohhari kidaayunee ga kuraa.

Soldaa' caa ñaa ñaawal Yéesu
(Marka 15: 16-20; Sanj 19: 2-3)

²⁷ Waa ennda ña soldaa' caa gúwernéeraa paafdohha Yéesu ñuuy' kaanfaa gúwernéeraa, ña nēgírohha soldaa' caa fodaa gabaña ñéehña, ña wiillari. ²⁸ Ba ñolla kúlticaagari, ña ekkari kúlti filiis fiyo' oh cor †. ²⁹ Ba te' ta iñaa man na baanu-buu' ee teru na lúp, ña ekkariwa ga hafa. Ba e' tari doo' -barah ya ammba ga yahaa ñaabaa, léehí' ta ña yí' a ga fíkiíci, ñaa ñaawalsohhi:
- Pesa buurii yaawú' cii!
³⁰ Ba ñaa toossi, ña te' a doo' -barahaa, ña ñaa feekkiwa ga haf. ³¹ Ga waa ña léehí' tari kiñaawaloh, ña ñolla kúltifaa fiyo' ohfaa, ña ekkari kúlticaagari, léehí' ta ña ñayyari kidaay'nee ga kuraa.

Yéesu daayussa ga kuraanaa
(Marka 15: 21-32; Lúkkaa 22: 26-43; Sanj 19: 17-27)

³² Ga waa ña en na kiy'ahña, ña hídukohha na ño' yiy' aal yaa ñé teeraa Sreen ee teeku Simon. Ba gítindari kinikuk kuraanaa Yéesu yah kidaayohuña. ³³ Ba ka' ta bi ga ñekataa wo' u Golgotaa, wéri en «loon-haf». ³⁴ Ba e' ta Yéesu biiñaa atukohu na enaama yí' éeyí' en fan git. Daa ya yoohee biiñaa, ya sanngawa ki' an. ³⁵ Ba daay' cari ga kuraa, ña yípoohha tidoo' kiwaroh kúlticaagari. ³⁶ Léehí' ta ña yuñga daama, ña ñaa watukki. ³⁷ Ba daay' ca kuhaanga tímmba hafa Yéesu kiteewoh iñaa tah ya apuña. Ba bínnda ga an: «Bii yii yéři en Yéesu buurii yaawú' cii.» ³⁸ Ba daay' ca ñan ga yahaaci tumoh-kofeel ñanak: yii hanohhari yah-ñaam, yínoo ga yah-sej.
³⁹ Buwaa kooree daama ñaa paafña, ñaa kékít haf, ⁴⁰ ña ñaa ñassi an:
- Aca! Fu yii fu wo' an fu Yah kipook *Kaanfaa Kooh* ee fu tawahisfa ga bes kaahayña, somaa haffu. En lak fu en *Kowukii Koohaa*, yoosukaa ga kuraanii!
⁴¹ Sarahohcaa ñiyaakña na jégíroh-waascaa na yaakcaa yaawú' caa ñan, ñaa ñaawalsohhi, ñaa wo' an:
⁴² - Ya somin ñuwaa ñiinoo ee ya mínoo hafci kisom. An yéři en buurii ñu-Isarayeele? Kon ya yoosukat diima-diima ga kuraanii d'í hot, d'í gēm gari. ⁴³ Ya tíkee yaakaa' ci ga Kooh. En lak Kooh keefukinndinaa, ya músalatti diima ndaga yéři wo' an ya Kowu Kooh.
⁴⁴ Bi ga tumoh-kofeelca ñanakña daay' see ga kuraanaa fodaa gar- ña ñaa ñassi fodaama ñan.

Kaanaa Yéesu
(Marka 15: 33-41; Lúkkaa 23: 44-49; Sanj 19: 28-30)

⁴⁵ Ga wahtaa nohaa tuuk ga ñookña, bi ga wahtu kigoonaluk, Kooh ñuussa kērúus ga kúlkaa tóoh. ⁴⁶ Ee ga wahtu kigoonaluk, Yéesu lessa koonaa kiyaak an:
- Élí, Élí, lema sabaktani? (Wéri en an: «Koohyigoo, Koohyigoo, iñii tah ya fu foñjoo?») ⁴⁷ Ga ñuwaa enee daamaña, laakka ñuwaa daa ña keloheeri, ña dalla kiwo' an:
- Ya yii ñay Ili!
⁴⁸ Yínoo gaba dalla kifool, ñeñpa epoos, pokkawa ga siñdaa doo', ñoonndawa ga biniiga', e' ta Yéesu ya ñuuy' wa. ⁴⁹ Buwaa ñiinoo nak ñaa wo' an:
- Ísat rek d'ú malak ati Ili hayyi kihay kisom ati na!
⁵⁰ Wayee Yéesu lesissa koonaa kiyaak, ya léehñukka.
⁵¹ Ga wahtaama, ridóonaa wiyaakwaa poksee ga *Kaanfaa Kooh*, kún ñekataa wēñ kisela' ña dalla kiña' kom kanak, aboh ñook bi ga kakay. Kakayfaa faa yēngēluk, atohcaa caa ñélgiskoh. ⁵² Loy ciyewin léngisukka, faraaf ño' -Kooh ciyewin mlíssa ga ñuwaa kaaninda. ⁵³ Ba tessa da bi ga daa Yéesu mlísohña, ña ñaa han ki' aas Yéerusaleem, teeraa wise- la' i' waa, ña feenñukka ga ño' ñiyewin. ⁵⁴ Soldaaraa kuliyuk ga ño' ñitéemée' ga heñña, na ñuwaa taabee nari kiwatuk Yéesuña hotussa daa kakayfaa yēngēluña na iñcaa laak caama, ña tíitta lool, ña ñaa wo' an.

† *Kúlti fiyo' oh cor iñaa man ña kiyó' oh teewoh mandarga buu' na ndamaa- gari.*

an: «Kayoh-kayohña, ñii yii enee Kowu Kooh!» ⁵⁵⁻⁵⁶ Beti ñiyewin enee daama, ceelussa palah ñaa malak. *Méri-Malleen*, *Méri* eew Saak na Yosef na eew towutaa *Sebedee*. Beticaama ñéři meyohee na Yéesu go- haa Gélílee ee ña toputu' iri.

Yéesu ñayussa loycaa
(Marka 15: 42-47; Lúkkaa 23: 50-56; Sanj 19: 38-42)

⁵⁷ Ga noh-soosaa ño' yiléeki' -alal, yaa ñé Arimatee ee teeku Yosef, hayya. Ya bokee ga téelíbeecaa Yéesu ñan. ⁵⁸ Ya ka' ta ga *Pilaat*, ya meekissari faraaffaa Yéesu. Pilaat nakohha ya erufa. ⁵⁹ Yosef ñeñpa faraaffaa, muullafa ga piis perkaal wi' as mac. ⁶⁰ Ya faanneerafa ga loy wi' as waa ya yotñee hafci ga atoh, ya pírgínnda atoh wiyaak ga kúuwkaa loyaa, ya yaa Y'ah. ⁶¹ *Méri-Malleen* na *Méri* yaa yínooyaa lak ña yugin, jaanohuunun na loyaa.

Baa watukee loyaa Yéesuña

⁶² Ga kooh-wíisfaa t'ík ga besaa waayukaa *Sabatña*, sarahohcaa ñiyaakña na *Férisiyeencaa* hayussa ga *Pilaat*. ⁶³ Ba wo' ari an:
- Kiyaaakii, d'í nínndisukin an ñaa yaama wo' oo kayohña, wo' eera lak ya yaa lís kipes an: «T'ík ga bes kaahayaa mi hay kimilís», ⁶⁴ kon ebilaa ñiño' ña watuk loyaa ñii bi ga bes kaahay. Enndiikanaa téelíbeecaagari mínin kikaru ña lok faraaffaa, ña wo' ñuwii an: «Ya mlísin ga ñuwaa kaaninda.» Ee baanaa sabohfií t'ikan gaña wēñan fíñdewaafaa kiyak.
⁶⁵ Pilaat taassaña an:
- Soldaa' cum ñooma, ñayatña, d'ú watuki' haffúu loyaa daa d'ú waa'.
⁶⁶ Ba ka' ta kimalak ga daa loyaa manña, ña tummba lédi' ga atohaa lañwafña doonaa ñaa le' ga tóoh ño' inoh. Ba foñja soldaa' caa daama, ñaa watukwa.

Yéesu mlíssa ga kikaankaa
(Marka 16: 1-10; Lúkkaa 24: 1-12; Sanj 20: 1-10)

28 Teel ga kímáa dímaasaa, lak besaa *Sabat* paafin, *Méri* yaa ñé Makdalaña na *Méri* yaa yínooyaa, karussa kimalaknee loyaa Yéesu. ² Kakayfaa dalla kiyēngēluk didóol', laakka *malaakaa* Kooh yoosukoh asamaan, ya pírgínnda atohaa wiyaakwaa lagohsee loy- aadña, ya yuñga ga ñook gaa. ³ Ya mannda na melic kilee', kúltifaaagari yaanaawwa ñer fan perkaal. ⁴ Buwaa watukee loyaaña, títtusa bi ñaa kaanan. ⁵ Wayee malaakaa wo' a ñeticaa an:
- Kaa tíitat, mi inohin an d'ú raas Yéesu yaa daay' see ga kuraanaadña. ⁶ Ya enissii ñii. Ya mlísin fodaa ya wo' eekaña. Hayat gii, d'ú malak ñii ya faanseeda. ⁷ Gaawat kika', d'ú wo' nee téelíbeecaagari an: Yéesu mlísin ga ñuwaa kaaninda. Ya ñewírkinnduu Gélílee, d'ú hotohnandi daa- ma. Kon iñuma yéři mi ya'heerúu kiwo'.
⁸ Beticaa gaawussa kimey loyaa. Ba tíiteera wayee keeñña sooseera lool ñan. Ba ñaa fool kiyéegal téelíbeecaa Yéesu iñaa hewña. ⁹ Balaa ña le' ana, Yéesu hídhohha naña, wo' aña an:
- Mi yii kēñí' túu.
Beticaa deeyussa gari, nuluucukussa ga kotcaa, ñaa jaamukki. ¹⁰ Waa ennda ña Yéesu wo' aña an:
- Kaa tíitat! Karat, d'ú wo' nee téelíbeecaagoo an ña karat Gélílee: ña hotohnandoo daama.

Béestíraa soldaa' caa

¹¹ Ga wii ñeticaa en na kiy'ahña, ga soldaa' caa naksee kiwatuk loyaa Yéesu acohseeda, laakka gaba ñaa ñoyuk teeraa, ña Béestí' ta saraho- hcaa ñiyaakña tóoh iñcaa laakeeda. ¹² Sarahohcaa ñiyaakña dalla ki- hídirukohu na yaakcaa yaawú' caa, ña júwohha ga ki' e' soldaa' caama hēlís wiyewin, ¹³ ña wo' aña an:
- D'ú karaa, wo' at an téelíbeecaa ñaa yaama ñéři hay ga wek, ña lok- ka faraaffaagari lak d'í ñaa neeh. ¹⁴ En ñanaa gúwernéeri yéenkanaa d'í hay nari kímín kiwo' bi dara hokoorúu ga.
¹⁵ Soldaa' caa ñewussa koparaa, ña tummba fodaa daa ña wo' seeda. Fodaama, Béestíraama síwwa ga ñuuy' yaawú' caa ee bi wati ka kii lís kiwo' u.

Yéesu wossa téelíbeecaagari ga heetcii ga éldúnadña tóoh
(Marka 16: 14-18; Lúkkaa 24: 36-49; Sanj 20: 19-23; Tumeen 1: 6-8)

¹⁶ Waa ennda ña, téelíbeecaa Yéesu bídaañkaahña na yínooyaa karussa Gélílee, ga janjagaa Yéesu ebileedña. ¹⁷ Daa ña hotee Yéesu, ña yí' a, ña ñaa jaamukki. Wayee laakka gaba ñuwaa laak hel kanak ga iñaa ña hotña. ¹⁸ Yéesu deey' ca gaba, wo' aña an:
- Ga ñook na ñii ga kakay, Paammboo erinndoo dooli ga tóoh. ¹⁹ Kon karat ga ñeñ heetcii ga éldúnadña, d'ú tumba bíteelíbeeroo. Bētisi' atña ga teekii Paamudii, wii Kowukii na wii Helii yisela' i' yii.

²⁰Yēedíratba kitaabuk béeḅ iñcii mi nakkúu kitumḍa. Ee mi, mi yii narúu besaa en béeḅ, bi ga daa ěldúna túki'an.

MARKA

Wo'eencii lëgis Këyítfiidfa

Wii wëri en Hewhewii Marka bínfa. Marka nak bokéerrii ga apotaa'caa Yéesu, wayee ya taabeera na Pool ee ya bokin ðan kilëgy na Pee'. En ki'e-naa, iñcii ya bín ga këyítfiidfa ya kelohca ga Pee' ga wii yaama en na kijangat ðuwaa loo kipeskaa Yéesu ga ëldúnafa. Hewhewii wiima, Marka bídi'wa ðuwaa enussii yaawúu'fa kiteeðba an kayoh-kayohfa Yéesu yëri en Kowukii Kooh. Kooh wo'in ga Këyítfaa fisela'i'faa an hay kilaak ðaa ya wos kimúsal ðu-Isarayeel, heetaagari. Ga wii Yéesu hay ëldúnafa lak ðu-Room te'in kúlkaa Isarayeel ðaa nguuruk ga ðookba. ðu-Isarayeel nak foogee an Kiristaanii Kooh dígeeðfa hayaa, ya hay kikaal ðu-Room. Wayee enéerrii kikaal ðu-Room tahee Yéesu kihay. Kimúsal ðuwaa took ki'on Seytaani bíñ, ða took kirécuk baakaa'caagaða, ða taabukkiðfa ðëri tahhi kihay. Marka bín ga këyítfi fii iñcaa Yéesu tum ga ëldúnafa na caa ya jëgi' ðuwaa, na ðan iñaa aaw ga kikaankaa na kimíliskaa Yéesu. Yéesu jangatee ðuwaa ee yëreméerrii wo'eenci; ya yaa wëki' ðuwaa ga ðúukoolcaagaða, ya yaa kaal raðcaa ga ðuwaa, ya yaa tum enaama cidóoyi'-waa'. Wayee ya mosoo kibëwi' hafci hidaa ga daa ya enee Kowu Koohfa. Ndaga «Kowukii ðii» hayéerrii ëldúna ki'am ðuwii súrga wayee ya hayee kitum hafci súrga ðuwii, ya erohha kumuunkaagari en ðanaa ðiyewin múc (). ðuwaa kuliyuk ga yaawúu'caafda sagussari, ða appari. Bëeð ðaa taabuk Yéesu jomin kon kitook kiday' coonucaa en tooh, ee ya bok kinguuruk nari bes.

Fu yiima fu jarj këyítfi fiidfa, fu hay took an Yéesu ya Kowu Kooh kayoh-kayohðane, fodaa soldaaraa yiyaakyaawo'eeka an: «Kayoh-kayohfa, ðii yii enee Kowu Kooh!» ().

Këyítfi Marka bín ga loo Yéesuðfa tíidoh anee:

- 1 - Jangataa Sañ-Bëtis ()
- 2 - Seytaani fi' ta Yéesu ()
- 3 - Yéesu tessa ga gohaa Gëlllé ()
- 4 - Yéesu meyohha gohaa Gëlllé ka'ta Yéerúsaleem ()
- 5 - Bescaa méeñjoh ga kipeskaa Yéesuðfa ()
- 6 - Yéesu mílissa ga kikaan ()
- 7 - Yéesu teewukohha ga téelíbéeçaagari ()

Jangataa Sañ-Bëtis

(Mëccëe 3: 1-12; Lúkkaa 3: 1-18; Sañ 1: 6-9,15-30)

*Hewhewii winéwi'wii wo' ga loo Yéesu Kiristaa, Kowukii

1 Koohfa, daloh anee:

²Fodaa daa *Ísayii, sëlðiga-Koohaa* bín ga Këyítfaafda; Kooh wo'

da an:

«Mi yii wos ðo''oo, yaa ðëwrukanndaa, kiwaayuk waasumgaraa.

³Laakin koonaa-ðo', kaa en na kiwo' didóoli' ga ðuuy' ëgi'-dúndagaa an:

Waayukðat *Ha' mudii* waasii, júwi'ðatti tuwaas-waastii!» †

⁴Baama ennda Sañ. Ya hayya, yaa bëtisi' ðuwaa ga ëgi'-dúndagaa. Ya yaa jangat an ðuwaa súpitat kipeskaagaða, ða bëtisi'u, en ðanaa baakaa'caagaða bayalu.

⁵Kúlkaa Yúudée tooh na ðuwaa ðëk Yéerúsalemfa ðaa mey ðaa aaw gari. ða ðaa récuk baakaa'caagaða ga fikii ðéeb ee Sañ yaa bëtisi' ða ga húlúwaa Yúrden.

⁶Sañ ekukee kúltifaa terohu na fënúf geeleem, ya pokukka liið-on ga kenohkaa ††. Ya daanee kiñam pay' na kúum. ⁷Ya jangatee an:

- Laakin ðaa en na kihay ga fenooro ee yëri wëñnjoo kiyak fúuf. Mi jutuutin sah ga kiðaal kipëkis liiðcaa ñafa'caagari. ⁸Mi, mi bëtisi'in-ndúu ga músú; ya nak, ya bëtisi'anndúu ga Helaa yisela'i'ya.

Sañ bëtisi'a Yéesu ga músúmaa

⁹Waa ennda ða, Yéesu meyohha ðëkaa *Nasareet* ga gohaa Gëlllé, ya hayya, Sañ bëtisi'ari ga húlúwaa Yúrden. ¹⁰Ga daa Yéesu en na kimey' ga músúmaafda, ya hotta asamaan lëgisukka. Helaa Kooh, fodii ho', yaa yoosuk ga ðookci. ¹¹Laakka koonakaa meyoh ðook Kooh, wo''a an:

- Fu yëri en Kowukiigoo mi keeñukfa. Keeñnjoo soosin garaa ‡.

Fíraa Seytaani na Yéesu

(Mëccëe 4: 1-11; Lúkkaa 4: 1-13)

¹²Ga saasi, Helaa yisela'i' yaa woocca Yéesu, ðayyari ðekat, ëgi'-dúndañ. Ya ennda da bes cidaankaah-nikiis. ¹³Waa ya en daama, Seytaani fiséerrii kifi'. Yéesu enee daama na rapcaa ee *malaakaa* ðaa toputu''i.

Yéesu dalla kijangat ga gohaa Gëlllé

(Mëccëe 4: 12-17; Lúkkaa 4: 14-15)

¹⁴Yéesu ka'ta gohaa Gëlllé, wiima lak Sañ abuunun ga kasu ††. Ya yaa jangat ga gohaama Hewhewaa winéwi'waa meyoh ga Koohfa. ¹⁵Ya wo' ee an:

- Wahtii le'in ee *Nguuraa Kooh* deeyin. Súpitat kipeskiigarúu, ðú gëm Hewhewii winéwi'wii!

Yéesu ðayya mbaaloh ðinikiis

(Mëccëe 4: 18-22; Lúkkaa 5: 1-11; Sañ 1: 35-43)

¹⁶Daa Yéesu kooree ga seereena *giyyaa Gëlllé*fa, ya hotta mbaaloh ðanak: Simoñ na Andari këmëenkici, ða ðaa wees mbaal ga giyyaa.

¹⁷Yéesu wo''a ða an:

- Taabukattoo, mi hayyúu kitum ðimbaaloh ðo'.

¹⁸Ga saasi, ða foñja mbaalcaagaða, ða ðaa taabukki. ¹⁹Ya ka'ta bi ga fikii, ya hotta towutaa *Sebedee*: Saak na Sañ, këmëenkici. ða enee ga gaal-loocaaagaða, ðaa hëwíraat mbaalcaa. ²⁰Yéesu dalla ða kiðay; ða foñja Sebedee, paamfa na lëgyohcaa ga gaal-loocaa, ðaa taabukki.

Yéesu wëki'ta ðaa laak rað

(Lúkkaa 4: 31-37)

²¹Yéesu na téelíbéeçaagari le'ussa ðëkaa *Kafarnawom*. Ga besaa *Sabat*, Yéesu aassa *jaangu-yaawúuraa*, ya aawwa kijëgroh. ²²ðuwaa waaru'seera lool ga jëgirohaagari, ndaga ya en na kijëgrohaa, ya yëremoo wo'eenci fodaa jëgiroh-waascaa.

† *Malasii* 3: 1; *Ísayii* 40: 3 ðéestiru fodaa daa bínsee ga kiGerek músúfa.

†† 1: 6 *Malkat* 2 *Buu* 1: 8. ‡ 1: 11 *Mëðrohat* na *Kañca* 2: 7; *Ísayii* 42: 1.

‡‡ Sañ yaa bëtisi'ee ðuwaa ga húlúwaa Yúrdenfa, yëri wo' u dii.

²³ Bërii, laakka ðaa aas jaangu-yaawúuraagaða, ee enee ðaa laak rað. Ya yaa fiip an:

²⁴ - Yéesu Nasareet, fu naríi ya? Fu hayyí kiðúbíre? Mí ínohin ðii fu endá. Fu yëri en ðii yisela 'í' yii meyoh ga Koohða!

²⁵ Yéesu gëtta rawaa, wo''ari an:
- Dekoha, fu meyoh ga ðii!

²⁶ Fodaama, rawaa saylukohha ðaa saylukoh ciméeski', lessa koonaa kiyaak, meyohha gari. ²⁷ Buwaa enee daamaða ðééðða jaahli'ussa ga ínaama, bi ða ðaa wo' ga díkaantiðan an:

- Ínii yii man na? Ati jégíroh wi'as! Bii yii wo' i wo' een wíinoo †, ee bi ga raðcii sah tumsi ínaa ya nakohða!

²⁸ Meyohha da, teekaa Yéesu dalla kisíw daa en ðééð ga gohaa Gëllílee.

Yéesu wëki'ta payam Pee' na ðiðo' ðiyewin biliis
(Mëccëe 8: 14-17; Lúkkaa 4: 38-41; Mëccëe 4: 23-25)

²⁹ Waa ða meyoh jaangu-yaawúuraa, ða ka'ta kaan ðiSimonj na Andari, taabussa na Saak na Sanj. ³⁰ Lak payam Simonj yiðeti faanukin, tamoh hen. Yéesu dallaka kiyéegalu. ³¹ Daa ya le' bi gari, ya ammba yahaa, ðéwí'tari. Ga ðekataama faanfaa yímmba. Lëehi'ta ya yaa toputu'ða. ³² Ga noh-soosaa lak nohaa aasin ††, Yéesu haydohðussa dúukooli'caa tooh na ha'-raðcaa. ³³ Ee ðu-dëkaa tooh négírukohusee ga hal-kaanfaama. ³⁴ Ya wëki'ta ðo' ðiyewin ðaa laakin dúukoolcaa bokkii. Ya kaalla ðan rað ðiyewin ga ðuwaa, ee ya onéeri raðcaama kiwo' yen ndaga ða inoheera ðaa ya endá †.

Yéesu wíilla Gëllílee
(Lúkkaa 4: 42-44)

³⁵ Ga kímáa cuut, lak Kooh lís kiñúus, Yéesu kolukka, ya meycáa yaa Yah daa wéetin. Daama, yaa kíim Kooh. ³⁶ Simonj na ðuwaa ensee naridá ðaa raasussi. ³⁷ Daa ða hoteeri, ða wo''ari an:
- Bëéð ðuwii ðii raassaa.

³⁸ Ya taassaba an:
- Du yahat ðekat wiliis, ga dëkcii ga yahaaniida, doonaa mí mín ki-jangatnee ðuwaa daamaða ðan. Ínaama yëri tahhoo ðii kimey.

³⁹ Fodaama, ya wíilla Gëllílee tooh, yaa jangat ðuwaa ga jaangu-yaawúu'caa, ee yaa kaal raðcaa ga ðuwaa.

Yéesu wëki'ta ðaa ðay dúukool gaana
(Mëccëe 8: 1-4; Lúkkaa 5: 12-16; Lúkkaa 17: 12-19)

⁴⁰ Laakka ðo' yaa ðay dúukool-gaana hayya ga Yéesu, yí' a ga fikíci, yaa kíimmbi an:

- Fu waa 'kanaa, fu míninndoo kiwëki' ††.
⁴¹ Yéesu laakka yërmaandi wiyaak gari. Ya lëriisa yahaagari, le'' a ga ðaa, wo''ari an:
- Mí waarinka, waka!

⁴² Ga saasi, dúukool-gaana meyohha ga ðaa, ðaa wakka. ⁴³ Lëehi'ta Yéesu dallari ki' ebil, ðiingari na wo' een ciyégisi' ⁴⁴ an:

- Abukaa ga kiwo' ðo' íinii mí tumi'taacáa, wayee kara, fu teewohnee haffu ga sarahohaa ee fu tum sarahaa Móyis nakoh ga kisetkiigaraaða. En ðanaa ínaama hay kiteeð ðééð an fu setin ††.

⁴⁵ Baa nak meyohha daama, ya ennda ga kiðéesti' na kilfbaacoh ínaa laakee yaama. Ínaama tahha bi Yéesu mínséeri ki' aas dëk wíinoo ga fikí ðééð; ya nammba kites ga fooh, ga ðekatcaa laakoo ken, wayee ðuwaa ðaa meyoh daa en ðééð ðaa hay gari daama.

Yéesu wëki'ta ðaa lafañin
(Mëccëe 9: 1-8; Lúkkaa 5: 17-26; Sanj 10: 31-38)

Bes cera tikka ga, Yéesu sooffa Kafarnawom. Buwaa yéernga an **2** ya yaa ga kaanfaa †††. ² Bo' ðiyewin négírukohussa ga ðuuy' kaanfaa, bi laakissii daa ðo' tuukan, enndii sah ga fikí hal-kaadaa. Ya yaa yéegalba wo' eena Kooh. ³ Biðo' hayussa gari, haydohðussi ðaa lafañin. Yaa ðinikiis ðëri teembeelussi. ⁴ Ga daa ða míndii gari kideey' ndaga mbooloomaa, ða nammba kiheel gúl ga cakaraa ††† túuyaa, tímmba Yéesu ga daa ya eneeða. Ba yóoski'ta gatanaa lafañaa faankohða ga gúlaama. ⁵ Daa Yéesu hotee ngëmaagaða waama, wo''a lafañaa an:

† Ga daa bíncáa hégísohuda na topða, laakin ðuwaa bín fodii ðii: ati waas wi'as waa meycáa dooli! Bi ga raðcii sah ða tumi ínaa ya nakohða. †† Besaa Sabat leehi ga lak nohaa aasin bi tu' oltaa ðewi kimeyða hotukin. † Yéesu waaréeri raðcaa jangat teekaagari ga ðuwaa. †† Malkat Mëccëe 8: 2 na ínaa ðéestíru gaða. †† 1: 44 Malkat Léwítík 14: 2-32. ††† Míni k' en kaan ðiSimonj na Andari, malkat 1: 29. ††† Cakaraa túuy'caa ðu-Paleestín hëwrohsee na kakay-ban, ee ðo' mín kiyuñ ga ðoogkaa.

- Yaa!, baakaa'cumgaraa bayaluunundaa.
⁶ Wiima lak laakin jégíroh-waascaa yuñ daama. Baa halaat an: ⁷ «Ínii tah ðii yii kiwo' ínaama ya? Basin Kooh! Bii mín kibayal baakaa' ða, enndii Kooh dogaa?» ⁸

⁸ Yéesu ínohha haat ga helaagari ínaa ðuwaama halaatða. Ya wo''aba an:

- Ínii tah ya ðú halaat ínuma ga helciigarú? ⁹ Kon ínii yiida wëñ kiyooð kiwo' lafañii: kiwo''i an «Baakaa'cumgaraa bayaluunundaaano», kiwo''i an «Koluka fu tín?» ¹⁰ Wayee bi ðú ínoh an ga èldúna, Kowukii ðii onuunun kibayal baakaaraa, malkat!

Ya wo''a lafañaa an:
¹¹ - Mí wo''aaka, kolka, ðewaa gataniigaraa, fu yee kaanfu!

¹² Daama lafañaa dalla kikoluk, ðeðpa gatanaagari, yaa meycáa fikí ðééð. Fodaama ðuwaa tooh jaahli'ussa ga ínaama, ða ðaa ndam Kooh anee:

- Ínaa man na ínii yii, ðí mosoori kihot!

Yéesu ðayya Léwí
(Mëccëe 9: 9-13; Lúkkaa 5: 27-32; Kañcaa 25: 8-9)

¹³ Yéesu meyissa ga ðak giyyaa Gëllílee, ðo' ðiyewin ðaa hay gari, ya yaa jégí'ða. ¹⁴ Ya enee na kipaaf, ya hotta Léwí, kowu Alfee, yugin ga ðekataa fayukohsi juutiða. Yéesu wo''ari an:

- Taabukaaroo!
Léwí kolukka, yaa taabukki.

¹⁵ Lëehi'ta, Yéesu enee na kínam ga kaan Léwí, ee juuti ðiyewin, na ðuwaa júwussii boksee nari kínam ðan, ya na téelfbéecaagari. Ga ðuwaa taabukussiða, yewneera ðuwaa man ða. ¹⁶ Ga daa jégíroh-waascaa fa' na Fërisiyeencaa hotussi yaa bok kínam na juuticáa na ðuwaa júwussiiða ðan, ða meekissa téelfbéecaagari an:

- Ínii tah ya, ya bok kínam na juuticii na ðuwii júwussiiða? ¹⁷ Daa Yéesu kelohee ínaama, ya wo''aba an:
- Buwaa dara gaa naða laakussii sooli ga payoh, wayee ðúukooli'cii ðëri laak sooli ga. Mí hayyí èldúna kiðay ðuwii júwinða, wayee mí hay kiðay ha'-baakaa'cii.

Yéesu wo''a ga loo ki'oo'
(Mëccëe 9: 14-17; Lúkkaa 5: 33-39)

¹⁸ Laakka bes, téelfbéeca Sañ ¹⁹ na ðaa Fërisiyeencaa ðaa oo'. Biðo' hayya ga Yéesu kimeekissi an:

- Ínii tah ya téelfbéecii Sañ na ðii Fërisiyeenccii ðii oo', ee téelfbéeci-igaraa oo'soo?

¹⁹ Yéesu taassaba an:
- Bedohcaa ha' -kiloockkaa mínin ki'ooru ee lak ha' -kiloockkaa yaa naðane? En lakanaa ha' -kiloockkaa kaa lís naða ki'en, ða mínoo ki'oo'. ²⁰ Wayee bes waa hay, waa ha' -kiloockkaa hay kiðewohu ga leeloofa, bëriinaama nak, ða hay ki'oo'. ²¹ Ken ðewoo piis wi'as daafwa ga líil-kúlti. Enndiikanaa písaawí'aswaa hay kiðaydoh yen ga líil-kúltaa, wa tum ðaraa wëñ kiyak. ²² Fodaama, ken tumoo biñ wi'as ga mbúus-oncaa maañin. Enndiikanaa biñnaa lúudaa, pook mbúuscaa: biñnaa aamuk mbúuscaa yasukoh. Kon biñ wi'as jom ki'eku ga mbúus-on ci'as!

Yéesu yëri laak bes Sabat
(Mëccëe 12: 1-8; Lúkkaa 6: 1-5)

²³ Enee ga bes Sabat, bërii Yéesu kooree ga ðuuy' yooncaa lúudin ²⁴. Ga daa ða kooroheeda téelfbéecaagari dalussa kiweel ga boñcaa ²⁵.

²⁴ Laakka Fërisiyeencaa wo''u Yéesu an:
- Malka! Ínii tahða kitum ya ínaa Waasii kokohin kitum ga bes Sabatða? ²⁶

²⁵ Yéesu wo''aba an:
- Hanaa ðú jañngii ínaa buu' Dëwít tumee bërii lak ya yaawin ee ya laakoo ínaa ya ñaman, ya na ðuwaa taabee nariða? ²⁶ Ya aassa taalaa Kooh, waama lak Abiyataa' yëri enee ha'-kaadaa sarahohcaa, ya ñamm-ba mbúurúcaa meydohðusee Koohða, ya e'ta ðuwaa taamsee naridá ga ðan. Ee mbúurúcaama, sarahohcaa ðon onuca kínam ²⁷.

²⁷ Yéesu tíki'taða ga an:
- Bo' yëri tah bes Sabat kitumu, enndii bes Sabat tah ðo' kisaku. ²⁸ Ínaama tah kon, bi Kowukii ðii kërri laak bes Sabat ðan.

§ 2: 7 Kíðas KoohMëdírohat na Léwítík 24: 16. §† 2: 16 Mëdírohat na 2: 15-16; Lúkkaa 15: 1-2. §†† Sañ-Bëtis yaa bëtsi' ee ðuwaada. Malkat Mëccëe 6: 16 §† Yoonaa enee yoon-beli: boñcaagaca waa' kiman na boñ píim, kuuncaagari cëri hëwrohsi mbúurú. §†† 2: 23 Malkat Dëteronom 23: 26. §† 2: 24 Malkat Eksoot 34: 21. §† Námmba mbúurúcaa malkat 1 Samiyeel 21: 2-7, Abiyataa': malkat 2 Samiyeel 15: 35, Sarahohcaa ðon onuca kínam: malkat Léwítík 24: 9.

Yéesu wéki'ta ɓaa yahaa ɗooy'kin

(Méccée 12: 9-14; Lúkkaa 6: 6-11)

3 Laakka bes, Yéesu karissa *jaangu-yaawúuraa*. Lak laakin ɓaa en daama, ɓay yahaa ɗooy'kin. ²Buwaa ensee daɗa ɓaa malak ga Yéesu, ati ya hay kiwéki' ɓo' ga bes *Sabat*, doonaa ɓa mínndi kiyam. ³Yéesu wo' a ɓaa laak yahaa ɗooy'kinɗa an:

- Kolka! Hayaa dii ga fíki' ɓéeɓ!

⁴Léehi'ta ya wo' a buwaa ensee daɗa an:

- Iñii onohu kitum ga bes *Sabat* ya? Iñaa jofin wala iñaa moroo? Ki-som kumuun ɓo' wala kilaj kumuun?

'Ba ennda tii'. ⁵Yéesu malakkaɓa ɓéeɓɓa na keeñ-tam, iñaa me-sikkari ga daa ɓa súɓ ga keeñɗa. Ya wo' a ha' -yahaa an:

- Lérísaa yahii!

'Baa lérísaa, yahaa wakka, mannda ga daa wa eneeɗa. ⁶*Férisiyeen*ca me-yussa, ɓa dalla kihidoh na ɓuwaa fa' na buu' Erootɗa †, kimalak ga daa ɓa tuman bi ɓa apluk Yéesu.

'Bo' ɓiyewin taabukussa Yéesu

(Méccée 12: 15-21; Ísayí 42: 1-4)

⁷Yéesu aawwa ɓak *giyyaa Gélílee* na téelɓéecaagari. Mboooloomaa waa me-yoh gohaa Gélílee na waa Yúudée, wa waa taabukki. ⁸'Bo' ɓiyewin ɓiliis, daa ɓa kelohsee iñaa ya tumɗa, ɓa ɓaa hay gari ɓan; ɓa me-yohsee gohaa Yúudée na dēkaa Yéerúsaleem, na gohaa Ídúmeé ††, na gohaa hanoh húlúwaa Yúrdenj gaaɗa, na iñaa wíl dēkcaa Tíi' na Sídonj. ⁹Ya wo' a téelɓéecaagari ɓa heeli' ti gaal-looci en ɗanaa ya míni ga ki' aas, doonaa ɓuwaa ñaakoo ga ɗookci. ¹⁰En ki' enaa, daa ya enee na kiwéki' ɓo' ɓiyewinɗa tahha ɓéeɓ ɓaa ɗúukoolin yaa ɗociroh ki' am gari. ¹¹Ee daa raɓcaa hotohussi ɓéeɓ, ɓa yí' ɗiri, ɓa fiipi an: «Fu yéri en *Kowukii Kooh*.» ¹²Wayee Yéesu ɗígiɓa na wo' een ciyégísi', kihoonohɓa kiwo' ɓaa ya enɗa.

Yéesu tanukka ɓo' ɓidaaŋkaah na ɓanak

(Méccée 10: 1-4; Lúkkaa 6: 12-16; Tumeen 1: 13)

¹³Léehi'ta, Yéesu lappa ga ɗook janjagaa, ya ɓayya ɓuwaa ya waa' ɗa; ɓa hayya gari. ¹⁴Ya tanukka ɓidaaŋkaah na ɓanak, ɓaa ya teek apotaa': ɓa tes nari ee ya wosiɓa kijangatnee; ¹⁵ya e' dohhaɓa dooli kikaal raɓ ga ɓuwaa. ¹⁶'Buwii ɓii ɓéri en ɓidaaŋkaah na ɓanakɓii ya falɗa: Simonj (yéri ya teek Pee') †, ¹⁷Saak na kēmēenjkíci Saŋ, towu *Sebedee*, (ɓaa ya e' teek Boanergesɗa, wéri en «towu iníŋ») ††, ¹⁸Andari; Filiip; Bartulémí; Méccée; Toomaa; Saak, kowu Alfees; Tadee; Simonj selootaa, ¹⁹na Yúdaa Iskariyot ennda yaa toonan Yéesuɗa.

'Buwaa poki' Helaa yisela' i' yaa yendá

(Méccée 12: 22-32; Lúkkaa 11: 14-23)

²⁰Yéesu ɓoyukka kaan. 'Bo' ɓiyewin nēgírúkohissa daama, bi tahha Yéesu na téelɓéecaagari mīnsérú sah kiñam. ²¹Mbokcaa Yéesu kelohu-ka hen, ɓa ɓaa hayyi ki' amnee, ndaga ɓa wo' ee an hafaagari múuyin.

²²Laakka jégíroh-waascaa me-yohsee Yéerúsaleem, ɓaa wo' an:

- *Belsebu*††, buurii raɓcii yéri nari! Doolii buurii raɓcii e' tiɗa, wéri tahhi kimín kikaal raɓcii ga ɓuwii!

²³Yéesu ɓayyaɓa, *liiwukka*ɓa anee:

- Seytaani mín na kikaal Seytaani? ²⁴Binaa nguu' hēgískoh ga ɗu-uywanaa, nguuraama mínoo kituuk. ²⁵Ee binaa kaan hēgískoh ga ɗu-uyfanaa, kaanfaama mínoo kituuk. ²⁶Kon binaa Seytaani heñoh na haf-ci, ee ya hēgískohaa, ya mínoo kilís, ya dal kiɗúm. ²⁷Binaa ɓo' hay ki' aas ga kaan ɓaa yaa na doolaagari gik, ya ɓeeɓ iñaa yaama laakɗanaa, ya jommbi kiɓan hen paay, doonaa ya han kimín kipook kaanfaa. ²⁸Mi wo' úuka ee kayoh; ɓo' mínin kibayalu iñaa en tóoh: baakaa' caagari na wo' een-ɓaseecaa ya mínin ki' ek Kooh tóoh. ²⁹Wayee ɓaa fu wo' iñaa moroo ga Helaa yisela' i' yaa ɓéeɓ, fu bayal-soo bi taa', fu koorukan baakaaraama bi taa'.

³⁰Yéesu wo' eeɓa fodaama, ndaga ɓa wo' ee gari an raɓ nari.

Eew Yéesu na ɓikēmēenjkí Yéesu

(Méccée 12: 46-50; Lúkkaa 8: 19-21)

³¹Eew Yéesu na ɓikēmēenjkíci le' ussa. 'Ba eemmba fooh, ɓa wosohha kiɓaynee Yéesu. ³²Lak ɓo' ɓiyewin yuguunun daama, wílluunundi. 'Ba wo' ari an:

- Taasa, eefu na ɓikēmēenjkífu ɓaa day ga fooh, soolukussaa.

³³Ya taasa an:

- Bii en eewwoo ɓa? 'Buwii en ɓikēmēenjkírooɗa ɓa?

³⁴Ya weessa has ga ɓuwaa wíllidá, ya ennda an:

- Malkat, eewwoo na ɓikēmēenjkíroo ɓeema. ³⁵'Baa tumi iñaa Kooh waa' ɗa, ɓaama yéri en kēmēenjkíroo yi' yaa wala yiɓeti, wala eewwoo.

Liiwukaa wo' ga sokohaafá

(Méccée 13: 1-9; Lúkkaa 8: 4-8)

Laakka bes Yéesu enissa ga kijangat ga seereenaa *giyyaa Gélílee*. ⁴Mboooloo wiyaak wíllari bi faf ya namma ki' aas ga looci ga ɗu-uy giyyaa, ya yuŋga ga. Mboooloomaa tessa ga tewisaa. ²Ya jégí' -taɓa enaama ciyewin caa taam na *liiwuk*. Ya wo' eeɓa ga jégírohaagari an:

³- Súkúrukut! Enee línoh, ya kolukka yaa y'ah kisoknee. ⁴Ga daa ya en na kisokɗa, laakka tesohtaa keen ga yahaanaa waasaa, selcaa hayussa, ñamussata. ⁵Laakka tesohtaa keen ga ɗekataa yewinin atoh, daa yewinndii kakay. Tesohtaa gaawwa kipaal ndaga lak kakayfaa yewinndii. ⁶Ee daa nohaa koluk ga ɗook hen, téki'ta iñcaa paaleeɗa, ca súɓ-pa ndaga níilcaagaca abéerí. ⁷Laakka tesohtaa keen ga yówée-lúp, ta paalla da. Lúpcaa yakka, dallata ki' on bi ta mínndii kimey'doh boj.

⁸Laakka tesohtaa keen ga kakayfaa laakin dooli, ta paalla, ta yakka bi ta ɓírísaa, tummba towu: tii haydohha iñaa le' in waas cidaaŋkaah-kaahay ga tesohtaa sokseeɗa, tii cidaaŋkaah-yitniinoo, tii citéemée'.

⁹Léehi'ta ya tíkka ga an:

- Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!

Iñaa tah Yéesu liiwuki ɓuwaa hendá

¹⁰Daa ya úsaayee mboooloomaa, ɓidaaŋkaah na ɓanakɓaa na ɓuwaa daanse nari kitaamɗa meekissari ga loo *liiwukkaama*. ¹¹Yéesu taas-saba an:

- Dú ɓéri Kooh eree ki' inoh kúmpafaa Nguuraagari, ee ɓuwii tes ga foohɗa, ɓa kelohan ga liiwuk na liiwuk. ¹²Doonaa,

«Ba mín kimalak bi jof ee ɓa hotoo dara,

ɓa mín kikeloh bi jof ee ɓa inohoo dara,

en ɗanaa ɓa récukoo baakaa' ciigaɓa bi Kooh bayalɓa!» †††

¹³Yéesu wo' sissaba an:

- Binaa ɗú inohhii iñii liiwukii wii waa' kiwo' ɗanaa, ɗú mínan na ki' inoh iñii liiwukcii tesɗa waa' kiwo' ɗa?

¹⁴Sokohaa sok wo' eena KooH. ¹⁵Biinoo mēdírohu na ɗekataa ga ya-haanaa waasaaɗa, ee sokohaa sok wo' eena ga ɗuuy'ɓa. Bi ɓa laasan kikeloh wo' eenaanaa, Seytaani hay, nís wo' eena ɓa sokɗusee ga keeñ-caagaɓaɗa. ¹⁶Biinoo mēdírohu na ɗekataa sokuunun ee yewinin atoh. 'Ba keloh wo' eena KooHaa, haat ɓa safa' gawa kite'. ¹⁷Wayee ɓa úsaayoo ga, ndaga wo' eena KooH huuttii ga keeñcaagaɓa. Fodaama, binaa wo' eena KooH tahɓa ki' en ga iñaa newoo, wala ɓa tumu iñaa meskinaa, ɓa gaaw nawa kígúroh. ¹⁸Biinoo ɓaa mēdírohu na yówée-lúpa sokuunun. 'Ba hay kikeloh wo' eena KooH, ¹⁹wayee halaat éldúna na kiwaa' kihēpi' kaa aaw ga alal na waareen ciliis abuɓa; iñcaama on wo' eena KooH bi tah wa mínoo kilím yen. ²⁰Biinoo mēdírohu na kakayfaa laakin dooli, soku. 'Ba keloh wo' eena KooHaa, ɓa te' wa, ee ɓa laaki' KooH jeriñ. 'Bii haydoh iñaa le' in waas cidaaŋkaah-kaahay ga iñaa sokseeɗa, ɓii cidaaŋkaah-yitniinoo, ɓii citéemée'.

Liiwukaa wo' ga loo lampuɗa

(Lúkkaa 8: 16-18; Méccée 5: 15-16)

²¹Yéesu wo' issaɓa an:

- 'Bo' haydohin lampu lí' kanu gane? Wala ekwa ga fildoo fayaage? Man lampu líksi hen †††. ²²Laakkii iñaa mín kiɗaakuk bi hotukoo. Ee laakkii iñaa ɓo' mín kiɗaak bi mey'dohsoo faŋ. ²³Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!

²⁴Ya wo' sissaba an:

- Malaksukohat inñii ɗú kelohiɗa. Nataa ɗú natoh ɓuwiiɗa wéri ɗú natohhsan ee ɗú ɓaatɗu ga. ²⁵En ki' enaa, ɓaa laakin, hay kiɓaatɗu; wayee ɓaa laakoo, ki' iñkaa ya ɓayɗa sah hay kite' u.

††† Ísayí 6: 9-10 ɓéestíru fodaa bínsee ga kiGerek múusɗa. ††† 4: 12 Mēdírohat na Méccée 5: 15; Lúkkaa 11: 33.

† 'Buwaama fa' na Eroot Antipas (límu ga kíis 4 balaa Yéesu, ee kaannda tíkíis 30 ga fenoo Yéesu) waaree kihot ɓaa me-yoh ga buu' Eroot yiyaak, ya faluk ga ɗookɓa ga kúlkaa, loo gúwernēeraa me-yoh Room. †† Ídúmeé gohaama hanohee gohaa Yúudée kakay, ee dēkaa Eboronj bokee gari. † Teek Pee' mēdírohat na Méccée 16: 16-18; Saŋ 1: 42. †† 3: 17 Mēdírohat na Lúkkaa 9: 54.

†† Belsebu wa teek wiliis waa eru Seytaanii kuliyuk ga raɓciɗa... Malkat Méccée 10: 25.

Liiwukaa wo' ga loo tesohataa
(1 Korinti 3: 6-7)

²⁶ Yéesu tíkissa ga an:
- *Nguuraa Kooh* man na fodii *Baa* sok yoon. ²⁷ Ya enat ga kineehi, ya yúuduki, wekoo nohoo, wayee tesohataa taa paal, taa yak. Ee ya yéegoo dara ga. ²⁸ Kakay féri yékdí iínaa paal gari tóoh. Aboh ga daa wa paalan, léehíraa wa bíris bonj, tum towu. ²⁹ Yoonaa súwinaa ya aasi ga na kupíkaa' kaagari; ndaga lak kipík le' in ¹.

Liiwukaa wo' ga loo kowu-fúdankaa
(Méccée 13: 31-32,34; Lúkkaa 13: 18-19)

³⁰ Yéesu wo' issa an:
- Iníi dú mín kimédíroh Nguurii Kooh nawa' da ya? Wala *liiwukii* wii- da mínwa kiteewoh? ³¹ Wa man na kowu-kedik fodii kowu-fúdan, binaa sokunaa, kéri wéñ kijutuut ga tesohatii tóoh en ga éldúna' da. ³² Wayee ka laas kisokunaa, kedik-fúdankaa koluk bi wéñ kiyak iñcii línsi' da, ee ka laak toy tiyaak taa wé' taa ga an tii selcii Kooh mínu kitaal ga dúuy' tu- u' taagaca.
³³ Ya daanee kiyéegaloh wo' eena *Kooh* na liiwuk ciyewin caa man' da; hínnda na fodaa daa *Buwaa* mín ki' am ga helcaaga' ba' da. ³⁴ Ya wo' éeríi iínaa enndii liiwuk na *Buwaa*; ee ya wéetta na téelíbéeaagarinaa, ya bégísi' ba ga liiwukca tóoh.

Yéesu tuuki' ta uuris wiyaak
(Méccée 8: 23-27; Lúkkaa 8: 22-25)

³⁵ Besaa bérii, lak Kooh yaa hoo' b, Yéesu wo' a téelíbéeaagari an:
- Du paafat giyii *Bakaa* hanoh ga' da.
³⁶ Waa *Ba* tagohha na mbooloomaa, *Ba* *Bayya* Yéesu ga loocaa ya enohe' da. Laakeera *Ban* looci cilis caa taamsee nari. ³⁷ Uuris wiyaak dalla kiyip, dúusaa *Bewukka*, waa weesuk ga *Dúuy'* loocaa bi haat waa líif na músú. ³⁸ Lak Yéesu yaa neeh ga *Bakaa* hanoh bosaa loocaa' da, tígínkin. Téelíbéeaagari yúudussari, *Baa* wo' i an:
- Jégírohii! Tumuuntii *Buwii* híttiiraane?
³⁹ Ya yúudukka, ya gétta uurisaa, ya wo' a giyyaa an:
- Dekoha, fu yeewuk!
Uurisaa tuukka, *Dekataa* ennda cel. ⁴⁰ Léehi' ta ya wo' a *Buwaa* an:
- Iníi tahhúu kiniik ya? Dú gémmbii garoo bi watine?
⁴¹ *Ba* títta lool ga iínaama ee *Ba* *Baa* meekisoh ga leelo' ba an:
- Kon *Bii* yii yé'ri en *Ba*, bi uurisii sah na giyii tumsi ga iínaa ya nako- h' da? ^{††}

Yéesu wéki' ta ha' -ra' b ga Gerasaa
(Méccée 8: 28-34; Lúkkaa 8: 26-39)

Ba le' a tewisaa *giyyaa Gélílee* wínoowaa, ga kúlkaa *Gerasaa* [†].
5 ² Yéesu yaa yuusok ga loocaa, laakka *Baa* ra' b am, meyooha ga *Dú- uy'* loycaa [‡], yaa gu' *Dukohhi*. ³ Ya dékee ga loycaa ee ken mín- siséeríri kipok, luu enee na ceen. ⁴ Leekleek ya jéengíseera kotcaa, yah- caa poku na ceen, wayee ya gu' ceencaa, ya weel jéengcaa. Ken laakéerí dooli ki' ammbi. ⁵ Wekoo nohoo, ya enee ga *Dúuy'* loycaa na ga janjan- caa; ya weleluki, ya gaani hafci na atoh.
⁶ Daa ya séenee Yéesu, ya yaa fool, ya *Yi'* a ga fikíci, ⁷⁻⁸ Yéesu wo' ari an:
- Hel wibóni', meyooha ga *Bii*!
Baa ennda ga kifíip didóoli' an:
- Yéesu, fu naroo ya, fu *Kowukii Kooh* yii ga *Dookaa-Dooka*? Mi yii kímmbaa ga teekii Kooh, kaa tummboo iínaa meskin!
⁹ Yéesu meekissari an:
- Fu teeku na?
Baa taassa an:
- Mi teeku coogeel, ndaga *Dí* yewinin.
¹⁰ Helaa wibóni' waa kímee Yéesu doonaa ya me' dohoori ga kúlkaa.
¹¹ Lakanaa laakin yop-mbaam-parki ^{‡‡} wiyaak waa na kinfiru ga *Bak* janjagaa. ¹² Ra' bcaaa kímmba Yéesu an:
- Éewdohaarii ga mbaamcii, fu ekkii ga' ba!

† 4: 29 *Médírohat* na *Soweel* 4: 13. †† 4: 41 *Médírohat* na *Kañcaa* 65: 8; 89: 10; 107: 23-32. ‡ *Médírohat* na *Méccée* 8: 28. *Marka* man na waa' kiwo' dii iínaa hanoh *giyyaa Gélílee* meyaa' -noh' da. †† *Loycaa* waama ga iínaa wéñ kiyewin' da, tumsee ga atohaa *Bayin* noj wala acu ga *Dúuy'* atoh ciyaak. ‡‡ *Ga* iínaa *Léwítik* 11: 7 wo' da na *Déteronom* 14: 8, *yaawúu'* caa tiksee mbaam-parki iínaa araamin, kon kokohseera kínam. Iínaama teewohin *Ban* an *Dékataama* enndii ga kúl yaawúu'.

¹³ Ya onnda' ba iínaama. Ra' bcaaa meyussa ga *Baa*, aasussa ga mbaam- caa; yopaa *írkisukka* tégel-tégélaa, keennda ga giyyaa: mbaamcaaa le' in *Dijúnni*-kanak, muurussa ga giyyaa.
¹⁴ *Níirohcaaga* ba núpussa, *Ba* wo' neera iínaa hew' da ga teeraa na *dék- caa* *cfínoo*. *Buwaa* *Baa* hay kimalak iínaa hew' da. ¹⁵ *Ba* hayya bi ga *Yé- su*, *Ba* hotta ha' -rawaa *Bayee* coogelaa' da yugin, ekkín kúlti, taammba na sagaagari. *Ba* dalla kiniik. ¹⁶ *Buwaa* maasohsee iínaa dalee ha' -rawaa na mbaamcaaa' da, *Béestírussaba* iínaa laakee' da. ¹⁷ Waa ennda *Dá*, *Buwaa* dalla kíkím Yéesu ya meyoh gohaaga' ba.
¹⁸ Daa Yéesu en na ki' aas loocaa, *Baa* ra' bcaaa abeeda kímmbari ya on- ndi kites nari. ¹⁹ Yéesu onndiirika, wayee wo' ari an:
- *Boy* kaa kaanfu, ga *Bu*-kaanfu, fu *Béesti'* *Ba* tóoh iníi *Ha'* *mudii* tu- mi' taa ga yérmaandii ya laak garaa' da!
²⁰ *Baa* ka' ta, dalla kiyéegaloh ga gohaa «*Teerucaa* cidaanjkaahcaaa ^{‡‡‡}» iínaa Yéesu tum' ceeri tóoh' da; ee *Buwaa* *Béé* *Ba* jaahli' ussa ga.

Yéesu wéki' ta beti, mílsi' ta kowukaa Yayros
(Méccée 9: 18-26; Lúkkaa 8: 40-56)

²¹ Daa Yéesu soofisee na looci ga tewisaa wínoowaa, mbooloo wiyaak *négírukohha* ga yahaaci, ga daa ya enee ga tewisaa' da. ²² Laakka *Bo'*, bok ga *Buwaa* kuliyuk ga jaangu-yaawúuraa, ee teeku *Yayros*; daa ya hot *Yéesu* hen, ya *Yi'* a ga kotcaagari. ²³ Ya yaa kímmbi an:
- *Kowukaagoo* kíbetikaa *kiy'ínkaa* kaa *Yah* kiléeh' duk; hay tíkaari yahciigaraa doonaa ya wak ee ya pes!
²⁴ Yéesu yaa *Yah* nari. Ee *Bo'* *Biyewin* *Baa* taabukki, *Baa* *ñaak* ga *Dookci*.
²⁵ Daama nak, laakeera *Betifaa* daanee kimey' doh níif rek, iínaa le' in tíkíis tidaanjkaah na tanak. ²⁶ Ya sodeera lool ga *yah* payoh *Biyewin* ee iínaa ya laakee' da tóoh eemmba ga, wayee onndiiri kitani; hanaa kay ya *Baate* kikeen. ²⁷ Daa ya kelohee loo *Yéesu*, ya aassa ga mbooloomaa, ga fenooci, ya le' a ga kúltífaagari, ²⁸ Ndaga ya wo' ee ga *Dúuy'* ci an: «*Binaa* mi mínee kile' rek ga kúltíciigarinaa, mi hay kiwak.» ²⁹ *Ga* *Dékataama* níífaa síssa kimey' gari, ee ya yéengga ga faanci an ya wakin. ³⁰ Yéesu dal- la kiyéeng ga hafci an laakin doolaa meyoh gari. Ya móo' síkka ga leeloo mbooloomaa, meekisohha an:
- *Bii* le' ga kúltíciigoo *Ba*?
³¹ Téelíbéeaagari wo' ussari an:
- Fu hot ga dii mbooloomii *ñaak* ga *Dookfu* da, an fu wo' an: *Bii* le' garoo *Ba*?
³² Wayee Yéesu yaa malak iínaa wíllí' da, kihot *Baa* tumee iínaama' da.
³³ *Betifaa* títta bi yaa saak, ndaga ya ínohin iínaa dalee' da. Ya hayya, keennda ga kotcaa Yéesu, wo' ari *kayohfaa* tóoh. ³⁴ Yéesu wo' ari an:
- *Jowu*, ngémumgaraa wékd' inndaa. Karaa na jam ee wakaa ga ínum mesikkaa' da.
³⁵ Lak Yéesu yaa líis kiwo' fodaama, *Bíbo'* meyohussa kaan *Baa* kuliyuk ga jaangu-yaawúuraa' da, kiwo' i an:
- *Kowukaagaraa* kaanin. Iníi fu *Yah* *Jégírohii* kisonlukohis ga' da ya?
³⁶ Daa Yéesu kelohee wo' eenaaga' ba, wo' a *Baa* kuliyuk ga jaangu- yaawúuraa' da an:
- *Kaa* níik dara, gémaa hen rek!
³⁷ Ya tookkii ken taam nari, enndii *Pee'*, na *Saak* na *Sanj*, *kéméenkíci- naa*. ³⁸ *Ba* le' kaan *Yayros* hen, Yéesu hotta an coowaa yakin, ee *Buwaa* *Baa* looyoh, *Baa* *fíipoh* *didóoli'*. ³⁹ Ya aassa, wo' a' ba an:
- *Coowiigarúu* wa yak na *da*? *Dú* looyoh ya? *Oomaani* kaandii, en na kineeh.
⁴⁰ *Ba* *Baa* *ciíbsukki*. Waa ennda *Dá*, ya méyi' ta' ba tóoh ga *fooh*, ee ya *Bayya* paam oomaanaa na eeci na *Buwaa* *Benseeri* da. Ya aassa ga daa oomaanaa enohe' da. ⁴¹ Ya ammba oomaanaa ga yahaa, ya wo' a an:
- *Talita kúm!* (*Wé'ri* en: «*Ku'* oomaa-jowu, mi wo' aa, kolka!»)
⁴² *Ku'* oomaa-jowukaa dalla kíkóluk, ja laakee tíkíis tidaanjkaah na tanak. Ja jaa tíin. *Buwaa* jaahli' ussa lool ga iínaama. ⁴³ Yéesu *Díngga* ba na wo' een ciyégisi' an ken jomooka kiyéeng. Léehi' ta ya wo' a an *ku'* oomaakaa onsat *ñamah*.

Bu-Nasareet tookussii kigem ga Yéesu
(Méccée 13: 53-58; Lúkkaa 4: 16-30)

Yéesu meyooha daama ka' ta teeraa ya *dékoh* da ^{‡‡‡}. Téelíbéeaa- **6** gari taabukussari. ² Bes *Sabat* hayya, ya yaa jégíroh ga *jaangu- yaawúuraa*. *Bo'* *Biyewin* daa *Ba* *súkúrukeeri*, jaahli' ussa, *Ba* *Baa* wo' an:
- Ya *Bewohnee* iñcii cii gada? *Hamhamii* ya *Bay* wii, wa man na? Ee tum na kítaancaa man na cii mín kimeyoh gari? ³ *Hanaa* enndii daayoh ^{‡‡‡} *Teeru* cidaanjkaah enee ga *Bakaa* hanoh *giyyaa Gélílee* kakay, aawwa *Bak* meyaa' -noh' da. ^{‡‡‡} *Teeraa* ya meyooh' da waa' kiwo' *Nasareet*. *Médírohat* na *Méccée* 13: 54 na iínaa *Béestíru* ga kakay' da.

haangii, kowukii Mariyaama, yaak ðiSaak, Yosee, Yúdaa na Simon? Ee ðikēmēēŋkíci ðiðeti enu dii ga ðuuy'cuune?

Fodaama keeñcaagaða caa tak gari. ⁴Wayee Yéesu wo''aða an: - *Seldíga-Kooh* waaruunon ga daa en ðééß, bi tessa ðékaa ya meyohða, na mbokcaagari, na ðu-kaanci †.

⁵Ya mínndii kitum daama kintaan wínoo enndii rek ðiðúukooli' ðaa ya tik yah, ee ða wakkaðanaa. ⁶Ya jaahli' a ga daa ða tookkii kigēmða. Lēehi' ta Yéesu yaa wíil ga ðékcaaa deey' daamaða, ya yaa jégíroh.

Yéesu wossa apotaa'caagari ðidaañkaah na ðanakðaa.
(Méccēe 10: 5-15; Lúkkaa 9: 1-6; Lúkkaa 10: 1-20)

⁷Waa ennda ða, ya ðayya apotaa'caa ðidaañkaah na ðanakðaa, ya yaa wosða, ða taam ðanak ðanak. Ya e' taða dooli kikaal raß ga ðuwa. ⁸Ya kokohhaða an ða hanat kiðaydoh dara ga ðaawaa, enndii doo' rekaa. Ya wo' eeða an:

- Kaa ðayat dara: enndii mbúurú, enndii hēmbu, ee kaa loyukat kopa' ga kenohhúu. ⁹Wayee ekkat ñafa' ee kaa ðayat kúlti kanak.

¹⁰Lēehi' ta ya wo' issaða an:
- Daa ðú le' ðééß, tesat ga kaanfaa ðú eksanða bi ga daa ðú kolkohan ðekataama. ¹¹Ee ga ðekataa ðú le' ðééß, binaa ðuwa tookkiirúu ga kaanfaa ee ða sañngúu kisúkurúkaa, leenaa pērtukat pēndēlaa en ga kotcaagarúuða †† ðú meyoh daama: iñaama hay kiteewoh kimúuy'kaa-gaða.

¹²Waa ennda ða, apotaa'caa karussa, ða ðaa jangat an ðuwa súpítat kipeskaagaða. ¹³Þa ðaa kaal raß ðiyewin ga ðuwa ee ða ðaa leef dúuleen ‡ ga hafcaaa ðúukooli' ðiyewin ee ða ðaa wēki'ða.

Kaanaa Sañ-Bētís
(Méccēe 14: 1-12; Lúkkaa 9: 7-9; 3: 19-20)

¹⁴Eroot†† buuraa kelohha iña wo' u ga Yéesuða, ndaga lak teekaagari síwin daa en ðééß. Þuwa wo' ee an:

- Sañ yaa bētísí' ee ðuwa ga músúða yēri mlís ga ðuwa kaaninða. Iñaama yēri onndi dooli kimin kitum kintaan.

¹⁵Þínoo wo' see an:
- Þaa Ili.

Ee ðínooðaa an:
- Þaa, iña *seldíga-Kooh* fodii seldígacaa mús.

¹⁶Wayee Eroot, daa ya keloheeka, wo' a an:
- Sañ-Bētís yaa mi gú' lukee hafaada yēri mlís! ¹⁷Eroot yaama, ga kihafci, yēri nakohee ki' amluk Sañ-Bētís, ya ðañlukkari, lañgari ga kasu.

Erojaas, ðeti kēmēēŋkíci Filiip ‡‡, yaa ya te' ya pañnjariða, yēri tahee Eroot kitum iñaama. ¹⁸Lak Sañ-Bētís wo' ee Eroot an: «Waa onndiiraa kifaan ðeti kēmēēŋkífu ya en ðetifu!» ‡‡†† Kēri tah Erojaas ammba Sañ-Bētís ayluk, waa' tari ki' apluk. Wayee ya minéeríka, ²⁰ndaga Eroot níikeera Sañ-Bētís, lak ya inohin an Sañ-Bētís enin ðaa júwin ee sela' in. Kēri tah ya somiri ee besaa ya keloh wo' eenaagari ðééß, helaagari yēngeluk ee kokohhii ðan bi hayaa ya safa' ga kisúkurukki.

²¹Erojaas laakka besci, bēri lak Eroot en na kihúmbal besaa ya límo-huða. Eroot nakka ðuwa ðiyaakðaa en nari ga jalaada, ðuwa kuliyuk ga soldaa'caagariða na lamancaa ga Géliléeða. ²²Kowukaa kiðetikaa Erojaas aassa kaa ham; hamaa neðpa Eroot lool, na ðuwa ya nakee hewaada. Buuraa wo' a oomaa-jowaa an:

- Meekisohaaroo iña neðpaa, mi hayyaari ki' e'.
²³Ya waatta ga fíkíci an:
- Iña fu meekisohoo ðééß mi e' taari, luu enee kíða' kúlkíigoo ga le' nii mi e' taa ðakii wínoowii.

²⁴Oomaanaa mey'ca, meekisneera eeci an:

- Mi kímánni ya?
Yaama taassari an:
- Hafa Sañ-Bētís.

²⁵Ya gaawwa kisoof ga buuraa kiwo' i an:
- Eraaroo diima-diima hafa Sañ-Bētís ga ðook palaa ‡‡.

²⁶Keeña buuraa leehha tak ga iñaama. Ya mínndii oomaanaaka kisagi', ndaga daa ya wo' eeka ga fíkí ðuwa ya nakee hewaada, ee na daa ya laasinka kiwaatða. ²⁷Ya dalla kiwos soldaa' yínoo, nakkari kihaydoh hafa Sañ-Bētís. Soldaaraa ka' ta, gú' neera hafa Sañ-Bētís ga kasaa, ²⁸ya haydohi' tariwa ga palaa. Ya e' tawa oomaa-jowaa ee oomaa-jowaa

† 6: 4 Mēdírohat na Lúkkaa 4: 24; Sañ 4: 44. †† Mēdírohat na Tumeen 13: 51; 18: 6. Kiyēeki' pēndēl ga kot: waa' kiwo' kigúroh na yen wala na ðo'. Þaama laakissii sooli na ðuwa ya ka' gaßaða, enndii sah pēndēlaa mín kiñaak ga kot-caagari ee bok ga ðekaagaða. ‡ 6: 13 Mēdírohat na Saak 5: 14. ‡† Erootyíi yíi yēri en Eroot Antipas yaa nguurukee ga Géliléeða. ‡‡ Filiip waa' kiwo' Eroot Filiip, ee ðekee Room, ee ðan bokkii na Filiip yiliis fodii yaa nguurukee ga Sesa-ree-Filiip (ga 8: 27). ‡‡† 6: 18 Malkat Léwítik 18: 16; 20: 21. ‡‡‡ Erojaas waaree kihot an Sañ-Bētís kaanin, wayee enndii kiñam hafa Sañ.

e' neerawa eeci. ²⁹Daa tēlibéecaa Sañ-Bētís kelohsee iñaama, ða hayya kiðeß faraaffaagari, acsuneerafa ga loycaa.

Yéesu tummba kintaan ga mbúurú ciyētúus na jēn kanak
(Méccēe 14: 13-21; Lúkkaa 9: 10-17; Sañ 6: 1-14)

³⁰Apotaa'caa Yéesu nēgírukohussa ga yahaaci, ðaa ðéesti'ti iña ða tumeeða na iña caa ða jégíroheeda tooh. ³¹Yéesu wo' aða an:

- Hayat gii ðu yee daa wētin, ðú íikaruk jutuut.
Yéesu wo' eeða ndaga lak ðuwa yewneera kika' na kihay gaða bi sah ða laakéeri jot kiñam. ³²Þa aassa kon ga gaal-loocaa ða hanða, kika' daa wētin. ³³Bo' ðiyewin hotuða daa ða na kiy'ahða, inohsohussaða. Ee ðuwa ðaa meyoh ga ðékcaaa tooh, ðaa fool na kot kiðewírukða ga daa ða aawða.

³⁴Daa Yéesu yosukee ga gaal-loocaa, ya hotta mbooloo wiyaak, ya laakka yēmaandi gaða ndaga ða madee na baalcaa laakoo níroh ‡. Ya ennda ga kijēgi' ða enaama ciyewin. ³⁵Tēlibéecaa hayussa ga Yéesu lak nohaa waa soos, kiwo' i an:

- Dekatii laakoo dara ee nohii wii soos, ³⁶ísaa ðuwii ða aas yopcii na ðék-kawcii ga yahaaniða, ða lomnee iña ða ñaman.

³⁷Yéesu taassaða an:
- Eratða na kihaffúu iña ða ñaman.

Wayee ða wo' ari an:
- Dí karat kilomnee mbúurú iña le' *denariyon* ‡† citéemée' -kanak, ee ðí e' ða ða ñame?

³⁸Yéesu meekissaða an:
- Dú ðay mbúurú cera? Malaknat!
Þa laakka iña lee' ða ga, ða hayya, ða wo' ari an:
- Mbúurú ciyētúus na jēn kanak cēri dí laak.

³⁹Fodaama, ya nakkaða kiyugi' mbooloomaa kakay ga pēgífaa fihiliifaa; ða nēgírukoh kom kom. ⁴⁰Þa yuñga, ða warukohha waa', cii ðo' ðitéemée', cii ðo' ðidaañkaah-yētúus. ⁴¹Ya ðeðpa mbúurúcaa ciyētúuscaa na jēncaa kanakcaa, ya taaginukka ðook, ya gērēmmba Kooh gaca. Lēehi' ta ya gú' sohaca, ya e' ta tēlibéecaa ða waroh ðuwa. Fodaama ðan ya warohha jēncaa kanakcaa ga ðuwa tooh. ⁴²Þuwa ðééß ða ñamma bi ða kappa pút, ⁴³ee pañi cidaañkaah na kanak líifússa ga na iña tesse ga mbúurú na jēnða ‡†. ⁴⁴Þa ðuwa bokee kiñam mbúurúcaaða laakeera yaa ðijúnni-yētúus.

Yéesu tinnnda ga ðook giyyaa
(Méccēe 14: 22-33; Sañ 6: 16-21)

⁴⁵Ga waa iñaama paaffa, Yéesu dalla kituukuk tēlibéecaagari ða aas ga gaal-loocaa, ða ðewírukki ðakaa giyyaa hanoh gaa, ga ðak ðékaa Betsaydaa; hídinaa, ya ga kihafci ya tagoh na mbooloomaa. ⁴⁶Waa ya tagohha na ða bi lēehi' ta, ya lappa ðook tégēlaa, yaa kím Kooh. ⁴⁷Ga waa wekaa le' a, lak loocaa tēlibéecaa waa ga leeloo giyyaa, Yéesu tesse hançi donj ga tewisaa. ⁴⁸Yéesu hotta an tēlibéecaa laakseera coonu kitídi' loocaa ndaga ða jaanohee na uurisaa. Waa Kooh wísanana, ya kolukka yaa 'ah gaða, tinn hen ga ðook giyyaa. Ya ka' ta bi ya yaa waa' ða kipaaf. ⁴⁹Daa ða hotti yaa tinn ga ðook giyyaa, ða foonnga an iña enndii ðo'. Þa ðaa fiipoh. ⁵⁰Þééß ða hotsee gari ee ða títta lool. Ga ðekataama, Yéesu dalla naða kiwo' an:

- Yégíðat fitciagarúu, ðii mi, kaa niikat.
⁵¹Lēehi' ta ya yaa 'ah gaða, aassa gaða ga loocaa. Uurisaa tuukka. Þa, ga kihafða waaru' ussa lool ga iñaama, ⁵²ndaga en ki' enaa ða minéeri ki' inoh iña kintaanaa ga mbúurúcaa waa' kiwo' ða, ndaga daa ða yégísi' keeñcaagaða.

Yéesu wēki' ta ðiðúukooli' ga Genesareet
(Méccēe 14: 34-36)

⁵³Waa ennda ða, Yéesu na tēlibéecaagari lēehíussa kihúus giyyaa na gaal-looci, ða tee' ta ga kúlkaa Genesareet ‡‡, daama ða yóoski' ta loocaa. ⁵⁴Þa ðaa mey' ga loocaa rek ðuwa ðaa inohsoh Yéesu; ⁵⁵Þuwa wílla gohaama tooh ee ga ðekataa ða keloh an ya yaa ða ðééß, ða ennda ga kiðeß ðúukooli' caa ga gatancaa, kiðay daama. ⁵⁶Ga daa ya aasoh ðééß, ennda ga ðékcaaa ga kawaa, ga teeraa wala ga tukaantaa en ga égráaða, ðuwa faansi ðúukooli' caa ga paancaagaða. Ee ðaa kímmbi ya onða ða mín kile' rek ga pawaa kúltifaagari. Fodaama ðuwa le' ee gariða tooh, wakussa.

§ 6: 34 Mēdírohat na Kídaa 27: 17. §† Denariyon Iña heet kopa' ðu-Room ee wa hín na fay lēgēy noh-noh ðo' yínoo. §†† 6: 43 Mēdírohat na 2 Buu' 4: 42-44. §‡ Kúlkaa Genesareet ðekataama newin kílnoh ee laakin dooli. Wa hanoh Kafarnawom kakay aawwa ðak aasaa' -noh.

Yéesu wo' na Fërisiyeen'caaa ga loo baahcaaga
(Mëccëe 15: 1-9; Lúkkaa 11: 37-41)

7 Fërisiyeen'caaa na ðijjégíroh-waas, ðaa meyoh Yéerúsaleem, ða hidírukohha ga yahaa Yéesu. ²Ba hotta ga téelbéecaagari ðaa en na kiñam na yahcaa settii, waa' kiwo' an ða tísukkii fodaa daa baahcaaga ða nakohka ða.

³Waama Fërisiyeen'caaa na iñaa enin yaawúu' ðéé ða, ða ñamoo ee ða tísii yahcaa bi jof', fodaama ða taabukee baahcaa caasamuncaa. ⁴Ee binaa ða meyoh toonaaraanaa, ða ñamoo ee ða tísukkii paay. ⁵Ba laakin ðan baah ciliis caa ða taabuk fodii tísaa kaascaa, na tataataa, na kēwdii' caa.

⁵Fodaama, Fërisiyeen'caaa na jégíroh-waascaa meekisohussari an:
- Iñii tah ya téelbéeciigaraa taabukussii baahcii caasamuncii, ða ñami na yahcaa settii?

⁶Yéesu taassa ða an:
- Dú, dú jófjófduk ga hascii buwii! *Ísayí, seldiiga-Koo*haa hoteerúu moos ee ya wo'ee kayoh ga waa ya bín ga teek Kooh an:
«Buwii ðii, kañii ða kañiroo ða, eem túuwhi don, ða ekkiiroo ga keeñ ða.

⁷Ba ðay teekkoo sooy ndaga iñcii ða jégíroh ga teekiigooda meyoh ga iñaa ðo' nakoh.»^{††}
⁸Léehi' ta, ya tíkka ga an:
- Dú íisin kitum iñaa Kooh nakoh, dú taabuk baah ðo'!

⁹Ya enissa an:
- Dú laakin hel ga kikoom day iñaa Kooh nakoh ee dú taabuki baahciigarúu. ¹⁰Ndaga Móiýis wo' ee an: «Keloh ðaa paapu na eefu.» Ya tíkka ga an: «Baa fu ðas paapu wala eefunaa, fu jom ki' apu hen †.»

¹¹Wayee dú, dú jégíroh an binaa ðo' wo' paamci wala eeci an «Iñaa mi jomeerúu kitoputu' oh ða enin Korban ††» (wéri en an wa sarahuunun Kooh), ¹²dú nak ðaama kitum ðoo paamci dara, wala eeci. ¹³Fodaama, baahciigarúu dú lam ða céri nílukohhúu wo' eena Kooh. Ee yewinin iñcaa dú tumi man fodaama.

Iñii líí ði ðo' ga fíki Kooh
(Mëccëe 15: 10-20)

¹⁴Waa ennda ða, Yéesu ðaysissa ðuwaa, ya wo' a ða an:
- Sákú' kattoo ðéé ðuú, ee dú ínoh iñii yii bi jof: ¹⁵laakkii iñaa kúlkoh foh, aas ga ðo', bi tah ya líí ði ga fíki Kooh, wayee iñaa meyoh ga keeñi yéri líí ði ðo'. [¹⁶Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!]

¹⁷Ya foñnja ðuwaa, ya aassa kaan. Téelbéecaagari meekisohussari ya léegísoh ða wo' eena ya nataal waama. ¹⁸Ya wo' a ða an:

- Dú ðan, dú laakoo hel hene? Dú ínohoo an laakkii iñaa kúlkoh foh, aas ga ðo', bi tah ya líí ði ga fíki Kooh? ¹⁹Ndaga fu ñam yena iñaa ma aasirii ga keeñaagaraa, wayee aawi ðuuy' lookaagaraa, léehíraa, wa ka' fenoo kaan.

(Fodaama, Yéesu teewohee an ñamahaa en ðéé onohuunun kiñam.)
‡‡

²⁰Ya wo' issa an:

- Iñaa meyoh ga keeñ yéri tah ðo' kilíí ði ga fíki Kooh. ²¹Halaatcii cibóni' cii meyoh ðuuy, ga keeñ ðo': céri haydoh kifaanuk na ðaa en ðéé ði, kilok, ki' ap ðo', ²²ki ðúuk yaalfu wala ðetifu fu faanuk na ðo' yili- is, kiwaa' kihépi', ki ðay nof-moroo, kiñaañukoh mooroomfu, kiñalaañuk, ki' iñaa, ki ðoo ðo', kimaruk na kidó ðó ðó ðó ðó ðó. ²³Iñcii cimorocci ciima tóoh kúlkoh ðuuy' ðo', ee céri tah ðo' kilíí ði ga fíki Kooh.

Ngémaa ðetifaa enndii yaawúu' ða
(Mëccëe 15: 21-28)

²⁴Yéesu meyooha daama, ka' ta ðak ðékaa Tíi'. Ya ennda ga kaan fii- noo daama, ee ya waaréeríi ðo' yéenka. Wayee ya mínéeríi ki ðaakuk iñaa maañ. ²⁵Laakka ðo' yi ðeti, kowukaagari kibetikaa laakee ra ð. Daa ya kelohha ðuwaa ðaa wo' ga loo Yéesu, ya yaa hay, ya le' a, keennaa ga kotcaagari. ²⁶Betifaa faama enee Gerek, baahkohee Fenísi ga Sírii. Ya kíimmba Yéesu ya meYdoh rawaa ga kowukaagari. ²⁷Yéesu wo' ari:
- Íisa paay bi oomaacaa kapu. Ki ðé ðé ñamah oomaa, fu jafi' tubaay- ta, iñaa moroo.

²⁸Betifaa taassari an:
- Iñaa kayoh, *Ha' mudii*. Wayee tubaaytaa ga yahaa kankaa ða, ða ñam wúunee-mbúurúcaa oomaacaa ðúuk ða.

²⁹Waa ennda ða, Yéesu wo' ari an:

† 7: 3 Mëdírohat na Mëccëe 15: 2; Lúkkaa 11: 38. †† Ísayí 29: 13 ðééstíru fo- daa bínsee ga kiGerek múus ða. ‡ 7: 10 Malkat Eksoot 20: 12; Dëteronom 5: 16; Eksoot 21: 17; Léwítik 20: 9. ‡‡ Korban iñaa wo' een ki' Arameyee. ‡‡‡ 7: 19 Mëdírohat na Tumeen 10: 9-16.

- Wo' eenum fu wo' wuma tahin bi, kara, rawaa meyo hin ga kowukaagaraa.
³⁰Ee ga waa ya le' a kaanci, ya laakka oomaanaa leemukin ga ðook fayaanf, rawaa meyo hin gari.

Yéesu wéki' ta ðaa ðekin, luuwin
(Mëccëe 15: 29-31)

³¹Yéesu kolkohha ðak ðékaa Tíi', meyc a ðékaa Sídon. Ya koorohha ga ðuuy' gohaa teerucaa cidaañkaahcaa, ya sooffa ðak *giyaa Gélilée*. ³²Ya haydoh ðussa ðaa ðekin ee luuwin. Buwaa kíimmbari ya tikki yahcaa- gari. ³³Ya wéetneera nari, úsaayya ðuwaa, ya ekka tujokontaagari ga ðuuy' nofcaa ðaa, ya toossa, tumi' tari mitoommaa ga perimpaa. ³⁴Lée- hí' ta ya taaginukka ðook, ya údí' ta yen ga kakay, ya wo' a an:
- Effata! ‡‡ (wéri en: «Légiska!»)

³⁵Haat nofcaa ðaa légisukka, perimpaa lógískohha, ya yaa wo' dijófi'. ³⁶Yéesu ðíngga ðuwaa an ða hanatka ki ðééstíroh. Wayee ya wéñi ðuwaa kí ðí gaa, ðuwaa wéñi ða kiyéegaloh. ³⁷Buwaa waaru' seera bi héppa ee ðaa wo' an:

- Iñaa ya tum ðéé ði jekin, ee ya onin sah ðekcii kikeloh na luu ðcii, ða wo'!

Yéesu ñémi' ta ðo' ðijúnni-nikiis
(Mëccëe 15: 32-39)

8 Waama ðo' ðiyewin négírukohisee daama ee ða laakéeríi iñaa ða ñaman. Yéesu ðayya téelbéecaagari, wo' a ða an:

²- Mi laakin yërmaandi wiyaak ga mbooloomii, ndaga malkat, bes kaahay cee, caa wéé' taa ga an cii, ða ðii naroo, ee diima ðeñ ða laakoo iñaa ða ñaman. ³Binaa mi wo' ða ða ðoyuk kaan ða na kiyaawaa, ða mínin kitéehli' ga waas, ndaga ðíinoo, ðii ða meyo ða úsaayin.

⁴Téelbéecaagari taasussari an:
- Mbúurúcaa yah kiképi' ðuwii ðii meyo han gada, ga ðekatii wii laakoo dara ða?

⁵Yéesu meekissaa ða an:
- Dú laak mbúurúw' cera?
Ba taassa an:
- Ciyitnakanak.

⁶Waa ennda ða, ya nakka ðuwaa kiyun kakay. Ya ðe ða mbúurúcaa ciyitnakanakaa. Ya gèrëmmba Kooh, ya weellaca, ya e' ta téelbéecaagari ða warohca ðuwaa. ⁷Ba warohhaca ðuwaa tóoh. ⁸Ba laakeera ðan tujén. Ya gèrëmmba Kooh gaca, léehi' ta ya nakohhaca kiwaroh ðan. ⁹Baa en ðéé ði ñammba bi kappa pút, bi tessa. Iñaa tesse ða ða wookkari: ennda ða ciyitnakanak ga mbúurú na jén. ¹⁰Buwaa le' seera ðijúnni-nikiis (4.000). Ga waa iñaa leehha, Yéesu tagohha na ða. ¹¹Ya dalla ki' aas ga loocaa na téelbéecaagari, ða ðaa yah ðak gohaa Dalmanutaa ‡‡‡.

Fërisiyeen'caaa waa' kihotu kíntaan
(Mëccëe 16: 1-4)

¹¹Fërisiyeen'caaa le' ussa, ða ðaa coowoh na Yéesu. ¹²Ba eneeri na kifí'. ¹³Ba meekissari ya tumi' ða kíntaanaa teewoh an ya meyo ga Kooh.
¹⁴Yéesu íikka hées, wo' a an:

- Iñii tah ya ðuwii wati waaru kihot kíntaan? Mi wo' úuka ee kayoh; ðuwii wati, ken teewoo ða kíntaan.

¹⁵Léehi' ta Yéesu tagohha na ða, yaa yah. Ya aasissa loocaa kipaaf ðakaa giyyaa wíinoowaa.

Léwíraa Fërisiyeen'caaa na waa Erot
(Mëccëe 16: 5-12)

¹⁴Téelbéeca Yéesu alussa ki ðaydohu mbúurú. ¹⁵Ba laakee mbúurú wíinoo don na ða, ga loocaa. ¹⁶Yéesu ðíngga ða an:
- Watukat, ee abukat ga léwíraa Fërisiyeen'caaa na caa ðuwaa fa' na *Eroot ða!*

¹⁶Téelbéeca enussa ga kiwo' ga díkaanti ða an:
- Dii ðu laakoo mbúurú ða kéri tah ya wo' iñaa ma.

¹⁷Yéesu inohha iñaa ða en kiwo' ga díkaanti ða ða, wo' a ða an:
- Iñii tah ya dú wo' an: dii dú laakoo mbúurú ða kéri tah? Bi wati helciirúu hayyiine? Helciirúu aboo darane? Dú yé gísi' keeñciirúu ya?

¹⁸Man dú laakin has, ati dú hotoo? Dú laakin nof, ati dú kelohoo? ¹⁹Ee hanaa dú nündisukoo: ²⁰ga waa mi weeli' ðuwaa ðijúnni-yétús ðaa mbúurúcaa ciyétús caa ða, dú wookke pañi cera, caa dú líif ðee na mbúurúcaa tesse ða?

Ba taassa an:

‡‡‡ Effata: wo' een ki' Arameyee. ‡‡‡‡ Dalmanutaa Ken ínohoo daa ðekataa- ma enoh ða. § 8: 18 Mëdírohat na Yéremí 5: 21; Esekíyeel 12: 2.

- Cidaanakaah na kanak †.
 20 Yéesu meekisissaɓa an:
 - Haa ga waa mi weeli' ɓuwaa ɓijúnni-nikiisɓaa (4.000) mbúurúcaa ciyitnakanakaaɗa, ɗú wookée ɗaba cera, caa ɗú líifdee na mbúurúcaa tesseɗa?
 ʔa taassa an:
 - Ciyitnakanak ††.
 21 Ya wo''aɓa an:
 - Ee helciirúu hayyii bi watine?

Yéesu wéki' ta búumi' ga Betsaydaa
 (Marka 10: 46-52; Saŋ 9: 1-11)

22 Yéesu na tēelíbēecaagari karussa Betsaydaa. ʔuwaa haydohha búumi' ga Yéesu, ɓa kúmmbari kile' ga ɓaa. 23 Yéesu ammba búumíraa ga yaha, ya meyc'a dēkaa nari. Lēehi' ta ya tumi' tari mitoos ga hascaa, ya tikkari yahcaagari, ya meekissari an:
 - Fu yii hot yene?
 24 ʔaa malakka hascaa, wo''a an:
 - Mi hot ɓiɓo'; iŋcii man na tedik, ee cii tɓin.
 25 Yéesu le' issa yahaagari ga hascaa ɓaa. Búumíraa malakka y'iic, ya wakka, ya yaa hot wecej. 26 Waa ennda ɗa, Yéesu ebilla ɓaa kaanci, ya wo''ari an:
 - Kaa aas sah dēkii.

Pee' wo''a an Yéesu en Kiristaanii
 (Měccēe 16: 13-20; Lúkkaa 9: 18-21; Saŋ 6: 67-71)

27 Yéesu ka' ta na tēelíbēecaagari ga dēkcaa wíil teeraa Sesaree-Filiipɗa ‡. Ga waasaa, ya meekissa tēelíbēecaa an:
 - ʔuwii wo''u an mi yēri en ɓa?
 28 ʔa taassari an:
 - Laakin ɓuwaa wo'' an fu yēri en Saŋ-Bētís. ʔiinoo an fu yēri en sēldíga Ili. ʔiinooɓaa an fu bok ga *sēldíga-Koohcii*.
 29 Ya meekissaɓa an:
 - Haa ɗú, ɗú wo'' an mi yēri en ɓa?
 Pee' taassari an:
 - Fu yēri en *Kiristaanii*.
 30 Yéesu ɗiŋngaɓa na wo''een ciyēgísi' an ɓa hanat kiwo' na ken ga loo iŋaa aaw gari.

Yéesu yéegalohha kikaankaagari na kimlískaagari
 (Měccēe 16: 21-28; Lúkkaa 9: 22-27)

31 Lēehi' ta Yéesu yaa inohlukohɓa an:
 - *Kowukii ɓii* jom kikooh ga mesiklaat ciyewin. Ha'-kaancaa, sara-hohcaa ɓiyaakɓaa, na jégíroh-waascaa waa' sanndii kihotu gari. Ya hay ki' apu ee bes kaahay tik ganaa, ya hay kimlís.
 32 Iŋaama Yéesu wo''eeri faŋ, ɗaakéeri' dara ga. Pee' nak nookka Yéesu ga yahaanaa, ya yaa ña' ti. 33 Wayee Yéesu mēeŋsukka, malakka tēelíbēecaagari, gētta Pee' an:
 - Úsaayaaroo, Seytaani! Halaatciigaraa enndii halaatcaa meyoŋ ga Kooh wayee ca meyoŋ ga ɓo'.

Kitaabuk Yéesu
 (Lúkkaa 14: 25-33; Měccēe 16: 24-28; Lúkkaa 12: 8-9)

34 Lēehi' ta, Yéesu ɓayya mbooloomaa na tēelíbēecaagari, wo''aɓa an:
 - ʔaa waa' kitaam ga fenooroona, ya alat hafci, ya tikat hafci ku-raanaagari, ya taabukkoo. 35 Ndaga ɓaa fu waa' kisom kumuunfunaa, fu hayka kiŋak, wayee ɓaa mi tahaa kiŋak kumuunfu ga ɗeldúna, mi na *Hewhewii winéwí wiinaa*, fu hay kipes bi taa'. 36 ʔo' enoh kilaak iŋcii ga ɗeldúna tóohɗa ya, binaa ya na' kiŋak kipesci bi taaraa? 37 Ati laakin iŋaa ɓo' mín nawa kilaasoh kipeskaagari? 38 ʔuwii wati dēku ga ki' oo' Kooh na kitum baakaa'. Ga ɗuuy'ɓa, ɓaa mi enndaa kaci ga, mi na wo''eenndoonaa, fu hay ki' en kaci ɓan ga *Kowukii ɓii*, besaa ya hayan bērii ga ndamaa Paamci, ya na *malaakaa* ɓisela' i' ɓaa.
 9 Yéesu wo''issaɓa an:
 - Mi wo''úuka ee kayoh; ɓiɓo' ga ɓuwii ɓii kaansoo ee ɓa hot-tii *Nguuraa Kooh* yoosuk, taam na doolaagari.

Ndamaa Kooh yoosukka ga Yéesu
 (Měccēe 17: 1-13; Lúkkaa 9: 28-36; 2 Pee' 1: 16-18)

2 Tíkka ga bes ciyitniino, Yéesu taammba na Pee', Saak na Saŋ, ya ɓayyaɓa, ɓa rek daa wéetin, ga ɗook janjan wiyaak. Daama jēmmaa-

† 8: 19 Malkat 6: 35-44. †† 8: 20 Malkat 8: 1-9. ‡ Sesaree-Filiip Teeraama Filiip Eroot sakeewa, ee wa enee ga gohaa húlúɓcaa eniri húlúwaa Yúrdeŋɗa. Wati teeraama teeku Banijas.

gari súpítukka ga fíkiɓa. 3 Kúltícaagari yaanaawwa ɗer bi caa melic, yaanaawlaataa wēe' taa ga an wii laakkii naawohaa en ga ɗeldúna mín ɗa kisétí' kúltí ††. 4 Tēelíbēecaa hotussa Ili na Móyíis meyuusa ga fíkiɓa, ɓa ɓaa saawal na Yéesu. 5 Pee' dalla kiwo' Yéesu an:
 - Jégírohii, dii newin garuu. Eneenaa ɗi hēwí' mbaa' kaahay dii: wíinoo wuufu, wíinoo wuu Móyíis, ee wíinoo wuu Ili.

6 Pee' inohéeri' sah iŋaa ya wo''anɗa ndaga kitit kihēpi', ya na tēelíbēecaa tesɗa. 7 Laakka yaayeelaa hay, uullaɓa. Ee ga ɗuuy' yaayee-laama, laakka koonakaa koluk an:
 - ʔii yii yēri en Kowukiigoo mi keeñukɗa, sūkúrukatti! ††
 8 Ga saasi, ga daa tēelíbēecaa malaku iŋaa wíllɓaɗa, ɓa hotsissii ken naɓa, enndii Yéesu dogaa.

9 Daa ɓa enee na kiyooosuk ga janjagaaɗa, Yéesu ɗiŋnga tēelíbēecaa an:
 - Kaa ɓéestírat ken iŋii ɗú hotɗa, bi ga daa *Kowukii ɓii* mílisan ga ɓuwaa kaaninɗa.

10 Tēelíbēecaa abussa wo''eenaama, ee ɓa ɓaa wo'' ga ɗikaantiɓa an:
 - Iŋii ya waa' kiwo' ga «kimlís ga ɓuwaa kaaninɗa» ya?
 11 Lēehi' ta ɓa meekissa Yéesu an:
 - Iŋii tah ya jégíroh-waascii wo''u an Ili yēri ɗewan kihay paay? †††
 12 Ya taassaɓa an:
 - Ee, Ili ɗewan kihay, ya hēwíraat iŋaa en tóoh bi jek. Wayee iŋii tah ya, Kéyítfaa Kooh wo'' ɓan an Kowukii ɓii hay kikooh ga mesiklaat ciyewin, ee ya hay kisagu? †††† Mi nak, mi wo''úu man Ili hayin kumēni'. ʔuwii tumuunndi iŋaa neɓɓaɗa, fodaa daa Kéyítfaa Kooh bín ga iŋaa aaw garíɗa.

Yéesu wéki' ta oomaanaa laak raɓ
 (Měccēe 17: 14-21; Lúkkaa 9: 37-43)

14 Waa ɓi Yéesu soofussa ga tēelíbēecaa ɓiinoo, ɓa hotta ɓiɓo' ɓiyewin wíluununɓa ee jégíroh-waascaa ɓaa coowoh naɓa. 15 Daa mbooloomaa hotee Yéesu, iŋaama bettaɓa. ʔa ɓaa fool gari kikēni' ti.
 16 Ya meekissaɓa an:
 - ʔú en na kiwo' ya naɓa?

17 Laakka ɓo' yiyaal meyc'a ga ɓuwaa, wo''a Yéesu an:
 - Jégírohii, mi haydohɗeeraa kowuroo kiyaal, raɓ nari. Rawii lu-uflukohi hen. 18 Ga daa oomaanaa mín ki' enoh tóoh, ya mínndi da kiɓúuk. Ya fetalli kakay dal, kúuwkaa oomaanaa kúuwi, ya úŋohi sísc-aa, ya súwoh kas. Mi kíimin tēelíbēeciigaraa ɓa kaal rawii ga oomaanii ee ɓa mínndiika.

19 Yéesu wo''aɓa an:
 - Cēey', ɗú ɓuwii wati ee ɗú laakoo ngēmɗa, mi enan narúu bi kera? Mi múuñɗandúu bi kera? Haydohɗattoo oomaanaa.
 Ya haydohɗussari.

20 Oomaanaa yaa hot Yéesu rek, rawaa ga ɗuuy'ciɗa yaa saylukohhi didóol', oomaanaa dalla kikeen, yaa pírgínuk ga kakayfaa, kúuwkaa kaa kúuw. 21 Yéesu meekissa paamunaa an:
 - Iŋii yii ammbi kera?

Paamunaa taassa an:
 - Ammbi ga waa ya en oomaadɗa bi wati. 22 Ee leekleek rawum ɓúukki ga ɗuuy' kiwii na ga ɗuuy' músú, ya waariri ki' ap. Wayee en lak fu mínin yen ganaa, yēremaari, fu amɗohhi!
 23 Yéesu taassari an:
 - An fu wo'' an «En lak fu míninaa?» Iŋaa en ɓéeb mínukin ga ɓaa fu gēm ga Kooh.

24 Ga saasi paam oomaanaa dalla kiwo' didóol' an:
 - Mi gēmin! Amɗohaaroo ga dii ngēmiigoo dooyyiɗa.
 25 Yéesu hotta ga daa ɓuwaa ɓaa fool kihay kilaaɗa, ya gētta rawaa an:

- Fu rawii, fu yii fu haydoh kiɗek na kiluubɗa, mi nakkaa, meyoŋhaa ga oomaanii ee kaa le' is gari bi taa'!
 26 Rawaa meyc'a ga oomaanaa na tiweeleeluk, ya yaa saylukohhi didóol'. Oomaanaa mannda na ɓaa kaan hen, bi ɓo' ɓiyewin daama ɓaa wo'' an: «Kaanin». 27 Wayee Yéesu ammbari ga yaha, koluki' tari, oomaanaa tuukka.

28 Lēehi' ta Yéesu aassa kaan. Lak tēelíbēecaagari doŋ enu nari, ɓa meekissari an:
 - Iŋii tah ya ɗí, ɗí mínéeri' kikaal rawaama ga oomaanaa?
 29 Yéesu taassaɓa an:
 - Kíkíim Kooh kēri doŋ mín kiméyi' raɓcaa manɗa ga ɓo'.

†† 9: 3 Mēdírohat na 2 Pee' 1: 16-18. ††† Malkat 1: 11 na iŋaa ɗéestíru ga kakayɗa. †††† 9: 11 Mēdírohat na *Malasí* 3: 23. †††† 9: 12 Malkat *Ísayí* 53: 3; *Kañca* 22: 1-18.

Yéesu yéegalohsissa an ya hay kikaan ee ya hay kimlís

(Mëccëe 17: 22-23; Lúkkaa 9: 43b-45; Marka 8: 31-33)

³⁰ Yéesu na tëelbéecaagari meyoohussa daama, ða koorohha ðuuy gohaa Gëllée. Yéesu waaréerí ðo' yéer daa ya enohða, ³¹ ndaga ya enee na kijégí' tëelbéecaagari. Ya wo' ee ða an:

- *Kowukii ðii* hay kitíku ga yah ðuwii. 'Ba hayyi ki' ap wayee ya kaan bi tik ga bes kaahayaa, ya hay kimlís.

³² Wayee tëelbéecaa inohsээрí inaa wo' eenaama waa' kiwo' ða, ee ða kaañээрírika kimeekisoh.

Baa Yéesu wo' an yéri wëñ kiyak ga fikí Koohða

(Mëccëe 18: 1-5; Lúkkaa 9: 46-48; Marka 10: 35-45; Filiip 2: 5-11)

³³ Yéesu na tëelbéecaagari le' ussa *Kafarnawom*. Ga ðuuy' kaanfaa, Yéesu meekissa tëelbéecaa an:

- 'Dú nookohee ya ga waasií?

³⁴ 'Ba ðekka, ndaga ga waasaa, ða enee na kinookoh an yaa wëñ kiyak ga ðaða, ða? ³⁵ Waa ennda ða, Yéesu yuŋga, ya ðayya ðidaaŋkaah na ðanakðaa, ya wo' aña an:

- Binaa ðo', fu waa' kikuliyyuk ga yena, fu jom ki' en ga fenoo ðéeb, fu en súrga ðuwaa tooh.

³⁶ Lëehí' ta ya ðeþpa ku' oomaa, tuuki' taja ga leelooða. Ya ðeþpaja, yugi' taja ga kotcaagari, ya wo' aña an:

³⁷ 'Baa fu te' ga keenfu oomaanii fodii yii ndaga teekiigoonaa, lakanaa fu te' oo, mi ga kihaffoo. Ee ðaa fu te' oonaa, fu te' iiroo mi yii yii rek, wayee fu te' ðan ðaa wossooða.

'Baa kaalee raþ ga teekaa Yéesuða

(Lúkkaa 9: 49-50)

³⁸ Saŋ wo' a Yéesu an:

- Jëgróhii, ðí hotin ðaa en na kikaal raþ ga ðuwaa ee ga teekfu. 'Dí waa' tarika kihoonoh ndaga ya bokkii garuu.

³⁹ Yéesu loffari an:

- Kaa hoonohattika, ndaga laakkii ðaa mín kitum kintaan ga teekoo, ee ga saasi ya aaw kiwo' inaa moroo garoo. ⁴⁰ 'Baa lebirohhii naru, fa' naru. ⁴¹ Mi wo' úuka ee kayoh; ðéeb ðaa onndúu kaas-músú ki' an ga teekiigoo ndaga dii ðú en ðuuroo mi *Kiristaaniid'anaa*, ðaama ñakoo fayaagari.

Kitagoh na inçii tumlukohi ðo' baakaa' ða

(Mëccëe 18: 6-9; Lúkkaa 17: 1-2; 1 Korenti 8: 9-13; 9: 24-27)

Yéesu wo' issa an:

⁴² - Wayee ðaa baakaa' lukoh tu' oomaatii tii gëmu garooðanaa, inaa gën ga ðaamaða wëri en ya pokðu atoh wiyaak ga koonakaa, ya jafu ga ðuuy' giyyaa. ⁴³ 'Baa en lak yahaagaraa wëri tahhaa kitum baakaaraa, gúraawa. Inaa gën garaaða wëri en fu aas ga kipeskaa leehoo taa' ða na yah wínoo, loo kilaak yah kanak ee fu ka' safara, ga kiwiikaa Yímooða.

[⁴⁴] †

⁴⁵ 'Baa en lak kotaagaraa wëri tahhaa kitum baakaaraa, gúraawa. Inaa gën garaaða wëri en fu aas ga kipeskaa leehoo taa' ða na kot wínoo loo kilaak kot kanak ee fu jafu ga safara. [⁴⁶] ††⁴⁷ Ee binaa ðaa en lak kuhaskaagaraa kéri tahhaa kitum baakaaraa, nísaaaja. Inaa gën garaaða wëri en fu aas ga *Nguuraa Kooh* na kuhas kínoo loo kilaak tuhas tanak ee fu jafu ga safara. ⁴⁸ Daama «cëgíncaa ñamsi faanða kaansoo ee kiwiikaa Yímoo taa'» ⁴⁹ En ki' enaa, ðaa en ðéeb hay kiðaanu na kiwii'.

⁵⁰ Maraa jofin, wayee binaa maraa safissiinaa, ma ðaanohsan na ya? Madat na maraa ga ðimooroombúu ††. Laakat jam ga ðikaantírúu.

Yéesu wo' a ga loo kifasi'

(Mëccëe 19: 1-12; Lúkkaa 16: 18; Room 7: 1-3; 1 Korenti 7: 10-16)

10 Yéesu meyooha daama, aawwa ðekcaa bok ga gohaa Yúudée ee hanoh húlúwaa Yúrdenða gaadða. 'Buwaa ðiyewin haysissa, nëgrírukohussa ga yahaaci. Ee ya enissaða kijégí' fodaa ya meereeka kitumða.

² Laakka *Fërsiyeençaa* hayu bi gari kifí' ti, ða meekissari an:

† Wo' eencii ciima hotukkii ga këyít ciyewin ga këyítcaa ð'eb kibíduða.

†† Wo' eencii ciima hotukkii ga këyít ciyewin ga këyítcaa ð'eb kibíduða. † 9: 48 *Mëdírohat na Isáyí* 66: 24. †† *Mëdírohat na Léwítík* 2: 13. 'Baa en ðéeb hay ki' eku ga kiwiikaa setf' anndi ga fikí Kooh fodaa daa sarahcaa waama eksee ga maraa balaa ca tëkirunaa. †† Inaa waa' kiwo' jeriñaa maraa ga kitík wala kitékí' yen (*Mëdírohat na baahaa mand' a ga ðekaa Paleestín*); maraamaa safissiinaa ma lofiru mi' as. Jeriñaa wëri mëdírohu na ga daa ðo' jom kiman ga mooroomciða.

- Waasiiruu onin yaal kifasi' ðeticine?

³ Yéesu meekissaða ðan an:

- Móyís nakeerúu ya kitum?

⁴ 'Ba taassa an:

- Móyís oneera yaal kibín këyít kiteewoh an sëyaa tasin ee ya foñ ðetici. †††

⁵ Yéesu nak wo' aña an:

- Móyís bínðinndúu inaa ya nakkúu yaama ndaga dii ðú súb ga keenða. ⁶ Wayee ga kiðewaa, ga waa Kooh sak ëldúnaða «Ya tummba ðo', yaal na ðeti †††. ⁷ Këri tah bi yaal hay kifoñ paamci na eeci, ya aboh na ðetici, ⁸ ee ða ðanak, ða en ðo' yínoo» ⁹. Fodaama ða enissii ðanak, wayee ða en yínoo. ⁹ Kon ðo' hanat kihëgísoh inaa Kooh akito-hin.

¹⁰ Waa ða le' a kaan, tëelbéecaa meekisussa Yéesu inaa aaw ga inaa-ma. ¹¹ Ya taassaða an:

- Binaa ðo' kaal ðetici, pañ ðeti yiliisaa, ya ðúkin ðetifaagari fiðe-waafaa, ya faanukka na ðeti filiis. ¹² Fodaama ðan, binaa ðeti foñ yaal-ci, pajuk ga yaal yiliisaa, ya ðúkin yaalaagari yiðewaayaa, ya faanukka na yaal yiliis.

Yéesu barkeella tu' oomaataa

(Mëccëe 19: 13-15; Lúkkaa 18: 15-17)

¹³ 'Bi ðo' haydohðussa Yéesu tu' oomaa, ya tik yahcaagari ga ðookða. Wayee tëelbéecaa ðaa ña' ðuwaama. ¹⁴ Daa Yéesu hotee inaaama, keençi tammba ga, ya wo' a tëelbéecaa an:

- Ísat tu' oomaatii, ta hay garoo! Kaa hoonohatða ndaga *Nguurii Kooh* wuu ðuwii man naðaða. ¹⁵ Mi wo' úuka ee kayoh; ðaa fu tookkii *Nguurii Kooh* fodii ku' oomaanaa, fu aasoo ga.

¹⁶ Lëehí' ta ya ðeþpa oomaacaa, ya tikka yaa en ðéeb yah, barkeel-laða.

Ha' -alal waa' ki' aas ga Nguuraa Kooh

(Mëccëe 19: 16-30; Lúkkaa 18: 18-30)

¹⁷ Daa Yéesu enee na kimey' ki' ahða, laakka ðo' yi' yaal yaa hay gari na jaa', ya yí' a ga fikíci, meekissari an:

- Jëgróhii yijóff' yii, mi tuman na bi mi laak ðakkoo ga kipeskaa leehoo taa' ða?

¹⁸ Yéesu wo' ari an:

- Inii tah ya fu wo' kijof garoo? Ken joffii, enndii Kooh rekaa. ¹⁹ Fu inoh-in inii *Waasii Móyís* nakoh kitumða: «Kaa laŋ kumuun ðo'; kaa ðúk ðetifu wala yaal-fu, fu faanuk na ðo' yiliis; kaa lok; kaa seedi' saboh; kaa tooñ mooroomfu; kelohða paamfu na eefu.» ††

²⁰ 'Baa taassari an:

- Jëgróhii, mi taabukin inçiiima tooh ga ki' oomaaroo bi wati.

²¹ Yéesu malakka ðaa, waa' tari. Ya wo' ari an:

- Laakin inaa tesohhaa kitum: kara, toonnaa inaa fu laakða tooh, fu onwa nduulcii. Fodaama fu hay kilaak alal ga ðook. Lëehíraa haya, fu taabukoo.

²² 'Baa nak enee ðo' yiyéwín' alal, ee daa ya kelohee wo' eenaama, ya súuñðukka lool, keençi leehha ga tak, ya yaa yah.

²³ Yéesu malakka ðuwaa wíllíða, wo' a tëelbéecaagari an:

- Ki' aaskaa ha' -alal ga *Nguurii Kooh* daal, yoowanndii!

²⁴ Tëelbéecaa Yéesu waaru' ussa lool ga wo' eenaagari. Ee ya tikissa ga an:

- Bi yaay, ki' aas ga *Nguurii Kooh* daal yooðpii! ²⁵ Geeleem paaf ga noŋ kúuc, këri wëñ kiyooß daa ha' -alal aasan ga *Nguurii Kooh*.

²⁶ Tëelbéecaa wëñussa kiwaaru' u. 'Ba ðaa meekisoh ga ðikaantiða an:

- Kon baanaa, ðii mín kimúc ða?

²⁷ Yéesu malakkaða, wo' a an:

- Inaa wooñ ðo', wayee wooñjii Kooh, ndaga inaa en ðéeb mínkin ga Kooh.

²⁸ Pee' nak dalla kiwo' an:

- Malka, ðí, ðí foñin tooh, ðí taabukinndaa.

²⁹ Yéesu taassari an:

- Mi wo' úuka ee kayoh; ðaa mi tahhaa kifoñ, mi na *Hewhewii winéwi' wii*, kaan wala bikëmëenkimun bi' yaal na ðiðeti, wala bi' yaakmun bi' yaal na ðiðeti, eemun wala paamun wala towu, wala yoon, ³⁰ fu hay kilaak dii, inaa wëñ inçaaama bes citéemée': kaan ciyewin, na bikëmëenkimun bi' yaal na ðiðeti na bi' yaakmun bi' yaal na ðiðeti, bi' eemun, towu na yoon ciyewin. Inçaaama taaban na kihatalu ga ngëm;

††† 10: 4 *Malkat Déteronom* 24: 1. ††† 10: 6 *Malkat Sënees* 1: 27; 5: 2. § 10: 8 *Malkat Sënees* 2: 24. §† *Malkat Eksoot* 20: 12-16; *Déteronom* 5: 16-20. Kaa tooñ ðo': wo' eencuma bokkii ga inçaa cidaaŋkaahcaa Móyís nakohee kitumða. Ee ðan ca hotukkii ga wo' eencaa taaboh naca Mëccëe bín na Lúkkaaða.

ee fayuraa fu laak kipeskaa leehoo taa' dfa. ³¹Biyewin ga buwii d'ef wati dfa b'eri m'eeñjohan ee biyewin ga buwii m'eeñjoh dfa b'eri d'ewan.

Waas wukaahaywaa Yeesu yeegaloh kikaankaagari na kimiliskaagari
(Mëccëe 20: 17-19; Lúkkaa 18: 31-34)

³²Waa ennda dfa, ba ammba waasaa aaw Yéerúsaleem dfa. Yeesu hanohee fikii. Tëelbéecaagari, helcaaga ba daléerí dara ee buwaa b'ii-noo taamsee ga fenoo dfa niikussa. Yeesu baysissa bidaanjkaah na banakbaa han, ya yaa wo' ba inaa y'ahanndi kidal dfa. ³³Ya wo' ee ba an: - Sükúrukut, d'ú b'ii yah Yéerúsaleem, ee *Kowukii b'ii* hay kitiku ga yah sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaa. 'Ba hayyi ki'atti' kikaan, ba tikki ga yah yiifa' caa. ³⁴Baama hayyi kiñaawaloh, ba toos-sohhi, ba típpi laawoo, ba appi. Léehíraa, bes kaahay tik ganaa ya milis.

Yeesu taassa Saak na Sanj
(Mëccëe 20: 20-28)

³⁵Saak na Sanj, towutaa *Sebedee*, deeyussa ga Yeesu, wo'ussari an: - Jégírohii, d'í waa' fu tumi' t'í iníi d'í yahhaa kikim dfa. ³⁶Yeesu meekissa ba an: - 'Dú waa' ya mi tumi' túu? ³⁷Ba taassa an: - Binaa fu en ga ndamaagaraanaa, onaarí d'í mín kiyun ga yahaafu, yii hanoh yahfu ñaam, yínoo hanoh yahfu sen. ³⁸Yeesu wo' a ba an: - 'Dú inohoo iníi d'ú meekisoh dfa. 'Dú mínin ki' an ga kaas-coonii mi yah ki' an d'ane, wala kibétisi' uk ga mesiklaat fodii dii mi yah kibétisi' uk d'ane? ³⁹Ba taassa an: - Ee d'í míninka. Yeesu wo' a ba an: - En ki' enaa, d'ú hay ki' an ga kaasii mi yah ki' an d'aa ee d'ú hay kibétisi' uk ga mesiklaat fodii dii mi yah ga kibétisi' uk d'aa. ⁴⁰Wayee en inaa aaw ga kiyun ga yahhoo ñaam wala ga yahhoo segaa, enndii mi jomka kiwo'. 'Buwaa Kooh waayuki' bakcaamadfa b'eri yahka ki' eru. ⁴¹Daa tëelbéeca tes dfa kelohsee inaaama, ba dalla ki' ayluk Saak na Sanj. ⁴²Yeesu dalla ba kifay, wo' a ba an: - 'Dú inohin an, buwii tíku ha' -kúl ga éldúna dfa, b'eri teewi buwii an ba hanoh béeb d'ook, ee ha' -doolicii tumlukohi buwii ga inaa ne b'ba. ⁴³Inaa mandfa hanat dfa kilaak ga d'uuy'úu. Wayee laak ba waa' ki' en d'oo' yiyaak ga d'uuy'úuna, ya joman ki' en s'úrgarúu, ⁴⁴ee ba waa' garúu kikulyukaa, ya joman ki' en ñaam buwaa toohba. ⁴⁵En ki' enaa, kiheel s'úrga tahhii *Kowukii b'ii* kihay, wayee ka hay ki' en s'úrga buwii, na ki' eroh kumuunci doo ya laas tumuun bo' biyewin. ^{††}

Yeesu wéki' ta búumíraa teeku Bartímée
(Mëccëe 20: 29-34; Lúkkaa 18: 35-43)

⁴⁶Yeesu na tëelbéecaagari le' ussa Yérikóo. Waa ba meyo ga teeraa-ma na b'ibo' b'icaaki', laakka búumíraa teeku Bartímée, kowu Tímée, yugin ga yahaanaa waasaa, yaa sarahutuk. ⁴⁷Daa ya kelohee an Yeesu *Nasareet* yaa hay, ya yaa fiip an: - Yeesu, *kucaasamunkii D'ewít*, y'érémaaroo! ⁴⁸Buwaa baa ña' ti, an doo ya d'ekoh. Wayee ya yaa w'én kifip an: - *Kucaasamunkii D'ewítóo*, y'érémaaroo! ⁴⁹Yeesu tuukka, wo' a an: - Bayatti. 'Buwaa bayya búumíraa, ba baa wo' i an: - D'eld'aa heliigaraa, kolka, ya yii bayyaa. ⁵⁰Búumíraa dalla kijaf paltaagari, ya kolukka b'erít, yaa hay ga Yeesu. ⁵¹Yeesu meekissari an: - Fu waa' ya mi tumi' taa? Búumíraa taassari an: - Jégírohii, tum d'aroo bi mi mín kihot. ⁵²Yeesu wo' a an: - Tíida, ng'emiigaraa w'ek d'inn daa. Ga saasi búumíraa m'inn da kihot, léeh' ta ya yaa taabuk Yeesu ga waasaa ya am kiyah dfa.

Yeesu aassa teeraa Yéerúsaleem na ndam wiyaa
(Mëccëe 21: 1-11; Lúkkaa 19: 28-40; Sanj 12: 12-19)

11 Waa Yeesu na tëelbéecaagari deeyussa Yéerúsaleem, ba enee ga yahaa d'ekaa Betfasee na waa Bétaní, en ga bak t'égélaa *Ólíwíyéecaa d'aa*, Yeesu wossa bo' banak ga tëelbéecaagari, ²wo' a ba an:

† 10: 39 M'édírohat na Tumeen 12: 2. †† 10: 45 M'édírohat na 14: 24; 1 Tí-motée 2: 6.

- Karat d'ekum en ga fikirúu dfa. 'Dú aasi danaa, d'ú hoti cumbú' -baa-maa bo' lappii duum, pokuunun daama. P'ekísatti, d'ú haydohi dii. ³Ee binaa bo' meekissúu an: «Íñum d'ú tum yuma ya?», Taasati an: «*Ha' -mudii y'eri laak sooli ga. Ee ya hayyi kiwosoh dii diima-diima.»

⁴Tëelbéeca karussa, ba laakka cumbú' -baam ga mbedaa, pokuun-nun ga fooh ga yahaa hal-kaan daama. 'Ba p'ekíssari. ⁵'Bibo' ga buwaa ensee daamadfa wo' ussa tëelbéeca an:

- 'Dú tum ya yuma? Iníi tah ya d'ú p'ekís cumbúrii?

⁶Ba taassa buwaa fodaa daa Yeesu nake b'adfa. 'Buwaa ísussa ba, ba baa hay. ⁷Ba haydohi' ta Yeesu cumbúraa, ba tikka paltucaaga ba ga d'ook gaa, Yeesu lappa †. ⁸'Bibo' biyewin b'ewussa paltucaaga ba, larus-saca ga d'ook waasaa. 'Bíinoo, baa gú' toy ga dediktaa ga yooncaadfa, ba baa bool tuu' taa, baa la' ta ga waasaa ††. ⁹'Buwaa hanohsee Yeesu fikii na buwaa taamsee ga fenoo dfa, béeb b'ba baa wo' didóol' an:

- Óosaana! Kooh barkeelat yii hay ga teekii Ha' mudii d'aa! ¹⁰Kooh bar-keelat Nguurii en na kihay dfa, Nguurii caasambúí *D'ewít*! Óosaana †† aaw ga d'ookaa-d'ook †††!

¹¹Yeesu le' a Yéerúsaleem, ya aassa *Kaanfaa Kooh*. Ga waa ya malakka bi jof, tooh inaa laak daamadfa, ya yaa yah Bétaní na tëelbéecaagari bidaanjkaah na banakbaa, lak Kooh yaa hoo b.

Yeesu coñnja kedikkaa
(Mëccëe 21: 18-19)

¹²Ga kooh-wíisfaa, Yeesu na tëelbéeca meyo hussa Bétaní, laak Yee-su yaawin. ¹³Ya séennda di' úsaayi' eena k'ifin. Ya ka' ta kimalak ati ya hay kihot towu ga. Wayee waa ya deeyca kedikkaa, ya hottii dara ga, enndii tuu' taanaa. Waama lak ñiidaa een laaki towudfa le' ii.

¹⁴Waa ennda dfa, Yeesu wo' a kedikkaa an:

- Ken ñamsisoo kowukaa meyo garaa, bi taa'!
Tëelbéeca kelohussa ga inaaama.

Yeesu kaalla toonohcaa ga d'uuy' Kaanfaa Kooh
(Mëccëe 21: 12-17; Lúkkaa 19: 45-48; Sanj 2: 13-22)

¹⁵Yeesu na tëelbéecaagari le' ussa Yéerúsaleem. Daa Yeesu aasee *Kaanfaa Kooh*, ya yaa kaal buwaa ensee na kitoon na buwaa ensee na kilom daamadfa. Ya yaa búuk taabulcaa weci' oh-kopa' caa, na yugaah-caa toonoh-ho' caa †††. ¹⁶Ee ya ís'eeríi ken kibay yen na kikooh nawa ga d'uuy' *Kaanfaa Kooh*. ¹⁷Léeh' ta ya yaa jégí' ba fodii dii:

- B'íduunun ga K'eyítfaa Kooh an: «Kaanndoo teeksan kaanfaa heetcii tooh k'ímohohan Kooh?» Wayee d'ú, d'ú tumwa d'aa k'aa' lok! [§]

¹⁸Daa sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaa y'een see inaa laakee yaama, ba niikari ndaga lak buwaa tooh waaru' uunun ga jégírohaa-gari. Fodaama, ba baa heel daa ba tumán bi ba apluk Yeesu.

¹⁹Ga waa nohaa soossa, Yeesu na tëelbéecaagari meyo hussa teeraa.

Kedikkaa coñseedfa s'ubpa
(Mëccëe 21: 20-22; Saak 2: 16-18; 1 Sanj 5: 14-15)

²⁰Ga daa Yeesu na tëelbéecaagari koorohsee ga k'ímaa cuut dfa, ba hotta eena Yeesu na cojee dfa súwin kaw bi ga ñilcaa. ²¹Pee' ñiindisukka inaa laake dfa, ya wo' a Yeesu an:

- Jégírohii, malka, eenii fu cojee dfa súwin.

²²Yeesu wo' a ba an:

- G'émat ga Kooh. ²³Mi wo' úka ee kayoh; Binaa bo' wo' janjagii wii an: «Kolkohaa dii, fu jafuk ga d'uuy' giy'», ya hay kitook dfa inaaama, bi-naa ya laakkii hel kanak ga, ee ya g'ém an inaa ya wo' dfa hay kilaakaa. ²⁴K'éri tah mi wo' úu man: 'Dú en ga kikim Kooh ya onndúu yena, g'emat an d'ú laasin ga, en d'anaa d'ú hay kitook dfa inaa d'ú k'ím dfa. ²⁵Ee b'érínaa d'ú tuuk kikim Kooh béeb, en lak d'ú abin mooroombúu ay-lukaa, bayalatti, doonaa Paammúu yii ga d'ook dfa bayallúu ban tooñciigarúu. [²⁶] ^{§†}

Yeesu meekisohussa ba onndi doolaa ya bay dfa
(Mëccëe 21: 23-27; Lúkkaa 20: 1-8)

²⁷Yeesu na tëelbéeca soofussa Yéerúsaleem. Ee ga daa Yeesu enee na kitúdisuk ga *Kaanfaa Kooh dfa*, sarahohcaa biyaakbaa, jégíroh-waascaa na yaakcaa hayussa gari. ²⁸Ba meekissari an:

† 11: 7 M'édírohat na Sakarí 9: 9. †† Man na fodii ga 2 Buu' 9: 13. Inaa en kilari' bo' úuf, doo ya le' oo kakay. ††† 11: 9, 10 Óosaana Malkat Mëccëe 21: 9.

††† 11: 10 M'édírohat na Kañcaa 118: 25-26. †††† Weci' oh-kopa' caa waama, yaawúu' caa meyo in haysee Yéerúsaleem dfa weci' see kopa' caaga ba ga buwaa-ma doonaa ba mín kilom júu' kitum sarah ga Kaanfaa Kooh na kifay lempaa Kaanfaa Kooh. Malkat Mëccëe 21: 12. § 11: 17 M'édírohat na Isayí 56: 7; Y'érémií 7: 11. §† Wo' eencii ciima hotukkii ga k'eyít ciyewin ga k'eyítca d'eb kibidudfa. Malkat Mëccëe 6: 15.

- Inčii fu tumɗa, fu ayca ga ɓa? Bii onndaa dooli kiminca kitum ɓa?
²⁹ Yéesu taassaɓa an:
 - Mi hayyúu kimeekisoh enaama yínoo ɓan. Dú taasoo ganaa, mi wo'úu inčii mi tumɗa ati mi ayca ga ɓa? ³⁰ Bii yiida wosee Sanj kibétisi' ɓuwaa 'ʔ Kooh wala ɓo' -súusúus? Taasattoo?
³¹ Wayee ɓa ennda ga kiwo' ga dikaantiɓa an:
 - Binaa ɗu taas an Kooh yéri woseerinaa, ya hay kiwo' an «Inčii tah ya ɗú gëmbii ga Sanj?» ³² Ee binaa ɗu wo' an ɓuwii ɓéri woseerinaa...
 'Ba niikeera mbooloomaa ndaga ɓééɓa tiksee Sanj seldiigaa Kooh.
³³ Waa ennda ɗa, ɓa taassa Yéesu an:
 - D'i inohoo.
 Yéesu wo' aɓa an:
 - Haa, mi ɓan, mi wo'oorúu inčii mi tumiɗa ati mi ayca ga ɓa?

Liiwukaa wo' ga loo línoh biincaa ɓisóot'i ɓaada
 (Méccée 21: 33-46; Lúkkaa 20: 9-19; Ísayí 5: 1-7)

Léehi'ta Yéesu yaa *liiwukɓa* an:
12 - Enee ɓo', ya yíppa tedik-resen ga yoonci. Ya ɗiŋga yoonaa, ya acca nogaa towu-resenɗa seesohsan. Ya tawahha daa ɓo' mīnan kituukoh, tīm yoonaa, malaki ga ††. Léehi'ta ya ɓeɓpa ɓilínoh, sasaba kilégéy ga yoonaa, ya yaa y'ah kibaaɓ. ² Ga waa kibeen le''a, ya wossa súrɗa ga línohcaa ga yoonaaɗa, ɓa kommbi ɓakci ga inaa ɓa ɓeenɗa. ³ Wayee ɓa ammba súrɗaa, ɓa feekkari, ɓa kaallari yah ɓuu-cuuc. ⁴ Ha' -yoonaa wosissa súrɗa yiliis gaɓa. Ba feekkari ga haf, ɓa ɓaa ɓassohhi. ⁵ Ha' -yoonaa wosissa yukaahay, ɓa apparí, ee ɓa tummba fodaama súrɗa ɓiyewin biliiis: ɓa feekka ɓii, ɓa appa ɓii. ⁶ Ha' -yoonaa tosoheeri kowuci kínoo, kaa ya waarin lool. Ya méendohhari kiwos gaɓa, ee ya halaatta an: «Hanaa ɓa hay ki'on kowuroo cée'.» ⁷ Wayee línohcaama ɓaa wo' ga leeloɓa an: «Yii y'ah kilamɗa yeema, hayat ɗu appi ee ɗu lam yoonii.» ⁸ Ba ammba kowukaa, ɓa appaka, ɓa jaffa faraaffaa ga fenoo yoon-biinaa.
⁹ Yéesu meekissa ɓuwaa an:
 - Haa ha' -yoonaa tuman na? Ya hay kihay, ya ap línohcaa, ya ek ɓiɓo' biliiis ga yoonaa. ¹⁰ Man ɗú jagin wo' eena Kooh bídu ga Kéyítfaa an: «Atohaa tawahohcaa jafeeɗa, atohaama enin atoh-koñ.
¹¹ Inaama yéri *Ha' mudii* tum ee enin kintaan ga hasciiruu!» †
¹² Buwaa kuliyuk ga yaawúu' caaɗa ɓaa heel ki'am Yéesu ndaga ɓa inohha an Yéesu liiwukeeɓa ga wo' eenaama. Wayee ɓa kaañéerri mbooloomaa; ɓa íssari, ɓaa y'ah.

Lempu jomin kifayune?
 (Méccée 22: 15-22; Lúkkaa 20: 20-26)

¹³ Laakka *Férisiyeenɗa* ebilu na ɓuwaa fa' na Erootɗa †† ga Yéesu, kifi'ti ga ɗuuy' wo' een. ¹⁴ Ba hayyari kiwo' an:
 - Jégírohii, ɗi inohin an fu wo' kayoh, ee fu niikkii ken, ndaga fu malkirii ɓo' ga jemmaagari, wayee fu jégíroh Waas-Kooh kayoh-kayohɗa. Wo' aarii, waasii onohin kifay buu' Sesaa' †† lempune? D'i jomin kifay wala ɗi jomoo kifay?
¹⁵ Wayee Yéesu inohha helaagaɓa ɓa ɗaakɗa, ya wo' aɓa an:
 - Inčii tah ya ɗú waa' too kifi'ʔ Haydohɗattoo hēelís *denariyon* wínoo, mi malak.
¹⁶ Ba haydohha ga wínoo. Yéesu meekissaɓa an:
 - Nataalii wii wuu ɓa, na teekii en gaɗa?
 Ba taassa an:
 - Cuu Sesaa'.
¹⁷ Daama, Yéesu wo' aɓa an:
 - Kon erat Sesaa' inaa Sesaa' laak, ɗú e' Kooh inaa Kooh laak.
 Ba waaru' a lool ga inaa Yéesu taasɓa yaama.

Yéesu meekisohussa ga loo kimlískaa ɓuwaa kaandaa
 (Méccée 22: 23-33; Lúkkaa 20: 27-40)

¹⁸ Laakka *Saduseyeenɗa* hayu ga Yéesu. Ba nak, ɓa wo' an kimlís laakoo ga ɓuwaa kaandaa †††. Ba meekissa Yéesu anee:
¹⁹ - Jégírohii, Móyís nakeeruu kitum inčii yii: «Binaa ɓo', yaakci kaan ee lak foñnjii ɓetici na kowaa, ya jomin kilam ɓetifaama ee ya laaki' yaakci kowu ga.» †††²⁰ Waama, laakee yaal ɓiyitnaɓanak ɓaa bok paa-mun na eemun. Yaakkaa pañnja, kaannda ee ya laakkii kowu.
²¹ Yukanakyaa pañnja ɓetifaa ee laakkii nari kowu, ya kaannda. Yukaa-hayyaa ennda ɗa. ²² Ee ɓiyitnaɓanakɓaa ɓééɓa faanussari ɓeti ee laakkii ken gaɓa yaa foñ kowu nari. Ga waa ɓa kaannda ɓééɓa, ɓeti-

† 11: 30 Malkat 1: 4-5. †† 12: 1 Médirohat na Ísayí 5: 1-2. † 12: 11 Malkat Kañcaa 118: 22-23. †† Buwaa fa' na Erootɗa malkat 3: 6 na inaa ɓéestíru ga kakayɗa. †† Teekaa buu' caa ɓiyaakɓaa ga kúlkaa Roomɗa. ††† 12: 18 Médirohat na Tumeen 23: 8. ††† 12: 19 Malkat Déteronom 25: 5-6.

faa ɓan tikka ga. ²³ Diimaɗa wo' aarii, ɓériinaa ɓuwii mlísan ga kikaandaa, ɓetifaama y'ah ki'en yuuɗa? Ndaga yaa en ga ɓééɓ ga ɓiyitnaɓanakɓaa tumeerari ɓeti.
²⁴ Yéesu taassaɓa an:
 - Dú wo' in kimúuy'úu ee inaa tahkaɗa, dii ɗú inohoo inaa bídu ga Kéyítfaaɗa ee ɗú inohoo daa doolaa Kooh hín kiyakɗa. ²⁵ Binaa ɓuwaa kaandaa mlísunaa, yaal pajoo ee ɓeti pajukoo, wayee ɓa pesan madu na *malaakacii* Kooh enu ga ɗookɗa. ²⁶ En inaa aaw ga kimlískaa ɓuwaa kaandanaa, hanaa ɗú mosoo kijan kéyítfaa Móyís bín ga daa ya wo' ga loo bos-dútúkaa abee kiwiiɗa? Kooh wo' Móyís an: «Mi yéri en Koohyii *Abaraham*, Koohyii *Ísaak* na Koohyii *Yakoop*» †. Yéesu tikka ga an: ²⁷ Kooh enndii yuu ɓuwaa y'ah kikaandaa wayee yuu ɓuwaa y'ah kipesɗa. Dú ɓii ga kimúuy' kiyaak.

Inčii wēñ kiyak ga inčii Kooh nakohɗa
 (Méccée 22: 34-40; Lúkkaa 10: 25-28; Room 13: 8-10)

²⁸ Laakka jégíroh-waasaa keloh ga daa ɓa en na kiwo' ɗa, ya hotta an taasaa Yéesu taas *Saduseyeenɗa* a júwin, ya deeyca gari, meekissari an:
 - Inčii yiida kuliyuk ga inčii nakohu kitumɗa?
²⁹ Yéesu taassari an:
 - Wii wéri ɗeɓ: «*Bu-Isarayeeloo súkúrukut! Ha' mudii, Koohyigaruu, yéri rek en Ha' mudii. ³⁰ Fu waaran Ha' mudii, Koohyigaraa na keeñaagaraa tooh, na kipeskaagaraa tooh na helaagaraa tooh, ee na doolaagaraa tooh.» ††³¹ Ee wii wéri en wukanakwii. «Fu waaran mooroomfu fodaa daa fu waa' haffuɗa.» ††† Laakoo inaa nakohu, ee wēñ kanakuma kiyak.
³² Jégíroh-waasaa wo' a Yéesu an:
 - Jofin, Jégírohii! Inčii fu wo' ɗa, kayoh: Ha' mudii yéri rek en Kooh, ee laakoo Kooh yiliis enndiirinaa ††. ³³ Kiwaa' Kooh na keeñaagaraa tooh na helaagaraa tooh na doolaagaraa tooh, ee ɓan kiwaa' mooroomfu fodaa daa fu waa' haffuɗa, wéri wēñ kiyak júuraa hoosu, tēk' ɗu Kooh, na kitumi' Kooh sarahaa mín ki'en ɓééɓ. †††
³⁴ Yéesu hotta an ɓaa taasohin na hel, ya wo' ari an:
 - Fu úsaayyii ga *Nguurii Kooh*.
 Waa ennda ɗa, ken kaañissiiri kimeekisis yen.

Inčii Kiristaanii jom ga buu' Déwitɗa
 (Méccée 22: 41-46; Lúkkaa 20: 41-44)

³⁵ Ga daa Yéesu jégírohee ga ɗuuy' *Kaanfaa Koohɗa*, ya meekisohee an:
 - Jégíroh-waascii mín na kiwo' u an *Kiristaanii* kucaasamun *Déwit*?
³⁶ Ndaga Déwit ga kihafci, ga waa ya líf na Helaa yisela i' yaaɗa, ya wo' in an:
 «Kooh, Ha' mudii wo' a Ha' mudiiigoo an:
 Yugohaaroo yah-ñaam,
 bi ga daa mi tuman ɓuwii saŋɗaaɗa ditogaa' kotfu» ††.
³⁷ Déwit, ga kihafci, ɓay ɓaama «Ha' mudii»: Kon tum na bi Kiristaanii mín ki'en kucaasamun rek ga Déwit?

Kaa tumat fodii jégíroh-waascii
 (Méccée 23: 17-36; Lúkkaa 20: 45-47)

Mbooloo wiyaak waa súkúruk Yéesu ee inaaama neɓpaɗa ga keeñ.
³⁸ Yéesu jégíreeɗa an:
 - Abukat ga kitum fodii jégíroh-waascii. Ba waari kitídisuk na kúltí ciyaak. Ba en ga paancaanaa, ɓa waari kíkēñɗu yah kanak. ³⁹ Ga ɗuuy' *jaangu-yaawúu' caa*, ɓa heeli kiyun ga fikí; ee en ga hewaa, ɓa waari kihanoh fikí. ⁴⁰ Ba te' i inaa laak ga kaan ɓeticea yaalcaagaɓa lísussiiɗa; ee ɓa maañi ga kíkím Kooh, an doo ɓuwaa foon an ɓa júwin. Atti' aa Kooh atti' anɗaɗa wéri wēñan kimesik.

Sarahaa ɓetifaa laakoo daraɗa
 (Lúkkaa 21: 1-4)

⁴¹ Léehi'ta Yéesu yunnga, ɓewrukohha na inaa sarahcaa te'ohsi ga *Kaanfaa Koohɗa*. Ya malakee ga daa ɓuwaa enee na kiɗúuk kopa' caa ga ɗuuy' gaɗa. Ha' -alal ɓiyewin ɓaa ɓúuk da kopa' ciyewin. ⁴² Laakka ɓan ɓetifaa hay, laakoo dara ee yaalci kaanin. Ya ekka daama tuhanja' -hēelís tanak, taa le'oo dērēm ††. ⁴³ Yéesu ɓayya tēelíbeecaagari, wo' aɓa an:

§ 12: 26 Malkat Eksoot 3: 2,6. †† 12: 30 Malkat Déteronom 6: 4-5. ††† 12: 31 Malkat Léwitik 19: 18. †† 12: 32 Médirohat na Déteronom 4: 35. ††† 12: 33 Médirohat na Osee 6: 6. †† 12: 36 Malkat Kañcaa 110: 1. †† Kéyítfaa ɗeɓɗa wo' dii «Lepta kanak», ennda hēelísaa wēñ kijutuut ga hēelíscaa waama.

- Mi wo¹ úuka ee kayoh; ðetifii laakoo dara fii erohin iñaa ken ðúukkiiri ga te'aa'-saraii. ⁴⁴Ndaga ðééðba onoh ga iñaa ða weñi' ða, wayee ya, ga kinduulci, ya erohin tooh iñaa ya laakeeða, tooh iñaa ya jomee kipesohða.

Yéesu yéegalohha an Kaanfaa Kooh hay kibú'
(Mécçee 24: 1-2; Lúkkaa 21: 5-6)

13 Yéesu enee na kimey *Kaanfaa Kooh*ða, laakka ga téelbéecaagari yaa wo¹i an:
- Jégírohii, malkaa dii atohcii mo'ða, na dii tawahcii yakða!
²Yéesu taassari an:
- Fu hotin ga tawahcii ciyaakcii ciine? Tesohannii dii sah atoh wi-noo waa tikiskohan na mooroomwa, tooh hay kibú'.

Iñii yah kihew balaa èldúna túki'aa
(Mécçee 24: 3-14; Lúkkaa 21: 7-19)

³Yéesu yuñga ga ðook tégélaa *Ólíwiyéecaa*, óowrúkohha na *Kaanfaa Kooh*. Ga daa ða wéetee nari daamaða, Pee', Saak, Sañ na Andari meekisohussari an:

⁴- Wo' aarii, iñamaa laakan kera, ee mandargii wiida teewohan an iñcii cii ðééðca jomin kilaak?
⁵Yéesu kon yaa wo'ða an:
- Tumat ndan doo ken ðúukoorú. ⁶Biðo' ðiyewin hay kikoorohu teekoo, ða wo' i an: «Mi yéri en *Kiristaanii!*» Ee ða hay kiðúk ðo' ðiyewin. ⁷Binaa ðú keloh yéngél heñ wala an heñ laakin ga ðekataa, kaa títat, ndaga iñcaama jomin kilaak, wayee lak èldúna le¹ii kitúki' duum. ⁸En ki' enaa, kúl hay kiðewuk, keen ga ðook kúl mooroomci, ee nguu' hay kiðewuk, keen ga ðook nguu' mooroomci; kakayfii hay kiyéngéluk ga ðekat ciyewin ee a' hay kilaak. Iñamaa yah kiman na dalaaraa mesiklaatcaa ga kimatuk ðetifaa.

⁹Wayee ðú, tumat ndan ga hañúu. ¹⁰Ðú hay kibayú paancaa yaawúu' -caa, ðú hay kiripu na ngee' ga ðuuy *jaangu-yaawúu' caa*. Mi hay kitah bi ðú hay kituukðu ga fikii ha' -nguu' cii na ga fikii buu' cii, doonaa ðú tuukuk *Hewhewii winéwí' wii* ga fikiiða. ¹¹Hewhewii winéwí' wii jomin kiyéegalohu paay ga heeticii tooh. ¹²Binaa ðú abu kibayunaa, helciirúu dalat ga iñaa ðú joman kiwo'ða, ee wo' at rek iñaa Kooh onanndúu kiwo' ga wahtaama sii'ða, ndaga enndii ðú yah kiwo', wayee Helaa yise-la' i' yaa. ¹³Yaakmun hay ki' eroh kómeéñkíci ya tíku kikaan. Paamun hay ki' eroh kowuci ka tíku kikaan. Oomaacaa hay kiðeðku, keen ga ðook paamba na eewða, aplukða. ¹⁴Mi hay kitah bi ðo' ðiyewin hayyúu kisagu. Wayee ðaa fu guu' guuluk bi ga daa tooh leehanaa, fu yaama fu hay kimú.

'Bo' hay kison bi hëp
(Mécçee 24: 15-28; Lúkkaa 21: 20-24)

¹⁴- Bériinaa ðú hotan ðaa wo' u "yi' araami' yaa pooki kúlða" aas ga daa ya jomoo ki' aasðanaa ¹⁵-- ee ðaa fu jan iñii yiinaa, tumaa ndan! -- Buwaa iñamaa laakan Yúudeeða, ða núpaa ða aaw janjancaa. ¹⁶Baa iñamaa laakanndii yugin ki' fikaruk ga ðook taahaagarida, hanat kisek kiyosook kiðeð yen ga ðuuy túuy'ci, ¹⁷ee ðaa iñamaa laakan yoon-caaða, hanat kiðoyuk kaan kiðeðnee kúltifaagari. ¹⁸Massa ðetifaa bescaama laakanða na look, na ðaa ensan na kiðeð' ða! ¹⁹Kímat Kooh ati iñcaama hídohoo ga wahu ñiin wiméski' ²⁰. ²¹Ndaga ga bescaama, mesiklaatcaa dalan ðuwaacða hay kiyak yakaa wée' taa ga an wii, mossii kilaak iñaa man ða, aboh ga waa Kooh ðeð kisak èldúnaða bi wati, ee iñaa madan ða laakisannndii bi taa' ²². ²³Ee binaa newéerfi *Ha' mudii* ya néeswi bescaamanaa, eneena ken múcoo, wayee ðuwaaya tanða tah-ha bi ya néeswísaca. ²⁴Kon binaa ðo' wo' úu an: «Malkat, *Kiristaanii* yii dii!» wala «Malkat, ya yaa daa!» Kaa gémat. ²⁵En ki' enaa, ðiðo' hay kikoluk, ða ták hafða Kiristaa na *ðisèldíga-Kooh* ee lak saboh. ²⁶Ba tumi kintaan na enaama cidóoyi' -waa' kiðúk sah, enee an mínukinaa, ðuwaaya Kooh tanukða. ²⁷Watukat hañúu, mi yéegalinnndúu tooh balaa dara hewanaa.

Kowukii ðii hay kihayis
(Mécçee 24: 29-31; Lúkkaa 21: 25-28)

²⁴- Wayee ga bescaama, lak coonucaa ðuwaaya dayanða paafin, nohii dal kiñúusi', ñiidii íis kilee', ²⁵tu' oltaa hay ðéegískoh asamaan ta keen, ee tooh iñcii en ga asamaaniidá hícuukoh ²⁶. ²⁷Fodaama *Kowukii ðii* hay kihotu ga ðuuy' yaaveelcii, ka yoosuki ee ka taam na dooli wiyaak na

† 13: 12 *Médírohat* na *Misee* 7: 6. †† 13: 14 *Malkat Dañeel* 9: 27; 11: 31; 12: 11.
‡ *Ñiin wiméski' ñiidaama newoo kipesoh ee Yéesu wo' wa "ñiin soosoo"*.
Malkat Mécçee 24: 21. †† 13: 19 *Médírohat* na *Dañeel* 12: 1. ††† 13: 25 *Médírohat* na 13: 24-25; *Ísayii* 13: 10; 34: 4; *Esekiyeel* 32: 7; *Soweel* 2: 10; 3: 4.

ndam ²⁷. ²⁷Ya hay kiwo *malaakacaa* ða négíroh ðuwaaya tan, enu ga ðakcii cinikiiscii ga èldúnaða, aboh ga dii kakayfii dalohða bi ga daa fa emoh ²⁸.

Jagaa tediktaa teewohða
(Mécçee 24: 32-35; Lúkkaa 21: 29-33)

²⁸- Malkat iñii een jégí' túu ga iñamaaða. Binaa toyttaa kedikkaa e' kine' bi, ee tuu' taa dal kitapisaa, ðú inoh an lah deeyin. ²⁹Fodaama ðan, binaa ðú hot iñcaama ca laakaa, inohat an Kowukii ðii deeyin, ya le'in halii. ³⁰Mi wo' úuka ee kayoh; bi ðuwii wati kaanu ðééðbanaa, iñcaama tooh hay kilaak. ³¹Asamaanii na kakayfii hay kifaaya wayee wo'eenndoo faayoo múk.

Paamudii donj inoh besaa èldúna leehandá
(Mécçee 24: 36-44)

³²- En loo iñaa aaw ga besaa wala wahtaa iñamaa laakohanða, ken inohoowa. Enndii *malaakacaa* ga asamaandá, ee enndii sah Kowukii. Paamudii donj inohwa. ³³Watukat, kaa neehat ndaga ðú inohoo wahtaa Kowukii ðii yah kihayða. ³⁴Iñamaa madan na fodii ðo' yaa en na kiyah kiðaað: Ya mey' kaanci, ya tikfa ga yah súrgacaagari. Ya e' yaa en ðééð iñaa ya jom kilégéyða. Ya nak ðaa yah kituuk ga hal-kaadaaða kineeh kiwatuk. ³⁵Kon kaa neehat ndaga ðú inohoo ati ha' -kaanfii hayan kera. Ati yah lak Kooh hoowin, ati ga leeloo wek, ati lak siikaa kodin, ati ga kím. ³⁶Binaa ya en jalaa ga fikirúunaa, ya hanattúu kibet lak ðú ðii neeh. ³⁷Iñii mi wo' úu yii, mi wo' ka ðaa en ðééð, kaa neehat!

Sarahohcaa ðiyaakðaa na jégíroh-waasca ðaa pokoh Yéesu nof
(Mécçee 26: 1-5; Lúkkaa 22: 1-2; Sañ 11: 45-53)

Bes kanak tesse ga, balaa feetaa Paak ⁸le' na feetaa ðuwaaya ñami **14** mbúurúcaa laakoo léwíi' ða ⁹. Sarahohcaa ðiyaakðaa na jégíroh-waasca ðaa heel daa ða tuman bi ða am Yéesu ndan ee ken yéegoo, ða aplukki; ²ndaga ða wo' ee an:
- Du hanatka kitum ga besaa feetaa, enndiikanaa hay kihaydoh coow wiyaak ga ðuuy' ðuwii.

Laakka ðetifaa fif la' koleñ ga hafa Yéesu
(Mécçee 26: 6-13; Sañ 12: 1-8; Lúkkaa 7: 36-50)

³Daa Yéesu enee ga Bétanii, ga kaan Simon yaa gaana' eedá, laakka ðetifaa aas gaða, lak ðaa ñam. ⁴Ðetifaa hayee kujúlúnkkaa hëwrohu na atohaa wo' u albataa'. Kujúlúnkkaa tum la' koleñ wiséeri', waa koocussii ee hëwrohu na kedikkaa wo' u naa'. Daa ya pookee kúuwkaa kujúlúnkkaa, ya aamma la' koleñaa ga hafa Yéesu. ⁵Ga ðuwaaya en daamaða, laakka ðuwaaya ayluk ga iñamaa, ða ðaa wo' ga díkaantiða an:
- Laak ya jeriñ kiyasoh la' koleñii wii foduma? ⁶'Bo' míneerawa kitoon iñaa weñ *denariyon* ⁷ citéemée' -kaahay, ee kopa' caama eru nduulcii!
- Ba ðaa coow ga ðook ðetifaa. ⁸Wayee Yéesu wo' u an:
- Ísatti yas. ⁹Ðú sodalohhi ya? Iñii ya tumi' tooða jekin. ¹⁰Ndaga ndu-ulcii, ðú ðii naða besaa en ðééð ¹¹, ee ðú mínba kitumi' iñaa jekin wahtaa ðú waa' ka ðééð, wayee mi yahhii narúu ki' en dii besaa en ðééð. ¹²Ðetifii tumin iñaa ya mínda: Ya ðéwirukin kileef la' koleñ ga faanfiigoo, en waayukaa loyaagoo ¹³. ¹⁴Mi wo' úuka ee kayoh; ga daa *Hewhewii winéwí' wii* wii mín kiyéegalohu ðééð, ga èldúna, iñii ðetifii yii tumða hay kiðeéstiru ee ðuwaaya hayyika kinfindísukoh.

Yúdaa tookka kitoon Yéesu
(Mécçee 26: 14-16; Lúkkaa 22: 3-6)

¹⁰Waa ennda ða, yíinoo ga ðidaañkaah na ðanakðaa, Yúdaa Iskariyot, ka'ta ga sarahohcaa ðiyaakðaa kiwo'ða kitoon Yéesu. ¹¹Daa ða kelo-hee iñaa ya wo' ða, keencaagaða soossa ga, bi ða ðinngari héeelis. Yúdaa yaa heel besaa ya jekelukan bi ya mín kitúk Yéesu ga yahða.

††† 13: 26 *Dañeel* 7: 13. ††† 13: 27 *Médírohat* na *Déteronom* 30: 4; *Sakarí* 2: 10; *Nehemí* 1: 9. † *Wéri en besaa yaawúu' caa laaku hañaaða. Mandarga besaa malaakaa Kooh ðaawee Kúlkaa Esípti ki' ap saawaa límuunun ga ðekaamaða tooh. Ya kèldúka kaancaa yaawúu' caa, lak Kooh nakinða ki' ap kubaal, ða leef ñifaa ga ðook hëltúuyaa en ðééð. Daa laakin ñif ðééð, ðuwaama múcussa ga kikaankaa. Malkat Eksoot 12. † Malkat Eksoot 12: 1-27. Feetaama tumi bes ciy-itnakanak ee enee wuu línohcaa. Binaa le' kipíkaa, ða tum feetaa wée' taa ga an wii ða ñaman mbúuraa tumsoo léwíi'.* Ka'ta bi feetaama na Paak atukohussa ga bes wínoo. ††† *Denariyon malkat 6: 37 na iñaa ðeéstiru ga kakayða.* †† 14: 7 *Médírohat* na *Déteronom* 15: 11. ††† *Waama yaawúu' caa baahkohseera kileef faraafca na enaama ci' eeflaa doo ca mín kimaañ ga daa ca acudá ee ca yasuko-hoo.*

Yéesu ñammba feetaa Paak na tëelíbéecca
(Mëccée 26: 17-25; Lúkkaa 22: 7-14,21-23; Saŋ 13: 1-30)

¹² Ga besaa ðeβ ga feetaa ñamsi mbúurúcaa laakoo lëwii' ða ee bërii tubaaltaa hoossi fodii sarah Paakðá, tëelíbéecca Yéesu meekisohussari an:

- Fu waa' gada ði ka'taa kiwaayuki' ñamahii Paak?
- ¹³ Yéesu ðayya ðo' ðanak ga tëelíbéeccaagari, wossaða an:
 - Karat teeraa, ðú hay kihíðoh na ðaa koorukin kujataa músu, laa taabukatti, ¹⁴ ee daa ya y'ah ki'aasohða, wo'at ha'-kaanfaa an: «*Ha'-mudii meekisoh an: Túuyii mi y'ah kiñamoh Paakðá wada, mi na tëelíbéecciigoo?» ¹⁵ Ee ya hayyúu kiteeb túuy' wiyaak waa hanoh ðook, waa hëwruunun bi toóh jekin. ðú waayukan ñamahcaa ðu ñamandá ga ðekataama.

¹⁶ Tëelíbéecca karussa, le'ussa teeraa, ða laakka toóh fodaa daa Yéesu wo'eeβakaða. Ba hëwi'ta ñamahaa Paak.

¹⁷ Ga noh-soosaa, Yéesu le' a na ðidaaŋkaah na ðanakðaa. ¹⁸ Daa ða yuge daama ðaa ñamða, Yéesu wo''a an:

- Mi wo''úuka ee kayoh; yínoo garúu ee yii ñam naroo, hayyoo kitoon †.
- ¹⁹ Tëelíbéecca, keeñba leehha ga iñaama ee ða ðaa meekissi yínoo yínoo an:
 - Mi yérine?
 - ²⁰ Yéesu taassaða an:
 - Yínoo garúu ðú ðidaaŋkaah na ðanakðii, ee bok naroo ki'ek yah ga kankiiða, yéri ya. ²¹ En ki'ena, *Kowukii ðii*, kii ga waas kikaan fodaa daa Këyítfaa wo'ka garida ††, wayee massa ðaa yaama y'ah kitoon Kowukii ðiiða! Baama límséeríinaa, iñaama génee gari!

Cuuníinfaa fisela' í faa Yéesu ñam na apotaa' caagaridá
(Mëccée 26: 26-30; Lúkkaa 22: 15-20; 1 Korinti 11: 23-25; 1 Korinti 10: 16-17)

²² Lakanaa ðaa ñam, Yéesu ðeβpa mbúurú, ya gërëmmba Kooh, lëe-hi'ta ya weellawa, ya e'tawa tëelíbéecca, wo''aða an:

- Uunat, faanfiigoo fëri fa.
- ²³ Lëehi'ta ya ðeβpa kaas-biñ, ya gërëmmba Kooh, lëehi'ta ya e'-tabawa, ðeéβba annda ga. ²⁴ Ya wo''aða an:
 - Ñifiigoo wëri wa, ñifi pok kifiliimuukiigarúu na Kooh †, ee wa aamðu ðo' ðiyewinða. ²⁵ Mi wo''úuka ee kayoh; mi y'ahissii múk ki'a-nis anahaa meyoh ga kedik-resen bi ga besaa mi anan biñnaa wi'aswaa ga *Nguuraa Kooh*. ²⁶ Waa ennda ða, ða yeekka Yeek-Kañcaa ††, lëehi'ta ða ka'ta tégélaa *Ólíwíyéeca*.

Yéesu yéegalohha an Pee' hayyi kitaasuk
(Mëccée 26: 31-35; Lúkkaa 22: 31-34; Saŋ 13: 36-38)

²⁷ Yéesu wo''a tëelíbéeccaagari an:

- Béeβpúu, ðú hay kinúp ðú foñjoo, ndaga bíduunun ga Këyítfaa an: «Mi hay ki'ap nírohaa, ee baalcaa tasarsukohu.» ††

- ²⁸ Yéesu tíkka ga an:
 - Wayee binaa mi mílísaa, mi hayyúu kiðewíruk Gélílee.
- ²⁹ Pee' wo''ari an:
 - Luu enee an ðuwii tesða toóh hay kinúpu, foñussaa, mi, mi núpoo mi foñjaa.
 - ³⁰ Yéesu taassari an:
 - Fu, mi wo''aaka ee kayoh, ga wekii wati doŋ sah, bi siik pabu kon bes kanakaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.
 - ³¹ Wayee Pee' ðewissa didóoli' an:
 - Mi taasukoora múk, luu enee an mi joman kikaan naraa. Ee tëelíbéecca ðeéβba ðaa wo' fodama.

Yéesu kíimmba Paamci ga Getsemanee
(Mëccée 26: 36-46; Lúkkaa 22: 40-46)

- ³² Lëehi'ta Yéesu na tëelíbéecca karussa ðekataa wo'u *Getsemanee*†††, ee ya wo''a tëelíbéeccaagari an:
 - Yugat dii, mi ka' kikíim Kooh.
- ³³ Ya ðayya Pee', Saak na Saŋ, ða taam nari. Faanfaagari faa dal kinúp, ya yëecírukka, ³⁴ ya wo''aða an:
 - Keeñjoo leehin bi mi yii kaanan. Tesat dii ee kaa neehat.
- ³⁵ Ya ka'ta bi ga ðak fikú, ya le''a kakay, yaa kíim an wahtaama úsaayyi, enee an minkinaa. ³⁶ Ya wo'ee an:

† 14: 18 Mëdírohat na Kañcaa 41: 10. †† 14: 21 Malkat Kañcaa 22: 2-19; Ísayii 53. † 14: 24 Mëdírohat na Eksoot 24: 8; Yéremii 31: 31-34. †† Kañcaa 115-118 cëri yeekee binaa cuuníinfaa tumsi ga Paakðá leeh kiñamunaa. †† 14: 27 Sakari 13: 7. ††† Malkat Mëccée 26: 36 na iñaa ðeestíru ga kakayða.

- Abaa ††† Buba, iña en ðeéβ mínkin garaa, úsaayðaa kaas-coonii wii garoo! Wayee hanat ki'en iña mi waa' wayee iña fu waa'ða laakat. ³⁷ Ya sooffa ga tëelíbéecca, ya laakkaða ðaa neeh, ya wo''a Pee' an:
 - Simon, fu yii neeh? Fu mínndii kiwiisoh luu enee sah wahtu wi-noone? ³⁸ Kaa neehat ee kíimat Kooh doonaa ðú keenoo ga firaa Sey-taani. 'Bo' daal keeña waarin wayee faanfaa tookkii.
 - ³⁹ Ya úsaaysisaa ðaa karam, yaa kíim na wo'eencaa caca. ⁴⁰ Ya soofisaa gaða, ya laakkaða ðaa neeh ndaga lak hascaagaða abin pëni. Ee ða inohéeríi iña ða wo'annndi.
 - ⁴¹ Ga waa ya soofis ga waasaa wukaahaywaaða, ya wo''aða an:
 - ðú ðii líis kineeh na ki'íikaruke? Dooyin! Wahtii le'in. Malkat, *Kowukii ðii* kii y'ah kitíku ga yah ðuwii waa'tii Koohða. ⁴² Kolkat, ðu yee! Malkat, yii y'ahhoo kitoonða, yii deey.

Yéesu abussa
(Mëccée 26: 47-56; Lúkkaa 22: 47-53; Saŋ 18: 3-12)

- ⁴³ Ga saasi, lak Yéesu yaa líis kiwo', Yúdaa Iskariyot, yaa bok ga ði-daŋkaah na ðanakðaa le''a. Laakka ðuwaa taabu nari, ðayuunun kalaβ na doo'. Sarahohcaa ðiyaakðaa, jégíroh-waascaa na yaakcaa yaawúu'caa ðëri woseeða. ⁴⁴ Yii on Yéesu bíinða eree ðuwaa lëdi' man-darga an: «Baa mi y'ah kifunnda, yëri ya. Abatti, ðú ðayyi ee ðú watukki bi jof.» ⁴⁵ Daa Yúdaa le' hen, ya deeyca ga Yéesu, wo''a an:
 - Jégírohi!
 - Lëehi'ta ya fuunnda Yéesu. ⁴⁶ Fodaama, ðuwaa ðiinoo tíkussa yah ga Yéesu, abussari. ⁴⁷ 'Bo' ga ðuwaa enee daamaða ðolla kalaβfaagari, típ-pafa súrgaa ha'-kaadaa sarahohcaa, gú'ta nofaa. ⁴⁸ Yéesu wo''aða an:
 - Mateera ga ðú hayyoo ki'am, ðú taam na kalaβcii na doo'cii, man na ðuwaa dawuk tumoh-kofeele? ⁴⁹ Mi enee ga ðuuyúu'caa besaa en. Wayee iñii yii laak, doonaa iña Këyítfaa wo'eeda mat.
 - ⁵⁰ Waa ennda ða, tëelíbéecca ðeéβba foñussari ðaa núp ††.
 - ⁵¹ Laakka oomaa-fiilaa taabukki, ðayee úuf rek ga faanci. 'Buwaa ðaa heelli ki'am, ⁵² ya foñjaa úufaa naða, ya yaa saan faan ðuucucc.

Yéesu ðayussa paanaa wiyaakwaa
(Mëccée 26: 57-68; Lúkkaa 22: 54-55,63-71; Saŋ 18: 13-14,19-24)

- ⁵³ 'Buwaa ðayya Yéesu ga ha'-kaadaa sarahohcaa, ga daa sarahohcaa ðiyaakðaa, ha'-kaancaa na jégíroh-waascaa hidohseeða. ⁵⁴ Pee' yaa taabukki di'úsaayi' bi ga ðuuy hëtaa kaanfaa ha'-kaadaa sarahohcaa. Daama, ya yunnga na súrgacaa, yaa yoonuk.
- ⁵⁵ Sarahohcaa ðiyaakðaa na ðuwaa bok ga paanaa yaawúu'caa wiyaakwaaða toóh ðaa heel wo'eenaa ða pokðan Yéesu bi ða míndi ki'apluk wayee ða hottii.
- ⁵⁶ En ki' enaa, ðo' ðiyewin pokðuseerari wo'een, wayee iñcaa ða wo'eeda taabéeri †††. ⁵⁷ Laakka ðuwaa koluk kipoki'ti iñii wii:
 - ⁵⁸ - ðí kelohin yaa wo' an: «Mi hay kipook Kaanfi Kooh, fii hëwrohu na yah ðo'ða, ee mi tawah filiis ga bes kaahay, faa hëwrohsannndii na yah ðo'.» †††
 - ⁵⁹ Wayee ga iñaama sah wo'eencaagaða taabéeri.
 - ⁶⁰ Waa ennda ða, ha'-kaadaa sarahohcaa kolukka ga fikú ðeéβ, meekissa Yéesu an:
 - Fu taasoo dara ga iñii ðuwii ðii yammbaaðane?
 - ⁶¹ Wayee Yéesu taassii, ðekohha cel. Ha'-kaadaa sarahohcaa meeki-sissari an:
 - Fu yëri en *Kiristaaniine*, *Kowukii Kooh* yii laak ndamðane?
 - ⁶² Yéesu taassa an:
 - Ee, mi yëri ya, ee ðú hay kihot *Kowukii ðii* yun, hanoh yah-ñaabaa Kooh yii wëñ ðeéβ doolida, ee ðú hayyi kihot ya taam na yaayeelcii asamaan ya yoonsuki †††.
 - ⁶³ Daama, ha'-kaadaa sarahohcaa ða'ta kúltifaagari ndaga ki'ayluk, ya wo''a an:
 - Du laakis ya sooli ga wo'een seedi? ⁶⁴ Béeβpúu ðú keloh ga, ðasin Kooh. ðú inoh ya ga?
 - 'Buwaa ðeéβ tíkussa Yéesu saboh ee ða wo''a an ya jomin ki'apu. ††
 - ⁶⁵ Laakka ðuwaa dalu kitoos ga ðook Yéesu, ða kúnnda fikíifaanaa, ða dúukiri ee ða wo'iri an:
 - Líruka, wo''aa ðii feekkaaða?
 - Ee súrgacaa abussari, ðaa mítisohhi na pa'caa. ††

††† Abaa Buba Wo'een ki' Arameyeekaa «Abaa» hotuk ga bíncaa múus, ee wëri en teekaa kowu ðayohi paamciða. § 14: 47 Mëdírohat na Saŋ 18: 26. §† 14: 50 Mëdírohat na 14: 27. §†† 14: 56 Mëdírohat na Kañcaa 27: 12; 35: 11. §‡ 14: 58 Malkat Saŋ 2: 19. §†† Malkat iña ðeestíru ga Mëccée 26: 64. §† 14: 64 Malkat Léwítik 24: 16. §‡ 14: 65 Mëdírohat na Ísayii 50: 6.

Pee' taasukka Yéesu

(Mëccëe 26: 69-75; Lúkkaa 22: 56-62; Sanj 18: 15-18,25-27)

⁶⁶ Daa Pee' enee ga hëtaa ga kakayda, laakka mbindaanaa hay, bok ga ðuwaaw lëgëyi' ha' -kaadaa sarahocaa da. ⁶⁷ Ya hotta Pee' yaa yoonuk, ya malakkari, wo' a an:

- Fu ðan, fu enee na Yéesu Nasareet .

⁶⁸ Wayee Pee' taasukka an:

- Fu wo' ya? Mi inohoo inii fu waa' kiwo' da.

Lëehi' ta ya kolukka, meyohha hëtaa, yaa aaw ðak halaa. Siik-pabu konnda. [†]

⁶⁹ Wayee mbindaanaa hottari, dalissa kiwo' ðuwaaw enee daama da an:

- Bii yii bok ga ða!

⁷⁰ Pee' taasukissa. Ga fikii jutuut, ðuwaaw enee daama da wo' sissa Pee' an:

- Fu jom kibok ga ða, ndaga fu ðan, fu kúlkoh Gëlfílee.

⁷¹ Daama Pee' yaa en ga kicojuk na kiwaat an:

- Mi inohoo ðaa ðu wo' oo yaama.

⁷² Ga ðekataama, siik-pabu konnda koda wukanakwaa.

Pee' niindsukka inaa Yéesu wo' eerida, an: «Balaa siik pabu kon bes kanakaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.» Pee' ennda ga kikoduk ^{††}.

Yéesu ðayussa ga fikii Pílaat

(Mëccëe 27: 1-2,11-14; Lúkkaa 23: 1-5; Sanj 18: 28-38)

15 Ga kímáa cuut, sarahocaa ðiyaak ðaa, yaakcaa yaawúu' caa, jëgíroh-waascaa na ðuwaaw tes boku ga paanaa yaawúu' caa wiyaaakwaa da, hídhossa kituuki' yen ga inaa aaw ga Yéesu. Ba poklukkari, ða ðayari, tikussari ga yah Pílaat. ² Pílaat meekissa Yéesu an:

- Fu Yëri en buurii yaawúu' ciine?

Yéesu taassari an:

- Fu yii wo' ka.

³ Sarahocaa ðiyaak ðaa yabussa Yéesu ga enaama ciyewin. ⁴ Pílaat meekissisa Yéesu an:

- Fu taasooone? Man fu keloh ga inii ða yamma da!

⁵ Wayee Yéesu taasissii, inaaama jaahalla Pílaat.

Yéesu tikussa kikaan

(Mëccëe 27: 15-26; Lúkkaa 23: 13-25; Sanj 18: 39-19: 16)

⁶ Ga feet Paakaa en ðeeb, Pílaat méyi' ða ðo' yínoo ga ðuwaaw abu ga kasu da, yaa mbooloomaa waa' da. ⁷ Waama, lak laakin ðaa en ga kasu, teeku Barabaas, ya na ðuwaaw taabee nari da. Ba apee ðo' ga heñaaga ða na nguuraa Room da. ⁸ Mbooloomaa lappa bi ga kaan Pílaat, ða meekissari ya tumi' ða inaa ya meereeba kitumi' da. ⁹ Pílaat meekissa ða an:

- Dú waa' mi méyi' túu buurum yaawúu' ciine?

¹⁰ Ya wo' ee inaaama ndaga ya inoheera an kisootukoh Yéesu tahee bi sarahocaa ðiyaak ðaa tikussari ga yahci. ¹¹ Wayee sarahocaa ðiyaak ðaa ðaa obis ðuwaaw ða wo' Pílaat ya nami' ða kiméyi' Barabaas. ¹² Pílaat ðeßissa daa karam an:

- Kon mi tuman na, na ðii ðu teek buurii yaawúu' ciida?

¹³ Ba ðaa fiipis an:

- Daayaari ga kuraa!

¹⁴ Pílaat meekissa ða an:

- Inii yibóni' yii ya tum da ya?

Wayee ða ðaa wën kifip didóoli' an:

- Daayaari ga kuraa!

¹⁵ Pílaat waaree kisóosi' keeñcaa ðuwaaw, ya méyi' ta ða Barabaas; lëehi' ta ya feeklukka Yéesu na karawaas, ya erohhari kidaay sunee ga kuraa.

Soldaa' caa ðaa ñaawaloh Yéesu

(Mëccëe 27: 27-31; Sanj 19: 2-3)

¹⁶ Soldaa' caa ðayussa Yéesu ga ðuuy' kaanfaa ha' -kúlkaa (wëri en ga Peretuwaaraa [†]), ða nëgírohha soldaa' caa fodaaw ga ða ða ðee ða. ¹⁷ Ba

[†] Laakin ga këyitcaa ci' ewaaca caa laakoo «Siik-pabaa konnda».

^{††} Malkat 14: 30. Laakin ðuwaaw bín an «Ya foolla, me'ca, yaa koduk» wala «ya halaat ga inaaama hen, yaa koduk» wala ðan «ya kúnnda hafa, ya yaa koduk.»

[‡] Peretuwaaw' wëri en ga daa güwernëe' wala ðuwaaw kuliyuk soldaa' caa ðek da. En ga Roomaa, peretuwaaw' jomin ki' en kaanfaa buura fyaakfaa. Malkat Mëccëe 27: 27; Sanj 18: 28; Tumeen 23: 35.

ekka Yéesu kúlti fiyo' oh ^{††} cor, ee ða tíki' tari ga hafa inaa fodii baanu-buu', terohu na lúp, wíllawa. ¹⁸ Lëehi' ta ða ðaa këni' ti an:

- Pesa, buurii yaawúu' cii!

¹⁹ Ee ða feekiri ga haf na doo', ða toosi ga ðookci, ee ða yi' ga fikíci fodii ðaa ða e' cee'. ²⁰ Waa ða lëehi' tari kiñaawaloh fodaama, ða nísí' tari kúltífaa fiyo' ohfaa, ða ekissari kúltícaagari. Lëehi' ta ða ðayari fooh, kidaay neeri ga kuraa.

Yéesu daayussa ga kuraanaa

(Mëccëe 27: 32-44; Lúkkaa 23: 26-43; Sanj 19: 17-27; Galaat 3: 13)

²¹ Soldaa' caa gítínussa ðaa wo' u Simon ee ðek Síreen, paam ði' Élfk-saan na Rufus ^{††}, kiníkkuk kuraanaa Yéesu. Lak ya en na kipaaf, ya meyoh yooncaa. ²² Ba ðayya Yéesu bi ga ðekataa wo' u Golgotaa, wëri en «Loon-haf». ²³ Ba e' tari biiñaa atukohu na mékín kedikka wo' u mi' d' a ^{†††}, wayee ya sannga. ²⁴ Ba daay' cari ga kuraanaa, ða warohha kúltícaagari, ða yípee tukiisii ki' inoh inaa ðaa en ðeeb laakan da.

^{†††25} Enee ga wahtu yoo' -yoo' ga waa ða daay' ci ga kuraanaa da. ²⁶ Inaa bínsee ga ðook kuraanaa ee ðeesti' inaa tahhi ki' apu da enee: «Buurii yaawúu' cii». ²⁷ Ba daay' ca ga kuraa fodaagari tumoh-kofeel ðanak, yii ga yahci ñaam, yínoo ga yahci sej. [28] [§]

²⁹ Buwaa kooree daama ðaa paaf da, ðaa këkit haf, ðaa ðassi an:

- Aca! Fu yii fu wo' an fu yah kipook Kaanfaa Kooh ee fu tawahisfa ga bes kaahay da ^{††}, ³⁰ somaa haffu, fu yoosuk ga kuraanii!

³¹ Sarahocaa ðiyaak ðaa ðan na jëgíroh-waascaa, ga ðuuy' ða, ðaa ñaawaloh Yéesu an:

- Ya músalín ðuwii ði' inoo ee ya mínoo hafci kimúsall! ³² Ya Kiristaanii, buurii ðu-Isarayeel, ya yoosukat kimma ga kuraanii ati ði' mín kihot ee ði' gëm!

Buwaa daay' see ga kuraa fodaaw Yéesu da, ðaa ðassi ðan.

Kaanaa Yéesu

(Mëccëe 27: 45-56; Lúkkaa 23: 44-49; Sanj 19: 28-37)

³³ Ga wahtaa nohaa tuuk ga ðook da, bi ga wahtu kigoonaluk, Kooh níussa kërúus ga kúlkaa tooh. ³⁴ Ee ga wahtu kigoonaluk, Yéesu lessa koonaa didóoli' an:

- Élóyi, Élóyi, lema sabaktani? (Wëri en: «Koohyigoo, Koohyigoo, inii tah ya fu foñnjoo?» ^{†††})

³⁵ Ga ðuwaaw enee daama da, laakka ðuwaaw, daa ða keloheeri ða dalla kiwo' an:

- Súkúrukut, yii ðay Ili!

³⁶ Yínoo ga ða foolla, ðee ða epos, ñoonndawa ga biniiga', ya pokkawa ga siñdaa doo', lëehi' ta ya noonndawa Yéesu ya ðuuy' wa ^{††}, ee ya wo' an:

- Ísat rek ðu malak ati Ili hayyi kihay kiyóosi' ati na!

³⁷ Wayee Yéesu lessa koonaa kiyaak, lëeh dukka.

³⁸ Ridóonaa wiyaaakwaa ^{†††} poksee ga ðuuy' Kaanfaa Kooh, kún ðekataa wën kisela' da dalla ki da' kom kanak, aboh ga ðook bi ga kakay.

³⁹ Soldaaraa yiaak yaa kuliyuki ðo' ðitéemée' ga heñ da ee tuukee ga fikii Yéesu da, daa ya hotee ga kaanaa Yéesu waama, wo' a an:

- Kayoh-kayoh da, ðii yii enee Kowu Kooh!

⁴⁰ Laakeera ðan ðeticea ensee di' úsaayi', ðaa malak ga. Mëri-Malleen bokee ga ða, na Salomee na Mëri eew ði Saak yijutuut na Yosee.

⁴¹ Beticea Mëri taamsee na Yéesu ee ðaa toputu' ussi ga waa ya en ga Gëlfílee da. Laakeera daama ðan ðeti ðiyewin ðiilis ðaa taamsee nari Yéerúsaleem.

Yéesu ðayussa loycaa

(Mëccëe 27: 57-61; Lúkkaa 23: 50-56; Sanj 19: 38-42)

⁴² Ga besaa waayukaa feetaa, ennda goonataa besaa Sabat, lak Kooh ya hoo ð, ⁴³ Yoseef ee ðek teeraa Arimatee ^{††}, hayya. Inaa ðo' yiaak ga ðuwaaw bok ga paanaa yaawúu' caa wiyaaakwaa da. Ee ya ðan ya sekee Nguuraa Kooh. Ya laakka fit kika' ga Pílaat kimeekisohhi faraaffaa Yéesu. ⁴⁴ Kiteel kikaankaa Yéesu betta Pílaat. Ya ðaylukka kon soldaaraa

^{††} Kúltífaa fiyo' ohfaama hëwrohu na piis wilëeki' -dooli, ee buu' caa na ðuwaaw ðiyaak ðaa ðëri laakfa ki' ekuk. ^{†††} 15: 21 Mëdírohat na Room 16: 13.

^{†††} Anahaagari lëel' ðin ðo'. Ba ereewa Yéesu, an en' ana ya yéegoo mesik-laataca. ^{†††} 15: 24 Malkat Kañca 22: 19. [§] (Fodaama inaa Këyitfaa wo' eed fa matta, an: «Ya kíduunun ga tumoh-kofeelca.») Wo' eencuma hotukkii ga këyit ciyewin ga këyitcaa ðe ð kibídu da. Malkat Lúkkaa 22: 37; na Ísayíi 53: 12. [†] 15: 29 Malkat Kañca 22: 8; Marka 14: 58; Sanj 2: 19. ^{†††} Kañca 22: 2 ee wo' u ga ki' Arameyee. [§] 15: 36 Mëdírohat na Kañca 69: 22. ^{†††} 15: 38 Malkat Eksoot 26: 31-33. [†] Arimatee ðekataa hanoh Yéerúsaleem ga inaa aaw aasaa' -noh ee díkaanti ða tumin kíloomeet 35. Malkat ðan Mëccëe 27: 57.

yiyaakyaa kuliyuki bo' ditéemée' ga heñda, kimeekissi ati Yéesu maañin kikaan. ⁴⁵ Daa soldaaraa taaseeri ga iñaama, ya onnda Yoseef kiβeβ faraaftaa. ⁴⁶ Yoseef lommba piis fodii mēlikaan, yóoski'ta Yéesu ga kuraanaa, múullari ga piisaa, lēehi'ta faanneerari ga noŋ-loyaa yotu ga atoh. Lēehi'ta ya pírginnda atoh wiyaak, laŋga halaa loyaa. ⁴⁷ *Mēri-Malleen* na Mēri eew ñiYoosee ñaa malak ga daa Yéesu ekohuɗa.

Yéesu mílissa

(Měccée 28: 1-8; Lúkkaa 24: 1-12; Saŋ 20: 1-10; Kañcaa 16: 8-11; Tumeen 2: 23-32; 1 Korenti 15: 1-28)

16 Ga waa besaa *Sabat* paaffa, *Mēri-Malleen*, Salomee na *Mēri* eew Saak lomussa la 'koleñ ki'éeñi'nee faraaftaa Yéesu. ² Cuut ga kima besaa ðeβ ga siminaaɗa, lak nohaa waa mey, ña ñaa yah loycaa. ³ Ba ñaa wo' ga dkaantiña an:

- Ati ñii yahhuu kipírgini' atohaa ga halaa loyaa, bi úsaayɗa ña?

⁴ Wayee daa ña malak hen, ña hotta an atohaa enee wiyaakaa-yaak waama, pírginuunun bi hanohin yahaa. ⁵ Ba aassa loyaa Yéesu. Ba hot-ta oomaa-fiilaa ekuk kúlti fihoo'ta ee fiyaanaaw ðer, yugin ga ñakaa hanoh yah-ñaamɗa. Ba títtat. ⁶ Wayee oomaa-fiilaa wo' aña an:

- Kaa títtat. Dú heel Yéesu *Nasareet*, ñaa daaysee ga kuraanaaɗa.

Mílisin! Ya gaa dii. Malkat, ðekatii ya faanohseeɗa weema. ⁷ Wayee karat, dú wo'nee Pee' na tēelbēecaa tesɗa an ya ðēwírukinndú Gēlilée, dú hotnanndi daama, foda daa ya wo'eerúukaɗa †.

⁸ Beticaa meycaloyaa, ñaa núp. Baa saak ndaga kitít. Ee ña wo'ii ken dara ndaga kiniik.

Yéesu teewukohha ga Mēri-Malleen

(Měccée 28: 9-10; Saŋ 20: 11-18; Lúkkaa 24: 9-45)

[⁹ Waa Yéesu mílissa ga kima besaa ðeβ ga siminaaɗa, ya ðeβpa kiteewukoh ga *Mēri-Malleen* yaa ya nísee gari raβcaa ñiyit-nañanakbaaɗa. ¹⁰ Mēri-Malleen yaama ka'taka kiβeesti' ñuwa enee

† 16: 7 Malkat 14: 28.

nariɗa, ya laakkaña ñaa feekoh haf, ña ñaa looyoh. ¹¹ Waa ñuwaama kelohu an Yéesu yaa pes ee Mēri-Malleen hotinndiɗa, ña gēmbbiiri.

Yéesu teewukohha ga tēelbēe ñanak

(Lúkkaa 24: 13-35)

¹² Tíkissa ga, Yéesu teewukohha ga bo' ñanak ga tēelbēecaa, na jēmma wiliis, lak ña meyin ðekaa ñaa yah. ¹³ Ba ñoyukka kiyēegalka tēelbēecaa tesɗa, wayee ña gēmbbiña ñan.

Yéesu teewukohha ga tēelbēecaa ñidaaŋkaahña na yínooyaa

(Měccée 28: 16-20; Lúkkaa 24: 36-49; Saŋ 20: 19-23; Tumeen 1: 6-8)

¹⁴ Yéesu mēñdohha kiteewukoh ga tēelbēecaa ñidaaŋkaahña na yínooyaa, lak ña en na kiñam. Yéesu ña'taba ga daa ña gēmbbiɗa, na daa ña yēgís ga keeñ bi ña tookkii kigēm wo'eenca ñuwa hotti, lak ya mílisinɗa. ¹⁵ Lēehi'ta ya wo' aña an:

- Wílat éldúna tóoh, dú jangatnee *Hewhewii winéw'wii* ga ñuwii ñeβña. ¹⁶ Baa gēm garoo ee ya bētisi' unaa, hay kimúc, wayee ñaa gēmbbiinaa hay ki'atti'u kikaan. ¹⁷ Ee kintaancii cii cēri taabukan ñuwii gēmanɗa: ga teekko, ña hay kikaal raβcaa ga ñuwa, ña hay kiwo' lak ci'as. ¹⁸ Luu ña abee goŋ ga yahcaagaña, ña an ndom, dara dalooña. Ba hay kitik yahcaagaña ga dúukooli' caa, ee ñaama hay kiwak.

Yéesu ñoyukka ga Kooh

(Lúkkaa 24: 50-53; Tumeen 1: 9-11)

¹⁹ Waa Yéesu, *Ha'mudii*, lēehi'ta kiwo' naña fodaama, ya ñēwírussa, aawwa asamaan, ee ya yugohneera Kooh ga yah-ñaabaagari ‡.

²⁰ Tēelbēecaa karussa daa en ñeβ kijangatnee Hewhewaa winéw'waa. Ha'mudii yaa lēgēy naña ee teewohha na kintaancaa taam gaɗa, an wo'eenaa Kooh kayoh. Aameen.]

†† 16: 15 Mēdírohat na Tumeen 1: 8. ‡ 16: 19 Mēdírohat na Tumeen 1: 9-11.

LÚKKA

Wo'eencii lëgis Këyítfaa

Wii wëri en Hewhewii winéw'i wii Lúkkaa bín'á. Lúkkaa bokéerí ga apotaa'caa Yéesu, wayee ya enee na ðuwa taabee na Yéesu'á, kimeekis'ba bi lee' daa kipeskaa Yéesu madee'á. Waa ennda á, ya bínnda këyítfaa fii, ya wosohhafa filiici Tewoofiil. Lúkkaa enee doktoo' ee ya taabin waas ciyewin na Pool yaa Yéesu tanukee ga waas Damaas tumbari apotaa'á. Ga ðéé' ðuwii bín ga loo Hewhewii winéw'i wii'á, ya don yëri enndii yaawú' ga. Ya yewinnda kibéesti' ga daa baahcaa yaawú'caa man'á, doonaa ðuwa foda gari mín ki' inoh dijófi' áa en Yéesu'á. Lúkkaa wo'ee an yaawú'caa enee na kiseku buuraa Yah'ba kimúsál'á. Buuraama yëri en Músalkaataa seldíga-Koohcaa yéegalohee ga Këyítfaa fisela'í'faa an Kooh hayyi kiwos éldúna'á. Kooh inoheera an Músalkaataama laakkiinaa, ðéé' ðuwii hay kisan'ku'. Inaama tah ya wosohha Kowukaagari ya laakka ka don'á, kimúsál ðuwa gëman gaka'á, heetoo heet. Yéesu Kiristaa yëri en Kowukaama. Lúkkaa bídín ga këyítfaa daa kilímukkaa Yéesu enee'á, na ina Yéesu tum ga éldúna'á, ina ya jëgí' ðuwa'á, ina aaw ga kikaankaa na kimílskaagari. Yéesu jëgíree ðuwa ee ya yërméerí wo'eenci; ya yaa wëki' d'úukoolí'caa, yaa kaal ra'baa ga ðuwa, ya yaa tum enaama cidóoyí' waa'.

Lúkkaa bídín ðan këyít filiis, faa teeku "Tumeencaa apotaa'caa". Ya ðéesti' ga këyítfaama ina dalee apotaa'caa aboh ga waa Yéesu ðëwiru asamaan'á, na daa kikerceen kooroh bi le" a daa en ðéé' ga éldúna.

Këyítfaa Lúkkaa bín'á mínin kimédírohu lool na ina Méccée bín'á, na Marka ðan, ee wa tíдох anee:

- 1 - Inii tah Lúkkaa kibín këyítfaa ()
- 2 - Kilímukkaa Sañ-Bétis na kilímukkaa Yéesu ()
- 3 - Jangataa Sañ-Bétis ()
- 4 - Sañ bétis" a Yéesu, Seytaani fi' ta Yéesu ()
- 5 - Yéesu tessa ga gohaa Gélilée ()
- 6 - Yéesu meyohha Gélilée yaa Yah Yéerúsaleem ()
- 7 - Bescaa méenjoh ga kipeskaa Yéesu'á ()
- 8 - Yéesu mílissa ga kikaankaa ()
- 9 - Yéesu feeñukka téelbéecaagari; Yéesu ðoyukka ga dook ()

Inii tah Lúkkaa kibín'á

Filiis Tewoofiil,

1 'Bo' ðiyewin daluunun kibín tóoh ina laakee dii ga d'uuy'á'á. ² 'Ba ðéesti'ka foda daa ðuwa maasohsee inaama wo' seeka na kúuw'á'á, ga waa inaama dal, ee ða enee yéegaloohcaa wo'eenaa Kooh. ³ Këri tah, Kiyakii, mi ðan waa mi heella bi jof wëe' wëeraa ga ina laakee'á tóoh, aboh ga dalaaraa, helloo ka 'ta ga kibéesti' taaca ga bín wínoo wínoo. ⁴ Fodaama fu inoh bi jof an inii fu jëgíru'á, kayoh fiyaak.

Malaakaa yéegaloohha kilímukkaa Sañ

⁵ Waama lak *Eroot* en buu' ga kúlkaa Yúudée. Laakka sarahohaa teeku Sakari, bokee ga lagaa sarahohcaa ensee na *Abiyaa'á*. 'Betici teeksee Il-isabeet ee bokee ga gúraa Aaron. ⁶ Sakari na ðetici Ilisabeet júbseera ðéé'ba ga fikii Kooh, ða taabuki ga daa gën'á Waas-Kooh na ina ya nakoh'á. ⁷ Wayee ða laakéerí kowu ndaga Ilisabeet mínéerí kilaak, ee ða ðanak, ða ensee yaak.

⁸ Laakka bes, Sakari enee na kitum lëgëy-sarahohaagari ga fikii Kooh, lak ðuwa ya bok na'ba'á, ðëri hëyrohee kitum bërii. ⁹ Ga baahaa sarahohcaa, ða daani kiyip tudoo' ki' inoh ða inaama hídan gari'á. Ina hínnda ga Sakari, ya jommba ki' aas d'uuy *Kaanfaa Kooh* ga ðekataa wën kisela'á, kitëki' cúuraayaa. ¹⁰ Bi'bo' ðiyewin enussa ga fooh, ða kím Kooh daama ga wahtaa cúuraayaa taalú'á. ¹¹ Waa ennda á, laakka *malaakaa* Kooh mey' ga fikii Sakari, tuukohha ina hanoh yah ñaabaa ðekataa tékírohsi cúuraay'á. ¹² Daa Sakari hoteeri hen, fitaagari tuukka tek, ya títtá tír. ¹³ Wayee malaakaa wo'ari an:

- Kaa niik dara Sakari, ina fu kím'á Kooh took'ínndaari: 'Betifu Il-isabeet hayyaa kilaaki' kowu kiy'aal, ee fu teekanka Sañ. ¹⁴ Keeñfu hay kisoos gari lool, ee ðo' ðiyewin hay kine'óluku ga kilímukkaagari.

¹⁵ Ndaga ya hay ki' en ðo' yiyaak ga fikii *Ha' mudii*. Ya Yahhii anoh, enndii biin enndii anahaa laallukohi ðo', ee aboh ga daa ya enan sah ga lookaa eeci'á, ya hay kilíf na doolaa Helaa yisela'í' yaa. ¹⁶ Ya hay kitah bi *bu-Isarayeel* ðiyewin gëmaatu ga Ha' mudii en Koohyiga'á. ¹⁷ Ya hay kitín ga fikii Kooh, líif na hel na doolaa seldíga Ili ðayee'á. Ya jú-

wohi' paamuncaa na towutaa, ya haydoh keeñ sagoh-taycii ga halaat cijúwi'; fodaama ya waayuki' Ha' mudii ðuwa sekanndi'á.

¹⁸ Sakari loffa malaakaa an:

- Mi inohan inaama na? Ndaga mi gu'gi, ee ðetiroo ðan yakakin.

¹⁹ *Malaakaa* taassari an:

- Mi yëri en Gëbiríyeel. Mi en ga fikii Kooh, kitum ina ya nakoh'á. Ya woseeroo kiwo' aa na kiyéegallaa *Hewhewii winéw'i wii* wii. ²⁰ Diima fu hay kiluub, fu mínandii kiwo' bi ga daa inii mi wo'á laakan, ndaga fu gëmbii wo'eenigoo Yah kilaakoh ga wahtaagawa'á.

²¹ Waama, lak ðuwa ensee na kíkím Kooh ga fooh'á ða sek Sakari daama. 'Ba jaahli' a ga daa ya tes ina maanin ga ðekataa wisela'í' waa ga d'uuy *Kaanfaa Kooh*. ²² Ga waa ya mey'ca, ya mínndii na'ba kiwo' ee ða inohha an ya hot yen ga ðekataa wisela'í' waa. Ya tessa luub, ee ya wo' i na'ba na yahcaa.

²³ Waa bescaa Sakari jomee kihëyroh ga *Kaanfaa Kooh* leehha, ya ðoyukka kaanci. ²⁴ Bes cera tükka ga, ðetici Ilisabeet ennda na look. Ya ðaakukka ñiin ciyëtúus ga kaanci. Ya wo'ee ga d'uuy'ci an: ²⁵ «Inii yii, Kooh tumi' toori: Ya malkinndoo bi ya nisinndoo ga ina enee kaciroo ga d'uuy' ðuwi'á.»

Malaakaa yéegaloohha kilímukkaa Yéesu

²⁶ Waa lookaa Ilisabeet laak ñiin ciyitniinoo'á, Kooh wossa *malaaka* Gëbiríyeel ga teeraa *Nasareet*, ga gohaa Gélilée. ²⁷ Ya wossari ga oomaa-jowaa onohu kipañ ga oomaa-filaa teeku Yoseef, kucaasamun *Dëwit*. Oomaa-jowaa teeku Mariyaama. ²⁸ *Malaakaa* aassa kaan Mariyaama, wo'ari an:

- Jam namohat naraa, fu yii Ha' mudii teeb kifjokigari'á! Ya yii naraa.

²⁹ Daa Mariyaama kelohee ina malaakaa wo' yaama, fitaagari tuukka tek. Ya yaa wo' ga helaagari an: «Këñ'ðohuma waa' yee kiwo'e?»

³⁰ Malaakaa wo'ari an:

- Mariyaama, kaa niik, fu newin Kooh. ³¹ Diima, fu hay ki' en na look, fu laak kowu kiy'aal, fu teekka Yéesu. ³² Ya hay kiyak ga fikii ðuwii ee ya teeksan Kowukii yii ga dookaa-ðook'á. Ha' mudii en Kooh'á hayyi ki-

† 1: 17 *Malkat Malasii* 3: 23-24.

tum buu' foda caasamci Dēwít. ³³ Ya Yah buurii ðu-kaan *Yakoop* bi taa' ee nguuraagari leehoo taa'.

³⁴ Mariyaama loffa malaakaa an:

- Iñaama mínan na ki'en? Mí inohoo Yaal.

³⁵ Malaakaa taassari an:

- Helii yisela 'i'yii hay kiyosook ga ðookfu ee doolaa meyoh ga Kooh yii ga ðookaa-ðookfa uúllaa fodii séegú. Kéri tah oomaanii Yah kilí-muð'a Yah kibayu yisela 'i'yii, *Kowukii Kooh*. ³⁶ Malka, mbokfu Ilisabeet, ya ðan, yaa na look, kowu kiya'al, ga kiya' ðuci. 'Baa wo' see an mínoo kilaak kowuða, yaa ga ñiin ciyitniinoo wati. ³⁷ Ndaga dara woónjii Kooh.

³⁸ Mariyaama wo' a an:

- Mi en ñaamii Ha' mudii. Ñiini fu wo' garooða, laakohat ða.

Malaakaa tagohha nari, yaa Yah.

Mariyaama ka'ta kibaað Ilisabeet

³⁹ Ga wahtaama, Mariyaama ðewukka, yaa gaaw kiya'ah ga ðak gohaa Yúudée wiyéwni' janjanwaa, ga teeru wíinoo daama. ⁴⁰ Ya aassa kaan Sakarí, ya kéni'ta Ilisabeet. ⁴¹ Kowukaa ga lookaa Ilisabeetfa yéngéluk-ka ga ðuuy'ci ga wahtaa Ilisabeet keloh kéñ'ðohaa Mariyaama. Ilisabeet líiffa na Helaa yisela 'i' yaa. ⁴² Ee ya yaa wo' didóolí' an:

- Kooh wéñnjaa kibarkeel ga ðeticii ðééðba ee ya barkeelin kowukii fu Yah kilaakfa. ⁴³ Mi yéri en ða, bi eew Ha' mudii, hay kaanndoo?

⁴⁴ Ndaga malka, daa mi kelohee kéñ'ðohiigaraa hen rek, kowukii dalla kiyéngéluk ga lookiigoo ndaga kisafa'. ⁴⁵ Fu yewinin múu', fu yii fu gémin an iña yéegalohu ga teekaa Ha' mudiiða, hay ða kilaakoh.

Mariyaama Yeekka Kooh

⁴⁶ Mariyaama dalla kiwo' an:

- Fítiigoo ðééðwa wii kañ kiyakkii Ha' mudii,

⁴⁷ ee keeñjoo soosin ga Kooh, Músalkaatiigoo.

⁴⁸ Ndaga ya malkinndoo, mi ñaamiigari ee mi enndii daraða.

Aboh ga diima, ðuwii wati na ðaa hayandfa, bi taa' wo'san garoo ðaa yewinin múu'.

⁴⁹ Ndaga Kooh yii laak dooliiða tumðinnndoo enaama yiyaak. Teekiigari sela'in.

⁵⁰ Ee ya hay kiyérem ðuwaa niikussi fodii Koohða, bi taa'.

⁵¹ Ya tumin enaama ciyaak na dooli yahci: ya aañin ðuwaa tíku hafða ga ðookfa.

⁵² Ya kaalin buu' caa ga nguuraa ða enohða, ee ya ðéwi'ta ðuwaa enussii daraða.

⁵³ Ya erin ðuwaa yaabða enaama cinéwi' bi dooyin, ee ya ðoy'kidohin ha' -alalcaa yah ðuucuu.

⁵⁴⁻⁵⁵ Ya hayin ki'amðoh *ðu-Isarayeel*, súrgaciigari:

ya alii múk kiteewoh yërmaandaagari ga *Abaraham* na ðuwaa meyoh garíða bi taa'a foda daa ya dígeeka caasamuncaagaruða.

⁵⁶ Mariyaama tessa na Ilisabeet iña le'in ñiin kaahay, léehi'ta ya ðoyukka kaanci.

Kilímukkaa Sañ-Bétís

⁵⁷ Wahtaa Ilisabeet jomee kilaakoh kowuða le' a, ya laakka kowu kiya'al. ⁵⁸ Buwaa ðék nariða na mbokcaagari yéegussa an Ha' mudii, teewinndi yërmaandi wiyaak, ee ðééðba ðaa nebluk ga iñaama nari.

⁵⁹ Waa ku'oomaakaa límukka bi laakka bes ciyitnakaahay, ðuwaa hayyaja kigú' i. 'Ba waareja ki'e' teekaa paamci, Sakarí. ⁶⁰ Wayee eemunaa loffa an:

- O'óo, ja teeksan Sañ.

⁶¹ Ba wo' ari an:

- Man laakoo mbokfu yaa ðay teekuma!

⁶² Buwaa meekisohha paamunaa na yahcaagaða, ya wo' ða daa ya waa' kiteek kowukaagariða. ⁶³ Sakarí nakka ðuwaa, ða haydohi'ti haanga wibidaah, ya bíndaa an: «Teeku Sañ.» Buwaa ðééðba jaahli'ussa ga iñaama. ⁶⁴ Ga ðekataama, perimpaa Sakarí lógisukka, ya mínnda kiwo' foda múus, ya yaa kañ Kooh. ⁶⁵ Buwaa ðék nari ga ðekaaða titussa ga iñaama, ee ðuwaa ðaa ðééstíroh iña laakee yaa-ma ga ðuuy' janjancaa ga gohaa Yúudée tóohða. ⁶⁶ Baa iñaama aasin nofci ðééð, ammbaka ga helci ee ya yaa wo' an:

- Ku'oomaakii jii Yah ðee?

En ki' enaa, doolaa Ha' mudii, enee nari.

Sakarí Yeekka Kooh

⁶⁷ Sakarí, paam ku'oomaakaa líiffa na Helaa yisela 'i' yaa. Ya yaa jangat fodii *séldíga-Kooh* an:

⁶⁸ - Ha' mudii, Koohyii ðu-Isarayeel, kañsat, ndaga ya hayin kibaað na kilaassuu, ðu ðuwiiigari.

⁶⁹ Ya wosinnduu Músalkaat yiyaak, yaa bok ga nílal buu' *Dēwít*, súrgaagari.

⁷⁰ Ya yéegalohheera iñaama kiméeni', koorohhawa ga túuwtaa séldíga-caagari ðisela 'i' ðaa ensee waamaða:

⁷¹ Ya dígohee an ya hayyuu kimúsal ga ðuwii sagoh naruuða na ga yah ðuwii waarussii garuu kihotða.

⁷² Fodaama ya teeð caasamuncaaruu yërmaandaagari, ee ya alii kifiliimunkaagari kiséla 'i' kaa na ðuunciða.

⁷³ Kooh dígee caasambuu *Abaraham*, ⁷⁴ an ya hayyuu kimey'doh ga yah ðuwii enu naru kilebirohða, doonaa ðu mínndi kijaamuk

fodaama, na fit wiyégísi'.

⁷⁵ Doonaa ðu sela' ee ðu júð ga fikíci besaa Kooh onnduu kipes ðééð.

⁷⁶ Fu nak, kowuroo, fu Yah séldígi Koohyii ga ðookaa-ðookfa, ndaga fu Yah kiðéwíruk Ha' mudii, fu waayuki'ti waasiigari ya Yah kihay-ohða,

⁷⁷ na ki' inohlukoh ðuwiiigari an waasaa Yah ða kimúsalða kooroh ga kibayalkaa ða bayalsan baakaa' caagaðaða.

⁷⁸ Koohyiruu yewinin yërmaandi, kéri tah bi ya hay kiyosók' ga ðookkuu lee' laataa meyoh ðook man na lee' laataa nohaa en na kimey.

⁷⁹ En ðanaa ya léeri' ðuwaa tesu ga ñuusii ee ða ðék ga kinúp

kikaanða, ya ní' kotcaagaða, éewdohca ga waas jam.

⁸⁰ Oomaanaa yaa yak ga faan na hel. Ya tessa ga ðekat, ga égíraa, bi ga daa ya mey, ya teewukohha ga fikí ðu-Isarayeel.

Kilímukkaa Yéesu ga Betlee'em

(Mécée 1: 18-25)

2 Ga waama, buuraa yiyaak yaa wo' u Ógís nakohha an ðuwaa en ga kúlkaagari tóohða, ða bídukat bi ya inoh ga daa ða hínða. ² Bí-dukaama wéri ðéð kilaak ee wa enee ga waa Kírínús nguuruukee ga gohaa Síriiða. ³ Baa en ðééð yaa Yah kibíduknee ga teeraa ya mey-ohða.

⁴ Yoseef ðan ðéðkohha ga teeraa *Nasareet* ga gohaa Gélílee, ya yaa Yah *Betlee'em*, teeraa buu' *Dēwít* límohuða, ga gohaa Yúudée. Iña tahkaða, ya Yoseef, ya bok ga nílal buu' *Dēwít*. ⁵ Ya ka'ta daama kibí-duknee, ya taammba na jowujaagari, Mariyaama, lak na look. ⁶ Wahtaa Mariyaama jomee kilaak kowuða le' a lak ða ðaa ga Betlee'em. ⁷ Ya laakka kowu kiya'al, ennda saawaagari. Ya múulla kulii'kaa, faanndaja ga ðuuy' mbalka ndaga lak ga daa ðuwaa yuñ'fusee ga kaancaaða líifin, ee ða laakéeríi daa ða enan.

Malaakaa yéegalla nírohcaa

⁸ Ga égíraama, laakeera nírohcaa neehsee ga yopcaa. ⁹ Laakka *malaakaa* Kooh mey' gaða. Ndamaa Kooh yoosukka ga ðookfa, ennda fodii melic, wíllaða. ¹⁰ Wayee malaakaa wo' aña an:

- Kaa niikat, ndaga mi haydohi'tú Hewhew wijóft' waa Yah ki'en neblaat ga buwii ðééðba: ¹¹ wati ¹¹, ga teeraa buu' *Dēwít* límohuða, laakin Músalkaataa límuki'tú, yéri en *Kiristaanii*, *Ha' mudii*. ¹² Ee ðu inohsohanndi ga mandargii wii: ðu hay kilaak daama kulii'kaa múulu-unoh, faanu ga ðuuy' mbalka.

¹³ Ga ðekataama, laakka malaakaa ðiyewin ðaa meyoh ðook hayussa ga yaama, ða taammba ðééðba, ðaa kañ Kooh anee:

¹⁴ «Ndam aawat ga Kooh ga ðookaa-ðook, ee ga kakay jamaagari enat na ðuwaa ya tanða!»

Nírohcaa karussa Betlee'em

¹⁵ Waa ennda ða, *malaakaa* tagohussa na nírohcaa, ðaa ðoyuk ðook-Kooh. Nírohcaa ðaa wo' ga dikaantiða an:

- Du yahat kon bi ga *Betlee'em*, ðu hot iña laak daama ee Ha' mudii, hayeeruuka kiyéegaldá.

¹⁶ Ba gaawwa da kika', laakussa Mariyaama na Yoseef daama ee kulii'kaa faanuunun ga mbalkaa. ¹⁷ Waa ða hottaja, ða hannda kibéesti' iña malaakaa wo' eeða aaw ga ku'oomaakaða. ¹⁸ Béeð ðuwaa kelohsee iña nírohcaa ðéesti' seeða, jaahli'ussa ga. ¹⁹ Mariyaama nak ammba iñaama tóoh ga helaagari ee ya yaa halaat ga. ²⁰ Léehi'ta nírohcaa ðoyukussa yopcaa, ðaa ndam Kooh, ðaa kañji ndaga iña ða kelohða, na iña ða hotða. Iñaama tóoh laakee foda daa malaakaa wo' eeðakada.

† Ga baahaa yaawúu' caa, oomaa yiya'alyaa límu ðééð, jom kigúruk ga besaa wu-yitnakanakwaa ya límohuða. *Malkat Léwitik* 12: 3

†† Ga baahaa yaawúu' caa, bes dali ga noh-soos bi ga daa noh-soos haysisan

Yéesu ðayussa ga teekaagari

²¹ Waa ku'oomaakaa límussa bi laakka bes ciyitnakaahay, ja gúrussa, ða e 'tari teekaa Yéesu. Teekaa waama wëri malaakaa erohee lak Mariyaama enndii na look duum.

Yéesu teewohsuneera ga Kaanfaa Kooh

²² Besaa kisétí'sirukkaa † Mariyaama le''a foda daa Waasaa Móryís nakohkaða, Yoseef nari ðayussa ku'oomaakaa teeraa Yéerúsaleem ga Kaanfaa Kooh, kiteewohhi ga Ha'mudii; ²³ ndaga bídu ga Waasaa Ha'-mudii, an: «Kowu kisaaw ki'y'aal kaa límú ðééð faandusat Kooh.» ²⁴ Ba tummba sarah ðan foda daa ináa Waasaa nakohkaða: «Ho' -mbarfat ðanak wala ho' -húul ðanak ðiy'in.»

²⁵ Laakeera waama ga Yéerúsaleem, ðaa teeku Simewon. Baa yaama júweera ee kelohdeera Kooh ee ya sekee ðaa yah kihay kinaas coonucaa ðu-Isarayeel'ca. Helaa yisela 'i' yaa taabee nari ²⁶ ee ya inohluko-heerari ga heey' an ya kaanoo ee ya hottii Kiristaanaa Ha'mudii, woso-hða. ²⁷ Helaa yisela 'i' yaa ðayyari bi ga Kaanfaa Kooh, hídhohha lak paam Yéesu na eeci haydohuununndi daama kitum ináa Waasaa nakoh garid'a. ²⁸ Simewon ðeðpari ga yahcaagari, ya yaa kañ Kooh an:

²⁹ - Cic Kooh, diima ináa fu dígoheeda laakin. Fu mínin ki'íis súrgi-garaa ya kaan na jam.

³⁰ Ndaga mi hotin na tuhastiigoo kimúckii meyo garaaða,

³¹ ee kimúckiiima, fu waayukka ga fikíi ðuwii ðééðba:

³² Kéri en lee 'laataa tahanndaa ki'inohuk ga ðuwii ga éldúnaða tooh, ee kéri onan ndam ðu-kaanfu, Isarayeel.

³³ Paam Yéesu na eew Yéesu jaahli'ussa ga ináa Simewon wo'ee ga oomaanaaða. ³⁴ Simewon barkeellaða, wo''a Mariyaama eew Yéesu an:

- Malka, ðii yii hay kitah ðiðo' ðiyewin ga Isarayeel sooyu ga fikíi Kooh ee ðo' ðiyewin hay kimúcu. Ya hay ki'en mandargaa Kooh teewoh ee ya hay kisagu ga ðuuy' ðuwii. ³⁵ Ee fodaama, ya hay kiméyi' halaat-caa ðaakuk ga keeñca ðiðo' ðiyewin. Fu nak, Mariyaama, fu hay ki-laak mesiklaat ciyaak ga keeñfu bi man na jípil maanngaa.

³⁶ Laakeera ðan seldiiga-Kooh yiðeti, yaa teeku Aana. Paamci teeksee Fanuwel ee bok ga nílala ðu-kaan Asee'. Ya ya 'bu'eera lool. Ya enin tkíis tiyitnatanak na Yaalaa ya pajukee gari ga ki'oomaa-jowucida.

³⁷ Léehi'ta, waa Yaalaa kaannda, ya pajukissii. Ya tessa ða bi ga tikíistaa tidaañkaah-yitnataahay na tinikiistaa ya laakda. Aana tagohéeri Kaanfaa Kooh. Wekoo noho, ya enee ga kijaamuk Kooh: ya oori, ya kíimi Kooh. ³⁸ Daa ya hídukohee ga ináama, ya yaa gèrém Kooh ga ku'oomaakaa. Ee ya yaa ðeéstirukoh ku'oomaakaa ga ðééð ðuwaa seku daa Kooh laasohan ðu-Yéerúsaleemda.

Paam Yéesu na eeci ðoy'kussa Nasareet

³⁹ Paam Yéesu na eew Yéesu mètírussa kitum ináa Waasaa Ha'mudii, nakohkaða, léehi'ta ða sooffa Nasareet, teeraa ða ðékhoda ga gohaa Gélílee. ⁴⁰ Ku'oomaakaa nak, jaa yak, jaa wëñ kilaak hel, ja jaa yewin hamham ee jaa neðloh Kooh.

Yéesu han ki'aas Kaanfaa Kooh

⁴¹ Kíiskaa en ðééð, paam Yéesu na eew Yéesu daanse kikaru Yéerúsaleem ga feetaa Paak. ⁴² Ga waa Yéesu laakka tikíis tidaañkaah na tanak, ða ka'ta taari feetaa foda daa baahaa nakohkaða. ⁴³ Ga waa feetaa leehha, ða ðaa ðoyuk, wayee Yéesu, ku'oomaa-y'aalkaa, tessa ga Yéerúsaleem ee paamci na eeci inohussii dara ga. ⁴⁴ Ba tinnnda ináa hín na noh-noh wíinoo ee ða foongga rek an Yéesu yii ga ðuuy' ðuwii ða taam naðaða. Léehi'ta ða ðaa en ga kiraassi ga ðuuy' ðuwaa bókoh naðaða na ðuwaa ða inohda. ⁴⁵ Wayee ða hottiiri. Ba ðoyukka kon kiraassi bi ga Yéerúsaleem. ⁴⁶ Ga besaa wukaahaywaa, ða hottari ga ðuuy' Kaanfaa Kooh: ya yugin ga leeloo jégíroh yaawú'caa, ya yaa súkúrukda ee ya yaa meekisða. ⁴⁷ Béeð ðuwaa súkúrukseerida léy'seera ga kíinaañkaagari na ináa ya taaseeðaða. ⁴⁸ Paamci na eeci hotussi hen, ða waaru''a; eeci meekissari an:

- Kowuroo, iníi tah ya fu tummbii iníi yii? Mi na paapu dí jaahli'eera lool ga ðii dí eneera na kiraasda.

⁴⁹ Ya loffaða an:

- 'Dú raaseeroo doo ya? 'Dú inohéeri an mi jom ki'en ga kaanfi Paamboo hene?

⁵⁰ Wayee ða inohhii ináa ya waareeða kiwo'ða. ⁵¹ Léehi'ta Yéesu sooffa naða Nasareet ee ya yaa kelohi'ða. Eeci ammba ináama tooh ga

† Malkat Léwítik 12: 3-6. 'Beti han kilaak kowaa ee ka bétisi'unaa, ya hay kites bes ciyewin (bes cidaañkaah kaahay, en kowu ki'y'aalaa, bes cidaañkaah-yitniinoo na ciyitniinoo, en betinaa) balaa ya setaa

helaagari ee ya yaa halaat ga. ⁵² Yéesu nak yaa en yaak, hamhamaagari waa ðaatuk, ee ya yaa wëñ kineðloh Kooh na ðuwaa.

Jangataa Sañ-Bétis

(Méccée 3: 1-12; Marka 1: 1-8; Sañ 1: 19-28)

Iníi yii laakee ga kíiskaa kudaañkaah na kuyétúuskaa ga nguuraa buuraa yiyaakya teeku Tíbee'ða. Lak Poos-Pílaat yaa nguuruuk ga kúlkaa Yúudee, ee Eroot nguuruukee ga gohaa Gélílee, ee këméeñkíci Filiip nguuruukee ga gohaa Itúree na waa Tarakonit, Lisañas nguuruukee ga Abíleen. ² Ee ðan lak Aan na Kayif ðéri kuliyukee ga sarahohcaa ðiyaakðaa. Waama Kooh wo''a na Sañ, kowukaa Sakari, ga ðuuy' égíraa. ³ Waa ennda ða, Sañ ka'ta ga ðékcaa wíl húlúwaa Yúrdenða toohca. Ya yaa jangat an ðuwaa súpítat kipeskaagaða, ða bétisi'u, en ðanaa baakaa'caagaða bayalu.

⁴ Fodaama, ináa bínsee ga kèyítfaa Ísayii, seldiiga-Kooh'ca laakka, ndaga ya wo'ee an:

«Laakin koonaa-ðo' kaa en na kiwo' didóoli' ga ðuuy' égi'-dúndagaa an:

Waayukda Ha'mudii waasii, júwi' datti tuwaas-waastii!

⁵ Cúl-cúl hay ki'úubu,

janjan na tégel hay kihídírohu;

waascii ðeegiskohda hay kiyólóhdu,

waascii na yélti-yélticiida hay kileenu.

⁶ En ðanaa, ðaa en ðééð hay kihot kimúckaa meyo ga Koohda.»

⁷ Buwaa ðaa hay ga Sañ doo ya bétisi'ða. Ya yaa wo'ða an:

- Heet gon-saamaancii, ðii ledi'tuu ða ináa tahanndú kiréc ga aylukaa Kooh yah kihayda? ⁸ Kon tumat ináa teewohin an d'ú récukin baakaa'ciigarúu, ee kaa dalat kiwo' an:

«*Abaraham en caasambbi.» Ndaga mi wo''úu man Kooh mínin kíðeð atochii cii ya meydoh ga tucaasamun Abaraham! ⁹ Diima ðen ðan kékúsaa tímin boscaa tediktaa, kígú' nílca. Kon kedikkaa límbbii towu tíjófí' tooh, gúru, jafu ga kiwii.

¹⁰ Mboooloomaa meekissari an:

- Kon dí jom ya kitum?

¹¹ Ya loffaða an:

- Baa fu laak kúlti kanakaa, laa warohaa na ðaa laakoo, ee ðaa fu laak ináa fu ñamanaa, tumaa fodaama.

¹² Juuticcaa hayussa ðan kibétisi'u, ða meekissa Sañ an:

- Jégírohii, dí jom ya kitum?

¹³ Ya loffaða an:

- Kaa meekisohat ðuwii ináa wëñ ináa nguuraa nakohda.

¹⁴ Laakka ðan soldaa'caa meekissii an:

- Dí ðan, dí jom ya kitum?

Ya wo''aða an:

- Kaa te'at héeleis ken na dooli wala ga poki' ðo' ináa laakkii, wayee eemat ga fayaagarúu.

¹⁵ Buwaa ðaa sek ga Sañ, ndaga ðaa en ðééð foogee an hey'na Sañ yéren Kiristaanii. ¹⁶ Wayee Sañ wo''a ðuwaa ðééðba an:

- Mi, mi bétisi'úu ga músú, wayee ðaa wëñnjoo kiyak fúuf yaa hay:

mi jututun sah ga kipékis líiðcaa ñafa'caagari. Ya bétisi'anndúu ga Helaa yisela 'i' yaa na ga kiwii. ¹⁷ Kankaa kaa ga yahci, kifaa' yoonagari, ya ek tohootaa ga dapaagari; wayee feki'faa, ya hayfa kitéki' ga kiwiikkaa yímoo taa'ða.

¹⁸ Fodaama, na jégíroh ciyewin ciliis caa manða, Sañ yaa yéegal ðuwaa Hewhewaa winéwi'waa. ¹⁹ Wayee Eroot buuraa Gélílee, ga waa ya te' Erojaas ðeti këméeñkíci, ya pokkariða, Sañ ña'tari ga na enaama cibóni' ciyewin ciliis caa buuraa tumee. ²⁰ Wayee Eroot ðaatissa kitum ináa wëñ kisépi': ya amlukka Sañ ga kasu.

Sañ bétisi''a Yéesu

(Méccée 3: 13-17; Marka 1: 9-11)

²¹ Ga waa ðuwaa ðééðba ñoodussa ga músúmaa, Yéesu ñoodussa ga ðan. Waa ya ñoodussa bi ya meyc'a, ya yaa kíim Kooh. Ga wahtaama, ðook-Kooh légísuksa.

²² Helaa yisela 'i' yaa yoosukka ga ðookci fodii ináa man na ho'. Laakka koonakaa kelohuk, meyo ðook-Kooh an: «Fu yéren kowuroo ee mi waarinnnda. Keeñnjoo soosin garaa.»

Nílala ðiYéesu

(Méccée 1: 1-17)

²³ Ga waa Yéesu dal kimey' ga fikíi ðuwaa, ya laakeera tikíistaa le' tidaañkaah-kaahay. Buwaa abee an yéren kowu Yoseef yaa enee kowu Helíða. ²⁴ Helí ennda kowu Mataat, Mataat kowu Léwi, Léwi kowu Melki, Melki kowu Yanay, Yanay kowu Yoseef, ²⁵ Yoseef kowu Matacas, Matacas kowu Amos, Amos kowu Nahum, Nahum kowu Esli, Esli kowu Nagay, ²⁶ Nagay kowu Maat, Maat kowu Matacas, Matacas kowu Simi',

Simi' kowu Yoossek, Yoossek kowu Yoodaa, ²⁷Yoodaa kowu Yohanan, Yohanan kowu Resa, Resa kowu Sorobabeel, Sorobabeel kowu Salceel, Salceel kowu Néri, ²⁸Néri kowu Melki, Melki kowu Adi, Adi kowu Kosam, Kosam kowu Elmadam, Elmadam kowu Ee', ²⁹Ee' kowu Yéesu, Yéesu kowu Eliyesee', Eliyesee' kowu Yoorim, Yoorim kowu Mataat, Mataat kowu Léwí, ³⁰Léwí kowu Simewon, Simewon kowu Yúdaa, Yúdaa kowu Yoseef, Yoseef kowu Yonam, Yonam kowu Eliyakím, ³¹Eliyakím kowu Meleyaa, Meleyaa kowu Menna, Menna kowu Matata, Matata kowu Natan, Natan kowu *Déwít*, ³²Déwít kowu Yesee, Yesee kowu Yobet, Yobet kowu Boas, Boas kowu Sala, Sala kowu Naason, ³³Naason kowu Amínadap, Amínadap kowu Atmin, Atmin kowu Arni, Arni kowu Esarom, Esarom kowu Peres, Peres kowu Yúdaa, ³⁴Yúdaa kowu *Yakoop*, Yakoop kowu *Isaak*, Isaak kowu *Abaraham*, Abaraham kowu Tera, Tera kowu Nakoo', ³⁵Nakoo' kowu Sérúk, Sérúk kowu Rewu, Rewu kowu Pelek, Pelek kowu Ebee', Ebee' kowu Sala, ³⁶Sala kowu Kaynam, Kaynam kowu Arapaksat, Arapaksat kowu Seem, Seem kowu Nowee, Nowee kowu Lamek, ³⁷Lamek kowu Metusela, Metusela kowu Henok, Henok kowu Yaret, Yaret kowu Mahalaleel, Mahalaleel kowu Kaynam, ³⁸Kaynam kowu Enos, Enos kowu Set, Set kowu *Aadama*, Aadama kowu Kooh.

Seytaani fi' ta Yéesu
(Mëccée 4: 1-11; Marka 1: 12-13)

Ga waa Yéesu líiffa na Helaa yisela'í' yaa, ya meyooha húluwaa **4** Yúrdej. Helaa yisela'í' yaa woocari, ðayyari ga ðekat, ègi' -dún-dán. ² Daama ya ennda da bes cidaaŋkaah-nikiis, caa wée' ta ga an cii, Seytaani yaa fi' ti. Ya ñammbii dara ga ðuuy' bescaama. Ga waa bescaama paaffa, kiyaad ammbari. ³ Waa ennda ða, Seytaani wo' ari an:

- En lak fu en *Kowukii Koohaa*, naka atohii wii wa súpítuk mbúurú, fu ñam.

⁴ Yéesu loffari an:

- Kéyítfaa wo' an: «Bo' pesohanndii na mbúurú doŋ.»

⁵ Seytaani ðayyari ga ðekat wikéri' ðook, ya teeðpari ga saasi ðékcii ga éldúna ða tooh. ⁶ Léehi' ta ya wo' ari an:

- Mi hayyaa ki'on kinguuruk ga ðook ðékciiima tooh na kilaak ndamaa nguuraagaca: mi eruunun iñaama tooh ee mi míninwa ki' e' ðaa neðpoo. ⁷ Kon fu, binaa fu yi' ga fikíroonaa, iñaama tooh fu hayyi kilaak.

⁸ Yéesu loffari an:

- Kéyítfaa wo' an: «Fu yi' ðan *Ha' mudii*, Koohyiigaraa, ee fu jaa-mukannndi ya doŋ.»

⁹ Léehi' ta Seytaani ðayyari Yéerusaleem, yíppari ga ðook *Kaanfaa Kooh*, ya wo' ari an:

- En lak fu en *Kowukii Koohaa* yípukaa kakay; ¹⁰ ndaga Kéyítfaa wo' an:

«Kooh hayyaa kinaki' *malaakacaagari*, ða sommbaa.» ¹¹ Ee ðan: «Malaakaca teenŋaa ga yahcaaga ða, doonaa kotfu kéftukoo ga atoh.»

¹² Yéesu loffari an:

- Kéyítfaa wo' an: «Kaa jéematuk *Ha' mudii*, Koohyiigaraa.»

¹³ Ga waa Seytaani léehi' ta kifí' Yéesu ga ðakaa en ðééð, ya úsaayya Yéesu, ya yaa sek bes wiliis.

Yéesu ðoyukka Gélílee
(Mëccée 4: 12-17; Marka 1: 14-15)

¹⁴ Yéesu líiffa na Helaa yisela'í' yaa, ðoyukka Gélílee. Teekaagari síwwa ga gohaama toohwa. ¹⁵ Ya yaa jégíroh ga ðuuy' *jaangu-yaawúu'* - caa daama ða ee ðuwa ðééð ðaa kaññi.

Yéesu kaalussa ga jaangu-yaawúu' ga Nasareet
(Mëccée 13: 53-58; Marka 6: 1-6)

¹⁶ Yéesu ka' ta *Nasareet*, teeraa ya yakoh ða. Ga besaa *Sabat*, ya aassa *jaangu-yaawúura* fodaa daa ya meereeka kitum ða. Ya kolukka kijan Kéyítfaa Kooh. ¹⁷ Ya erussa Kéyítfaa séldíga *Isayí*. Ya lérissafa, ya le''a bi ga ðekataa bídu an:

¹⁸ «Helii meyooh ga *Ha' mudii* ða, wii ga ðookkoo ndaga ya tanuinndoo kihaydoh *Hewhewii winéwí' wii* ga ðuwii laakoo ða.

Ya wosinndoo kiyéegal ðuwii abuda an ða hay kiré na kiwo' ðuwii hascii búum ða an ða hay kihotis, ðuwii en na kitogisohu ða an ða hay kilaak haf ða; ¹⁹ Ya nakinndoo kiyéegaloh kíiskii *Ha' mudii*

Yah kiteewoh an ðuwa neðlohinndi.»

²⁰ Léehi' ta Yéesu ponnda Kéyítfaa, ya ikkafa ðaa ðaakifa ða, ya yuñn-ga. Buwaa enee ga jaangaa ða ðééð ða yípussari hascaa. ²¹ Daama, ya yaa wo' ða an:

- Wati, wo' eenii ga Kéyítfaa ðu' han kikeloh ða laakohin ga dii wa wo' ða.

²² Baa en ðééð yaa wo' iña morin ga Yéesu, ee ða jaahli' a ga wo' eenca cinéwí' caa ya meydoh ga kúuwkaagari ða. Ba ðaa wo' an:

- Bii enndii kowu Yoseef?

²³ Yéesu wo' a ða an:

- Wóorinndoo an ðu' hayyoo kicah an: «Payohii, wékíraa haffu!» ²⁴ Du hayyoo kiwo' ðan an: «Dí yéegin iñca fu tum ga *Kafarnawom* ða toohca; tumaa caa man ða dii ga ðékcii fu meyooh ða.»

²⁴ Léehi' ta, ya ðaatta ga an:

- Mi wo' úka ee kayoh; laakkii *séldíga-Kooh* yaa te' u ga ðekaa ya meyooh ða. ²⁵ Ee mi yii wo' issúu ðan kayoh-kayoh ða: nínndískat iña laakee waama ga jamaanaa séldíga Ili, lak Kooh enin karan iña le' in tikíis taahay na caban ee a' wiyaa laakka ga kúlkaa tooh, mi wo' úka laakka waama ga kúlkaa *Isarayeel* ðeti ðiyewin ðaa yaa caaga ða kaanin; ²⁶ wayee Kooh ebillii Ili ga yínoo ga ða, ya dímal ða. Ya nammbari ki' ebil ga yínoo yaa enndii yaawúu' ee ðek teeraa Sareptaa ga gohaa Sídon ða.

²⁷ Ga *Isarayeel* ðan, ga jamaanaa séldíga Ilisee, laakeera gaana ðiyewin, wayee yínoo ga ða wékdúserí, enndii Naamaan yaama ðek Sírdíanaa. Ya enndii yaawúu'.

²⁸ Buwaa enee ga ðuuy' jaangaa ða ðééð ða, daa ða kelohee wo' eencaama, keeñcaaga ða tamma lool. ²⁹ Ba kolukka, ða meydohhari teeraa, ða jítallari bi ga ðook janjagaa, ga daa teeraa Nasareet yíphoos ða, doo ða ye''i ga írkísa, ya keen kakay. ³⁰ Wayee Yéesu koo' ta ga leelooh ða, ya yaa paaf.

Yéesu wéki' ta ðaa laak rað
(Marka 1: 21-28)

³¹ Yéesu ka' ta teeraa *Kafarnawom* ga gohaa Gélílee. Ga bes *Sabat* ya yaa jégí' Duwaa. ³² Buwaa waaru' seera lool ga jégírohaagari ndaga ya yéreméerí wo' eenci. ³³ Ga ðuuy' *jaangu-yaawúura*, laakeera ðaa rað yisóoti' am enee daama, ya yaa les koonaa kiyaak an:

³⁴ - Éey! Yéesu-*Nasareet*, fu narí ya? Kí ðum' tí kéri haydohane? Mi inohin ðii fu en ða: fu yéri en ðii yisela'í' yii meyooh ga Kooh ða.

³⁵ Yéesu gétta rawaa, wo' ari an:

- Dekoha, fu meyooh ga ðii.

Daama, rawaa ðuukka ðaa kakay, ga leelooh Duwaa ðééð ða, ya meyc-ga gari ee tumbiiri dara iña meskin. ³⁶ Buwaa ðééð ða jaahli' ussa, ða ðaa wo' ga díkaanti ða an: «Cii wo' een ca yee? Bii laakin dooli kinak raðcii ða meyooh ga ðuwa ee na wo' een wínoo rek ða mey.»

³⁷ Fodaama teekaa Yéesu waa síw ga gohaama toohwa.

Yéesu wéki' ta payam Simon na ðibo' ðiliis
(Mëccée 8: 14-17; Marka 1: 29-34)

³⁸ Yéesu kolkohha *jaangu-yaawúura*, ya ka' ta kaan Simon. Lak payam Simon yi ðeti ðuukoolin bi faanfaa tamin jír. Ba kíimmba Yéesu ya dímal ða ga. ³⁹ Ya húlla ga ðookci, ya gétta tamohlaataa faanfaa; tamohlaataa meyc, ga saasi ya kolukka, ya aawwa ða kitoputu'.

⁴⁰ Ga waa nohaa aassa, ðaa laakin ðuukooli' ðééð ee ga daa ya mín kiman tooh, haydohhari ga Yéesu. Ya tíkka yahcaagari ga ðook yaa en ðééð ga ða, ee ya wéki' ta ða. ⁴¹ Raðcaa ðan ðaa meyooh ga ðuukooli' ðiyewin na tífiip an:

- Fu yéri en *Kowukii Kooh*.

Wayee yaa gétta, ya hoonooh ða kiwo' iña aaw gari, ndaga lak ða inoheera an yéri en *Kiristaanii*.

Yéesu yaa jangat ga kúlkaa Yúudée
(Marka 1: 35-39)

⁴² Kooh yaa wíis, Yéesu yaa meY teeraa *Kafarnawom* yaa Yah ga daa wéetin. Mbooloomaa waa raassi. Waa ða le''a bi gari, ða waa' tari kítehoh doo ya tagohoo na ða. ⁴³ Wayee Yéesu wo' a ða an:

- Mi jomin kiyéegaloh ðan ga teerucii cínoo Hewhewii winéwí' wii *Nguurii Kooh*, ndaga iñaama yéri tah Kooh wossaroo ga éldúna. ⁴⁴ Fodaama, Yéesu ennda ga kiyéegaloh Hewhewaa winéwí' waa ga ðuuy' *jaangu-yaawúu'* caa en ga kúlkaa Yúudée ða.

Yéesu ðayya téelbéecaa ya ðeb kitanuk ða
(Mëccée 4: 18-22; Marka 1: 16-20)

5 Laakka bes lak Yéesu yaa ga seereenaa giyaa Senesareet, mbooloomaa wíllari bi wa waa ñaaka ga ðookci ndaga kíúkúruk wo' eenca Kooh. ² Ya hotta ga seereenaa giyaa gaal-looci kanak;

laakka mbaalohcaa yoosukoh gaca, ða ðaa tís mbaalcaagaða. ³ Ya aassa ga gaal-loocaa wínoowaa en wuu Simoŋða; Yéesu wo''ari kiðay gaal-loocaa wa úsaay seereenaa giyyaa jutuut. Yéesu yuŋga ga loocaa ya yaa jégí' mbooloomaa.

⁴ Ga waa ya léehi' ta kijégíroh, ya wo''a Simoŋ an:

- Bayaa loocii bi ga ðekataa músúmaa huutin, ðú wees mbaalii, ðú aaw kimbaal.

⁵ Simoŋ taassari an:

- Kiyaakii, ðí léégéyin wekii ðééðwa ee ðí ammbii dara, wayee ga wo''eenfu mi haywa kiwees.

⁶ Ba weessa mbaalaa, ða ammba jén ciyewin bi mbaalaa waa ða'.

⁷ Waa ennda ða, ða ðaa kalay ðuwaa taam naða ee ða enee ga loocaa wínoowaaðá, ða hayða kidímal. Baama hayussa, ða líífi' ta loocicaa kanakcaa na jén bi ca caa waa' kinuu'. ⁸ Daa Simoŋ-Pee' † hotee inaama, ya Yí' a ga fíkií Yéesu, ya wo''a an:

- Ha' mudii, meyaa garoo ndaga mi iníi ha' -baakaa'.

⁹ Simoŋ wo''ee fodaama ndaga ya na ðuwaa taabee nariða jaahli'seera lool ga jénca ciyewincaa ða amða. ¹⁰ Bi ga Saak na Saŋ, towutaa Sebedee boku na Simoŋ légéyaada jaahli'seera ga ðan. Wayee Yéesu wo''a Simoŋ an:

- Kaa niik dara. Kimma, ðiðo' ðéri fu mbaalan.

¹¹ Waa ennda ða, ða soofðohha gaal-loocicaagaða tewisaa, ða foŋnja tooh, ða ðaa taabuk Yéesu.

Yéesu wéki' ta ðaa gaana'in

(Méccée 9: 1-4; Marka 1: 40-45)

¹² Laakka bes lak Yéesu yaa ga teeru wínoo ga gohaa Gélílee, ðaa gaana'in bi faanfaa gomin hayya. Daa ya hotee Yéesu, ya lí' ukka ga fíki' ci, ya kíimbari an:

- Kiyaakii, fu waa' kanaa fu míninndoo kiwéki'.

¹³ Yéesu lérissa yahaagari, le''a ga ðaa, wo''ari an:

- Mi waarinka, waka.

Ga saasi ðúukool-gaanaa nísukka ga ðaa. ¹⁴ Léehi' ta Yéesu hoono-hhari kiwo' ðo' inaa aaw gari. Ee ya wo''ari an:

- Kara, fu teewukohnee ga sarahohaa, fu tum sarah ga kisetkiigaraa fodaa daa Móyíis nakohkaða, en ðanaa, inaama hay kiteeð ðééð an fu setin.

¹⁵ Wayee inaama kokohhii bi teekaa Yéesu waa wéñ kisiw. Biðo' ðiyewin ðaa nэгírukoh ga yahaaci, kisúkuruk wo''eencaagari ee ya wéki' ða ga ðúukoolcaagaða. ¹⁶ Ee Yéesu ka' ta daa wéetinaa, ya kíimi Kooh da.

Yéesu wéki' ta ðaa lafañin

(Méccée 9: 1-8; Marka 2: 1-12)

¹⁷ Laakka bes, Yéesu enee na kijégíroh. BiFérisiyeen na ðijégíroh-waas ee meyohu ðék-kawcaa ga gohaa Gélílee, na ga gohaa Yúdeé na teeraa Yéerúsaleem ensee daama, yuguunun ga yahaaci. Doolaa Kooh, Ha' mudii, taabee na Yéesuða, waa onndi kiwéki' ðúukooli' caa. ¹⁸ Biðo' le''a, haydohu ga ðook gatan ðaa lafañin, ee ða ðaa heelli ki'ek ga ðuuy' kaanfaa bi Yéesu hotti. ¹⁹ Wayee ða hottii ga daa ða paafðohanndi ndaga mbooloomaa wiyewinwaa. Ba lappa nari ga ðook túuyaa, ða heella gúl ga cakaraa †, ða yóoski' tari na gatanaagari ga leeloo ðuwaa ga fíkií Yéesu. ²⁰ Daa Yéesu hotee ngémaagaða waama, ya wo''a lafañaa an:

- Yaal, baakaa' cumgaraa bayaluunndaa.

²¹ Jégíroh-waascaa na Férisiyeencaa ðaa halaat ga ðuuy' ða, ðaa wo' an: «Bii yii ya ða, ya ðasi Kooh? Bii mín kibaal baakaa' ða, enndii Koohaa?» ²² Wayee Yéesu inohha halaatcaagaða, wo''a ða an:

- Iníi tah ya ðú laak halaatcuma ga helciigarúu? ²³ Kon iníi yiida wéñ kiyooð kiwo' lafañii: kiwo' i «Baakaa' cumgaraa bayaluunndaano», kiwo' an: «Koluka, fu tinn?» ²⁴ Wayee bi ðú inoh an ga éldúna, Kowukii ðii onuunun kibayal baakaraa -- ya wo''a lafañaa an: -- Mi wo''aaka, kolka, ðewaa gataniigaraa fu Yee kaanfu!

²⁵ Ga saasi lafañaa kolukka ga fíkií ðuwaa ðééðða, ðeðpa gatanaa ya faankoheeda, yaa ndam Kooh, ya yaa yah kaanci. ²⁶ Béeð ðuwaa waaru' ussa, ðaa ndam Kooh, ða jaahli''a bi ðaa wo' an: «Ðí hotin wati inaa mosoo kilaak ga fen.»

Yéesu ðayya Léwí

(Méccée 9: 9-13; Marka 2: 13-17)

²⁷ Léehi' ta, Yéesu meycá, ya hotta juuti, yaa teeku Léwí, yugin ga ðekataa fayohsi juutiða. Ya wo''ari an:

† Simoŋ, yaa Yéesu teekan Pee' ða. Teekaa Pee' hayan ga Lúkkaa 6: 14

†† Cakaraa túuy' caa ðu-Paleestiin hewrohsee na kakay-ban, ee ðo' mín kiyuŋ ga ðookgaa.

- Taabukaaroo!

²⁸ Léwí íissa tooh, kolukka yaa taabukii.

²⁹ Léwí tíkðee Yéesu ñamah cijófi' ga kaanci. Juuti ðiyewin na ðiðo' ðiliis bokussa naða kanu. ³⁰ Férisiyeencaa na jégíroh-waascaa fa' naðaða ðaa ña' sukoh, ða wo''a téelíbéecaa Yéesu an:

- Iníi tah ya ðú bok kiñam na ki' an na juuticii na ðuwii júwussiiða?

³¹ Yéesu kelohhaða, loffaða an:

- Buwaa dara gaa naða laakussii sooli ga payoh, wayee ðuwaa ðúukoolin ðéri laak sooli ga. ³² Mi hayyii ga éldúna kiðay ðuwii júwinða wayee mi hay kiðay ha' -baakaa' cii doo ða súpít kipeskiigaða.

Yéesu wo''a ga ooreenaa

(Méccée 9: 14-17; Marka 2: 18-22)

³³ Biðo' wo' ussa Yéesu an:

- Téelíbéecii Saŋ na ðii Férisiyeenccii oo' si leekleek ee ða kíimi Kooh, wayee ðiigaraa ñami hen, ða ani.

³⁴ Yéesu loffaða an:

- Dú mínin ki' oo' lukoh ðedohcii ha' -kílookkii lakanaa ha' -kílookkii yii naðane? ³⁵ Wayee bes hay kihay, ha' -kílookkaa hay kiðewohu ga ðíkaantiða, bescaama nak ða hay ki' oo'.

³⁶ Yéesu líiwukkaða ðan:

- Ken ðaroo píis ga kúltí fi' as, daafwa ga líil-kúltí. Fu tumkanaa, fu hay kiða' kúltífaa fi' asfaa ee píisaa wi' aswaa nísohu gafaða taabohanndii na líil-kúltífaa. ³⁷ Fodaama, ken tumoo biiñ wi' as, waa dal kilúun, ga mbúus-oncaa maañin. Fu tumkanaa, biiñaa pook mbúus-oncaa: bi-inaa aamuk, ee mbúuscaa yasukoh. ³⁸ Kon biiñ wi' as jom kitumu ga mbúus-on ci' as! ³⁹ Ee ken waaroo ki' an biiñ wi' as binaa ya meyoh ki' an ga wiméeni' waanaa; ndaga ya wo' i an wiméeni' waa wéri wéñ kineð.

Yéesu yéri laak bes Sabat

(Méccée 12: 1-8; Marka 2: 23-28)

Laakka bes Sabat, Yéesu koorohee ga ðuuy' yoonaa lúudin.

6 Téelíbéecaagari ðaa weel ga boŋcaa †, ðaa ðoliñ towutaa ga yah-caagaða, ðaa ñam. ² Laakka Férisiyeencaa wo' uða an:

- Iníi tah ya ðú tum iníi Waasii kokohin kitum ga bes Sabat?

³ Yéesu loffaða an:

- Hanaa ðú janŋgii inaa Déwit tumee ga waa ya yaað, ya na ðuwaa taabee nariða? ⁴ Ya aassa ga taalaa Kooh, ya ðeðpa ga mbúurúcaa meyðohðusee Koohða, ya ñamma ga, ya e' ta ðuwaa taamsee nariða ga. Ee mbúurúcaa sarahohcaa doŋ onuca kiñam †.

⁵ Léehi' ta Yéesu wo' issaða an:

- Kowukii ðii kéri laak bes Sabat.

Yéesu wéki' ta ðaa yahaa ðooy' kin

(Méccée 12: 9-14; Marka 3: 1-6)

⁶ Laakissa bes Sabat, Yéesu ka' ta jaangu-yaawúuraa, ya yaa jégíroh. Laakka daama ðo', yaa yahaa ñaabaa ðooy' kin. ⁷ Jégíroh-waascaa na Férisiyeencaa ðaa malak ga Yéesu, ati ða hayyi kihot ya wéki' ðo' ga bes Sabat, doonaa ða laak inaa ða yabohanndi. ⁸ Wayee Yéesu inohha ha-laatacaagaða, ya wo''a ðaa yahaa ðooy' kinða an:

- Kolka, fu tuuk dii ga fíkií ðééð!

Baa kolukka, tuukka.

⁹ Léehi' ta, Yéesu wo' a ðuwaa an:

- Mi meekissúu ati ga bes Sabat Waas onoh kitum inaa jofin wala inaa moroo, kisom kumuun ðo' wala kilan kumuun?

¹⁰ Ya malakka ðééð ðuwaa wiillíða, ya wo''a ha' -yahaa an:

- Lérissaa yahiiigaraa!

Baa lérissaa, yahaa dalla kiwak, mannda ga daa wa eneeða.

¹¹ Wayee ðuwaa ðínoo ensee daða líífussa muut na tam-keeh, ða ðaa malak ga ðíkaantiða inaa ða tuman Yéesu.

Yéesu tanukka ðo' ðidaañkaah na ðanak ga téelíbéecaagari

(Méccée 10: 1-4; Marka 3: 13-19)

¹² Ga bescaama, Yéesu ka' ta janjanca kikiim Kooh, ya tessa wekaa ðééðwa kikiim Kooh. ¹³ Ga waa Kooh wíssa, ya ðayya téelíbéecaagari, ya tanukka ga ðo' ðidaañkaah na ðanak, ya teekkaða ði' apotaa' :

¹⁴ Simoŋ (yaa ya teek Pee' ða) na kémēēŋkci Andari, Saak na Saŋ, Filiip na Bartulēmí, ¹⁵ Méccée na Toomaa, Saak kowu Alfee na Simoŋ selootaa †, ¹⁶ Yúdaa kowu Saak na Yúdaa Iskariyot, yaa onan Yéesu biñjða.

‡ 6: 1 Malkat Déteronom 23: 25. †† 6: 4 Malkat Léwítik 24: 9. †† Simoŋ yaama bokee ga ðuwaa waa' see kilaak hafí adaa.

Yéesu yaa jēgi' mbooloomaa ee yaa wēki' dūukooli' caa
(Mëccēe 4: 23-25)

¹⁷ Yéesu yoosukka janjagaa na apotaa' caagari bi ga ndēneeraa, ga daa ḥo' ḥiyewin ga tēelíbēecaagari enoheēḥa. Laakeera daama ḥan mbooloo wiyaak waa meyohee kúlkaa Yúudēe na teeraa Yéerúsaleem, na gohcaa ḥopukoh na giyaadfa: Tíi' na Sídon. ¹⁸ Ba hayeeri kisúkúruki, ee ya wēki' ḥa ga dūukoolcaagaḥa. Buwaa raḥ amḥa wēkḥussa. ¹⁹ Baa en ḥéēḥ yaa heel kile' gari, ndaga dooli meyoḥi gari, wa wēkḥiḥa ḥéēḥḥa.

Yéesu wo''a ga ḥuwaa en ga mesiklaat na ḥuwaa en ga neḥlaatḥa
(Mëccēe 5: 1-12)

²⁰ Lēehi' ta Yéesu malakka tēelíbēecaagari, ya wo''a an:
- Dú yewinin múu', dū nduulcii ndaga *Nguuraa Kooh* wuuruu.
²¹ Dú yewinin múu', dū ḥii dū yaaḥ watidfa ndaga dū hay kikap.
Dú yewinin múu', dū ḥii dū koduk watidfa ndaga dū hay ki'yen.
²² Dú yewinin múu' moos, binaa *Kowukii ḥii* tah bi ḥuwii sagussúu, ḥa kaallúu ga dūuyḥa ḥa ḥassúu, ḥa taasuk teekcaagarúu.
²³ Inaama laakaa, laa neḥlukat, dū koltuki, dū homi ndaga neehal wiyaak waa sekkúu ga dōok-Kooh. Bicaasamḥa sodalsee *sēldiiga-Koohca* fodaama.
²⁴ Wayee nak, massa dū, ha' -alalcii ndaga dū laasin ḥakkúu.
²⁵ Massa dū ḥii dū kapin watidfa ndaga dū hay kiyaḥ.
Massa dū ḥii dū y'en watidfa, ndaga dū hay ki'en ga coonu ee dū hay kikoduk.
²⁶ Massa way, binaa ḥuwii wo' garúu inaana jofinaa, ndaga ḥicaasamḥa tumsee fodaama na ḥuwaa tikee ḥafḥa ḥisēldiiga-Koohḥa ee lak sabo-ḥḥa.

Yéesu nakoh kiwaa' ḥaa sanḡaa
(Mëccēe 5: 38-48; 7: 12a)

²⁷ Yéesu tíkka ga an:
- Wayee dū ḥii dū sūkúrukooḥa, mi wo''úu an: waarat ḥuwii heḥḥsirúuḥa, tumḥat ḥuwii sanḡuúḥa inaana jofin. ²⁸ Kíimat Kooh ya barkeel ḥuwii cojirúuḥa ee kímatḥat ḥuwii sodalirúuḥa. ²⁹ Binaa ḥo' feekkaa ga ḡaamaa, eraari wínoowaa ḥan. Binaa ḥo' te' sabadooraa-garaanaa, kaa sagi' ti túrkaa ḥan. ³⁰ Baa kíimmbaa yen ḥéēḥ, laa onaar; ee ḥaa te' inaana en yuufunaa, kaa te' siswa. ³¹ Fodaa daa dū waa' ḥi-mooroommbúu tumi' túuḥa, laa tumḥatḥa inaana mandfa.
³² Binaa en lak dū waa' ḥuwii waa' túuḥa rekaa, ndamii wiida wēri dū laakan ga inaana? Bi ga ḥuwii júwussiiḥa sah waa' sin ḥuwaa waa' ḥaḥa. ³³ Ee binaa en lak ḥuwii tumḥirúu yijófi' ḥa ḥēri rek dū íki' inaana jofinaa, ndamii wiida wēri dū laakan ga inaana? Bi ga ḥuwii júwussiiḥa sah tumsinka. ³⁴ Ee binaa en lak ḥuwaa dū yaakaa' an ḥa hayyúu kifayḥa ḥēri rek dū wúḥiranaa, ndamii wiida wēri dū laakan ga inaana? Bi ga ḥuwii júwussiiḥa sah wúḥi' sin ḥuwaa man naḥaḥa, lēehíraa ḥa laas inaana ḥín na inaana ḥa wúḥiroḥḥa. ³⁵ Kon waarat ḥuwii sanḡuúḥa, tumḥatḥa yijófi', erohat ee kaa séntukat dara ga, en ḥanaa neehalaagarúu hay kiyak ee dū yah towutii Kooh yii ga dōokaa-dōokḥa, ndaga Kooh jofin ga ḥuwii tookkiiri kigērēm ga inaana ya tumi' ḥaḥa. ³⁶ Líifat na yērmaandi fodii dū Paammbúu Kooh líif na yērmaandiḥa.

Yéesu wo''a an ken hanat ki'atti' mooroomci
(Mëccēe 7: 1-5)

³⁷ Yéesu tíkka ga an:
- Kaa atti' at ken, en ḥanaa Kooh atti' oorúu. Kaa tamat ken, en ḥanaa Kooh tamoorúu. Bayalat ḥimooroommbúu en ḥanaa Kooh hayyúu kibayal. ³⁸ Onohat en ḥanaa Kooh hayyúu ki'on: dū hay kinatḥu yen, dū go' dū yewin, yēngēlu bi dēguk, líif bi aamuki, ndaga nataa dū natos ḥuwiiḥa wēri dū natohohsan.
³⁹ Lēehi' ta, Yéesu *liiwukkaḥa* anee ḥan:
- Búumi' mín kinook búumi' mooroomcine? Baanaa ḥéēḥḥa ḥa ḥanak, ḥa keenanndii ga noḡe? ⁴⁰ Tēelíbēe mínoo kipaaf ḥaa jēgi' tida, wayee tēelíbēeanaa mat ga jagaagarinaa hay kile' ga jēgírohaagari.
⁴¹ Inii tah ya fu malaki ḥolaa en ga kuhaska mooroomfu, ee fu mínoo sah kimalaksukoh dúuñii en ga kuhaskiigaraaḥa? ⁴² Fu yii fu hottii dúuñii en ga kuhaskiigaraaḥa, fu mínan na kiwo' mooroomfu an: «Fi-ili, íisa mi nísi' taa ḥolii en ga kuhaskiigaraa?» Fu yii fu jófóḥḥuki ga fíki' ḥuwiiḥa, ḥewaana kinis dúuñii en ga kuhaskiigaraaḥa, en ḥanaa fu hay kihat dijófi' bi fu mín kinis ḥolaa en ga kuhaska mooroomfuḥa.

Yéesu jēgíroḥha ga kedik na towutaa ka líimḥa
(Mëccēe 7: 16-20; 12: 33-35)

⁴³ Yéesu tíkka ga an:
- Kedik kijófi' líimoo kowukaa moroo ee kedikkaa dūukoolin líimoo kowukaa morin. ⁴⁴ Kedikkaa en ḥéēḥ inohohsan ga towutaa ya laakḥa: ken ḥeenoo towu een ga ka'ka' ee ken ḥeenoo towu reseḡ ga pēgí-ñaawaḥ. ⁴⁵ Bo' yijófi' tumi inaana jofin, ndaga inaana rek yēri ya ḥaak ga keeñaagari. Bo' yibóni' tumi inaana bonin ndaga inaana rek yēri ya ḥaak ga keeñaagari. Ee ḥo', inaana ya meydohi ga kúuwciḥa, wēri líif ga keeñci.

Liwwukaa Yéesu wo' ga loo kaancaa kanakcaadfa
(Mëccēe 7: 24-27)

⁴⁶ Yéesu tíkka ga an:
- Dú ḥayohhoo ya «*Ha' mudii, Ha' mudii» ee inii mi nakirúuḥa dū tumoori? ⁴⁷ Baa hay garoo ḥéēḥ ee ya sūkúruki wo'eenciigoo ee ya taabukica ga tumeenaagari, mi hayyúu kiwo' ḥaa ya mēdírohu naridfa: ⁴⁸ Baa yaama mēdírohu na ḥaa enee na kitawah kaan; ya acca bi huut-ta, ya daḥpa atoh, ya yippa kaanfaa ga dōokgaa. Toḥ wiye win keenna bi ḥaalaa líiffa, wambalaa tapukka ga kaanfaa ee mínndiifa kibúuk ndaga tawahaa kaanfaa yēgíseera.
⁴⁹ Wayee ḥaa keloh ee taabukkii wo'eenciigoo ga tumeenaagari, ḥaa yaama mēdírohu na ḥaa tawah kaan, yippafa ga dōok kakay ee accii dara. Waa wambalaa tapukka ga kaanfaa faama, ga saasi, fa ḥu' ta ee kaanfaa ḥéēḥ yasukohha.

Yéesu wēki' ta sūrḡaa soldaaraa yiyaakyaa
(Mëccēe 8: 5-13)

⁷ Ga waa Yéesu lēehi' ta kiwo' inaana ya waaree ḥuwaa kelohḥa, ya ka' ta teeraa *Kafarnawom*. ² Daama laakeera soldaaraa yiyaakyaa kuliyuki ga heñḥa. Baa yaama laakeera sūrḡa, yaa ya keeñukin, lakanaa sūrḡa dūukoolin bi yaa yah kilēehḥuk. ³ Ga daa soldaaraama kelohēe inaana wo' u ga loo Yéesuḥa, ya wossa ga yaakaa yaawúu' caa kíkíimmbi ya hay kiwēki' sūrḡaagari. ⁴ Buwaa wosseeḥa hayussa ga Yéesu, ḥa tuukki' tari tek, ḥa wo' ari an:
- Bii wossí garaaḥa, calin kidimal, ⁵ ndaga ya waarin ḥu-dēkiigari, ee yēri tawah *jaangu-yaawúuraagari*.
⁶ Waa ennda ḥa Yéesu yaa yah naḥa. Ga waa ḥa deeyca kaanfaa, soldaaraa yiyaakyaa wosissa ga fiilimuncaagari, ḥa wo' Yéesu an:
- Kiyaaakii, kaa sodal haffu, ndaga joobinndoo fu aas kaanndoo, ⁷ inaana yēri tah bi mi wo' an joobinndoo mi hay na kihaffoo kihidohnee naraa. Wayee wo' aa wo' een wínoo rek, sūrḡiigoo wak. ⁸ Ndaga mi ga kihaffoo, mi laakin ḥuwaa hanohhoo dōok ee mi laakin soldaa' caa hanohusoo kakay. Binaa mi wo' yii an karanaa, ya ka'; mi wo' yínoo an hananaa, ya hay; ee binaa mi wo' sūrḡaagoo an tumaa inii yinaa, ya tummbi.
⁹ Daa Yéesu kelohēe wo' eencaama, ya waaru' a ga soldaaraa yiyaakyaa. Ya mēēnsukka ga mbooloomaa taabukeeridfa, ya wo' a ḥuwaa an:
- Mi wo''úu man, bi ga dūuy *Isarayeel* sah mi mossii kihot ḥaa laak ngēmaa ḥín na wii garoo. ¹⁰ Lēehi' ta ḥuwaa soldaaraa woseeḥa ḥoyukussa kaanfaa. Ba laakka sūrḡaa dūukooleeḥa wak in peleḡ.

Yéesu mílisi' ta kowukaa ḥaa yaalaa kaanin

¹¹ Lēehi' ta Yéesu ka' ta teeraa wo' si Nayinḥa. Tēelíbēecaagari na ḥo' ḥiyewin taamsee nari. ¹² Ga waa ḥa deeyca aasaaraa dēkaa, ya hotta ḥuwaa ḥaa yah ki' acnee faraaf. Baa kaanḥa, enee kowu kínoo ga eeci; ee eemunaa, Yaalaa kaanin. Laakeera ḥo' ḥiyewin ga dēkaa, ḥaa taam na ḥetifaa ga waas acaa' caa. ¹³ Daa Yéesu *Ha' mudii* hotee eemunaa, ya laakka yērmaandi wiyaak gari, ya wo' ari an:
- Kaa koduk!
¹⁴ Lēehi' ta, Yéesu deeyca, le''a ga ḥoyaa ḥuwaa abohḥa, ḥa tuukka. Yéesu wo''a an:
- Oomaa-fiilii, mi nakkaa, kolka!
¹⁵ Baa kaaneeḥa kolukka, yunḡa yaa aaw kiwo'. Yéesu íkkari eemunaa. ¹⁶ Buwaa ḥéēḥḥa títussa ga inaana ee ḥa ḥaa kañ Kooh, ḥa ḥaa wo' an:
- *Sēldiiga-Kooh* yiyaak hotukin ga dūuycuu, ee Kooh hayin kibaaḥ ḥu-kaanci.
¹⁷ Inaa aaw ga Yéesu yaa ḥéestírukohu ga kúlkaa Yúudēe ḥéēḥ na inaana wilwaḥa.

Sanj-Bētís wosohha ga Yéesu

(Mëccëe 11: 2-19)

¹⁸ Tëelbéecaa Sanj béestírussari iñcaa Yéesu tumeedá toóhca. Ya ðayya ðanak gaða, ¹⁹ ya wossaba ga Yéesu, Ha 'mudii, kimeekissi an: «Fu yëri en ðaa jom kihayðanoo ði sekan ðo' yiliis?»

²⁰ Ga waa ða ka 'ta bi ga Yéesu, ða wo' ari an:

- Sanj-Bētís yëri wossii garaa kimeekissaa ati fu yëri en ðaa jom kihayða wala ði sekan ðo' yiliis.

²¹ Ga wahtaama sii', Yéesu wëki'ta ðo' ðiyewin ga ðúukoolcaagaða, na ga iñaa mesikbaða, ya kaalla raþcaa ga ðuwaa ee búumi' ðiyewin, ya onndaða kihot. ²² Ya dalla ðuwaa kitaas an:

- Karat ðú béesti' nee Sanj iñcii ðú hotða, na iñcii ðú kelohða:

búumi' cii ðii hot, lafañcii ðii tiiñ dijófi', gaanacii ðii séturu, ðekcii ðii keloh, faraafcii cii mlís, nduulcii ðii yéegalu *Hewhewi winéwi' wii*.

²³ Baa mi tahhiiraa kisoof fenoo ga ngëmaagaraanaa, fu yewinin múu'!

Iñaa Yéesu wo' ga Sanjða

²⁴ Ga waa ðuwaa Sanj woseedá karussa, Yéesu aawwa kiwo' mbooloomaa iñaa aaw ga Sanj, an:

- 'Dú karee kimalaknee ya ga égi' - dúndagaa? Pëegii-përuúduufaa en na ki' eguk ga uurisaane? ²⁵ Enndiikanaa ðú karee ya kimalaknee? 'Bo' yaa ekuk kúlti cimóri?

En ki' enaa, ðuwii ekuk kúlti cimóri' ee ðëku ga iñaa newinða, ðii ga kaancii buu' cii. ²⁶ Kon ðú karee kimalaknee ya daama? *Sëldiiga-Koohe*. Ee! Mi wo' úuka, ðaama paafin sah *sëldiiga-Koohe*. ²⁷ Sanj yëri en ðaa wo' u ga Këyitfaada an: «Mi yii wos ðo' oo, yaa ðëwrukanndaa, ki-waayuki'taa waasum.»

²⁸ Yéesu tikka ga an:

- Mi wo' úuka, ga ðuwii límukoh ga ðetifáa ðéebða, laakkii ga yaa wëñ Sanj kiyak, wayee ðaa wëñ kijutuut ga *Nguuraa Kooch'a* yëri wëñ Sanj kiyak.

²⁹ Béeb ðuwaa súkúrukeerida, bi ga juuticcaa tookussa an Kooch júwin, ee Sanj bëtisi' aða. ³⁰ Wayee *Fërsiyeegaa* na jëgíroh-waascaa sagussa Sanj bëtisi' ða, fodaama ða teewohee an ða faali' ii iñaa Kooch waari' ðaða. ³¹ Yéesu tikka ga an:

- Kon ðuwii jamaanii wati, mi mëdírohanba na ða? 'Ba man na ða?

³² 'Ba man na oomaacaa yugu ga paanaa ðëkaa, ðiínoo ðaa wo' ði-mooroomba an: «Dí mbiíðinndú ee ðú hambii! 'Dí helemín ee ðú kodukkii!» ³³ Ndaga Sanj-Bētís hayin, ya ñamoo ee anoo fodii ðuwii, ee ðú wo' an: «Ya laak raþ». ³⁴ *Kowukii ðii* hayin, kii ñam, kii an, ee ðú wo' an: «Malkat ðii yii halaat kiñam ðon na ki' an biñ ee ya filiimunoh na juuticii na tumoh-baakaa' cii.» ³⁵ Wayee ðéeb ðuwii took kiñaañkii Koochða inohuunun an ka júwin.

Yéesu bayalla ðetifaa júþpii ga kaan Simonj Fërsiyeegaa

³⁶ Laakka *Fërsiyeegaa* ðay Yéesu kiñamnee nari. Yéesu ka'ta kaanfaa Fërsiyeegaa, ya yuñga kiñam. ³⁷ Lak laakin ga teeraa ðeti, yaa júþpii. Daa ya yéegee an Yéesu yaa ñam ga kaanfaa Fërsiyeegaa, ya haydohha kujúlúnkaa lífin na la' koleñ, jaa hëwrohu na atohaa wo' u albataa' †. ³⁸ Ya tuukohha Yéesu fenoo, ga kotcaagari. Ya yaa koduk bi yaa tooyi' kotcaa Yéesu na mooncaagari. Lëehi'ta, ya yaa moos kotcaa na fenfaagari, ya yaa funcaa, ee ya yaa leefca la' koleñ. ³⁹ Daa Fërsiyeegaa ðayee Yéesu kiñamða hotee iñaa, ya yaa wo' ga helci an: «Bii yii enee *sëldiiga-Koochaa*, eneenaa ya hay ki' inoh ðii en ðetifii le' garida ati ya ða: eneenaa ya hay ki' inoh an ðii yii ðetifaa júþpii.» ⁴⁰ Yéesu taassa wo' a Fërsiyeegaa an:

- Simonj, laakin iñaa mi waa'taa kiwo'.

Simonj taassa an:

- Jëgírohi, wo' a!

⁴¹ Yéesu wo' a an:

- Enee ðo' ðanak, ðaa laaki' ðo' kobot: yínoo ðayðeeri *denariyon*† citémée' -yëtúus, yínooyaa cidaañkaah-yëtúus. ⁴² Ya múuñi'ta ða ðéebða ðanakbaa ndaga lak ða minéeriñi kifay. Kon yiida wëñanndi kiwaa' ga ðuwaa ðanakbaama?

⁴³ Simonj taassa an:

- Mi foñj man yaa múuñdu kotbotfaa wëñ kiyakða, yëri.

Yéesu wo' ari an:

- Fu wo' in kayoh.

⁴⁴ Lëehi'ta Yéesu mëñesukka ga ðetifaa, wo' a Simonj an:

- Fu hotin ðetifii fiine? Ya tísðinndoo kotciigoo na moonciigari, ya moosðinndoo na fenfigari. Wayee fu, mi aasin kaanfu ee fu e' tiiroo

† *Malkat Mëccëe 26: 7. Albataa' : iñaa heet atohaa pessi hen, hëwíru bi wa mín kitum la' koleñ.* †† *Denariyon iñaa heet kopa' ðu-Room ee wa hín na fay lëgëy noh-noh ðo' yínoo.*

músú kitís kotciigoo. ⁴⁵ Fu gatanukkiroo fu fuunndoo, wayee iñaa mi aasee dii, ya íssii kifuun kotciigoo. ⁴⁶ Fu leefii sah dúuleen wi' éeñi' ga hafiiigoo, wayee ya, ya leefin la' koleñ ga kotciigoo. ⁴⁷ Këri tah mi wo' aa man kiwaa' kii kiyaakkii en garida kéri teewoh an baakaa' ciigari ciyewincii bayaluunun. Wayee ðo', kiwaa' kaagari jutuutaa, lakanaa bayalu jutuut.

⁴⁸ Waa ennda ða, Yéesu wo' a ðetifaa an:

- Baakaa' cumgaraa bayaluunun.

⁴⁹ 'Buwaa boksee nari kanuða ðaa wo' ga helcaagaða an: «Bii yii ya ða, bi ya bayalli sah baakaa'?»

⁵⁰ Wayee Yéesu wo' issa ðetifaa an:

- Ngëmumgaraa músalinndaa, karaa na jam.

Beticaa taamsee na Yéesuða

Lëehi'ta, Yéesu yaa ka' ga ðëk-teerucaa na ðëk-kawcaa, yaa jan-gat ee yaa yéegaloh Hewhewaa winéwi' waa *Nguuraa Kooch*.

Tëelbéecaagari Didaañkaah na ðanakbaa taamsee nari, ² na ðiþeti, ðaa wëkðusee ga raþ na ðúukool ciliis: enee *Mëri* ee ðaysi *Mëri* Makdala[‡], yaa raþ ðiyitnaðanak meydohsee garida; ³ Saan, ðeti Húusas tuukoh-alalaa buu' *Eroot*; Súsaan na ðeti ðiyewin biliis ðaa dímalsee Yéesu na tëelbéecaagari ga iñaa ða laakða.

Liiwukaa wo' ga loo sokohaaða

(Mëccëe 13: 1-9; Marka 4: 1-9)

⁴ Mbooloo wiyaak hídirukohha ee ga ðëk-teeraa en ðéeb ðuwaa ðaa meyhoh ga kihay ga Yéesu, ya wo' a *liiwukii* wii:

⁵ - Enee línoh, ya ka' ta kisoknee tesohaaagari. Ga daa ya en na kisokða laakka tesohaa keen ga ðook waasaa, kotcaa togisohhata, selcaa ñambata. ⁶ Laakka tesohaa keen ga ðekataa yewinin atoh, ta taa paal, ta súþpa ndaga ta laakéerii tooylaa. ⁷ Laakka tesoh tiliis taa keen ga ðook Yówée-lúp, ta paaldohha na lúpcaa, lúpcaa onndata. ⁸ Ee laakka tesohaa keen ga kakayfaa laakin dooli, ta paalla, ta yakka, ta meydohha boñ. Bogaa en ðéeb towu titémée'.

Waa ya lëehi'ta kiliwuk fodaama, ya wo' a ga ðook an:

- 'Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!

Iñii tah Yéesu liiwuki ðuwaa hendá

(Mëccëe 13: 10-17; Marka 4: 10-12)

⁹ Tëelbéecaa Yéesu meekissari iñaa *liiwukaama* waa' kiwo' ða. ¹⁰ Ya taassa ða an:

- 'Dú ðëri' ee see ki' inoh kúmpacaa *Nguuraa Kooch*. Wayee ðuwii tesða ða kelohan ga liiwuk na liiwuk, doonaa «ðá mín kimalak ee ða hotoo dara, ða mín kikeloh ee ða inohoo dara.»

Yéesu béesti'ta iñaa liiwukaa waa' kiwo' ða.

(Mëccëe 13: 18-23; Marka 4: 13-20)

¹¹ Yéesu wo' a an:

- Iñii yii yëri *liiwukii* waa' kiwo': pesohpaa përi en wo' eenaa Kooch.

¹² 'Buwii ðiínoo madu na ðookgaanaa waasaa tesohaa keenohða. 'Ba kelohin wo' eenii Kooch, wayee Seytaani hayinaa, nisiwa ga keeñcaagaða doo ða gëmoo bi ða mín kimúc. ¹³ 'Biiñoo madu na ðekataa yewinin atohða, ðëri en ðuwaa, binaa ða keloh wo' eenaa Koochaa, ða safá' gawa kite', wayee ða íssoo wo' eenaa yíp níl ga keeñcaagaða; ngëmaa-gaða maañoo, ee Seytaani jëematukiðanaa, ða tagohi nawa. ¹⁴ Tesohaa keen ga Yówée-lúpcaada, teewoh ðuwaa kelohsin wo' eenaa Kooch, wayee halaat na alal na neblaata éldúna abuða ga kipesba; iñcaama on wo' eenaa Kooch bi ða mínoo kimat fodii pohoopaa ðay bogaa lúudin. ¹⁵ Tesohaa keen ga kakayfaa laakin dooliða, teewoh ðuwaa keloh wo' eenaa Kooch ee ða amwa na keeñ wijófi', wijúwi' ee ða yégis ga bi ða tumi foda pohoopaa ðay boñ wijófi'.

Liiwukaa Yéesu wo' ga loo lampuða

(Marka 4: 21-25)

¹⁶ Yéesu wo' a an:

- Ken taaloo lampu, lí' kanu ga, wala tofwa ga fildoo fayaañ, wayee fu líkanwa hen doonaa ðuwaa aas túuyaada, hot lee' laataa. ¹⁷ Iñaa ðaakuk ðéeb hay kihotuk ee iñaa apoh kúmpa ðéeb hay ki' inohu ee hay kimeyðohu fañ. ¹⁸ Malaksukohat book ga dum ðú súkúrukida, ndaga ðaa laakin hay kiðaatdu; wayee ðaa laakoo, iñaa ya foñj an ya laakinða sah hay kite' u gari.

‡ *Mëri* yaa ðëk teeraa *Makdala*. *Yëri* wo' u *Mëri*-Malleen.

Eew Yéesu na ðikēmēenĳí Yéesu
(Mëccēe 12: 46-50; Marka 3: 31-35)

¹⁹ Eew Yéesu na ðikēmēenĳí Yéesu hayussari kimalaknee. Wayee ða mĩndii kile¹ bi gari ndaga mbooloomaa. ²⁰ Laakka ðaa yéegal Yéesu an: - Eefu na ðikēmēenĳí ðaa day, ga foh, ða waa² taa kihot. ²¹ Wayee Yéesu taassa ða ðééðba an: - Eewwo na ðikēmēenĳíroo ðeri en ðuwa sũkũruki wo³ eenii Kooh ee ða taabukiwa ga tumeencaagaðaa.

Yéesu tuuki⁴ ta uuris wiyaak
(Mëccēe 8: 23-27; Marka 4: 35-41)

²² Laakka bes Yéesu aassa na tēlfbēecaagari ga gaal-looci, ya wo⁵ aða an: - Du paafat giyii ðakaa hanoh gaadã. ða ðaa yah. ²³ Yéesu neeha lak ða ðaa yah ga ðuuy⁶ giyaa. Uuris wiyaak dalla kiyip ga giyaa, músúmaa maa soruk ga loocaa bi waa waa⁷ kilif ee tumuuntaagaðaa taa waa⁸ ga ki'eem. ²⁴ Ba deeyca ga Yéesu, ða yuundari an: - Jégírohii, Jégírohii, kikaankii kii hayyuu! Yéesu yúudukka, gēta uurisaa na dúuscaa, ca seemmba, ðekataa ennda cel. ²⁵ Lēehi⁹ ta Yéesu wo¹⁰ a tēlfbēecaagari an: - Ngēmumgarúu naroodã wada? Wayee ða tíitta, ða waaru¹¹ a lool, ða ðaa wo¹² ga dikaantiða an: - Moo, ðii yii ya ða? Ya ebili sah uurisii na músúmmii ee ca kelohðiri!

Yéesu wēki¹³ ta ha¹⁴ -rað ga Gerasaa
(Mëccēe 8: 28-34; Marka 5: 1-20)

²⁶ Yéesu na tēlfbēecaagari teerussa ga gohaa Gerasaa ēewrukoh na gohaa Gēlilēeðã. ²⁷ Yéesu yaa yoosuk ga gaal-loocaa, laak ðo¹⁵ yaa dēk-teeraa, yaa gú¹⁶ dukohii. Baama enee ha¹⁷ -rað. Ināa ya gēy¹⁸ ki'ekuk kũlti maañin lool ee ya dēkēerĩ ga kaan, ya dēke ga loycaa. ²⁸ Daa ya hotee Yéesu hen, ya fiippa, ya jafukka ga kotcaa Yéesu, ya wo¹⁹ a didóoli²⁰ an: - Fu naroo ya, Yéesu, fu Kowukii Kooh yii ga ðookaa-ðookã? Mi kimmmbaa hen, kaa tummbaa ināa meskin. ²⁹ Ināama, ðaa wo²¹ eeri ndaga Yéesu ebilee rawaa kimeyoh gari. Rawaama yewneerari kibũuki, en ðanaa ðuwa tēhdohiri, yahcaa poku na ceen, ða jēengĩ kotcaa. Wayee ya gú²² ceencaa, ya weel jēencaa ee rawaa ēewdohiri ēgíraa. ³⁰ Yéesu meekissari an: - Fu teeku na? Ya taassa an: - Mi teeku coogeel. Ya wo²³ ee ināama ndaga rað ðiyewin ðeri abeerii. ³¹ Raðcaa ðaa kĩim Yéesu an ya hanatba kiye²⁴ ga ðu-baam²⁵. ³² Lakanaa laakin yop-mbaam-parki wiyaak waa en na kinĩru daama ga janjagaa. Raðcaa kĩmussa Yéesu ya onba ki'aas ga mbaamcaama. Ya onnda ða ināama. ³³ Raðcaa meyussa ga ðaa, aasussa ga mbaamcaama. Yop-mbaamaa irkĩsukohha janjagaa, keennda ga giyaa, wa muu²⁶ ta. ³⁴ Daa nĩrohcaa hotee ināa laak yaama, ða nũppa, ðaa ðéesti²⁷ ināa hewðã ga teeraa na dēk-kawcaa. ³⁵ Buwaa karussa kimalaknee ināa hewðã. Ba ka²⁸ ta bi ga Yéesu, ða laak ðaa raðcaa meyoh gariðã yugin kakay ga kotcaa Yéesu, ekukin kũlti, taabin na sagaagari. Ba dalla kini-ik. ³⁶ Buwaa hotee ināa laakðã ðaa ðéesti²⁹ ða ga daa ha³⁰ -rawaa wēkðuseðã. ³⁷ Waa ennda ðã ðééð ðuwa en ga gohaa Gerasaaðã kĩmussa Yéesu ya úsaa ða ndaga lak ða tĩtin lool. Yéesu aasissa ga gaal-loocaa kiyah. ³⁸ Ba raðcaa meyohee gariðã kimmmba Yéesu ki³¹ fĩsi ya taam nari. Wayee Yéesu onndiirika, ya wo³² ari an: - Boy'kaa kaanfu ee fu ðéesti³³ tooh ināa Kooh tumi³⁴ taaðã. ³⁹ Ba ka³⁵ ta ga ðuuy teeraa tooh kiyēegalohnee ināa Yéesu tumi³⁶ tĩða.

Yéesu wēki³⁷ ta ðeti, mĩlĩsĩ³⁸ ta kowukaa Yayros
(Mëccēe 9: 18-26; Marka 5: 21-43)

⁴⁰ Yéesu ðoyukka tewisaa wiinoo, mbooloomaa tēbĩlukkari, ndaga ðééð sekeeri. ⁴¹ Daama, laakka ðaa hay gari. Ya teeku Yayros ee kuliyu-kee ga jaangu-yaawúu³⁹ caa. Ya Yĩ⁴⁰ a ga kotcaa Yéesu, ya kimmmba Yéesu ya hay kaanci. ⁴² ndaga kowukaagari kibetika ka kĩnoo donj ya laakðã kaa yah kilēhðuk. Ka jom kilaak tĩkĩs tidaañkaah na tanak. Ga daa Yéesu enee na kiyahðã, ðuwa ðaa nũupuk gari bi ya yaa yah kipa⁴¹. ⁴³ Laakeera daama ðetifaa meydohee ñif ināa le'in tĩkĩs tidaañkaah na tanak. Ināa ya laakeeðã tooh leehha ga payohcaa ee yfi-

† Bu-baam ðekataa jafohsi raðcaa ga bi⁴² kakayðã. Ga baahaa yaawúu⁴³ caa, ðekataama, ga bi⁴⁴ kakayðã, raðcaa ðaaksi da, ða seki besaa ða atti⁴⁵ san kikaan bi taa⁴⁶ ðã.

noo gaða mĩndiiri kiwēki⁴⁷. ⁴⁴ Ya koorohha fenoo, le⁴⁸ a ga pawaa kũlti-faa Yéesu: Ga saasi ñifaa aamki gariðã gú⁴⁹ ta. ⁴⁵ Daama Yéesu meekiso-hha an:

- Bii le⁵⁰ garoo ða?
Waa ðaa en ðééð yaa taasuk, Pee⁵¹ wo⁵² ari an:
- Jégírohii, man ðuwii wĩluunundaa ee ðii nũupuk garaa!
⁴⁶ Wayee Yéesu tĩkka ga an:
- Bo⁵³ le⁵⁴ in garoo kay, ndaga mi yéegin an laakin doolaa meyohee ga-roo.
⁴⁷ Ga waa ðetifaa inohha an ya mĩnsisēerĩ kiðaaakuk, ya yaa saak, yaa hay. Ya jafukneera ga kotcaa Yéesu. Ya ðéesti⁵⁵ ta ga fikĩ ðuwa ðééðba ināa tahee bi ya le⁵⁶ a ga kũltifaa Yéesuðã na daa ya wak ga saasiðã.
⁴⁸ Yéesu wo⁵⁷ ari an:
- Jowu, ngēmumgaraa músalinndaa. Karaa na jam.
⁴⁹ Lak Yéesu yaa lĩs kiwo⁵⁸ fodaama, laakka ðaa meyoh kaanfaa Yayros, wo⁵⁹ a yaama an:
- Kowukaagaraa kibetika kaanin, calissiraa kisonlukohis Jégírohii ga.
⁵⁰ Wayee Yéesu, daa ya kelohee ināama, wo⁶⁰ a Yayros an:
- Kaa niik dara, gēmaa hen rek ee ka hay kipes.
⁵¹ Ga waa Yéesu le⁶¹ a kaanfaa, enndii Pee⁶², Sanj, Saak, eew ku'oomaakaa na paamunaanaa, ya tookkii ðo⁶³ yiliis aas nari. ⁵² Buwaa ðééðba ðaa looyoh, ðaa fiipoh didóoli⁶⁴ ndaga ku'oomaakaa. Yéesu nak wo⁶⁵ a an:
- fĩsat kodukenii, oomaanii kaanndii wayee ya en na kineeh. ⁵³ Daa- ma ðuwa ðaa ciĩsukki ndaga ða inoheera an oomaanaa kaanin.
⁵⁴ Wayee Yéesu ambari ga yahaa, lēehi⁶⁶ ta ya wo⁶⁷ a didóoli⁶⁸ an:
- Oomaanii, koluka!
⁵⁵ Fodaama fitaa ku'oomaakaa ikukka ga, ya kolukka ga saasi. Lēehi⁶⁹ - ta, Yéesu nakohha oomaanaa eru ñamah. ⁵⁶ Paam ku'oomaakaa na eeci waaru⁷⁰ ussa lool, wayee Yéesu ðĩnggaðã an ken hanat ðo⁷¹ kiwo⁷² ināa laakee yaama.

Yéesu wossa apotaa⁷³ caa ðidaañkaah na ðanakðaa
(Mëccēe 10: 5-15; Marka 6: 7-13)

Yéesu nēgírohha tēlfbēeca ðidaañkaah na ðanakðaa, ya e⁷⁴ taða dooli na kĩmĩn kikaal raðcaa ðééðba ga ðuwa, na kiwēki⁷⁵ ðũukooli⁷⁶ caa. ² Lēehi⁷⁷ ta ya wossa ða kiyēegaloh Nguuraa Kooh na kiwēki⁷⁸ ðũukooli⁷⁹ caa. ³ Ya wo⁸⁰ a an:
- Dũ en na kiyahaa, kaa ðaydohat dara; hanat ki'en doo⁸¹ wala hēmbu, wala ñamah, wala kopa⁸². Ee kaa ðayat yaa en ðééð kũlti kanak.
⁴ Túuyaa ðũ aasoh ðééð, tesat da bi ga daa ðũ kolkohan daama. ⁵ Ee binaa ðuwa sagussúu kitook ga kaancaagaðanaa, meyat ðekaa waama, yēekĩrukut pēndēlaa ga kotcaagarúuðã. Ināama hay kiteewoh kimúykaagaðaa.
⁶ Tēlfbēecaa karussa, ða koo⁸³ ta ga dēk na dēk, ða ðaa yéegaloh Hewhewaa winēwi⁸⁴ waa ee ðaa wēki⁸⁵ ðũukooli⁸⁶ caa ga daa en ðééð.

Eroot jaahli⁸⁷ a ga ināa wo⁸⁸ u ga Yéesuðã
(Mëccēe 14: 1-12; Marka 6: 14-29)

⁷ Eroot, buuraa gohaa Gēlilēe, yēennga ināa heweeðã tooh. Ya jaahli⁸⁹ a ga ndaga laakeera ðuwa wo⁹⁰ ee an:
- Sanj yēri mĩlĩs ga ðuwa kaanðã.
⁸ Bĩnoo an:
- Ili yēri hay.
Bĩnooðaa an:
- Yĩnoo ga sēldũga-Koohcaa waama yēri mĩlĩs.
⁹ Wayee Eroot wo⁹¹ a an:
- Sanj, mi gú⁹² lukka hafa. Kon ðii mi keloh ya wo⁹³ ðu inçuma ðééð- caðã ya ða?
Ga ināama ya aawwa kiheel kihot Yéesu.

Yéesu tummba kĩntaan ga mbúurú ciyétuus na jēn kanak
(Mëccēe 14: 13-21; Marka 6: 30-44; Sanj 6: 1-14)

¹⁰ Apotaa⁹⁴ caa ðoy'kussa, ða ðéesti⁹⁵ ta Yéesu tooh inçaa ða tumeedã. Ya wo⁹⁶ a ða taam nari, ya ka⁹⁷ ta na ða daa wēetin, ga ðak teeraa wo⁹⁸ u Betsaydaa. ¹¹ Daa ðuwa yēegeeka, ða taabukkari. Yéesu iissa ða ða hay, lēehi⁹⁹ ta ya yaa wo¹⁰⁰ ða ga ināa aaw ga Nguuraa Kooh, ee ya yaa wēki¹⁰¹ ðuwa sooluk kipayúðã.
¹² Tēlfbēecaa ðidaañkaah na ðanakðaa deeyussa ga Yéesu lak Kooh ya hooð, wo¹⁰² ussari an:
- fĩsaa ðuwii ða aas dēk-kawcii na yopcii ga yahaaniidã, ða heelnee daa ða neehan na ināa ða ñaman ndaga ðekatii ðu enohðã laakoo dara.
¹³ Wayee Yéesu loffa ða an:
- Eratba na kihaffúu ināa ða ñaman.

Wayee ða taassa an:

- Dí laakkii iñaa wēñ mbúurú ciyétúus na jēn kanak. Hanaa dí ka' kilomnee ñamahcaa kap ðuwii ðii ðééðba.

¹⁴ En ki' enaa, laakeera daama iñaa le' y'aaal ðijúnni-yétúus. Yéesu wo' a téelbéeçaagari an:

- Yuyðatba, ða nēgírukoh kom kom, ðuwaa le' ðidaañkaah-yétúus.

¹⁵ Ba tummba fodaama. Ba yugi' taða ðééðba. ¹⁶ Yéesu ðeðpa mbúurúcaa ciyétúuscaa na jēncaa kanakcaa, ya taaginukka ðook, ya gērēmma Kooh gaca. Lēehi' ta ya gú'sohhaca, ya e' ta téelbéeça ða waroh ðuwaa. ¹⁷ Buwaa ðééðba ñammba bi ða kappa pút, ee pañi cidaañkaah na kanak wookussa ga iñaa tseeðfa.

Pee' wo' a an Yéesu yēri en Kiristaanii

(Méccēe 16: 13-19; Marka 8: 27-29)

¹⁸ Laakka bes, lak Yéesu enee na kikiim Kooh hançi ee téelbéeçaagari ensee nari daama. Ya meekissaða an:

- Buwii wo' u an mi yēri en ða?

¹⁹ Ba taassa an:

- Laakin ðuwaa wo' an fu yēri en Sañ-Bētis, ðiinoo an fu yēri en Ili, ðiinooðaa ðan an fu sēldīgaa mlís hen ee bok ga sēldīga-Koohcaa waama.

²⁰ Ya meekissaða an:

- Haa dú, dú wo' an mi yēri en ða?

Pee' taassa an:

- Fu yēri en Kiristaanii Kooh wosðfa.

Yéesu yéegallohha an ya hay kikaan ee ya mlís

(Méccēe 16: 20-28; Marka 8: 30-9: 1)

²¹ Yéesu dínggaða na wo' een ciyēgisi' an ken hanat kiwo' iñaa aaw ga. ²² Doo ya hanndaða kiwo' an:

- Kowukii ðii jomin kikooh ga mesiklaat ciyewin. Ha' -kaancaa, sarahocaa ðiyaakðaa, na jēgíroh-waascaa waa 'sanndii gari kihot, ya hay ki' apu ee besaa wukaahaywaa tikan ga kikaankaagariða, ya hay kimlís.

Kitaabuk Yéesu

²³ Lēehi' ta Yéesu wo' a ðuwaa ðééðba an:

- Binaa ðo' waa' kitaam ga fenooroona, ya alat hafci, ya kooruk ku-ranaagari besaa en ðééð, ya taabukoo. ²⁴ Ndaga ðaa fu waa' kisom kumuunfunaa fu hayka kiñak bi taa'; wayee ðaa mi tahaa kiñak kumuunfunaa, fu hay kipes bi taa'. ²⁵ Ee kilaak iñcii ga ēldúnaða tooh jeriñan ðo' ya, en lak ya ñak hafciinaa wala ya sanju' aa? ²⁶ Ndaga ðaa mi enndaa kaci mi na wo' eeniigoona, fu hay ki' en kaci ga Kowukii ðii bēriinaa ya hayan ga ndamaagari na waa paamci na waa malaakacaa ðisela' i' ðaa. ²⁷ Mi wo' 'úuka ee kayoh; ðiðo' ga ðuwii ðii kaansoo ee ða hottii Nguurii Kooh.

Ndamaa Kooh yoosukka ga Yéesu

(Méccēe 17: 1-8; Marka 9: 2-8)

²⁸ Ga waa Yéesu wo' a wo' eencaama bi tikka ga iñaa le' bes ciyit-nakaahay, ya wo' a Pee', Sañ na Saak ða taam nari, ya lappa naða ga ðook janjagaa kikiim Kooh. ²⁹ Ga daa Yéesu enee na kikiim Koohða, fikifaagari ennda filiis ee kúlticaagari yaanaawwa ðer bi caa melic.

³⁰ Ga ðekataama, laakka ðo' ðanak ðaa mey' ga ðuuy' ndamaa Kooh ee ða ðaa saawal nari: enee Móyis na Ili. ³¹ Ba ðaa saawal nari ga iñaa aaw ga kikaankaagari y'ah kilaak ga Yéerúsaleemða. ³² Lak Pee' na ðuwaa ya taam naðaða ðaa ga pēni fiyaak. Wayee ga waa ða yúudukða, ða hotta ndamaa Yéesu na ðuwaa ðanakðaa tuuksee naridfa. ³³ Ga wahtaa ðuwaama enu na kitagohu na Yéesuða, Pee' wo' a Yéesu an:

- Jēgírohii, ðii newin garuu. Du yípat ðii taal kaahay: wínoo wuufu, wínoo wuu Móyis ee wínoo wuu Ili.

Pee' inohéerñi iñcaa ya wo' ða.

³⁴ Lak Pee' yaa lís kiwo' fodaama, laakka yaayeelaa hay, úullaða. Téelbéeça titússa ga waa ða en na ki' aas ga ðuuy' yaayeelaaða. ³⁵ Ee ga ðuuy' yaayeelaa laakka koonakaa wo' an:

- Bii yii yēri en Kowukiigoo mi tanukða. Súkúrukatti.

³⁶ Ga waa koonakaa lēehi' kiwo' ða, téelbéeça hotsee Yéesu rek daama. Ba ðekohussa na iñaa, ee ga wahtaa ða ðéest' tii ken iñaa ða hoteðfa.

Yéesu wēki' ta oomaanaa laak rað

(Méccēe 17: 14-18; Marka 9: 14-27)

³⁷ Ga besaa tík gaða, Yéesu na téelbéeça yoosukussa ga janjagaa, mbooloo wiyaak hayyari kitēbifluknee. ³⁸ Ga ðuuy' mbooloomaa laakka ðaa en na kifii an:

- Kiyaaakii, mi kiimmbaa, malakðaaroo kowukiigoo ndaga mi laakka ðoñ! ³⁹ Leekleek rað ðúukki, ya aawi kifii. Rawii saylukohiri, kúuwkaa kúuwi; ya sodalli lool ee ya gaawoori ki' iis. ⁴⁰ Mi kímim téelbéeçigaraa ða kaal rawii wayee ða mínndii.

⁴¹ Yéesu taassa an:

- Dú, ðuwii wati, dú ðii dú laakoo ngēm ee dú tumi iñaa joffiða, mi enan narúu bi kera? Mi múuñðanndúu bi kera? Haydohaa kowukiigaraa ðii.

⁴² Daa oomaanaa deeyee, rawaa fetallari kakay, yaa saylukohhi didóol'. Wayee Yéesu gētta rawaa, wēki' ta oomaanaa. Lēehi' ta ya ikkari paamci. ⁴³ Bēéð ðuwaa waaru' ussa ga yaklaataa doolaa Kooh.

Yéesu yéegallohissa an ya hay kikaan ee ya mlís

(Méccēe 17: 22-23; Marka 9: 30-32)

Þuwaa ðééð waaru' ussa ga tooh iñcaa Yéesu tumeeðfa, ya wo' a téelbéeçaagari an:

⁴⁴ - Súkúrukati dijófi' iñii mi y'ahhúu kiwo' yii: Kowukii ðii hay kitfku ga yah ðuwii.

⁴⁵ Wayee ða inohhii iñaa wo' eenaama waa' kiwo' ða, ndaga wo' eenaama na cah gaða, bi ða mínndii ki' inoh iñaa wa waa' kiwo' ða ee ða kaañjiiri kimeekisoh iñaa aaw ga wo' eenaama.

Baa Yéesu wo' an yēri wēñ kiyak ga fikii Koohða

(Méccēe 18: 1-5; Marka 9: 33-37)

⁴⁶ Téelbéeça Yéesu enussa ga kinookoh ga ðuuy' ða ki' inoh ðaa wēñ kiyak gaðaða. ⁴⁷ Yéesu inohha iñaa ða halaatða, ya ðeðpa ku' ooma, tuuki' taja ga yahaaci. ⁴⁸ Lēehi' ta ya wo' aða an:

- Baa fu te' oomaanii yii ga teekiigoona, lakanaa fu te' oo, mi ga ki-haffoo; ee ðaa fu te' oona, fu te' ðaa wossooða ðan; ndaga ðaa wēñ garúu kijutuut ðeéðpúuða yēri en yaa wēñ kiyakða.

⁴⁹ Sañ ðeðpa wo' eena, wo' a an:

- Kiyaaakii, dí hotin ðaa enee na kikaal rað ga ðuwii ga teekiigaraa ee dí waa' tarika kihoonoh ndaga ya bokkii garuu.

⁵⁰ Yéesu loffari an:

- Kaa hoonohattika, ndaga ðaa lebirohñii naruunaa, fa' naruu.

Þu-Samarí sagussa Yéesu aas ðekaagaða

⁵¹ Ga waa wahtaa Yéesu jomee kikkoloh ēldúna, ya lap ðook-Kooh le' a, ya tuukka tek ga kika' Yéerúsaleem. ⁵² Ya wossa ðiðo' ða ðēwirukki. Ga waa ðuwaa karussa, ða aassa ðēk-kaw ga gohaa Samarii, kiheeli' Yéesu ga daa ya dalan. ⁵³ Wayee ðu-ðekaa sagussa Yéesu aas da, ndaga ya aawee Yéerúsaleem. ⁵⁴ Daa téelbéeça Yéesu, Saak na Sañ hotee iñaa ða wo' a an:

- Ha' mudii, fu waarin dí nak kiwii, ka yoosuk asamaan, ka dúbi' ðane?

⁵⁵ Wayee Yéesu mēeñsukka gaða, yaa ña' ða †. ⁵⁶ Lēehi' ta ða ðaa y'ah ðēk-kaw wiliis.

Baa waa' kitaabuk Yéesunaa

(Méccēe 8: 19-22)

⁵⁷ Yéesu na téelbéeçaagari ensee ga waas, laakka ðaa wo' i an:

- Daa fu y'ah tooh, mi hayyaa kitaabuk.

⁵⁸ Yéesu wo' ari an:

- Tílcii laakuunun dúl ee selcii ga asamaanða laakuunun taal, wayee Kowukii ðii laakoo daa ka leeman hafiigari.

⁵⁹ Yéesu wo' a ðo' yiliis an:

- Taabukaaroo.

Yaama taassari an:

- Ha' mudii, onaaroo paay' mi acnee paamboo.

⁶⁰ Wayee Yéesu wo' ari an:

- Iisaa ðuwaa kaaninða ða ac ðuwaagaða kaandfa, ee fu, tída fu yéegallohnee Nguuraa Kooh.

⁶¹ Bo' yiliis wo' issari an:

- Ha' mudii, mi hayyaa kitaabuk, wayee onaaroo paay' mi tanjohnee na ðu-kaandoo.

† Laakin ga kēyitcaa ðēðða, caa ðaat ga an: «ya wo' aða an: Dú inohoo helii dú en nawaða. Kowukii ðii hayyii ðii kisanju' tumuuntii ðuwii wayee ya hayta kimusal.»

⁶² Yéesu loffari an:

- Baa en na kilín, am méšín, heeluki fenoočinaa, ðaa yaama mínoo kilégéy ga Nguuraa Kooh.

Yéesu wossa téelféee ðidaanakaah-yitnaðanak na ðanak

10 Ga waa iñaama paaffa, Yéesu tannda ðo' ðidaanakaah-yitnaðanak na ðanak ðiliis ee ya wossaða ðanak ðanak, ða kuliyukki ga teeruca ðéeeða na ðefakatcaa ya jomee kika' na kihafciða toohca.

² Ya wo' aña an:

- Píikii yewinin ee píikohcii caakussii. Kon, kíimat ha' -píikii ya ðaat kiwosoh ðilégéyoh ga píikiigari. ³ Tiídat! Mi yii wossúu fódii tupe' ga ðuuy ðigumuu. ⁴ Kaa ðaydohat kopa', hëmbu wala ñafa' ee kikëñðohat hanattúu kifaan ga waas. ⁵ Kaanfaa ðú mín ki' aas ðéeeð, këñðohat paay' an: «Jam namohat narúu!» ⁶ Binaa ðo' jam en daamanaa, jamaa ðú kíimi' tíða hay kiyosok gari; ee ðo' jam enndii danaa, jamaa aaw garúu. ⁷ Yugat ga kaanfaa faama, ðú ñami ðú ani iñcaa ðú e' sanda ndaga légéyohaa en ðéeeð jomin kifayu. Kaa taabat kaan na kaan. ⁸ Teeraa ðú aasoh ðéeeð ee ðuwaa tookussúu danaa, ñamat iñcaa ðú teefsanda. ⁹ Wékírat ðúukool' caa enu ga teeraamaða, ðú wo' ðu-dékaa an: «*Nguurii Kooh deeyinnúu». ¹⁰ Wayee teeraa ðú aasoh ee ðú tookussii danaa, meyat ga mbedicaa ðú wo' an: ¹¹ «Ðí ðii pèrtuk sah ki' íkkúu pëndélli ðékiigarúu ñaak ga kotciigariða, wayee ínohat gaka an Nguurii Kooh deeyinnúu.» ¹² Léehi' ta Yéesu tikka ga an: Mi wo' úka, besaa yah ki' atti' ohuða le' aa, ðu-Sodom ðéri tani' an ðu-dékaa waama.

Dékcaa sagu kigëmða

(Mëccée 11: 20-24)

¹³ - Massa ðú, ðu-Korasee! Massa ðú, ðu-Betsaydaa! Ndaga kintaancii tumsee ga ðuuy'cuuða tumsee ga ðuuy' dékaa Tii' na waa Sídonaa eneenaa kumëñi' ða ekukin saaku, ða yun ga wet kiteewoh an ða récukin baakaa' ciigaða. ¹⁴ Këri' tah besaa atti' ohsanda le' aa, ðu-Tii' na ðu-Sídon ðéri tani' annúu atti'. ¹⁵ Ðú, ðu-Kafarnawom, ðú yaakaa' an ðú hay kibëwiru bi ga ðook-Koohe? Ó'ó, ðú yah kiyosokíðu bi ga ðu-baam.

¹⁶ Ya wo' issa téelféecaagari an:

- Baa súkúrukúunaa lak súkúrukoo ee ðaa sanngúu kite' aa lakanaa sanngoo kite'. Ee ðaa sanngoo kite' aa lakanaa san kite' ðaa wossoda.

Téelféecaa Yéesu woseeda ðoy'kussa

¹⁷ Téelféecaa ðidaanakaah-yitnaðanak na ðanak ðaa ðoy'kussa lak keeñða soosin seð, ða wo' aña an:

- Ha' mudii, ga teekiigaraa, bi ga raðcaa tookðuunundii!

¹⁸ Yéesu wo' aña an:

- Mi hotee ga Seytaani ga waa ya ðéegiskoh ðook en fan melicða.

¹⁹ Malkat! Mi oninnúu dooli kikoo' ga ðook goncii na dagalcii, na kina-pañosh dooli Seytaani ee dara mínoo yen garúu. ²⁰ Ga iñaama kaa neblukat ga ðii rabcii tookðuunundúu wayee neblukat ga ðii teekiigarúu bíduunun ga ðook-Kooða.

Yéesu ndammba Kooh paamci

(Mëccée 11: 25-27; 13: 16-17)

²¹ Ga saasi, ga tumeenaa Helaa yisela' i' yaa, Yéesu líiffa na keeñ wisóosi', ya ndammba Kooh Paamci an:

- Buba, Ha' mudii ðook na kakay, mi yii gëremmbaa ga ðii fu teewin ðuwii inohsoo daraða iña fu ðaak ha' -hamhamcii na ðuwii jaginða. Ee, Buba, iñaama laakohða ndaga neðpaa hen fu waa'taka.

²² Paamboo erinnoo iña en ðéeeð. Ken ínohoo Kowukii enndii Paamudiinaa; ee ken ínohoo Paamudii enndii Kowukii na ðuwaa Kowukii waa' ðari kiteewaa.

²³ Léehi' ta ya méeñsukka ga téelféecaagari ya wo' aña hanða don an:

- Ba yewinin múu' ðuwii hasciigaða hot iñcii ðú hotða, ²⁴ ndaga mi wo' úu man *seldíga-Kooh* na buu' ðiyewin waaruunun kihot iñcii ðú hotða na kikeloh iñcii ðú kelohða wayee ða hottiica ee ða kelohhiica.

Liwukaa Yéesu wo' ga loo ðaa dékee Samaríða

²⁵ Laakka jégíroh-waas yaa waaree kimalaksukoh Yéesu, ya kolukka, meekissari an:

- Jégírohii, iñii yiida mi jom kitum bi mi laas ðakkoo ga kipeskaa leehoo taa' ða?

²⁶ Yéesu loffari an:

- Iñii yiida bídu ga Waasiiruu? Fu am ya ga iña fu jan gaða?

²⁷ Baa taassa an:

- Fu waaran Ha' mudii Koohyigaraa, na keeñaagaraa tooh na kipeskaagaraa tooh na doolaagaraa tooh na helaagaraa tooh ee ðan fu waaran mooroomfu foda daa fu waa' haffuða.

²⁸ Yéesu wo' ari nak an:

- Ee, iñum fu taasða júwin. Tumaa iñaama, fu pes bi taa'.

²⁹ Wayee jégíroh-waasaa waaree kilaak kayoh, ya dalla kimeekis Yéesu an:

- Bii yiida en mooroomboo?

³⁰ Daama Yéesu loffari an:

- Laakee Y'aalaa meyohee teeraa Yéerúsalem, yaa Yah teeraa Yérikóo.

Ya hidukohha ga ðigúroh-waas. Ba te' a iña ya ðayeeða tooh, ða feekari bi yaa Yah kikaan, ða foñjari ða, ðaa Yah. ³¹ Laakka sarahohaa kooroh waasama. Daa ya hotee ðaa, ya ðeeñga di' úsaayi', yaa yah kotci. ³² Laakka ðan ðo', ee iña Léwit, le' a daama. Daa ya hotee ðaa, ya ðeeñga di' úsaayi', yaa yah kotci. ³³ Wayee laakka ðaa ðek kúlkaa Samarí, yaa enee ga waas kiðaað, ya hayya bi ga yahaa ðaa, ya laakka yërmaandi wiyaak gari, ga waa ya hottiða. ³⁴ Ya ðaatta kideey' ga ðaa, tumba dúleen na biñ ga gaañcaa, ya múullaca. Ya tikkarí ga baamaagari ya lapeeða, hayyari ga ðekataa sagac daliða ee ya top-utu' ari dijófi'. ³⁵ Ga kooh-wíisfaa, ya meydohha hëelis *denariyon* kanak, e' ta ha' -ðekataa, wo' ari an:

- Mi yii yah ee toputu' aari dijófi'. Binaa fu tum gari iña wëñðanaa, mi yëri Y'ahhaawa ki' ík mi ðoy'koh diinaa.

³⁶ Yéesu meekissa jégíroh-waasaa an:

- Ga ðuwaa ðaahayðaa ðaama, yiida gaða teewoh ki' en mooroom ðaa gúroh-waasaa feekeeda?

³⁷ Jégíroh-waasaa taassa an:

- Yaa teewoh kilaak yërmaandi gariða, yëri.

Yéesu nak wo' ari an:

- Tiida, ee fu ðan, tumaa fodaama.

Yéesu aassa kaan ðiMarta na Mëri

³⁸ Lak Yéesu yaa ga waas na téelféecaagari, ya aassa ðek-kaw. Daama, laakka ðetifaa teeku Marta, ðayya Yéesu kaanci. ³⁹ Marta laakeera këmëñkimun, yaa teeku Mëri. Yaama yugee ga kotcaa Ha' mudii, yaa súkúruk jégírohaagari. ⁴⁰ Marta nak, lak légéycaa ðuuy' waaña hëpin gari, ya hayya ga Yéesu, wo' ari an:

- Ha' mudii, ðii Mëri foñnjoo na légéyí toohða, enndiira darane? Wo' aari kay ya amðohoo!

⁴¹ Ha' mudii taassari an:

- Wari fu ðan Marta, fu ðitukin lool ga enaama ciyewin. ⁴² Wayee yen yíinoo don yëri laak solu. Mëri tanukin ðakaa gëñða ee ken te' oowa gari.

Yéesu yeedírohha kikiim Kooh

(Mëccée 6: 9-13; 7: 7-11)

Laakka bes, Yéesu enee na kikiim Kooh ga ðekat. Ga waa ya læe-
11 hi'ta, yíinoo ga téelféecaagari wo' ari an:

- Ha' mudii, yeedíraarí kikiim Kooh foda daa San yeedíreeka téelféecaagariða.

² Yéesu wo' aña an:

- Binaa ðú en na kikiimaa, wo' at anee:

«Buba, ðéeeð ínohat kisela' kii teekiigaraa; Nguurígaraa le' at ðii.

³ Onaari besaa en ðéeeð iña ðí jom kiñamða.

⁴ Bayalaarí baakaa' ciigarí, ndaga ðí, ga kihaffii, ðí bayalin ðuwaa tooñjiiða.

Ee kaa íssii ðí keen ga í' Seytaani.»

⁵ Yéesu wo' issaða an:

- Enee an yíinoo garúu laak filiimun, ya ka' gari ga leeloo wek kiwo' i' an: «Filií, lúudaaroo mbúurú kaahay. ⁶ Laak filiíroo yíinoo yaa hay kiðaað ga kaannoo ee mi laakoo dara iña mi eranndi.» ⁷ Ee yaama taassi ga ðuuy' túuyaagari an: «Kaa tangalloo! Diima ðen ðí tēkin ee mi na ðu-kaannoo ðí faanukin. Mi mímissii kikulok ki' e' taa mbúurú.»

⁸ Mi wo' úu man, luu enee an ya kolukkii e' ti mbúurú ndaga daa ða en ðifiliimundaa, ennaa ya hay kikulok e' ti iña ya soolukða tooh ndaga daa yaama ðuucuk ga kikiimkaada. ⁹ Mi nak, mi wo' úu an: kíimat, Kooh hayyúu ki' on. Heelat, ðú hay kihot. Fëekírat, ðú hay kilégisðu.

¹⁰ En ki' enaa, ðaa kíim ðéeeð, onu; ðaa heel ðéeeð, hot; ee ðaa fëeki' ðéeeð, hay kilégisðu. ¹¹ Paamudii yiida garúu eran kowuci gon binaa ka kíimbi jënaa? ¹² Wala ya e' ka dagal binaa ka kíimbi wakaa? ¹³ Kon ga ðii ðú hín kibonða, en lak ðú ðéri mín ki' on towutaagarúu enaama ci-jófiraa, wëña ga Paamudii ga ðookða. Buwaa kíimbi Helaa yise-la' i' yaada, ya onooðayane?

Yéesu yabussa kitaam na Seytaani

(Méccée 12: 22-30; Marka 3: 22-27)

¹⁴ Laakka bes, Yéesu enee na kimey doh ga bo' rawaa luuɓlukohhi. Daa rawaa meyee, luuwa aawwa kiwo' ee ɓuwa waaru'ussa. ¹⁵ Wayee laakka gaɓa ɓuwa wo' an:

- Belsebul, buurii raɓcii, yëri onndi dooli kikaal raɓcii ga ɓuwii.

¹⁶ Laakka bo' ðiliis ɓaa waareeri kimalaksukoh. Ba meekissari ya tumi' ɓa kintaana teewoh an ya meyoh ga Kooh. ¹⁷ Wayee Yéesu inohha halaatcaagaɓa ya wo' aɓa an:

- Kúlkaa hégiskoh ga ɗuuy'ka ɓééɓ, aaw ga kifaay. Túuy'caa ɓú' sukoh waa en ɓééɓ ga ɗook mooroomci. ¹⁸ Kon binaa Seytaani hégiskoh ga ɗuuy'cinaa, nguuraagari tuman na bi wa lisi kituuk? Ndaga ɗú wo' an Belsebul yëri onndoo dooli kikaal raɓ ga ɓuwii. ¹⁹ En lak an mi, Belsebul yëri onndoo dooli kikaal rawaa, haa ɓii on ɓuwiigarú dooli kikaal raɓ ɓa? Kon ɓuwumgarú, ga kihafɓa, ɓëri atti'anndú. ²⁰ En ki' enaa, en an mi kaali raɓcii na doolii Koohaa, kon *Nguurii Kooh* le'in bi garú.

²¹ Binaa ɓaa laakin dooli ee ɓayin ganaay watuk kaancinaa, lak alalaagari ɓééɓ lewin. ²² Wayee ɓaa wëñnji kilaak dooli hayaa, soonngi, minndi, te' ganaaycaa ya yaakaa'lukéeɗa tooh, waroh incaa ya ɓewoh garíɗa.

²³ ɓaa fa' tii naroonaa, heñoh naroo; ee ɓaa nêgírohii naroonaa, yii tasarsoh.

Raɓ mɓn kiboyukis ga daa ya kaalohseeɗa

(Méccée 12: 43-45)

²⁴ - Binaa raɓ meyoh ga ɓo'aa, ya túuti ga ègíraa, ya heeli daa ya fikarukan, wayee waa ya hottii daa ya aasan, ya wo' ga helci an: «Mi nanan kiboyuk kaanfaagoo mi meyoheeɗa.» ²⁵ Binaa ya le' danaa nak ya laak kaanfaa paruunin bi setin, hëwiruunin bi jekin. ²⁶ Fodaama ya yee kikoo'nee raɓ ɓiyitnaɓanak ɓiliis ɓaa wëñnji kisoot; ɓa aas ga kaanfaa, ɓa ðëk ga. Faf ɓaa yaama, ga daa ya madee kuɗewaaɗa, wëñisɗa kiyiis.

Inaa wëñ kineɓ ga kipesɗa

²⁷ Laak Yéesu yaa wo' fodaama, laakka ga ɗuuy' mbooloomaa ɓetifaa wo' ga ɗook an:

- Betifaa ɓayeeraa ga lookaagari, ɓëpi'taraa ga ɓiɓcaagaríɗa yewinin múu'!

²⁸ Wayee Yéesu taassari an:

- Wo'aa kay an ɓuwa sükúruki wo'eenaa Kooh ee ɓa taabukiwaɗa, ɓëri yewin múu'!

Buwaa waa' kihotu kintaan

(Méccée 12: 38-42)

²⁹ Lak ɓo' ɓiyewin nêgírohuunun ga yahaa Yéesu, ya aawwa kiwo' an:

- Buwii jamaanii wati, ɓiɓo' ɓiɓóni'. Ba waa' kihot kintaan, wayee kintaan wínoo tookɗusanndiiɓa, enndii waa *Sonaasaa*. ³⁰ Ndaga fodaada daa Sonaas enee mandarga ga ɓu-Níníɗa, fodaama ɓan *Kowukii ɓii* yah mandarga ga ɓuwii wati. ³¹ Besaa atti'ohsanɗa le' bërínaa, buuraa yiɓetiyya' kúlkoh inaa hanoh meyya'-noh ñaamɗa hay kituuk ga fikii ɓuwii jamaanii wati, ya ɓúlɓa. Ndaga ya meyohee gohcaa èldúna wëñ ki'usaayɗa kisúkúruknee wo'eenaa buu' Salomon! ³² Besaa atti'ohsanɗa le' bërínaa, ɓu-teeraa Nínif hay kituuku ga fikii ɓuwii jamaanii wati, ɓa ɓúlɓa ndaga ɓu-Nínif súpítseera kipeskaagaɓa ga waa ɓa keloh jangataa Sonaasɗa; ee malkat laakin dii ɓaa wëñ Sonaas.

Liwwukaa Yéesu wo' ga loo lampu na kuhasɗa

(Méccée 5: 15; 6: 22-23)

³³ Yéesu liwwukka anee:

- Ken taaloo lampu, faanwa ga daa ɗaakukin, [wala li' kanu ga ɗook-gaa] [†], wayee fu likanwa ga ɗook doonaa ɓuwa aasɗa hotu lee'laataa.

³⁴ Kuhaskiigaraa kéri en lampii faanfiigaraa. Binaa dara enndii na kuhasfunaa, faanfaagaraa toohfa eni ga lee'laat. Wayee binaa kuhasfu wakkiinaa, faanfaagaraa eni ga ñúus ɓan. ³⁵ Kon watukaa lee'laatum en ga ɗuuy'fudɗa, wa ñúusi'. ³⁶ Kon binaa faanfu toohfa en ga lee'laat ee laakkii ɓak wínoo waa en ga ñúusaa, ɓééɓfa yah ki'en ga lee'laat, man na fodaada lampu lee' ɗíraa lañɗa.

† 11: 31 Malkat 1 Buu' 10: 1-13. †† Ga këyítcaa ɗ'ebɗa, laakin caa ɓayyii wo'eenii fodii: wala li' kanu ga ɗook-gaa. Malkat ga Marka 4: 21.

Yéesu hassa Fërisiyeencaa na jégíroh-waascaa

(Méccée 23: 1-36; Marka 12: 38-40)

³⁷ Ga waa Yéesu wo' a bi lëehi'ta, laakka *Fërisiyeegaa* ɓayyi kicuunohuk ga kaanci. Yéesu aassa, yunnga kiñam. ³⁸ Fërisiyeegaa waaru' a ga waa ya hot Yéesu yunnga kiñam ee tisuukii paay'ɗa. ³⁹ Wayee Yéesu Ha'mudii wo' ari an:

- Dú, Fërisiyeenjii, dú man anee, dú tisi bi ga ɓiñcaa kaascii na tanutii, wayee ɗuuy'cúu líif na halaat kilok na halaat cibóni'. ⁴⁰ Dú ɓëri loho'y hel! Kooh yaa hëwi' inaa hanoh foohɗa, enndii ya hëwi' inaa hanoh ɗuuy'ɗa ɓane? ⁴¹ Sarahohat inaa en ga keeñnjuɗɗa, en ɗanaa inaa en ɓééɓ hay garú kiset.

⁴² Massa ɗú, Fërisiyeenjii! Dú tumi sah sarah fodii ɓakaa wu-daankaa haa ga naana na nduu', ee ɓan ga incii tooh línsi ga de'ɗa, wayee ɗu saganohin kijúɓ na kiwaa' Kooh: iniiima yëri dú jomee kitum ee incaa ciinoo hanat kisaganohu ‡.

⁴³ Massa ɗú, Fërisiyeenjii! Ndaga ɗú waari kiyun ga fikii ga ɗuuy' jaangu-yaawúu' caa ee ɗú waari kíkëñɗu yah kanak ga paancaa.

⁴⁴ Massa ɗú! Ndaga ɗú man na loyaa ken tummbii mandarga ga, ɓuwa tinsi ga ɗook gaa, ee inohsoo gaka bi tahɓa kiliɓ ga fikii Kooh!

⁴⁵ Laakka jégíroh-waas yínoo yaa wo' i an:

- Jégírohii, binaa fu wo' ɗanaa, fu ɓassii ɓan!

⁴⁶ Yéesu loffari an:

- Massa ɗú, jégíroh-waascii! Dú ɓan, dú koori ɓuwii ɗofcaa ɓa hatinoo, ee ɗú tookoo jokonndúu jinoo le' ga. ⁴⁷ Massa ɗú! Dú hayaa ɗú mo' ɗi loyicii *seldiiga-Koohcii*, ee ɓipaamm búu apeeɓa. ⁴⁸ Fodaama ɗú teewohin an ɗú taabin ga incaa ɓicaasamm búu tumeeɗa, ndaga ɓa apin seldiiga-Koohcaa, ee ɗú ɓii móri' loyiciigaɓa! ⁴⁹ Kéri tah Kooh ga hamhamaagari, wo' a an: «Mi hay gaɓa kiwosoh ɓiseldiiga-Kooh na ɓiyéegaloh; ɓa hay ki'ap ɓiinoo, ɓa hatal ɓiinooɓaa ga kipesɓa.» ⁵⁰ Inaama yëri tahan bi ñifaa seldiiga-Koohcaa ɓééɓ aamsee ga waa èldúna saku bi watidɗa hay kikípuuk ga hafcii ɓuwii wati, ⁵¹ aboh ga ñifaa Abeel ^{††} bi ga ñifaa Sakari' yaa apsee ga ɗikaanti daa sarahcaa tēki' siɗa na ɗekataa wisela 'i' waa ^{‡‡}. Ee mi yëri wo' uuka, inaa laakee yaama hay kikípuuk ga hafcii ɓuwii wati!

⁵² Massa ɗú, jégíroh-waascii, dú nísin kucëwíkaa lëgísi halaa tahi ɓo' ki' inohɗa: dú, ga kihafúu, dú aasoo ee ɓaa waa' ki' aas ɓééɓ ɗú kokohhi.

⁵³ Ga waa Yéesu meyoh daamaɗa, jégíroh-waascaa na *Fërisiyeencaa* ɓaa tamoh ga ɗookci ee ɓa ɓaa meekissi inaa en tooh: ⁵⁴ ɓa ɓaa heelli kifí' doonaa ya èldoh bi ɓa balaɓ yen ga wo' eenaagari.

Yéesu hoonohha tēelbēecaagari kijóǰóǰɗuk fodii Fërisiyeencaa

(Méccée 10: 26-27)

12 Lak waama, ɓuwa nêgírukohsee inaa le'in ɓo' ɓijúnni ciyewin bi ɓiinoo ɓaa toɗ ga ɓimooroomɓa. Yéesu wo' a paay na tēelbēecaagari an:

- Abukat ga jíkii *Fërisiyeenjii* en kijóǰóǰɗuk en fan kuuncaa kaañohinɗa. ² Laakkii inaa mɓn kiɗaakuk bi hotukoo ee laakkii inaa ɓo' mɓn kiɗaak bi mey'dohsoo fan. ³ Kéri tah inaa ɗú mɓn kiwo' na wek ɓééɓ, hay kikelohuk ga noh tan, ee inaa ɗú mɓn kimēédíroh ga ɗuuy' túuyaa ɗaakukin ɓééɓ, hay kiyéegalohu ga leeloo paancaa.

Baa cal kiniikɗa

(Méccée 10: 28-31)

⁴ Yéesu wo' issa an:

- Mi wo' narúu, ɗú ɓii ɗú en filiimunciigooɗa: kaa niikat ɓuwii api faanfii ee paaf inaa manaa, ɓa mɓnsoo kitumis dara yiliis. ⁵ Mi hayyúu kiwo' ɓaa ɗú jom kiniikɗa: niikat ɓaa wée'taa ga an yii, ap bi lëehíraa, mɓn kijaf ga safara. Ee, mi wo' uuka ɓaa yaama yëri ɗú jom kiniik!

⁶ «Tudiindii' tiyētúus toonohsirii dërēm kanake? Moona déy, Kooh alukkii jinoo gata. ⁷ Bi ga fenfii ga hafciagarúɗa sah, toohfa kíduunun. Kon kaa niikat dara, ndaga ɗú wëñ solu tooh diindii' cii.

Inaa Yéesu wo' ga loo ɓuwa tookki na ɓuwa taasukkiɗa

(Méccée 10: 32-33; 12: 32; 10: 19-20)

⁸ Yéesu tíkka ga an:

- Mi wo' uuka: ɓééɓ ɓaa fu tookkoo ga fikii ɓuwinaa, mi *Kowukii ɓii*, mi hayyaa kitook ga fikii *malaakacaa* Kooh. ⁹ Wayee ɓaa fu taasukkoona, fu hay kitaasku ga fikii malaakacaa Kooh.

‡ 11: 42 Malkat Deteronom 14: 22-23. †† Malkat ga Senees 4: 11: waama Kay-een apee këmëñkíci Abeel ndaga ki' inaa. ‡‡ Malkat Koronik 24: 20-22, mbooloomaa appa seldiiga Sakari' ga ɗuuy' Kaanfaa Kooh.

¹⁰Béeb̄ ðaa fu wo' iñaa moroo ga Kowukii ðiinaa, fu hay kibayalu, wayee ðaa fu ðas Helaa yisela 'i' yaa ðéeb̄, fu bayalsooka.

¹¹Binaa d'ú ðayu ki'atti' u ga jaangu-yaawúu' caa wala ga fikíi atti'o-hcaa na ga fikíi ðuwaa kuliyuki ga nguuraadanaa, helciigarúu dalat ga daa d'ú taasan ga iñaa d'ú yabudá na iñaa d'ú wo'an d'á. ¹²Ndaga Helaa yisela 'i' yaa, ga wahtaama, hay ki'ek garúu iñaa d'ú joman kiwo'd'á.

Liwwukaa wo' ga loo ha'-alalaa taabuk kilaak don d'á

¹³Laakka ga mbooloomaa ðaa wo' Yéesu an:

- Jégírohii, wo'aa yaakoo ya waroh naroo iñaa d'í lam d'á.

¹⁴Yéesu taassari an:

- Moo Yaalii yii, ðii yiida falloo ki'atti' úu wala kiwarohhúu alalaa-garúu?

¹⁵Léehi'ta ya wo' a ðuwaa an:

- Watukat ee abukat ga kiwaa' kilaak, ndaga kilaak alal ðayyii kipes bo' luu alalaa yewin yewin.

¹⁶Ya wo' a ða kon liwwukii wii:

- Enee bo' yaa laakin alal, ya laakka yoon ee yooncaa laa ðpa lool. ¹⁷Ya yaa halaat ga helaagari an: «Mi tuman na ee mi laakoo daa mi ðapan iñcii mi p'ík d'á?» ¹⁸Léehi'ta ya wo' a an: «Iñii yii yéři mi tuman: mi ðúran dapciigoo henaar, mi tawah cilii, caa wéñ kiyak, en d'anaa mi n'égíroh tohootiigoo ga tóoh na iñcii mi laak d'á tóohca. ¹⁹Léehíraa, mi wo' haffoo an: Mbé', fu laakin alal wiyewin waa míninndaa ki ðay t'k'ís tiyewin. Iikaraa faanfiigaraa, fu ñami, fu ani, fu mbúumbaayuki.»

²⁰Wayee Kooh wo' ari an: «Fu yéři lohoy' hel! Ga wekii wati sah sah kipesfu hay kileeh. Kon iñcii fu waayuk d'ee haffu d'á tóohca, ðii y'ahca kilaak ða?»

²¹Yéesu t'ikka ga an:

- Iñaaama yéři dalan ðaa fu n'égírohi' haffu alal ee Kooh hottii kilaak-alalfu.

Téelbíbeecaa Yéesu jomu kiyaakaaru ga Kooh

(Mécce 6: 25-34)

²²Léehi'ta Yéesu wo' a téelbíbeecaagari an:

- Iñaaama tah mi wo' úu an: Kaa halaatat ga ñamahaa d'ú laakan sooli ga kipesoh d'á wala yéericaa d'ú laak sooli ki'ekuk ga faanndú d'á.

²³Ndaga kipes kéri wéñ kilaak solu ñamah ee faan féri wéñ kilaak solu yéeri. ²⁴Malkat ga h'ekérúucii, ða sokoo, ða p'íkoo, ða laakoo dap-kaan, ða laakoo dap fenoo kaan wayee Kooh yaa ñémi' ða. Ee d'ú wéñ selii solu fúuf! ²⁵Bii yiida garúu mín ki ðaat iñaa hín na siñdaa jokon ga kipesci bi ya ðítuki ga coonucaagari? ²⁶En lakanaa iñaaama don d'ú mínoo kitum dara ganaa, d'ú y'ah ya kihalaat ga iñcaa cínoo? ²⁷Malkat ga p'égíi-nduhumfi fimóri' fii ga égríi d'á: fa l'égéyoo ee fa foliloo. Wayee mi wo' úuka, bi ga buu' Salomon na alalaagari tóoh ekukii kúltíca hín kimo' na wínoo ga p'égíi nduhumcii. ²⁸En lakanaa Kooh yéři móri' fodaama p'égíi-nduhumfi fimóri' fii ga égríi wati, ee kuwisaa fa y'ah kijafu ga kiwii don d'anaa, wéñaa ga, d'ú ga kihaffúu, ya ekoorúu bi jofe? Ngémiigarúu daal dooyyii! ²⁹Kaa halaatat rek ga kiheel iñaa d'ú ñaman na iñaa d'ú anan. ³⁰Iñciima tóohca ðuwii ga éldúna ee ínohsoo Kooh d'á ð'éri tumi l'égéy kiheelca, wayee d'ú, Paamm búu yii ga d'ook d'á ínohin an d'ú laakin sooli ga. ³¹Namat kiheel *Nguuraa Kooh*, iñaa tes d'ú laak sooli ga d'á, Kooh hayyúuri ki' e'.

Heelat kilaak alalaa ga d'ook d'á

(Mécce 6: 19-21)

³²Yéesu wo' issa an:

- D'ú, yopiigoo wi'yínwii, kaa niikat ndaga newin Paamm búu ya bok-dohhúu ga *Nguuraagari*. ³³Toonat inum d'ú laak d'á, d'ú erohwa sarah. Heel d'at haffúu nafa' caa magatoo, alalaa leehoo taa' ga d'ook-Kooh: daama lok mínoo gaca kilaas ee maasoh mínocca kiyasoh. ³⁴Ndaga daa alallúu enoh ðéeb̄, keeñjúu waa da ðan.

Súrgacaa Yéesu jom kineehu kimalak

³⁵Yéesu t'íkíssa ga an:

- P'ekírukak bi yégis d'ín, d'ú taal lampucumgarúu, d'ú seki. ³⁶Ee madat na súrgacaa en na kiseku ha' -kaan ða, yaa y'ah kimeyoh ciklook, bi ða mínndi kilégísi', ya le'i ee f'ekíri halaanaa. ³⁷Ba yewinin múu' súrgacaa, binaa ha' -kaanfaagaba hayaa, laakan ða lak ðaa líis kineeh kimalak! Mi wo' úuka ee kayoh; ya hay kip'ekíruk, ya yugi' ða kiñam ee ya taam ga ða ya nori' ða ða ñam. ³⁸Luu ya hayee ga leeloo wek wala iñaa paaf d'á sah, binaa ya laak ða lak neehussii ðéeb̄, ða yewinin múu'.

³⁹Inohat inii yii bi jof: binaa ha' -kaan ínohee wahtaa lokaa hayandanaa, eneenaa ya hay kiwatuuk ee íssoo kaanfaagari fa pooku.

⁴⁰D'ú ðan, waayukat, ndaga *Kowukii* ðii hayan ga wahtaa d'ú fooganndii.

Liwwukaa wo' ga loo súrgacaa ðanak ðaa

(Mécce 24: 45-51)

⁴¹Pee' dalla kimeekis Yéesu an:

- Ha' mudii, fu wo' naríi ga *liwwukumanoo*, fu wo' na ðuwii ðéeb̄ ða ðan?

⁴²Ha' mudii taassari an:

- Kon ðii yiida yéři en súrgaa took d'ín ha' -kaanci ee teeyin? Yéři en yaa ha' -kaanci tikan ga fikíi súrgacaagari, doo ya e' ða yaa en ðéeb̄ iñaa ya jom kiñam d'á, binaa wahtaa le' aa. ⁴³Ya yewinin múu', súrgaama, binaa ha' -kaadaagari ðoyuk, laakki ga l'égéyaamanaa. ⁴⁴Mi wo' úuka ee kayoh; ha' -kaanci hayyi kitík ga d'ook iñcaa ya laak d'á tóoh. ⁴⁵Wayee binaa súrgaama wo' ga helaagari an: «Ha' -kaanndoo kolukkii kihay», bi tah ya en ga kifeek súrgacaa ðiyaal ðaa na ðibeti ðaa, ya en ga kiñam na ki' an na kilaal rek, ⁴⁶ha' -kaadaa súrgaama hay kihay ga besaa ya fooganndii na wahtaa ya ínohandii: ya hayyi kifeek doo' ciméeski', ya wa' ti iñaa sek ðuwaa san kigému Kooh d'á.

⁴⁷Súrgaa ínohin iñaa ha' -kaanci waa' d'á ee ya san kipari', ya tum iñaa ya nakudanaa, ya hay kirípu ngee' ciyewin. ⁴⁸Wayee súrgaa ínohoo iñaa ha' -kaanci waa' d'á ee tumi iñaa tahananndi kifeeku, yaama súrga feeksan ngee' cijutuut. ðaa onu yewin ðéeb̄ hay kimeekisohu yewin, ee ðaa eru ki d'ak iñaa yewinin ðéeb̄ hay kimeekisohu iñaa yewinin.

Yéesu tahin ðuwaa kihégískoh

(Mécce 10: 34-36)

⁴⁹Yéesu t'ikka ga an:

- Kíwii kéri mi hayee kihaydoh ga éldúna, ee ðii mi waaree ka am kiméeni' d'á! ⁵⁰Wayee mi jomin kiñooduk ga mesiklaat, ee ka írtinndoo moos bi ga daa iñaaama laakohand'á! ⁵¹Ati d'ú foon an mi haydoh jam ga éldúna? O'óo, mi wo' úuka, mi haydoh kihégískoh. ⁵²Diima den bo' ðiyétúus ðaa bok hal hay kihégískohu, ðaahay ðaa keenu ga d'ook ðanak ðaa tes d'á ee ðanak ðaama keenu ga d'ook ðaahay ðaa. ⁵³Buwaa hay kihégískohu: paamun keen ga d'ook kowuci kiy'aa ee kowukaagari kiy'aaalkaa keen ga d'ookci, eemun keen ga d'ook kowuci kibeti ee kowukaagari kibetikaa keen ga d'ookci, payamun yi beti keen ga d'ook beti kowuci ee betifaa kowukaagari keen ga d'ookci †.

Kimalaksukoh inii en na kilaak watí d'á

(Mécce 16: 2-3)

⁵⁴Yéesu wo' ee mbooloomaa ðan an:

- Binaa d'ú hot húy kolukoh aasaa' -nohaa, d'ú aawi kiwo' an: «Kooh hay kito ð», ee iñaaama laak. ⁵⁵Ee binaa d'ú yéerj uris wé poh ðakii hanoh meyaa' -noh yah-sen d'anaa, d'ú aawi kiwo' an: «wati Kooh hay kitam noh», ee kéri laaki. ⁵⁶D'ú, ðii d'ú jójóf d'uki ga fikíi ðuwii d'á! D'ú mínin kimalaksukoh inii meyi ga asamaan na ga kakay d'anaa; haa tum na d'ú mínoo kimalaksukoh inii hew watí d'á?

Heelaa kijúwoh na ðaa fu coowoh nari

(Mécce 5: 25-26)

⁵⁷Yéesu wo' issa an:

- Inii tah ya ðan d'ú malaksukohoo na kihaffúu iñaa júwin? ⁵⁸Binaa fu laakoh na bo' bi d'ú taam kiy'ee ga buuraa, leenaa gaawaa nari kihégískoh ga waasaa, fodaama ya le' noo naraa ga atti' ohaa, yaama t'ikka ga yah élkéetaa ee élkéetaa t'ecca ga kasu. ⁵⁹Mi yéegallaa man, fu meyhoo daama ee fu fayyii iñaa fu laaki' tid'á tóoh, bi ga fíftínaa méendoh d'á.

Súpítat kipeskiigarúu wala d'ú sanju'

Ga wahtaama, laakka ðuwaa hay ga Yéesu kibéest' ti ðuwaa **13** *Pílaat* aplukee ee boksee ga ða-Géllílee, lak ða en na kitumi' Kooh sarah d'á. ²Yéesu taassa ða an:

- D'ú foon an binaa ðuwaa bok ga Géllílee ðaama apu fodaamanaa, iñaaama waa' kiteewoh an ða enee ha' -baakaa' caa wéñ kiyak ga ðu-Géllílee d'á tóoh? ³Mi wo' úu man o'óo. Wayee binaa d'ú súpítii kipeskiigarúuna, d'ú hay kisanju' ðéeb̄púu fodaama. ⁴Haa ðuwaa ði-daanjkaah na ðiyitna ðaahay ðaa tawahaa wihoo' tawaa ga sílowee † keenee ga d'ook ða, appa ða d'á; d'ú foon an ð'éri wéñee kitum baakaa' ga ðu-Yéerúsaleem ðéeb̄ ðane? ⁵Mi wo' úu man o'óo. Wayee, binaa d'ú súpítii kipeskiigarúuna, ðéeb̄púu d'ú hay kisanju' fodaama.

† 12: 53 Malkat Mísee 7: 6. †† Sílowee enndii d'ek ga kihafwa, wayee wa en d'ekat ga teeraa Yéerúsaleem

Liwukaa Yéesu wo' ga loo eenaa laakoo towudá

⁶ Lèehi' ta Yéesu wo' aBa liiwukii wii:

- Enee bo', yaa laakee bos een ga duuy' yoonci. Ya ka' ta kiβeennee ga towutaa, wayee ya hottii dara ga. ⁷ Ya wo' a súrugaagari an: «Tikiis taa-hay tee, taa mi hayi kiheel towu ga eenii wii, ee mi hotoo dara ga. Gúraawa! Iníi tahan ya wa niami kakayfi sooy?» ⁸ Wayee súruga wo' ari an: «Kiyaakii, físsisaawa kíiskii wíis bi mi ac bosii bi wíil, lèehíraa mi tum kotol ga. ⁹ He'Yna fayuuraa wa hay kitum towu. Límmbiinaa, fu gú' lukwa.»

Yéesu wéki' ta βetifaa túurukin ga bes Sabat

¹⁰ Ga bes Sabat, Yéesu enee na kijégíroh ga duuy' jaangu-yaawúu'.

¹¹ Laakeera daama βetifaa raβ am, ekkari dúukool ínaa le' tikiis tidaañkaah na tiytinataahay; ya ñogukka ee mínissii kiyoloh. ¹² Daa Yéesu hotee βetifaa, ya βayyari, wo' ari an:

- βetifii, fu múcin ga dúukooliigaraa.

¹³ Lèehi' ta, Yéesu tikka βetifaa yahcaagari; ga saasi βetifaa yolohha, ee ya ennda ga kikañ Kooh. ¹⁴ Wayee, βaa kuliyuk ga jaangu-yaawúu-raaβa, keeñci tamma lool ga daa Yéesu wékiiree bo' ga bes Sabatβa, ya daa buwaa kiwo' an:

- Bes ciytiniinoo cii ga, caa bo' jom ga kilégéy. Hayat kon kiwékdu ga bescaama wayee hanat ki' en ga bes Sabat!

¹⁵ Ha' mudii loffari an:

- Dú jófjófduki hen ga fikii buwii! Bii yiida garúu, en ga bes Sabataa, pékísoo enohfaagari wala baamaagari ga daa ya sawoheeridá, ya βayyi ki' eni' nee? ¹⁶ Haa βetifii fii bok ga níláa Abaraham ee Seytaani βageeri ínaa le' in tikiis tidaañkaah na tiytinataahayβa, ya joméerú kiβégísu ga bes Sabat hene?

¹⁷ Daa Yéesu wo' ee fodaama, buwaa eneeri na kiheñohβa líifussa na kaci. Wayee mbooloomaa βééβwa neβlukka lool ga tumeencaa Yéesu laakoo ga fenβa.

Liwukaa Yéesu wo' ga loo kowu-fúdankaadá

(Mèccé 13: 31-32; Marka 4: 30-32)

¹⁸ Yéesu wo' a an:

- Iníi Nguurii Kooh man nawaβa ya? Iníi mi mín nawa kimédírohβa ya? ¹⁹ Wa man na kowu-fúdankaa bo' βéβ, sokka ga déraagari; ka paalla, ka ennda kedik kiyaak bi selcaa taalussa ga toyttaa ka laakβa.

Liwukaa Yéesu wo' ga loo kuuncaa kaañohinβa

(Mèccé 13: 33)

²⁰ Yéesu wo' issaβa an:

- Iníi mi mēdírohan Nguurii Kooh nawaβa ya? ²¹ Wa man na molon-kuunaa βeti βéβ, tumwa ga duuy' kanu kuun, íiswa ga bi ga daa kuuncaa βééβ kaañohan.

Kuhalkaa jiy'ínjaa jéři aaw ga Nguuraa Kooh

(Mèccé 7: 13-14, 21-23)

²² Yéesu kooree ga dēk-teeruca na ga dēk-kawcaa, ya jégírohi, lak ya aawee βak Yéerúsaleem. ²³ Laakka βaa meekissi an:

- Kiyaakii, bo' βijutuut rek βéři yah kimúc ga buwiine?

Yéesu taassari an:

²⁴ - Guu' guulukat, dú aasoh halaa wi'yínwaa, ndaga mi wo' úuka, βiβo' βiyewin hay kiheelu ki' aas ee mínsanndiika. ²⁵ Bériinaa ha' -kaanfii kolukan, ya lañ halaagari ee dú en ga fooh, dú aaw kiféeki' halaa na kiwo' an: «Kiyaakii, légsídaarii.» Ya hayyúu kitaas an: «Mi inohoo dii dú meyoβa!» ²⁶ Daama, dú hayyi kiwo' an: «Dí bokin naraa kiñam na ki' an ee fu jégírohin ga mbedicaa teerucaagari.» ²⁷ Wayee ya hayyúu kiwo' is an: «Mi inohoo dii dú meyoβa. Úsaayattoo βééβpúu, dú βii, dú meerin kitum ínaa joffiiβa!» ²⁸ Daama kikodukoh na ki' úñoh síf Yah kilaak. Dú hot Abaraham na Isaak na Yakoop na seldíga-Koohcaa βééββa ga duuy' Nguuraa Kooh, ee lak dú faanuunun ga fooh. ²⁹ Bibo' hay kimeyohu ga βakcii ga éldúnaβa tooh, βa bok kanu ga Nguuraa Kooh. ³⁰ Ee fodaama, βiinoo ga buwii méēñohu watiβa, Y'ahu ga fikii ee buwii βiinoo kuliyuku watiβa, Y'ahu ga fenoo.

Yéesu yéegalohha kipookkaa Yéerúsaleem

(Mèccé 23: 37-39)

³¹ Ga wahtaama, laakka Férísíyeenβaa hayu ga Yéesu wo' ussari an:

- Kolkohaa dii fu yee βekat wiliis ndaga buu' Eroot waa' taa ki' apluk.

³² Ya taassaβa an:

- Tídat, dú wo' βaama ñaañ bi fan bodaadβa an: «Mi yii ga kikaal raβ ga buwii na kiwéki' dúukooli' wati na kuwis ee besaa wukaahay-

waanaa, mi hay kiléehi'.» ³³ Wayee mi jomin kitín waasiigoo wati, kuwis na paaf-kuwis, ndaga seldíga-Kooh jomoo ki' apu ga daa enndii Yéerúsaleem.

³⁴ - Eey, dú βu-Yéerúsaleem, dú βii dú lagi tumuuntii seldíga-Koohcii, ee dú tapisohi na atoh bi dú ap βuwii Kooh wos garúuda! Waas cera céri mi heellúu kinégíroh fodaada daa pabu négírohi towutaa-gari ga fíldoo paβcaagariβa, ee dú tookkiika? ³⁵ Kon nak, Kooh hay ki-foñluk dēkumgarúu. Ee mi wo' úu man dú hotsisanndiiroo bi ga besaa βéři dú wo' an: «Fu yii fu hay ga teekii Ha' mudiiβa, fu barkeelin.»

Yéesu wéki' ta dúukooli' ga bes Sabat

Ga bes Sabat, βéři Yéesu karee kiñam ga kaan bo' yíinoo ga **14** buwaa kuliyuk ga Férísíyeenβaa. Buwaa ensee daamaβa enussa yēñ gari. ² Laakka βaa tuuk ga fikíci βay dúukool soonuk. ³ Yéesu dalla kimeekis jégíroh-waascaa na Férísíyeenβaa an:

- Waasiiruu onohin kiwéki' bo' ga bes Sabat wala onohhiika?

⁴ Buwaa βekohussa cel. Yéesu dalla kile' ga βaa, wéki' tari. Lèehi' ta Yéesu físsari yaa yah. ⁵ Waa ennda βa, Yéesu wo' aβa an:

- Yiida garúu, binaa kowuci wala enohci keen ga duuy' ne' aa, ya gaa-woori kimey'doh, luu enee ga bes Sabat?

⁶ Ba laakkii ínaa βa lofanndi ga wo' eenaama.

Kihanoh fikii ga hew na kinakoh hew

⁷ Yéesu malaksukohha ga daa sagaccaa heelsee rek kihanoh fikiiβa, ya liiwukkaβa an:

⁸ - Binaa fu βayu kiñam ga hewaa, kaa ka' fu yugohnee fikii. Ndaga mín ki' en βaa wēñjaa teek βayuunun da. ⁹ Ee βaa βayyúu kiñam, dú βanakβa, mínin kihay wo' aa an: «físdari βekatam.» Fodaama, fu hay kika' na kaci, fu yugohnee fenoo. ¹⁰ Wayee binaa fu βayu kiñam ga hewaa, kara, fu yugohnee fenoo doonaa βaa nakkaa hewaaβa hayaa, wo' aa an: «Fílii, yugohaa fikii.» En βanaa ínaama hay ki' en ndam ga fikii βééβ buwaa fu bok naβa kiñamβa. ¹¹ Ndaga βééβ βaa fu βéwi' haffunaa, fu hay kiyóoskiβu, ee βaa fu yóoski' haffunaa, fu hay kiβéwíru.

¹² Lèehi' ta Yéesu wo' a βaa βayee kiñamβa βan an:

- Binaa fu βéytoh cuunoh wala cuuníinaa, kaa βay filiimuncaagaraa wala βikēmēñkífu wala βuunfu, wala buwaa dēk naraa ee laakuunun alalβa; enndiikanaa, βa ga kihafβa, βa mínndaa kiβay kiñam βan, ee fodaama fu éldu ínaa fu tumee gaβaβa. ¹³ Wayee binaa fu βéytoh kiñam jamaa, namaa kiβay nduulcaa na buwaa Kooh nééβsindá na lafañcaa na búumi' caa. ¹⁴ Fu tumkanaa keeñfu hay ga kisoos, ndaga ínaama, βa mínooraari ki' élin. Kooh hayyaari ki' élin βériinaa kimilískaa buwii júwinda.

Liwukaa wo' ga loo buwaa βaysee kiñamβa

(Mèccé 22: 1-10)

¹⁵ Laakka yíinoo ga sagaccaa ensee daamaβa, ga waa ya kelohha wo' encaa caama, ya wo' a Yéesu an:

- Baa yaama yah kibok kiñam ga Nguuraa Koohβa, yewinin múu'!

¹⁶ Yéesu liiwukkari an:

- Enee bo', ya tiklukka cuunoh fiyaak, βaylukka βiβo' βiyewin βa hay kiñam. ¹⁷ Ga waa cuunohfaa pari' βa, ya wossa súrugaagari kiβaynee buwaa nakseeβa an: «Hayat gii, cuunohfaa pari' in diima.» ¹⁸ Wayee yaa en βééβ yaa tok sooli fodaada mooromci. Yaa súruga βewohβa wo' a an: «Mi lom yoon ee mi jominwa kimalaknee. Mi kíimmbaa hen fu bayaloo ga.» ¹⁹ Yaa tik gaβa wo' issari an: «Mi lom naal βidaañkaah ee mi jominβa kitagatnee. Mi kíimmbaa hen fu bayaloo ga.» ²⁰ Yiliis βan wo' issari an: «Mi han kipañ βeti, kéri tah mi mínanndii kihay.» ²¹ Súrugaa βoyukka, wo' a ha' -kaanci ínaa ya taasuβa. Ha' -kaanfai ay-lukka, wo' a súruga an: «Karaa diima-diima ga paancii na mbedicii ga teeridá fu haydoh nduulcii na buwaa Kooh néewisindá, búumi' cii na lafañcii.» ²² Ennda kiis, súruga hayya, wo' ari an: «Kiyaakii, ínaa fu nakoheβa tumuunun wayee daa bo' mín kiyun líf kilaak.» ²³ Ha' -kaanfai wo' sissa súruga an: «Meyaa dēkii, fu ka' ga waascii, na ga dñ-dñcii, fu gagal buwaa βa hay doo kaanndoo líif.» ²⁴ Mi wo' úuka, yíinoo ga buwaa mi dewee kiβay kiñamβa yooohoo ga cuunohfiigoo!

Ínaa bo' jom kitum binaa ya waa' ki' en téelbéé Yéesunaa

(Mèccé 10: 37-38)

²⁵ Mbooloo wiyaak taabee na Yéesu. Yéesu méēñsukka ga buwaa, wo' aβa an:

²⁶ - Binaa bo' hay garoo ee mi gēñliiri paamci wala eeci, βetici wala towutaagari, βiyaakci na βikēmēñkíci βiy'aal wala βiβeti, wala hafci sahaa, βaa yaama mínoo ki' en téelbéeroo. ²⁷ Baa fu koorukkii kuraanaagaraa, fu taabukkoonaa, fu mínoo ki' en téelbéeroo. ²⁸ En ki' enaa,

yiida garúu, binaa ya waa' kihéwí' tawah wihoo'tanaa, d'ewoo kiyun paay, ya malak iñaa jom kika' ga tawahaa' tóoh, doo ya ínoh ati iñaa ya laak' da hay kidooy kiméti' l'égéyaa? ²⁹ Enndiikanaa, binaa ya dal kiyip tawah ee ya mĩnndiwa kiléestíraa, béeb' búwaa hotanwa' da hay ki' enu ga kiñawalli ³⁰ an: «Malkat ðii yii dalin kitawah ee mĩnndiwa kiléesti' .» ³¹ Ee ðan buurii yiida, binaa ya y'ah kiheñohnee na buu' yili- isaa, d'ewoo kiyun paay, ya malak ati ya hay kimín, na ðo' ðijúnni- daañkaah, kilen'koh na buuraa taam na ði'bo' ðijúnni- daañkaah-kanak? ³² Ya mĩnndiinaa, ya wos ðo' ga buuraama, en lak ya lís nari ki' úsaay- ohaa, kimeekissi iñaa ya tuman bi ða mĩn kiyúwoh' da. ³³ Fodaama ðer, ðaa en béeb' garúu, fu mĩnndii kifoñ tóoh iñaa fu laak' da fu taabukoonaa, fu yaama, fu mínoo ki' en téelíbéeroo.

Maraama laakoo saflaaf
(Mécce 5: 13; Marka 9: 50)

³⁴ Yéesu tíkka ga an:

- Maraaf jofin. Wayee binaa maraa safissiinaa, ma ðaanohsan na ya?

³⁵ Ma laakissoo jeriñ ga kakayfi, ma mínoo ki' en kotol. Ma jafsan ga léedúu. Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!

Baalaa múyee ee hotukka' da
(Mécce 18: 12-14)

15 Juuticaa na búwaa ði'noo júwussii' da deeyussa béeb' ba ga Yé- su kisúkurukki. ² Férísíyeen' caa na jégíroh- waascaa ðaa jambat ga díkaanti' ba an:

- Bii yii tookin kiyun na búwii júwussii' da ee ya ñami na ða!

³ Ga ðekataama, Yéesu *liiwukka' ba* an:

⁴ - Yiida garúu binaa ya laak baal ðitéeméé', ee ya múy' luk yínoo ganaa, ya foñoo ðidaañkaah- yitnanikiis na ðiyitnanikiis' ba, ða tes ga égríraa? Léehíraa ya ka' kitéebi' nee yaa múy' da, bi ga daa ya hotann- dine. ⁵ Ee binaa ya hottinaa, ya túnkulukki na keen' wisóosi'. ⁶ Ee ya le' kaancinaa, ya ðay filiimuncaagari na búwaa ðék nari' da, ya wo' ða an: «Ne' blukat naroo, ndaga mi hotin baalaagoo, yaa múyee' da.» ⁷ Foda- ama, mi wo' úuka, binaa ha' -baakaa' yínoo récuk baakaa' caagarinaa, ga iñama, ðook- Kooh hay kiweñ ki' en ga húmbal loo ði'bo' ðidaañkaah- yitnanikiis na ðiyitnanikiis' baa júwin ee laakussii' sooli ga kirécuk baakaa' caaga' ba. Mi wo' úuka, *malaakacia* Kooh hay kiweñ kine' bluku binaa ha' -baakaa' yínoo rek récuk baakaa' caagarinaa loo ðo' ði- daañkaah- yitnanikiis na ðiyitnanikiis' baa júwin ee laaksoo sooli ga kirécuk baakaa' .

Koparaa múyee ee hotukka' da

⁸ Yéesu tíkka ga an:

- Wala ðetifi fida ðan, binaa ya laak *hélís'* cidaañkaah ee múy' luk wínoo ganaa, taaloo lampu, ya paruki, raasi dijófi' bi ga daa ya hotan- wa? ⁹ Binaa ya hotwanaa, ya ðay húnismuncaagari na ðeticaa ðeku nari' da, ya wo' ða an: «Ne' blukat naroo ndaga mi hotin hélísagaoo múyeeeroo' da.» ¹⁰ En fodaamanaa mi wo' úuka man, *malaakacia* Kooh hay kine' bluku ga daa ha' -baakaa' yínoo rek récukin baakaa' caagarí' da.

Kowukaa múyee ee hotukka' da

¹¹ Yéesu wo' issa an:

- Enee ðo' yaa laak towu tanak tiy' aal. ¹² Yaa wéñ ki' en ooma' da wo' a paamci an: «Buba, eraaroo iñii mi joman kilaak ga alaliigaraa' da.» Waa ennda ða, paamudaa warohha towutaa tanaktaa alalaagari. ¹³ Tík- ka ga bes cera, kowukaa kiy' ínkaa toonnda iñcaa ya e' seef' da tóohwa, yaa yah kúl ki' úsaayi'. Daama ya enukohha ga iñaa ne' ðpi bi ya yasohha hélísaa tóohwa. ¹⁴ Ga waa ya yasohha iñaa ya laakeef' da tóohwa, a' wiyaak laakka ga kúlkaa kaama, ee kibún kíméeski' da' ðpari. ¹⁵ Ya ka' ta kisúr' ga uk ga ðo' ga gohaama. Yaama nakkari kiní' mbaam- parki ga yooncaa. ¹⁶ Helci eneera ga kiñam ga yikcaaa mbaamcaa e' si' da wayee ken onéeriri ga. ¹⁷ Daama, ya malakka helci, ya wo' a an: «Bilégyeh ðera ðéri enu ga kaan paamboo, ða ñami bi ða té' d'í', ee mi en dii, mi kaani na a' !» ¹⁸ Mi hay kóluk, mi ðoyuk ga buba, mi wo' i an: Buba, mi baakaarin ga fíki' Kooh ee mi tooñndaa. ¹⁹ Mi jomissii kibayu kowufu. Kon abohaaroo fodii yaa en béeb' ga l'égéyohcigaraa.» ²⁰ Ya kólukka, yaa ðoyuk kaan paamci.

Ga daa ya enee na kihay di' úsaayi' da, paamudaa séenndari, laakka yérmaandi wiyaak gari, ya yaa fool kihidohnee nari, gatawukkari, fuun- ndari. ²¹ Kowukaa dallari kiwo' an: «Buba, mi baakaarin ga fíki' Kooh ee mi tooñndaa, mi jomissii kibayu kowufu.» ²² Wayee paamudaa wo' a súrgacaagari an: «Gaawat kihaydoh sibidooraa wéñ kimo' da, dú ekki- wa, ekatti kipii ga jokon na ñafa' ga kotcii. ²³ Haydohat ðoonaa dú

† *Hélísama teeku Darahma ga kiGerek ee hin na Denariyon wínoo dooli*

yafaleef' da, dú appi, dú aaw kiñam na kimbúmbaayuk, ²⁴ ndaga kowukiigoo dú hot kii kaaneera ee soofsin ga kipes, ka múyeeera ee ka hotukin.» Fodaama, ða dalla kimbúmbaayuk.

²⁵ Waama lak kowukaa ðaa kisaawkaa kaa ga yooncaa. Daa ka hayee bi ka deey' caa kaanfaa, ka kelohha típcaa na tiy' eektaa. ²⁶ Ka ðayya yíi- noo ga súrgacaa, meekissari iñaa hew' da. ²⁷ Yaama wo' ari an: «Kéméenkifu yéri hay, ee paapu ap' ðinndi ðoonaa yafalseef' da, ndaga daa ya hotsinndi na jam' da.» ²⁸ Kowukaa kisaawkaa dalla ki' ayluk, sañnga ki' aas kaanfaa. Paamci mey' ca, kímmbari ya aas. ²⁹ Wayee kowukaa wo' a paamci an: «Malka, tíkísi tiyewin tee, taa mi l'égéyi' taa, mi mosoo kikéldúk wo' eenfu ee fu mosooroo sah ki' on kupe' , mi mbúmbaayuk na filiimunciigoo. ³⁰ Wayee kowukiigaraa kii, ga wii ka hay' da, ya yii ya yasohin alalaagaraa na cagacaa' da, fu ap' ðinndi ðoonaa yafalseef' da.» ³¹ Paamudaa dalla kitaas an: «Kowuroo, fu yii naroo besaa en béeb', ee iñaa mi laak tóoh yuufu. ³² Wayee ðí jomee kimbúmb- baayuk hen na kine' bluk ndaga kéméenkifu yii yii kaaneera ee soofsin ga kipes, ya múyeeera ee ya hotukin.»

Enee tuukukoh- alal

Yéesu wo' issa téelíbéecaagari an:

16 - Enee ha' -alalaa laakee ðaa tuuk' ðiri ga iñaa ya laak' da.

Tuukukohaama épírohussa ga ha' -alalaa an ya yaa yasoh alalaa- gari. ² Ha' -alalaa ðaylukka tuukukohaagari, wo' ari an: «Iñii mi keloh wo' u garaa' da ya ya? Teewaroo iñum fu tum ga l'égéyiigaraa' da, ndaga diima' da, fu yahissii kituukuk alaliigoo.» ³ Tuukukohaa wo' a ga helci an: «Mi tuman na ga dii kiyaakii yahhoo kinis ga kituukuk alaliigari' da? Hanaa kilín kakayfi, wayee mi laakoo doolaa gawa, ee kisarhtuk, mi rúusinka. ⁴ Mi ínohin iñaa mi y'ah kitum bi laak búwaa ðewussoo ga kaan' da, binaa mi kaalu ga l'égéyiigoonaa!» ⁵ Waa ennda ða, ya ðayluk- ka yínoo yínoo, béeb' búwaa ðay' dee ha' -kaanci kobot' da. Ya wo' a yaa ðe' ð' da an: «Fu laaki' ha' -kaanndoo hín na?» ⁶ Yaama taassa an: «Héndíraan dúuleen citéeméé' .» Ya wo' ari an: «Bewaa kéyít- kobotfi- igaraa, fu gaaw kiyun, fu bín cidaañkaah- yé' túus.» ⁷ Léehi' ta ya wo' a yaa tik ga' da an: «Haa fu, fu laaki' ha' -kaanndoo hín na?» Yaama taassa an: «Saaku citéeméé' ga beli.» Tuukukohaa wo' ari an: «Kéyít- kobotfi- igaraa fee, bídaa cidaañkaah- yitnakaahay.» ⁸ Ha' -alalaa kañnja tuukukohaagari jú' ðpii' da ndaga kiña' nkaa ya tum' da. Ndaga búwii waa' éldúnaa ðon' da wéñ kiyúuduku ga iñcaa ða tumi ga díkaanti' ba' da loo búwii buku ga lee' laataa meyoh ga Kooh.

⁹ Yéesu tíkka ga an:

- Ee mi, mi wo' úu an: pokat kifiliimun na alal éldúna, en ðanaa, bé' rínaa dú laakissii daranaa, dú ðapu ga kaancaa ðéko' han bi taa' da. ¹⁰ Baa fu en go' ga enaama cijutuut, fu hay ki' en go' ðan ga enaama ciyewin; ee ðaa fu jú' ðpii ga enaama cijutuut, fu júwoo ðan ga enaama ciyewin. ¹¹ Kon binaa dú jú' ðpii ga kituukuk alal éldúnanaa, ðii díñkaanandúu alalaa wiwóori' waa ða? ¹² Ee binaa dú enndii go' ga iñaa enndii yuurúunaa, ðii yahhúu ki' e' iñaa en yuurúu ða?

¹³ Ken mínoo ki' en súrga ha' -kaan ðanak. Faw fu sañ yínoo, fu waa' yaa tes' da; fu taabuk yínoo, fu foñluk yaa tes' da. Dú mínoo ki' atukoh kitop Kooh na kitop *hélís*.

Yéesu taassa Férísíyeen' caa ga loo Waasaa Móyís
(Mécce 23: 23-28; 5: 17-20)

¹⁴ Férísíyeen' caa, na waareen hélísaga' ba, súkúrukussa tóoh iñcaa Yéesu wo' da, ee ða ðaa yensirukohhi. ¹⁵ Yéesu wo' a' ba an:

- Dú ðéri en búwii tíksi haf' ba ði'bo' ðijúwí' ga hascii búwii' da, way- ee Kooh inohin iñii en ga keeñciigarúu' da. Ndaga iñcii búwii tik fodii iñaa yakint' da, sepi' in ga fíki' Kooh.

¹⁶ Móyís na kéyítcaa *séldúga- Koohcaa* binseef' da céri teewohee *Waasaa Kooh* bi ga jamaanaa Sañ hayoh' da. Iñaa aboh ga hayaa Sañ waama, *Hewhewii winéwí wii* wo' ga loo *Nguurii Kooh* da yéegalohuu- nun, ee ðaa en béeb' yaa tum doolici ga kiheel ki' aas ga Nguuraa Kooh. ¹⁷ Ee kibéwoh dii asamaanii na kakayfi wéñ kiyoo' b kinis kufiis júnnoo rek ga Bíncii Waasii.

¹⁸ Béeb' ðaa fu kaal ðetifu, fu pañ ðeti filiisaa, fu ðeegin waas fu yaa faanuk na ðeti filiis, ee ðaa fu pañ ðetifaa y' aalaa kaalli henaar, fu ðe- gin waas fu yaa faanuk na ðeti mooroomfu.

Ha' -alalaa na nduulaa teeku Lasaa' da

¹⁹ Enee ðo' yiléeki' -alal, yaa daanee ki' ekuk kúlti cimó' ri' caa seerin, ee besaa en béeb' ya tumi ga kaanci mbúmbaay ciyaak. ²⁰ Laakeera ðo' , enee nduul ee teeksee Lasaa' , ya daanee kifaanuk ga hal- kaadaa ha' - alalaa, faanfaagari tóoh líífee na puus. ²¹ Helci teseera lool ga kiñam iñ- caa wúnee ga kankaa ha' -alalaa ñamoheef' da; ee wéñaa ga baaycaa hayunaa ðeewsi puuscaagari. ²² Ga waa nduulaa kaannda, *malaakacia*

Kooh bayussari ga yahaa *Abaraham*. Ha' -alalaa ðan kaannda, acussa. ²³ Ha' -alalaa enee ga coonu ciyaak ga ðekataa ðuwaa kaanin ðaakuða. Ya ðewi' ta hascaagari, ya hotta Abaraham di' úsaayi' na Lasaa' ga ya-haaci. ²⁴ Ya yaa ðayyi didóoli' an: «Cica Abaraham, yèrëmaaroo, fu wos Lasaa' ya ñoon siñdaa jokonjiigari ga músú ee ya tóoyiri' too perimpigoo ndaga mi yii kaanan ga kiwiikii.» ²⁵ Wayee Abaraham taassari an: «Kowuroo, nínndískaa an fu laasin neðlaatfu ga kipeskaagaraa ga éldú-naða ee Lasaa' enee ga iñaa meskin ðan. Diimaða nak, ya yii dii kilaas jamiigari, wayee fu, fu yii ga coonu. ²⁶ Ee ðaatta ga, ga ðikaantirí narúu laakin noŋ wiyaak, doonaa fodaama, ðuwaa waaran kikolkoh dii karu garúu mnsannndiika ee ðan ken mínoo kikolkoh garúu hay dii.» ²⁷ Ha' -alalaa wo' ari an: «Kon, mi kímmbaa, cica Abaraham, fu wos Lasaa' kaan paambo, ²⁸ ndaga mi laakin këmëenkimun ðiyétuus. Eneenaa ya karaa, ya wo' ða an ða hanat kiman ga daa mi madeeða, en ðanaa ða ðan, ða hayoo ga ðekatii wii líif na coonuða.» ²⁹ Abaraham taassari an: «wo' encaaa Móyíis na caa *séldiiga-Koohcaa* caa na këmëenki-muncaagaraa, ða súkúrukata!» ³⁰ Ha' -alalaa wo' ari an: «Iñanaa dooyoo, cica Abaraham. Wayee binaa enee an ðaa mílís ga kikaan yéři ka' ga ðanaa, eneenaa ða hay kisúpit kipeskaagaða.» ³¹ Wayee Abaraham loffari an: «Binaa ða súkúrukii Móyíis na *séldiiga-Koohcaanaa*, luu enee an ðaa mílís ga kikaan yéři ka' gaða, tahoo bi ða took iñaa yaama wo' anðaða.»

Yéesu nakoh kibayaloh baakaa' na kigëm

(Méccée 18: 21-22; Marka 9: 42)

Yéesu wo' a téelbéecaagari an:

17 - Iñaa ekan ðo' ga kitum baakaa' ñakanndii, wayee massa ðaa iñanaa koorohan garidá! ² Kipoku atoh wiyaak ga koonaa ya jafu ga giyyaa, kéři gën gari loo ya tah bi jiiinoo ga tu'oomaatii tii keen ga baakaa'. ³ Kon watukat haffúu!

Binaa mbokfu tooñaa, ñaraari ee binaa ya récukkanaa, bayalaari. ⁴ Binaa ya tooñjaa waas ciyitnakanak ga bes wiinoo ee kotaa en ðééß ya hayyaa kiwo' an: «Mi récukinka», leenaa bayalaari.

⁵ Apotaa' caa Yéesu wo' ussa *Ha' mudii* an:

- Baataarí ngëm.

⁶ Ha' mudii wo' a an:

- Binaa dú laakee ngëmaa hín na kowu fúdan dogaa, eneenaa dú hay kimín kiwo' kedikkii kii an: «Dofuka, fu yípuknee ga giyyaa!» ee eneenaa ka tum iñaa dú wo' ða.

Iñaa súrga jom kitumða

⁷ Yéesu wo' sissa an:

- Bii yiida garúu, binaa ya laak súrgaa líndiri wala yaa ní' ðiri, ee súrgaa meyoh yooncaanaa ya wo' i an: «Deeya, fu yuŋ kiñam?» ⁸ Man ya namiri kiwo' an: «Tíkdáaroo cuuníin, fu pékiruk, fu tumi' too mi ñam, mi an, bi mi léehíraa fu ga kihaffu, fu han kiñam, fu an.» ⁹ Ha' -kaadaa laakðin súrgaagari gërëm ndaga daa ya tum iñaa en légëy-cidane? ¹⁰ Dú ðan, binaa dú tum iñaa en légëyyuudánaa, leenaa wo' at an: «Dí ðisúrga doŋ, dí tum iñaa dí jomee kitumða.»

Yéesu wéki' ta ðo' ðidaaŋkaah ðaa gaana'in

¹¹ Lakanaa Yéesu enee na ki'yah Yéerúsaleem, ya koorohha ðikaanti gohaa *Samaríi* na waa Géllílee. ¹² Daa ya enee na ki' aas ga ðék-kaw wiinoo daamaða, laakka ðo' ðidaaŋkaah ðaa gaana'in, hayussa ga fikíci. ¹³ Ba ceella palah †. ¹⁴ Ba ðaa wo' i didóoli' an:

- Yéesu, kiyaakii, yèrëmaarí!

¹⁴ Daa Yéesu hoteeða, wo' aða an:

- Karat, dú teewohnee haffúu ga sarahocaa ††.

Ga wii ða en na ki'yahða, ða wakka ga waas. ¹⁵ Yíinoo gaða, daa ya hotee an ya wakin, ya yaa ðoyuk ga kotcaagari, yaa ndam Kooh didóoli'. ¹⁶ Ya keennnda ga kotcaa Yéesu, yíppa púkaa kakay, yaa gërëm Yéesu. ¹⁷ Ba yaama ðekee kúlkaa Samaríi. ¹⁸ Yéesu wo' ari an:

- Enndii ðidaaŋkaah ðaa ðééß ða ðéři wak hanaa? Haa ðiyitnaniki-íðaa ðíinoo ðada? ¹⁹ Dal ðii yii ee enndii yaawúu' ðanaa, laakkii yíinoo gaða yaa ðoyuk kigërëm Kooh!

¹⁹ Léehi' ta Yéesu wo' a ðaa an:

- Kolka fu yee, ngëmumgaraa músalinnda.

Iñii laakan binaa Kowukii ðii haysisaa

(Méccée 24: 23-28, 36-41)

²⁰ Fërisiyeen' caa meekissa Yéesu besaa *Nguurii Kooh* Yah kihayða. Yéesu taassaða an:

† 17: 12 *Malkat Léwítik* 13: 45-46. †† 17: 14 *Malkat Léwítik* 14: 2-3.

- Nguurii Kooh Yahhii kihay fodii iñaa ðaa en ðééß hotan wa hayi, bi le'. ²¹ Ken wo' anndii an: «Malkat, weema!» wala «Wa wúneel!» ndaga inohat an Nguurii Kooh wii ga leeloortúu.

²² Léehi' ta Yéesu wo' a téelbéecaagari an:

- Bes hay kiwaa, dú hay kiwaa' kimaasoh luu enan bes wiinoo ga bescaa hayaa *Kowukii ðii*, wayee dú maasohanndiwa. ²³ Ee dú hay kiwo' u an: «Ya yaa dúneee wala ya yii dii!».

²⁴ Ndaga fodii dii melic eni tareet, léeri' asamaan, aboh ðakii wii, top ga ðakaa wiinoowaada, Kowukii ðii medan ða bëriinaa ya haysanaa.

²⁵ Wayee Kowukii ðii jom kiðeß kison hen paay', ee ya sagu ga ðuwii wati. ²⁶ Iñaa laakee ga jamaanaa Noweeða hay kilaaksis fodaama ga jamaanii hayii Kowukii ðii. ²⁷ Buwaa ensee ga kiñam na ki' an, kipaŋ na kipaŋ bi ga besaa bëri' Nowee aasoh ga gaal-giyaa wiyaakwaaða: Kooh hannda kitoß músú miyewin, ma taakka ga kakayfií tóoh bi onnda ðééß. ²⁸ Fodaama ðan, Yah kiman na iñaa hewee ga jamaana Lotða: ðuwaa ensee ga kiñam na ki' an, kilom na kitoon, kilín na kitawah. ²⁹ Wayee besaa bëri' Lot mey' ðekaa *Sodomða*, Kooh toßpa ki-wii na atohcaa tamin ga ðook ðekaa, téki' taða ðééßða. ³⁰ Iñaa manða yéři laakan bëriinaa Kowukii ðii teewukohsisan ga ðuwiida.

³¹ Besaa bërii, ðaa fu en ga ðook cakaraa † túuyaagaraa ee fu laak yen ga dúuy' túuyaanaa, kaa yoosuk kiðeðneeca. Fodaama ðan ðaa fu en na kilégëy ga yooncaanaa, kaa ðoyuk kaan. ³² Niíndisukat iñaa dalee ðeti Lotða †! ³³ Baa fu heel kisom kipesfunaa, fu hayka kiñak, wayee ðaa fu ñakkanaa, fu hayka kilaas. ³⁴ Mi wo' úuka, wekaa bërii, ðo' ðanak ðaa bok fayaan: yíinoo hay kiðewu, yíinooyaa foñu. ³⁵ En ðeti ðanak ðaa bok ki' o': yíinoo hay kiðewu, yíinooyaa foñu. [36] ††

³⁷ Téelbéecaa meekissari an:

- Ha' mudii, iñanaa Yah gada kilaakoh?

Yéesu taassaða an:

- Daa mídi enoh, daama ðan suulcaa hídohsan da.

Liiwukaa wo' ga loo atti'ohaa na ðetifaada

Yéesu wo' issaða *liiwukii* wii, kiteeßða an ða jom kidék ga

18 kikím Kooh ee ða hanat kisoof fenoo ga:

² - Enee atti'oh ga ðék-teeru, yaa niikéeri Kooh ee ya yéégéeri ken. ³ Laakeera ðan ga ðék-teeraama ðetifaa yaalci kaanin. Fa hayee leekleek ga atti'ohaa kiwo' i an: «Eraaroo kayoh ga ðook ðii tooñjooða.» ⁴ Atti'ohaa saŋga iñaa maañ. Léehi' ta ya wo' a ga helci an: «Luu enee an mi niikkii Kooh ee mi yéengii ðo', ⁵ ga dii ðetifií fií onndiuroo jamða, mi namannii ki' e' kayoh. Enndiikanaa, ya hay kilísi ki-hay bi faf mi kap ga.»

⁶ *Ha' mudii* tíkka ga an:

- Dú kelohin iñaa atti'ohaa yibóni' yaa wo' yaamaða! ⁷ Haa Kooh er-anndii ðuwaa ya tanukða kayoh, ða ðaa ða fiipi dímal gari wekoo no-hooðane? Ya hayða kiséklukohe? ⁸ Mi wo' úuka, ya hayða kigaaw ki' e' kayoh. Wayee binaa *Kowukii ðii* hayisaa, ya hay kilaak ga éldúna ðuwaa gëm garine?

Liiwukaa wo' ga loo Fërisiyeegaa na juutaada

⁹ Yéesu wo' issa *liiwukii* wii, éewdohhawa ga ðuwaa tíksee hafða ðiðo' ðijúwi' ga fikíi Kooh ee ða tíkkii ken ðo':

¹⁰ - Enee ðo' ðanak, ða ka' ta *Kaanfaa Kooh* kikíimnee Kooh; yíinoo enee *Fërisiyeen*, yíinooyaa enee juuti. ¹¹ Fërisiyeegaa tuukka, yaa kíim Kooh ga dúuy'ci anee: «Fu Kooh, mi gërëminnda ga dii fu tummbiuroo mi man na ðuwii ðiinoo loksi, tumsi iñaa júðpii, faanuksi na ðeti jaambuu', wala ðan fodii juutii yii. ¹² Siminaa en ðééß, mi oori ga bes kanak, ee iñaa mi laak ðééß, ðakaa wudaan'kaahwaa mi tumwa sarah.» ¹³ Juutaa nak ceella palah ee kaañéerií sah kihíisuk kimalak ðook-Kooh, wayee ya yaa tip keeñaa ndaga kirécuk, ee yaa wo' an: «Cëy Kooh, yèrëmaaroo, mi ha' -baakaa'.» Yéesu tíkka ga an:

¹⁴ - Mi wo' úuka, ga waa ðaa yaama soof kaancidá, Kooh tookeera an ya júwin, wayee Kooh tookkii Fërisiyeegaa. Ndaga ðééß ðaa fu ðewi' haffunaa, fu hay kiyóoskiru; ee ðaa fu yóoski' haffunaa, fu hay kiðewíru.

‡ *Malkat iñaa wo' u ga Lúkkaa* 5: 19 †† 17: 32 *Malkat Sënees* 19: 26.

‡‡ «Yaal ðanak hay kiboku ki' en ga yoon wiinoo: yíinoo hay kiðewu, yíinooyaa foñu»: Wo' eencuma hotukkii ga ciyewin ga kèyitcaa ðeðða. ††† *Léegísoh wiliis laakin fodii: Luu enee an ya gaawwiiba kitaase? 8 Mi wo' úuka, ga wahtaa-gari, ya hayða a ki' e' kayoh ga iñaa wëñ kigaaw.*

Yéesu barkeella tu'oomaataa
(Mëccëe 19: 13-15; Marka 10: 13-16)

¹⁵Bi'bo' haydoh'fussa Yéesu tu'oomaa, ya tik yahcaagari ga d'ookta. Daa tēelbēecaa hotsee iñaama, ba ba'a na' buwaa. ¹⁶Wayee Yéesu haydohlukka tu'oomaataa, wo' a an:
- Ísatis oomaacii ba hay garoo! Kaa hoonohat'ba ndaga *Nguurii Kooh* wuu buwii man na'ba'ca. ¹⁷Mi wo' úuka ee kayoh; ba'aa fu tookkii Nguurii Kooh fodii ku'oomaanaa, fu aasoo ga.

Ha' -alal waa' ki'aas ga Nguurii Kooh
(Mëccëe 19: 16-30; Marka 10: 17-31)

¹⁸Laakka bo' yaa kuliyuk ga yaawú'caa, meekissa Yéesu an: Jégírohii yijófi'yii, mi tuman na bi mi laak bakoo ga kipeskaa leehoo taa' da?
¹⁹Yéesu wo' a an:
- Iníi tah ya fu wo' kijof garoo? Ken joffii, enndii Kooh rekaa. ²⁰Fu inohin iníi *WaaSii Móiis* nakoh kitum'ca: «Kaa d'úk betifu wala ya'alfu, fu faanuk na bo' yiliis, kaa lan kumuun bo', kaa lok, kaa seedi' saboh, keloh'ca paamfu na eefu.»
²¹Baa taassari an:
- Mi taabukin in'cumaa tooh, ga ki'oomaaroo bi wati.
²²Ga waa Yéesu kelohha iñaama, ya wo' a an:
- Laakin iñaa tesohhaa. Toonaa iñaa fu laak'ca tooh, fu waroh nduulcii koparaama, fodaama fu hay kilaak alalaa leehoo taa' ga d'ook-Kooh, lēehíraa fu hay, fu taabukoo.
²³Daa ba'aa kelohee wo' eencaama, keeñci leehha lool ndaga ya enee ha' -alal yiyaak. ²⁴Yéesu hottari ya safarissii dara, wo' a an:
- Ki'aas ha' -alal ga *Nguurii Kooh* daal yoo'bpíi. ²⁵Geeleem paaf ga non kúuc kéri wēñ kiyoo'bi ki'aaska ha' -alal ga *Nguurii Kooh*.
²⁶Buwaa súkúrukeeri'ca wo' ussa an:
- Kon baanaa bii mín kimúc ba?
²⁷Yéesu wo' a an:
- Iníi wooñ bo' wooñjii Kooh.
²⁸Pee' dalla kiwo' an:
- Malka, dí, dí foñin tooh, iñaa dí laakee'ca, dí taabukinndaa.
²⁹Yéesu loffa'ca an:
- Mi wo' úuka ee kayoh; ba'aa Nguurii Kooh tahhaa kifoñ kaanfu, betifu, Díkémēnjíku wala biyaakfu, eefu wala paapu wala towutaa-garaanaa, ³⁰fu hay kilaak yewin ga éldúnaanii wati ee kuwisaa fu laak kipeskaa leehoo taa' da.

WaaSaa wukaahaywaa Yéesu yéegaloh kikaankaagari na kimlískaagar-ida.
(Mëccëe 20: 17-19; Marka 10: 32-34)

³¹Yéesu bayya tēelbēecaa bidaankaah na banak'baa han, wo' a an:
- Malkat, dú bii yah Yéerusaleem, ga daa wē'e' taa ga dii tooh iñaa *sēldúga-Koohcii* binsee ga loo *Kowukii bi'it'ca* laakohan. ³²Ndaga ya hay kit'ku ga yah yiifa'caa gémussii ga Kooh'ca, ba naawalshohiri, ba basiri, ba toosshohiri. ³³Ba hayyi kitip laawoo, ba lēehíraa, ba appi. Ee bes kaa-hay tik ganaa, ya mílis.
³⁴Wayee tēelbēecaa inohussii dara ga iñaama, ndaga iñaa wo' eencaagari waaree kiwo' da d'aa'kkee ga'ba hen, ee ba inohéeríi iñaa Yéesu enee na kiwo' da.

Yéesu wēki' ta búumí' ga Yérikóo
(Mëccëe 20: 29-34; Marka 10: 46-52)

³⁵Daa Yéesu hayee bi deey'ca Yérikóo, laakka búumíraa yun ga ya haanaa waasaa, yaa sarahtuk. ³⁶Ya kelohha coowaa mbooloomaa enee na kipaaf'ca, ya meekisohha iñaa hew'ca. ³⁷Ya yéegalussa an Yéesu *Nasareet* yéeri en na kipaaf. ³⁸Daama, ya yaa fiip an:
- Eey Yéesu, kucaasamunkii *Déwit*, yērēmaaroo!
³⁹Buwaa hanohsee fikíi mbooloomaa'ca ba'aa na'ti, wayee ya yaa wēñ kifiip an:
- *Kucaasamunkii Déwitóo*, yērēmaaroo!
⁴⁰Yéesu tuukka, nakohha an ya haydoh'fussi. Ga waa búumíraa hayya bi gari, ⁴¹Yéesu meekissari an:
- Fu waa' ya mi tumi' taa?
Búumíraa taassari an:
- Ha' mudii, tum'caaroo bi mi mín kihotsis.
⁴²Waa ennda'ca Yéesu wo' a an:
- Mínsisaa kihot! Ngēmiigaraa músalinndaa.
⁴³Ga saasi, búumíraa mínnda kihot, ee ya yaa taabuk Yéesu, ya yaa ndam Kooh. Daa buwaa hotee iñaama, bēeb'ba ba'aa ndam Kooh ban.

Yéesu aassa kaan Sakee

¹⁹Yéesu aassa Yérikóo, ya koorohha d'uu' teeraa yaa Yah. ²Laakeera daama ba'aa teeku Sakee, yéeri kuliyukee ga juuticaa, ee ya laakeera alal wiyewin. ³Ya heella kihot ba'aa en Yéesu'ca, ya mínndiika ga mbooloomaa ndaga ya enee bo' yilohoy'. ⁴Fodaama ya foolla, kuliyukka ga fikíi, lappa ga kedik kiyaak, en d'anaa ya hot Yéesu ndaga ya jomee kikooh daama. ⁵Ga waa Yéesu hayya bi le' a daama, ya taaginukka, wo' a an:
- Sakee, yoosuka gaaw, ndaga wati mi yah kidal ga kaanfu.
⁶Sakee gaawwa kiyoo'uk, safa' ta lool ga ki'ek Yéesu kaanci. ⁷Wayee bēeb' buwaa hotee iñaama'ca ba'aa jambat an:
- Malkat, Yéesu ka' kisagacuknee ga kaan ba'aa jú'bpíi!
⁸Sakee nak kolukka, wo' a *Ha' mudii* an:
- Ha' mudii, malka, mi hay kiwaroh nduulcii bakii alaliigoo wíinoowii, ee en lakanaa mi d'úkeera bo' mi námmaa hēelíscinaa, mi hayyi ki'ik iñaa hín'ca waas cinikiis.
⁹Yéesu wo' a an:
- Bu-kaanfii fii músaluunun wati, ndaga bii yii ban kucaasamun *Abraham*. ¹⁰En ki' enaa, *Kowukii bi'it* hay dii kibay na kimúsál buwii múuy'ca.

Liwwukaa wo' ga loo súrgacaa buuraa foñ'dee kopa' da
(Mëccëe 25: 14-30)

¹¹Yéesu wo' issa na buwaa súkúrukee wo' eencaama'ca. Lak ya deeyin Yéerusaleem ee ba'aa en bēeb' foogee an *Nguurii Kooh* yah kiyoo'uk ga wahtaamaa. ¹²Yéesu liwwukka'ba, dalla'ba kiwo' an:
- Enee bo' yilēekí' -teek, ya enee na kiyah kibaa'ba ga kúl ki' úsaayi', kifalu buu' daama. Lēehíraa, ya boyuk kúl'ba. ¹³Balaa ya karaa, ya bayya ga súrgacaagari bidaankaah, ya warohha'ba hanja' -wúrúus cidaankaah, yaa en bēeb' wíinoo, ya wo' a an: «Légéyat ga koparum bi ga daa mi hayyan.» ¹⁴Wayee bu-kúlkaagari waa' séeríi gari kihot, ba wossa bi'bo' ga fenoo'ci, kiwo' an: «Dí waa' tii buum yuma buu' .»
¹⁵Wayee ya falussa buu', ya boyukka kúl'ba. Ya baylukka súrgacaa ya foñ'dee kopa' da, ki' inoh yaa en bēeb' iñaa ya laak'ca. ¹⁶Yaa d'eb' kihay'ca wo' a an: «Kiyaa'ki, hanja' -wúrúusaa fu ereroo'ca, línin cidaankaah ciliis.» ¹⁷Buuraa wo' a an: «Waa' guureway, waa fu enin go' ga iñaa yewinndii, mi hayyaa ki'e' fu kuliyuk ga teeru cidaankaah.» ¹⁸Lēehí' ta yukanakayaa hayya, wo' a an: «Kiyaa'ki, hanja' -wúrúusaa fu ereroo'ca línin ciyétúus.» Buuraa wo' a an: «Fu ban mi hayyaa ki'e' fu kuliyuk ga teeru ciyétúus.» ²⁰Lēehí' ta, súrga yiliis hayya, wo' a an: «Kiyaa'ki, hanja' -wúrúusiigaraa wee, mi loyee'ba hen ga líil, mi d'aa'ka. ²¹Mi niikeeraa hen ndaga fu bo' yisúwí' ga keeñ, fu béwi iñaa fu faanndii ee fu píiki iñaa fu sokkii.» ²²Buuraa wo' a an: «Súrgii yibóní' yii, mi hayyaa ki'atti' ga wo' enciigaraa. Fu inoheera an mi súwin ga keeñ, mi béwi iñaa mi faanndii, mi píiki iñaa mi sokkii. ²³Kon iníi tah ya fu wútróhi' tiiroo hēelísiigoo? Eneenaa mi boyukka, mi mínwaa kilaas na iñaa wa líim'ca.» ²⁴Lēehí' ta ya wo' a an: «Buwaa enee daama'ca an: «Te' at hanja' -wúrúusumgari, dú e' wa yum bay cidaankaahcum'ca.» ²⁵Buwaa wo' a an: «Kiyaa'ki, man ya yii na hanja' -wúrúus cidaankaah.» ²⁶Ya taassa an: «Mi wo' úuka, ba'aa laakin hay kibaat'cu, wayee ba'aa laakoo, ki' inka ya bay'ca sah hay kite' u. ²⁷Ee nak buwii sagohee naroo ee waa' séeríi mi en buu' ba'ca, haydohat'ba dii, dú ap'ba ga fikíiroo.»

Yéesu aassa Yéerusaleem na ndam wiyaak
(Mëccëe 21: 1-11; Marka 11: 1-11; Sañ 12: 12-19)

²⁸Ga waa Yéesu wo' a fodaama, ya kuliyukka ga fikíi mbooloomaa kiyah Yéerusaleem. ²⁹Ga waa ya deey'ca dékaa Betfasee na waa Bétaníi ga bak tégélaa wo' u tégélaa *Olíwíyēecaa'ca*, ya wossa banak ga tēelbēecaagari, ya wo' a an:
³⁰- Karat d'ek-kawum ga fikíirú'ca.
Binaa dú le' danaa, dú hay da kilaak cúmbú' -baamaa pokuunun, ee ken mosoori kilap. Pékísatti, dú haydohhi dii.
³¹Ee binaa bo' meekissúu an: «Dú pékísohhi ya?» Taasatti an: «Ha' mudii yéeri laak sooli ga.»
³²Buwaa wossee'ca karussa, ba laakka da tooh foda'aa daa Yéesu wo' eeb'ka'ca. ³³Lakanaa ba'aa pékís cúmbú' -baamaa, ha' muncaa wo' ussa'ba an:
- Dú pékísoh cúmbúrii ya?
³⁴Ba taassa an:
- Ha' mudii laak sooli ga.
³⁵Waa ennda'ca, ba haydohi' ta Yéesu cúmbúraa, ba la' ta paltucaa-ga'ba ga d'ook cúmbúraa, ba lépi' ta Yéesu ga. ³⁶Ga daa ya enee na

kiyahda, buwaa baa la' paltucaaga da ga dook waasaa. ³⁷ Ga wii ba yuusuk írkísaa tégélaa Ólíwíyéecaa bi ba baa deey Yéerúsaleemda, inaa en téelbée tooh yaa kañ Kooch didóli', na keen wísóosi' ndaga tooh kintaancaa ba hot Yéesu tumda. ³⁸ Ba baa wo' an: «Ha' mudii bar-keelat buurii hay ga teekiigari da! Jam laakat ga dook-Kooch ee ndam aawat ga Yaa ga dookaa-dookda!»

³⁹ Laakka *Férisiyeen* caa ensee ga mbooloomaa, wo' ussa Yéesu an:

- Jégírohii, dekohdaa téelbéeciigaraa.

⁴⁰ Yéesu taassa da an:

- Mi wo' úuka, binaa ba dekohaa, atohcii céri Y'ah kitum coow!

Yéesu yaa koduki' bu-Yéerúsaleem

⁴¹ Ga waa Yéesu hayya bi deey'ca teeraa Yéerúsaleem, ee ya tíkka kuhusú gawa, ya yaa koduki' bu-dékaa ⁴² an:

- Dú ban, enee an sah dú inohee wati iníi mndúu ki'on jamdanaa! Wayee diima den, inaaama daakukin ga hasciigaru, dú mínoori kihot.

⁴³ Ndaga bessúu waa hay, waa buwii sagoh narúuda gúrandúu, ba gekkúu, ba soongúu ga bakaa en béed. ⁴⁴ Ba hayyúu kidúbi', dú na dékumgarúu, ba foñdoorúu sah atoh wínoo waa tikuk ga mooroomwa, ndaga jamaanii Kooch hayyúu kibaabda, dú inohiiwa!

Yéesu ga duuy' Kaanfaa Kooch

(Méccée 21: 12-17; Marka 11: 15-19; Sanj 2: 13-22)

⁴⁵ Yéesu aassa *Kaanfaa Kooch* ee ya yaa kaal toonohcaa en daama da, ⁴⁶ ya wo' a da an:

- Bídu ga Kéyítfaa Kooch an: «Kaanndoo Y'ah ki'en kaanfaa kíimo-hoshaan Kooch.» Wayee dú, dú tumfa daakkaa' lok.

⁴⁷ Yéesu enee ga kijégíroh besaa en béed ga *Kaanfaa Kooch*. Buwaa kuliyuk ga sarahohcaada, jégíroh-waascaa, bi ga buwaa biyaakbaa ga dékaada heelseeri ki'ap. ⁴⁸ Wayee ba hotéeri daa ba tuman, ndaga daa buwaa béed líksee helba ga Yéesu, ba baa súkúrukki da.

Yéesu meekisohussa baa onndi sañsañda

(Méccée 21: 23-37; Marka 11: 27-33)

20 Laakka bes, ga daa Yéesu enee na kijégi' buwaa ga duuy' *Kaanfaa Kooch*, na kiyéegaloh Hewhewaa winéwi' waada, sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaa, na yaakcaa hayussa, ² ba meekissari an:

- Wo' aarfi in cum fu tumda fu ayca ga ba? Bii onndaaca kitum ba?

³ Yéesu taassa da an:

- Mi ban, mi hayyúu kimeekis yen yínoo. Wo' attoo: ⁴ Bétisaa Sanj tumee da, meyohee ga Kooch wala ga bo'-súusúus?

⁵ Wayee ba baa wo' ga dikaanti da an:

- Binaa du taas an: «Meyohee ga Koochaa», ya hayyuu kilof an: «Iníi tah ya dú gémmbii ga Sanj?» ⁶ Ee du wo' an: «Meyohee ga bo'-súusúusaa», buwii béedba hayyuu kitapísah na atoh bi du kaan ndaga wóorinba an Sanj enee *seldíga-Kooch*. ⁷ Ba taassari an:

- Dí inohoo baa wa meyohee garida.

⁸ Yéesu loffa da an:

- Kon baanaa, mi ban, mi wo' anndirúu iníi mi tumda ati mi ayca ga ba.

Liiwukaa wo' ga loo línoh biincaaa bisóot' baa

(Méccée 21: 33-46; Marka 12: 1-12)

⁹ Léehi' ta, Yéesu yaa *liiwuk* buwaa anee:

- Enee bo', yíppa tedik-resen ga yoonci. Ya beba bilínoh, sassaba kilégéy yoonaa. Ya ka' ta kibaab inaa maanin ga in. ¹⁰ Ga waa yoonaa lúunda, ya wossa súruga ga línohcaa ba e' ti bakci ga inaa yoonaa mey'-dohda. Wayee línohcaa feekussa súruga, kaalussari yah buucuuc. ¹¹ Ha' yoonaa wosissa súruga yiliis. Yaama ban, línohcaa feekussari, basussari, kaalussari yah buucuuc. ¹² Ya wossissa súruga yukaahay; yaama ban, ba gaansohhari, jafussari ga foh. ¹³ Ha' yoonaa wo' a ga helci an: «Moo, mi tuman na? Hanaa mi wosan kowukiigoo mi keeniukda, heyna ba hayyi ki' on céé' .» ¹⁴ Wayee ga waa línohcaa hotussa kowukaa kaa hay, ba baa wo' ga dikaanti da an: «Yii jom kilamda yeema hayi; du apatti, en d'anaa du lam yoonaa.» ¹⁵ Ba meydohhari yoonaa, ba apparí.

Yéesu meekissada an:

- Haa ha' yoonaa tuman buwaama na? ¹⁶ Ya hay kihay, ya ap línohcaa, ya ek biho' biliis ga yoonaa.

Daa buwaa kelohee wo' encaaa Yéesu caama, ba wo' a an:

- Taris! Inaaama hanat kilaak múk!

¹⁷ Wayee Yéesu yíppa da has, wo' a da an:

- Kon wo' eenii wii bídu ga Kéyítfaa Koochda, wa waa' ya kiwo' :

«Atohaa tawahohcaa jafeeda, atohaa waama, enin atoh-koñ!»

¹⁸ Baa keen ga dook atohaamaana hay kiweelsukoh ee baa wa keen ga dookcinaa, wa hayyi kinapañsoh.

Lempu jomin kifayune?

(Méccée 22: 15-22; Marka 12: 13-17)

¹⁹ Ga wahtaama, jégíroh-waascaa na sarahohcaa biyaakbaa baa heel kitkí yah ga Yéesu, ndaga ba inoheera an ya wo' ee naba ga *liiwukaa-gari*, wayee ba niikka ndaga buwaa. ²⁰ Waa ennda da, ba beba biho', ebilussa da ga Yéesu ee ba baa malak gari. Buwaama tumussa hafba fodii buwaa júwin doonaa ba mín kifí' Yéesu ga wo' een, fodaama ba on buwaa wossee da da inaa ba bayohan Yéesu ga waas, buu' tik yah gari. ²¹ Buwaama wo' ussa Yéesu an:

- Jégírohii, dí inohin an iníi fu wo' da na iníi fu jégírohda júwin, ee fu fa' tui na ken wayee fu jégíroh kayoh ga inaa *Waas-Kooch* nakohda.

²² Wo' aarfi, dí jomin kifay Sesaa', buuraa yiyaakya lempu wala dí jomoo?

²³ Wayee Yéesu inohha inaa ba heel da, wo' a da an:

²⁴ - Teewattoo heelis *denariyon* wínoo, Nataalii wii na teekii en ga da cuubaa?

Ba taassari an:

- Cuu buu' Sesaa'.

²⁵ Daama Yéesu taassa da an:

- Kon en d'anaa, erat Sesaa' inaa Sesaa' laak, dú e' Kooch inaa Kooch laak.

²⁶ Ba mndiiri kifí' ga wo' een ga fikii buwaa. Hanaa kay lofaa Yéesu loffa da namba ba kibet, ba ennda tii'.

Yéesu meekisohussa ga loo kimlískaa buwaa kaandaa

(Méccée 22: 23-33; Marka 12: 18-27)

²⁷ Laakka *Saduseeyen* caa hayu ga Yéesu. Ba baa, ba sagin an laakin kimlísk ga buwaa kaandaa. Ba meekissari ²⁸ an:

- Jégírohii, Móiis nakeeruu kitum iníi yii: «Binaa bo', yaa pajin ee laakin kéméenkímun, kaan ee lak foñnji betici na kowaa, kéméenkímunaa jomin kilam betifaama, ya laaki' yaakci kowu ga.» ²⁹ Waama laakee yaal biyitnabanak, baa bokee paamun na eemun. Yaakkaa pañnja beti, kaannda ee laakii kowu. ³⁰ Yukanakya pañnja betifaa, ³¹ léehi' ta, yukaahayaa tikka ga. Ennda da ga biyitnabanakbaa béedba. Ba kaannda ee ken foñnji kowu. ³² Ga waa béedba leehha, betifaa kaannda ban. ³³ Kon bériinaa buwii mílisan ga kikaanaa betifaama Y'ah yuu ba? Ndaga yaa en béed ga biyitnabanakbaa tumeerari beti.

³⁴ Yéesu taassa da an:

- Buwii ga jamaanii watida pañsin ee pajuksin. ³⁵ Wayee buwaa joommbii ba kibok ga buwaa Y'ah kimlískda, na kipes ga jamaanii hayanda pañsoo ee pajuksin. ³⁶ Ba mínsisandii kikaan ee ba pesan madu na *malaakaaa*, ba bitowu Kooch ndaga ba límuk ga kikaan.

³⁷ Móiis ga kihafci teewohin an buwaa kaandaa hay kimlísku. Ga jangataa wo' ga loo péegífaa abee kiwiida ya bay *Ha' mudii* «Koohyii *Abaraham*, Koohyii *Isaak* na Koohyii *Yakooop*». Yéesu tikka ga an: ³⁸ Kon nak Kooch enndii yuu buwaa kaandaa wayee yuu buwaa pesda, ndaga ga Kooch kipeskaa kaa ga baa en béed.

³⁹ Waa ennda da, laakka jégíroh-waascaa wo' Yéesu an:

- En ki' enaa, jégírohii, iníi fu wo' da kayoh.

⁴⁰ Ba wo' ee inaama ndaga ba kaañisíeérii kimeekisohis dara.

Inaa Yéesu wo' ga loo dikaantici na Déwít da

(Méccée 22: 41-46; Marka 12: 35-37)

⁴¹ Yéesu wo' issada an:

- Buwii mín na kiwo' u an *Kiristaanii* kucaasamun *Déwít*? ⁴² Ndaga Déwít ga kihafci wo' in ga Kéyítfaa Kañcaa an:

«Kooch wo' a Ha' mudiiigoo an:

Yugohaaroo yah-ñaam,

⁴³ bi ga daa mi tuman buwii sañngaa da ditogaa' kotfu.» ^{††}

⁴⁴ Fodaama Déwít hayyi «Ha' mudii». Kon *Kiristaanii* mín na ki' en ban kucaasamun Déwít?

Yéesu hoonohha téelbéecaagari kitum foda jégíroh-waascaa

(Méccée 23: 1-36; Marka 12: 38-40)

⁴⁵ Lak buwaa béed baa súkúruk Yéesu, ya wo' a téelbéecaagari an:

⁴⁶ - Abukat ga kiman na jégíroh-waascii safaru ga kitidísuk na kúlti ciyaak, na kikéñdu yah kanak ga paancaa; ba heeli kiyugoh fikí ga duuy' *jaangu-yaawúu* caa, na kiyugoh fikí en ga hewaa. ⁴⁷ Ba duuri alal-caa beticaa yaalcaaga ba líssusiida, ee ba kúmi kíim-Koochaa inohoo

† 20: 37 *Malkat Eksoot* 3: 2-6; Méccée 22: 32. †† 20: 43 *Malkat Kañcaa* 110: 1.

kileeh, doo ðuwaaw foon an ða ðiðo' ðijúwí'. Atti'aagaða weñan kime-sik!

Sarahaa ðetifaa laakoo daraða

(Marka 12: 41-44)

21 Yéesu ðewí' hascaagari hen, ya hotta ha' - alalcaa ðaa ek sarah-caagaða ga iñaa sarahcaa te'ohsi ga *Kaanfaa Kooh*ða. ² Ya hotta ðan ðetifaa laakoo ee ya'alci kaanin, yaa ek ga ðuuyyaa tudèrèm tanak. ³ Yéesu dalla kiwo' an:

- Mi wo' 'úuka ee kayoh; en ki' enaa ðetifii laakoo fii ee ya'alci kaaninða ekin iñaa weñ inii ðuwiima ðééðba ekða. ⁴ Ndaga ðuwiima ðééðba tumu sarah ga iñaa ða weñi'ða, wayee ðetifii fii ga kinduulci, ya erohin tooh iñaa ya jomee kipesohða.

Yéesu yéegalohha an Kaanfaa Kooh hay kiðú'

(Méccée 24: 1-2; Marka 13: 1-2)

⁵ Laakka ðiðo' ðaa enee na kiwo' ga loo *Kaanfaa Kooh*. Òa wo' ee an fa morin lool, na atohcaagari cimóri'caa, na mo'laatcaa tumðu Kooh daða. Wayee Yéesu wo' 'a an:

⁶ - Bes waa hay, inii ðú niiruk yii tesannndii atoh wínoo waa tikískoh na mooroomwa; tooh hay kiðú'.

Incii yah kihew balaa èldúna túki'aa

⁷ Buwaa meekisussa Yéesu an:

- Jégírohii, iñcaama yah kilaak kera? Mandargii wiida teewohan an incii cii jomin kilaak?

⁸ Yéesu loffaða an:

- Watukat kiðúku ndaga ðo' ðiyewin hay kihayohu teekkoo, ða wo' i an: «Mi yéeri en *Kiristaanii* na: «Wahtii deeyin» wayee kaa taabukatða. ⁹ Binaa ðú keloh yéngél heñ wala an ðiðo' ðaa heñoh kilaak hafðanaa, kaa títat. Ndaga iñcaama jomin kilaak paay, wayee enndii an èldúna yah kitúki' ga saasi-saasi.

¹⁰ Léehi' ta ya tikka ga an:

- Kúl hay kikuluk, keen ga ðook kúl mooroomci, ee nguu' hay kibewuk keen ga ðook nguu' mooroomci. ¹¹ Kakayfii hay kiyéngéluk, yéngél wiyaak ee ga ðekat ciyewin, a' na ðúukoolcaa karohin hay kilaak. Ee ðan yen ciyewin caa títalohin hay kilaak, mandarga cidóoyi' - waa' hay kimeyoh ga ðook asamaan. ¹² Wayee balaa iñcaama tooh laakaa, ðuwii hay kitúku yah garúu, ðú hatalu ga kipessúu, ðú ðayu ki' atti'u ga *jaangu-yaawúu' caa*, ee ðú hay kitécu ga kasu. ðú hay kibayú ga fikii buu' caa na ðuwaaw laak nguuraada ndaga teekiigoo. ¹³ Iñcaama hayyúu kimín ki' on kituukukoo. ¹⁴ Tumat ga helciirúu an ðú jomoo kihalaat ga iñaa ðú wo' an ga fikii ðuwaaw yabussúuða, ¹⁵ ndaga mi hayyúu ki' e' kiñaañ na wo' eenca wée' taa ga an cii yínoo ga ðuwaaw heñohussúuða mínannndii yen ga, wala ða mín kisañ iñca ðú wo' anða. ¹⁶ Bi ga ðuwaaw límbúuða, na ðuwaaw ðú bok naða eemun na paamunða, mbokcaagarúu na filiimuncaagarúu hayyúu kitoonu ga buuraa, ee ðiinoo garúu hay kitúku kikaan. ¹⁷ Bééð ðuwii waa' sanndii garúu kihot ndaga teekiigoo. ¹⁸ Wayee kufen jínoo ðooyukannndii ga hafciigarúu. ¹⁹ Kiguu' guuluk kéri tahanndúu kipes.

Yéesu yéegalohha kitaskaa Yéerúsaleem

(Méccée 24: 15-21; Marka 13: 14-19)

²⁰ - Binaa ðu hot ðisoldaa' wíl Yéerúsaleem kúrkúndúlaa, ðu hay ki' inoh an waa yah kipookisohu. ²¹ Le' béríinaa, ðuwaaw iñcaama laakan gohaa Yúudéeda, ða núpaa ða yee ðak janjancaa; ðuwaaw iñcaama laakan ðuuy Yéerúsaleemða, ða úsaayat daama, ee ðuwaaw iñcaama laakan ðék-kawcaada ða hanat ki' aas teeraa. ²² Ndaga bescaa ciméeskí' caa caama céri Kooh yah kikoroh ðu-*Isarayeel* doonaa tooh iñca bínsee ga Kéyítfaada laak. ²³ Massa ðeticaa bescaama laakanða na look, na ðaa ensan na kibépi'ða, ndaga ðu-ðékaama hay ki' enu ga coonu fiyaak ee aylukaa Kooh hay kiyooosuk ga ðook ðuwaama. ²⁴ Ba hay ki' apu na kalað, ða abu ñaam ga leeloo heectii ga èldúnaða tooh, ee yiifa' caa hay kimóki' Yéerúsaleem bi daa nguuraagaða daamaða leehan.

Kowukii ðii hay kihayis

(Méccée 24: 29-31; Marka 13: 24-27)

²⁵ Yéesu tikka ga an:

- Hay kilaak mandargacia hotuk ga nohii, ga ñiidii, na ga olcii. Ga kakayfii, ðuwii hay kiléyu lool ndaga kitúit ga yéngélaa giyyii na dúusci-igari. ²⁶ Biðo' hay kikaanu na kitúit ndaga kihalaat ga iñaa yah kidal èldúnaða, ndaga incii laak ga ðook asamaanða toohca hay kihicískoh. ²⁷ Fodaama, *Kowukii ðii* hay kihotu, ka yoosuki ga ðuuy' yaayeelcii ee

ka taam na dooli na ndam wiyaak. ²⁸ Binaa iñcuma dal kilaakaa, leenaa yolohat, ðú taaginuk ðook, ndaga lak ðú hayin kimúsalu.

Jagaa tediktaa teewohða

(Méccée 24: 32-35; Marka 13: 28-31)

²⁹ Yéesu *liiwukissa* ðuwaaw anee:

Malkat ga een na tediktii tínoo: ³⁰ Binaa ðú hot ca dal kitapiisaa, ðú ga kihaffúu, ðú inoh an lahum deeyin. ³¹ Fodaama ðan, binaa ðú hot iñcaama ca laakaa, inohat an *Nguurii Kooh* deeyin. ³² Mi wo' 'úuka ee kayoh; bi ðuwii wati kaanu ðééðbaanaa, iñcaama tooh hay kilaak.

³³ Asamaanii na kakayfii hay kifaay wayee wo' eenndoo faayoo múk.

Yéesu nakoh kiwatuk

³⁴ - Watukat haffúu; kaa líkat helciigarúu ga kiñam na ki' an kihépi' na halaat èldúna, enndiikanaa besaa béríi hayyúu kibet lool. ³⁵ fodií mbép; wa hayan ða ga ðook ðuwii tooh enu ga èldúnaða. ³⁶ Kon kaa neehat, ðú kímíi Kooh wahtaa en ðééð, doonaa ðú laak dooli kisaan ga iñcaaa yah kihay caama, ee ðú mín kituuk ga fikii *Kowukii ðii*.

³⁷ En na nohaa, Yéesu jégírohi ga ðuuy' *Kaanfaa Kooh*, wayee wekaa le' aa ya yee kineehnee ga tégélaa wo' u tégélaa *Ólíwiyéca*. ³⁸ Ee ga kím cuut ðuwaaw ðééð hayya gari ga *Kaanfaa Kooh* kisúkúrukki.

Sarahocaa na jégíroh-waasca pokohussa Yéesu nof

(Méccée 26: 1-15; Marka 14: 1-2; Sañ 11: 45-53)

22 Lak feetaa Paak ee ñamohsi mbúurúca tumoo léwíi'ða deeyin. ² Sarahocaa ðiyaakðaa na jégíroh-waasca ðaa heel daa ða tum-an bi ða apluk Yéesu ee ken yéegoo ndaga ða kaañéeri ðuwaaw.

Yúdaa tookka kitoon Yéesu

(Méccée 26: 14-16; Marka 14: 10-11)

³ Fodaama Seytaani aassa Yúdaa, yaa ðaysi Iskariyotða ee bokee ga téelbéecaa ðidaañkaah na ðanakðaa. ⁴ Yúdaa ka' ta, hotohneera na sarahocaa ðiyaakðaa na ðuwaaw kuliyuk ga pokkoh-liiðca ga *Kaanfaa Kooh*ða, ga daa ya tuman bi ya tik Yéesu ga yahðaða. ⁵ Keeñba soossa ga bi ða ðinjgari kopa'. ⁶ Yúdaa tookka, yaa heel besaa ya jekalukan, ya tik Yéesu ga yahba ee mbooloomaa yéegooka.

Yéesu nakohha kiwaayukðu ñamahaa Paakaa

(Méccée 26: 17-25; Marka 14: 12-21; Sañ 13: 21-30)

⁷ Besaa hewaa mbúurúca tumoo léwíi'ða ee tubaaltaa apsi ga kitík cuuníinfaa ñamsi ga Paakða le' a, ⁸ Yéesu wossa Pee' na Sañ, wo' aða an:

- Karat, ðú waayukðinee haffuu cuuníinfaa Paak.

⁹ Ba meekissa Yéesu an:

- Fu waa' ði waayukneefa gada?

¹⁰ Yéesu taassaða an:

- Súkúrukut, binaa ðú aas teeraanaa, hay kilaak yaalaa hídukoh narúu, kooruk kujataa músú. Taabukatti bi ga ðuuy' kaanfaa ya aasanða, ¹¹ ee ðú wo' ha' - kaanfaama an: jégírohii meekisoh an túuyaa ya ñamohan Paak, ya na téelbéecaagaríða wada? ¹² Fodaama, ya hayyúu kiteeb' túuy' wiyaak waa hanoh ðook ee hewíruunon bi jekin; ðú waayukun ñamahcaa ga ðekataama.

¹³ Ba ka' ta, ða laakka tooh fodaa daa Yéesu wo' eebakaða, ða aawwa kon kiwaayuk ñamahaa Paak.

Cuuníinfaa fisela' i' faa Yéesu ñam na apotaa' caagaríða

(Méccée 26: 26-30; Marka 14: 22-26; 1 Korinti 11: 23-25)

¹⁴ Waa wahtaa le' a, Yéesu yunnga kiñam na apotaa' caa. ¹⁵ Ya wo' aða an:

- Helloo teseera lool ga kibok narúu kiñam cuuníinfaa Paakii wii balaa mi sodalunaa! ¹⁶ Ndaga mi wo' 'úuka; mi yahissiifa múk kiñamis bi ga daa iñaa fa waa' kiwo'ða matan béríinaa Kooh tuukiran *Nguuraagar-íða*.

¹⁷ Waa ennda ða, ya ðeþpa kaas-biñ, gèrèmmba Kooh ga, léehi' ta ya wo' a an:

- Uunat, ðú warohwa, ¹⁸ ndaga mi wo' 'úuka, aboh ga wati mi ansisoo anahaa meyoh ga kowu resen bi ga daa Kooh tuukiran Nguuraagari.

¹⁹ Léehi' ta ya ðeþpa mbúurú, ya gèrèmmba Kooh ga, ya weelso-hhawa, ya e' tabawa an:

- Inii yii faanfígoo, mi eroh ndaga ðú. Tumat inii yii, ðú níndísukohiroo.

²⁰ Waa ða léehi' ta kiñamða ya ðeþpa kaas-biñ, tummba fodaama an:

- Iníi yii, kifiliimunkii ki'askii Kooh narúu ee poku na ñifigoo aamfussúuŋa. ²⁴Wayee malkat bii y'ahhoo kitoonŋa yii ekoh naroo yah dii. ²²En ki'ena, *Kowukii Bii* hay kikaan foda daa Kooh na' gakaŋa, wayee massa ŋaa toonndi yaama!

²³Waa ennda ŋa, apotaa' caa ŋaa heel ki'inoh ga ŋuuyŋa, ŋaa y'ah kitum iŋaamaŋa.

Baa Yéesu wo' an yéri wēñ kiyakŋa

²⁴Laakka daama nookoh ga dikaanti apotaa' caa ki'inoh yaa ŋa halaat an yéri wēñ kiyak gabaŋa. ²⁵Yéesu wo' a an:

- Buu'cii ga eldúnaŋa nguuruksi ga ŋook ŋuwaa ŋa laakŋa, ee ŋuwaa tiki yah ga ŋook ŋuwamaŋa waa' si kiŋayu «ŋuwaa tumsi yi-jófi' rek.» ²⁶Wayee iŋaama enndii ŋa garúu. Hanaa kay yaa wēñ ki'en yaak garúuŋa joman kiman na yéri wēñ ki'en oomaa; ee yaa en ga fikfi-naa joman kiman na súrŋa. ²⁷En ki'ena, yaa yuŋ ga kankaa kiŋamŋa, na yaa enndi na kinori' ŋa; ŋanakŋaama, yiida wēñ ga kiyak? Man yaa yuŋ ga kankaa kiŋamŋa yéri ya, enndii ŋane? Mi nak, mi yii ga dikaanti-tírúu fodii súrŋa. ²⁸Dú, dú bēri en ŋuwaa dēkee kitaam naroo ga coonucii mi dayeeŋa. ²⁹Ee foda daa paammboo onndoo kinguuruŋa, mi oninndúu kinguuruŋa naroo fodaama. ³⁰Fodaama dú bokaan naroo kiŋam na ki'an ga daa mi y'ah kinguuruŋa ee dú yugan ga paancaa ki'atti' nílcaa *ŋu-Isarayeel* cidaaŋkaah na kanakaa.

Yéesu yéegalohha an Pee' hayyi kitaasuk

(Méccēe 26: 31-35; Marka 14: 27-31; Sanj 13: 36-38)

³¹Yéesu wo' a an:

- Simon, Simon! Malka: Seytaani kiiim an dú onussi ya lassúu fodii ŋaa las tohoo. ³²Wayee mi kiiimŋinndaa Kooh doonaa ngēmum fu laak garooŋa leehoo. Ee binaa fu ŋoy'kis garoonaa, leenaa ŋaataa dooli ŋuwaa fu bok naŋa ngēmŋa.

³³Pee' wo' a an:

- *Ha' mudii*, mi pari'in ki'en naraa bi ga kitēcu ga kasu wala ki'apu.

³⁴Yéesu taassari an:

- Pee', mi wo' a an bi siik-pabu kon watinaa † fu hay kitaasuk ki'inohoo bi en waas kaahay.

Inŋaa Yéesu wo' tēlfbéecaagari an ŋa jomin kikulok gacaŋa

³⁵Lēhi'ta Yéesu wo' a an:

- Ga waa mi wossúu ee dú ŋaydohhii kopa', hēmbu wala nāfa' ŋa, dú ŋaakeera yene?

ŋa taassa an:

- *Dí ñakéeríi* dara.

³⁶Ya wo' issa an:

- Diimaŋa nak, bēeb ŋaa fu laakin hēelisa, ŋewaawa, ee ŋaa fu laakin hēmbaa ŋewaawa ŋan; ee ŋaa fu laakoo kalawaa, toonaa palt-ufaagaraa fu lom kalaŋ. ³⁷Ndaga mi wo' uuka, iŋaa wo' u ga Kēyítfaa an: «Ya kiduunun ga tumoh-kofeelciŋa» hay kilaak garoo. Ee iŋaa wo' u aaw garoo yaama yii y'ah kilaak.

³⁸Tēlfbéecaa wo' ussari an:

- *Ha' mudii*, kalaŋ kanak cee.

Ya loffaŋa an:

- Dooyin ŋa.

Yéesu yaa kiiim Kooh ga tēgēlaa Ólíwiyéecaa

(Méccēe 26: 36-46; Marka 14: 32-42)

³⁹Yéesu meŋca teeraa, ya ka'ta tēgēlaa *Ólíwiyéecaa*, foda daa ya meereeka kitumŋa.

Tēlfbéecaagari taabussa nari. ⁴⁰Ga waa ya le' a ŋekataa, ya wo' a an:

- Kiiimat Kooh doonaa dú keenoo ga fíraa Seytaani.

⁴¹Lēhi'ta ya úsaayya iŋaa hín na wéesé-atoh, ya Yí' a, yaa kiiim Kooh ⁴²an:

- Buba, en lak fu waarinkanaa, úsaayŋa kaas-coonufii fii garoo. Wayee hanat ki'en iŋaa mi waa' ŋa wayee iŋaa fu waa' ŋa laakat.

[⁴³Waa ennda ŋa, laakka *malaakaa* Kooh meŋ gari, ŋaattari dooli. ⁴⁴Hídaa ga daa keeñci leehŋa tooh, Yéesu yaa ŋaat kiwēñ kikiim Kooh. Anagaagari mannda na nifaa en na kisiit kakay.] ††

⁴⁵Waa ya kiiimba Kooh bi ya lēhi'taŋa, ya kolukka, ya ŋoyukka ga tēlfbéecaagari. Ya laakŋa ŋaa neeh ndaga lak keeñŋa neŋpii. ⁴⁶Ya wo' a an:

- Dú neeh ya? Kolkat, dú aaw kikiim Kooh doonaa dú keenoo ga fíraa Seytaani.

† Ga baahaa yaawúu' caa, bes dali ga noh-soos bi ga daa noh-soos haysisan

†† Laakin ga Kēyítfaa ŋebŋa, caa laakoo bínca aboh ga 43 bi ga 44.

Yéesu abussa

(Méccēe 26: 47-56; Marka 14: 43-50; Sanj 18: 3-11)

⁴⁷Lak Yéesu yaa lís kiwo', ŋo' ŋiyewin meŋca jalañ. Yúdaa yaa bok ga tēlfbéecaa Didaaŋkaah na ŋanakŋaada, hanohee fikfi. Ya hayya ga Yéesu kifunndi. ⁴⁸Daama, Yéesu wo' a an:

- Yúdaa, fu toon *Kowukii Bii* na kifunndine?

⁴⁹Ga waa ŋuwaa taabee na Yéesuŋa hotussa iŋaa y'ah kilaakŋa, ŋa meekissari an:

- *Ha' mudii*, dí yoŋsohatŋa na kalawe?

⁵⁰Yiinoo gaba meŋdohha kalaŋfaagari, yoŋpa súrŋaa ŋaa kuliyukee ga sarahocaa ŋiyaakŋaada, gu'ta nofaa nāabaa. ⁵¹Wayee Yéesu wo' a an:

- Íisat, dooyin.

Ya le' a ga nofaa ŋaa, wa ikukka ga daa wa eneeŋa. ⁵²Lēhi'ta Yéesu wo' a sarahocaa ŋiyaakŋaada, na ŋuwaa kuliyuk ga soldaa' caa ga *Kaan-faa Koohŋa* na yaakcaa yaawúu' caa hayseeri ki'amŋa an:

- Mateerarúu kihay na kalaŋ na doo' fodii ŋuwaa dawuk tumoh-kofeele? ⁵³Mi enéerí narúu besaa en bēeb ga ŋuuy' *Kaanfaa Koohe*? Ee dú tikki yah garoo. Wayee wahtii wii wuurúu, dú na doolii laak wekŋa.

Pee' taasukka Yéesu

(Méccēe 26: 57-58, 69-75; Marka 14: 53-54, 66-72; Sanj 18: 12-18, 25-27)

⁵⁴Ba ammba Yéesu, ŋa ŋayyari kaanfaa sarahocaa kuliyuk ga sarahocaa ŋiyaakŋaada. Pee' yaa taabukŋa di' úsaayi'. ⁵⁵Kiwii taalsera ga leeloo hētaa kaanfaa, Pee' hayya, yuŋga ga ŋuuy' ŋuwaa wiilkaŋa.

⁵⁶Laakka súrŋa yiŋbeti yaa hot Pee' ga lee' laataa kiwiikaa. Ya yippari hascaa, wo' a an:

- Bii yii ŋan enee nari!

⁵⁷Wayee Pee' taasukka an:

- Mi inohooi de, hētifii fii!

⁵⁸Ennda kiis, laakka ŋo' yiliis yaa hotti, wo' a an:

- Fu ŋan fu bok gaba!

Wayee Pee' taassa ŋaama an:

- Mi bokkii gaba de, yaalii yii!

⁵⁹Tikka ga iŋaa le' wahtu, ŋo' yiliis yēgissa ga wo' eenaagari an:

- Wóorin an bii yii enee nari, ndaga ya kúlkoh Gélifée.

⁶⁰Wayee Pee' loffari an:

- Mi inohoo iŋum fu waa' kiwo' ŋa, yaalii yii.

Ga ŋekataama, wii ya lēhŋan kiwo' aa, siik-pabu konnda. ⁶¹Ha' mudii heelukka, yippa Pee' hascaa. Pee' niŋdísukka iŋaa Ha' mudii wo' eeríŋa an: «Bi siik-pabu kon watinaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.» †

⁶²Ya meŋca kaanfaa, yaa koduk moonca leehoo.

Yéesu nāawalussa, feekussa

(Méccēe 26: 67-68; Marka 14: 65)

⁶³Waa ennda ŋa, ŋuwaa ensee na kiwatuk Yéesuŋa, ŋaa nāawalli, ŋaa feekki. ⁶⁴Ba pokka hascaagarinaa, ŋa meekisiri an:

- Lírúka, bii feekkaŋa ŋa?

⁶⁵Ba ŋaa ífi wo' een ciliis cisépi' i'.

Yéesu ŋayussa paanaa wiyaakwaa

(Méccēe 26: 59-66; Marka 14: 55-64; Sanj 18: 19-24)

⁶⁶Ga waa Kooh wiisŋa, yaakcaa yaawúu' caa na sarahocaa ŋiyaakŋaada na jégíroh-waasca hídohussa. Ba ŋaylukka Yéesu ga fikfi *paanaa wiyaakwaa*. ⁶⁷Ba meekissari an:

- Fu yéri en Músalkaatiine? Wo' aarí!

Yéesu loffaŋa an:

- Binaa mi wo' úkanaa, dú gēmanndiiroo, ⁶⁸ee binaa mi meekissúu yena, dú taasanndiiroo ga. ⁶⁹Wayee iŋaa aboh diima, *Kowukii Bii* y'ah kiyuŋ ga yah-ñaabaa Kooh yaa wēñ bēeb dooliŋa.

⁷⁰Buwaa bēeb meekisohussari an:

- Kon fu yéri en *Kowukii Koohe*?

Ya taassaŋa an:

- Dú wo' inka an mi yéri.

⁷¹Ba dalla kiwo' an:

- Du laakis ya sooli ga wo' een seedi? Du kelohin ga kúuwci na kihaf-fuul!

‡ 22: 61 Malkat 22: 34.

Yéesu ðayussa ga fíki Pílaat

(Mëccëe 27: 1-2, 11-14; Marka 15: 1-5; Sanj 18: 28-38)

23 Waa ennda ða, ðu-paanaa ðéebba kolukussa, ðayussa Yéesu ga Pílaat. ² Daama, ða ennda ga kipoki'ti wo'eenciaa an: - 'Dí laak ðii yii, yii hícsih kúlkii: ya hoonohi ðuwii kifay buu' Sesaa' lempu, ee ya wo' an ya en Kiristaa, buu'.

³ Pílaat meekissa Yéesu an:

- Fu yéri en buurii yaawúu' ciine?

Yéesu taassari an:

- Fu wo'inka.

⁴ Pílaat wo' a sarahocaa ðiyaakbaa na mbooloomaa an:

- Mi hottii inaa ðii yii tum bi cal buu' tk yah gari.

⁵ Wayee ða wéñnja kiyégis ga wo'eenaaga ða an:

- Ya yii yéngél ðu-dékii na inñi ya en na kijégho ða ga ðuuy' kúlkii Yúudée. Ya dalohnee gohaa Gélílee, ya hayin bi ðii.

Yéesu ðayussa ga fíki Eroot

⁶ Daa Pílaat kelohee wo'eenciaama, ya meekisohha an:

- 'Bii yii dék Gélíleene?

⁷ Ee waa ya inohha an Yéesu meyh gohaa Eroot en buu' ga ða, ya ebilohha ki ðay Yéesu ga Eroot, lak Eroot yaa ga Yéerusaleem ga bescaama. ⁸ Daa Eroot hotee Yéesu, ya safa' ta lool; ndaga ya waareera kihot Yéesu kiméñi' ndaga inñi ya kelohee ðuwaa wo' ee ga Yéesu ða, ee ya waareera kihot Yéesu tum kintaa. ⁹ Ya meekissari yen ciyewin, wayee Yéesu taassiiri. ¹⁰ Sarahocaa ðiyaakbaa na jégho-waascaa ensee daama, ðaa poki' Yéesu kiwo' ga daa ða wéñ kimín. ¹¹ Eroot na soldaa' caa-gari tikussii Yéesu ðo', ee ðaa ñaawalshohhi, léehi' ta Eroot nakohha ki' ek Yéesu kúlti fimóri', ya ebilohha ki ðoyukidoh Yéesu ga Pílaat. ¹² Eroot na Pílaat ga daa ða sagoheeda tooh, enussa ðifiliimun bérii.

Yéesu atti' ussa kikaan

(Mëccëe 27: 15-30; Marka 15: 6-19; Sanj 18: 39-19: 16)

¹³ Pílaat hídírohha sarahocaa ðiyaakbaa, na ðuwaa kuliyuk ga yaawúu' caa ða, na inñi en yaawúu' tooh, ¹⁴ ya wo' a ða an:

- 'Dú béri haydoh ðii yii garoo, dú wo' an ya en na kihicisoh kúlkii.

Mi meekisindi ga fíkirúu ee mi hottii gari yen yínoo ga inñi dú yammbí ða. ¹⁵ Ee Eroot ðan hottii dara gari, ndaga ya ikinnuuri. Kon ðii yii tummbii yen yínoo yaa cal ya tiku kikaan. ¹⁶ Mi hay kitémóhi' faanci, mi íssi ya yee. [¹⁷] ¹⁸ Wayee ðuwaa ðéebba bokussa kifii an:

- Apaa ðuum yuma, ee fu légisí' tii Barabaas!

¹⁹ Barabaas tēsee ga kasu ndaga ya bokee ga heñaa na nguuraa Room laakee ga teeraa ða ee ya apee ðo'. ²⁰ Pílaat ðaatta kiwo' is na ðuwaa ndaga ya waaree ki' íis Yéesu. ²¹ Wayee ðaa fiip didóoli' an:

- Daayaari ga kuraa! Daayaari ga kuraa!

²² Pílaat wo' issa na ða kottaa kukaahaykaa an:

- 'Bii yii tum ya yibóni'? Mi hottii dara gari inñi tahan kumuunci hín ga. Kon mi hay kitémóhi' faanci, mi íssi ya yee!

²³ Wayee ða súbba ga rek, ða ðaa fiip ga daa ða wéñ kimín an Yéesu daay' sat ga kuraa. Tífiptaa ðuwaa wéñnja dooli: ²⁴ Pílaat dalla kiwo' an ya hay ða kitumi' inñi ða meekisoh ða. ²⁵ Ya méyi' ta ða ða meekisoh ee tēsee ga kasu ndaga kiheñoh nguuraa Room na ki' ap ðo' ða. Léehi' ta, ya tíkka Yéesu ga yah ða, ða tum gari inñi ða waa'.

Yéesu daayussa ga kuraanaa

(Mëccëe 27: 32-44; Marka 15: 21-32; Sanj 19: 17-27)

²⁶ Ga daa ða enee na ki ðay Yéesu ða, ða hídohha na ðo' yi' yaaal yaa meyh yooncaa, teeku Simoñ ee dék Síreen. 'Ba ammbari, ða tikkari ku-raanaa, ya taam ga fenoo Yéesu.

²⁷ Mbooloo wiyaak ga ðu-dékaa taabussa ga fenoo Yéesu, na ðan ði ðeti ðaa ensee ga kilooyoh, ðaa fiipoh ndaga Yéesu. ²⁸ Yéesu méñ-sukka ga ða wo' a ða an:

- 'Dú, ðeticii ðu-Yéerusaleem, kaa kodukattoo! Kodukat haffúu na towutiigarúu! ²⁹ Ndaga bes waa hay, waa ðuwii wo' an an: «'Beticii mín-soo kilaak kowu na ðii mosoo ki' en na look ee mosoo ki ðépi' ða déy, yewinuunún mú'!».³⁰ Lé' bériinaa, ðuwii hay kiwo' janjan' caa an: «'Búrat ga ðookkii!» ða wo' tégel' caa an: «'Uubattii!»³¹ Kon, en lak kedik ki' iilii kéri tumu aneena, haa kisúwi' kaa y'ah na kitumu?

³² 'Ba ðaydoheera tumoh-kofeel ðanak ðaa jomee kidaayu ga kuraa fodaa Yéesu. ³³ Ga waa ða le' a bi ga ðekataa teeku «Loon-haf' ða», ða daay' ca Yéesu ga kuraa daama, ða daay' ca ðan tumoh-kofeel caa

† «Ga feetaa Paak en ðéeb, Pílaat jomeebba kiméyi' ðo' yínoo ga ðuwaa abu ga kasu' ða.» Wo' eenci ciima laakoo ga Kéyit' caa ð' eb' ki' ð' ð' ð' a. †† Loon-haf' ða wéri léegisoh ga kiGerek wo' eena «Golgotaa» ga ki' Arameeye.

ðanak ðaa, yaa en ðéeb ga kuraa; yii hanohha Yéesu yah-ñaam, yínoo hanohhari yah-señ. ³⁴ Yéesu wo' a an:

- Buba, bayala ða ga ndaga ða inohoo inñi ða tum ða.

'Ba yípooha tudoo' kiwaroh kúlti' caa Yéesu. ³⁵ Mbooloomaa tuukka waa malak. 'Buwaa kuliyuk ga yaawúu' caa ða ðaa ñaawalshoh Yéesu an: - Ya músalin ði ðo', kon ya músalat hafci en lakanaa yéri en Músalka-atii, yii Kooh tand' ana!

³⁶ Soldaa' caa ðan ðaa ñaawalshohhi; ða deey' ca gari, ða e' tari biiñwipiriiki', ³⁷ ða wo' ari an:

- En lak fu yéri en buurii yaawúu' ciinaa, somaa haffu!

³⁸ Laakka ðan inñi bídu ga kuraanaa, tímmba hafaa Yéesu an: «'Bii yii yéri en buurii yaawúu' ci.»

³⁹ Yínoo ga tumoh-kofeel caa daayu ga kuraanaa ða, yaa ðas Yéesu, yaa wo' a an:

- Hanaa enndii fu en Kiristaani? Somaa haffu, fu sommbii ðan!

⁴⁰ Wayee yínooyaa, yaa ña' ti, yaa wo' a an:

- Hanaa fu niikkii Kooh, fu yii fu tiku kikaankii ya tiku ða? ⁴¹ Kikaankii ðu tiku ða koo' ga waas, ndaga ðu fayú inñi cibóni' caa ðu tumee ða, wayee ya, ya tummbii dara inñi bonin. ⁴² Léehi' ta ya wo' a Yéesu an:

- Yéesu, leena nínndisukaaroo, bériinaa fu hayan ga nguuriigaanaa.

⁴³ Yéesu taassari an:

- Mi wo' aaka ee kayoh: wati fu y'ah ki' en naroo ga aljana.

Kaanaa Yéesu

(Mëccëe 27: 45-56; Marka 15: 33-41; Sanj 19: 28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ga ðak mídi, nohaa ðaakukka, ñúus wiyaak laakka ga ðuuy' kúlkaa ðéeb, abohha ga wahtaama bi ga wahtu kigoonaluk. Rídoónaa ðaak ðekataa wisela' i' waa ga Kaanaa Kooh ða, ða' ta ga le' naa. ⁴⁶ Yéesu fiippa didóoli' an:

- Buba, mi yii tiku fítiigoo ga yahfu.

Daa Yéesu wo' ee wo' eenciaama, ya léeh' ðukka. ⁴⁷ Soldaaraa yiyaakya kuliyuki ga heñ' ða hotta inñi hewe ða, yaa kañ Kooh an:

- Wóorin an ðii yii enee ðo' yijúwi'.

⁴⁸ 'Béeb ðuwaa hayee ga mbooloo wiyaak kilaay' ga inñi hewe ða, ga waa ða hotta inñi laak ða, keen ða leehha ga, ða ðaa tii keen caa, ða ðaa ðoyuk kaan ða. ⁴⁹ Fíliimunca Yéesu, na ðeticiaa meyohee nari gohaa Gélílee bi daama ða, ceelussa palah, ðaa malak ga inñi hewa.

Yéesu ðayussa loycaa

(Mëccëe 27: 57-61; Marka 15: 42-47; Sanj 19: 38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Laakeera daama ðaa teeku Yoseef, ya dékee Arimatee, teeru yaawúu'. 'Baa yaama enee ðo' yijófi', ðo' yijúwi' ee ya abeera yaakaa' lool ga kihaykaa Nguuraa Kooh. Ya bokee ga paanaa atti' ohcaa wiyaak-waa, wayee ya júwohéerí na atti' ohcaa ga inñi ða abee kitum na inñi ða tumee ða. ⁵² Ya ka' ta ga Pílaat, ya meekissari faraaffaa Yéesu. ⁵³ Fodaama, ya yóoski' ta faraaffaa ga kuraanaa, ya múullafa ga piis fodii mélikaan, léehi' ta ya faannafa ga non-loyaa yotu ga atoh wiyaak, daa ken mossii ga kifaanu. ⁵⁴ Inñi enee ga besaa waayukaa feetaa, lak Sabat waa yah kidal.

⁵⁵ 'Beticiaa daanse kitaam na Yéesu, inñi aboh ga gohaa Gélílee bi daama ða, taabukussa Yoseef; ða malakka loyaa, na daa faraaffaa Yéesu faanu ða. ⁵⁶ Léehi' ta ða sooffa kihéwi' nee ciuraayca na la' koleñca tumsan ga faraaffaa Yéesu ða.

Ga ðuuy' besaa Sabat, ða iikarukka fodaa daa Móyís nakohka ða.

Yéesu mílísaa

(Mëccëe 28: 1-10; Marka 16: 1-8; Sanj 20: 1-10)

24 Teel ga kímáa besaa tik ga besaa Sabat ða, ðeticiaa karussa loycaa, ða ðaydohha ciuraayca na la' koleñca ða hewíree ða.

² 'Ba laak atohaa lagohsee loyaa ða píngínuunún di' úsaayi'. ³ 'Ba aassa ðuuy' loyaa wayee ða laakkii faraaffaa Yéesu, Ha' mudii, daama. ⁴ Ga ðii ða enee daama na kijaahli' ða ða, laakka y'aal ðanak ðaa ekuk kúlti' cimélici', meyussa ga ða jaláñ. ⁵ 'Beticiaa títuussa lool, híluussa kakay. 'Buwaa ðanak ðaa wo' ussa ða an:

- 'Dú raas ðaa en na kipes ya ga leeloo ðuwaa kaanin ða? ⁶ Ya gaa ðii; mílísan. Nínndisukat inñi ya wo' eerúu lak ya lís ga Gélílee ða. ⁷ Ya wo' eerarúu an: «'Kowukii ðii, jomin tiku ga yah ha' -baakaa' caa, ya daayu ga kuraa, ya kaan, ya mílís ga besaa wukaahaywaa'».

⁸ Daama, ða nínndisukka wo' eenciaa Yéesu. ⁹ 'Ba kolkohha loycaa, ða ðéesti' neera tooh inñi ða tēl' béeca ðidaañkaah na yínooyaa, na ðéeb ðuwaa tes ða. ¹⁰ 'Beticiaa ensee Méri' yaa dék Makdala ða, Saan na Méri' eew Saak. 'Beticiaa ðiinoo taamsee na ða ða ðéestírussa apotaa' caa fodaama ðan. ¹¹ Wayee ða ammba wo' eenciaama fodii wo' een heeyoh, ee ða sannga kigém inñi ðeticiaa wo' ða. ¹² Pee' nak, kolukka yaa fool bi

† 24: 7 Malkat 9: 22; 17: 25; 18: 32-33.

ga loyaa; ga waa ya le¹¹ a, ya héeβɔfukka, ya hotta daama lémfíca múlúsee ga faraaffaaɗa. Ya jaahli¹¹ a ga inaa laakee yaama, ya yaa ñoyuk kaanci.

Yéesu feeñukka ga tēelíbēca ñanak ga waas Emayus
(Marka 16: 12-13)

¹³ Ga besaa bēri, laakka ño¹ ñanak ga tēelíbēca Yéesu ñaa enee na kiya^h dēk-kawaa teeku Emayus. Wa úsaayohin na Yéerúsaleem inaa hín na wahtu kanak ga kitín. ¹⁴ Ba ñaa saawal ga loo hēeb incaa laakee ga besaamaɗa. ¹⁵ Ee ga dii ña enee na kiwo¹, na kisaawalɗa, Yéesu sahsah dañpaña, taamma naña. ¹⁶ Wayee ña inohsohhiiri ndaga lak man na hascaagaña kúnuk hen. ¹⁷ Yéesu meekissaña an:

- Dú en na kisaawalukoh ya ga waasi?
Daama ña tuukka, keeñña leehha tak. ¹⁸ Yíinoo gaña ee teeku Kelepopaas, loffari an:

- Hanaa fu doñ fu dēk Yéerúsaleem ee fu yēēngii inñii hewee ga bescii ciid!

¹⁹ Yéesu meekissaña an:

- Inñii hewee ya?

Ba taassari an:

- Hanaa inaa aaw ga Yéesu Nasareet! Ya enee *sēldiiga-Kooh* yiyaak ga fikíi Kooh na ga fikíi ñuwii hēebña: tumeencaagari yakeera ee wo'eencaagari laakeera dooli. ²⁰ Wayee sarahociigari ñiyaakñii na ñuwii kuliyuk garíɗa ñayussari waas doo ya atti¹ u kikaan, ee ña daayinndi ga kuraa. ²¹ Dii yaakaareera an yēri en ñaa y'ah kilaas ñu-*Isarayeel*ɗa. Wayee ñaatta ga inaaama, wati wēri en besii wukaahaywii, inaa inaaama laakee bi wati. ²² En ki' enaa, laakin ñeticea boku garí, ee ña tahin hafci-igari kíkúnuk. Ga kím cuut, ña karin bi ga loyaa ²³ ee ña hottii faraaffaa Yéesu daama. Ba ñoyukka, kiwo¹ ii an ña hotin sah *malaakaca* feeñukña, wo'ussaña an Yéesu yaa pes[†]. ²⁴ Laakka ñiño¹ ga ñuwaa ensee nariidña ñaa ka¹ bi ga loyaa, ña laakka tooh fodaa daa ñeticea wo'eekadña, wayee Yéesu ga kihafci, ña hottiiri.

²⁵ Yéesu dallaña kiwo¹ an:

- Dú daal, dú ñeri lohoy¹ hel ee dú ñeri yēeh ga kigēm incaa *sēldiiga-Koohca* yéegaloheedña! ²⁶ Hanaa *Kiristaanii* joméeríɗa kison, balaa ya aas ga ndamaagarine?

²⁷ Lēhi¹ ta, Yéesu lēgísohi¹ taña inaa wo¹ see gari ga Kēyítfaaɗa tooh, daloh ga kēyítca Móiis bídeedña bi ga caa *sēldiiga-Koohca* hēebña.

²⁸ Ga waa ña hayya bi ña deeyca dēkaa ña yahoheedña, Yéesu tummba en fan ñaa y'ah kipaaf fikíi. ²⁹ Wayee ña tēhdohhari, ña wo¹ ari an:

- Tesaa nari¹ ndaga nohii soosin ee wekii wii hay.

Ya aassa kon, ya tessa naña. ³⁰ Ya yuñga naña kiñam, ya ñeppa mbúuraa, ya gērēmmba Kooh ga; lēhi¹ ta, ya weellawa, e¹ tañawa.

³¹ Waa ennda ña, hascaagaña kúnisukka, ña hanndari ki' inohsoh; wayee ga saasi, Yéesu ennda meles ga fikíiña, ña hotissiiri. ³² Ba ñaa wo¹ kon ga dikaantiña an:

- Laakéeri¹ fodii keeñ-soos wiyaak ga ñuuy¹ cuu, ga wii ya en na kiwo¹ naruu ga waasaadña, ee ya yaa lēgísohi¹ tuu incaa bídu ga Kēyítfaaɗane?

³³ Ba dalla kikoluk, ñaa soof Yéerúsaleem. Ba laakka daama tēelíbēca ñidaañkaahña na yíinooyaa, lakanaa hídirukohuunun na ñuwaa ñiinoo taamsee nañaɗa, ñaa wo¹ ña an:

³⁴ - Ha¹ mudii mílísín kayoh-kayohɗa! Simoñ hotinndi!

³⁵ Ee tēelíbēca ñanakña ñaa hēesti¹ ñuwaa inaa hewee ga waasaadña na daa ña inohsohee Yéesu ga waa ya weel mbúuraa kiñamña.

Yéesu feeñukka ga tēelíbēcaagari

(Méccēe 28: 16-20; Marka 16: 14-18; Sañ 20: 19-23; Tumeen 1: 6-8)

³⁶ Lak ña ñaa líis kiwo¹, Yéesu ga kihafci meyc¹ a jalañ ga leeloofa, kēñi¹ taña an:

- Jam enat narúu.

³⁷ Ba yēecirukka, títussa lool ndaga ña foogee an ña hot rañ. ³⁸ Wayee Yéesu wo¹ aña an:

- Inñii tah hafciirúu kimúuy¹ ya bi dú laaki hel kanak ga inñii dú hotɗa?

³⁹ Malkat yahciigoo na kotciigoo: ñii mi sah-sah! Le¹ at garoo dú malak, ndaga rañ ñayoo faan ñayoo y'oh fodii dii dú hot mi ñayɗa.

⁴⁰ Ga waa ya wo¹ a inaaama, ya teeñpaña kotcaagari na yahca.

⁴¹ Wayee ga daa keeñña soosedña ee ña jaahli¹ adña ammbaña bi ña minndii kigēm bi wati. Yéesu meekissaña an:

- Dú laakin inaa ño¹ ñaman diine?

⁴² Ba e¹ tari jēn wi¹ útu ⁴³ Ya ñeppawa, ñammbawa ga fikíiña. ⁴⁴ Lēhi¹ ta ya wo¹ aña an:

- Ga wii mi en narúuɗa, mi wo¹ eerúu an hēeb inaa wo¹ uunun garoo ee bíduunun ga kēyítfaa Waasaa Móiis, na kēyítfaa *sēldiiga-Koohca*, na kēyítfaa Kañca jomeera kilaak.

⁴⁵ Waa ennda ña, Yéesu lēgísi¹ taña helcaagaña doonaa ña inoh inaa bídu ga Kēyítfaaɗa, ⁴⁶ ya wo¹ aña an:

- Inñii yii yēri bídu: *Kiristaanii* hay ki¹ en ga coonu, lēhíraa ya mílís ga ñuwaa kaandña, ga besaa wukaahaywaa, ⁴⁷ ee daloh ga Yéerúsaleem, ñuwii ga éldúnaɗa tooh jomin kijangatu, bi ña súpit kipeskaagaña, ña bayalu baakaa caagaña ga teekii Kiristaanii. ⁴⁸ Dú ñeri en seedi ga inñuma hēebca. ⁴⁹ Ee mi, mi hay kiwosoh garúu inaa Paamboo dígoheedña; wayee dú, tesat ga dēkii bi ga daa dú úlsan na doolaa meyoh

ɗook-Koohɗa.

Yéesu ñoyukka ga Kooh

(Marka 16: 19-20; Tumeen 1: 9-11)

⁵⁰ Lēhi¹ ta Yéesu meydohha tēelíbēcaagari teeraa, ña ka¹ ta bi ga ñak dēkaa Bétaní. Daama, ya ñewi¹ ta yahcaagari, ya barkeellaña. ⁵¹ Ee ga dii ya enee naña kibarkeelɗa, ya yaa tagoh naña, ya ñewírussa aawwa ɗook-Kooh. ⁵² Tēelíbēca nak, yí¹ ussa ga fikíci ñaa gērēm Kooh, lēhi¹ ta ña ñoyukka Yéerúsaleem na keeñ wisóosi¹. ⁵³ Ee besaa en hēeb, ña eni ga *Kaanfaa Kooh*, ña kañi Kooh.

† 24: 23 Malkat 24: 1-11.

SAŊ

Wo'eencii lēgīs Kēyítfiida

Wii wēri en Hewhewii winéw'i wii Saŋ bínɗa. Ya bín iñaa Yéesu tum ga ɛldúnaɗa, iñcaa ya jégíree ɗuwaada, na ga loo kikaankaa na kimílískaa-gari. Yéesu daanee ɗuwaaw kijégí' ee ya yēréméerí wo'eencii; ya yaa wēkí' dúukoolí' caa, ya yaa kaal raɓɓaa ga ɗuwaaw, ya tumeera ɗan enaama ciliis cidóoyí'-waa'.

Kēyítfi Saŋ bínɗa manndii siiy' na faa Mēccēe, faa Marka na faa Lúkkaa bín ga loo Yéesuɗa. Laakin iñcaa Saŋ haŋci yēri ɗéestí' ca, ennda fodii sēgílookfaa enee ga Kanaaɗa (), saawalaa Yéesu na ɓetifaa dēkee Samaríɗa (), lafañaa Yéesu wēkíree dēk Betsaydaaɗa (), Y'aalaa Yéesu wēkíree límu na kibúumɗa (). Baa fu malak kēyítfi Saŋ na cínooɓinaa, fa ɗéestí' tii yewin ga loo kipeskaa Yéesu ga ɛldúnaɗa, fa wēñ kiwo' ga loo iñaa Yéesu jégírohaɗa.

Ga dalaarii kēyítfi, Saŋ wo' ɗuwaaw ɗaa en Yéesuɗa. Ya wo' an Yéesu yēri en Wo'eena Koooh wo' ee, wa ennda ɗo', wa hayya ɛldúnaɗa. Yéesu tummba enaama cidóoyí'-waa', en ɗanaa ɗuwii gēm an ya yēri en buuraa Koooh tanukee kumēēñ' ya wo' ee an yēri Yah ɗuwii kimúsaldɗa. Ga jamaanaa Yéesu, ɗuwaaw hēgiskohee hen: ɗii gēmmba gari ndaga lak wóorinɗa an ya yēri en Kowukii Koooh, ɗiinoo sagussari ee ɗa wo' ee an ya ɗo'-Seytaani, ya ɗasi Koooh hen ee ya jom ki'apu.

Saŋ wo' an «Kíntaancii en ga Kēyítfi fiida nak, ca bídu ga doonaa ɗú gēm an Yéesu yēri en Kiristaanii, Kowukii Koooh; ee ɗú gēm garinaa, ɗú hay kilaak kipes ga teekci.» Saŋ 20: 31

Kēyítfi Saŋ bínɗa tíidoh anee:

- 1 - Yéesu yēri en lee'laatii ɛldúna ()
- 2 - Jangataa Saŋ-Bētís ()
- 3 - Tēelíbéecaa Yéesu ɗeɓ kilaakɗa ()
- 4 - Iñcaa Yéesu tum paafin ɗuwaada ()
- 5 - Bescaa mēēñjoh ga kipeskaa Yéesuɗa ()
- 6 - Yéesu mílísaa ga kikaan ()
- 7 - Yéesu feeñukka tēelíbéecaagari ()

Yéesu yēri en lee'laatii ɛldúna

1 Ga dalaaraa ɛldúna, Wo'eena eneera; ee ɗaa en Wo'eenaɗa enee na Koooh ee ya en Koooh. ²Ya enee na Koooh ga dalaaraa. ³Iñaa Koooh tum tóoh, kooroh gari. Laakkii iñaa en ee koorohhii gari.

⁴Kipes meyooh gari ee kipeskaa kēri enee lee'laatii ɗuwii. ⁵Lee'laataa melicin ga ɗuuy' nūusii, ee nūusii te'iiwa.

⁶Laakka ɗaa Koooh wos, ya teeksee Saŋ. ⁷Ya hayya fodii seedi, kiwo' iñaa ya inoh ga lee'laataaɗa, en ɗanaa ya tah ɗééɓ kigēm. ⁸Baa yaama enndii yēri en lee'laatii wayee ya jomee kiseedi' lee'laatii.

⁹Lee'laataama wēri en lee'laatii wikayohwii, wa hay ɛldúna kiléerí' ɗaa en ɗééɓ.

¹⁰Baa en Wo'eeniida enee ga ɛldúna; ee Koooh hēwí'ta ɛldúna koorohha gari; wayee ɗu-ɛldúna inohsohhiiri. ¹¹Ya hayin ga ɗuunci, wayee ɗa tookkiiri.

¹²Wayee ɗuwii tookkiɗa, ɗii gēm ga teekiigariɗa, ya oninɗa ki'en ɗi-towu Koooh. ¹³Ba enin ɗi-towu Koooh, enndii fodii ɗaa límuɗ ga ɗo', wayee Koooh yēri onɗa kipeskaa ki'askaama.

¹⁴Wo'eena ennda ɗo', ya hayya dēkka naru, líiffa na ndam na kayoh. Du hotin ndamiigari, ee ndamaama wēri en ndamaa, ya, Kowu kínoo ga Paamudii, ya ɗewoh ga paamciɗa.

¹⁵Saŋ seedi' ari, yéegalohha iñii yii didóol' an:

- Yēri mi wo'eerúu ga waa mi wo' an: «ga fenooroo laakin ɗaa en na kihay ee yēri wēñjoo kilaak solu, ndaga balaa minaa, lak ya enin.»

¹⁶Bééɓpúu ɗú laasin ga yērmaandiihari leehooɗa, ɗú ɗii barkeeluk ga rek. ¹⁷Iñcii Koooh nakh kitumɗa, koorohca ga Móyíis, wayee yērmaandii na kayohfiigari, Yéesu Kiristaa haydohca. ¹⁸Ken mosoo kihot Koooh, wayee Kowukii Koooh laak don ee en Koooh, ee en ga yahaa Paamudiiɗa, teewinnduuri.

Jangataa Saŋ-Bētís

¹⁹Yaawúu' caa ga Yéerúsalemɗa wosussa ɗisarahoh na ɗiLéwít kimeekis Saŋ-Bētís an:

- Fu yēri en ɗa?

Iñii yii yēri Saŋ seedi'.

²⁰Ya wo' a faŋ ee ɗaakkii dara ga, ya wo' a ga fikí ɗééɓ an:

- Mi enndii Kiristaanii.

²¹Ba meekissari an:

- Kon fu yēri en ɗa? Fu yēri en Ili, *sēldíga-Kooahaane*?

Saŋ taassaɗa an:

- Ó'óo, mi enndiiri.

Ba meekissari an:

- Fu yēri en sēldíga-Kooohii jom kihayɗane †?

Saŋ taassaɗa an:

- Ó'óo.

²²Waa ennda ɗa, ɗa wo' ari an:

- Kon wo' aarii ɗii fu enɗa, ndaga ɗuwaaw wossíɗa, ɗí jomin kilaak iñaa ɗí wo' anɗa. Fu wo' ya ga haffu?

²³Saŋ taassaɗa an:

- Mi yēri en koonaaakii ɗii en na kiwo' didóolí' ga ɗuuy' ēgí'-dúndagii an:

Yólóhɗat waasii *Ha' mudii* yah kikoohɗa!

Iñaa yēri *Ísayí*, *sēldíga-Kooohaa* wo' ee.

²⁴Laakeera *ɗiFērisiyeen* ga ɗuwaaw wossee ga Saŋɗa ††. ²⁵Ba meekissari an:

- Waa fu enndii Kiristaanii, fu enndii Ili, fu enndii sēldíga-Kooohii jom kihayɗa, kon iñii tah ya fu bētísi' i ɗuwii?

²⁶Saŋ taassaɗa an:

- Mi, mi bētísi' úu ga músú, wayee laakin ɗaa en ga ɗuuy'cúu, yaa ɗú inohoo. ²⁷Ya hay ga fenooroo ee joobinndoo sah kipékis liiwaa nafaaraagari.

²⁸Iñii laak yii hewee ga dēk-kawaa Bétaní hanooh húlúwaa Yúrden ga, ga ɗekataa Saŋ bētísi' ohee ɗuwaada.

Yéesu yēri en Kubaalkii Koooh

²⁹Ga koooh-wíisfaa, Saŋ hotta Yéesu yaa hay gari, ya wo' a ɗuwaaw an: - Kubaalkii Koooh jee, yii hay kinís baakaa' cii ɗuwii ga ɛldúnaɗa.

³⁰Yēri en ɗaa mi wo' eeɗa. Mi wo' ee gari an: «Ga fenooroo, laakin ɗaa en na kihay ee yēri wēñjoo kilaak solu, ndaga balaa minaa, lak ya enin.

† 1: 21 Malkat Déteronom 18: 15,18. †† Laakin lēgísohcaa wo' an: «Buwaaw wossee ga Saŋɗa ensee ɗiFērisiyeen.»

³¹ Mi ga kihaffoo, mi inohéeríi ðaa enndiða, wayee mi hayin ëldúna kibëtísi' ga músú doonaa ya inohuk ga ðu-Isarayeel.»

³² Ga iñaama, Sañ seedi' a an:

- Mi hotin Helaa yisela' i' yaa yoosukohha asamaan en fan ho', yamm-ba ga ðookci.

³³ Mi inohéeríi ðaa enndiða, wayee Kooh yaa wossoo kibëtísi' ga músúða, yëri wo' eeroo an: «Fu hay kihot Helaa yisela' i' yaa yoosukoh asamaan yam ga ðook ðo'. Baa yaama yëri y'ah kibëtísi' ga Helaa yisela' i' yaa.»

³⁴ Sañ tíkka ga an:

- Iñaama mi hotinndi, ee mi seedi' an ðii yii yëri en *Kowukii Kooh*.

Tëelíbéecaa Yéesu ðeð kilaakða

³⁵ Ga kooh-wíisfaa, Sañ enissa daama, ya na tëelíbée ðanak ga ðaa-gari. ³⁶ Daa ya hotee Yéesu yaa paaf, ya malakkari bi maañnja, ya wo' a an:

- Malkat, yii en Kubaalkii Koohða, yeema!

³⁷ Tëelíbéecaa Sañ ðanakbaa kelohussa wo' eenaama, ða taabukka Yéesu. ³⁸ Yéesu heelukka, ya hotta an ða ðaa taabukki, ya meekissaða an:

- Dú heel ya?

Ða wo' ari an:

- Rabí, fu ðék gada?

«Rabí» wëri en «Jégírohii».

³⁹ Yéesu taassaða an:

- Hayat, dú hot.

Waa ennda ða, ða ka'ta, ða hotta daa ya ðékða. Enee ga ðak wahtu kilaagis na noh-soos. Ba ennda nari iña tes ga besaa bëriða †.

⁴⁰ Yíinoo ga ðuwaa ðanakbaa kelohsee wo' eena Sañ, taabukussa Yéesuða, enee Andari, këmëenki Simon-pee'. ⁴¹ Andari ðeðpa kika' ga Simon, yaakci sah-sah, wo' ari an:

- Dú hotin Mesíni ††.

«Mesí» wëri en «Músalkaataa Kooh falða»: *Kiristaanii*.

⁴² Waa ennda ða, ya ðayya Simon ga Yéesu. Yéesu malakka Simon bi maañnja, wo' ari an:

- Fu en Simon, kowu Sañ. Fu teeksan Kefaas ‡.

«Kefaas» ga ki' Arameyee wëri en «Pee' -atoh».

Yéesu ðayya Filiip na Natanayeel

⁴³ Ga kooh-wíisfaa, Yéesu ðewukka ki'y'ah gohaa Gëllílee, ya hotta Filiip, ya wo' ari an:

- Taabukaaroo!

⁴⁴ (Filiip kúlkohee Betsaydaa, ðékaa Andari na Pee' ðëkohða.) ⁴⁵ Lëehi'ta, Filiip ka'ta ga Natanayeel, wo' ari an:

- Dú hotin ðaa wo' see ga Këyítfaa Waasaa Móyísða, yaa sëlðíga-Koohcaa yéegaloheeda. Yéesu yëri, kowu Yoseef, ga teeraa Nasareet.

⁴⁶ Natanayeel wo' ari an:

- Nasareete? Enaama yijóff' mínin daama kimeyohe?

Filiip wo' ari an:

- Haya, fu hot.

⁴⁷ Yéesu hotta Natanayeel yaa hay gari, ya dalla kiwo' gari an:

- Kowu Isarayeel kayoh-kayohða yeema! Ya laakoo caahan.

⁴⁸ Natanayeel meekissari an:

- Fu inohohoo gada?

Yéesu taassari an:

- Balaa Filiip ðayyaanaa, mi hotee garaa lak fu yaa ga bosaa eena.

⁴⁹ Natanayeel wo' a Yéesu an:

- Jégírohii, fu yëri en *Kowukii Kooh*, fu yëri en buurii ðu-Isarayeel.

⁵⁰ Yéesu loffari an:

- Dii mi wo' aa an mi hotee garaa ga bosaa eenaða tahaa kigëme? Fu hay kihot enaama ciliis caa wëñ kiyak!

⁵¹ Lëehi'ta Yéesu tíkka ga an:

- Kayoh-kayohða mi wo' uuka. Dú hay kihot asamaanii légisuk, malaakaca Kooh lapi ðook asamaan ee ða yoosuki kakay ga *Kowukii ðii*††.

Sëglookfaa enee ga Kanaaða

Bes kanak tíkka ga hewhewcaama, sëglook laakka ga teeraa
2 Kanaa, ga gohaa Gëllílee. Eew Yéesu enee daama. ² Yéesu ðan

† Ga wo' eena yaawú' caa, wahtaama wo' si wahta wudaan kaahwaa. Bescaagaða dali na noh-soos, lak nohaa waa aas bi ga daa wahtaama haysan, ennda wahtuca hëgisohu kom cidaan kaah na kanak (12). †† Mesíni Wo' een ga ki' Ebërëe, wëri en Kiristaanii ga ki'Gerek. ‡ Kefaas Wo' een ga ki' Arameyee, wëri en Pee'. ‡† Yakoo hotee iñaama ga heey'. Sënees 28: 12-13.

nakseera sëglookfaa, ya na tëelíbée caagari. ³ Ga ðuuy hewaa, biña leehha, eeci wo' ari an:

- Ba laakissii biñ!

⁴ Yéesu taassari an:

- Ya' ðu, mi naraa ga ya, ee wahtiigoo le' ii duum?

⁵ Eew Yéesu wo' a sùrgacaa ga kaanfaaða an:

- Iña ya wo' uunaa, tumatti!

⁶ Laakeera daama tataa-atoh tiyitniinoo tiyaak, taa yaawú' caa tumee músú ga, kisétí' sirukoh ‡‡ ga fíki Kooh. Ee kaa en ðeð míneera kitum iña le' líita' citéemée' ga músú. ⁷ Yéesu wo' a sùrgacaa an:

- Ne' at músú ga tataatii bi ta líif!

Ða ne' ata bi ta líiffa muut. ⁸ Waa ennda ða, Yéesu wo' a ða an:

- Diimaða, hafat dú ðayi' ðaa tuukuk sëglookfiða.

Ða ðayi' tari ga. ⁹ Baa tuukuk sëglookfaaða yooohha músúmaa súpí-tu biñiða. Ya inohéeríi daa biña meyoða, wayee sùrgacaa hafee músúmaaða inohseera iña laakða. Baa tuukuk sëglookfaaða ðayya ha' -sëglookfaa, ¹⁰ wo' ari an:

- Buwii ðewi kihafoh biñii wineblaawii, binaa ðuwaa an bi faancaa tamohaa, ða mēñdoh kihafoh waa tesohin kineðða. Fu nak, fu ðaakin biñii wēñ kineðða bi ga wahtii wii.

¹¹ Kíntaanaama wëri Yéesu ðeð kitum, ee enee ga Kanaa ga gohaa Gëllílee. Fodaama ya teewohha ndamaagari ee tëelíbée caa gëmussa gari.

¹² Waa ennda ða, Yéesu ka' ta teeraa *Kafarnawom*, ya na eeci na këmëenkímuncaagari ðiy'aalbaa na tëelíbée caagari. Ba tessa daama bi sammba kimaan.

Yéesu ga ðuuy Kaanfaa Kooh

(Mëccëe 21: 12-13; Marka 11: 15-17; Lúkkaa 19: 45-46)

¹³ Lakanaa Paakaa yaawú' caa deeyin, Yéesu ka' ta Yéerúsaleem. ¹⁴ Ya laakka ga ðuuy' Kaanfaa Kooh ðuwaa enu na kitoon enoh, kitoon baal na kitoon ho'. Ya laakka weci' oh-kopa' caa daama ðan, laruun. ¹⁵ Ya ðeðpa ni', ya hëwi'ta leraw ga, ya kaallaða ðeðða ða mey Kaanfaa Kooh, ða na baalcaagaða na enohcaagaða. Ya tasarsohha koparaa weci' ohcaa, ya petisohha la' caagaða. ¹⁶ Ya wo' a toonoh ho' caa an:

- Meydohat inçii cii dii! Kaa tumat kaanfii Paammboo ditoonaa!

¹⁷ Tëelíbée caagari dalla kinfindísuku iña bídu ga Këyítfaaða an:

«Éey Kooh, waarii mi waa' kaanfigaraaða. Ee kiwaa' kiima kii ébi' too fodii kiwii.» †††

¹⁸ Waa ennda ða, ðuwaa kuliyuk ga yaawú' caaða wo' ussari an:

- Tumaa Kíntaan, fu teeðpí an fu ga kayoh ga inii fu tum yii!

¹⁹ Yéesu loffaða an:

- Búrat Kaanfii Kooh, tík ga bes kaahayaa mi ðewi' fa.

²⁰ Yaawú' caa wo' ussari an:

- Kitawah Kaanfii Kooh fii tumin tíkíis tidaan kaah-nikiis na tiyitniinoo ee fu, an fu y'ahfa kibëwírís ga bes kaahaye?

²¹ Wayee nak Kaanfaa Kooh Yéesu wo' eeda, faanfaagari fëri. ²² Këri tah ga waa Yéesu mílissa ga ðuwaa kaanða, tëelíbée caagari níndi-sukussa an ya wo' eera iña yaama. Ba gëmmba kon iña bídu ga Këyítfaaða na wo' eena Yéesu wo' eebaða.

Yéesu inohin ðeð iña en ga keeñ ðo'ða

²³ Ga feetaa Paakaa Yaawú' caa, Yéesu enee ga Yéerúsaleem. Daa ðiðo' ðiyewin hotsee kíntaancaa ya tumeeða, ða gëmmba gari.

²⁴ Wayee Yéesu, ya ga kihafci, óolukéeríi ða ndaga ðeðða ya inohëer-aða dijófi'. ²⁵ En ki' enaa, Yéesu soolukéeríi ðo' wo' i yen ga ðo' -súsusúus, ndaga ya ga kihafci, ya inohin iña en ga keeñ ðaa en ðeð.

Yéesu saawalla na Níkodeem

Laakeera ðo' yaa bokee ga *Fërsiyeen* caa. Ya teeksee Níkodeem ee
3 ya bokee ga ðuwaa kuliyuk ga yaawú' caaða. ² Ya hayya ga Yéesu ga wek, ya wo' ari an:

- Jégírohii, dú inohin an Kooh yëri wossaa kijégí' tí. En ki' enaa, ken mínoo kitum kíntaancii fu tumiða enndii an Kooh taam narinaa.

³ Yéesu taassari an:

- Kayoh-kayohða mi wo' aaka: Ken mínoo kihot *Nguurii Kooh* enndii an ya límukis ††† henaar. ⁴ Níkodeem meekissari an:

- Baa kasohin límukisan na? Ya mínan na kiboyukis lookaa eeci, ya límukis?

⁵ Yéesu taassari an:

‡‡ «Kiséti' sirukoh ga fíki Kooh» waa' kiwo': ðu-Isarayeel tíssee kotcaa na yahcaagaða hen balaa ða ñam wala ða lëehi' kiñamaa. Malkaa Mëccëe 15: 2
††† 2: 17 Kañca 69: 10. ††† Kilímukis wo' eeniima ga ki'Gerek waa' kiwo' ðan «ga ðook asamaan».

- Kayoh-kayohda mi wo' aaka: ßaa fu lümukii ga músú na Helaa Koohaa, fu mínoo ki' aas ga Nguuraa Kooh. ⁶ Ìñaá lümuk ga ßo', ìñaá ßo' ee ìñaá lümuk ga Helaa Kooh ìñaá hel. ⁷ Kaa jaahli' ga dii mi wo' aa an «Dú jomin kilímukisda». ⁸ Uurisii, daa neßwanaa wa wëp ewruk da. Fu kelohi gawa ee fu ínohoo daa wa meyoh, fu ínohoo daa wa aaw. Man fodaama ga ßééß ßaa lümuk ga Helaa Kooh.

⁹ Waa ennda ða, Níkodeem meekissari an:

- Ìñaama mín na ki' en?

¹⁰ Yéesu taassari an:

- Fu, fu jégíroh yiyaak ga ðuuy heetii *Isarayeel* ee fu ínohoo ìñcumane? ¹¹ Kayoh-kayohda mi wo' aaka: ðí wo' ìñaá ðí ínoh ee ðí ßéesti' ìñaá ðí hotin, wayee ðú, ðú gëmbbii ìñii ðí seedi' ða. ¹² Mi wo' narúu ga ìñaá aaw ga éldúna, ðú gëmbbiironaa, binaa mi wo' narúu ga ìñaá aaw ga Koohaa ðú mínannoo na kigëm?

¹³ Ken mosoo kíkolkoh éldúna ya lap asamaan, enndii *Kowukii ßii* yoosukoh asamaan ðanaa. ¹⁴ Fodaa daa Móyíis ßéwíree goj-përëmaa [†] ga égi' -dúndagaa doonaa ßaa en ßééß hotwada, fodaama ßan mi, Kowukii ßii, mi ßéwí' san ða. ¹⁵ En ðanaa ßaa gëm garoo ßééß laas ga kipeskaa leehoo taa' ða. ¹⁶ Ndaga Kooh waa' ßu-éldúna hen bi, ya erohha Kowukiigari ya laak dojda, doonaa ßééß ßaa fu gëm gakanaa, fu sañku'oo, wayee fu laas ga kipeskaa leehoo taa' ða. ¹⁷ En ki' enaa, Kooh wossii Kowukiigari ga éldúna ki' atti' ßu-éldúna, wayee ya woska ka músal ßu-éldúna. ¹⁸ Baa gëm ga Kowukii, atti' soo. Wayee ßaa gëmbbii gakanaa, yaama atti' uunun kumëéñi' ndaga ya gëmbbii ga teekii *Kowukii Kooh*, kii ya laak dojda. ¹⁹ Ee ya Y'ah ki' atti' u ga ìñii yii: Lee'laatii hayin éldúna, wayee ßuwii, ñúusii gënélða lee'laatii, ndaga ßa tumi yibóni'. ²⁰ Baa tumi yibóni', waa' tii kihot ga lee'laatii ee ya deeyoo ga, ndaga ya niik tumeencaagari cibóni' caa wíñuk. ²¹ Wayee ßaa tumi ìñaá en kayoh, deeyi ga lee'laatii. En ðanaa, lee' ga fikíi ßééß an ìñcaá ya tumda, ya taam ga na Kooh.

Sañ wo' a an Yéesu yéři wëñnji kiyak

²² Ga waa ìñaama paaffa, Yéesu ka' ta na téelíbéecaagari gohaa Yúudée. Ya ennda naßa daama bi sammba kimaañ, ya yaa bëtisi' ðuwaas. ²³ Sañ-Bëtis ðan bëtisi' ee ga Aynon, ga yahaá teeraa Salím. Dekataama yewineera músú ee ßuwaa ßaa hay gari daama, ya yaa bëtisi' ða. ²⁴ Waama, lak Sañ lagusii ga kasu duum.

²⁵ Ìñaama haydohha nookoh-wo' een ga ðíkaanti téelíbéecaá Sañ na yaawúu' yíinoo, ga loo baah kisétí' siruk ga fikíi Kooh. ²⁶ Ba ka' ta ga Sañ, ßa wo' ari an:

- Jégírohii, ßaa yaama enee naraa ga ßakaa hanoh húlúwaa Yúrdej gaa, ee fu seedi' eera yen garíða, diima nak ya yaa bëtisi' ee ßééß ßuwii ßii Y'ah gari.

²⁷ Sañ taassa ða an:

- Ken mínoo kilaak dara, enndii an Kooh yéři onndirinaa. ²⁸ Dú ga kihaffúu, ðú míninnoo kiseedi' an mi wo' eera an: «Mi enndii *Kiristaanii* wayee mi wosu kiðewirukki.» ²⁹ Kílook kuu ha' kílook. Fiilimunii ha' kílookkii, yii deeyi ga yahaaci súkúrukiriða, keeñci soosin lool ga kikeloh koonakiigari. Keeñjoo hín ða kisoos, ee diimaða wa soosin bi matin sèk. ³⁰ Ya, ga kihafci, teekiigari jom kiwëñ kisíw ee wiigoo aaw kiyím.

Yii meyoh ðookda yéři hanoh ßééß ðook

³¹ Yii meyoh ðookda yéři hanoh ßééß ðook. Baa meyoh éldúna, bok ga ßu-éldúna ee ya wo' i wo' een éldúna. Baa meyoh ðook ga Kooh yéři hanoh ßééß ðook. ³² Ya wo' ìñaá ya hotda na ìñaá ya kelohda ee ken gëmbbii ìñii ya seedi' ða. ³³ Baa gëm ìñii ya seedi' ðanaa, lak teewohin an Kooh wo' i kayoh. ³⁴ En ki' enaa, ßaa Kooh wosda, wo' i wo' encaá meyoh ga Kooh, ndaga Kooh sorinndi bi lífin na Helaa yisela' i' yaa. ³⁵ Paamudii waarin Kowukii ee tíkin tóoh ga yahci. ³⁶ Baa fu gëm ga Kowukiinaa fu laasin ga kipeskaa leehoo taa' ða. Ee ßaa fu sañ kigëm ga Kowukiinaa, fu laasandii ga kipeskaa leehoo taa' ða ee aylukaa Kooh ðékan ga ðookfu.

Yéesu saawalla na ßetifaa ðék Samaríi

⁴ *Férisiyeencaa* kelohussa ßéestíraan an Yéesu yéři wëñi' Sañ téelíbéé, ee yéři wëñ Sañ kibëtisi' ßiðo'. ² (En ki' enaa, Yéesu na kihafci bëtisi' éerí ken, téelíbéecaagari rek ßéři bëtisi' ee ßuwaa). ³ Daa ßéestíraama le' ee ga Yéesu, ya kolkohha gohaa Yúudée, ya yaa

[†] Móyíis ßéwíree goj-përëmaa ga égi' -dúndagaa. *Malkat ga Kídaa 21: 8- 9: Béeß ßaa goj' oweera, ya yíp hascaagari ga goj-përëmaamaanaa, ya dal kiwak. Fodaama Yéesu ßéwirussa ga kuraanaa ee ßééß ßaa fu yíp hasciigaraa gari taam na ngëmaa, fu hay kimúc.*

Þoyuk gohaa Gélílee. ⁴ Ga waa ya en na kiyahda, ya húsohha gohaa *Samaríi*.

⁵ Yéesu le' a kon teeru wíinoo daama ga gohaa Samaríi. Teeraama teeku Síkaa' ee en ga yahaá yoonaa *Yakooop* onee Yoseef, Kowukaagaríða. ⁶ Ne' aa Yakooop enee daama. Daa Yéesu tídee bi ya sonnda, ya dalla kiyon ga píndaa ne' aa. Enee ga ßak mídi.

⁷ Laakka ßetifaa ðék Samaríi hay kine' ga ne' aa. Yéesu wo' a ßetifaa an:

- Onaaroo músú, mi an!

⁸ (Lakanaa téelíbéecaá Yéesu karuunun teeraa kilomnee ìñaá ßa ña-man.)

⁹ ßetifaama ee ðék Samaríiða, taassa Yéesu an:

- Fan na? Fu, fu Yaawúu', fu kímmboo músú ki' an, mi yii mi bok ga ßu-Samaríiða?

(ßetifaa wo' ee ìñaama ndaga yaawúu' caa na ßu-Samaríi haßéeríi ga ku' on pe'.)

¹⁰ Yéesu taassa ßetifaa an:

- Fu ínohee ìñaá Kooh onohi ee fu ínohee ßii kímmbaa músú ðanaa, eneenaa fu ga kihaffu, fu kímanni, ya onndaa ga músúmaa onohi kipesda.

¹¹ ßetifaa wo' a Yéesu an:

- Kiyaaakii, fu laakoo hoc ee ne' ii huutin. Fu ßewohan músúmaa onohi kipesda gaða? ¹² Ne' ii wii caasambbii Yakooop aci' tíwa. Ya na kihafci, ya annda ga. Towutaagari na júuraagari anussa ga ðan. Fu, fu halaat an fu wëñnji kilaak solune?

¹³ Yéesu taassari an:

- Músúmi ne' ii wii, ßaa an ganaa hay kilís kipíl. ¹⁴ Wayee ßaa an ga músúmaa mi eranndiða, pílsisoo taa'. Hanaa kay, músúmaa mi Y'ahhi ki' onda Y'ah kuhaalaa músú ga ðuuy'ci, kaa onohan kipeskaa leehoo taa' ða.

¹⁵ ßetifaa wo' a Yéesu an:

- Kiyaaakii, onaaroo músúmaama, en ðanaa mi pílsisoo ee calsisooroo kihay bi ga dii, kine' músú.

¹⁶ Yéesu wo' ari an:

- Kara! Baynaa Y'aalfu, fu hayis dii.

¹⁷ ßetifaa taassa Yéesu an:

- Mi laakoo Y'aal!

Yéesu wo' ari an:

- Fu wo' an fu laakoo Y'aalaa, fu wo' kayoh. ¹⁸ En ki' enaa, fu laakeera yaal ðiyétúus. Ee yii fu en nari diimaða enndii Y'aalfu. Kon ìñii fu wo' ða kayoh.

¹⁹ ßetifaa wo' a Yéesu an:

- Kiyaaakii, mi hotin an fu *séldiiga-Kooh*. ²⁰ Wo' aaroo ßii en ga kayoh ßa? Caasamunciigarií jaamuksee Kooh ga ðook janjagii wii. Wayee ðú, yaawúu' cii, ðú wo' an ðekataa jom kijaamukohu Koohda en ga Yéerúsaleem.

²¹ Yéesu wo' ari an:

- ßetifi, gëmaa ìñii mi Y'ahhaa kiwo' ða. Wahtu waa hay, waa ðú karoo ga janjan ee ðú karoo Yéerúsaleem kijaamuk Paamudii. ²² Dú, ßu-Samaríi, ðú jaamuki Kooh ee ðú ínohoori. ðí yaawúu' cii, ðí ínohin ßii ðí jaamukiða, ndaga kimúckii meyoh ga yaawúu' cii. ²³ Wayee wahtii wii hay ee weema sah. Diimaða ßuwii jaamuk Paamudii kayoh-kayohda, jaamuksanndi ga hel na ga daa ya man kayoh-kayohda. En ki' enaa, ßuwaa jaamuki fodaamaða ßéři Paamudii heel. ²⁴ Kooh, Hel. Ee ßuwii jaamukiriða ßa jommbi kijaamuk na hel na ga daa ya man kayoh-kayohda. ²⁵ ßetifaa wo' a Yéesu an:

- Mi ínohin an Músalkaataa Kooh falda ee ßaysi *Kiristaad*, hay kihay. Binaa ya hayaa, ya hayyí kilógísoh tóoh.

²⁶ Yéesu wo' ari an:

- Mi yéři, mi yii mi wo' naraad.

²⁷ Ga wahtaama, téelíbéecaá Yéesu le' ussa. Ba jaahli' a lool ga daa ßa laak Yéesu yaa saawal na ßetifaa. Wayee laakkii yíinoo gaða yaa kaafinji kimeekis an: «Fu meekisoh ya?» wala «Fu waa' ya gari?» ²⁸ Waa ennda ða, ßetifaa foñja kujataakaagari daama, foolla teeraa, wo' a ßuwaa an:

²⁹ - Hayat ðú malak! Mi hídohin na ßo', yaa wo' inndoo tóoh ìñaá mi mosin kitum. Enndii Kiristaanii moose?

³⁰ Fodaama, ßuwaa ßaa meyoh teeraa ßaa hay ga Yéesu.

³¹ Tummba lak téelíbéecaá ßaa gítín Yéesu an: «Jégírohii, ñama kay!»

³² Wayee Yéesu wo' a ða an:

- Laakin ñamah waa mi ñaman, ee ðú ínohoowa.

³³ Téelíbéecaá ßaa wo' ga ðíkaantiða an:

- Hanaa laak ßaa haydohi' ti ñamah.

³⁴ Wayee Yéesu wo' a ða an:

- Ñamahhoo wéři en mi tum ìñaá neß ßaa wossoodaa, ee mi lésti' ìñii ya nakkoodaa. ³⁵ Dú wo' i ga kihaffúu an: «tes ga ñiin cinikiis kipíik le' e?» Wayee mi wo' úu an: «malkat dijófi', ndaga yooncii súwin haat ee sek píikoh. ³⁶ Píikohii laasin fayaaagari ee ya yii négróh bojcii en

buwii Yah kipes bi taa'da. En d'anaa baa sokeeda na bii yah kipikda boku kinebluk.»³⁷ Cahii wo'in kayoh ga daa wa wo'an: «Yii sokaa, yii piik.»³⁸ Mi wosinnduu kipik yoonaa du' linnii. Bi'bo' b'iliis b'eri sodee ga ee du', du' nammba ga anagaagaba.

³⁹Bi'bo' biyewin ga teeraa waama ga Samari'da, gemussa ga Yeesu ndaga wo' enaa betifaa wo' ba an: «Inaa mi mosin kitum tooh ya wo' inndoori.»⁴⁰ Keri tah bu-teeraa Samari', daa ba hayee bi ga Yeesu, ba baa kiimmbi, ya tes naba. Yeesu tessa daama bes kanak.⁴¹ Buwaa gem ga Yeesu ndaga wo' eencaagari ya ga kihafci'da, we'nja kiyewin.⁴² Ba baa wo' betifaa an:

- Enndii an inii fu wo' i'da tah bi di gem gari, wayee di ga kihaffii, di sukurukinni. Ee di gemin an Yeesu yeri en Musalkaatii elduna sahsah.

Kintaanaa wukanakwaa Yeesu tum ga Kanaad'a

⁴³Yeesu tummba bes kanak ga dekataama, leehi'ta ya kolkohha daama yaa Yah gohaa Gellilee.⁴⁴ En ki' enaa, ya ga kihafci, ya wo' eera an: «Laakii *sel'diga-Kooh*, yaa onu cee' ga dekaa ya meyo'da.»⁴⁵ Ga waa ya le' Gellilee'da nak, buwaa teerukussari dijofi', ndaga ba ban, ba ka-reera Yeerusaleem ga hewaa Paakaa yaawuu' caa ee ba hotin beeb inaa ya tumee daama ga feetaada.

⁴⁶Waa ennda da, ya ka' sissa teeraa Kanaa ga gohaa Gellilee. Daama d'eri ya supitee musumaa ma ennda bii. Wiima, lak laakin ga *Kafarnawom*, bo' yaa leg'eyi' buu'. Baama, kowukaagari kiyaalkaa keri duukoollee.⁴⁷ Daa ya kelohee an Yeesu meyo'hin gohaa Yuudee, hayin gohaa Gellilee, ya ka'ta gari. Ya kiimmbi ya hay Kafarnawom kiweki' kowukaagari duukoolin bi kaa yah kikaand'a.⁴⁸ Yeesu wo' ari an:

- Enndoo kat du' hottii kintaan na mandarga cidoo'y' -waraa, du' gemoo taa'!

⁴⁹Wayee baa wo' ari an:

- Kiyaa'ii, hay du' gaaw ki'ye bi kowukaagoo kaanaa!

⁵⁰Yeesu wo' ari an:

- Kara, kowukaagaraa wakini, kaa pes!

Baa gemmba inaa Yeesu wo' i'da, ya yaa Yah.⁵¹ Ga daa ya en na kihoyuk kaanci'da, sargacaagari baa hay kihidoh nari, ba wo' ari an:

- Kowukaagaraa wakini, kaa pes.

⁵²Ya meekissaba wahtaa ba hotee kitani ga kowukaagari'da. Ba taasari an:

- Enee wutu'waa, ga wahtu cuunoh; tamohlaataa faanfaa yim ga.

⁵³Paam oomaa-yaalaa dalla ki'inoh an wahtaa sii'y' weri Yeesu wo' eeri ga an: «Kowukaagaraa wakini, kaa pes.» Meyoh daama, ya gemmba ga Yeesu, ya na bu-kaanci beebba.

⁵⁴Wiima weri en kintaanii wukanakwii Yeesu tum, ga waa ya meyo'h gohaa Yuudee ya ka'ta Gellilee'da.

Yeesu weki'ta baa lafaaniin

5 Ga bescaa tik gada, yaawuu' caa laakussa feet ee Yeesu ka'ta Yeerusaleem.² Ga teeraama nak, laakeera mbalka musu'waa bookkosi ga yahaa halaa teeku «halaa baalcaad'a». Mbalkaama wo'si ga ki'Eberee «Betsataa». Mbaa' ciyetusu ceri yipu, wiillawa.³ Ga fildoo mbaa'caama, duukooli' biyewin faanuksee daama: bibuumi', bibeduki' na dilafaa. [...] ¹⁵Laakeera daama bo' yi'yaal, yaa inaa ya duukoollee tumin tikis tidaajkaah-kaahay na tiyitnataahay. ⁶Yeesu hottari lak ya faanukin ee ya inohha an duukoolaagari maa'niin lool, ya meekissari an:

- Fu waarin kiwake?

⁷Duukooliraa taassa Yeesu an:

- Kiyaa'ii, mi laakoo ken baa ekanndoo ga mbalkii binaa musumii yengelukaa. Wahtaa mi jeem ki'aas ga tooh, bo' yiliis dehpoo ki'aas.

⁸Yeesu wo' ari an:

- Kolka, hewaa gataniigaraa fu tiin.

⁹Ga saasi baa wakka. Ya be'ba gatanaagari, ya yaa tiin.

Yaawuu' caa tapukohussa na lafaanaa

Berinaa inii laakohda nak enee bes *Sabat*.¹⁰ Yaawuu' caa wo' ussa ba wekduseeda an:

- Wati bes Sabat ee Waas onndiiraa kikooruk gataniigaraa ††!

¹¹Baa taassa an:

† Laakin Keyitca baatu wo' eencii cii ga dii: [Ba sekee musumaa ga mbalka ad'a yengeluk. 4 Ndaga, ga inaa wo' u'da, laakee malaakaa Ha' mudii yoosuki leekleek ga duuy' mbalkaa, ya yeng'el musumaa. Ee duukooliraa de'eb ki'aas ga musumaamanaa, duukoolaagari wak, na daa wa min kiman tooh.] †† Waasaa yaawuu' caa kokoheera kikooruk inaa bitin ga bes Sabat.

- Aa', baa weki'toofa kat yeri wo' oo an: «Bewaa gataniigaraa, fu tiin.»

¹²Ba meekissari an:

- Haa, baa yaama wo' aa an «Bewaa gataniigaraa fu tiin da» ya ba?

¹³Wayee baa wekduseeda inoh'eri baa weki'tida, ee lak Yeesu muuyin ga duuy' buwaa enee daama'da.

Doolaa Yeesu bewoh ga Koohda

¹⁴Ga waa inaa paaffa, Yeesu hidohha na baa ya wekd'eeda ga *Kaanfaa Kooh*, ya wo' ari an:

- Man diima fu wakini. Kaa tumis baakaa', doonaa inaa wen yii kiyiis daloora.

¹⁵Baa ka'ta, wo' neera yaawuu' caa an Yeesu yeri weki'ti. ¹⁶Inaama tahha bi yaawuu' caa ekussa Yeesu pee' ga kumuun ndaga daa ya wekd'in bo' ga bes *Sabat*'a.

¹⁷Wayee Yeesu naassa'ba perem an:

- Paamboo yii lis kil'eg'ey, mi ban, mi yii leg'ey.

¹⁸Inaa Yeesu wo' yaama wenja kitah bi yaawuu' caa tuukka ga kihelli ki'ap. Ndaga ya eemmbii ga kikelduk inaa Waasaa onoh kitum ga bes *Sabat*'a, wayee ya wo' ban an Kooh Paamci, ee ya tum Kooh mooroomun.

¹⁹Yeesu baatta ga, wo' a'ba an:

- Kayoh-kayohda mi wo' uuka: Kowukii minoo dara kitum ka ga kihafci rek. Inaa ka hot Paamudii tumida don yeri ya tumi. ¹⁹Beeb inaa Paamudii tumida, Kowukii tumiri ban. ²⁰En ki' enaa, Paamudii waarin Kowukii ee inaa ya tum na kihafci tooh, ya tee'dka. Ee sah, Paamudii hay kiteed Kowukii enaama ciyaak cilis caa ka yah kitum ee du' hay gaca kijaahli. ²¹En ki' enaa, foda da Paamudii kolukdi buwii kaanin ee ya pesi' b'ada, fodaama den Kowukii pes'di baa ne'bi. ²²Paamudii nak atti' oo ken, wayee ya erin Kowukii ki'atti' ga tooh. ²³En d'anaa beeb e' Kowukii cee' foda b' e' Paamudii cee' da. ²⁴Beeb baa e' tii Kowukii bii ceeraa, lak e' tii Paamudii wos Kowukii da cee'.

²⁴Kayoh-kayohda mi wo' uuka: baa sukuruk wo' enciigoo ee ya gem ga baa wossoodanaa, ya laasin ga kipeskaa leehoo taa' da. Baama atti' soo, ya kolkohin ga kikaan ya aasin haat ga kipes. ²⁵Kayoh-kayohda mi wo' uuka: wahtu waa hay ee sah wa le'in haat. Wahtaa weri buwii kaanin da yah kikelohu koonakii *Kowukii Kooh*. Ee buwaa kelo-hanka'da hay kipesu bi taa'. ²⁶En ki' enaa, foda da Paamudii laak kipeskii ya kihafci'da, ya erin Kowukii ka laak kipeskii ga kihafka fodaama. ²⁷Ee ya onin Kowukii kimin ki'atti' ga tooh ndaga ka keri en *Kowukii Bii*. ²⁸Dara hanattuu ga kijaahal ndaga wahtu waa hay, waa beeb buwii kanin da hay kikelohu koonakaagari. ²⁹Ba meyo'h ga daa ba enohda: buwaa tumee inaa jofinda, milisu, ba laas ga kipeskaa leehoo taa' da. Buwaa tumee inaa joffinda nak, ba milis, ba atti' u kikaan bi taa'.

³⁰- Mi ga kihaffoo rek, mi minoo dara kitum. Mi atti' i ga dii mi hot Paamudii teewiroofa. Ee mi atti' aa, juwi hen, ndaga mi heellii kitum inaa mi waa', wayee baa wossoofa, inaa ya waa' da yeri mi heel kitum.

Incii seedi' doolaa Yeesu bayda

³¹Yeesu tikka ga an:

- Binaa enee an mi yeri en seedi haffoonaa, eneena inii mi seedi' da tuukoo ga fen. ³²Wayee laakin bo' yiliis yaa seedi' oo ee mi inohin an inii ya seedi' garooda tuukin. ³³Du' wosin bi'bo' ga Sa'j-Betis, ya seedi' i' a kayohfii. ³⁴Mi wo' i'numa doonaa Kooh musalluu, ndaga mi ga kihaffoo, enndii sah an mi laakin sooli ga inaa bo' -sususus seedi' an garoo. ³⁵Sa'j enee fodii lampaa taaluun, wa le' di, ee du' tookka kinebluk jutuut ga le' laataagari'da. ³⁶Mi nak, mi seedi' duunun seedaa wen kiyak waa Sa'j: seedaama weri en tumeenciigoo, cii Paamudii onndoo kitum'da. Ceri seedi' oo ee ca teewoh an Paamudii yeri wossoo. ³⁷Ee ban Paamudii wossoofa, ya ga kihafci, ya seedi' in yen garoo. Du' mosoo kikeloh koonakaagari ee du' mosoo kihot fikifaagari. ³⁸Du' ammbii wo' eeniigari ga keenjju ee inaama yeri teewoh an du' gemmbii ga bii ya wos'da. ³⁹Du' bii heel ki' inoh inaa Binca cisela' i' caa wo' da ndaga du' yaakaa' an ceri 'y'ahhuu ki' on kipeskaa leehoo taa' da, ee sah Binca cisela' i' cii ciima, ca wo' inaa aaw garoo. ⁴⁰Moona dey, du' waa' tii kihay garoo, du' laas kipeskaa leehoo taa' da.

⁴¹Mi heellii kilaak ndamaa meyo'h ga bo' -sususus. ⁴²Ee sah mi inohinnduu: kiwaa' Kooh gaa ga keenciigaruu. ⁴³Mi, mi hay ga teekii Paamboo ee du' tookkiroo wayee bo' yiliis hay ga teekinaa, du' hayyi kitook. ⁴⁴Du' wen kiwaa' kindamoh ga duuy'cuu ee du' heelloo ndamaa meyo'h ga Kooh hanji don'da. Kon du' minanndoo na kigem? ⁴⁵Kaa foogat an mi yeri 'y'ahhuu kiyam yen ga fikii Paamboo. Moyo'is yii du' lik yaakaa' tuu gari'da yeri 'y'ahhuu kiyam. ⁴⁶En ki' enaa, du' gemee Moyo'is kayoh-kayoh'danaa, eneena du' hayyoo kigem ban, ndaga ya

seedi'in garoo ga Kéyítfaa. ⁴⁷Wayee waa d'ú gémmbii iñaa Móyíis bín yaama ga Kéyítfaa, d'ú tuman na bi d'ú gém iñcii mi wo' d'fa?

Yéesu tummba kítaan ga mbúurú ciyétúus na jën kanak

Waa ennda d'fa, Yéesu paaffa ðakaa giyyaa *Gélílee* hanoh gaad'fa. **6** Giyyaama wo' si ðan giyyaa Tibéeriyaa. ²Bo' ðiyewin taabukeeri ndaga kítaancaa ða hot ya tumee ga d'úukooli' caa, ða wakka d'fa.

³Yéesu lappa ga d'ook janjan daama, ya yunnga da na téelbée caagari.

⁴Wiima lak feetaa Paakaa yaawúu' caa deeyin. ⁵Yéesu malak hen, ya séennda mbooloo wiyaak waa hay gari. Ya meekissa Filiip an:

- Mbúurúcaa mínan ðuwii ðii béeb kiñém' d'fa, d'ú lomohnanca ga da?

⁶Yéesu wo' ee iñaa kimalaksukoh Filiip doŋ. En ki' enaa, ya ga kihafci, ya inoheera iñaa ya na' kitum d'fa.

⁷Filiip taassari an:

- Luu enee an ðaa en béeb yaak-mbúurú wiinoo, fay bo' ðitéémée' - kanak ga noh-noh wiinoo mínoo kilom iñaa ñém' ðuwii béeb ða.

⁸Laakka ðo' yiliis ga téelbée caagari, yaa teeku Andari, ee këmēnki Simon-Pee', wo' a Yéesu an:

⁹Laakin ku' oomaa-yaalkaa en dii, ja ðayin mbúurú-lorsu ciyétúus na jën kanak. Wayee ðuwii, dii ða yewin d'fa, iñcaama ca pay' ða ya?

¹⁰Yéesu wo' a téelbée caagari an:

- Wo' at ða, ða yun béeb ða.

ðekataa paaleera pēeggi fiyewin. Béeb ðuwaa dalla ga kiyun. Yaal-caa enee daama d'fa, jomin kile' ðijúnni-yétúus (5.000) ¹¹. ¹²Yéesu ðe ða mbúurúcaa, ya gērēmba Kooh gaca, ya warohhaca ðuwaa yugee daa-mad'fa. Ya tumissa fodaama na jēnca, ya e' ta yaa en béeb iñaa ya sooluk ga d'fa. ¹²Ga waa béeb ñammba bi kappa, Yéesu wo' a téelbée-caagari an:

- Nēgírohat iñcii tes d'fa, en d'anaa dara aamsukohoo.

¹³Téelbée caa nēgírohussa iñca tes d'fa. 'Ba lífi' ta pañi cidaañkaah na kanak ga iñaa tes ga mbúurú-lorsucaa ciyétúusca ðuwaa ñamee d'fa.

¹⁴Daa ðuwaa hotee kítaanaa Yéesu tum waama, ða wo' a an: «Bii yii yéri en kayoh-kayoh d'fa *sēldiiga-Koohii* jomee kihay éldúna d'fa.» ¹⁵Yéesu inohha an ðuwaa hay kihayu, abussi na dooli kifalli buu'. Ya foñjaf ða daama, ya lokukka, ðoy'kissa hanji janjagaa.

Yéesu tinnnda ga d'ook giyyaa

(Mēccēe 14: 22-33; Marka 6: 45-52)

¹⁶Ga waa nohaa soos d'fa, téelbée caa Yéesu yoosukussa janjagaa bi ga seereenaa giyyaa. ¹⁷Ba aassa gaal-looci, ða ðaa yah *Kafarnawom* ga ðakaa giyyaa hanoh gaad'fa. Lakanaa Kooh hoowin ee Yéesu da ðpiiba duum. ¹⁸Uuris wiyaak yippa ga d'ook giyyaa bi d'úusca caa koluk.

¹⁹Ga waa ða folla ga d'uu' giyyaa iñaa le' k'íloomeet ciyétúus aawwa ciyitniinoo d'fa, ða hotta Yéesu yaa tñn ga d'ook m'úsúmaa, ya yaa hay ga ða ga gaal-loocaa. Daa ða hotee iñaa, ða dalla kitití. ²⁰Yéesu nak wo' a ða an:

- Kaa títat, ðii mi!

²¹Ba waa' ta ya aas ga gaal-loocaa, wayee ga wahtaama gaal-loocaa tee' ta ga daa ða waaree kiyoo sukoh d'fa.

Mbooloomaa ga kítaanaa mbúurúca d'fa waa raas Yéesu

²²Ga kooh-wíisfaa, mbooloomaa tesse ga ðakaa giyyaa hanoh gaad'fa, hotta an gaal-looci wiinoo doŋ enee daama. 'Ba inoheera an Yéesu aassii na téelbée caa ga gaal-loocaa, téelbée caa ka' see han ða. ²³Laakka nak gaal-looci ciliis caa meyohee teeraa Tibéeriyaa. Gaalcaama tee' ta ga ðekataa Yéesu, *Ha' mudii*, gērēmohee Kooh ga mbúurua mbooloomaa ñamee d'fa.

Yéesu yéri en ñamahii onohi kipes d'fa

²⁴Buwaa hotussa an Yéesu enissii daama na ða ee téelbée caagari ðan enussii da. 'Ba dalla ki' aas ga gaal-loocicaa meyohee teeraa Tibéeriyaa d'fa, ða ðaa yahhi kimalaknee ga teeraa *Kafarnawom*.

²⁵Ba laakneera Yéesu ðakaa giyyaa hanoh gaad'fa, ða meekissari an:

- Jēgírohii, fu hay dii kera?

²⁶Yéesu taassari an:

- kayoh-kayoh d'fa mi wo' úuka: d'ú raasoonaa, enndii an d'ú inohin kítaancii mi tum d'fa, iñii ca waa' kiwo' d'fa, wayee d'ú raasoo ndaga mbúurúcaa d'ú ñamee bi d'ú kappa pút d'fa. ²⁷Kiheel ñamahaa mínin kiyasukoh hanat ki' en lēgēyyúu, wayee tumat lēgēy kiheel ñamahaa ya sukohoo ee onohi kipeskaa leehoo taa' d'fa. Ñamahaa nak, *Kowukii ðii* kéri yahhuuwa ki' on. En ki' enaa, yéri Kooh, Paamudii tanuk, e' tari doolaa meyo gari, ga iñaa en béeb.

† Mēdíroh na Mēccēe 14: 21: *Beticea* na oomaacaa ensee daama ðan.

²⁸Waa ennda d'fa, ða meekissari an:

- Kon d'í jom ya kitum lēgēy kimēt' iñcii Kooh sek garí d'fa?

²⁹Yéesu taassari an:

- Iñii Kooh sek garú ee d'ú jom kilēgēy d'fa yéri en an d'ú gém ga ðii ya wos d'fa.

³⁰Ba wo' ari an:

- Tumaa Kítaan, d'í hotwanaa d'í gém garaa! Iñii fu tum d'fa ya? ³¹Ga ēg' - d'undagaa ðicaasambbi ensee d'fa, ða ñamee ñamahaa wo' see maan ee Kooh to ð'ee ðawa, foda daa Kéyítfaa wo' ka d'fa. Fa wo' an: «Ya onnda ða ñamahaa meyo d'ook asamaan, ða ñammba.» ^{††}

³²Wayee Yéesu taassari an:

- kayoh-kayoh d'fa mi wo' úuka: enndii Móyíis yéri onndúu ñamahii meyohee d'ook asamaan d'fa. Paamboo, ga kihafci yéri onndúu ñamahii wukayoh-kayohwii meyo d'ook asamaan d'fa. ³³En ki' enaa, ñamahii Kooh onoh d'fa wéri en wii yoosukoh d'ook asamaan d'fa, ee on ðu-éldúna kipes d'fa.

³⁴Ba dallari kiwo' an:

- Kon Kiyaa kii, dēkaari ki' on ga ñamahaa rek.

³⁵Yéesu wo' a ða an:

- Mi yéri en ñamahii onohi kipes d'fa. 'Baa hay garoonaa, yaawanndii bi taa', ee ðaa gém garoonaa p'lanndii bi taa'.

³⁶Wayee mi wo' inndúuka: d'ú hotinndoo ee tahhii bi d'ú gém. ³⁷Béeb ðuwii Paamudii onndoo d'fa, hay kihayu garoo. Ee ðaa hay garoonaa, mi kaaloori múk. ³⁸Ndaga mi yoosukohhii d'ook asamaan kitum iñaa ne ðpo, wayee ðii wossoo d'fa, iñaa ya waa' d'fa yéri mi hay kitum. ³⁹Ee ðii wossoo d'fa iñii yii yéri ya waa' wa laak: ya waa' an ðuwii ya t'ík ga yahhoo d'fa, yíinoo múyoo ga. Ee mi míl'isi' ða ga besaa mēn'joh d'fa.

⁴⁰En ki' enaa, iñii yii yéri Paamudii waa': ya waa' an béeb ðaa hottoo, mi Kowukii ee gém garoonaa, laas ga kipeskaa leehoo taa' d'fa, ee mi hayyi kimí'isi' ga bēri'naa éldúna túki' an d'fa.

⁴¹Yaawúu' caa nak ðaa ña' sukoh iñaa aaw ga Yéesu ndaga daa ya wo' an: «Mi yéri en mbúurii yoosukoh d'ook asamaan d'fa.»

⁴²Ba ðaa wo' an:

- Bii yii, hanaa enndii Yéesu, kowu Yoseef? 'Du inohoo eeci na paamci hene? Ya mín na kiwo' diima an: Mi yoosukoh d'ook asamaan?

⁴³Yéesu taassari an:

- ísat kiña' sukoh ga d'uu' y'cúu. ⁴⁴Ken mínoo kihay garoo ee Paamudii wossoo d'fa hí' tiiri ga. Ee ðaama, mi ga kihaffoo, mi hayyi kimí'isi' bēri'naa éldúna túki' an d'fa. ⁴⁵*Sēldiiga-Koohca* bíduunon wo' eenii wii: «Kooh hay ða béeb kijēg'í.» Fodaama nak, béeb ðaa súkúruk wo' eenii Paamudii ee te' wanaa, hay garoo kihay. ⁴⁶Enndii an laakin ðaa mos ki-hot Paamudii. Yii meyo gah Kooh d'fa doŋ yéri hot Paamudii. ⁴⁷Kayoh-kayoh d'fa mi wo' úuka, ðaa gém garoonaa laakin kipeskaa leehoo taa' d'fa. ⁴⁸Mi, mi yéri en mbúurii onohi kipes d'fa. ⁴⁹Ga ēg' - d'undagaa, ðicaasambbi ñamsee ñamahaa wo' see maan d'fa, ee hoonohhii ða kikaan. ⁵⁰Mbúurii yoosukoh d'ook asamaan d'fa wéri en wii: ðaa ñamwanaa kaananndii bi taa'.

⁵¹Mi, mi yéri en mbúurii yoosukoh d'ook asamaan ee onohi kipes d'fa. 'Baa ñam ga mbúurii wiimanaa hay kipes bi taa'. Mbúurii mi yah ki' eroh d'fa, faanfiigoo fēri, mi erohfa doonaa ðu-éldúna pes bi taa'.

⁵²Ga iñaa, yaawúu' caa enussa ga nookoh witamóh'í, ðaa wo' an:

- Bii yii mínannduu na ki' e' faanfigari kiñam?

⁵³Yéesu wo' a ða an:

- kayoh-kayoh d'fa mi wo' úuka: binaa d'ú ñammbii faanfii Kowukii ðii, d'ú anndii ñifigariinaa, kipeskii enndii garúu. ⁵⁴Baa ñam faanfiigoo, an ñifigoo naa laakin kipeskaa leehoo taa' d'fa, ee mi, mi hayyi kimí'isi' ga besaa mēn'joh d'fa, ⁵⁵ndaga faanfiigoo en ñamahii wukayoh-kayohwii ee ñifigoo wéri en anahii wukayoh-kayohwii. ⁵⁶Baa ñam faanfiigoo, an ñifigoo naa, ya yii dēkka garoo ee mi yii dēkka gari. ⁵⁷Paamudii wossoo d'fa yii pes ee mi ðewoh kipes gari. Fodaama, ðaa ñam faanfiigoo naa hay ki ðewoh kipes garoo. ⁵⁸Kon mbúurii yoosukoh d'ook d'fa wooma. Waye manndii na mbúurua caasamuncaa ñamee d'fa. 'Ba, ða kaanin, wayee ðaa ñam mbúurii wiinaa, hay kipes bi taa'.

⁵⁹Wo' eencii ciima cēri Yéesu wo' ee ga waa ya jēgíroh ga *jaangu-yaawúuraa* ga *Kafarnawom* d'fa.

Téelbée ðiyewin foñussa Yéesu

⁶⁰Bo' ðiyewin ga téelbée caa Yéesu, daa ða kelohee iñaa ya wo' yaa-ma, wo' ussa an:

- Wo' eenii wii, wa ðit na d'fa? 'Bii mín ða kiyun súkúrukiwa?

⁶¹Yéesu inohha ga kihafci an téelbée caa ðaa ña' sukoh iñaa ya wo' yaama, ya wo' a ða an:

- Keeñjúu ne ðpii ga iñii mi wo' úu d'fa hene? ⁶²Haa binaa d'ú hot *Kowukii ðii* boyuk ga daa ka ðewee ki' en d'anaa? ⁶³Heli meyo gah

†† *Ñamahaa jom ki' en «maanaa» Kooh to ð'ee ða d'fa. Malkat Eksoot 16 na Kañca: 78: 24.*

Koohda wéri onohi kipes. ⁶⁰Bo' na kihafci mínoo dara. Wo'eencii mi wo'úúda kúlkoh ga Helaa meyo ga Koohda ee céri onohi kipes. ⁶¹Ee bi wati, laakin ðiðo' garúu ðaa sañ kigēm.

En ki' enaa, Yéesu, ga kihafci, ga waa ya dalda, ya ínoheera ðuwa gēmmbiida ee ya ínoheera yaa Yahhi kitoonda. ⁶²Léehi' ta Yéesu tikka ga an:

- Ínaama tah mi wo' arúu an ken mínoo garoo kihay, enndii an Paa-mudii ondikanaa.

⁶³Kolkoh daama, ðiyewin ga téelbéecaa Yéesu foñussari, ða íssa nari taam. ⁶⁴Waa ennda ða Yéesu meekissa téelbéecaa ðidaañkaah na ðanakðaa an:

- Haa dú ðan, dú waa' tii kiya' ahe?

⁶⁵Simon-Pee' taassari an:

- Ha' mudii, dí yahan ga ða? Fu yéri ðay Wo'eencii onohi kipeskaa leehoo taa' ða. ⁶⁶Dí, dí gémín ee dí ínohin an fu, fu yéri en' Bii yise-la' í' yii meyo ga Koohda.

⁶⁷Yéesu taassaða an:

- Enndii mi tanukkú, dú ðidaañkaah na ðanakðiine? Moona déy yínoo garúu íñii ðo' Seytaani.

⁶⁸Yúdaa, kowukaa Simon Iskariyot yéri laak wo' enaa Yéesu wo' waa-ma. Yúdaa yiiima ee bok ga téelbéecaa ðidaañkaah na ðanakðaa ða yéri yah kitoon Yéesu.

Kēmēēnkimunca Yéesu gēmussii gari

Waa ennda ða, Yéesu yaa wíl gohaa Gélílee. En ki' enaa, ya **7** waaéréfi kitoñ kotci ga kúlkaa Yúudée ndaga ðuwa kuliyuk ga yaawúu' caa ða heelseeri ki' ap. ²Lakanaa hewaa yaawúu' caa wo' u feetaa mbaa' caa ða deeyin. ³Kēmēēnkimuncaagari wo' ussari an:

- Kolkoo dii hen, fu ka' kúlkaa Yúudée doonaa téelbéecaagaraa ðan hotu kintaancii yu tumi ða. ⁴Bo', ínaa ya tumi ða, ya ðaakoori en lak ya waa' kisiwaa. Waa fu karin bi fu yii tum kintaancaa hín na cii, teewukohaa hen, ðéeb hottaa.

⁵En ki' enaa, ðikēmēēnkici ga kihafða, gēmséerfi gari. ⁶Yéesu taassaða an:

- Wahtiigoo le' ii duum, wayee en ðúnaa, wahtaa en ðéeb jofin. ⁷Dú, ðu-éldúna mínoorúu kisañ, wayee mi, ða saginndoo ndaga mi wo' an tumeencaagaða joffii. ⁸Dú, karat feetaa, mi, mi y'ahhii feetaama paay ndaga wahtiigoo le' ii duum.

⁹Yéesu wo' aña ínaama, léehi' ta ya tessa ga Gélílee.

Yéesu ka' ta hewaa feetaa mbaa' caa

¹⁰Ga waa kēmēēnkimunca Yéesu karussa, Yéesu ðan lokukka, ka' ta feetaa ee ken yéēngjiiri. ¹¹Buwa kuliyuk ga yaawúu' caa ða ðaa raassi ga ðuuy' hewaa, ðaa meekisoh an:

- Ya ya da?

¹²Ga ðuuy' mbooloomaa, ðuwa enussa ga ðóowí' ínaa aaw gari rek. Bii ðaa wo' an: «Baa ðo' yijófi'» Bínoo an: «O' óo, ðaa éewdoh ðuwii égráa.» ¹³Wayee ken kaañéerfi kiwo' ga ðook ínaa aaw gari ndaga ðéeb níiksee ðuwa kuliyuk ga yaawúu' caa ða.

¹⁴Lakanaa feetaa karin bi le' in le' naa, Yéesu ka' ta *Kaanfaa Kooh*, ya yaa kijéiroh. ¹⁵Yaawúu' caa jaahli' ussa ga ínaa ya jégírohða, ða ðaa wo' an:

- Waa ya jañngii, tum na bi ya ínoh íñii Kéyítíi wo' ða fodii dii?

¹⁶Yéesu taassaða an:

- Íñii mi jégírohða, meyo hii garoo, wayee meyo ga Kooh yii wosoo ða. ¹⁷Baa waarin kitum ínaa Kooh nakohða hay ki' ínoh ati íñii mi jégírohða meyo ga Kooh ati mi hay kiwo' i' haffoo ga teekkoo. ¹⁸Baa wo' i' hafci ga teekci ðéeb, heel kilaak teek. Wayee ðaa heel ínaa onan ðaa wossí ða kilaak teek, ðaama wo' i' kayoh ee saboh gaa gari. ¹⁹Enndii Móyís yéri e' túu Kéyítíi Waaasane? Ee yínoo garúu taabukkii ínaa fa nakohða. Íñii tah ya dú heelloo ki' ap?

²⁰Buwa taassari an:

- Fu déy Seytaani aaskinndaa! Bii heellaa ki' ap ða?

²¹Yéesu taassaða an:

- Dú hot dii mi tum kintaan wínoo donða, ðéebpúu ínaama me-skinndú. ²²Malkat, Móyís haydohin kígúruk ga ðuuy' cúu, enndii sah an ka kolkoh gari ndaga ka meyo ga caasamunca ðiðewaa ðaa †; ee dú gúrin ðo' ga bes Sabat. ²³En lak dú mínin kígú' oomaa ga bes Sabat ndaga kisañ kídeey *WaaSii Móyísaa*, íñii tah ya dú aylukkoo ndaga dii mi wékdin ðo' nēm ga bes Sabat? ²⁴Kon ísat ki' atti' ee dú malkoo bi jof, wayee atti' at ga kayoh.

Buwa ðaa nookoh ati Yéesu yéri en Kiristaanii

²⁵Laakka ðuwa ðek Yéerúsaleem, ða ðaa wo' ínaa aaw ga Yéesu an:

† *Abaraham yéri Kooh ðewee kinak kígúruk.*

- Enndii Bii yii yéri ða heel ki' ap hanaa? ²⁶Malakat, yeema wo' i' ga fikí ðéeb, ee ken wo' i' iiri dara. Buwii kuliyuk garuudá, ati kayoh-kayohða ða took hen an yéri en *Kiristaanii*? ²⁷En Bii yinaa déy, dí ínohin dii ya kúlkohða, wayee Kiristaanii y'ah kihayaa, ken ínohandii daa ya kúlkohanda.

²⁸Wiima lak Yéesu yaa jégíroh ga ðuuy' *Kaanfaa Kooh*, ya dalla kiwo' diddóli' an:

- Dú wo' an dú ínohinndoo ee dú ínohin daa mi kúlkohðane? Moona déy mi hayi' tii haffoo, mi wosu hen, ee ðaa wosoo ða wo' i' kayoh wayee dú ínohoori. ²⁹Mi nak, mi ínohinndi, ndaga mi meyo gari ee yéri wosoo.

³⁰Waa ennda ða, ðuwa kuliyuk ga yaawúu' caa ða ðaa heel ki' am Yéesu, wayee yínoo ga ða, yahci le' ii gari ndaga lak wahtaa Yéesu le' ii duum. ³¹Ee ga mbooloomaa nak, ðo' ðiyewin gēmussa gari. Ba ðaa wo' an:

- Binaa *Kiristaanii* hayaa, ya hay kitum kintaancaa paaf cii Bii yii tumðane?

Buwa watuki Kaanfaa Koohða wosussa ki' am Yéesu

³²Laakka *Férisiyeencaa* keloh ínaa ðóowí' see ga ðuuy' mbooloomaa aaw ga Yéesu ða. Waa ennda ða, sarahohcaa ðiyaakðaa hotohussa na Férisiyeencaa, wosussa ðiðo' ga ðuwa watuki *Kaanfaa Koohða* ki' am-neeri. ³³Yéesu dalla kiwo' an:

- Mi yii narúu dii ee ensoo bi maañ. Léehíraa mi yee ga ðaa wosoo ða. ³⁴Dú hayyoo kiraas, wayee dú hotanndiiroo, ee dú mínoo kika' ga daa mi yah ki' endá.

³⁵Ga ínaama, ðuwa kuliyuk ga yaawúu' caa ða ðaa wo' ga dikaan-tiða an:

- Ya y'ah gada kika' daa dú mínoori da kilaak? Ya y'ah kilaaknee yaawúu' caa tasaarukoh ga ðuuy' *Gerekaaðane* †? Ati ya y'ah ki-jéji' nee *Gerekaa*? ³⁶Wo' eenii ya wo' wii an «Dú hayyoo kiraas wayee dú hotanndiiroo, ee dú mínoo kika' ga daa mi y'ah ki' endá», wa waa ya kiwo'?

Músúmaa onohi kipesða

³⁷Ga besaa mēēñjoh ga hewaa feetaa mbaa' caa ee wéri wēñ kilaak solu ga feetaa ða, Yéesu tuukka ga fikí mbooloomaa, ya wo' a ga ðook an:

- Baa fu pílaa, hayaa garoo, fu an. ³⁸«Baa gēm garoo ðéeb húlúð-músúmaa onohi kipesða, hay kihaal ga ðuuy' ci» fodaa daa Kéyítíi w' kaða.

³⁹Ga wo' eenaama Yéesu wo' ee Helaa yisela' i' yaa ðuwa gēm gari y'ah kilaasða. En ki' enaa, ga wahtaa, lakanaa Helaa yisela' i' yaa ero-hussii ndaga lak Kooh e' tii Yéesu ndam duum.

Mbooloomaa hégiskohha ndaga Yéesu

⁴⁰Laakka ðiðo' ga mbooloomaa, daa ða kelohee wo' encaa Yéesu, ða wo' a an:

- Bii yii kayoh-kayohða yéri en *séldúga-Koohii* seku ða!

⁴¹Bínoo an:

- *Kiristaanii* yéri!

Wayee ðiinoobaa wo' a an:

- Kiristaanii mínin kimeyoh Gélíleene? ⁴²Kéyítíi wo' ii an *Kiristaanii* jom kibok ga nílaa buu' *Déwít*, ee ya y'ah kilímu ga *Betlee' em*, teeraa Déwít ðékeðane?

⁴³Ga ínaama mbooloomaa dalla kihégiskoh ndaga Yéesu. ⁴⁴Laakka ga ðuwa, ðiðo' ðaa waa' ti ki' am. Wayee yínoo ga ða yahci le' ii gari.

Buwa kuliyuk ga yaawúu' caa ða sagussa kigēm ga Yéesu

⁴⁵Buwa watuki *Kaanfaa Kooh* ee ða wossee ki' am Yéesu ða, ðoyukusa ga sarahohcaa ðiyaakðaa na ga *Férisiyeencaa*. Daa ða le' ee, ðaama meekissaða an:

- Íñii tah ya dú haydohhiiri?

⁴⁶Ba taassa an:

- Wo' encaa ðaa yaama wo' ða, ken mosoo kimey' doh wo' encaa mandá ga kúuwci.

⁴⁷Férisiyeencaa abussa yah ga kúuw, wo' ussaða an:

- Haa bi ga dú ðan, dú bok ga ðuwii éewdohu égráa ðane? ⁴⁸Dú hotin ðo' yínoo ga ðuwii kuliyuk ga Waasiigaruu wala ga Férisiyeençii yaa gēm garine? ⁴⁹Man ðuwii ínohsoo dara ga *WaaSii Móyísða* ðéeri gēm gari. Buwaama ðéebða, aylukaa Kooh waa ga ðookða. ⁵⁰Waa ennda ða, Níkoodeem, yínoo ga Férisiyeencaa ee ya moseera kika' ga Yéesu, wo' a an:

†† *Gerekaa waa' kiwo' ðuwa enndii yaawúu' ga éldúnadá.*

⁵¹ - Waasiigaruu oninnduu kitik' bo' kikaan ee lak d'u sükúrukkiiri ee d'u inohoo ati ya tum ya yibóníre?

⁵² Férísiyeencaa loffari an:

- Fu ðan, fu nam kidèh Gèllíleeno ya? Malkaa Kéyítcaa dijóff', fu hay kihot an *sèldíga-Kooh* yínoo meyhoo Gèllílee.

⁵³ [Waa ennda ða, ðaa en ðéeb yaa ðoyuk kaanci.

Betifaa d'úkee yaalci, faanukka na yaal yiliisda

Yéesu aawwa tégèlaa *Ólíwíyéecaa*. ² Ga kooh-wíisfaa, ga kímáa cuut, ya ðoyukka *Kaanfaa Kooh*. Béeð ðuwaa hayussa gari, ya yunnga, ya yaa jégí' ða. ³ Daama, jégíroh-waascaa na *Férísiyeen-* caa haydohussa gari ðetifaa betu lak enee na kifaanuk na ðaa enndii yaalci. 'Ba tuuki' tari ga leeloo ðuwaa, ⁴ ða wo' a Yéesu an:

- Jégírohii, ðetifii fii betu lak yaa faanuk na ðaa enndii yaalci. ⁵ Ee ga Waasii, Móyíis nakoh an ðetifaa tum iñaamanaa jom kitapu na atoh bi ya kaan. Fu nak, fu wo' a ga?

⁶ Iñaama ða wo' eeri kifi' Yéesu doonaa ða laak iñaana ða yabohannii. Wayee Yéesu d'èeldukka, yaa fíis ga kakayfaa na jokonjaagari. ⁷ Ba ðaa ðaat kimeekisoh, Yéesu yolohha, wo' a ða an:

- Yaa en garú ee mossii kitum baakaa' ða, d'ewat kiwees ðetifii atoh.

⁸ Ya d'èeldukissa, ya enissa ga kifíis kakayfaa. ⁹ Daa ða kelohee wo' eenaama, ða ðaa d'óokisuk yínoo yínoo, d'ewoh ga ðuwaa wéñ ki' en yaakda. Tessa Yéesu na ðetifaa, lak fa líis kituuk ga daa fa gí-wohseeð. ¹⁰ Yéesu yolohha, meekissa ðetifaa an:

- 'Betifii, ðada ðuwii yabeeraaða? Ken atti' iiraa kikaane?

¹¹ Betifaa taassa an:

- *Ha' mudii*, ken atti' iiroo kikaan.

Yéesu wo' ari an:

- Mi ðan mi atti' iiraa kikaan. Tiida, ee iñaana aboh diima, kaa tumis baakaa'.]

Yéesu yéeri en lee' laatii ðu-èldúna

¹² Yéesu éewrukissa ga mbooloomaa, wo' a an:

- Mi, mi yéeri en lee' laatii èldúna. 'Baa taabukkoonaa tínsisoo múk ga níuus, ee ya hay kilaas ga lee' laataa onohi kipesda.

¹³ Férísiyeencaa dallari kiwo' an:

- Fu, fu en seedi haffu, kon iñii fu seedi' ða tuukkii fen.

¹⁴ Yéesu loffa ða an:

- Hídaa ga dii mi seedi' haffooða tooh, iñii mi seedi' ða tuukin, ndaga mi inohin dii mi kúlkohda ee mi inohin dii mi yahda; d'ú nak, d'ú inohoo dii mi kúlkohda ee d'ú inohoo dii mi yahda. ¹⁵ D'ú, d'ú atti' i' atti' een ðo' -súusúus, ee mi, mi atti' oo ken. ¹⁶ Mi nak, mi na ' ki' atti' aa, atti' aa-goo kooran ga waas ndaga mi enoo hanngoo ga, mi yah ga na Paamudii wossooda. ¹⁷ Bíduunun ga Kéyítfaa Waasii an ðo' ðanak boku wo' een ga kiseedi' aa, lak iñaana ða seedi' ða tuukin. ¹⁸ Mi nak, mi seedi' haffoo ee Paamudii wossooda ðan seediroo.

¹⁹ Ba meekissari an:

- Ya da Paamfu?

Yéesu loffa ða an:

- D'ú inohoo ken garí, enndii mi enndii Paamboo. Enee an d'ú inohinndoonaa, ennaa ðan d'ú inoh Paamboo.

²⁰ Wo' eenciima Yéesu wo' eeca lakanaa ya yaa kijégíroh ga d'uuy' *Kaanfaa Kooh*. Ya enee ga yahaa d'ekataa ekohsi sarahcaað. Ken hayyiri ki' am ndaga lak wahtaagari le' i'ii duum.

Yéesu yéegalohha kiyahkaagari ga Paamudiið

²¹ Yéesu wo' issa ða an:

- Mi yii yah ee d'ú hayyoo kiraas, wayee d'ú kaanan ga kibaakaa' kii d'ú enukohda. Mi, dii mi yahda, d'ú mínoo da kika'.

²² Waa ennda ða, ðuwaa kuliyuk ga yaawúu' caa ðaa wo' an:

- Ga dii ya wo' an: «Mi, dii mi yahda, d'ú mínoo da kika'», mbaa enndii an ya yah kiharu?

²³ Yéesu wo' a ða an:

- D'ú, d'ú bok ga ðu-kakay, wayee mi, mi bok ga ðu-d'ook. D'ú bok ga èldúnaanii wii, wayee mi bokkii ga èldúnaanii wii. ²⁴ Kéri tah, mi wo' i'ii man d'ú kaanan ga baakaa' ciigarú. En ki' enaa, d'ú gèmbbii an mi, mi yéeri enaa †, d'ú kaanan ga baakaa' ciigarú.

²⁵ Ba meekissari an:

- Fu, fu yéeri en ða?

Yéesu taassa ða an:

- Mi dèk ga kiwo' úuka ga dalaaraa bi ga wati. ²⁶ Mi mínin garú ki-wo' enaama ciyewin ee mi mínin ki' atti' garú enaama ciyewin. Ee ðaa wossooda ðo' -kayoh, ee mi yéegal ðu-èldúna iñaana mi bewoh garíða.

²⁷ Ba inohhii an Yéesu wo' ee ða loo Paamudii. ²⁸ Yéesu nak wo' a ða an:

- D'ú ðéwi' *Kowukii ðii* ga d'ook béríinaa, d'ú hay ki' inoh an mi, mi yéeri en. Ee ðan d'ú hay ki' inoh an mi tumoo dara ga kihaffoo, wayee iñii mi wo' ða Paamudii lédi' toori.

²⁹ Bii wossooda, yii naroo. Ya foñnjiroo mi tes hanngoo ndaga mi tumi iñaana neþpi rek. ³⁰ Daa ya wo' ee fodaama, ðo' ðiyewin gèmma gari.

Kowukii Kooh yéeri on ðuwii kilaak haffa

³¹ Waa ennda ða, Yéesu wo' a yaawúu' caa gèmee garíða an:

- Binaa d'ú dèk kitaabuk iñii mi jégírohðanaa, iñaama hay kiteewoh an d'ú ðitèelbéeroo kayoh-kayohda. ³² Fodaama d'ú hay ki' inoh kayohfii ee kayohfii hayyúu ki' on kilaak haffúu.

³³ Ba taassari an:

- D'í, d'í bok ga nílaa *Abaraham* ee d'í mosoo ki' en ñaam ken. Kon fu míndii na kiwo' an d'í hay kilaak haffii?

³⁴ Yéesu taassa ða an:

- kayoh-kayohda mi wo' úuka: ðaa fu tumin baakaa' ðéeb fu ñaambaakaa'.

³⁵ Ñaam dèkoo kibok ga kaanfaa ya enohda, wayee kowu boki ga bi taa'.

³⁶ Kon binaa en an Kowukii kéri onndúu kilaak haffúuna, d'ú hay ki-laak haffúu kayoh-kayohda. ³⁷ Mi inohin an d'ú bok ga nílii *Abaraham* wayee d'ú manndii nari. Iñii mi jégírohda d'ú tookkiiri ga keeñjúu, kéri tah d'ú heelloo ki' ap. ³⁸ Mi, iñii mi hot ga Paambooða yéeri mi wo' . D'ú nak, iñaana d'ú keloh ga paammbúuða yéeri d'ú tumi.

³⁹ Ba taassari an:

- *Abaraham yéeri en Paammbii*.

Yéesu loffa ða an:

- D'ú enee ðitowu *Abaraham* kayoh-kayohðanaa, eneena d'ú taaban kotcaagari.

⁴⁰ Mi, mi wo' irúu kayohfii mi bewoh ga Koohda, ee diima d'ú heelloo ki' ap. *Abaraham* mosoo kitum iñaana manda. ⁴¹ D'ú kay, d'ú taam kotcii paammbúu †.

Ba loffari an:

- D'í enndii towutaa laaksoo paamun. D'í laakin Paamun yínoo ee yéeri en Kooh.

⁴² Yéesu wo' a ða an:

- Binaa enee an Kooh Paammbúuna, eneena d'ú waa' too, ndaga mi meyhoh ga Kooh ee yéeri tahhoo kihay dii. Hayiigoo diiða meyhohii garoo wayee yéeri wossoo. ⁴³ Iñii tah ya d'ú inohoo iñii mi wo' úuða? D'ú nam kíminoo kisúkúruk wo' eenciigoo hen, kéri tah. ⁴⁴ Seytaani yéeri en paammbúu, ee d'ú waa' kitum iñaana neþ paammbúu yaama. Ga dalaaraa bi wati, ya mos ki' en ðaa lagi kumuun ðo' . Ya mosoo kituuk ga kayoh ndaga kayoh paallii gari. Ya en na kikaak sabohaa, madi na ya ðapka hen, ndaga ya kaakoh-saboh ee saboh límukoh gari. ⁴⁵ Wayee mi, mi wo' i kayoh, ee iñaama tah d'ú gèmbbiroo. ⁴⁶ Yiida garúu mín kiseedi' an mi tumin baakaa'? Ee en an mi wo' kayohaa, iñii tah ya d'ú gèmbbi-roo? ⁴⁷ Baa Kooh laak, sükúruki wo' eencii Kooh. Wayee d'ú, d'ú sükúrukoo, ndaga Kooh laakkiirúu.

Yéesu d'eb Abaraham

⁴⁸ Yaawúu' caa wo' ussa Yéesu an:

- Binaa d'í wo' an fu samaritej † ee fu taam na Seytaaninaa, d'í wo' i'ii kayohe?

⁴⁹ Yéesu taassa ða an:

- Mi taammbii na Seytaani. Mi on Paamboo céé' ee d'ú, d'ú onndii-roo céé' . ⁵⁰ Mi, mi heeli' tii haffoo ndam, ðo' yiliis yéeri heeli' too iñaama ee yéeri yah ki' atti' . ⁵¹ Kayoh-kayohda mi wo' úuka: ðaa fu am wo' een-ndoonaa, fu inohannii kikaankaa bi taa' ða.

⁵² Yaawúu' caa dallari kiwo' an:

- Kimma kimma, d'í inohin an fu taam na Seytaani. *Abaraham* kaanin, *sèldíga-Koohca* ðan kaanuun, ee fu, fu wo' an: «Baa fu am wo' een-ndoonaa, fu kooroo ga kikaan bi taa' .» ⁵³ Paammbii *Abaraham*, fu wéññji kilaak solu hene? Ya, ya kaanin ee séldíga-Koohca ðan kaanu-unun. Fu ták haffu ða?

⁵⁴ Yéesu taassa ða an:

- Binaa mi heeli' haffoo ndamaa, ndamaama enndii tús. Paammboo yéeri yahhoo ki' e' ndam, ya yii d'ú wo' an yéeri en Koohyigarú. ⁵⁵ En ki' enaa, d'ú inohoori, wayee mi, mi inohinndi. Binaa mi wo' ee an mi inohoorinaa, eneena mi yah kaakoh-saboh fodii garú. Wayee mi, mi inohinndi ee mi abin wo' eeniigari. ⁵⁶ Paammbúu *Abaraham*, keeñci soossa seþ ga daa an ya hay kihot kihaykiigoo èldúnaða †. En ki' enaa, ya hotinka, ee ya neþlukka ga.

† Mi yéeri en wo' encaama man na teekaa Kooh eree hafci ga fíki Móyíisda (Eksoot 3: 14). Laakin ðan ga Sanj 8: 28.

†† 8: 41 Malkat 8: 44. ‡ 8: 48 Malkat 4: 9. †† 8: 56 Malkat Sènees 12: 3.

⁵⁷Yaawúu' caa dallari kiwo' an:

- An ya? Fu laakkii sah tíkiis tidaanjkaah-yétúus, an fu hotin Abaram!

⁵⁸Yéesu taassaḅa an:

- kayoh-kayohḅa mi wo' úuka: balaa Abaraham hay ildúnanaa lak mi yéri en †.

⁵⁹Daama, ḅa dalla kibalaḅ atoh, kitapisohhi. Wayee Yéesu múuy'ca ga ḅuuy' ḅuwaa, ya meycā *Kaanfaa Kooh*.

Yéesu wéki'ta yaalaa límu na kibúum

Daa Yéesu enee na kipaaf, ya hotta ḅo' yaa límu na kibúum.

9 ²Téelbéecaagari meekisohussari an:

- Jégírohii, ḅii yii límu na kibúum. Baakaa'ciigari komm-bikanoo, caa ḅuwaa límmbiḅa?

³Yéesu taassaḅa an:

- Enndii baakaa'ci wala baakaa' ḅuwaa límmbiḅa komm-bika. Ya enin búumí' doonaa Kooh mín kiteewoh tumeencaagari ga ḅii. ⁴Waa ḅu ḅii ga noh, ḅu jomin kitum iníi ḅii wosoo nakkoo kitumḅa. Ndaga wekaa waa hay waa ken mínandii kilégý dara. ⁵En lak mi yii lís ga ildúnanaa, mi yéri en lee'laatii ildúna.

⁶Ga waa Yéesu léehi'ta kiwo' fodaama, ya toossa kakay, ya tooyi'ta kakayfaa na mitoosmaa. Ya leeffa ga tuhastaa búumíraa, ⁷ya wo' ari an: - Kara, fu sémúluknee ga músúmaa mbalkaa Sílowee ††. Wo' eenaama waa' kiwo' «Wosuunun».

Búumíraa ka'ta, sémúlukneera. Ya ḅoyukka lak hascaagari hotin say.

⁸Buwaa deeyoh nari kaandaa na ḅuwaa inoheeri ga kisarahtukḅa ḅaa wo' an:

- Caḅ! Hanaa enndii ḅii yugee diine kisarahtukḅa kay?

⁹Bii ḅaa wo' an:

- Yéri sah-sah.

¹⁰Bíinoo ḅaa wo' an:

- Ó'óo, enndiiri, ḅa man hen.

Wayee ḅaa, ga kihafci wo' a an:

- Mí yéri kay!

¹⁰Buwaa meekissari an:

- Tum na bi fu mínnda kihot?

¹¹Ya taassa an:

- Baa teeku Yéesu yéri tooyi' kakay, ya leeffa ga tuhastiigoo, ya wo' a-roo an: «Karaa mbalkaa Sílowee, fu sémúluknee ga músúmaa.» Mí ka'ta, mi sémúlukka, tuhastiigoo hotta.

¹²Ba meekissari an:

- Yada ḅaa yaama?

Ya taassa an:

Mí inohoo daa ya enḅa!

Férisiyeen'ca meekisohussa ḅaa búumeedaa

¹³Buwaa ḅayya búumíraa wékíruḅa ga Férisiyeen'ca. ¹⁴Wiima, lak Yéesu tooyḅee kakayfaa ga bes *Sabat*, ya tummba bi hascaá búumíraa hotta. ¹⁵Inaama tah, Férisiyeen'ca ḅan meekisohussa ḅaa yaama inaa tumsee bi ya mínnda kihotḅa. Ya wo' aḅa an:

- Ya tumḅeroo kakay fitóoyi' ga hasciigoo, mi sémúlukka, mi dalla kihot.

¹⁶Laakka ga Férisiyeen'ca, ḅaa wo' an:

- Bii tum inii yiiḅa, meyhohii ga Kooh, ndaga ya faali'ii bes *Sabat*.

Wayee bíinoo wo' a an:

- Bo' mín na kiteewoh mandargacaa man na cii en lak ya tumoh-baakaaraa?

Kihégiskoh laakka ga díkaantiḅa. ¹⁷Férisiyeen'ca meekisohussa ḅaa wékíruḅa an:

- Fu nak, fu inoh ya ga ḅii tah hasciigaraa kihotḅa?

Ya taassa an:

- Inaa *séldúga-Kooh!*

¹⁸Buwaa kuliyuk ga yaawúu' caaḅa tookséeri kigém an ḅaa ḅa hot yaama enee búumí'. ḅa ḅayneera ḅuwaa límmbiḅa, ¹⁹ḅa meekissaḅa an:

- Bii yii yéri en kowukiigarúu ḅu wo' an límu na kibúumḅane? Kon tum na bi ya yii mín kihot diima?

²⁰Buwaa lím búumíraa wékíruḅa taasussa an:

- Dí inohin an kowurú ee ya límu na kibúum. ²¹Wayee daa ka en bi ya mínin kihotḅa, inaama dí inohoo dara ga. Baa wéki' hasciigariḅa, dí inohoori. Meekisatti: ya enin yaak, ee ya mínin hafci kiwo' i'.

²²Buwaa lím búumíraa wékíruḅa wo' see inaama kiniik ḅuwaa kuliyuk ga yaawúu' caaḅa. Ndaga yaawúu' caa yéegohseera ga an, ḅéeb

ḅaa fu seedi' an Yéesu yéri en *Kiristaaniinaa*, ḅa kaallaa *jaangaḅa*. ²³Inaama tah ḅuwaa lím búumíraaḅa wo' ussa an «ya enin yaak, meekisatti».

²⁴Férisiyeen'ca ḅayussa ḅaa enee búumí' ḅa kotaa kukanakkaa, wo' ussari an:

- Wo' ḅaa Kooh rek! Dí inohin an ḅaa yaama tumoh-baakaa'.

²⁵Baa wékíruḅa taassa an:

- Ya en tumoh-baakaaraa, mi inohhii dara ga. Wayee inaa mi inohḅa yéri en an mi búumeera ee diima mi yii hot.

²⁶Férisiyeen'ca meekissari an:

- Ya tumeeraa ya? Ya tume na bi hasciigaraa mínnda kihot?

²⁷Búumíraa wékíruḅa taassaḅa an:

- Mi ḅewinndúuka kiwo' ee ḅu súkúrukkiroo. Dú waa' ya ga kikeloh mi wo' is? Hanaa ḅu ḅan ḅu waa' ki' en bitéelbéeci?

²⁸Ba ḅaa ḅassi, wo' ussari an:

- Fu yéri en téelbéeci kay? Wayee dí, dí téelbéeci Moyís. ²⁹Dí inohin an Kooh wo' in na Moyís, wayee ḅii yii, dí inohoo sah dii ya meyhḅa.

³⁰Baa taassaḅa an:

- Inaama, en ki' enaa dooyin waa'. Dú inohoo dii ya meyhḅa ee moona déy, yéri tum bi hasciigoo hotin! ³¹Du inohin an Kooh tookḅoo tumoh-baakaa'. Wayee ya tookḅi ḅéeb ḅaa onndi céé' ee tum inaa ya waa' ḅa. ³²Ken mosoo kikeloh daa ḅo' wéki' ḅo', yaa límu na kibúum.

³³Bii yii meyhéeri ga Koohaa eneenaa mínnoo dara kitum.

³⁴Ba taassari an:

- Fu límu múlúnj mút ga baakaa', an fu waa' tíi kijégí'!

Waa ennda ḅa, ḅa kaallari fooh.

Búumí' ga hel

³⁵Yéesu yéengā an Férisiyeen'ca kaaluunun ḅaa ya wékíreeḅa fooh. Daa Yéesu hídohee nari, Yéesu meekissari an:

- Fu gémín ga *Kowukii ḅiiine?*

³⁶Baa taassa an:

- *Ha' mudii*, ḅaama ya ḅa, mi gém gari?

³⁷Yéesu wo' ari an:

- Kon book fu hotinndi, ndaga ḅii wo' naraaḅa yéri!

³⁸Baa wo' a Yéesu an:

- Ha' mudii, mi gémín garaa!

Fodaama ya yí' a ga fíki Yéesu.

³⁹Léehi'ta Yéesu wo' ari an:

- Mi hay ildúna doonaa ildúna laak atti': en ḅanaa búumí' cii hot lañ ee ḅuwii en na kihotḅa búumu téréus.

⁴⁰Laakka Férisiyeen'ca ensee daama nari. Daa ḅa kelohee inaa Yéesu wo' ḅa, ḅa meekissari an:

- Kon dí ḅan, dí incii búumíre?

⁴¹Yéesu taassaḅa an:

- Dú enee bíbumíraa eneenaa ḅu enoo bitumoh-baakaa'! Wayee ḅu wo' an: «Dí hotin», kéri tah ḅu tes bitumoh-baakaa'.

Liwwukaa wo' ga loo nírohaa yijófi' yaaḅa

Yéesu liwwukka an:

- kayoh-kayohḅa mi wo' úuka: Baa aas ngídii baalcii ee kooro-

10 hii halií wayee kéldúkoh diliisaa, ḅaama inaa lok, inaa gúroh-waas. ²Wayee ḅaa aasoh haliíḅa, yéri en nírohii baalcii. ³Baa neehi yopaa kiwutuk baalcaḅa hayyi kilégisi' halaa ee baalcaa kelohsin koonaa. Ya ḅay baalcii en ḅuuciḅa, yaa en ḅéeb ga teekaa-

gari, ya meyhḅa fooh. ⁴Binaa ya meyhḅa baalcaagari ḅéebḅanaa, ya kuliyuk ga fíki, ḅa taabukiri ndaga ḅa inohin koonaaagari. ⁵Baal-caa taabukanndii múk ḅaa ḅa inohoo, ḅa namannii kinúp hen kay ḅa úsaayyi ndaga ḅa inohoo koonaaagari.

⁶Yéesu *liwwukkaḅ* a fodaama, wayee ḅa inohéeri inaa ya waaree ki-wo' ḅa.

⁷Yéesu wo' issaḅa an:

- kayoh-kayohḅa mi wo' úuka: mi yéri en halií ngídii baalcii. ⁸Buwaa ḅéebpoo kihayḅa, ḅéebḅa bílok na bígúroh-waas, wayee baalcaa súkúrukussiḅa. ⁹Mi yéri en halií. Baa aas, kooroh garoonaa hay kimúc.

Ya hay kimín ki' aasi, ya meyi ee ya hay kihot inaa ya líffḅohan lookci. ¹⁰Lok nak, kilok, ki' ap, na kiyah doḅ haydohiri. Mí nak, mi hay doonaa ḅuwii laak kipes ee ḅa laakka bi doḅ sék.

¹¹Yéesu *liwwukkaḅ* a ga an:

¹¹- Mí yéri en nírohii yijófi' yii. Níroh yijófi' erohi kumuunci hen nda-ga baalcaagari. ¹²Wayee ḅaa enndii níroh, laakkii baalcaa ee kopa' doḅ tahhi kinií'. Ya hoti gumuu hayinaa, ya dal kinúp, ya foñ baalcaa, gumuufaa am ga baalcaa, tasaaroh yopaa. ¹³Nírohaama núpín ndaga kopa' tahhi kinií' ee baalcaa bíttiiri. ¹⁴⁻¹⁵Mi yéri en nírohii yijófi' yii. Fodii dii Paamudii inohhoo ee mi inohinndiḅa, fodaama ḅan, mi inohin baalciigoo, ee baalciigoo inohinndoo. Ee ḅan, mi hay ki' eroh ku-

† 8: 58 *Malkat* 8: 24,28; 1: 1-3. †† *Mbalkaa Sílowee enee ga ḅuuy' teeraa Yéerúsaleem*.

muunkiigoo ndaga baalciigoo. ¹⁶ Mi laakin ðan baal ðiliis ðaa enussii ga ngídií wii ee mi jomin ða kihaydoh. ða hay kisúkuruk iñaa mi wo' ða. Fodaama ða en yop wínoo, nírohii en yínoo.

¹⁷ Paamudii waarindoo ndaga mi hay ki' eroh kumuunkiigoo, mi laa-siska. ¹⁸ En ki' enaa, ken mínoo ki ðe ð kumuunkiigoo. Newannoo hen mi erohka. Mi laakin dooli ki' eroh kumuunkiigoo na kilaasiska. Iñuma yéři Paamboo nakkoo kitum.

¹⁹ Wo' eencaa Yéesu wo' caama haydohissa kihégiskoh ga ðuuy' yaawú' caa. ²⁰ Biyewin ga ða, ðaa wo' an:

- Bii yii taam na Seytaani, ðalaan'kin! Dú en ya dii ðú súkurukiri?

²¹ Wayee ðuwaa ðiínoo, ðaa wo' an:

- Baa taam na Seytaani wo' oo wo' eencii cii de! Ee sah, Seytaani mín na ki' on búumí' kihot?

Yaawú' caa sagussa kigém Yéesu

²² Hídúkoh ga jamaanu fiyoon, laakka feet ga Yéerúsaleem waa yaawú' caa feeti kiníndisuk besaa ða ðin'kaanee Kooh Kaanfaagarí ða. ²³ Yéesu enee ga *Kaanfaa Kooh*, ya yaa tídisuk ga ðekataa wo' u «Ru-umaa Salomón ða †.» ²⁴ Yaawú' caa dalla kihayu, wílussari, ða wo' ari an:

- Fu ísanndú ga kúmpafii bi kera? En an fu yéři en *Kiristaaniinaa*, wo' aarfika bi lee' lañ.

²⁵ Yéesu taassa ða an:

- Iñaa mi wo' eerúka kera? Wayee ðú gémmbiíroo. Iñcii mi tumi ga teekii Paamboo ða céri seedi' oo. ²⁶ Wayee ðú gémmbiíroo ndaga ðú bokkii ga baalciigoo. ²⁷ Baalciigoo súkuruksin iñaa mi wo' ða. Mi ino-hin ða ee ða ðii taabukkoo.

²⁸ Mi on ða kipeskaa leehoo taa' ða, ða san'ku' oo múk ee ken te' oo ða ga yahhoo. ²⁹ Iñii Paamboo e' too ða yéři wéñ kiyak iñaa en ðéé ð ee ken mínoo kite' dara ga yah Paamudii ‡. ³⁰ Mi na Paamudii, ðí wínoo.

³¹ Daama nak, yaawú' caa balawissa atoh kitapisoh Yéesu bi ya kaan.

³² Yéesu dalla ða kiwo' an:

- Mi tumin ga fikírú enaama ciyewin cijófi', caa Paamudii onndoo kitum. Wiida ga tumeencaama tah bi ðú waa' too kitapisoh atoh bi mi kaan?

³³ Yaawú' caa wo' ari an:

- Tumeen wijófi' tahhii bi ðí waa' taa kitapisoh atoh, wayee dii fu ðas Kooh ða tah. Ndaga fu ðo' don' ee fu waa' haffu kitík Kooh.

³⁴ Yéesu taassa ða an:

- Bíduunun ga Kéyítfaa waasiigarú an Kooh wo' in an: «Dú ði kooh.»

³⁵ Buwaa Kooh éewdoh wo' enaama ga ða ða ya teek ða ði kooh ee iñaa Kéyítfaa wo' ða ken mínoori kinís. ³⁶ Mi, Kooh yéři tanukkoo, wossaroo éldúna. Kon ðú mín na kiwo' an mi ðasin Kooh ga dii mi wo' an mi kowu Kooh ða? ³⁷ En lak mi tummbii iñcii Paamboo nakkoo ðanaa, kaa gémattoo. ³⁸ Wayee en lak mi tumcanaa, luu enee an ðú waa' tíroo kigém sah, gémát tumeenciigoo, en ðanaa ðú inoh pín an Paamudii yii garoo ee mi yii ga Paamudii.

³⁹ Daama, ða ðaa heelis ki' am Yéesu, wayee ya récca ða.

⁴⁰ Waa ennda ða, Yéesu karissa ðakaa hanoh húlúwaa Yúrden ga ða, ga daa San' bétisi' ohee ðuwaa ða, ya ennda daama. ⁴¹ Bo' ðiyewin hayussa garí ee ða ðaa wo' an:

- San' déy tummbii kintaan wínoo, wayee ðéé ð iñaa ya wo' ee ga ðii yiidá enee kayoh.

⁴² Waa ennda ða ðo' ðiyewin daama gémussa ga Yéesu.

Lasaa', fiilii Yéesu kaannda

Laakka ðaa keen ðúukool. Ya teeksee Lasaa' ee ðékee Bétaní, **11** ðék-kawaa *Méři* na Marta ðékoh ða. ² (Méři yiima yéři en yaa leefee la' koleña ga kotcaa *Ha' mudii*, ya moosaca na fenfaagar-í ða. Kéméenkí ða Lasaa' yéři ðúukoolee.) ³ Yaakmunca Lasaa' ðanak ðaa ði ðe ði ða wosohussa ga Yéesu kiwo' i an:

- Ha' mudii, fiilii ðúukoolin.

⁴ Daa Yéesu kelohee iñaa, ya wo' a an:

- Dúukoolaa Lasaa' waama, ðayoo kumuunci, wayee wa Yah kitee-woh ndamii Kooh, ee doonaa *Kowukii Kooh* laak Ndám ga.

⁵ Marta na kéméenkíci Méři na Lasaa' ensee ðuwaa Yéesu waarin.

⁶ Yéesu ðaatta kiyuñ bes kanak ga ðekataa ya enohe ða ee lak ya yéegin an Lasaa' ðúukoolin. ⁷ Léehi' ta ya wo' a téelíbeecaagari an:

- Du ðoyukat Yúudée.

⁸ Téelíbeecaagari taassari an:

- Jégírohii, maañjii dara, yaawú' caa heelseeraa kitapisoh na atoh bi fu kaan ee an fu waa' kí ðoyukis daama!

⁹ Yéesu wo' a ða an:

- Hanaa noh-noh wínoo tumirii wahtu cidaañkaah na wahtu kanak? Binaa ðo' tñn na nohaa, ya kéftukoo, ndaga ya hoti lee' laatii ga éldú-naa ða. ¹⁰ Wayee binaa ðo' tñn na wekaa, hay kikéftuk ndaga ya taamm-bii na lee' laati.

¹¹ Léehi' ta, ya tíkka ga an:

- Fiilii ruu Lasaa' neehin, mi hay kika', mi yúunneeri.

¹² Téelíbeeca taassa an:

- Ha' mudii, en lak ya neeh hena, ya hay kitani.

¹³ Yéesu wo' ee kikaankaa Lasaa', wayee téelíbeecaagari foñsee an ya wo' péné-fayaan.

¹⁴ Yéesu dalla ða kiwo' fan an:

- Lasaa' kaanin, ¹⁵ laakkiroo da, wayee ðú tah ka newohharoo ða, en ðanaa ðú gém garoo. Du yahat kon bi gari.

¹⁶ Waa ennda ða, Toomaa yaa wo' u Sísaa ða, wo' a téelíbeeca ðií-noo an:

- Du ðan, ðu karat na Jégírohii, ðu kaannee nari!

Yéesu yéři en kimlískii, ennda kipeskii

¹⁷ Ga waa Yéesu le' ða, ya laak Lasaa' acuunun bi laakin bes cinikiis. ¹⁸ Bétaní en ga yahaa Yéerúsaleem, ee ca úsaayohin iñaa le' kíloomeet kaahay. ¹⁹ Lak yaawú' ðiyewin hayuunun ga Marta na *Méři* kícoluk ða ga kéméenkí ða yaa kaan ða.

²⁰ Daa Marta kelohee an Yéesu hayin, ya me' ca kitéebilukki, wayee Méři yuñga ga kaanfaa.

²¹ Marta dalla kiwo' Yéesu an:

- Ha' mudii, fu enee diinaa, eneena kéméenkíroo kaanoo. ²² Wayee bi diima sah, mi inohin an tooh iñaa fu kíim Koohaa, onndaari.

²³ Yéesu wo' a Marta an:

- Kéméenkífu hay kimlískii.

²⁴ Marta taassa an:

- Mi inohin an ya hay kimlískii besaa ðuwaa mílisan béri ga besaa méen'joh ða.

²⁵ Yéesu wo' ari an:

- Mi en kimlískii, mi en kipes. Baa gém garoonaa, luu ya kaanee, ya hay kipes. ²⁶ Ee ðaa pes gém garoo tooh, kaanoo múk. Fu gémín iñume?

²⁷ Marta taassa an:

- Ee Ha' mudii, mi gémín dijófi' an fu yéři en *Kiristaanii*, *Kowukii Kooh*, yii jomee kihay éldúna ða.

Yéesu kodukka

²⁸ Daa Marta léeh ðee kiwo' fodaama, ya yaa yah kibaynee *Méři* kéméenkíci. Ya le' a, móodi' tari an:

- Jégírohii yii dii, ee ya meekisohhaa.

²⁹ Daa Méři kelohee iñaa, ya dalla kícoluk, yaa Yah ga Yéesu. ³⁰ Wi-ima lak Yéesu aassii ðekaa duum, wayee ya lísee kites ga ðekataa Marta hayeeri kitéebiluk ða. ³¹ Yaawú' caa wéetalsee Méři ga kaanfaa ða, daa ða hotee Méři kolukka, yaa ísuk fooh, ða ðaa taabukki. Ba foogee an ya yah loyaa kídayuknee daama.

³² Daa Méři le' ee ðekataa Yéesu enohe ða, ya hottari, ya yí' a ga kot-caagari, wo' a Yéesu an:

- Ha' mudii, fu enee diinaa eneena kéméenkíroo kaanoo.

³³ Daa Yéesu hotee Méři yaa koduk, ya na yaawú' caa taabee nari ða, faanci púnnda keeñi leeha, ³⁴ ya meekissa ða an:

- Dú ac Lasaa' ga ða?

Ba taassari an:

- Ha' mudii, haya fu hot.

³⁵ Daama Yéesu kodukka. ³⁶ Waa ennda ða, yaawú' caa ðaa wo' an:

- Malkat dii ya hídeeri kiwaa' ða.

³⁷ Wayee laakka ga ða ðaa wo' an:

- Ya yii ya onee búumíraa kihot ða, ya mínéeri ðan kitum bi Lasaa' kaanoone?

Lasaa' ðoy'kissa ga kipes

³⁸ Waa ennda ða, ðaatissa ga, keeña Yéesu wéñja kileeh, ya yaa yah loyaa. Loyaa enee nogaa yotu ga janjagaa ee atoh wiyaak lagussa ga kíuwkaa.

³⁹ Yéesu wo' a an:

- Nísat atohii!

Marta, yaak yii kaan ða, wo' ari an:

- Ha' mudii, ya jomin kidal ki' ot ndaga tumin bes cinikiis caa ya en ga ðuuy' loyii.

⁴⁰ Yéesu taassari an:

† *Kaanfaa Kooh ga Yéerúsaleem ða.* †† *Malkat Tumeen 3: 11 na Tumeen 5: 12. Iñaa man na werandaa ee jíp ciyégísi' céri amwa.* ‡ *Iñii Paamboo... iñaa en ðéé ð laakin ga bínca ci' éwaacaa, caa wo' an: «Paamboo yii e' too ða ða yéři wéñ kilaak ðaa en ðéé ð.»*

- Mi wo' éeríríraa an binaa fu gémáa, fu hay kihot ndamii Koohe?
⁴¹Ba níssa atohaa. Yéesu hēwí'ta hascaagari d'ook asamaan, wo' a an:

- Paamudii, mi gēreminndaa ga dii fu súkúrukinndooḏa. ⁴²Mi ínohin an fu súkúrukinndoo besaa en hēéβ. Wayee ḥuwii wíllloo ḥii ḥērí tah mi wo' íñii yii, doonaa ḥa gēm an fu wossoo.

⁴³Daa Yéesu léehḏee kiwo' íñaama, ya fiippa koonaa ga d'ook an:
 - Lasaa', meyaa fooh!

⁴⁴Lasaa' meY'ca fooh, kotcaagari na yahcaa múuluunun na lēmí, fíkiifaa kúnukin na úuf.

Yéesu wo' a ḥuwaa an:
 - Múulísatti, d'ú físsi ya yee!

Yaawúu'caa ḥaa pokoh noh ki'apluk Yéesu
 (Méccēe 26: 1-5; Marka 14: 1-2; Lúkkaa 22: 1-2)

⁴⁵Yaawúu' ḥiyewin ga ḥaa hayee kaan Mērí ee hotsee íñaa Yéesu tumee yaamaḏa[†], gémussa gari. ⁴⁶Wayee laakka gaḥa ḥaa ka' ga Fērísíyeenḥaa, hēestí'taḥa íñaa Yéesu tumeeḏa. ⁴⁷Waa ennda ḏa, sara-hohcaa ḥiyaakḥaa na Fērísíyeenḥaa dalla kiḥēytoh paanaa wiyaakwaa. Ba wo' a an:

- Bii yii kat, íñii ya tum ga kíntaandaa hēpin. Du tuman na? ⁴⁸Binaa d'ú físsi ga íñii ya enukohḏanaa, hēéβ hay gari kígēm, ee baanaa ḥu-Room hay kikeenu ga d'ookkuu, ḥa pook Kaanfaa Kooḥ, ḥa tas heeti-garuul!

⁴⁹Kayif, yínoo gaḥa ee kíisci †† laakki lak yēri enee ha' -kaadaa sara-hohcaa, dalla kiwo' a an:

- Dú daal, d'ú ínohoo íñii laakḏa. ⁵⁰Dú hottii an íñaa gēn garúḏa yēri en ḥo' yínoo kani' hēéβ kúlkiine? Fodaama heetii d'úboo hēéḥwa.

⁵¹En ki' enaa, íñaa Kayif wo' yaama meyohéerí gari. Ya yēri enee ha' -kaadaa sarahohcaa kíisci, ee fodii sēldíga-Kooḥ ya wo' a an Yéesu jomin kikaan ndaga heetaagari. ⁵²Enndii an Yéesu jomee kikaani' heetaagari doḥ, wayee ḥan ya jomee kikaan, doonaa ya hídíroh hēéβ towutii Kooḥ tasarukoh ga éldúnaḏa, ee ḥa en heet wínoo.

⁵³Aboh ga besaa bērii, ḥuwaa kuliyuk ga yaawúu' caaḏa abussa an ḥa hay ki' apluk Yéesu. ⁵⁴Íñaama tahha Yéesu íssa kikari na kihayi ga d'u-uY' yaawúu' caa, hēéβ hotiri. Ya namma kika' teeraa Efarayím ga go-haa hanoh ḥak égi' -dúndagaḏa. Ya ennda daama na téelíbéecaagari.

⁵⁵Waama lak feetaa Paakaa Yaawúu' caa deeyin, ḥo' ḥiyewin meyo-hussa gohcaa ḥa dēkohḏa, karussa Yéerúsaleem kisétí' siruk, balaa feetaanaa. ⁵⁶Ba ḥaa raas Yéesu, ee ga d'uuy' Kaanfaa Kooḥ ḥa eno-heeḏa, ḥa ḥaa meekisoh ga díkaantiḥa an:

- Dú ínoh ya ga? Ya hayandii feetiine?

⁵⁷Sarahohcaa ḥiyaakḥaa na Fērísíyeenḥaa nakohsee an laak ḥaa ínoh daa Yéesu enohḏanaa, ya le' dohatka gaḥa, en ḏanaa, ya abu.

Mērí leeffa la' koleñ ga kotcaa Yéesu

12 Yéesu ka'ta Bétaní, ga daa Lasaa', yaa ya mílísḏee dēkohḏa, lak tes ga bes ciyitniinoo Paakaa yaawúu' caa le'. ²Ya t'kḏussa cu-unín daama. Marta yēri norohee ee Lasaa' bokee ga ḥuwaa bok na Yéesu kanuḏa. ³Waa ennda ḏa, Mērí hēḥpa íñaa hín na le' -líta' ga la' koleñ wiséeri' waa koocussii ee hēwrohu kedikkaa wo' u naa'. Ya fífawa ga kotcaa Yéesu, léehí' ta ya yaa moosca na fenfaagari. Kaanfaa hēéβ eeñja ban na ngetaa la' koleñaa. ⁴Wayee Yúdaa Iskariyot, yínoo ga téelíbéecaa Yéesu ee yēri narannđi ki' on biiñḏa, wo' a an:

⁵- La' koleñuma mínéeríi kitoonu kopa' wiyewin, wa sarahohu ḥuwii laakooḏane?

⁶Yúdaa wo' íñaamanaa enndii an helci karee ga ḥuwaa laakooḏa, wayee ya enee lok. Yēri ḏaakee nafa-hēelísaagaḥa ee íñaa aasi gaḏa, ya daanee ga kiloki hen. ⁷Yéesu nak wo' a an:

- Ísaa ha' ci! La' koleñii wii wēri ya ḏēwí' ee wa aaw besaa mi Yah ki'eku ga loyaadḏa. ⁸Buwii laakooḏa, ḥa yah narúu dii besaa en hēéβ. Wayee mi, mi yahhii narúu ki' en dii bi taa'.

Yaawúu'caa pokohussa nof ki'apluk Lasaa'

⁹Bo' ḥiyewin ga yaawúu' caa yéegussa an Yéesu yaa ga Bétaní, ḥa ḥaa yah daama. Ee en ki' enaa kihot Yéesu rek ḥayéeríḥa daama, wayee ḥa waaree kihot ḥan Lasaa' yaa Yéesu mílísḏeeḏa. ¹⁰Sarahohcaa ḥiyaakḥaa júwohussa kon ga ki' apluk Lasaa' ḥan, ¹¹ndaga ya yēri tah yaawúu' ḥiyewin foñussaḥa, gémussa ga Yéesu.

Yéesu aassa teeraa Yéerúsaleem na ndam wiyaak
 (Méccēe 21: 1-11; Marka 11: 1-11; Lúkkaa 19: 28-40)

¹²Ga kooḥ-wíisfaa, ḥo' ḥiyewin ga ḥaa hay feetaa Paakḏa yéegussa an Yéesu yaa hay teeraa Yéerúsaleem. ¹³Ba dalla kiheel soo' soo', ḥa meY'ca teeraa kihídohnee nari, ḥa ḥaa wo' didóoli' an:

- Oosaanaa! Kooḥ barkeelat ḥii hay ga teekii *Ha' mudíḏa*, buurii *Is-arayee!*

¹⁴Fodaa daa bídu ga Kēyítfaaḏa, Yéesu hēḥpa cúmbú' -baam, ya lap-pa ga d'ookgaa. En ki' enaa, Kēyítfaa wo' a an:

¹⁵«Kaa títat d'ú, ḥu-Síyon †, Buuriigarúu yeema hayi, ya lap cúmbú' -baam.» ††

¹⁶Ga wahtaa íñcaama laakḏa, téelíbéecaa Yéesu ínohséeríi íñaa ca waaree kiwo' ḏa. Wayee ga waa Kooḥ e' Yéesu ndam ga tóohḏa, ḥa níndísuukka íñcaa aaw gari, bínsee ga Kēyítfaa ee ḥa ínohha an íñcaama tóoh laakin gari. ¹⁷Hēéβ ḥuwaa maasohee ga waa Yéesu wo' Lasaa' kimeY' loyaa, ya mílísí' tariḏa, seedi' ussa íñaa ḥa hoteeḏa. ¹⁸En ki' enaa, lak ḥo' ḥiyewin kelohuunun an Yéesu tumín kíntaanaa waama, kēri tah ḥa hayya kihídohnee nari. ¹⁹Fērísíyeenḥaa nak ḥaa wo' ga díkaantiḥa an:

- Dú hotine, d'ú mínoo dara ga, malkat hēéβ ḥuwii ḥii taabukki.

Laakka Gerekcaa waa' see kihot Yéesu
 (Méccēe 16: 21-28)

²⁰Laakeera ḥiGerek ga ḥuwaa hayee Yéerúsaleem, ga feetaa yaawúu' caa, kijaamuk Kooḥḏa. ²¹Ba ka' ta ga Filiip. Filiip yaama dékee Betsaydaa, dēk-kaw ga gohaa Gélílee. Ba wo' ari an:

- Kíyaakii, d'í waaree kihot Yéesu!

²²Filiip ka' ta wo' neeraka Andari. Ba taamba ḥa ḥanak, ḥa wo' neera Yéesu. ²³Yéesu wo' aḥa an:

- Wahtii le' in, wii *Kowukii ḥii* Yah kilaas ga ndamiigariḏa. ²⁴kayoh-kayohḏa mi wo' úuka: binaa kupesoh keen ga kakay, ja kaanndiinaa, ja tesan kupesoh. Wayee binaa ja kaanaa, ja hay kilím towu tiyewin.

²⁵Baa fu keeñuk kipesfunaa, fu hayka kíñak bi taa'. Wayee ḥaa fu líkkii helfu ga kipeskiigaraa doḥ ga éldúnaḏanaa, fu hay naka kites, fu pes bi taa'. ²⁶Baa waa 'too kisúrگا' ukaa, ya taabukattoo, ee daa mi enohḏa, súrگاagoo ḥan Yah da. Ba súrگا' uk garoona Paamboo hayyi ki' on cée'.

Yéesu wo' a ga loo kikaankaagari
 (Méccēe 16: 24-27)

Yéesu tíkka ga an:

²⁷- Diima deñ heliigoo hícucohin. Haa mi wo' an ya? Mi wo' an an: «Paamudii, músalaaroo ga coonucii Yahhoo kidal ga wahtiimane?» Múk! Man kikoo' ga coonucii ga wahtiimaḏa tahhoo kihay. ²⁸Paamudii, eraa teekiigaraa ndam!

Waa ennda ḏa, laakka koonakaa meyoḥ d'ook-Kooḥ, wo' a an:

- Mi erinwa ndam kumēēñí' ee mi haywa ki'e' sis ndam.

²⁹Ga mbooloomaa enee daama ee kelohsee koonakaaḏa, laakka ḥuwaa wo' a an:

- Íñaa íñiñ!

- Búinoo an:

- Malaaka wo' nari!

³⁰Wayee Yéesu wo' aḥa an:

- Enndii haffoo tah koonakuma kikelohuk, wayee d'ú ḥērí tahka kikelohuk.

³¹Diima deñ wahtii éldúna yah ki' atti' ohuḏa le' in. Diimanaa buurii yibóní'yii t'k yah ga éldúnaḏa kaalu ga fooh. ³²Ee mi, binaa mi ḥēwírú, mi tíim kakayfiinaa, mi hay kinook ḥuwii hēéḥḥa, ḥa hay garoo.

³³Yéesu wo' ee íñaama, kiteewoh daa kikaankaagari yah kimanḏa †.

³⁴Mbooloomaa taassari an:

- Dí jan ga Kēyítfaa *Waasiigari* an *Kiristaanii* pesan bi taa'. Kon fu mín na kiwo' an *Kowukii ḥii* jomin kiḥēwírú ka tíim kakayfi? Bii en Kowukii ḥii yaama, ya ḥa?

³⁵Yéesu wo' aḥa an:

- Lee' laatii wii lís ki' en narúu, wayee Yahissii kimaañ. Tídat, waa lee' laatii wii narúu, en ḏanaa wek betoerúu, níus ammbúu. Baa t'ín ga níus ínohoo daa ya aawoh. ³⁶Gēmat ga lee' laatii waa wa wii narúu, en ḏanaa d'ú en ḥiḥo' lee' laati.

Daa Yéesu wo' eeḥa íñaama bi léehí' ta, ya kolukka yaa Yah, ya ḏaakukkaḥa.

† Íñaa Yéesu tumee yaama: hídukoh ga kaanaa Lasaa' bi Yéesu mílísí' tariḏa.
 †† Kayif Ga jamaanaa íñcaama heweḏa, Kayif yēri enee ha' -kaadaa sarahohcaa. Ba falsi bi ga kikaanḏa wala book ḥu-Room níḥa ga kikiliyuk.

‡ Bu-Síyon Teeraa Síyon ee waa' kiwo' dēkaa Yéerúsaleem. †† 12: 15 Sakarí 9: 9. †† Daa kikaanka Yéesu yah kimanḏa waa' kiteewoh daayaa ya daay' san ga kuraanaaḏa.

Yaawúu' caa sagussa kigēm ga Yéesu

³⁷ Kíntaanca Yéesu tum ga fíkií yaawúu' caaŋa, ga daa ca hín kiyewinŋa tóoh, tahhii bi ɓa gēmmba gari. ³⁸ Fodaama, inaa *Isayíi, seldíga-Koohaa* wo'eeda matta. Ya wo' ee an:

«Ha' mudii, ɓii gēm inii ɗu yéegalohŋa ɓa? Ha' mudii teeɓ ɓa dooliigari?» †

³⁹ Ee inaa tah ɓa mĩndii kigēmŋa, *Isayíi* wo'issa ga an:

⁴⁰ «Kooh búumi' ta hascaagaɓa, ya yégsi' ta keeñcaagaɓa, doonaa ɓa hotoo na hasɓa, ee ɓa inohoo ga keeñɓa.»

Kooh tíkka ga an:

En ɗanaa, ɓa súpíto kipeskaagaɓa, mi wéki' ɓa.

⁴¹ *Isayíi* wo' a inaama ndaga lak ya hotin ndamaa Yéesu, ee ya wo' ee inaa aaw gari.

⁴² Wiima sah, lak ga ɓuwaa kuliyyuk ga yaawúu' caaŋa, ɓiyewin gaɓa gēmseera ga Yéesu. Wayee ɓa kaañjii kiseedi' ngémaagaɓa ndaga *Férisiyeeŋca*. ɓa niike kikaalu ga *yaangu-yaawúuraa*⁴³ En ki' enaa, gērēmaa meyoŋ ga ɓo' -súusúus gēñlɓa gērēmaa meyoŋ ga Kooh.

Wo'eencii Yéesu cērī Yah ki'atti' ɓuwii

⁴⁴ Waa ennda ɗa, Yéesu wo' a ga ɗook an:

- ɓaa gēm garoonaa, ya gēmmbii, eemmba garoo ɗoŋ, wayee ya gēm ga ɓaa wossooŋa. ⁴⁵ ɓaa hottoonaa, hotin ɓaa wossooŋa. ⁴⁶ Mi en lee'laat ee mi hayin ɛldúna doonaa ɓeeɓ ɓaa gēm garoonaa ɗeksisoo ga ŋúus. ⁴⁷ ɓaa keloh wo'eenciigoo ee ya ammbiicanaa, enndii mi Yahhi ki'atti'. En ki' enaa, ki'atti' ɛldúna haydohhiroo, wayee mi hay kimúsul ɛldúna. ⁴⁸ ɓaa saŋngoo ee tookkii wo'eenciigoonaa, atti'ohaagari tuukin tek. Yérī en wo'eenii mi jégírohŋa, ee béríinaa ɛldúna túki'anŋa wérī yahhi ki'atti'. ⁴⁹ Ndaga mi wo'ii ga teekkoo wayee Paamudii wossooŋa yérī nakkoo ga kihafci inii mi jom kiwo' na inii mi jom kijégírohŋa. ⁵⁰ Ee wóorindoo hēl an inii ya nahohŋa wérī onohi kipeskaa leehoo taa'ŋa. Kérī tah jégírohiigoo, mi tumwa fodaa daa Paamudii nakkooka kitumŋa.

Yéesu tíssa kotcaa téelɓéecaagari

13 Enee ga besaa balaa Paakaa yaawúu' caa. Yéesu inoheera an wahtaa ya jom kikoloh ɛldúna, ya ɓoyuk ga Paamciŋa le'in. Ya mosee kiwaa' ɓuunci ga ɛldúna ee ya waa' taɓa bi ga daa ya kaanoh.

² Yéesu enee na kicuunfinuk na téelɓéecaagari. Seytaani, lakanaa tumin kumēñi' ga keeñaa Yúdaa Iskariyot, kowukaa Simoŋ, halaat kitoon Yéesu. ³ Yéesu inoheera an ya meyoŋ ga Kooh ee ya Yah kiboyukis gari. Ee ɓan ya inoheera an Kooh, Paamudii tĩkin tóoh ga yahci. ⁴ Fodaama ya kolukka ga cuunfinfaa, ya ɗolla kúltifaagari hanoh ɗookŋa, ya ɓeɓa úuf, pékirukka. ⁵ Léehi' ta ya íffa músú ga kanu, ya yaa tís kotcaa téelɓéecaagari, ee ya yaa moosca na úufaa ya pékirukeeŋa. ⁶ Daa ya le' bi ga Simoŋ-Pee', yaama wo'ari an:

- Fu *Ha' mudii*, fu tísí' too kotciigoone?

⁷ Yéesu loffari an:

- Inii mi tum yii, fu inohoori diimaŋa, wayee fu inohanndi ga inii aaw fíki'ŋa.

⁸ Pee' wo'ari an:

- Kitísi' too kotciigoone? Múk!

Yéesu loffari an:

- Mi tísí' tiiraacanaa, fu boksísoo naroo ga dara.

⁹ Simoŋ-Pee' wo'ari an:

- En ɗanaa Ha' mudii, kaa eem ga kitís kotcii rek, wayee tísaa yahcii na hafii ɓan.

¹⁰ Yéesu wo'ari an:

- ɓaa ɓookkin, soolukkii kitísuk, enndii kotcaa rekaa, ndaga lak ya setin wic. ɗú nak, ɗú setin wayee enndii ɓeeɓpúu. ¹¹ (Yéesu inoheera ɓaa yahhi kitoonŋa, kéri tah ya wo' a an «ɗú setin wayee enndii ɓeeɓpúu.»)

¹² Ga waa ya léehi' taɓa kitísi' kotcaaŋa, ya ekkissa kúltifaagari, ya yugissa kiñam, wo' aɓa an:

- Inii mi tumi' túuŋa, ɗú inohinndine? ¹³ ɗú, ɗú ɓayiroo «jégírohii», ɗú ɓayiroo «Ha' mudii», ee ɗú wo' kayoh ndaga mi yérī. ¹⁴ Kon en lak mi Ha' mudii, mi jégírohii, mi tísí' túu kotaa, ɗú ga kihaffúu, yaa en ɓeeɓ ɓan jomin mooroomci kitísi' kot.

¹⁵ Mi teewinndúu waas, doonaa fodii dii mi tumi' túuŋa ɗú tumŋa ɓan.

¹⁶ Kayoh-kayohŋa mi wo' úuka: súrga wēñoo kilaak solu ha' -kaanci ee ɓaa wosu hen wēñoo kilaak solu ɓaa wossíŋa. ¹⁷ ɗú inohin inaama. Kon binaa ɗú taabukkanaa, ɗú hay kiyewin múu'.

¹⁸ Yéesu wo' a téelɓéecaagari an:

- Enndii ɗú ɓeeɓpúu, ɗú tahhoo kiwo'. Mi inohin ɓuwaa mi tanukŋa. Wayee inii Kéyítfaa wo' yii jomin kilaak: «ɓaa bokee naroo kanuŋa, oninndoo ɓiŋ.» ¹⁹ Mi yii wo' úuka diimaŋa balaa inaama laakaa, en ɗanaa binaa wa laakaa ɗú inoh an «mi en ɓii mi enŋa.»

²⁰ Kayoh-kayohŋa mi wo' úuka: ɓaa fu took ɓaa mi wosŋanaa, fu tookkoo ɓan mi ga kihaffoo. Ee ɓaa fu tookkoonaa, fu took ɓaa wossooŋa ɓan.

²¹ Ga waa Yéesu léehi' ta kiwo' fodaama, keeñci leehha tak, ya wo' a faj an:

- Kayoh-kayohŋa mi wo' úuka: yíinoo garúu hayyoo kitoon.

²² Téelɓéeca ɓaa malakoh, ndaga ɓa inohéerí ɓaa Yéesu wo' naríŋa. ²³ Yíinoo ga téelɓéeca, yaa Yéesu keeñukŋa, lak yaa ga yahaaci.

²⁴ Simoŋ-Pee' kalayyari kiwo' i, ya meekisoh ɓaa Yéesu wo' naríŋa.

²⁵ Téelɓéena tobínukka ga Yéesu, meekissari an:

- Ha' mudii, ɓaama ya ɓa?

²⁶ Yéesu taassari an:

- Mi hay kiñoon Yaak-mbúurú ga ñamahii, ee ɓaa mi eranwaŋa, yérī ya.

Yéesu dalla kiɓeɓ Yaak-mbúuraa, ñoonndawa ga ñamahaa, e' ta Yúdaa, kowukaa Simoŋ Iskariyot. ²⁷ Daa Yúdaa ñam mbúuraa hen rek, Seytaani aassa gari. Yéesu wo' ari an:

- Inum fu Yah kitumŋa, gaawaa ga!

²⁸ (Wayee laakkii yíinoo ga ɓuwaa bokee nari kiñamŋa yaa inoh inaah tah Yéesu wo' ikaŋa. ²⁹ Yúdaa yérī enee ɗaakoh-koparaagaɓa. Kéri tah, laakka téelɓéeca foon an Yéesu wossi kilomnee inaah ɓa sooluk ga hewaa, wala kisarahnee ɓuwaa laakoo daraŋa.) ³⁰ Yúdaa ɓeɓa Yaak-mbúuraa Yéesu ereeríŋa, ya dalla kimey'. Waama lak Kooh hoowin.

Yéesu dígalla apotaa' caa enaama yi' as

³¹ Ga waa Yúdaa meyca, Yéesu wo' a an:

- Diima *Kowukii ɓii* laakin ndam ee ndamii Kooh laakŋa kooroh gari,

³² [ee binaa ndamaa Kooh laakŋa kooroh garinaa], Kooh ɓan hayyi kindam na kihafci ee ya hayka kitum diima diima. ³³ Biy'ay, kitessoo narúu maañsiii. ɗú hayyoo kiraas, wayee inaah mi wo' ee yaawúu' - caaŋa yérī mi wo' úu diima: Dii mi aawŋa, ɗú mínoo da kika'. ³⁴ Diimaŋa, mi dígallúu inii yi' asyii yii: waarohat ga díkaantirúu. Fodii dii mi waa' túuŋa, ɗú ɓan, ɗú jom ɗa kiwaaroh ga díkaantirúu. ³⁵ Binaa ɗú waarohaa, inaama hay kiteeɓ ɓeeɓ an ɗú ɓitélɓéeroo.

Yéesu yéegalohha an Pee' hayyi kitaasuk

(Lúkkaa 22: 31-34; Marka 14: 27-31; Méccée 26: 31-35)

³⁶ Simoŋ-Pee' meekissa Yéesu an:

- Ha' mudii, fu yah gada?

Yéesu taassari an:

- Daa mi en na ki' yahŋa, fu mínooroo da kitaabuk diimaŋa, wayee paaf fíki', fu hayyoo da kitaabuk.

³⁷ Simoŋ-Pee' wo'ari an:

- Ha' mudii, inii tah ya mi mínooraa kitaabuk diimaŋa? Mi tuukin tek ga ki' eroh kumuunkiigoo ndaga fu.

³⁸ Yéesu taassari an:

- Fu tuukin ga ki' eroh kumuungiigaraa ndaga mine? Kayoh-kayohŋa mi wo' aaka: bi siik-pabu koda, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.

Yéesu yérī en wasii ewruk ga Paamudiŋa

Yéesu wo' a téelɓéecaagari an:

14 Kaa jaahli' at! ɗú gēmin ga Kooh, gēmat garoo ɓan. ² Kaan Paamboo yewinin didēkaa'. Ee inaama laakéeríinaa, eneenaa mi wo' oorúu an mi yii Yahhúu kiwaayukŋinee daa ɗú enan. ³ Ee mi ka' mi waayuki' túu ɗekataanaa, mi hay kihayis mi ɓeɓpúu ga ya-haaroo, doonaa daa mi enaa, ɗú ɓan ɗú en da. ⁴ ɗú inohin wasii ewruk ga dii mi yahŋa.

⁵ Toomaa wo'ari an:

Ha' mudii, ɗí inohoo dii fu aawŋa, ɗí mínan na ki' inoh wasii?

⁶ Yéesu taassari an:

- Mi yérī en wasii, mi en kayoh, mi en kipeskii. Ken mínoo kika' ga Paamudii ee koorohhii garoo. ⁷ Enee an ɗú inohinndoonaa, eneenaa ɗú inohin Paamboo ɓan. Diima deŋ ɗú inohinndi ee ɗú hotinndi.

⁸ Filiip wo' a Yéesu an:

- Ha' mudii, teewarí Paamudii ee inaama hayyi kidooy.

⁹ Yéesu taassari an:

† Wo'eeniima, *seldíga-Koohaa* wo' wa ga *Isayíi* 53: 1.

†† 13: 18 *Kaŋca* 41: 10.

- Mi enin narúu yiméēñí', ee bi wati Filiip, fu inohoorone? Baa hotinndoonaa, hotin Paamudii. Kon iníi tah ya fu wo' an: «Teewarí Paamudii?»¹⁰ Fu gëmmbii an mi yii ga Paamudii ee Paamudii yii garoone? Wo'eencii mi wo'úuɗa meyoohii garoo. Wayee Paamudii ðék garooɗa, yëri tum lëgyiigari.¹¹ Mi wo'úu man: mi yii ga Paamudii ee Paamudii yii garoonaa, gëmattoo. Luu enndii dara, ðú gëm sah ndaga tumeencii ðú hotɗa.

¹²Kayoh-kayohɗa mi wo'úuka, ðaa gëm garoonaa, ya ðan hay kimín kitum iníi mi tumiɗa, ya hay kitum sah caa wëñɗa, ndaga mi yii Yah ga Paamudii.¹³ Ee ðéeb ináa ðú kím ga teekiigoonaa mi hayyi kitum, en ɗanaa Kowukii teewoh ndamii Paamudii laakɗa.¹⁴ Binaa ðú kímboo yen ga teekoonaa, mi tummbi.

Yéesu dígohha Helaa yisela'í' yaa

Yéesu wo' a tēelbēecaagari an:

¹⁵- Binaa ðú waa'toonaa, ðú hay kitaabuk iníi mi nakoh kitumɗa.¹⁶ Ee mi, mi hay kíkím Paamudii ya onndúu ðo' yiliis yaa amɗohanndúu, yaa enan narúu bi taa'.¹⁷ Baa yaama, yëri en Helaa yisela'í' yaa teewohii kayohɗa. 'Bu-eldúna mĩnoori kite', ndaga ða mĩnoori kihot, ee ða inohoori. Wayee ðú, ðú inohinndi, ndaga ya ðék narúu ee ya yii garúu bi taa'.

¹⁸Mi foñanndiirúu fodii tubaayu, mi hay kiboyukis garúu.¹⁹ Tesin ga jutuut ðu-eldúna hotsanndiiroo, wayee ðú, ðú hayyoo kihot, ndaga mi yii pes ee ðú ðan ðú hay kipes.²⁰ Besaama le' bēriinaa, ðú hay ki' inoh an mi yii ga Paamboo, ðú inoh an ðú ðii garoo ee ðan mi yii garúu.²¹ Baa waarinndoo yëri en ðaa am ináa mi nakoh ee taabukiwaɗa. 'Baa waa'toonaa, Paamboo hayyi kiwaa', mi ðan, mi hayyi kiwaa', ee mi teewoh haffoo gari.

²²Yúdaa, ee bokkii na Yúdaa Iskariyot, wo' ari an:

- Ha' mudii, mĩn na ki' en an fu Yah kiteewoh haffu garí ðí hañngí, ee an fu Yahhii kiteewokoh haffuu ga ðu-eldúna tooh?

²³Yéesu taassari an:

- Binaa ðo' waa'toonaa, hay ki'am ga keeñci ináa mi wo'. Ee Paamboo hayyi kiwaa', mi na Paamboo ðí hay gari ee ðí ðék ga kaanci.²⁴ Baa waa'tiiroo, aboo ináa mi wo'. Ee iníi ðú keloh mi wo' yii meyoohii garoo wayee meyooh ga Paamudii wosooɗa.

²⁵Mi wo' inndúu inuma, waa mi yii lís narúu ki'en.²⁶ Lēehíraa, ðaa Yahhúu ki'amɗoh ee yëri en Helaa yisela'í' yaa Paamboo Yah kiwosoh ga teekiigooɗa hayyuu kijégi' tooh ee ya hayyuu kiníndis tooh ináa mi wo' eerúuɗa.²⁷ Mi yii foñi' túu jam. Jamiigoo wëri mi onndúu. Mi onndiirúuwa fodii ðii ðu-eldúna onohiwaɗa, kaa léyat ee kaa niikat.²⁸ ðú kelohin mi wo' inndúu an: «Mi yii Yah ee mi hay kiboyukis garúu.» Binaa ðú waareeroonaa, ðú neɓluk ga ðii mi en na ki'yah ga Paamudiiɗa, ndaga Paamudii yëri wēñnjoo kiyak.²⁹ Mi wo' inndúuka diimaɗa, balaa ináa laakaa. En ɗanaa ca laak bēriinaa, ðú gëmmboo.³⁰ Saawalloo narúu hoo' sanndii ndaga sépí' í' -ga-nofii, yii tük yahci ga ðeldúnaɗa, yii hay. En ki' enaa, ya mĩnoo dara garoo.³¹ Wayee mi tum fodii ðii ya nakkoo kitumɗa. En ɗanaa, ðu-eldúna mĩn ki' inoh an mi keeñukin Paamudii, Kolkat, ðu meyoohat ðii, ðu yee!

Kedik na toytaagari

Yéesu tíkka ga an:

- Mi yëri en kedik-biĩnkii kukayohkii, ee Paamboo yëri en yii

15 lĩni kedik-biĩnkiiɗa.² Koykaa jok garoo, ee lĩmbii tooh, ya hayka kígú'. Wayee koykaa lĩm towaa, ya hayka kipaas bi set doonaa ka wēñ ɗa kilím.³ ðú nak, ðú sétirunun haat ndaga iníi mi jégg' túuɗa.⁴ Enat naroo wĩnoo fodii ðii mi en narúu wĩnooɗa. Fodaa daa koy kedik, ka jokukii ga kedikkaa, ka hañka ðoñ, ka mĩnoo kilím towuɗa, ðú ðan, ðú madan fodaama binaa ðú enndii wĩnoo naroonaa.

⁵Mi yëri en kedik-biĩnkii, ðú ðëri en toytii. Baa en wĩnoo naroo ee mi en wĩnoo nariɗa man na kedikkaa lĩm towu tiyewin; wayee ðú enndii naroonaa ðú mĩnoo dara kitum.⁶ Baa enndii naroo wĩnoonaa, hay kijafu ga foh fodii toy tiyowuu, ta súb. Lēehíraa, ta nēgirohu, ta jafu ga kiwii, ta aaw kitak.⁷ Binaa ðú en wĩnoo naroo ee wo'eenciigoo yéggis ga ðuuyúunaa, kĩmat ináa neɓpúu, ðú hayyi ki'onu.⁸ Ináa en ndam ga Paambooɗa wëri en an ðú man na kedikkaa lĩm towu tiyewin ee ináa yëri teewohan an ðú bitēelbēeroo.⁹ Fodaa daa Paamboo waa'tooɗa, mi ðan mi waa'túuɗa. ðékat ga kiwaarohkii mi teeɓpúuɗa.¹⁰ Binaa ðú am iníi mi nakkúuɗanaa, ðú hay kidék ga kiwaarohkii mi teeɓpúuɗa, fodaa daa mi abee ináa Paamboo nakeeroo ee mi yii ðékka ga kiwaarohkii ya teeɓpooɗa.

¹¹Mi wo'úu ináa ináa doonaa keeñ-soosii en narooɗa en garúu ee ðú líif na keeñ-soos.¹² Iníi yii yëri mi nakkúu: Waarohat ga ðikaantirúu fodii ðii mi waa'túuɗa.¹³ Laakkii kiwaarohkaa yak bi le' ga ki' onoh kumunfu ndaga ðifiliifu.¹⁴ ðú ðifiliiroo binaa ðú tum iníi mi

nakkúuɗanaa.¹⁵ Mi ðaysisoorúu ga teekii súrga, ndaga súrga inohoo dara ga ináa ha' -kaanci tumi. Mi ðayyúu ga teekii filii, ndaga mi oninndúu ki' inoh ðéeb ináa mi ðewoh ga Paambooɗa.¹⁶ Enndii ðú ðëri tanndoo, wayee mi, mi tanndúu. Mi fallarúu, mi wossarúu ðú ka' ee ðú tum fodii kedikkaa lĩm towu, towutaa leehoo. Këri tahan bi ðéeb ináa ðú kím Paamudii ga teekiigoonaa, ya hayyúuri ki'on.¹⁷ Iníi mi nakkúuɗa yëri en kiwaaroh ga ðikaantirúu.

'Bu-eldúna hay kisagu ðuwaaw gëm ga Yéesuɗa

¹⁸Yéesu tíkka ga an:

- Binaa ðu-eldúna sagussúunaa, inohat an ða saginndoo balaa ðú-
naa.¹⁹ Enee an ðú bok ga ðeldúnanaa, eneena ðeldúna hayyúu kiwaa' ndaga ya waarin ináa en yuuci. Wayee ðú, ðú bokkii ga ðeldúna. Mi, mi tanukinndúu ga ðuuyúu. Këri tah ðu-eldúna sañngúu.²⁰ Nĩndisukat iníi mi wo' eerúuɗa: «Súrga wēñoo kilaak solu ha' -kaanci». En an mi, ða hatalinndoo ga kipesaa, ðú ðan, ða hayyúu kihatal ga kipes. En an ða abin iníi mi jégirohɗanaa, ða hay ki'am ináa ðú Yahhii kijégi' ɗa ðan.²¹ Mi hay kitah, ða tikkúu ináa tooh ndaga ða inohoo ðii wosooɗa.²² Enee an mi hayyii, enee an mi wo' i' naɓanaa, eneena baakaa' tikkoo gaɓa. Wayee diima, baakaa' ciigaɓa laakoo lay.²³ Baa sañngoonaa, sagin Paamboo ðan.²⁴ Enee an mi tummbii ga ðuuyúu ináa ken mosoo kitumaa, eneena ða, baakaa' tikkoo gaɓa. Wayee di-
ima, ða hotin iníi mi tumɗa, ee ða saginndii, mi na Paamboo.²⁵ Wayee ináa laakin ee fodaama iníi yii bídu ga Kēyítfaa Waasaa Mōyísɗa matin: «Ba saginndoo ee ða tikkii ga fen.»

²⁶Mi hayyúu kiwosoh ga teekii Paamudii ðaa amɗohanndúu. Yëri en Helaa teewohii kayoh ee kúlkoh ga Paamudiiɗa. Ya hayaa, ya hay kiseedi' ináa aaw garoo.²⁷ Ee ðú ðan, ðú hay ki' en sediroo ndaga ðú eene naroo aboh ga dalaaraa.

Yéesu tíkissa ga an:

16 - Mi wo' inndúu inuma doonaa ðú foñoo ngēmiigaru.² ðú hay kikaalu ga jaanguciigaru. Ee sah wahtu waa hay, waa ðuwaaw apanndúuɗa foonan an ða en na kijaamuk Kooh ga ináa.³ Ináa ða hayyi kitum ndaga ða inohoo ken garí, enndii mi enndii Paamudii.⁴ Mi wo'úu inuma diima doonaa wahtaama le'aa, ðú nĩndisuk an mi wo' eerarúuka.

Ináa Helaa yisela'í' yaa Yah kitumɗa

Yéesu ðaatta ga wo' a tēelbēecaagari an:

- Inuma mi wo' iirúuri ga wii ðú dal narooɗa ndaga lak mi eene narúu.⁵ Diimaɗa mi yii Yah ga ðaa wosooɗa ee yĩnoo garúu meekissiroo an: «fu yah gada?».⁶ Keeñjũu leehin tak ndaga iníi mi yéegallúuɗa.⁷ Moona mi wo'úu kayoh: ináa gën garúu wëri en mi ka'. En ki' enaa, mi ka' tiinaa, ðaa Yahhúu ki'amɗohɗa hayoo. Wayee binaa mi karaa nak, mi hayyúuri kiwosoh.⁸ Ee binaa ya hayaa, ya hay kibúl ðu-eldúna ga ináa en baakaa', ga ináa en kijúb na ga ináa en ki' atti'kaa Koohɗa.⁹ Ya hayɗa kibúl ga an ða ðaa ga baakaa' wiyaaak ndaga ðii ða gëmbii garooɗa.¹⁰ Ya hayɗa kibúl ga an mi ðo' yijúwí' ndaga ðii mi yii Yah ga Paamudii ee ðú hotsanndiirooɗa.¹¹ Ya hayɗa kibúl ga an Kooh yëri laak ki'atti' ndaga ga ðii yii tük yah ga ðeldúna atti'uunun kumēñí' ɗa.

¹²Mi lís kitesoh enaama ciyewin caa mi jommbúu kiwo', wayee ðú hatinooɗa diima.¹³ Binaa Helaa teewohii kayohɗa hayaa, ya hayyúu kiníi' ga tooh ináa en kayoh. En ki' enaa, ináa ya Yah kiwo'ɗa meyoohandii gari, wayee ya wo' annndúu ðéeb ináa ya keloh ga Paamudiiɗa ee ya hayyúu kiyéegal ináa Yah kilaak ga fikiiɗa.¹⁴ Ya hay kiteewoh ndamii mi laakɗa ndaga ya ðewan ga ináa mi laak, ya yéegallúuri.¹⁵ ðéeb ináa Paamudii laak, yuuroo. Këri tah mi wo'úu an Helaa yisela'í' yaa ðewan ga ináa mi laak, ya yéegallúuri.

Keeñcaaw tēelbēecaaw hay kileeh ee ca hay kimēñjoh kisoos

¹⁶Yéesu wo'issa tēelbēecaagari an:

- Tesin ga jutuut ðú hotsanndiiroo, ee tík ga jutuutaa ðú hayyoo kihotis.

¹⁷Ga tēelbēecaagari, laakka ðaa dalu kiwo' ga ðikaantiɗa an:

- Ya waa'tuu ya kiwo' duma an: «Tessin ga jutuut ðú hotsanndiiroo ee tík ga jutuutaa ðú hayyoo kihotis?» Ee ðan ya wo' in an: «Mi yii Yah ga Paamudii.»¹⁸ Ba tíkissa ga an:

«Jutuutaa ya wo' waama, wa ya? Iníi ya waa' kiwo' ɗa daal ðo' inohoori.»

¹⁹Yéesu inohha an ða waa'ti kimeekis, ya wo' aɓa an:

- ðú ðii meekisoh ga ðikaantirúu kiwaa' ki' inoh iníi mi wo' an: «Tessin ga jutuut ðú hotsanndiiroo ee tík ga jutuutaa ðú hayyoo kihotis.»²⁰ Kayoh-kayohɗa mi wo'úuka, ðú hay kikoduk, ðú fiipohi, wayee

† Jaanguciigaru Yéesu wo' jaangu-yaawúu' caa waama.

bu-eldúna yah kinebluku. Dú, keeñjúu hay kileeh tak, wayee keeñ-leehaama hay kisúpituk keeñ-soos. ²¹Beti en na kilaak kowaa keeñci leehi hen tak ndaga lak wahtu ki'en ga coonu le'in gari. Wayee binaa ya laak kowaa, ya dal ki'aluk mesiklaataca ndaga lak keeñci soosin ga daa ya haydohin bo'-súusúus ールドナ. ²²Dú ban, dii dú enaa dii waticfa, keeñjúu leehin tak, wayee mi hayyúu kihotis, ee béríinaa, keeñjúu hay kisoos sef. Keeñ-soosaama, ken minanndiwa kinaas garúu.

²³Besaama hay béríinaa, dú meekisissooroo dara. Kayoh-kayohda mi wo'úuka, béeb ínaa dú kím Paamudii ga teekiigoonaa, ya hayyúuri ki'on. ²⁴Bi diima, dú kíimmbii dara ga teekiigoo. Kíimat ee dú hay ki'onu, en d'anaa dú líf in keeñ-soos.

Yéesu laakin ndam ga dook ールドナ

Léehi'ta Yéesu wo'a téelbéecaa an:

²⁵ - Íncuma tóhca mi wo'úuca ga liiwuk. Wahtu waa hay, waa mi wo'sannndii narúu ga liiwuk, wayee mi yah narúu kiwo' bi lee' lañ ga ínaa aaw ga Paamudii. ²⁶Besaama hay béríinaa, dú yah kikím Paamudii ga teekiigoo. Ee mi wo'iirúu man mi yahhúu kikími' Paamudii. ²⁷En ki' enaa, Paamudii ga kihafci waarinndúu ndaga dú waarinndoo ee dú gémín an mi meyo h gari. ²⁸Mi meyo h ga Paamudii mi hayin ールドナ. Diima da, mi yii meyo h ールドナ, mi yee ga Paamudii.

²⁹Téelbéecaagari dallari kiwo' an:

- Malka, fu yii wo' narí bi lee' kímma, diima fu liiwukissii. ³⁰Dí hotin kímma an soolukkii fu meekisu ínaa bo'-súusúus halaat ga helci. En ki' enaa, fu inohin ínaa en tóoh. Kérí tah dí gémín an fu meyo h ga Kooh.

³¹Yéesu taassa ba an:

- Kon dú gémín kimmame? ³²Wahtii deeyin, ee wa weema sah, wii dú yah kitasaarukoh, yaa en béeb yee ga kotci, dú foñnjoo hañngoo. Wayee mi tessii hañngoo ndaga Paamudii yii naroo. ³³Mi wo'inndúu ínuma doonaa dú laak jamaa meyo h garoo. Dú hay kilaak coonu ciyaak ga ールドナ, wayee guu'guulukat ndaga mi laakin ndam ga dook ールドナ.

Yéesu kíimmba Kooh

Ga waa Yéesu léehi'ta kiwo' fodaama, ya taaginukka dook-

17 Kooh, ya wo'a an:

- Paamudii wahtii le'in. Teewohaa ndamii Kowukiigaraa, en d'anaa Kowukii ban teewoh ndamiigaraa. ²Ndaga fu oninndi dooli ga dook buwii béebba, doonaa béeb buwii fu tik ga yahci da ya onba kipeskaa leehoo taa' da. ³Kipeskaa leehoo taa' da kéri en an ba inohhaa, fu yii fu doñ fu en Koohyii yukayohyíida ee ba inoh Yéesu Kiristaa, yii fu wosda. ⁴Mi teewohin ndamiigaraa ga ールドナ, ee mi léehín légyéaa fu ereeroo kitumda. ⁵Diima da nak, Paamudii, eraaroo ndam ga yahaafu, waa mi laakee ga yahaafu lakanaa ールドナ sakussii duumda.

Yéesu kíimi'ta téelbéecaagari Kooh

Yéesu tíkka ga an:

⁶-Buwii fu bewoh ga bu-eldúna, fu tíkka ba ga yahhooda, mi inohlukohinba teekiigaraa. Ba enee buufu, fu tíkka ba ga yahhoo, ee ba abin wo'eenfu. ⁷Ba inohin diima an ínaa fu oninndoo tóoh meyo h garaa. ⁸Wo'eenca fu ereerooda, en ki' enaa mi erinba ee ba te'inca. Wóorinba piñ an mi kúlkoh garaa ee ba gémín an fu yéri wosoo.

⁹Mi kíimi' ba. Mi kíimi'tii bu-eldúna, wayee mi kíimi' buwii fu tik ga yahhooda, ndaga buufu. ¹⁰Béeb ínaa mi laak, yuufu ee béeb ínaa fu laak, yuuroo, ee ndamii mi laakda hotukin ga ba. ¹¹Mi bokissii ga bu-eldúna, wayee ba, ba bii ga ールドナ, ee mi, mi yii hay garaa. Paamudii yisela'í' yii, somaa ba na doolum teekumgaraa, wum fu e'tooda, doonaa ba en wínoo fodii dii mi naraa dú en wínooda. ¹²Ga waa mi en na ba ga ールドナ, mi someeba na dooliigoo en ga teekiigaraada, teekii fu onndooda. Mi nírin buwii fu onndooda ee yínoo ga ba múuy'cii, enndii yaa jomee kisan'ku' d'anaa. Fodaama ínaa Kéyítfaa wo'eeda matta. ¹³Ee diima da, mi yii boyuk garaa. Íncuma mi wo'ca, waa mi yii líf ki' en ga ールドナ, doonaa mi líf'í' ba na keeñ wisóosi', wii meyo h garooda.

¹⁴Mi erinba wo'eenciigaraa ee bu-eldúna saguununba, ndaga ba bokkii ga ールドナ, fodii dii mi ban mi bokkii ga ールドナ. ¹⁵Mi kíimmbi-iraa fu bewohba ールドナ, wayee mi kíimmbaa fu músal'ba ga Seytaani. ¹⁶Ba bokkii ga ールドナ fodii dii mi ban, mi bokkii ga ールドナ. ¹⁷Sokaa kayohfigaraa ga keeñciigaba doonaa ba eroh hafba garaa. Wo'eeniigaraa wéri en kayoh. ¹⁸Fodii dii fu woseeroo ga ールドナ, mi ban mi wosba fodaama. ¹⁹Béri tah mi eroh haffoo garaa bi matin sék, doonaa ba eroh hafba garaa ndaga kayohfi.

²⁰Mi kíimi'tii doñ téelbéeciigoo wati, wayee mi kíim'ín ban bi ga buwaa yah garoo kigém ndaga wo'eencaagaba da. ²¹Paamudii, mi kíim doonaa béeb en wínoo. Ba enat wínoo naruu fodii dii fu en wínoo naroo ee mi en wínoo naraada. Ba enat wínoo doonaa bu-eldúna gém an fu yéri wosoo. ²²Mi erinba ndamii fu e'tooda, doonaa ba en wínoo

fodii dii dú en wínooda. ²³Mi en ga duuy'ba fodii dii fu en ga duuy-cooda, doonaa ba en wínoo señis, en d'anaa bu-eldúna inoh an fu yéri wosoo ee fu waarinba fodii dii fu waa'tooda.

²⁴Paamudii, mi waa' daa mi yahda, buwii fu onndooda, ba en daa-ban naroo, en d'anaa ba hot ndamii mi laakda, wii fu e'tooda. Nda-ga fu waarinndoo balaa ールドナ sakunaa. ²⁵Paamudii, fu yii fu júwindá, bu-eldúna inohsoora, wayee mi, mi inohinndaa. 'Buwii bii nak inohu-unun an fu yéri wosoo. ²⁶Mi oninba ki' inohhaa ee mi hayyaa ki'baat ki' inohlukoh ga ba, en d'anaa, kiwaa' kiigaraa narooda le' bi ga ba ee mi ga kihaffoo, mi en ga duuy'ba.

Yéesu abussa

(Méccée 26: 47-56; Marka 14: 43-50; Lúkkaa 22: 47-53)

18 Yéesu kíimmba Kooh fodaama bi ya léehi'ta, ya koolukka na téelbéecaagari, ba ka'ta bakaa hulúwaa Sederon hanoh gaada.

Daama laakeera yoon-déera en da, ya aassa da na téelbéecaa-gari. ²Yúdaa ban, yaa yahhi kitoonda lak inohin dekataama ndaga Yéesu yewineera kika' daama, ya na téelbéecaagari. ³Yúdaa nak ka'ta da, taam na bisoldaa' na b'ibo' ga buwaa watuki ga *Kaanfaa Kooh* da, ba sarahohcaa na *Ferisiyeen'ca* ebilee ba taam narida. Ba bayya ga yahba lúsee-kiwii, lampu, na kala. ⁴Lak Yéesu inohin ínaa yahhi kida'la, ya hídhoneera na ba, meekissa ba an:

- Dú raas ba?

⁵Ba taassari an:

- Dí raas Yéesu Nasareet!

Yéesu wo'a ba an:

- Mi yéri en ' Yéesu!

Wiima lak Yúdaa yii toon Yéesu da, yeema tuukka ban na soldaa' cii.

⁶Daa Yéesu wo'eeda an «Mi yéri», ba sooffa fenoo, keenussa kakay.

⁷Yéesu meekisissa ba an:

- Dú raas ba?

Ba taassa an:

- Dí raas Yéesu Nasareet!

⁸Yéesu wo'a ba an:

- Mi wo'inndúu an mi yéri. En lak dú raasonaa ísat buwii bii ba yee.

⁹Ínaama laakka ee fodaama ínaa Yéesu wo'eeda matta. Ya wo'ee an: «Buba, yínoo ga buwii fu tik ga yahhooda san'ku' ii.» ¹⁰Simon-Pee', lak bayin kala, ya dollafa, típpafa súrgaa *ha'-kaadaa sarahohcaa*, gú'ta nofaa ínaaba. Súrgaama teeksee Malkus. ¹¹Yéesu dalla kiwo' Pee' an:

- Íkaa kalabfiigaraa ga huwii. Kaas-coonii Paamudii e'tooda mi jommbiwa ki' an hene?

Yéesu bayussa kaan Aan

¹²Waa ennda da, soldaa' caa na yaa kuliyuk ga ba da na buwaa yaawúu' caa watuki *Kaanfaa Kooh* da, abussa Yéesu, pokussari. ¹³Ba de'epari kibay kaan Aan. Aan yaama yéri en payam Kayif. Kayif nak, kísci laakki lak yéri en *ha'-kaadaa sarahohcaa*. ¹⁴Kayif yaama nak, yéri onee yaawúu' caa hel, wo'a ba an ínaa gendá yéri en an bo' yínoo kani' béeb kúlkii.

Pee' taasukka Yéesu

(Méccée 26: 69-70; Marka 14: 66-68; Lúkkaa 22: 55-57)

¹⁵Simon-Pee' na bo' yiliis ga téelbéecaa taabukussa Yéesu. Téelbéec-naama, *ha'-kaadaa sarahohcaa* inoheerari kéri tah ya mínnda ki'aas na Yéesu hetaa kaanfaa ha'-kaadaa sarahohcaa. ¹⁶Wayee Pee' tessa ga foh ga yahaa hal-kaadaa. Waa ennda da, téelbéecanaama ha'-kaadaa sarahohcaa inohinda, me'ca, ka'ta ga betifaa tuukee daama kiwatuk hal-kaadaada, ya saawalla nari, ya ekka Pee' duuy'. ¹⁷Súrgaa yibetiyaa yaa-ma tuukee kiwatuk hal-kaadaada dalla kimeekis Pee' an:

- Fu ban, fu bokkii ga téelbéecii bii yiine?

Pee' taassari an:

- Ó'oo, mi bokkii ga de!

¹⁸Wiima lak Kooh soosin, kéri tah súrgaca na buwaa watuki *Kaanfaa Kooh* ensee daama da fetussa kiwii, ba yoonuk. Pee' enee daama na ba, yaa yoonuk ban.

Ha'-kaadaa sarahohcaa meekissa Yéesu

(Méccée 26: 59-66; Marka 14: 55-64; Lúkkaa 22: 66-71)

¹⁹*Ha'-kaadaa sarahohcaa* meekissa Yéesu ga loo téelbéecaagari na ga loo jégtrohaagari.

† Mi yéri en Diima, Yéesu eroh teekaa Kooh, Elohím. Malkat 8: 24, 56.

†† Aan yéri enee ha'-kaadaa sarahohcaa balaa Kayif Dewanaa. Kéri tah ya líssa ki' onu cée' ga ínaama.

²⁰ Yéesu taassari an:

- Mi wo' ee hen ga fikíi béeb. Besoo bes mi jégírohee ga dúuy jaangu-yaawúu' caa na ga dúuy Kaanfaa Kooh, ga daa yaawúu' caa béeb hídohohseeda. Mi mosoo kidaakuk mi wo' yen. ²¹ Kon fu meekisoo ya ga ináama? Meekisaa búwaa súkúrukeeroofa ináa mi wo' daafa. Ba ga kihafba, ba inohin dijófi' ináa mi, mi wo' da.

²² Daa Yéesu wo' ee ináama, yínoo ga búwaa watuki Kaanfaa Kooh ee ensee daamaafa lengari pa', wo' ari an:

- Fu lofan sarahohii yiyaakyii fodumane?

²³ Yéesu taassari an:

- En lak wo' eeniigoo júbpiinaa, wo' aa ináa júbpii ga da. Wayee en an iníi mi wo' da júwinaa fu feekohhoo ya?

²⁴ Waa ennda da, Aan nakohha Yéesu bayu, na banca ga yahca, ga Kayif, ha' -kaadaa sarahohca.

Pee' taasukissa Yéesu

²⁵ Wiima lak Simon-Pee' yii lís diima, yii yoonuk, laakka ba wo' i an:

- Fu ban, fu bokkii ga téelbéecaa ba yaamane?

Wayee Pee' taasukka an:

- Múk, mi bokkii ga.

²⁶ Wiima ban, ga súrgacaa ha' -kaadaa sarahohca, laakka ga yínoo ee bokoh na ba Pee' gúree nofaafa. Ya wo' a Pee' an:

- Mi hotéeríraa nari ga dúuy yoon-déaane?

²⁷ Pee' dalla kitaasukis. Ya yaa léehi' kiwo' rek, laakka siik-pabaa kon.

Yéesu bayussa ga fikíi Pílaat

(Méccée 27: 1-2,11-14; Marka 15: 1-5; Lúkkaa 23: 1-5)

²⁸ Léehi' ta, búwaa kuliyuk ga yaawúu' caa da bewohussa Yéesu ga Kayif, ba bayyari kaanfaa gúwerné' bu-Room. Enee ga kím cuut. Ba ga kihafba, ba aassii dúuy kaanfaa doonaa, ga ináa baahaaga ba nako-hda, ba líiwoo ee ba mín kibok ga hewaa feetaa Paakaaga ba. ²⁹ Ináama tah. Pílaat, gúwernéeraa nammba kimey' ga ba fooh, meekisaba an:

- Bii yii, iníi dú yabohhida, ya ya?

³⁰ Ba taassari an:

- Ya enéeríi tumoh-kofeelaa, dí haydohoori garaa.

³¹ Pílaat wo' a ba an:

- Bayatti, dú atti' i na kihaffúu, ga dii Waasiigarúu nakohda.

Wayee yaawúu' caa loffari an:

- Dí onussii ki' atti' bo' kikaan!

³² Ináama laakka ee fodaama ináa Yéesu wo' ee ga loo daa kikaankaa-gari yah kimanda jomee da kilaak. Ya yéegalohee daa kikaankaa-gari yah kimanda. ³³ Waa ennda da, Pílaat boyukka dúuy kaanfaa, ya bay-lukka Yéesu. Ya meekissari an:

- An fu yéri en buurii yaawúu' ciine?

³⁴ Yéesu taassari an:

- Inum fu wo' yuma, fu yéri halaati' haffu kanoo di bo' bíliis béri wo' aaka garoo?

³⁵ Pílaat loffari an:

- Mine, mi nam ki' en yaawúure? Heetiigaraa na sarahohcii biyaakbaa béri kalaami' aa garoo. Fu, fu tum ya?

³⁶ Yéesu taassari an:

- Nguuriigoo enndii nguu' éldúnanii wii. Binaa nguuriigoo enee nguu' éldúnanii wiinaa, eneenaa súrgaciigoo hay kiheñohu doonaa mi tik-soo ga yah búwii kuliyuk ga yaawúu' ciida. Wayee ó'óo, nguuriigoo enndii nguu' dii, ga éldúna.

³⁷ Pílaat dallari kimeekis an:

- Kon fu iníi buu'?

Yéesu taassari an:

- Fu yii wo' ka: mi iníi buu'. Ee iníi tahhoo kilímu ee mi hayin éldú-na da wéri en kiseedi' kayohfii. Béeb ba bokin ga kayohfii, súkúruk wo' eenndoo.

³⁸ Pílaat wo' ari an:

- Kayoh, fa ya?

Yéesu atti' ussa kikaan

(Méccée 27: 15-31; Marka 15: 6-20; Lúkkaa 23: 13-25)

Waa ennda da, Pílaat meyissa ga yaawúu' caa ga fooh, ya wo' a ba an:

- Mi ga kihaffoo, mi hottii ga bii yii enaama yínoo yaa cal ki' atti' u kikaan. ³⁹ Diima nak, waa enin baah garúu, ga hew Paakaa en béeb mi légsi' túu bo' yínoo ga kasu, dú waa' mi légsi' túu buurii yaawúu' ciine?

⁴⁰ Daama, ba enissa kifip didóoli' an:

- Ó'óo, hanat ki' en yuma, dí waa' Barabaas!

Barabaas yaama enee tumoh-kofeel yiyaak.

Waa ennda da, Pílaat nakohha Yéesu bewu, ya bayu, ya rípu na ngee'. ² Soldaa' caa tíki' ta Yéesu ga haffa ináa man na fodii baanu-buu' ee terohu na lúp. Ba ekkari kúlti fiyo' oh' ¹ cor. ³ Ba deeyca garinaa, ba kēñdri an:

- Pesa, buurii yaawúu' cii!

Tikka ga ba ba feekki.

⁴ Pílaat meyissa fooh, wo' a yaawúu' caa an:

- Súkúruk! Mi hayyúuri kihaydohi fooh doonaa dú inoh an mi hottii ga bii yii enaama yínoo yaa cal ki' atti' u kikaan.

⁵ Yéesu dalla kimey' fooh, bayin ga haffa baanaa hēwrohu na lúp da ee ya ekukin kúltifaa fiyo' ohfaa. Pílaat wo' a ba an:

- Buum yooma!

⁶ Ee daa sarahohca biyaakbaa na búwaa watuki Kaanfaa Kooh hotee Yéesu rek, ba ba fiip an:

- Daayaari ga kuraa! Daayaari ga kuraa!

Pílaat taassa ba an:

- Bayatti, dú daay'ci ga kuraa na kihaffúu, ndaga mi, mi hottii gari enaama yínoo yaa cal ya atti' u kikaan.

⁷ Yaawúu' caa loffari an:

- Dí, dí laakin waas, ee ga ináa waasiima nakohda, ya jom ki' apu hen ndaga ya tik hafci Kowu Kooh.

⁸ Daa Pílaat kelohee wo' enca caama, ya wēñja da kitít. ⁹ Ya boyukka dúuy kaanfaa, ya meekissa Yéesu an:

- Fu kúlkoh gada?

Wayee Yéesu taassiiri hen sah.

¹⁰ Waa ennda da, Pílaat wo' ari an:

- Fu sañ naroo kiwo' e? Hanaa fu inohoo an mi míninndaa ki' iis fu yee, ee ban mi míninndaa kidaay' luk ga kuraa?

¹¹ Yéesu taassari an:

- Fu mínalooroo dara enndii an Kooh yéri onndaakanaa. Kéri tah ba tikoo ga yahfuda yéri wēñjaa kiyéki' baakaa'.

¹² Ga dekataama, Pílaat yaa heel ki' iis Yéesu, wayee yaawúu' caa ba fiip didóoli' an:

- Binaa fu iis bii yii rekaa fu enndii filiimun buu' Sesaa'. Baa tik hafci buu' béeb, lak sagohin na buu' Sesaa'.

¹³ Daa Pílaat kelohee wo' encaama, ya meydohha Yéesu fooh, ya yungga ga bagaa ya yugohi ki' atti' da, ga dekataa tawahu na atoh ciyaak ee wo' si ga ki' Ebéré "Gabata" ff. ¹⁴ Besaa béri enee besaa goonataa Paakaa yaawúu' caa, ee enee ga bak mídi. Pílaat wo' a yaawúu' caa an:

- Buurumgarúu yooma!

¹⁵ Wayee ba fiip didóoli' an:

- Ya kaanat, ya kaanat! Daayaari ga kuraa!

Pílaat wo' a ba an:

- Buuriigarúu, mi daayatti ga kuraane?

Sarahohca biyaakbaa taasussa Pílaat an:

- Dí laak buu' yínoo kep ee yéri en buu' Sesaa'.

¹⁶ Waa ennda da, Pílaat tikka Yéesu ga yahda ba daay' neeri ga kuraa.

Yéesu daayussa ga kuraa

(Méccée 27: 32-44; Marka 15: 21-32; Lúkkaa 23: 26-43)

Soldaa' caa abussa Yéesu ba ba yah nari. ¹⁷ Yéesu koorukka kuraanaagari na kihafci, meyca teeraa kiy'ah dekataa teeku Loon-haf ee wéri en ga ki' Ebéré Golgotaa. ¹⁸ Daama soldaa' caa daayussa Yéesu ga kuraanaa. Ba daayca ban bo' banak bíliis ga yahaaci, yaa en béeb ga Kura: yii hanohhari yah-ñaam, yínoo hanohhari yah-sen. Yéesu ennda ga le' naa.

¹⁹ Pílaat binlukka yen ga kuhaanga, ja daayussa ga dook kuraanaa Yéesu. Iníi yii yéri binsee ga: «Yéesu Nasareet, buurii yaawúu' cii.»

²⁰ Ináa bídu ga kuhaangakaa da, yaawúu' biyewin jagussawa ndaga dekataa waama Yéesu daayohu ga kuraa da enee ga yaha teeraa, ee lak kaahay céri binsee ga kuhaangakaa: ki' Ebéré, kiLateñ na kiGerek.

²¹ Sarahoh-yaawúu' caa biyaakbaa wo' ussa Pílaat an:

- Kaa iis ináa yaama bídu an «buurii yaawúu' cii», wayee bínsat an:

«Bii yii wo' an: Mi yéri en buurii yaawúu' cii.»

²² Pílaat loffa ba an:

- Ináa mi bínda, mi bídinndi.

²³ Ga waa soldaa' caa léehírussa kidaay' Yéesu ga kuraanaa, ba beba kúlticaagari warohussaca kom cinikiis, soldaaraa en béeb beba kom wínoo. Léehi' ta ba beba kúltifaagari fiyaakfaa ya tíki ga dook da. Fa

† Kúltifaa fiyo' ohfaama hēwrohu na piis wiléeki' -dooli, ee man na caa buu' -ca na búwaa biyaakbaa béri laakfa ki' ekuk. †† Teekaa dekataa wéri en «dekak wikéri' dook» ga ki' Arameyee. ‡ Besaa yaawúu' caa dali ga noh-soos. Dii, besaa waayukii Paakii aboh noh-soosaa arsamiisaa bi ga noh-soosaa éljú-maa Yéesu daayohseeda.

ñeekirusii hen ee fa en piis wiinoo, aboh dook bi ga kakay. ²⁴Ba wo¹ a ga díkaantiíba an:

- Du hanatfa kida', du yíphat tudoo' ki'ínoh ðaa laakanfaða.

Ínaama laakka ee fodaama ínaa Kéyítfaa wo'eeda matta. Fa wo'ee an: «Ba warohha kúltícaagoo, ða yíphoha tudoo' ga kúltífaagoo fiyaakfaa.» Ee ínaama ðeñ yéři soldaa' caa tum.

²⁵Eew Yéesu, ya na këmëenkiçi yiðeti na Méri, ðeti Kelewopaas na Méri-Malleen, tuuksee ga yahaa kuraanaa Yéesu. ²⁶Daa Yéesu hotee eeci, ee tēelbēenaagari ya keeñukða tuukin ga yahaa yaama, ya wo¹ a eeci an: «Betifii, kowukumgaraa kooma.» ²⁷Lēhi'ta ya wo¹ a tēelbēena: «Eefu yooma». Aboh ga besaa bēři, tēelbēena yaama haydohha Mariyaama ya dēk nari ga kaanci.

Kikaankaa Yéesu
(Mëccēe 27: 45-56)

²⁸Waa ennda ða, lak Yéesu ínohin an tóoh matin kimma, ya wo¹ a an: - Mí pilin.

Fodaama ínaa bídu ga Kéyítfaa matta. ²⁹Laakeera daama kujataakaa lífin muut na biíña piriikin. Soldaa' caa ðewussa epoosaa ða ñoon ga biniiga', ða maanngawa ga dooraa meyoh ga kedikkaa wo'u Isoop, ða tobinndawa ga kúuwkaa Yéesu. ³⁰Daa Yéesu ðuuyee ga biíña wipiriiki' waa, ya wo¹ a an:

- Tóoh matin.
Lēhi'ta ya feekka haf, kaannda.

Hébúusaa Yéesu gúlussa na núð

³¹Wiima lak yaawúu' caa ðaa ga besaa waayukaa Sabat. Ba waaréeri Sabataama laak faraaftaa ga kuraaca. Wēña ga Sabataa waayuku waama yakeera lool ga ða. ¹Ba dalla kika' ga Pílaat ða kimmbari, kotca ðuwa daayu ga kuraadfa weelu ee faraaftaa yóoskíru. ³²Waa ennda ða soldaa' caa hayussa ga ðuwa daayu na Yéesu ga kuraadfa, ða weella kotcaa yaa ða ðeð gari kile' ða, ða paaffa ga yukanakya. ³³Daa ða le' ee ga Yéesu, ða weellii kotcaagari, ndaga ða hotta an ya kaanin kumēēñi'. ³⁴Wayee laakka ga soldaa' caa yínoo yaa gúl hébúusaa Yéesu na núð. Ga saasi ñif na músú caa soon ga gaaña. ³⁵Bii seedi' ínií yíidfa tík hasci ga hen ee ínií ya seedi' ða kayoh. Ya ga kihafci, ya ínohin an ínaa ya wo' ða kayoh. Ya seedi' inka doonaa ðú ðan, ðú gēm. ³⁶Ínaama laakka ee fodaama ínií bídu ga Kéyítfaa matta. Bídu ga an: «Wíinoo ga Yohcaagari weelsanndii.» ³⁷Ee laakin ðan daa bídu díliis ga Kéyítfaa an: «Ba hay kimalaki ga ðaa ða gülee hébúusaagari ða.»

Yéesu ekussa ga loyaagari

³⁸Waa ennda ða, Yoseef yaa dēk teeraa Arimateeða, kíimmba Pílaat ya onndi kiðeð faraaftaa Yéesu. Yoseef enee tēelbēe Yéesu, wayee ya ðaakukeeka hen, ndaga ya níkee ðuwa kuliyuk ga yaawúu' caa ða. Pílaat onndari ya ðeð faraaftaa. Ya dalla kihay, ya ðeðpa faraaftaa Yéesu. ³⁹Níkodeem ðan taammba na Yoseef. Níkodeem yaama yéři en ðaa karee ga Yéesu ga wek kisaawalnee naridfa. Ya ðaydohha ínaa le' kílóo cidaañkaah-kaahay ga cúuraay mún waa hícowu míi' na alowees ^{††}. ⁴⁰Ba ðanak, ða ðeðpa faraaftaa Yéesu. Ba múullafa na lémii, ða tumdohha ga cúuraayaa wí' eēñi' waama foda daa yaawúu' caa tumi ða yah ki' ac faraaftanaa. ⁴¹Ga yahaa ðekataa Yéesu daayohseeða, laakeera yoon-dēraa en daama. Ee ga ðuuy' yoon-dēraama laakeera loy wi' as waa yotu ga atoh, waa ken mosoo ga ki' eku. ⁴²Wiima, waa lak yaawúu' caa ensee ga besaa waayukaa Sabat, ee ðan loyaa deeyera daama, ða ekka faraaftaa Yéesu ga.

Loyaa en wíbuucuc
(Mëccēe 28: 1-18; Marka 16: 1-8; Lúkkaa 24: 1-12)

Dímaasaa ga kímáa cuut, lak Kooh wíssií duum, Méri-Malleen **20** ka'ta loyaa Yéesu. Ya hotta atohaa lagohsee loyaa ða, nísuunun. ²Ya dalla ki' ísuk na jaa', yaa Yah ga Simoñ-Pee' na tēelbēena yínoo Yéesu keeñukeeða. Ya wo¹ a ða an: - Ha' mudii ðewohuunun ga loyaagari ee ðí ínohoo ga daa ya bayuða.

³Pee' bētta na tēelbēena yínooyaa, ðaa fool kimalaknee loyaa. ⁴Ba ðanak ðeēðba ðaa fool, wayee tēelbēena yínooyaa wēñja Pee' kigaaw, ya ðeðpa Pee' kile' loyaa. ⁵Daa ya hēeððuk hen ya hotta lémí-caa faanuunun ga kakay, wayee ya aassii. ⁶Simoñ-Pee' yaa taabee ga fenooiða hannda kile'. Daa Pee' aas hen, hotta lémíca faanuunun kakay, ⁷na lémínaa baanu' see ga hafa Yéesuða. Lémínaama, lak

† Sabataama na feetaa Paakaa yaawúu' caa cēri bok bes. †† Mii' na alowees ínaa heet cúuraayca meyo ga kedik. Buwaa tumeeca ki' eēñi' kúlti wala ðuuy' túuy, na ðan ki' eēñi' na kiðaa faraaftaa ðuuy' loy.

atukohussii na cínoocaa, wa ponsee hen, faanussa han ga ðekat wínoo daama. ⁸Waa ennda ða, tēelbēena yínoo yaa ðewee kile' loyaa ða hannda ki' aas ðan. Ya hotta, ya gēmmba. ⁹[En ki' enaa, ínaa Kéyítfaa yéegalohee an Yéesu jomin kímílis ga ðuwa kaanin ða leeréeri ga hafca tēelbēeca duum]. ¹⁰Lēhi'ta tēelbēeca ðoy'kussa kaanða.

Yéesu feeñukka ga Méri-Malleen
(Mëccēe 28: 9-10; Marka 16: 9-11)

¹¹Méri nak tuukka ga yahaa loyaa ga fooh, ya yaa koduk. Daa ya enee na kikodukða, ya hílla kihēeððúk loyaa, ¹²ya hotta malaaka ðanak ðaa ekkuunun kúlti ciyaanaaw ðer, yuguunun ga daa faraaftaa Yéesu faanseeða: yínoo ga daa hafa hanoheeda, yínoo ga daa kotcaa hanoheeda. ¹³Malaakaca meekissari an:

- Betifii, fu koduk ya?
Ya taassa ða an:
- Ba ðewin faraaftii Ha' mudii gooo ee mí ínohoo ga daa ða faanndiða.

¹⁴Daa ya enee na kiwo' ínaama, ya heelukka, ya hotta Yéesu tuukin, wayee ya ínohsohhiiri. ¹⁵Yéesu meekissari an:

- Betifii, fu koduk ya? Fu raas ða?
Méri foonnga an ðaa watuki yoon-dēraa ða yéři, ya wo¹ ari an:
- Kíyaakii, en lak fu yéři ðeðpinaa, wo' aaroo ga daa fu faanndiða, mi ka', mi koo' neeri.

¹⁶Yéesu wo¹ ari an:
- Mēreé!
Méri mēeñsukka, dalla kiwo' ga ki' Ebēre an:
- Rabúni! (Wēři en Jégírohii).

¹⁷Yéesu wo¹ ari an:
- Kaa tēhdohhoo † ndaga mi ka'tii dook ga Paamudii duum. Wayee kara, fu wo' nee tēelbēecaagoo an mi yii 'yah dook ga Paamboo, yii en Paammbúuða, ga Koohyigoo, yii en Koohyigaruuða.

¹⁸Waa ennda ða, Méri-Malleen ka'ta ga tēelbēeca, wo' a ða an:
- Mí hotin Ha' mudii!
Lēhi'ta ya ðeesti' ta ða ínaa Yéesu wo' eeridfa.

Yéesu feeñukka ga tēelbēecagari

¹⁹Ga noh-soosaa dímaasaa ya míliseeða, tēelbēeca tēcukussa ga túuyaa ða hídirukoheeda, ndaga ða níkee ðuwa kuliyuk ga yaawúu' caa ða. Daama, Yéesu hayya, tuukka ga leelooba, kēñi' ta ða an:

- Jam namohat narúu!
²⁰Ga waa ya wo¹ a fodaama, ya teeðpa ða yahcaagari na hébúusaagari. Keeña tēelbēeca soossa bi ndaga daa ða hotin Ha' mudii ða.

²¹Yéesu wo' issa ða an:
- Jam namohat narúu! Fodii dii Paamudii wossooða, mi ðan mi wossúuða.

²²Ga waa ya wo¹ a fodaama, ya fúriisa ga dookba, wo' a ða an:
- Te' at Helii yisela' i' yii. ²³Bēeð ðuwa ðú bayalan baakaa' caa-gabaða, ða hay kibayalu; wayee ðuwa ðú bayalanndii baakaa' caa-gabaða, ða bayalsanndii.

Yéesu feeñukka ga Toomaa

²⁴Toomaa, yaa ðaysi Dídímda † ee ya bok ga apotaa' caa ðidaañkaah na ðanakbaaða, maaséeri ga waa Yéesu hay gabaða. ²⁵Tēelbēeca tesða wo' ussari an:

- Dí hotin Ha' mudii.
Wayee Toomaa loffa ða an:
- Enndii an mi tik kuhassoo ga mēegēe-poontucaa ga yahcaagariða, ee mi jiiip jokonndoo ga, mi ek yahhoo ga hébúusaagarinaa, mi gēmoo.

²⁶Tikka ga bes ciyitnakaahay, tēelbēeca hídirukohissa ga ðuuy' kaanfaa ee Toomaa enee na ða. Lak halcaa tēcuunun wayee Yéesu hayya tuukka ga leelooba kēñi' ta ða an:

- Jam namohat narúu!
²⁷Lēhi'ta, ya wo¹ a Toomaa an:
- Tíkaa jokonjiigaraa, dii, ga yahciigoo, fu malak. Ekaa yahiiagaraa ga hébúusiigoo. Ísaa kiwedi', fu gēm!

²⁸Toomaa dalla kiwo' anee:
- Ha' mudii gooo ee Koohyigoo!
²⁹Yéesu wo¹ ari an:

- Dii fu hottoodfa tahhaa kígēm. Ba yewinin múu' ðuwii gēmin ee hotussiiroodfa!

³⁰Yéesu tummba ga fíki tēelbēecaagari kíntaan ciyewin cíliis, caa bí-dussii ga Kéyítfií fii. ³¹Kíntaancii en ga Kéyítfií fiidfa nak, ca bídu ga doonaa ðú gēm an Yéesu yéři en Kírístaanii, Kowukii Kooh; ee ðú gēm garinaa, ðú hay kilaak kipes ga teekci.

† Kaa tēhdohhoo Laakin lēegísohca wo' u ga ðekataama an: «Kaa le' ga-roo». †† Teekaa Dídímda wēři en «Sís, ðo' ðanak»

Yéesu tummba kintaan ga kimbaal jën

21 Ga waa iñaama paaffa, Yéesu feeñukissa tëelíbéeçaagari ga seereenaa giyyaa Tibéeriyaa†. Ya feeñukeeña fodii dii: ² Simon-Pee' na Toomaa yaa ðaysi Dídimða†† na *Natanayee* yaa meyoh Kanaa ga gohaa Gélíleeða na towutaa *Sebedee* na tëelíbée Yéesu ðanak ðiliis ensee daa díinoo. ³ Simon-Pee' wo''aða an:

- Mi yii y'ah kimbaalne jën.

‡ Ba taassari an:

- 'Dí ðan dí hay naraa kitaam.

‡ Ba ka'ta, ða aassa ga gaal-loocaa, wayee wekaa bëri, ða ammbii dara. ⁴ Lak Kooh yaa y'ah kiwiis, Yéesu tuukka ga tewisaa giyyaa, wayee tëelíbéeça inohsohussii. ⁵ Yéesu wo''aða an:

- 'Biy'ay, mbaa d'ú abin yen?

‡ Ba taassari an:

- Ó'óo!

⁶ Ya wo''aða an:

- Weesat mbaalii ga ðakii hanoh gaal-loocii yah-ñaamða, d'ú hay ki'am jën.

Waa ennda ða, ða weessa mbaalaa, mbaalaa líiffa muut na jën bi ða míissiiwa kimey'doh músúmaa. ⁷ Tëelíbéeña Yéesu keeñukeeða, wo''a Pee' an:

- Ha' mudii yëri!

Daa Simon-Pee' kelohee wo'eenaa an: «Ha' mudii yëri», ya ekukka kúltífaagari ndaga ya tesse faan fú, ya jafukka ga músúmaa. ⁸ Tëelíbéeça ðiinoobaa ðaa hay na gaal-loocaa, ðaa nook mbaalaa líifin na jënða. ‡ Ba úsaayéerí, ndaga díkaanti daa ða eneeða na tewisaa jom meeta' citéemé'. ⁹ Ga waa ða yoosukka ga tewisaaða, ða hotta daama kiwiikaa taalunun, t'kuunun jën ga d'ookgaa, na mbúurú ga yahaanaa.

¹⁰ Yéesu wo''aða an:

- Haydohat ga jëncii d'ú han ki'amða.

¹¹ Pee' dalla ki'aas ga gaal-loocaa, kinook mbaalaa bi ga tewisaa, lak wa líifin na jën. Jënca enee citéemé' na cidaaŋkaah-yëtúus na kaahay, ciyaak. Ee ga daa jënca hín kiyewinða tóoh, mbaalaa ða'tii.

¹² Yéesu wo''aða an:

- Deeyat d'ú ñëkítuk!

Wayee yíinoo ga tëelíbéeça kaañjiiri kimeekis, «fu yëri en ða?» Ndaga ða inoheera an Ha' mudii yëri. ¹³ Yéesu deey'ca, ðeþpa mbúuraa, warohhaþawa. Ya tumissa fodaama na jënaa.

¹⁴ Ennda kotaa wukaahaywaa, waa Yéesu feeñuk tëelíbéeçaagari ga iña ya mílisee ga ðuwaa kaaninða.

Yéesu na Pee': Pee' fu waarinndoone?

¹⁵ Ga waa ða lëhi'ta kiñëkítuk, Yéesu meekissa Simon-Pee' an:

- Simon, kowu Saŋ, fu wëñ ðuwii ðii kikeeñukkoone?

† Giyyaa Gélílee. †† Teekaa «Dídim» wëri en «Sís ðo' ðanak...»

Simon taassari an:

- Ee, Ha' mudii, fu inohin an mi waarinndaa.

Yéesu wo''ari an:

- Níiraa tubaaltiigoo ‡.

¹⁶ Kotaa wukanakwaa, Yéesu meekissari an:

- Simon, kowu Saŋ, fu keeñukinndoone?

Pee' taassari an:

- Ee, Ha' mudii, fu inohin an mi waarinndaa.

Yéesu wo''ari an:

- Enaa nírohii baalciigoo.

¹⁷ Kotaa wukaahaywaa Yéesu meekissari an:

- Simon, kowu Saŋ, fu waarinndoone?

Keeña Pee' neþpii ga daa Yéesu meekissi bi ennda waas kaahay an «fu waarinndoone?»

Ya taassari an:

- Ha' mudii, fu yii fu inohin iña en ðéebða, fu inohin an mi waarinndaa!

Yéesu wo''ari an:

- Níiraa baalciigoo. ¹⁸ Kayoh-kayohða mi wo''aaka: ga kifilfu, fu pokdee haffu geñu, fu kari daa neþpaa, wayee binaa fu gu'gi'aa, fu hay kiñewi' yahciigaraa, ðo' yiliis poki'taa geñu, ðayyaa ga daa fu waa'tii kika'.

¹⁹ Yéesu wo'ee iñaama kiteewoh daa kikaankaa Pee' y'ah kiman, ee Kooh eru ndam gaða. Lëhi'ta Yéesu wo''a Pee' an:

- Taabukaaroo!

Yéesu wo''a yen ga tëelíbéeña ya keeñukða

²⁰ Pee' heeluk hen, ya hotta tëelíbéeña Yéesu keeñukða, yii hay ga fenooða. Tëelíbéeñaama yëri tobinukee ga fasaafaa Yéesu, ga waa ða ñam cuuníinfaa fisela'í'faaða ee yëri meekiseeri an: «Ha' mudii, ðii y'ahhaa ki'on bñŋða, ya ða?» ²¹ Daa Pee' hotti hen, ya meekissa Yéesu an:

- Ha' mudii, haa yii fu inoh ya gari?

²² Yéesu taassari an:

- Mi waa' ya pes bi ga daa mi haysanaa, waasfu ya ga? Fu kay, taabukaaroo rek!

²³ Wo'eenaama síwwa ga ðuuy' ðuwaa gëm ga Yéesuða an tëelíbéeñaama kaanandii bi taa'. En ki'ena, Yéesu wo'eerí Pee' an: «tëelíbéeñaama kaanandii», wayee ya wo'eeri an: «Mí waa' ya pes bi ga daa mi haysanaa, waasfu ya ga?»

²⁴ Tëelíbéeñaama yëri seedi' iñcuma, ya bínndaca, ee dí inohin an iñii ya seedi'ða kayoh.

²⁵ Yéesu tumin enaama ciyewin ciliis. Enee an ca ðéestíru hen wíinoo wíinoo ga këyítáa, mi foogin an, eneena ðéeb këyítáa bínsan caama hawanndii sah ga éldúna.

‡ Tubaaltiigoo waa' kiwo' ðuwaa bok ga Jaangaa ya ennda hafaða.

TUMEENCAA

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfi fii fëri en fukanakfii Lúkkaa bínɗa. Faa ya ɗewee kibínɗa fëri en «Hewhewii wo' ga loo Yéesu Kiristaa ee Lúkkaa bínɗa.» Këyítfi fii nak wo' ga loo tumeencaa apotaa'caa. Ga këyítfaa fudewaafaa, Lúkkaa béestiree kilimukkaa Yéesu, kipeskaagari ga éldúna, kikaankaa na kimlískaa-gari ga ɗuwaa kaaninɗa, bi ga daa ya ɓewírohu ɗook asamaanɗa.

Ga fii, ya béest' daa Helii yisela'í'yii yoosukee ga apotaa'caa, ɓa ɓaa wíil ga teerucaa kiyéegaloh Hewhewii winéw'wii, kooroh ga doolii Helii yisela'í'yii onɓaɗa. Coonucaa ɓa dayee ga lëgëyaama ɓa tumɗee Yéesuɗa na mesiklaatcaa ɓa tükseeɗa, ya béestírincá ga. Waama, lak yaawúu'caa am an Wo'eena Kooch hayi'ɓa; ɓiɓo' ɓiliis bokussii ga. Lúkkaa béestírín ɓan daa apotaa'caa dalee kiyéegaloh Hewhewii winéw'wii ga ɗuwaa enussii yaawúu'ɗa. Ya wëñ nak kibéest' lëgëyaa apotaa'cii ɓanakɓii ɓii tumɗa, ennda Pee' na Pool. Pee' yëri jangatee ga Yéerúsaleem bi tuuki'ta kikerceen ga ɗuu' yaawúu'caa. Pool ga ɓaɓcaagari, tuuki'ta kikerceen ga teerucaa ɗuwaa enussii yaawúu'ɗa fodii teeraa Añcoos, waa Korenti, waa Filiip na ciliis. Këyítfi tēebírín Pool ga daa ya kooroh ga kibaaɗɗa tooh. Fa teewohin ɓan coonucaa jaangucaa han kituukiru dayeeɗa na daa Helii yisela'í'yii on doolii ɗuwaa hane k' aas ga kikerceen ɓaama bi ɓa yëgissa ga ngëmaagaɓaɗa.

Fodaama, këyítfi fii teewinnduu an ɗu ɓan, ɗu jomin kiyéegaloh Hewhewii winéw'wii wo' ga loo Yéesu Kiristaaɗa daa en béeb ga éldúna.

Këyítfi tumeencaa apotaa'caa tiidoh anee:

- A - Hewhewii winéw'wii yéegalohussa ga Yéerúsaleem ()
- 1 - Bescaa mēēñjoh ga kipeskaa Yéesuɗa ()
 - 2 - Macaas tanussa kibok ga apotaa'caa ()
 - 3 - Helii yisela'í'yii yoosukka ga apotaa'caa ()
 - 4 - Apotaa'caa seedi'ussa Hewhewii winéw'wii ga Yéerúsaleem ()
- B - Hewhewii winéw'wii yéegalohussa ga kúlkaa Yúudée na ga gohaa Samaríi ()
- C - Hewhewii winéw'wii yéegalohussa daa en béeb ()
- 1 - Baawaa Pool ɗeb kika'ɗa ()
 - 2 - Nookoh laakka ga Yéerúsaleem ()
 - 3 - Baawaa Pool wukanakwaa ()
 - 4 - Baawaa Pool wukaahaywaa ()
 - 5 - Pool lagussa ga Kasu ga Yéerúsaleem ()
 - 6 - Pool ɓayussa paanaa yaawúu'caa ()
 - 7 - Pool ɓayussa Room ()

Balaa Yéesu tagoh na apotaa'caanaa

Filiis Tewoofil, ga këyítfaa mi ɗeb kibínɗa, mi béestírín tooh iñaa **1** Yéesu tum, na iñaa ya jëgíroh aboh ga dalaaraa, ²bi ga besaa Kooch ɓewí' ti, ya lappa asamaanɗa, lakanaa ga doolaa Helaa yisela'í'yaa, ya nakin apotaa'caa ya tanukɗa kitum iñcaa ɓa jom ki-tumɗa. ³Ga waa ya kolkoh ga coonucaagaríɗa, ya hayya gaɓa na mandarga ciyewin caa teewoh an ya yaa pes: iñaa le' bes cidaañkaah-nikiis, ya yaa teewukoh gaɓa ee ya yaa wo' i naɓa ga loo *Nguuraa Kooch*. ⁴Laakka bes, ya yuñga naɓa kiñam, ya dígallaɓa an:

- Kaa úsaayat Yéerúsaleem, wayee sekat iñaa Paamudii dígohee ee ɗú keloheeka ga kúuwrooɗa. ⁵En ki' enaa, Sañ bëtisi' ee ga músú, wayee tes cijutuut ga fikíi, ɗú hay bëtisi' u ga Helaa yisela'í'yaa.

Yéesu lappa ɗook asamaan

⁶Apotaa'caa nak hídirukohussa daama, ɓa meekissa Yéesu an:

- *Ha' mudii*, fu yah kituukiris Nguurii *Isarayeel* diimaɗane?

⁷Yéesu taassaɓa an:

- 'Dú onussii ki' inoh jamaanaa, wala wahtaa Paamudii yah kituuki' Nguurii Isarayeelɗa. Paamudii abin wahtaama na kihafci. ⁸Wayee hay kilaak doolaa soruk garíu, waa meyoh ga Helaa yisela'í'yaa yah kiy-oosuk ga ɗookkúuɗa. Fodaama, ɗú en seediroo ga teeraa Yéerúsaleem, na béeb gohaa Yúudée na waa *Samaríi*, bi ga topaaraa éldúna.

⁹Ga waa Yéesu lëehi'ta kiwo' iñamaaɗa, ɓa ɓaa malak gari ya yaa ɓewíru ɗook asamaan, laakka yaayeelaa hay, kúndari ga hascaagaɓa.

¹⁰Lakanaa ɓa ɓaa lís kitaaginuk asamaan ga daa Yéesu en na kiyahɗa, ɓo' ɓanak ɓaa ekuk kúlti ciyaanaaw, meyuusa jemeet ga ya-haaba, ¹¹wo'ussaɓa an:

- 'Dú, ɓu-Gélilée, ɗú tuukoh ya dii ɗú taaginuki asamaanii? Yéesu yi-ima, ɓewíru aaw asamaanɗa haysisan fodii dii ɗú hotti yii yah asamaanɗa.

Yúdaa lofiruhusa na Macaas

¹²Waa ennda ɗa, apotaa'caa meyhussa tégélaa wo' u tégélaa *Ólwiyéecaad'a*, ɓa ɓoyukka teeraa Yéerúsaleem. Ee ɗekataama úsaay-oh na Yéerúsaleem iñaa hín na tídee ɓo' ga bes *Sabat'*. ¹³Ga waa ɓa le' a Yéerúsaleem, ɓa lappa túuyaa hanoh ɗook ga taahaad'a, daa ɓa meeree kihídirukohɗa. ɓa enee Pee', Sañ, Saak na Andari, Filiip na Toomaa, Bartulémí na Mëccée, Saak kowukaa Alfee na Simoñ selootaa ¹⁴na Yúdaa kowukaa Saak. ¹⁴Béeb ɓa bokussa hel, ɓa ɓaa boki kíkím Kooch saycaa en tooh: Mariyaama eew Yéesu, ɓiɓeti biliis na këmēēñkí-muncaa Yéesu, ensee daama ɓan.

¹⁵Ga bescaama, ɗuwaa gëm ga Yéesuɗa hídirukohussa, ɓa le' eraa ɓo' hítéemee' na ɓo' ɓidaañkaah-kanak. Pee' kolukka ga leelooɓa, wo' a an:

¹⁶- Mbokcii, iñaa Helaa yisela'í'yaa yéegalohee ga Këyítfaa Kooch, koorohhawa ga kúuw *Dëwít*, ga loo Yúdaa yaa kuliyukee ga ɗuwaa abee Yéesuɗa, yëri jomee kilaak. ¹⁷Yúdaa bokee garí ee ya laakeera lëgëyci ga iñaa ɗí naksee kitumɗa. ¹⁸Yúdaa nak, koparaa ya faysee ga baakaaraa ya tumeed'a, ya lommba yoon ga, ya keennda da, hafaa kuliyuk: ya pookka, liilcaa aamukka. ¹⁹Béeb ɓu-Yéerúsaleem yéegussa iñaa laa-keed'a, bi tahha ɓa teekka yoonama ga lakaagaɓa «Hakeldamak», wëri en «yoonaa ñifaa».

²⁰Biduunun fodaama ɓan ga Këyítfaa Kañcaa an: «Kaanfaagari tesat ɗa danɗan ee ken hanat ga kidëk» Ee ɓan biduunun an: «'Bo' yiliis lí-nat sasaagari.»

²¹Laakin ɗuwaa taabee naríi besaa en béeb ga wii Yéesu, Ha' mudii en na kipes ga leelooríɗa, ²²iñaa aboh ga waa Sañ bëtisi' i bi ga besaa Kooch

† Ga baahaa yaawúu'caa, iñaa onu kitín ga bes *Sabat'a jomoo kiwëñ kílomeet wíimoo* †† *Selootaa wo'eena dakantilohu ga Simoñɗa wëri e' see la-gaa yaawúu'caa waa' see kilaak hafɗaɗa. ɓa daanee kiheñoh ɓu-Room ee ɓa tookéerií kifay buu' Sesa' lempu na ciliis. Malkat ɓan Mëccée 10: 4*

Bewohhi ga leeloorii, ya lappa asamaanċa, yíinoo ga buwaama jomee naríi kitaam kiseedi' kimílskaa Yéesu.

²³Bo' banak tanussa: Yoseef yaa teeku Barsabaas ee ħaysi Yustusċa, na Macaas. ²⁴Léehi' ta Héeb' buwaa kúmmba Kooh anee:

- Ha' mudii, fu yii fu inoh keenċi buwii Héeb'ċaċa, teewaaríi ħaa fu tanuk ga buwii banakbii ħii, ²⁵ya Héeb' sasaa Yúdaa foñ ga lègëy ki' apotaa' kii ee ya ka' ta ga ċekataa en wuuciċa.

²⁶Fodaama ħa yípoħħaħa tudoo' kitan yíinoo gaħa ee iħaa hínnda ga Macaas. Ya atukohussa ga apotaa' caa ħidaaħkaah na yíinooyaa.

Helaa yisela' i' yaa yoosukka ga apotaa' caa ga besaa Pantakot

2 Ga waa besaa *Pantakot* le' ċa, Héeb' buwaa gëmintċa hídiruko-hussa ga ċekat wínoo. ²Dalla kilaak ri' wiyaak waa meyoħ asamaan en fan uuris wiyaak waa keen, wa líiffa muut ga kaanfaa ħa enoheċa. ³Daama ħa hotta iħcaa man na perem-kíwii meYca ga fíkiħba, ca hëgískohha, ca warukohha ga ċook yaa en Héeb' gaħa.

⁴Béeb'ħa líifussa na Helaa yisela' i' yaa, ħa aawwa kiwo' lak ciliis fodaa daa Helaa yisela' i' yaa onħa kiwo' ċa.

⁵Wiima lak ga Yéerúsaleem, laakeera yaawúu' Digëmi' Kooh, ħaa enee daama ee ħa meyoħee ga dëkci ħoħ en ga èldúnaċa. ⁶Ga coowaa ħa keloh waama, dëkaa tóħ hídirukohha, buwaa jaahli' a lool ndaga yaa en Héeb' yaa keloh apotaa' caa ħaa wo' ga lakaagari ya ħapċa. ⁷Ba waaru' a lool ee iħaa bettaħa bi ħa ħaa wo' an:

- Hanaa Héeb' buwii en na kiwo' ħii enussii ħu-Gëllée book? ⁸Tum na yaa en garuu Héeb' kelohi iħii ħa wo' ċa ga lakaagari ya ħapċa? ⁹Ga ċuuycuu dii, laakin buwaa meyoħ kúlkaa Partes, kaa Medes na kaa Elaamít. Laakin buwaa dëk Mesopotamí, goħaa Yúdeé na waa Kapadoos, waa Pom na waa Aasíi, ¹⁰waa Fírígíi na waa Pamfílíi, waa Esípiti, na waa Síreen en ga Líbítċa, na buwii meyoħu Room dëku diiċa.

¹¹Béeb', ennda Yaawúu' cii na buwii aas ga Waasiigaħaċa, ħu-Keret na Araapci, dū ħii kelohħa ħa ħii yéegaloh tumeenci Kooh ciyaakci ga lakciagaruu.

¹²Ba waaru' a lool ee ħafcaagaħa kúnukka bi ħa ħaa wo' ga dkaantihā an:

- Iħii yii ya yee?

¹³Ee buwaa ħiinoo ħaa ħaawal buwaa gëm ga Yéesuċa an:

- Buwii ħii kapuun biħi!

Jangataa Pee' ga bërínaa Pantakot

¹⁴Waa ennda ċa, Pee' kolukka na apotaa' caa ħidaaħkaah na yíinooyaa, ya dalla kiwo' na buwaa ga ċook an:

- Dú, Yaawúu' cii, na Héeb'púu dū ħii dū dëk Yéerúsaleemċa, foħat noffúu ga iħii mi yah kiwo' ċa. ¹⁵En ki' enaa, yoo' -yoo' don wëri le', kon buwii ħii laalussii hen fodii dii dū foñkaċa. ¹⁶Wayee iħii laak yii, yëri Soweel, *Sëldíga-Koohaa* yéegaloh ee an:

¹⁷«Kooh wo' an: Ga bescii yah kimëeñjohċa, mi hay kiso' Helii meyoħ garooċa ga ċook ħaa en Héeb'; towutaagarúu tiy'aaltaa na tífetitaħ hay ki' enu ħisëldígaroo, oomaacii hay mín kihot iħcaa le' iħii duum ee gu' gicci hay kilaak iħcaa feeħukħa ga heey'.

¹⁸Ee ga bescaama, mi hay kiso' Helii meyoħ garooċa ga ċook súr-ga-caagoo ħiyaalħaa na ħibetiħaa, ee ħa hay ki' enu ħisëldígaroo.

¹⁹Mi hay kitum enaama cidóoyi' waa' ga ċook ga asamaan na kintaa dii ga kakay: hay kilaak fodii ħif, na kiwii na iħiilaa dūuk pútú en fan yaayeeel.

²⁰Nohii hay kiħúus tërúus ee ħiidii hay kiyo' oh fodii ħif, balaa besii *Ha' mudii* hayandċa le' aa, besaa wiyaakwaama líif na ndamċa.

²¹Bërínaa, Héeb' ħaa fu kím ga teekii Ha' mudiiinaa, fu hay kimúċ.»

²²Pee' tíkka ga an:

- Dú, *ħu-Isarayeel*, sükúrukāt iħii mi yahhúu kiwo' ċa: Yéesu *Nasa-reet* enee ħaa Kooh teeweerúu an ya taabee nari. En ki' enaa, Kooh tummba kintaa na mandarga ci dóoyi' -waa', caa kooroh gari ee tummbaca ga ċuuycuu, fodii dii dū inohkaċa, dū Héeb'púu. ²³Baa yaama tíkussa ga yahhúu fodaa daa Kooh waareeka ee waayukeeka kumëñi' ċa. Dú koorohha ga yah yiifa' cii, dū appari, ²⁴wayee Kooh mílísí' tari, ħëgissari ga mesiklaatcaā ga kikaandċa. En ki' enaa, kikaan mínéeríri kibāñ. ²⁵Ee *Dëwít* wo' ee ga iħaa aaw ga Yéesu an:

«Mi dëkee kihot Ha' mudii ga fíkiroo,

ee ya yii ga yahaaroo doonaa ken mínooroo kibúuk.

²⁶Këri' tah keeñjoo soosin, ee yeekeci meyoħ kúuwrooċa teewohinka, ee ħan faanfiigoo ga daa fa faanoħsandċa abin yaakaa'

²⁷Ndaga Ha' mudii, fu foħandii fítiigoo tes ga daa buwaa kaanin enoħċa,

ee fu ísanndii ħiigaraa yisela' i' yii nop ga ċuuy loy.

²⁸Fu teewinndoo waasaa èewdoh ħo' ga kipesċa,

ee fu hay kisóosi' keeñjoo ndaga fu yii ga yahaaroo.»

²⁹Pee' tíkka ga an:

- Mbokcii, mi míninndúu kiwo' yiléeri' ga loo caasammbuu Dëwít: ya kaanin, acuunun ee bi wati loyiigari wii líis ki' en dii. ³⁰Buu' Dëwít nak enee *sëldíga-Kooh* ee ya inoħeera an Kooh dígíndi, waatta an hay kilaak ga nílaa tucaasamuntaagari yaa lamannđi ga Nguuraagari, en buu'. ³¹Dëwít maañeera ki' inoh an *Kiristaanii* hay kimíls, kërí taħeri kiwo' an: «Kooh foñjiiri ga daa buwaa kaanin enohċa, ee faanfaagari noppíi ga dūuy' loy.»

³²Yéesu, yaa mi wo' úu yaama, Kooh mílísíndi ga buwaa kaanindċa ee dí Héeb'pú dí tikin hassíi ga. ³³Yéesu, Kooh ħëwi' tari, yugi' tari ya hanohhi yah-ħaam, ya laassa ga Helaa yisela' i' yaa Paamudii dígo-ħeeċa, ya yoosuki' ta Helaa ga ċookkí ee iħaama yëri en iħii dū hotċa na iħii dū kelohċa. ³⁴En ki' enaa, Dëwít mosoo kilap ga Kooh ee ya ga kihafci wo' in an:

«Kooh, Ha' mudii wo' Ha' mudiiigoo an:

“Yugoharoo yah-ħaam,

³⁵bi ga daa mi tuman buwii sañngaaċa

ditogaa' kotfu.”»

³⁶Pee' enissaħa an:

- Béeb'púu, dū ħu-Isarayeel inohat gaka an: Yéesu yaa dū daayee ga kuraanaaċa yëri Kooh tum Ha' mudii na Kiristaanii!

³⁷Daa buwaa keloħee jangataama, fítcaagaħa gú' ta kërít, ħa meekissa Pee' na apotaa' caa ħiinooħaa an:

- Mbokcii, dí jom ya kitum?

³⁸Pee' taassaħa an:

- Súpitat kipeskiigarúu, yaa en Héeb' bëtisi' uk ga teekii Yéesu Kiristaa, doonaa dū bayalu baakaa' cumgarúu, en ċanaa Kooh onndúu Helii yisela' i' yii. ³⁹En ki' enaa, iħaa Ha' mudii, Koohyiigaru dígoħeeċa aawee garúu na towutaagarúu na Héeb' buwaa úsaayin, Héeb' buwaa Kooh yah kinook ga ħafciċa.

⁴⁰Pee' yaa nookħa, yaa daasħa na wo' een ciliis ciyewin an:

- Tookat Kooh mísalúu, dū meyoħ ga buwii ħibóni' ħii ga jamaanii watíċa.

⁴¹Béeb' buwaa took wo' encaā Pee' ċa, bëtisi' ussa. Ga besaa bëríi, iħaa le' ħo' Díjúnni-kaahay ħaatukka ga tëlíbéecaā. ⁴²Ba tookka coonu ga kisúkúruk jëgíroħcaā apotaa' caa eroħeeċa, ħa ennda wínoo, ħa boki ħamah na kíkím Kooh.

Ki' abohkaa laakee ga ċuuy buwaa ċeħ kígëm ga Yéesuċa

⁴³Baa en Héeb', fítca yabee hen ndaga iħcaa cidóoyi' -waa' caa apotaa' caa tumeēċa. ⁴⁴Béeb' buwaa gëm ga Yéesuċa enussa wínoo, ħa bokka ga iħaa en tóħ. ⁴⁵Ba toonnda iħaa ħa laakċa, ħa warohha ga díkaantiħa, yaa en Héeb' na iħaa ya soolukċa. ⁴⁶Ba dëkee ga kihídirukoh ga *Kaanfaa Kooh* besaa en Héeb'. Bëri bokee kiħam ga kaancaagaħa, ee ħamsee ħamahcaā na keeñ wisóosi', ee na keeñ wi' éréfi'. ⁴⁷Ba kañi Kooh, ee Héeb' buwaa ħiinoo waa' taħa. Ee besaa en Héeb' Kooh yaa ħaat ga lagaagaħa buwaa múcin.

Pee' na Sañ wëkċussa ħaa lafañ hen

Laakka bes Pee' na Sañ ħaa yah *Kaanfaa Kooh*, kíkím Kooh; enee **3** ga waħtu kigoonaluk, waħtaa buwaa kími Koohċa. ²Laakeera ħo' yaa límdohu na kilafañ, besaa en Héeb' ya haydohu ga kúuw-halkaa *Kaanfaa Kooh*, wo' si “halaa wimóri' waa”, ya yuy daama, ya sarahutuki ga buwaa aasi *Kaanfaa Koohċa*. ³Daa ya hotee Pee' na Sañ ħaa yah ki' aas *Kaanfaa Kooh*, ya lërissaħa yah, ħa sarahhi. ⁴Ba yíppari has, léehi' ta Pee' wo' ari an:

- Malkaaríi!

⁵Lafañaa yaa malakħa díjófí', ndaga ya foogee an ħaama yahhi kisarah yen. ⁶Pee' nak wo' ari an:

- Mi laakoo *ħeélís*, mi laakoo wúrúus, wayee mi hayyaa ki' e' iħii mi laakċa: Ga teekii Yéesu *KiristaaNasareet*, koluka fu tiiñ!

⁷Léehi' ta Pee' ammbari ga yahaa ħaabaa ħëwi' tari. Ga saasi kotcaa yëgissa gik, puuguluYcaā ħatíndari. ⁸Ya ennda bërít tuukka, aawwa kitíin. Ya aassa na apotaa' caa *Kaanfaa Kooh*, ya yaa tiiñ, ya yaa koltuk, ya yaa kañ Kooh. ⁹Béeb' buwaa hottari ya yaa tiiñ, ya yaa kañ Kooh.

¹⁰Ga waa ħa inohsoħha an yëri enee na kisarahutuk ga halaa *Kaanfaa Kooh*, ħa waaru' a ga lool.

Jangataa Pee' ga ċuuy Kaanfaa Kooh

¹¹Baa lafañeeċa tagohissii ga fenoo Pee' na Sañ. Béeb' buwaa waaru' ussa ga lool, ħa ħaa fool kilaakneeħa ga ċekataa teeku «Tíidískaarra Salomondċa». ¹²Daa Pee' hotee iħaama, ya wo' a mbooloomaa an:

- Dú *ħu-Isarayeel*, iħii han kilaak yii jaahallúu ga ya? Dú malkohhi ya en fan dooliríi wala kiniik Kooh onndíi kitíinlukoh ħii yii? ¹³Kooh yaa *Abaraham*, yaa *Ísaak*, yaa *Yakoop*, yaa caasamuncaarúu teewohin

ndamaa Yéesu, súrugaagari. Ee d'ú ga kihaffúu d'ú h'éri tooneeri, d'ú taa-sukkari ga fikí *Pilaat* ee lak sah yaama ðeðkinndi ki'íis. ¹⁴Baa yise-la'í' yaa ee yijúwí' yaa d'ú taasukkari, d'ú nammba kikiim *Pilaat* ya mey-dohi' túu ga kasaa ðaa lagi kumuun ðo'. ¹⁵Fodaama, d'ú aplukka ðaa laak kipesða, wayee Kooh mílisi' tari ga leelo ðuwa kaaninða ee iñaama d'í enin seedi ga. ¹⁶Doolaa teekaa Yéesu na gémii d'í gém gariða w'éri on ðii yii d'ú hot ee d'ú inohsohinða, dooli kituuk. Kigém ga Yéesu onndi kiwæk pelenj fodií d'ii d'ú ðééðpúu d'ú hotkaða.

¹⁷Diimaða mbokcii, mi inohin an iña d'ú tum yaama, d'ú na ðuwa kuliyuk garúuða, ki'ínohoo tah d'ú tummbi. ¹⁸Kooh nak m'eti' ta fodaama iña ya yéegalohee kooroh ga kúuw seldígacaagariða. Ya wo' ee an *Kiristaanaagari* hay kikoo' ga coonu. ¹⁹Kon súpítat kipeskiigaru, d'ú ðoykidoh haffúu ga Kooh doonaa Kooh séti' túu ga baakaa' cumgarúu. ²⁰En ðanaa, *Ha' mudii* hay kihaydoh jamaanu ki'íikaruk, ya wosoh Yéesu, *Kiristaanii* d'ú dínsee kum'eení' ða. ²¹Wayee diimaða, Yéesu jom kites ga asamaan bi ga daa Kooh h'ewi' san tooh en yi' as, foda ya yéegaloheka kum'eení' koorohha ga túuwtaa seldígacaagari ðisela'í' ðaada. ²²Ee Móiis wo' eera an:

«Ha' mudii Koohyigaru hay kiwosoh garúu *seldíga-Kooh*, fodiigoo, yaa bok narúu heet. Iña ya wo' úu tooh, leenaa súkúrukatti. ²³Bééð ðaa fu tookkii kisúkúruk seldíga-Koohaamanaa fu hay kimey' dohu ga ðuwa Kooh, fu apu.»

²⁴Bééð seldíga-Koohcaa wo' see ga iñaamaða, aboh ga Samiyeel bi ga ðiinooðaa tik gariða, ða yéegalohee inii hew yii diimaða.

²⁵Iña Kooh dígohee koorohha ga seldígacaagariða enee wuuruu ee d'ú laakin ðak ga kifiliimunkaa Kooh pokee na caasamuncaagaruða, ga waa ya wo' Abaraham an:

«Mi hay kibarkeel heetcii ga èldúnaða tooh ee koorohan ga tu-caasamuntaagaraa.»

²⁶Fodaama Kooh ðeðpa súrugaagari, wossari kibarkeellúu, ya foñlukoh ðaa en ðééð tumeencaagari cibóni' caa ya tumiða ee Kooh ðeðka garúu.

Pee' na Sanj ðayussa ga fikí paanaa wiyakwaa

Pee' na Sanj, lak ðaa lís kiwo' na ðuwa, laakka sarahohcaa hayu **4** gaða taabu na ðaa kuliyukee ga ðuwa watuksi *Kaanfaa Kooh* ða *Saduseyeeçaa*. ²Keeñða tamee ga daa ða hot Pee' na Sanj ðaa jégí' ðuwa, ða ðaa yéegalða an kimlískaa Yéesu tahin bi ðuwa kaanða hay kimlísu. ³Ba ammba Pee' na Sanj lagussaða ga kasu bi ga kooh-wíisfaa ndaga lak Kooh hoowin. ⁴Bo' ðiyewin ga ðuwa kelohsee wo' eencaa apotaa' caaða gémussa. Fodaama ga ðuwa gémða tooh, Yaalcaa jomeera kile' ðo' ðijúnni-yétúus.

⁵Ga kooh-wíisfaa, ðuwa kuliyuk ga yaawúu' caaða, yaakcaa, na jégíroh-waascaa hídirukohussa ga Yéerúsaleem. ⁶Aan, *ha' -kaadaa sara-hohcaa* na Kayí, Sanj na Élíksaan, na ðééð ðuwa bok ga gíraa ha' -kaadaa sarahohcaaða, ensee daama. ⁷Ba nakohha kihaydoh Apotaa' -caa ga fikíða, ða meekissaba an:

- D'ú kooroh ga doolii wiida wala ga teekii wiida bi d'ú mín wék' ðii yii?

⁸Ga ðekataama Pee' líiffa na Helaa yisela'í' yaa, loffaða an:

- D'ú yaakcii, na ðuwii kuliyuk ga heetciíða, ⁹waa d'ú ðayyi wati ki-taas waas ga yijófi' yaa d'í tumi' lafañaada na daa d'í kooroh bi ya wakkaða, ¹⁰kon inohatka d'ú ðééðpúu na ðééð heetii *Isarayeel* an d'í kooroh ga teekaa Yéesu *Kiristaanaasareet*, yaa d'ú apee ga waa d'ú daay-ci ga kuraanaa ee Kooh mílisi' tari ga ðuwa kaaninða. Yéesu yaama y'eri tah bi ðii yii wak ya tuuk d'ii ga fikírúu. ¹¹Yéesu y'eri en ðaa Bíncaa cisela'í' caa wo' gari an: «Atohaa, tawohohcaa jafeeða -- ee wo' u narúu -- m'eenjohin ki' en atoh-koñaá túuyaa.» ¹²Enndii garinaa, kimúc laakoo ga fen diliis. En ki' enaa, laakoo teek wiliis ga èldúna waa Kooh e' ðo' -súusúus ee wa mín ðuwii kimúsal.

¹³Buwaatti' i ga paanaa wiyakwaaða, waaru' ussa ga daa Pee' na Sanj kaañu wo' eencaagaða, ee iñaama bettaða ndaga ða inohin an Pee' na sanj jagussii. Ba hotta an ða bok ga ðuwa taabee na Yéesuða. ¹⁴Wayee daa ða hotee ðan ðaa wék' ðuseeða tuukin ga yahaa Pee' na Sanj, ða laakissii iña ða wo' an. ¹⁵Waa ennda ða, ða ebilla apotaa' caa kimey' paanaa atti' ohsíða paay', ða awwa kihotoh ga díkaantiða. ¹⁶Ba ðaa wo' an:

- Buwii ðii ðu tumanða na? En ki' enaa, wóorin an ðuwii ðii tumuun kintaan wiléeri'. Bééð ðu-Yéerúsaleem yéegununka ee ðu mínooka kisanj. ¹⁷Du h'ewelatða, d'ú hoonohba kiwo' na ðo' ga loo teekii Yéesu, en ðanaa, iñuma w'eno ða kisíw ga ðuuy' ðuwum.

¹⁸Waa ennda ða, ða ðaylukka Pee' na Sanj, ða kokohhaða ða fíis yas kiwo' loo Yéesu wala kijégíroh ga teekaagari. ¹⁹Wayee Pee' na Sanj loffaða an:

- Wo' at rek! Inii yiida w'én kijúß ga fikí Kooh? Kikeloh wo' eenc-ndúunoo, kikeloh wo' eenci? ²⁰Wayee d'í ga kihaffii nak, d'í mínoo ki'íis kiyéegaloh iña d'í hot na iña d'í kelohða.

²¹Atti' ohcaa ðiyaakðaa h'ewélussaða, ða íssaða ndaga ða laakéeríi daa ða kooran bi ða sodalða ee lak ðuwa ðééðða ðaa kañ Kooh ga iña laakee yaama. ²²Baa Pee' na Sanj wék' ðee na kintaand'a w'én ðeera tikíis tidaañkaah-nikiis.

Buwa géminda enussa ga kikiim-Kooh

²³Ga waa Pee' na Sanj ísúða, ða ðaa yah ga ðuwa ða taabi nabaða, ða ðéesti' taða tooh iñcaa sarahohcaa ðiyaakðaa na yaakcaa wo' eeða. ²⁴Ga waa ðuwa súkúrukussa iña ðéestíru yaama, ða bokka ðééðða kikiim Kooh anee:

- Cic Kooh, fu y'eri sak asamaanii, na kakaayíi, na giiyii na tooh iñcii en gaða.

²⁵Fu y'eri kooroh ga tumeencaa Helaa yisela'í' yaa fu tummba wo' eenci cii ga kúuwkaa caasammbii *Déwit*, súruga an: «Inii tah ya coow koluk ga ðuuy' heetcii? Inii tahða kipokoh nof ya ga iñcaa mínoo kilaak?

²⁶Buu' cii ga èldúnaða na ðuwii kuliyuk ga heetcii ga èldúnaða ðeðkuunun ee ða enin wínoo kiheñoh Kooh, *Ha' mudii* na buuraa ya falda.»[†]

²⁷En ki' enaa, w'erin an *Eroot* na *Poos-Pilaat* na ðu-Isarayeel na heet ciliis hídirukohuunun ga teeríi wii kiheñoh Yéesu súrugiigaraa yisela'í' yii fu fal buu' ða. ²⁸Fodaama ða m'eti' si' a tooh iña fu natee kitum kum'eení' ee ga dooligaraa fu onndawa kimín ki' en. ²⁹Ee diimaða Ha' -mudii malkaa ga d'ii ða soonngíða; onaarfí, d'í súrugiigaraa kiyéegaloh Wo' eeniigaraa na fit wiyégísi' g'ík. ³⁰L'érísa yaahiigaraa doonaa ðiibo' wék' ðu, ee kintaan na enaama cidóoyi' -waa' laak ga teekii Yéesu, súrugiigaraa yisela'í' yii.

³¹Buwa ðaa léehi' kikiim Kooh, ðekataa ða eneeða waa yéngeluk, ða líiffa ðééðða na Helaa yisela'í' yaa, ee ða ðaa yéegaloh Wo' eena Kooh na fit wiyégísi'.

Bu-Yéerúsaleem ðaa géminda atukohussa alalcaagaða

³²Bééð ðuwa géminda bokussa keeñ wínoo na hel. Yínoo gaða wo' eeri an iña ya laakða ya eemdohwa ga hafci rek, wayee ðééð iña ða laakða, ða atukoheeri hen, en wínoo. ³³Apotaa' caa ðaa seedi' ga daa ða w'én kimín kimlískaa Yéesu, Ha' mudii ee Kooh taammba naba ga tooh. ³⁴Ken ñakéeríi dara gaða. Bééð ðuwa laakee yoon wala kaanða, toonussaca, ða haydohha cadamfaa, ³⁵ða e' tafa apotaa' caa, léehíraa koparaa warohu ðuwa, yaa en ðééð na iña ya soolukða. ³⁶Laakeera ðan ðaa teeku Yoseef, ya iña Léwit ee límohu Sipa'. Baa yaama apotaa' caa teekeeri Barnabaas, w'eri en «ðii daasi ðuwiíða». Baa yaama laakeera yoon, ³⁷ya toonnda yoonci haydohha cadamfaa, ya tikkafa ga yah apotaa' caa.

Sabohfaa Anañaas ya na ðetici Safíraa

Laakka nak ðaa teeku Anañaas, ee ðetici teeku Safíraa. Ya toonnda ga kakayfaagaða. ²Ya pokohha nof ðan na ðetici, ya t'ehdohha ðan ga koparaa yoonaa toonohuða, léehi' ta ya e' neera apotaa' caa iña tesða. ³Waa ennda ða, Pee' wo' ari an:

- Anañaas, inii tah ya Seytaani te' keeñfu, fu kaakin Helii yisela'í' yii saboh ee fu t'ehdohin ga koparaa fu toonoh yoonaaða. ⁴Yoonaa tese danaa, wa tesí'tiiraane dane? Waa fu toonndawa, koparaa enndii wuufu-ne? Kon inii fu waa' kitum yii fu mínni na kihalaat ga helfu? Fu kaakkii ðo' -súusúus saboh wayee Kooh y'eri fu kaak saboh.

⁵Daa Anañaas kelohee wo' eencama, ya kennda kakay, ya dalla kikaan. Bééð ðuwa yéengsee iñaamaða, títussa lool. ⁶Oomaa-yaalcaa kolkussa, múlussa faraaffaa, ðayussafa ki' acnee. ⁷Tikka ga iña le' wahtu kaahay, ðeti Anañaas aassa, lak ya yéengii dara ga iña laakða. ⁸Pee' meekissari an:

- Wo' aaroo, cadamfii yoonii d'ú tooneeða tooh f'eri fiine? Betifaa taassari an:

- Ee, enee cadamfuma.

⁹Pee' wo' ari an:

- D'ú mín na kipokoh nof kiheel kiðúk Helii *Ha' mudii*? Súkúruka! Buwum ka' see ki' ac Yaalfuða ðooma ga halii, ee ða hayyaa kiðay, fu ðan.

¹⁰Ga saasi ðetifaa keennda kakay ga kotcaa Pee', fa kaannda. Daa oomaa-yaalcaa aasee, ða laakki kaanin. Ba ðayyari, acsuneerari ga yahaa yaalci. ¹¹Bééð ðuwa gém ga Yéesuða, na ðééð ðuwa yéegee iñcaa laak caamaða, títussa lool.

† 4: 26 Médírohat na Kañcaa 2: 1-2.

Apotaa' caa tummba kintaan ciyewin ga Yéerúsaleem

¹² Apotaa' caa baa tum ga leeloo buwaa kintaan ciyewin na enaama cidóoyi' waa'. Buwaa gëm ga Yéesu'ca mee' seera kihidírukoh ga dekataa teeku «Tíidískaaraa Salomonda». ¹³ Ken ga buwaa híinoos tesdá kaanéerí kika' gaba, ee nak bééé buwaa wo' ee gaba yijúwí'. ¹⁴ Yewinnnda lool híyaaal na híbeti baa gëm ga Ha' mudii, ba baatukka ga buwaa gëmin'ca, fodaama mboloomaa waa wën kiyak. ¹⁵ Ka' ta bi dúukooli' caa baa mey'dohu ga mbedicaa, híi faanu ga gatan wala basan doonaa Pee' kooroh danaa heyna sóogúufaagari mín ki' úul yí-noo gaba, ennda ga yíi wala ga yay, ba wak. ¹⁶ Bi'bo' híyewin baa mey-oh ga dekcaaa wíl Yéerúsaleem'ca, baa haydoh hí'úukooli' na buwaa ra' am ee bééé baa baa wék'ca.

Apotaa' caa abussa ga kasu

¹⁷ Waa ennda ca, ha' -kaadaa sarahohcaa na bééé buwaa taam nari'ca, ennda buwaa bok ga Saduseyee'ca, ínaadohussa apotaa' caa, ba koluki' ta'ba. ¹⁸ Ba amlukka apotaa' caa, ba la' lukka'ba ga kasaa bééé técoh'si'ca. ¹⁹ Wayee ga wekaa, laakka malaakaa Ha' mudii hay, lé'gissa halcaa kasaa, mey'dohha'ba, wo' a'ba an:

²⁰ - Karat Kaanfaa Kooh, daama dú' jangat buwaa bééé ínaa aaw ga loo kipeskii ki' aski'ca.

²¹ Apotaa' caa tumussa fodaa daa ya nakoh'ca. Kooh yaa wíis ga kímáa teel, ba aassa Kaanfaa Kooh, ba aawwa kijégíroh. Ha' -kaadaa yaawúu' -caaa hayya, ya na buwaa taam nari'ca, ba béytohha bééé paanaa wiyaa'kwaa, waa bééé buwaa kuliyuk ga heetii bu-Isarayeel hídoh'ca, léehi' ta ba wosohha kikoo' nee apotaa' caa ga kasaa. ²² Soldaa' caa karussa, wayee daa ba le' ee kasaa, ba hottii apotaa' caa ga túuy'ca ba lagoh'seeda, ba hóyukka ba híestí' ta'ba an:

²³ - Dí laak kasaa laguunun bi jofin, soldaa' caa tuukuunun ga halcaa, wayee daa dí aasee, dí lé'gissa daa ba lagoh'seeda, dí hottii bo' da.

²⁴ Yaa kuliyuk ga soldaa' caa ga Kaanfaa Kooh'ca na sarahohcaa híyaa'kwaa, daa ba kelohee wo' eencaaa caama, ba jaahli' a lool ba baa meekiskoh ínaa mín kidal apotaa' caa'ca. ²⁵ Waa ennda ca, laakka baa hay wo' a'ba an:

- Buwaa dú' lagee ga kasaa'ca, man baa ga dúuy' Kaanfaa Kooh, baa jégí' buwaa.

²⁶ Baa kuliyuk soldaa' caa ga Kaanfaa Kooh'ca taamma na buwaa-gari, ba koo' neera apotaa' caa ee kinookoh laakkii ga ndaga ba níikee buwaa tapisoh'ba na atoh. ²⁷ Ga waa ba haydohha'ba, ba yugi' ta'ba ga fíki' atti' ohcaa híyaa'kwaa'ca ha' -kaadaa sarahohcaa meekissaba an:

²⁸ - Dí hoonoh'éeríruú kijégíroh ga teekaa baa yaamane? Ee malkat, Yéerúsaleem tooh gomin na íncum dú' jégíroh'ca, ee dú' waa' tíi kikoo' daal kikaankaa baa yaama!

²⁹ Pee' na apotaa' caa tes'ca loffa'ba an:

- Kooh yé'ri jom kitaabuku wayee enndii bo' -súusúus. ³⁰ Yéesu yaa dú' apee ga waa dú' daa'ci ga kuraana'ca, Koohyíi hícaasambbii mílísí' -tari. ³¹ Ee yé'ri Kooh béwí', yugi' tari hanohha yah-ñaabaagari, ya fallari ya en buu' na Músalkaat doonaa ya on heetii bu-Isarayeel kímín kistúpít kipeskaaga'ba en d'anaa ba bayalu baakaa'caaga'ba. ³² Dí hí'ri en seedi ga íncaa laakee caama, dí na Helii yisela' í' yíi Kooh on buwaa taabukir-í'ca.

³³ Daa bu-paanaa kelohee wo' eencaama, ba aylukussa bi baa saak, ba waa' ta ki' ap apotaa' caa. ³⁴ Wayee laakka Férísíyee'ga teeku Gamaliyeel, ya enee jégíroh-waas ee bééé oneerari cée'. Ya kolukka, ya tuukka ga leeloo paanaa, ya nakohha apotaa' caa mey'dohu foh paay'. ³⁵ Léehi' ta, ya wo' a'ba an:

- Dú' bu-Isarayeel, watukat ínií dú' yah kitum buwii hí'ca. ³⁶ Dú' nándísukaa ga ínaa maan'jii dara, laakeera baa wo' u Tēdaas; enee híi. Ya tíkee hafci bo' yíyaa' ee ínaa le' do' híteéméé' -níkiis taabukkari. Waayee daa ya apsee, bééé buwaa taabukeerí'ca tasaarukohussa, gaama eemba daama. ³⁷ Ga fenoo'ci, ga wahtaa buwii kínsee ki' ínoh daa ba híde'ca, dú' hotissa híi Yúdaa yaa dékee Gélílé'ca. Ya nookka bo' híyewin ga fenoo'ci. Wayee daa ya apsee, bééé buwaa taabukeerí'ca tasaarukohussa. ³⁸ Díiima den mi wo' úu an: waassúu hanat ga buwii híi ki' en. En lakanaa íncii ba jégíroh'ca wala íncii ba enukoh'ca meyoh ga bo' -súusúusaa, ba hay kitasoh. ³⁹ Wayee en lak ca meyoh ga Koohaa, dú' mínooca kíhoonoh kitúuk. Kon kaa ekat háffúu ga kíhe'oh Kooh. Bu-paanaa tookussa ínaa Gamaliyeel wo' ca. ⁴⁰ Ba híyaa apotaa' caa, ba híplukkaba, léehi' ta ba hoonohha'ba kiwo' ga teekaa Yéesu, léehi' ta ba híssa'ba baa yah. ⁴¹ Apotaa' caa meyohussa daa atti' oh'si'ca, baa yah na kee' wísóosi' ndaga daa Kooh atti' in an ba matín kítoróh'cu ndaga teekaa Yéesu'ca. ⁴² Ee besaa en bééé baa baa ka' Kaanfaa Kooh na dúuy' kaancaa, ba baa lís kijégíroh na kiyéegalah Hewhewii winéwí' wii wo' ga loo Yéesu, yíi en Kírístaaní'ca.

Bo' híyitna'banak tanussa ki' am'oh apotaa' caa

Waama lak téelbééca Yéesu'ca baa wën kíbaatuk. Yaawúu' caa laksi kíGerek'ca baa ná' sukoh loo ínaa yaawúu' caa laksi kí' Ebé'ere tumi'ca. Ba ná' sukohee an beticaa bok gaba'ca, ee yaal'ba kaan-í'ca, daanee ki' aluku hen ga dúndaa warohsi besaa en bééé'ca.

² Apotaa' caa hídaanjkaah na banak'baa hídírohussa bééé téelbééca, ba wo' a'ba an:

- Dí íis kiyéegalah wo' eenii Kooh, dí am ga kiwaroh náamah enndii ínaa gën. ³ Kéri tah, Mbokcii, namat kitan ga dúuy'cúu yaal híyit-na'banak, baa ínohohu ga kíjúb, baa híffin na Helii yisela' í' yíi ee laakuun hel, dí sas'ba kitum lé'gýaama. ⁴ En d'anaa dí ga kíhaffú, dí éewruk ga kíkiim Kooh na kiyéegalah wo' eeniigari.

⁵ Bééé buwaa gëm'ca tookussa ínaa wo' u yaama. Waa ennda ca, ba tannda Iceen, bo' yigémí' Kooh ee híffin na Helii yisela' í' yíi, Fíliip, Porokoo', Níkanoo', Tímon, Parminaas, na Níkulaa yaa límohu Añ-coos'ca ee enee yíifa' kuc'ewaa, ya aassa ga waasaa yaawúu' caa'ca.

⁶ Léehi' ta, ba haydohha'ba ga apotaa' caa. Baama tkussa'ba yah ga haf, kímf'ussa'ba Kooh.

⁷ Wo' eenaa Kooh waa wën kiséw, ee ga Yéerúsaleem, téelbééca baa wën kíbaatuk, ee sarahoh híyewin gémussa ga Yéesu.

Iceen abussa

⁸ Kooh barkeella Iceen, híffí' tari na dooli, ya yaa tum enaama cidóoyi' -waa' na kintaan ciyaa' ga dúuy' buwaa. ⁹ Laakka hí'bo' baa júwohéeríi na Iceen ee ba bokee ga jaangu-yaawúuraa "ñaamcaa laak haf'ba'ca", ba enee híyaa'wúu', ee ba meyohee Síreen, Aleksandarí, Sílsíi na Aasíi. Ba baa tées'oh wo' een na Iceen. ¹⁰ Wayee, ba mínéeríi yen ga wo' een-caagari ndaga ya wo' ohee kíñaan'kaa Helaa yisela' í' yaa oneerí'ca. ¹¹ Ba neehalla hí'bo' doonaa baa'ba wo' an:

- Dí kelohin ya wo' in wo' een císepí' í' ga Móyíis na ga Kooh.

¹² Fodaama ba tahha bi yaakcaa dékaa, jégíroh-waascaa na bu-dékaa, kolukussa ba keennda ga Cook Iceen, ba ambari, híyussari paanaa wiyaa'kwaa. ¹³ Ba haydohha'ba seedicaa yah Iceen kípoki' kiwo', wo' ussa an:

- Kaanfii Kooh híse'la' í' fii na Waasii Móyíis, híi yíi dék kiwo' wo' een císepí' í' gaca. ¹⁴ Dí kelohinndi yaa wo' an Yéesu Nasareet hay kí'bu'

Kaanfii Kooh, ya súpít baahcii Móyíis fo'ni' tuu'ca.

¹⁵ Bééé buwaa enee ga paanaa wiyaa'kwaa'ca yípussa Iceen has, ba hotta kífiifaagari faa melic en fan kíki' malaaka.

Jangataa Iceen

Waa ennda ca, ha' -kaadaa sarahohcaa meekissa Iceen an:

7 - Íncii fu wo' dú'ca kayohe?

² Iceen taassa an:

- Dú', mbokciigoo, sükú' kattoo. Koohyíi laak ndam'ca feenú'ka caasambbuu Abaraham ga kúlkaa Mesopotamí lak ya ka' tíi kídéknee teeraa Haran duum. ³ Kooh wo' ari an: «Meyohaa kúlkiigaraa, fu fo'ni' buunfu, fu ka' kúlkaa mi teewannda'ca.»

⁴ Waa ennda ca, Abaraham meyohha kúlkaa bu-Kaldee, ya ka' ta dékneera teeraa Haran. Ya ennda daama bi ga daa paamci kaanoh. Kooh híwohhari daama, paafdohari híi ga kúlkií dú' dékoh wati'ca. ⁵ Kooh onndiiri kilaak kakay hínoo híi, enndii sah ínaa híi na patan'-kot, wayee ya híngari kilaak kúlkií, bu-nílaagari lamuka gari. Wíima nak lak Abaraham laakkii sah kowu. ⁶ Ínií yíi yé'ri Kooh wo' eeri: «bu-nílaa-garaa hay kídéku ga kúlkaa enndii kuu'ba ee daama ba hay ki' abu náam, ba sodalu ínaa le' tíkiis títeéméé' -níkiis.» ⁷ Kooh nak tkka ga an: «Heetaa yah'ba ki' am náam'ca, mi Kooh, mi haywa ki' atti. Léehíraa ba hay kíkú'koh daama, ee ba yahhoo kíjaamukoh híi ga d'ekatii wíi.»

⁸ Waa ennda ca, Kooh pokohha kífilíimun na Abaraham ee kí'gúruk ké'ri en mandargaa kífilíimunkaa kaama. Fodaama, ga waa kowuci ísaak lí-mu'ca, Abaraham gú' tari ga besaa wu-yitnakaahaywaa tik ga'ca. ísaak tummba fodaama, ya gú' ta kowuci Yakoop, Yakoop ínan gú' ta hí-caasambbuu, towutaagari tídaanjkaah na tanaktaa kuliyuk ga heetii Is-arayeel'ca.

⁹ Caasamuncaagaruu baa ínaadohussa këméenj'kíba Yoseef, ba toondari ya híyoo kúlkaa Esípti ki' en náam. Wayee Kooh taabee nari, ¹⁰ ya músallari ga coonucaagari. Kooh onndari kine'loh Farawon, buu-raa Esípti, ya onndari ínan kilaak hamham ga kí'fíci. Yaama fallari ki' en gúwéneeraa kúlkaa Esípti na kituukuk kaanci bééé'ca. ¹¹ Waa ennda ca, a' wiyaa' laakka ga bééé kúlkaa Esípti na kaa Kanaa. Araa mesikka lool bi hícaasambbuu laakissii ínaa ba náam. ¹² Ga waa Yakoop keloh an beli laakin ga kúlkaa Esípti'ca, ya wossa hícaasambbuu daama bes.

¹³ Kotaa kukanakka ba ka' da'ca, Yoseef tummba bi yaakmuncaagari ínohsohussari. Fodaama Farawon ínohha buwaa en mbokcaa Yoseef'ca.

¹⁴ Lēehi' ta, Yoseef wosohha kikoo' nee mbokcaagari hēēbba na paamci Yakoo: ennda bo' hidaanjaah-yitnaabanak na hīyētūus. ¹⁵ Yakoo nak toolukka kúlkaa Esīpti, ya dēkka daama bi ga daa ya kaanoohda. Bi-caasammbuu ban kaanoohu daama. ¹⁶ Faraafcaagaaba bayussa Sikeem, acussa ga loyaa Abaraham lomee na kopa' ci ga towutaa Emoo' ga Sikeemda.

¹⁷ Ga waa jamaanaa Kooh jomee kimēti' dīgaa ya waatee dīnnga Abarahamda deey'ca, heetiigari baatukka, waa wēn kilaw ga kúlkaa Esīpti, ¹⁸ bi ga daa buu' yiliis falukohda. Buuraama nak inohēeri Yoseef. ¹⁹ Buuraama dūkka heetiigaru, ya sodalla bicaasammbuu, ya gītīn-ndaaba kijaf towutaagaaba doonaa ta peso. ²⁰ Mōyīs līmu ga jamaanaa, ya ennda ku' oomaakaa nebhohin Kooh. Ja bayussa ga kaan paamci na eeci niin kaahay. ²¹ Ga waa ja jafuda, kowukaa Farawoj kibetikaa balaḥpaja, ya ko' taja fodii kowuci. ²² Fodaama Mōyīs korussa ga hamaamaa hu-Esīpti, ee ya ennda bo' yilēeki' -solu ndaga wo' eencaagari na tumeencaagari.

²³ Ga waa Mōyīs laak tkīis tidaanjaah-nikiisda, helci ka' ta ga ki-waaknee hu-Isarayeel, mbokcaagari. ²⁴ Ya hotta daama bo' ga hu-Esīpti yaa en na kisodal bo' yīnoo ga hu-Isarayeel, yaa feekki. Ya lūuki dōh-hari, ya ēldūki' tari, appa baa bok ga hu-Esīptida. ²⁵ Ya foogee an mbokcaagari hay ki' inoh an Kooh waa' kikooh gari, ya mūsālba, way-ee baama inohhii iinaama ga. ²⁶ Ga kooh-wīisfaa, ya hotta bo' banak ga hu-Isarayeel baa enee na kihehoh, ya waa' taaba kijūwohi', ya wo' afa an: «hīy'aay, dū hehoh ya, ee dū hīmbok?» ²⁷ Yaa jekelukee mooroom-cida nak taaba Mōyīs yah wo' ari an: «Bii fallaa buu' na atti' oh ga dōokki' ba?» ²⁸ Fu waa' too ki' ap fodaa fu apee wūtūwaa baa bok ga hu-Esīptidane?» ²⁹ Daa Mōyīs kelohee wo' eenca caama, ya nūppa, ya daakukneera ga kúlkaa Majaan. Ya ennda da bi ya laakka towu tanak daama.

³⁰ Tikka ga tkīis tidaanjaah-nikiis, laakka malaakaa Kooh feēnukki ga ēgi' -dūndagaa ga yahaa janjagaa Sīnayīda, ga dūuy' kiwii, kiwiikaa enee na kitak ga dūuy' dūtūk. ³¹ Mōyīs dalla kijaahli' ga iinaa ya hotda, ya yaa deey' kimalak bi jof, wayee ya kelohha koonakaa Ha' mudii, kaa wo' i an: ³² «Mi yēri en Koohyīi bicaasamfu, Koohyīi Abaraham, Koohyīi Iisaak, Koohyīi Yakoo.» Daama, Mōyīs yaa saak ndaga kititi, ya kaanīs-sii kiḥēwi' na kisomalak. ³³ Ha' mudii tikka ga, wo' ari an: «Dolaa nafa' ci-gigaraa ndaga dēkatii fu togohda dēkat wisela' i'. ³⁴ Mi hotin coonufaa heetaagoo enukoh ga kúlkaa Esīptida. Mi kelohin ti' fintaagaaba, kēri tah mi yoosukin kisomba. Diimada, hay mi wossaa kúlkaa Esīpti.»

³⁵ Mōyīs yaama, yēri mbokcaagari taasukee, ba wo' ari an: «Bii fallaa buu' na atti' oh ba?» Yēri Kooh wosee ya kuliyuk ga heetaa ya laasba, koorohha ga malaakaa Kooh feēnukke Mōyīs ga dūtūkaa. ³⁶ Mōyīs na kihafci, yēri mey'doh hu-Isarayeel kúlkaa Esīpti ya tummba enaama cidōoyi' -waa' na kintaan ga kúlkaa Esīpti, ga waa ba paaf giyyaa wij-o' ohwaa, na ga waa ba kooroh ēgi' -dūndagaa ba tummba ga iinaa le' in tkīis tidaanjaah-nikiisda. ³⁷ Mōyīs yēri wo' ee hu-Isarayeel an: «Kooh hayyūu kimey' dohi' ga heetiigaru sēldīga-Koohaa man naroo.» ³⁸ Ga waa mbooloomaa nēgirukoh ga ēgi' -dūndagaa, yēri enee baan ga dikaanti bicaasammbuu na malaakaa Kooh wo' ee nari ga janjagaa Sīnayīda, ee ya laassa ga wo' eenca Kooh onohi kipesda, ki' e' tuuca.

³⁹ Bicaasammbuu sagussa kitaam ga wo' een Mōyīs, ba foñnjari, helba hooyukka Esīpti. ⁴⁰ Ba nakka Aaron an: «Tibdaari koohcha kuliyukan ga fikiri, ndaga Mōyīs, yaa mey'doheeri kúlkaa Esīptida dī inohoo iinaa dallida.» ⁴¹ Waa ennda da, ba tībpa dōon, ba tummba yenba koohba, ba tummba sarah ga nataalaama. Keeñba soossa lool ga iinaa ba tīb na yahba yaama. ⁴² Kooh usaayyaba, foñnjaba baa jaamuk nohii, niidii na olcii ga asamaan' da fodii koohba. Ee iinaama sah-sah yēri bīdu ga kēyitfaa sēldīga-Koohcaa an:

«Dū, heetii Isarayeel,
ga wii dū tum sarah jūu' caa
na sarah ciliis iinaa le' tkīis tidaanjaah-nikiis ga ēgi' -dūndagaa da,
dū tumdeeroocane?

⁴³ Mūk, dū koorukee taalaa Molok yaa dū tik Kooh haffūda,
na nataalaa ku' olkaa Reefaana yaa dū tik Koohda ban.
Nataalcaama dū hēri hēwīreeca, dū baa jaamukka.

Kēri tah, mi hayyūu kitool, mi bayyūu daa wēn teeraa Babiloon
ki' usaay.»

⁴⁴ Iceen tikka ga an:

- Taalaa daakohsee Bīncaa cisela' i' caa teewoh kifiliimunkaa Kooh na bicaasammbūda, ba taabee nawa ga dūuy' ēgi' -dūndagaa. Taalaama, Mōyīs hēwīreewa fodaa daa Kooh teeweeriwada: en ki' enaa, ya nakee Mōyīs kihēwi' wa, ya taabuk ga daa ya hot lēdirussida. ⁴⁵ Taalaama, bicaasammbuu baa hayee ga fenoocida laasussa gawa. Ba taammba nawa bi ga kúlkaa ba te' ee ga heetcaa Kooh kaalee ga fikībaada, lak Yosūwēe yēri kuliyukee ga fikība. Wa tessa daama bi ga jamaanaa Buu' Dēwīt. ⁴⁶ Dēwīt nebhohha Kooh, ya kīmmba Kooh kiyipi' ti kaan daa tu-caasamntaa Yakoo' t' jaamukohandii. ⁴⁷ Wayee Salomon yēri mēēnjoh kitawahi' Kooh kaanfaa.

⁴⁸ Koohyīi ga dōokaa-dōokda nak dēkoo ga kaanfaa bo' hēwi' na yahci. Ee fodaa daa sēldīga-Koohaa bīnkaada, Ha' mudii wo' an:

⁴⁹ «Asamaanii wēri en ban-buuriigoo, kakayfii ennda ditogaa' kottoo. Kon dū tahwahd'andoo kaan fa man na? Wala dū heeli' too daa mi dēkohan da man na? ⁵⁰ Iñcuma hēēbca, hanaa enndii yahhoo hēwi' ca?»

⁵¹ Iceen wo' issa atti' ohcaa an:

- Dū hēri yēgis ga haf ee keefciigaru na nofciirūu dū lāginca pat ga kikelohi' Kooh. ⁵² Besaa en hēēb dū en na kilebiroh Helii yisela' i' yii, dū taam bicaasammbūu. ⁵³ Laakin sēldīga-Kooh yīnoo rek yaa bicaasammbūu hatallii ga kipesee? Ba appa sēldīga-Koohcaa dēb kiyē-galoh kihaykaa yijūwi' yiidā. Ee watifii wati dū onin yijūwi' yii bīn, dū apinndi. ⁵⁴ Dū laasin ga Waasii Kooh eroh, koorohha ga malaakacaa da, wayee dū taabukkiwa. Iceen tapisohusa na atoh bi kaannda.

⁵⁵ Daa hu-paanaa wiyaakwaa kelohee wo' eenca Iceen caama, keeñ-caagaaba caa oñ ndaga ki' aylukki, ba baa dōwuk. ⁵⁶ Wayee, Iceen ga kihafci nak, liiffa na Helaa yisela' i' yaa; ya taaginukka asamaan, ya hotta ndamaa Kooh, ya hotta Yēesu ban tuukin hanohha yah-ñaabaa Kooh, ⁵⁷ Iceen wo' a an:

- Malkat, mi hotin asamaanii lēgisukin, Kowukii hii tuukin hanoh yah-ñaabii Kooh.

⁵⁸ Daa ba kelohee wo' eencaama, ba dalla kipookoh na tifiip, lagussa nofcaagaaba, ba iisukka waas kīnoo mīlīp ga dōokci. ⁵⁹ Ba fassari bi ba mey'ca nari teeraa, ba aawwari kitapisoh na atoh ki' appi. Buwaa neehalsee ki' en seedi' da, sūukussa kūtīcaagaaba kakay ga kotcaa ooma-filaa teeku Soolda. ⁶⁰ Ga daa ba enee Iceen kitapisoh na atoh tōohda, Iceen yaa kīim Kooh an:

- Yēesu, Ha' mudii, te' aa fitiigoo.

⁶¹ Lēehi' ta, ya yī' a, lessa koonaa ga dōok an:

- Ha' mudii, kaa taabukda baakaarii wii! Daa ya wo' ee iinaama, ya kaannda. Kaanaa Iceen waama, Sool fareera ga.

Buwaa gēm ga Yēesu da Sool hatalla ba ga kipes ba

¹ Kaanaa Iceen waama, Sool fareera ga. Laakka hībo' hīgēm' Kooh baa hēb faraaffaa Iceen, ba accafa, ee ba kodukka lool kaanaa Iceen. Ga besaa bēri Iceen apuda, buwaa gēmu ga Yēesu ee enu ga Yēerūsalem da dalussa kihatalu ga kipesba, hatal wimēeski'. Bēēb buwaa gēm ga Yēesu da tasaarukohussa ga gohcaa Yūdēe na caa Samarīi bi tessa apotaa' caa doḥ. ² Wayee Sool ga kihafci, keennda ga dōok buwaa gēm ga Yēesu da, ki' islukohba ngēmaagaaba. Ya yaa aas ga kaancaa, ya yaa am buwaa gēminda, betoo yaaloo, ya yaa lanba ga kasu.

³ Bēēb buwaa tasaarukohseedā nak, baa wīl ga dūuy' kúlkaa, ba baa yēegaloh Hewhewii winēwi' wii.

Filiip yēegalohha Hewhewii winēwi' wii ga gohaa Samarīi

¹ Fodaama Filiip ka' ta gohaa Samarīi, ga teeru wīnoo daama, ya yaa yēegaloh Hewhewii winēwi' wii wo' ga loo Kirīstaa, Mūsalkaatii dī-gohseedā. ² Buwaa ga dēkaada tōohba aawussa kisukūruk Filiip ndaga kintaanca ba keloh ee ba hot ya tumida, ba gēmbari. ³ En ki' enaa, raḥ biyewin meyohussa na tifiip tiyaak ga buwaa dūukoolinda, ee lafañ biyewin na hēeduki' biyewin wēkdussa ban. ⁴ Fodaama keeñ-soos wiyaak laakka ga teeraama.

⁵ Wiima lak ga teeraama, laakin baa dēb da ki' en, ya teeku Simōn ee ya enee luhusoh. Bu-Samarīi waaru' eera ga iinaa ya tumēda. Ya tikee hafci bo' yilēeki' -solu, ⁶ ee hēēb, oomaano, yaakoo sūkūrukeera iinaa ya wo' ida. Ba wo' ee gari an:

- Bii yii yēri en doolii Kooh, wii wo' u an wa doḥ wa mīnda.

⁷ Ba baa sūkūrukki dijōfi' ndaga ya maanīnba kiwaaru' i ga luhuscaa ya tumida. ⁸ Wayee daa Filiip yēegalohē Hewhewii winēwi' wii wo' ga loo Nguuraa Kooh na ga loo Yēesu Kirīstaa da, hēēb buwaa, betoo yaaloo gēmmba, ba awwa kibētisi' uk; ⁹ bi ga Simōn luhusohaa sah gēmmba, ya bētisi' ussa. Ya aawwa kitaabuk Filiip rek. Ya waaru' a lool ga kintaanca na enaamacaa cidōoyi' -waa' caa ya hot Filiip tumida.

¹⁰ Apotaa' caa ga Yēerūsalem da nak, kelohussa an hu-gohaa Samarīi te' uunun Wo' eenaa Kooh ga keeñba. Ba wossa Pee' na Sanj daama.

¹¹ Daa Pee' na Sanj le' see da, ba kīmi' ta buwaama Kooh, ba laas ga Helii yisela' i' yii. ¹² En ki' enaa, lak Helii yisela' i' yii yoosukki ga yīnoo gaḥa duum, ba eeme ga kibētisi' u ga teeki Yēesu, Ha' mudii. ¹³ Waa ennda da, Pee' na Sanj tikussaaba, yaa en hēēb yah ga haf, doo ba baa han kilaas ga Helii yisela' i' yii. ¹⁴ Simōn hotta an Helii yisela' i' yii yoosukin ga dōok buwaa ga waa apotaa' caa tikba yah ga hafda. Ya waa' ta kineehal Pee' na Sanj hēelis, ¹⁵ wo' a an:

† Yakooḥ bayeera ban teekaa Isarayeel †† Wo' eenii Iceen wo' diida en fodii
«Buwaa keeñca na nofca gūrukki» ee waa kiwo' rek kisan kikelohi' Kooh

- Onattoo ßan kimín inuma d'ú tumid'a, doonaa ßaa mi tik yah ga haf ßééß ya laas ga Helii yisela 'i' yii.

²⁰Wayee, Pee' loffari an:

- Koparumgaraa san'ku' at ee fu san'ku' uk nawa. Inaa Kooh onoh, fu foon an fu minnda kilom na hēelise? ²¹Fu laakoo wa' na ßak ga inii yii ndaga keeniigaraa j'ubpii ga fikii Kooh. ²²Kon hebukaa jafaa halaatum-garaa wibóni' wuma dúuy', fu aaw kíkím Ha' mudii, en d'anaa ya bayal-laa halaatumgaraa wibóni' wuma, en an minukinaa! ²³En ki' enaa, mi hotin an fu líif na ki' inaan ee fu ñaam-baakaa'. ²⁴Simon' dalla kitaas an:

- Kíim d'attoo Ha' mudii na kihaffúu, en d'anaa in'cii d'ú wo' d'a wínoo gaca dalooro. ²⁵Pee' na San', ga waa ßa seedi' a, ßa yéegalohha Wo'eenii Ha' mudii bi ßa léehi' ta, ßa ßaa ßoyuk Yéerúsaleem; ee ga waasaa, ßa ßaa yéegaloh Hewhewii winéwi' wii ga d'ek ciyewin ga go-haa Samaríi.

Filiip bētisi' a ßaa d'ek Ecoopfi ga waas Gaasaa

²⁶Laakka bes, malaakaa Ha' mudii wo' a Filiip an:

- Koluka, fu ka' ßak inaa hanoh meya' -noh yah-sen' d'a, fu taam waasaa meyoh Yéerúsaleem aaw Gaasaa d'a. Waasama koorohsussii di-ima d'a.

²⁷Filiip dalla kikulok yaa 'ah. Ya hidohha na ßo' yi'yaal yaa meyoh kúlkaa Ecoopfi, ßaa nak enee ßaa yóom d'u hen. Ee ßaa y'eri en tuukkoh-alalaa buuraa Ecoopfi yi'betiyaa wo' si Kaandaas d'a. Ya karee Yéerúsaleem kijaamuk Kooh, ²⁸ee ya enee kiboyuk kaan'ba. 'Baa, lak yugin ga sareetaagari yaa jan Kéyítfaa *Ísayíi*, *séldíiga-Koohaa* bín d'a.

²⁹Helaa yisela 'i' yaa wo' a Filiip an:

- Gaawaa kitín fu dab sareetaa waanee.

³⁰Filiip foolla, dabpa sareetaa, ya kelohha ßaa yaa jan ga Kéyítfaa *Ísayíi*, *séldíiga-Koohaa* bín d'a, ya meekissari an:

- Inii fu jan' d'a, fu inohin yen ga sahe?

³¹Baa taassa an:

- Mi laakkii ßaa lóogisoh d'andoowanaa, mi tuman na bi mi inoh inii wa waa' kiwo' d'a?

Léehi' ta ya wo' a Filiip kilap ga sareetaa, ya yun' ga yahaaci.

³²Kud'ekatkii ya enee na kijan ga Kéyítfaa *Ísayíi*, *séldíiga-Koohaa* d'a enee kii:

«Fodii baal, ya ßayussa ki' apunee, fodii kubaalkaa fiippii ga fikii ßaa enndi na kinend'a, fodaama, ya légissii kúuwci.

³³Ya toroh d'ussa ee ken onndiiri kayoh.

Kumuunci laguunun ee ya foñnji lam.»

³⁴Baa kúlkeh Ecoopfi d'a, meekissa Filiip an:

- Wo' aaroo en neßpaanaa, séldíiga-Koohaa wo' loo ßa d'ii? Wo' na hafcinoo, wo' ga ßo' yiliis?

³⁵Waa ennda d'a, Filiip ßeßpa wo' eena, ya abohha ga inaa *Ísayíi*, *séldíiga-Koohaa* wo' yaama, ya yaa lóogisohi' ti Hewhewii winéwi' wii wo' ga loo Yéesu d'a. ³⁶Daa ßa en na ki' ah d'a, ßa le' a ga d'ekataa taakin músú, léehi' ta ßaa wo' a Filiip an:

- Man músú mee, inii kokohan ya mi bētisi' u?

[³⁷Filiip wo' ari an:

- En an fu gēmin ga keeniigaraa ßééßwanaa, fu mín kibētisi' u.

'Baa wo' ari an:

- Mi gēmin an Yéesu *Kiristaa* y'eri en *Kowukii Kooh*.]

³⁸Ga saasi, ßaa dalla kinakoh sareetaa tuukiru, Filiip na ßaa yoosukussa ga d'uu' músúmaa, Filiip bētisi' ari.

³⁹Daa ßa me' músúmaa hen, Helii Ha' mudii béffa Filiip, ßaa kúlkeh Ecoopfi d'a hotissiiri. Wayee ßaa yaa 'ah waasci na keeni wisóosi'. ⁴⁰Filiip nak, me'neera teeraa Asot, ya yaa yéegaloh Hewhewii winéwi' wii; ya taamba teeru na teeru, bi ga daa ya le' oh teeraa Sesaree d'a.

Sóol gēmba ga Yéesu

(Tumeen 22: 6-16; 26: 12-18)

9 Wiima lak Sóol yii lís kidíguk ki' ap téelbéecaa *Ha' mudii*, ya ka' ta ga *ha' kaadaa sarahohcaa* kíkímmbi, k'éyítfaa ya teewohan ga ßuwaa kuliyuk ga *jaangu-yaawúu' caa* ga teeraa Damaas d'a, ²en d'anaa ßuwaa ya laak daama ee boku ga waasii Ha' mudii d'a, ennda ßeti, ennda Ya'al, ya am'ba, ya haydoh'ba Yéerúsaleem.

³Lak ya yaa ga waas Damaas, ee ya deeyin teeraa, dalla kilaak lee' laataa meyoh asamaan: wa ennda mareet ga d'ookci, bi willari. ⁴Ya keennda kakay. Ya kelohha koonaa, kaa wo' ari an:

- Sóol! Sóol, inii tah ya fu hatalloo ga kipes?

⁵Ya taassa an:

- Kiyaakii, fu y'eri en ßa? Koonakaa wo' ari an:

- Mi y'eri en Yéesu yii fu hatal ga kipes d'a. ⁶Wayee koluka nak, fu aas d'uu' teerum. Daama, fu haw kiwo' u inaa fu jom kitum d'a. ⁷Buwaa taabee nari d'a tuukussa, títtusa bi ßa minoo kiwo', ßa kelohée ga

koonakaa wayee ßa hottii ßo'. ⁸Sóol kolukka, wayee ga daa hascaagari buuld'a toóh, ya hotissii dara. 'Ba ammbari ga yah, kile' dohhi teeraa Damaas. ⁹Tummba bes kaahay, caa ya hotoo, ya ñammbii, ya anndii.

¹⁰Wiima, lak laakin ga teeraa Damaas téelbéenaa teeku Anañaas, Ha' mudii feenukkari ga hee' wo' ari an:

- Anañaas! Anañaas taassa an:

- Mi yee, Ha' mudii.

¹¹Ha' mudii wo' ari an:

- Karaa diima-diima kaan Yúdaa, ga waasaa wo' u waasaa wiyólóhi' waa d'a, fu meekisoh ßaa teeku Sóol ee meyoh teeraa Taarsa d'a. Ya yaa da, ee diima den yaa kíim Kooh. ¹²Ya hotin ga hee' ßaa teeku Anañaas, aassa gari ga kaanfaa, tíkkari yah ga haf doonaa ya hotis.

¹³Anañaas nak wo' a an:

- Ha' mudii, mi kelohin ga ßo' ßiyewin in'caa cibóni' caa ßaa yaama tum ßuwaagaraa ga Yéerúsaleem d'a. ¹⁴Ee sah ya hayin dii, taam na doolaa sarahohcaa ßiyaak'baa onndi, ki' ßay ßééß ßuwii en na kíkím ga teekfu d'a.

¹⁵Wayee, Ha' mudii wo' ari an:

- Karaa hen rek, ßaa yaama mi y'eri tanukki kjeriñukohhi, ya le' doh teekiigoog ga fikii ßuwaa enussii yaawúu' d'a, fikii buu' cii, na fikii *ßu-Is- arayeel*. ¹⁶Mi hayyi kiteeb na kihaffoo ßééß coonucaa ya jom kiday ndaga teekiigoog d'a.

¹⁷Waa ennda d'a, Anañaas ka' ta, ya aassa kaanfaa. Ya tíkka Sóol yah-caagari, wo' ari an:

- Sóol, mbokiigoog, Yéesu, Ha' mudii yaa feenukeeraa ga waasaa fu koorohée kihay dii d'a, y'eri wossoo garaa en d'anaa fu hotis, ee fu líif na Helii yisela 'i' yii.

¹⁸Ga saasi, in'caa man na wéesée-j'en keenohha hascaa Sóol, ya hotis-sa. Waa ennda d'a, ya kolukka bētisi' ukka. ¹⁹Léehi' ta ya ñammba, ya minnda kituuk.

Sóol yaa jégíroh Hewhewii winéwi' wii ga Damaas

Waa ennda d'a, Sóol tessa na téelbéecaa Yéesu ee d'eku teeraa Damaas d'a, bi sammba kimaañ. ²⁰Ya sekkii inaa maañ, ya aawwa kijan-gat ga d'uu' *jaangu-yaawúu' caa* an Yéesu y'eri en *Kowukii Kooh*.

²¹Þééß ßuwaa kelohee inaa Sóol wo' yaama, waaru' ussa bi ßaa wo' an:

- Cab! Hanaa enndii bii yii y'eri enee ga Yéerúsaleem, yaa hatal ga kipes ßuwii gēm ga Yéesu d'a? Enndii ki' am ßuwii gēm ga Yéesu, na ki' ßay ßa Yéerúsaleem ga sarahohcaa ßiyaak'baa haydoheeri diine?

²²Sóol nak wēñnja d'a kiyégis ga jangataagari. Yaawúu' caa d'eku Damaas d'a, laakussii inaa ßa wo' anndi ndaga ya teeweeßa hen bi lee' ta an Yéesu y'eri en *Kiristaanii*.

²³Ka' ta bi maañja, yaawúu' caa hotohussa ga díkaanti'ba ki' ap Sóol,

²⁴wayee Sóol yéengga inaa bok ga. Wekoo, nohoo ßa ßaa watuk, bi ga halcaa teeraa, doonaa ßa minndi ki' ap. ²⁵Waa ennda d'a, téelbéecaa Yéesu Sóol jégíreed'a ßayussari ga wek, ßa ekkari ga Kosu, yoolussari ga fenoo míraa d'ekaa doonaa ya mín kisaan.

Sóol ka' ta Yéerúsaleem

²⁶Sóol le' a Yéerúsaleem, ya waa' ta kitaam na téelbéecaa Yéesu d'a, wayee ßééß niikkari ndaga ßa géméeri kayoh-kayoh d'a an ya enin téelbéee Yéesu. ²⁷Waa ennda d'a, Barnabaas ßeßpari, ßayari ga Apotaa' caa. Ya ßéesti' ta ßa daa Sóol hotee Ha' mudii ga waasaa, ee Ha' mudii wo' a nari d'a, na daa ya daanee kijégíroh ga teekaa Yéesu ga Damaas d'a. ²⁸Aboh ga besaa bëri, Sóol taamba na ßa, ßa ßaa kari, ßa ßaa hayi ga d'uu' Yéerúsaleem, ßa ßaa jégíroh ga teekii Ha' mudii ga fikii ßééß. ²⁹Ya yaa ka' ga Yaawúu' caa laksi kiGerekd'a, ya yaa saawal na ßa, wayee ßaama waa' seeri ki' ap. ³⁰Buwaa gēm ga Yéesu d'a, daa ßa yéeggeka, ßa ßayya Sóol teeraa Sesaree. Ya meyohha daama, ya yaa 'ah waa Tarsa.

³¹Fodaama, ßuwaa gēmu ga Yéesu d'eku ga gohaa Yúudée, waa Gēlílee, na waa *Samaríi* d'a hannda kilaaku jam. 'Buwaa ßaa wēñ kiyégis ga ngēmaa, ßa niikka Ha' mudii ga kipes'ba, ee Helaa yisela 'i' yaa am' d'o-hha'ba, ßaa wēñ ki'baatuk.

Pee' wēki' ta Aynee ga teeraa Lídaa

³²Wiima lak Pee' yaa wíl daa en ßééß. Laakka bes, ya ka' ta teeraa Lí-daa, ga ßuwaa en ßuu Kooh daama d'a. ³³Ya laakka daama ßaa teeku Aynee. Baama lak faanukin tíkíis tiytinataahay, ndaga ya lafañee hen.

³⁴Pee' wo' ari an:

- Aynee, Yéesu *Kiristaa* y'eri wēki' taa, koluka fu lari' haffu fayaañfi-igaraa. Ga saasi Aynee kolukka. ³⁵Daa ßééß ßu-Lídaa na ßééß gohaa Sarom hotseeri, ßa súpítta kipeskaaga'ba ßa gēmba ga Ha' mudii.

Pee' mlísi'ta Tabítaa

³⁶ Wiima, ga teeraa Yopee, lak laakin Betifaa teeku Tabítaa ee fa gëmin ga Yeesu. Teekaama wo'si «Dorkaas» ga kiGerek: wëri en «Nu-uh». Betifaama dëkee ga kitum enaama yijófi' na kidímal ðuwaa laakooða. ³⁷ Ga bescaama, ðetifaa keennda ðúukool, fa kaannda. Fa ðookussa, lëehi'ta fa faanussa ga túuyaa hanoh ðook ga taahaaða. ³⁸ Teelbéeccaa Yeesu ee ðëku Yopeeða, lak yéeguunun an Pee' yaa ga Lí-daa. Lí-daa na Yopee úsaayohussii dara. Ba wossa ðo' ðanak ga Pee' kiwo' i an: «Dímalaari, fu gaaw kihay garí.» ³⁹ Pee' taammba naða ga saasi. Daa ya le'ee, ða ðayyari túuyaa faraaffaa faanohuða. Béeð ðetifaa ðiyaaalða kaanin ee ða ðihúnis Tabítaaða, hayussa gari na tilooyoh. Ba ðaa teeðpi mariñee' caa na kúlticaa Tabítaa daanee kiñëeki' ga waa ya pesohða. ⁴⁰ Pee' meyðohhaða béeðba fohh, ya yí'a, kíimmba Kooh. Lëehi'ta ya meñsukka ga faraaffaa, wo' a an:

- Tabítaa, kolka!

Tabítaa malakka, ee daa ya hotee Pee' hen, ya kolukka, yuñga. ⁴¹ Pee' ammbari ga yah, dímallari ya koluk. Lëehi'ta Pee' ðayya ðuwaa gëmunun Kooh enu daða, na ðetifaa ðiyaaalða kaaninða; ða hayya, ya teeðpaða Tabítaa, lak mlísiin. ⁴² Inaa hew yaama síwwa ga teeraa Yopee ee ðo' ðiyewin gëmusaa ga Ha' mudii. ⁴³ Waa ennda ða, Pee' tessa ga Yopee bi maañnja ga kaan ðo', yaa teeku Simoñ ee ya inaa týoh-on.

Korney hotta malaakaa Kooh ga heey

Laakeera ga teeraa Sesaree ðaa teeku Korney. Ya kuliyuki ðo' **10** ðitéemée' ga lagaa soldaa' caa ðu-Room wo'si «Ítalíða». ² Baa yaama enee ðo' yigëmi' Kooh ee niikeera Kooh ya na ðu-kaanci béeðba. Ya yewineera kidímal yaawúu' caa laaksooða ee ya tagohéeri na kikíim Kooh. ³ Laakka bes, ga wahtu kigoonaluk, inaa ammbari fodii heey, ya hotta faj malaakaa Kooh feeñukki, wo' ari an:

- Korney!

⁴ Korney ennda hascaagari jak ga malaakaa, ya dalla kitíit, meekissari an:

- Kiyaakii, inii laak ya? Malaakaa wo' ari an:

- Kooh tookin inii fu kíimmbiða ee ya hotin dii fu amðohi ðuwii laakooða. ⁵ Diima nak wosaa ðiðo' Yopee, ga ðaa teeku Simoñ ee ðaysi Pee'. ⁶ Ya yaa ga kaan ðaa teeku Simoñ, yaa týi on ee kaanci faa ga yahaa giyyaa.

⁷ Ga waa malaakaa wo' ee nari ka' ða, Korney ðayya ga súrgacaagari ðanak, na soldaa' yigëmi' Kooh ga ðaa ya kuliyukða. ⁸ Ya béeesti'ta tooh inaa heweeða, lëehi'ta, ya wossaða teeraa Yopee.

⁹ Ga kooh-wíisfaa, lak ðuwaa Korney woseeða ðaa ga waas ee ða deeyin teeraa Yopee. Wiima lak Pee' lapin ðook taahaa kaan Simoñ, týoh-oda, kikíim Kooh ga wahtu cuunoh. ¹⁰ Kiyaab ðaþari, ya waa'ta kiñam. Lakanaa ya yaa tikðu cuunoh, inaa ammbari fodii heey, ¹¹ ya hot Asamaan lëgískin, inaa man na piis wiyaak, waa abu ga siñdaacaa cinikiiscaa waa yoosuk, meyoh asamaan. ¹² Ga ðuuy' piisaama, heet rawaa en béeð waa ga: ennda ha'-kot cinikiis, ennda ðii fasukiða, ennda heet selaa en béeð. ¹³ Laakka koonakaa wo' Pee' a an:

- Pee' kolka, fu ap, fu ñam!

¹⁴ Pee' taassa an:

- Múk, Ha' mudii, mi mosoo kiñam inaa tabin na inaa settii ga fikíi Kooh.

¹⁵ Koonakaa wo' issa kotaa kukanakkaa an:

- Inaa Kooh wo' an setin ga fikíi, kaa tikwa inaa tabin.

¹⁶ Inaama, ennda ða waas kaahay, lëehi'ta ga saasi piisaa lappa asamaan.

¹⁷ Lak Pee' jaahli' in ee yaa lís kiraas ga helci ati inaa ya hot yaama waa' ya kiwo'. Wahtaama nak ðuwaa Korney woseeða le'ussa, ða meekisohha bi ða le' a kaan Simoñ, ða tuukka ga hal-kaadaa. ¹⁸ Ba ðéytohha, ða meekisohha an:

- Simoñ yii wo' u Pee' ða en ga kaanfi fiine?

¹⁹ Pee' nak, lak yaa lís kihalaat ga inaa ya hotða, Helaa yisela' i' yaa dallari kiwo' an:

- Bo' ðaahay ðee ee soolukussaa. ²⁰ Kolka fu yoosuk fu taam naða ee kaa laak hel kanak ga, ndaga mi yëri wosða.

²¹ Pee' yoosukka, ka ta ga ðuwaa, wo' aða an:

- Mi yëri en ðii ðú waa' kihotða. Inii enee kottúu ya?

²² Ba taassari an:

- Korney, yaa kuliyuk ga soldaa' caaða, yëri wossii. Ya enin ðaa júwin ee niikin Kooh, ee béeð yaawúu' cii seedi' inka gari. Laak malaakaa Kooh dígalli kiðaylukkaa fu ka' kaanci, ya súkúrukkaa ga inaa fu jommbi kiwo' ða.

²³ Waa ennda ða, Pee' paafðohhaða ðuuy' kaanfaa, ya néehi'ta ða daama bi Kooh wíissa. Ga kooh-wíisfaa, Pee' tikukka ga waas, yaa Yah naða. Laakeera ðiðo' ðaa ðenndi ga ðuwaa gëmu ga Yeesu ee ðëku

Yopeeða. ²⁴ Ga besaa tik gaða, ya le' a teeraa Sesaree. Wiima nak, lak Korney híðirohin ðu-kaanci na filiimun-kumuuncaagari, ðii sekki.

²⁵ Ga waa Pee' en na ki' aas kaanfaa, Korney hayya, kihíðohnee nari, ya jafukka kakay ga kotcaagari, yí' a ga fikíci. ²⁶ Wayee Pee' ammbari, yaa ðëwi'ti, wo' ari an:

- Kolka Korney! Mi ðan, mi ðo' ðoñ fodii garaa.

²⁷ Lëehi'ta Pee' yaa saawal nari bi ða aassa kaanfaa. Pee' nak hotta ðuwaa ga ðuuy' kaanfaa, híðírukohuunun ðiyewin. ²⁸ Ya dalla kiwo' an:

- Fodii dii ðú inohkaða, ðaa en yaawúu' hoonohuunun ki' aboh na ðaa enndii yaawúu' ee hoonohuunun ki' aas kaanfaa. Wayee Kooh teewinndoo, mi na kihaffoo, an Ken jomoo kiwo' ðo' an kitaam nari tabin wala an ya settii. ²⁹ Këri tah mi laakkii hel kanak ga kihay dii ga wii ðú ðaylukooða. Kon diimaða soolii enee ya?

³⁰ Korney taassa an:

- Laakin bes kaahay ga wati, ga wahtii ðu kíimohi Kooh ga kigoonaluk ðu enoh wii sii' ða, mi enee dii ga kaanndoo, mi yaa kíim Kooh. Mi yéengniinaa, mi hotta ðo' yaa ekukin kúlti cimélici', meyin mël ga fikíiroo. ³¹ ðaa wo' aroo an: «Korney, Kooh took ðimndaa inaa fu kíimeeriða, ee ya hotin ga dii fu took kidímal ðuwii laakooða. ³² Diima nak, wosaa ðiðo' teeraa Yopee, ga ðo' yaa teeku Simoñ ee ðaysi Pee'. Ya yaa ga kaan ðo' yaa teeku Simoñ, inaa týoh-on ee kaanci faa ga yahaa giyyaa. ³³ Ga saasi mi wosohharaa kikoo' nee, ee ga dii fu hayinða, inii fu tumða jofin. Kon ðí béeþpi ðí ðee ga fikíi Kooh kisúkúruk béeð inii Ha' mudii nakkaa kiwo' i' ða.»

Jangataa Pee' ga kaan Korney

³⁴ Waa ennda ða, Pee' ðeþpa wo' eena, wo' a an:

- Diima, mi inohin kayoh-kayohða an Kooh tik ðuwii ða wíinoo ga fikíici. ³⁵ En ki' enaa, béeð ðaa fu niikki, ee fu tumi inaa júwin ga fikíici-naa, ga heetaa fu mín kibokoh ga éldúna tooh, fu neðlohinnii. ³⁶ Ya wosohin wo' eenaagari ga ðu-Isarayeel, ya yéegalohha ga ðuuy' ða Hewhewii winéwi' wii haydoh jam kesiða, koorohha ga Yeesu Kiristaa, yii en Ha' mudii ðuwii béeð ga éldúnaða. ³⁷ Ga inaa tik ga waa Sarj ðéytoh ðuwaa kibétsi' ukneeða, ðú inohin inaa hewee, síwwa ga kúlkaa Yúudee béeð ee dalohee gohaa Gélíleeða. ³⁸ Yeesu Nasareet yaama, Kooh faleeri, so' tari doolaa meyoh ga Helii yisela' i' yii, ya yaa wíl daa en béeð kitum enaama cijófi', ya yaa wëki' béeð ðuwaa Seytaani laakee dooli ga ðookbaða ndaga Kooh taabee nari. ³⁹ Dí nak, ðí seedi' in béeð inaa ya tum ga kúlkaa yaawúu' caa na ðan ga Yéerúsaleemða. Ba appari ya waa ða daay'ci ga kuraanaaða. ⁴⁰ Wayee ga besaa wukaahaywaa tik gaða, Kooh mlísi'tari, onndari kifeeñuk. ⁴¹ Ya feeñukkii nak ga ðuwii béeðba wayee enee ga ðuwaa Kooh tanukee balaa bëriinaa, ða en seediða: ennda ðí ðii, ðí bokin nari kiñam na ki' an ga waa ya mlísi ga ðuwaa kaaninða. ⁴² Yeesu yaama, yëri ebilii kijangat ga ðuuy' heetii yaawúu' cii na kiseedi' an Kooh yëri falli ki' atti ðuwii pesða na ðuwii kaaninða. ⁴³ Seldiiga-Koohcaa béeðba seedi' uunun ga Yeesu an: béeð ðaa fu gëm garinaa, ga doolaa teekaagari, fu hay kibaylu baakaa' caa-garaa.

Helaa yisela' i' yaa yoosukka ga ðuwaa enussii yaawúu' ða

⁴⁴ Lakanaa Pee' yaa lís kiwo' fodaama, Helaa yisela' i' yaa yoosukka ga ðook béeð ðuwaa enee na kisúkúruk wo' eenaagarida. ⁴⁵ Yaawúu' caa gëm ga Yeesu ee taamsee na Pee' ða, jaahli' ussa lool ga daa Helaa yisela' i' yaa Kooh onohða yoosukin ðan ga ðuwaa enussii yaawúu' ða. ⁴⁶ En ki' enaa, ða kelohee ðuwaa ðaa wo' lak cilíis ee ða ðaa kañ kiyakkaa Kooh. Waa ennda ða, Pee' dalla kiwo' an:

⁴⁷ - Bo' mínin ðuwii ðii kihoonoh kibétsi' u ga músú ee lak fodii garuu, ða laasin ga Helii yisela' i' yiiinee?

⁴⁸ Fodaama ya ebilohha ða bëtsi' u ga teekii Yeesu Kiristaa. Lëehi'ta ða kíimmbari ya tes naða bi sam kimaañ.

Pee' béeesti'ta ðuwaa gëm ga Yeesu ðëku Yéerúsaleemða inaa ya tumða

Waa ennda ða, apotaa' caa na mbok-kerceencaa enu ga gohaa **11** Yúudeeða kelohussa an bi ga ðuwaa enussii yaawúu' ða sah laasuunun ga wo' eena Kooh. ² Ga waa Pee' ðoyuk Yéerúsaleemða nak, yaawúu' caa gëm ga Yeesuða ðaa ña' ti an:

³ - Inii tah ya fu aas kaancaa ðuwaa enussii yaawúu' ða bi sah fu ñam naða?

⁴ Daama nak Pee' awwaða kibéesti' wíinoo wíinoo tooh inaa heweeða. ⁵ Ya wo' aða an:

- Laakee bes mi enee na kikíim Kooh ga teeraa Yopee, inaa ambaroo fodii heey, mi hotta enaama waa yoosukoh asamaan, waa hay kakay mannda na piis wiyaak, waa abu ga siñdaacaa cinikiiscaa, wa hayya bi

garoo. ⁶Mi malakka d'uuy'ga dijófi' mi hotta ga raß, ha' -kot nikiiscii na raß luufcii na ßii fasuki'ca, na selcii. ⁷Waa ennda ca, mi kelohha koonaka wo'oo an: «Pee' kolka, fu ap, fu ñam.» ⁸Wayee mi taassa an: «Múk Ha' mudii, ndaga inaa tabin kiñam na inaa settii ga fikifu mosoo ki'aas kúuwroo.» ⁹Koonaka wo'issa ga asamaan kot kukanak an: «Inaa Kooh wo' an setin, kaa tikwa inaa tabin.» ¹⁰Inaa tummba ca bi ennda waas kaahay, léehi' ta tooh ßoy'kidohussa asamaan. ¹¹Ga wah-taama siiy, laakka ßo' ßaahay ßaa hayu kaanfaa dí enoheeda. ¹²Wayee teeraa Sesaree ee ßa wossee garoo. ¹²Helii yisela'iyii wo' aroo kika' naða ee mi hanat kilaak hel kanak ga. Fodaama mbok-kerceencii ßiyitiniidii d'ú hot ßii taabusaa naroo bi ga kaan Korney. ¹³Korney nak ßeesti'tarii an laak malaakaa Kooh hayee gari ga kaanci, wo'ari an: «Wosohaa teeraa Yopee kikoo'nee Simoñ yaa teeku Pee'ca. ¹⁴Ya hayyaa kiwo' wo'eenca onanndaa kimúc, fu na ßu-kaanfu ßeéßba.» ¹⁵Daa mi dal naða kiwo' hen rek, Helii yisela'iyii yoosukka ga dookba foda ya yoosukee ga dookkuu ga dalaaraada. ¹⁶Ga saasi, mi niindisukka wo'eenaa Ha' mudii wo' ee an: «San ßétisi'ee ga músú, wayee d'ú, d'ú yah kibétisi'u ga Helii yisela'iyii.» ¹⁷Kon, waa Kooh yéri onða Helii yisela'iyii fodii dii ya oneeruwa ga waa d'ú gem ga Yésu Kiristaa, Ha' mudii'ca, mi mínee ßa ki'en bi mi kokoh Kooh kitum inaa ya waa'ca. ¹⁸Daa ßuwa kelohee wo'eencaama, ßa laakissii inaa ßa wo'an ee ßa ßaa kañ Kooh an:
- Kon kay kayoh, Kooh onin bi ga ßuwii enussii yaawú'ca kisúpít kipeskiigaða, doonaa ßa laas ga kipeskii kukayohkii.

Jaangu tuukd'ussa ga teeraa Añcoos

¹⁹Kihatal ga kipeskaa laakee, ga waa Iceen kaanfa, tahha ßuwa gem ga Yésu'ca wesohha daa en ßeéß. ²⁰Waa ka'ta bi ga gohaa Fenísii na waa Sípa' giyyaa wíldá, na waa Añcoos, ßa ßaa yéegaloh wo'eenaa Kooh wayee ßa eemdoheewa ga yaawú'ca don. ²⁰Wayee nak laakeera gaða ßuwa meyhosee Sípa' na teeraa Síreen, ßaa ka' Añcoos kiyéegalohnee ga ßuwa enussii yaawú'ca Hewhewii winéwi' wii wo' ga loo Yésu Kiristaa, Ha' mudii'ca. ²¹Doolaa Ha' mudii taammba naða bi ßo' ßiyewin gemussa ee ßa súpítta kipeskaagaða, ßa gemmba Ha' mudii. ²²Buwa gem ga Yésu ee d'eku Yéerúsalem'ca kelohussa inaa laakca, ßa wossa Barnabaas Añcoos. ²³Ga waa ya le'ca, ya hotta daa Kooh hin kibarkeel ßuwaamaða, keeñci soossa ga lool. Ya yaa daasba ßeéßba ßa taabuk ngémaa ßa laak ga Ha' mudii'ca na keeñ wiyégsi'. ²⁴Barnabaas nak enee ßo' yijófi', yaa líifin na Helii yisela'iyii na ngem ßan. Fodaama, ßi' ßigēñ gemussa ga Ha' mudii.
²⁵Waa ennda ca, Barnabaas ka'ta teeraa Tarsa kikoo'nee Sóol. ²⁶Daa ya hoteeri, ya haydohhari Añcoos. ²⁶Waa ßanak, ßa tummba kii kimúlúnj ga d'uuy' téelibeéca Yésu ee enu ga Añcoosca, ee ßa jég' ta ßo' ßigēñ. ²⁷Buwa gem ga Yésu'ca ðeß ki'bayu «Ñikerceen» ga teeraa Añcoos.
²⁷Ga bescaama, laakka *seldüga-Koohca* meyhohu Yéerúsalem, hayussa Añcoos. ²⁸Yiinoo gaða, ee teeku Agabus, Helii yisela'iyii inohlukohhari an a' wiyaa hay kilaak ga éldúna tooh, ya yéegalohha ka. En ki' enaa, arama laakka hídukoh lak buu' Kólóot yéri nguurukee ga jamaanaama. ²⁹Waa ennda ca, mbok-kerceencaa ga Añcoosca jú-wohussa ga kiwosoh dímal ga mbok-kerceencaa enu ga gohaa Yúudéca, yaa en ßeéß ga inaa ya mín ki'erohca. ³⁰Ennda inaa ßa tum'ca: ßa wosohha ga yaakcaa ga jaangucaa ga Yúudéca inaa ßa onohca, Barnabaas na Sóol ßayuca.

Saak apussa, Pee' lagussa ga kasu

12 Ga jamaanaama, Eroot, buuraa ennda ga kisodal ßi' ßo' ga kerceencaa. ²Ya gú'lukka na kalaß hafa Saak, yaak Sanj. ³Daa ya hotee an inaa ya tum'ca neßlohni yaawú'ca, ya amlukka Pee' ßan. Inaama hídukohee ga feetaa yaawú'ca ñamohi mbúurúca tum-soo léwii'ca. ⁴Daa ya amlukee Pee', ya lanngari ga kasu, ya tuuki'ta lanj cinikiis ga soldaa', ca héyrohhi kiwatuk: lagaa en ßeéß soldaa' ßinikiis. Ya waaree Paakaa' paafaa ya ßayyi ga fikii' ßuwa, ßa atti'i. ⁵Fodaama, Pee' yaa watuku ga kasaa ee kerceencaa enussa ga kikími'ti Kooh ga daa ßa wēñ kimínca.

Pee' meYdohussa ga kasaa

⁶Buu' Eroot tuukee ga kißay Pee' ga fikii' ßuwa ya atti'u. Wayee ga wekaama ee kooh-wíisfaa ya jomee ki'atti'ohu'ca, Pee' enee na kineeh ga díkaanti soldaa' ßanak, ee lak yahcaagari pokuunun gaða na ceen kanak. Ga kúuw-halkaa kasaa, laakka soldaa' caa tuuk da kiwatuk. ⁷Laakka malaakaaHa' mudii meY mēl ga fikíci, túuyaa lee'ta lañ. Malaakaa fēeki'ta Pee' ga hébúusaa, yúunndari, wo'ari an:
- Kolka gaaw! Ceencaa poksee ga yahcaa Pee'ca, keennda. ⁸Malaakaa wo'issari an:

† «Paakaa» wēri en feetaa wo'u ga 12: 3

- Pēkirukka, fu ekuk ñafa'ciigaraa. Pee' tummba ca. Malaakaa tikka ga an:

- Ekukaa kúltifigaraa, fu taam ga fenooroo.

⁹Pee' taammba ga fenoo malaakaa, meYca kasaa. Ya geméeri sah an inaa malaakaa tum yaama laakin kayoh-kayohca, ya foogee an inaa heey. ¹⁰Fodaama ßa paaffa soldaa'ca ßa ðeß gaða kile'ca, ßa paaffa ßaa tik gaða, ßa le' a hal-pewiñaa ewruk teeraada. Halaa légiisa hafwa ga fikii'ca, ßa meYca, ßa taammba mbedi ßaa y'ah. Malaakaa ennda mes, foñjari.

¹¹Ga ðekataama, Pee' hannda ki'inoh inaa laakca, ya wo' an:

- Mi inohin kimma, kayoh-kayohca Ha' mudii yéri wos malaakii garoo, ya músalinndoo ga yah Eroot na ßeéß inaa yaawú'ca waaree dallooda.

¹²Fodaama tooh lee'ta ga hafaagari, ya yaa y'ah kaan Mēri, eew Sanj yaa ßaysi Marka'ca, lak laakin ßo' ßiyewin ßaa hídrúkoh daama, ßaa kiiim Kooh. ¹³Pee' fēeki'ta ga hal-kaadaa, laakka súrga yi'ðeti yaa teeku Root, hayya foñlak. ¹⁴Daa ya inohsohee koonakaa Pee', keeñci soossa ga bi ya légiisii sah halaa, wayee ya nammba kifool hen kiyéegalnee ßuwa ga d'uuy'ca an:

- Pee' yéri, yaa tuukka ga halaa, ga fooh.

¹⁵Ba wo'ari an:

- Hanaa fu dof hen! Wayee ya yégiisa ga an inaa kayoh. ¹⁶Ba dalla kiwo' an:

- Kon Malaakaagari yéri.

¹⁶Pee' nak líssa kifēeki' ga halaa. Daa ßa légiisee, ßa hotta an yéri ya, ßa waaru'a. ¹⁷Pee' múuffa yah ga kúuw ki'ðekóhi' ßuwa, ya ßeesti'-taða daa Ha' mudii tum bi meYdohhari ga kasaa. Léehi'ta ya wo' an:

- Karat d'ú yéegalka Saak na mbok-kerceencaa tesca. Léehi'ta ya meYca, yaa y'ah ðekat wiliis.

¹⁸Ga waa Kooh wíisca, soldaa'ca léyussa lool, ßa ßaa meekisoh inaa mín Pee' kida'ca. ¹⁹Eroot ebilohha kiraasnee Pee', wayee ken hottiiri. Ya ßaylukka soldaa'ca, ya meekissaða daa ßa tumee bi Pee' saanndaða, léehi'ta ya nakohhaða ki'ap. Waa ennda ca Eroot meyhohha gohaa Yúudéca, ka'ta teeraa Sesaree, ya ennda daama bi sammba kimaan.

Kaanaa buu' Eroot

²⁰Wiima lak buu' Eroot aylukohin na ßu-Tíi', na ßu-Sídonj. ²¹Buwaama júwuhussa ga kika', ßa malakneeri. ²²Ba d'úkohha na Balastus, yaa tuukuk túuyaa buuraaða, ya dímalba ga. Waa ennda ca, ßa kiiimmba Eroot kijúwoh naða ndaga dúndaagaða tooh meyhohha kúlkaa buuraa.

²¹Ga waa besaa ßa abeeca le'ca, Eroot ekukka kúlti-buu'faagari, ya kerukka ga ban-buuraagari, ya yaa jangat ßuwa. ²²Buwa ßaa fiip an:

- Laak Kooh yaa en na kiwo', enndii ßo'-súusúus don wo' naruul!

²³Ga wahtaama siiy', laakka malaakaa Ha' mudii mik Eroot ndaga daa ya e'tii Kooh ndamca. Laakka nasucaa soogu lookaa, ßaa ñammbi, ya kaannda.

²⁴Waa ennda ca wo'eenaa Kooh waa wēñ kisíw, téelibeéca ßaa wēñ kißaada.

²⁵Barnabaas na Sóol nak, ga waa ßa léehi' kitum légyaagaða ga Yéerúsalemca, ßa ßoy'kissa ee ßa ßaydohha Sanj, yaa ßaysi Marka'ca.

Kooh wossa Barnabaas na Sóol

13 Ga Añcoos nak laakeera *ßiseldüga-Kooh* na ßijégíroh-waas ga ßuwa gemu ga Yésu enu daamaða. Enee ßuwii ßii: Barnabaas, Simewonj ee ßaysi Súusúus, Lusiyus yaa d'ek teeraa Síreenca, Manayeen yaa bokee kikoruk na Eroot, gúwernéeraada, na Sóol. ²Laakka bes, ßa enee na kijaamuk Ha' mudii ßa ßaa oo', Helii yisela'iyii wo' an:
- Faan'atoo hanj Barnabaas na Sóol, ßa tum légyaa tah mi ßayohbaða.

³Waa ennda ca, ßa léesti'ta ki'oo' na kikíim Kooh, ßa tikka Barnabaas na Sóol yah ga haf, ßa íssaða, ßa ßaa y'ah.

Barnabaas na Sóol karussa Sípa'

⁴Fodaama Helaa yisela'iyaa wossa Barnabaas na Sóol kika' d'ekaa wo'u Selésii, ßa aasohha gaal-giyy' daama, ßa ßaa y'ah Sípa' d'ekaa giyyaa wíldá. ⁵Ga waa ßa le'ca Salamin, ßa aawwa kiyéegaloh wo'eenaa Kooh ga d'uuy' jaangu-yaawú'ca. Sanj-Marka taabee naða ki'am'ohha ga légyaa.

⁶Ba húussa d'ekaa giyyaa wíldá bi ßa meYneeraa teeraa Paafos. Daa, ßa hídohha na luhusohha teeku Baa'-Yésu. Ya enee yaawú' ee tí-kee hafci *seldüga-Kooh*. ⁷Ya bokee ga ßuwa taabi na Sersiyus Polus yaa enee gúwerné' ga teeraada. Sersiyus Polus yaama nak enee ßo' yilēeki'-hel. Ya ßaylukka Barnabaas na Sóol ndaga ya waaree kikeloh

¹⁸ Hídaa ga iñaa ßa wo' ßa yaama tooh, apotaa' caa laakussa coonu fyaak kinis mbooloomaa ga kitumi' ßa sarah.

¹⁹ Waa ennda ða, laakka yaawúu' caa meyohu teeraa Añcoos Písídíi na waa Ikoñom, nookussa ßuwaa ga hafßa, léehi' ta ßa tapisohha Pool na atoh ki' appi, ßa fassari bi meyussa nari teeraa, ßa foogee an ya kaanin. ²⁰ Wayee, ga waa ßuwaa gem ga Yéesu hayu, gíwussari ða, ya kolukka, ya aassa teeraa. Ga kooh-wíisfaa, ya taamba na Barnabaas, ßa ka' ta teeraa Derbe.

Pool na Barnabaas ßoy'kussa teeraa Añcoos Písídíi

²¹ Pool na Barnabaas yéegalohussa Hewhewii winéwi' wii ga teeraa Derbe. ßa laakka téelbée Yéesu ßiyewin daama. Léehi' ta, ßa ßoyukka teeraa Lísta', waa Ikoñom na waa Añcoos Písídíi. ²² ßa ßaa yégísi' keeñ-caa ßuwaa gem ga Yéesu ða, ßa ßaa daasßa ßa yégis ga ngémaa. ßa wo' ee an: «Du jomin kikoohoh ga coonu ciyewin paay', ðu han ki' aas ga *Nguuraa Kooh*.»

²³ Ga jaangaa en béeb, ßa tannda ga ßi'bo' ßaa kuliyukan ga ßuwaa. Léehi' ta, ßa kíimmba Kooh, ßa oo' ta, ßa díñkaandaba Ha' mudii, yii ßa gem garí ða. ²⁴ Ga waa ßa meyoh daama ða, ßa koorohha gohaa Písídíi, ßa ka' ta waa Pamfilíi. ²⁵ ßa yéegalohha wo' eenii Kooh ga teeraa Persi, léehi' ta ßa hayya teeraa Atalíi ga daa gaal-gíiy' caa teerí ða. ²⁶ ßa aassa gaal-gíiy' daama, ßa ßaa ßoyuk teeraa Añcoos Sírii, daa ßa díñkaanhosee ga kijofkaa Kooh ßa tum légéyaa ßa meyoh kiméti' ða.

²⁷ Ga waa ßa le' ða, ßa hídírohha ßuwaa gem ga Yéesu ða, ßa béesti' ta ßa tooh iñcaa Kooh tum koorohha gaba ða. ßa béesti' ta ßa ßan daa ßuwaa enussii yaawúu' aasu ga ngémaa ða. ²⁸ ßa tessa na ßuwaa gem ga Yéesu ða bi sambba kimaafi.

Saawal laakka ga Yéerúsaleem ga loo kerceencaa enussii yaawúu' ða

Laakka ßi'bo' ßaa meyoh gohaa Yúudee hayussa Añcoos Sírii. **15** ßa aawwa kijégí' ßuwaa gemin ga Yéesu ða an: «Binaa ðu gúrukkaa fodaa daa *Waasaa Móyíis* nakohka ðanaa, ðu mínoo kimúc.» ² Pool na Barnabaas lenkohussa na ßa, laakussa na ßa ñaroh witamóhi' ga iñaa. Waa ennda ða, ßuwaa gem ga Yéesu ða abussa an Pool na Barnabaas na ßi'bo' ßaa bok gaba jomuunun kika' Yéerúsaleem ga apotaa' caa na ßuwaa kuliyuk ga jaangaa Yéesu en daama ða, ßa wo' ga iñaa.

³ Bu-jaangaa Añcoos erussa ßa iñaa ßa sooluk ga ßaawa gaba ða, ßa ßaa yah. ßa koo' ta gohaa Fenísi na waa *Samaríi*, ßa ßaa béesti' daa ßuwaa enussii yaawúu' aasu ga kígém ga Yéesu ða. Iñaa laak yaama, soossa keeñ béeb ßuwaa gem ga Yéesu ða. ⁴ Ga waa ßa le' Yéerúsaleem ða, ßu-jaangaa na apotaa' caa na ßuwaa kuliyuk ga jaangaa ða teerukka ßa. Léehi' ta, ßa béesti' ta ßa tooh iñcaa Kooh tum kooroh gaba ða. ⁵ Wayee, laakka ßi'bo' ga *Férisiyeeyca* ee gémuunun ga Yéesu, ßaa koluk, wo' ussa an:

- ßuwaa enussii yaawúu' ßaama ee gému ga Yéesu ða jomuunun kígrúk, ee ßa wo' u kitaabuk iñaa Waasii Móyíis nakoh kitum ða. ⁶ Apotaa' caa na ßuwaa kuliyuk ga jaangaa ða hídírohussa kimalak iñaa. ⁷ Ga waa ßa nookohha ga iñaa bi maañja, Pee' dalla kíkólok, wo' a an:

- Mbókíi, fodíi ðu ínohka ða iñaa Kooh tanukeeroo ga díkaantírú maañin. Ya tanukeeroo kíyéegal ßuwii enussii yaawúu' ða *Hewhewii winéwi' wii*, doonaa ßa kelohwa ee ßa gem gari. ⁸ Ee Kooh yii ínohin iñaa en ga keeñ ßaa en béeb ða, teewohin an ya tookin ßa ga waa ya on ßa Helii yisela' í' yii fodaa ya oneeruuri ða. ⁹ Ee laakkaa kitansoh kíinoo kaa Kooh tum ga díkaantírú na ßa. Ee ßa set ðin keeñcaaga ßa ndaga ngémaa ßa laak garí ða. ¹⁰ Kon íniíi tah ya ðu waa' Kooh kítoón ga kíko' ßuwii enussii yaawúu' gému garí ða ðofcaa, ennda ðu, ennda ßi-caasambuu, ðu mosooça kimín kíkooruk. ¹¹ Ee sah, ðu yaawúu' cii ðu gemin an ðu múcin ndaga yérmaandaa Yéesu, ee ßa ßan, ßa gem iñaa ma.

¹² Waa ennda ða, mbooloomaa ennda cel. Buwaa ßaa súkúruk Pool na Barnabaas, ßaama ßaa béesti' ßa kíntaanca na enaamaca cidóoyi' -waa' caa Kooh tumee, kooroh gaba ga leeloo ßuwaa enussii yaawúu' ða. ¹³ Ga waa ßa léehi' kiwo' ða, Saak tíkka ga an:

- Súkúrukát mbókíi! ¹⁴ Simón béestírinnúu daa ga dalaaraa, Kooh hayya ga ßuwii enussii yaawúu' ða, ya tanukka ga ðuuy' ßa heetaa enan wuuci. ¹⁵ Ee íniíi ya wo' ða taabohin na iñaa *séldúga-Koohca* wo' ee ða ndaga bíduunun ga keyítfaa an:

¹⁶ «Íniíi yii paafaa, mi hay kihayis ee mi hay kitawahis kaanfíi *Déwít*, fii búree ða, mi hay kihéwírís íniíi líis ga kítes ða, mi tuukírísfa. ¹⁷ Fodaama, íniíi tes ßo' ga éldúná ða aaw kíraas *Ha' mudii* ee ßan bi ga béeb heetcií mi tanuk ca en cuuroo ða aaws kíraas Ha' mudii. ¹⁸ Iñaa yéeri Ha' mudii wo', ee ya méti' si iñaa ya waayukee kitum ee ínohukin kuméeni' ða.»

¹⁹ Saak tíkka ga an:

- Tahin bi mi ga kihaffoo, mi am an ðu hanat kísoðal ßuwaa enussii yaawúu' ßaama méen'sukuunun ßa ßii gem ga Kooh ða. ²⁰ Wayee hoonohoo ðu bíñba ßan, ðu wo' ßa an: ßa hanat kíñam koynohkaa sarahohu ga koofcaa, ßa abuk ga kifaanuk na ßaa en béeb, ßa abuk ßan ga kíñam koynoh júuraa apu ee nífaa aamussii, wala ki' an níí. ²¹ En ki' enaa, daloh ga cossan bi ga wati, laakin ga teeraa en béeb ßi'bo', ßaa jégírohí iñaa Waasii Móyíis nakoh kitum ða, bes *Sabataa* en béeb ga *jaangu-yaawúu' cii*.

Keyít bídussa wosohussa Añcoos ga kerceencaa enussii yaawúu' ða

²² Waa ennda ða, apotaa' caa na ßuwaa kuliyuk ga jaangaa Yéerúsaleem ða na béeb kerceencaa daama ða júwohussa an ßa hay kí-tan ßi'bo' ga ðuuy' ßa, ßa wos ßa Añcoos, ßa taam na Pool na Barnabaas. ßa tannda Yúdaa ee ßaysi Barsabaas, na Sílaas. ßa ßanak béeb ßa, ßuwaa gem ga Yéesu ða oneera ßa cee'. ²³ ßa e' ta ßa keyít, ee íniíi yii yéeri bídu ga an: «Dú mbókciigarií ðéku Añcoos, Sírii na Sílsíi ða, ðu ßii ðu enndii yaawúu' ða, ðí ßii kēñ' túu ðí apotaa' cii na ßuwii kuliyuk ga jaangii Yéerúsaleem ða. ²⁴ Dí kelohin an laakin ßuwaa meyohu dñi, hayuunun garúu. ßa ßum jaahallúu, ßa ßum hícoh helcumgarúu na wo' eencumga ßa ee ðí nakkíi ßa ka. ²⁵ Kéri tah ðí béebpíi ðí júwohin, ðí tanin ßi'bo' ßaa ðí wos garúu. Dí akítóhin ßa na Pool na Barnabaas, fiiliimunciigarií, ²⁶ ßii erohin kumuun ßa ndaga teekii Yéesu *Kírístaa*, Ha' mudigaru ða. ²⁷ Kon ðí ßii wosoh garúu Yúdaa na Sílaas, ßa wo' úu íniíi ðí bíñ ga keyítfaa. ²⁸ En ki' enaa, Helii yisela' í' yii yii narií, ðí waa' tíirúu dara kítk yí ðí, enndii ínci' ßo' mínoo kífoñ cí-inaa: ²⁹ kaa ínamat koynohkaa tumu sarah ga koofcaa, kaa anan ßan níí wala kíñam koynoh júuraa apu hen ee nífaa aamussii, ee ða faanuk na ßaa en béeb. Binaa ðu watuk iñcaamanaa, ðu hay kitum yijófi'. Kí-jaammu-jaammu!»

³⁰ Waa ennda ða, ßuwaa tansee wosusa ða ßaa Yah Añcoos. Ga waa ßa le' ða, ßa hídírohha béeb ßuwaa gem ga Yéesu ða, léehi' ta, ßa e' ta ßa keyítfaa. ³¹ Fa jagussa ee ßuwaa béeb ßa keeñ ßa soossa ga iñaa bídu ga kéhítfaa yaama ee daasin ßa ga ngém ða. ³² Yúdaa na Sílaas ga kí-haf ßa, ensee *Biséldúga-Kooh*. ßa saawalla na ßuwaa bi maañja, kí-daas ßa na kíbaat ßa dooli ga ngémaaga ßa. ³³ ßa tessa daama bi sambba kimaafi, léehi' ta, ßuwaa íisussa ßa ßoyuk na jam ga ßuwaa wosee ða. ³⁴ [Wayee Sílaas nak ßoyukkíi, ya tessa ga Añcoos.]

³⁵ Pool na Barnabaas ßan tesussa ga Añcoos, ee ßa ßanak taabussa na ßi'bo' ßiyewin bílilis, ßaa jégíroh, ßaa yéegaloh Hewhewii winéwi' wii en wo' eenii Ha' mudii ða.

Pool na Barnabaas hégískohussa kitaam

³⁶ Ga besaa tík gaba, Pool wo' a Barnabaas an: - Du ka' sat, ðu wíil tooh teeruca ðu yéegalohee wo' eenii Ha' mudii gaca ða, ðu waaknee mbokcaa gémuunun ga Yéesu enu da ða.

³⁷ Barnabaas nak, waa' ta kíbaydoh Sañ yaa ßaysi Marka ða, ³⁸ wayee Pool tookkíi Marka taam na ßa ndaga daa yaama foñee ßa teeraa Pamfilíi, taabíssi na ßa ga légéyaa ßa enee na kitum ða. ³⁹ ßa nookohha ga iñaa bi faf ßa hégískohha. Barnabaas taamba na Marka, ßa aassa gaal-gíiy', ßaa yah kúlkaa Sipa'. ⁴⁰ Pool nak tanukka kitaam na Sílaas. Mbok-kerceencaa díñkaanohha ßa kíjofkaa Ha' mudii, ßa ßaa yah. ⁴¹ Ya wíilla gohaa Sírii na waa Sílsíi, ya yaa daas ßuwaa gem ga Yéesu ða, ßa yégis ga ngémaa.

Tímotée taamba na Pool na Sílaas

Waa ennda ða, Pool ka' ta Derbe, léehi' ta ya paaffa bi ga Lísta'. **16** Daama laakeera ßaa gemin ga Yéesu ee teeku Tímotée. Tímotée yaama, eeci enee yaawúu' gemmba ga Yéesu ee paamci enee Gerek. ² Ya nak, mbok-kerceencaa ðéku Lísta' na Ikoñom ða hotsee kí-júb gari. ³ Pool waa' ta ya taam nari. Ya ßayyari kon, gú' tari ndaga yaawúu' caa ðék ga gohaama ða. En ki' enaa, béeb ßa ínohseera an paam Tímotée iñaa Gerek'. ⁴ Ga ðuuy' teeruca ßa koorohe ða, Pool na Sílaas ßaa yéegaloh iñaa apotaa' caa na ßuwaa kuliyuk ga jaangaa Yéerúsaleem am ða, ßa nakkaba kitaabukca. ⁵ Fodaama, kerceencaa ßa wéñ kíyégis ga ngémaa ee ßa ßaa wéñ kíbaatuk besaa en béeb.

Helii yisela' í' yii wo' a Pool kika' Maseduwaan

⁶ Pool na Sílaas ßaa wíil ga gohaa Fírígíi na waa Galaat ndaga lak Helii yisela' í' yii hoonohin ßa kíyéegaloh wo' eenii Kooh ga gohaa Aasíi. ⁷ Ga waa ßa ka' bi ßa deeyca gohaa Mísíi ða, ßa waa' ta ki' aas gohaa Bítúnii wayee Helii Yéesu onndii ßa ka. ⁸ Waa ennda ða, ßa húussa ga gohaa Mísíi, ßaa yah Torowaas. ⁹ Laakka bes ga wek Pool hotta ga heey' ßo' yaa ðék Maseduwaan. ßaa tuukin ga fíkíci yaa kíimmbi an: «Hayaa

† Gerekca laakséeríi baah kígu' oomaa-Yaal

Maseduwaan, fu sommbii!»¹⁰ Daa Pool hotee inaama ga heey, ga saasi d'i tumba tooh kika' Maseduwaan ndaga lak weerinndi† an Kooh yeri ebillii kiyegalohnee Hewhewii winewi' wii daama.

Lidii gemmba ga Yeesu ga teeraa Filiip

¹¹ Waa ennda da, di aassa gaal-giyy' ga teeraa Torowaas, di yolohha Samotaraas dekaa giyyaa wiil da. Ga kooh-wisfaa, di ka'ta bi ga Neyapolis.¹² Kolkohha daama, di ka'ta Filiip, teeraa wen kilaak solu ga gohaa Maseduwaan bu-Room te' da. Di yungga ga teeraama bi samm-ba kimaani.¹³ Ga besaa Sabat, di meyc'a teeraa, di ka'ta seereenaa huluwaa ndaga lak di foogin an daama jomin kilaak dekataa yaawuu'-caa jaamukohi Kooh. Laakeera beticaa hidirukohu da, di yungga naba, di saawalla naba.¹⁴ Ga beticaama, laakeera yaa teeku Lidii ee meyohee teeraa Tiyaati'. Ya enee toonoh piis, piiscaaa suupu ciyo' oh ee seerin, ee ya niikeera Kooh. Ya yaa sukuruuki dijoffi' ndaga lak Ha' mudii legisin keenaagari, en daanaa ya gem wo' eenciaa Pool.¹⁵ Ya betisi'ussa, ya na bu-kaanci, leehi'ta ya wo' arii an:

- Hayat, du sagacukoo ga kaanndoo en an du tookin kayoh-kay-oh da an mi gemin ga Ha' mudinaa. Faf ya ekkaru ga kika' kaanci.

Pool na Silaas lagussa ga kasaa teeraa Filiip

¹⁶ Laakka bes, di enee na kiy'ah dekataa kiimohsi Kooh da, di hido-hha na surga yibeti yaa rab am, onndari kimin kiliruk. Kiliruk kaama haydohdeera ha'-kaancaagari kopa' wiyewin.¹⁷ Ya yaa taabukki, mi na Pool, ya yaa fiip didooli' an:

- Buwii hii beri en surgacii Kooh yii ga dookaa-dook da. Ba hay kiyegalluu waasii onohi kimuc da!

¹⁸ Ya tumba inaama bes ciyewin. Ka'ta bi Pool kappa ga, ya dalla kimeniisuk, wo' a rawaa an:

- Ga teekii Yeesu Kiristaa, mi ebillaa fu meyo ga betifii! Ga saasi rawaa meyc'a ga surga yibeti yaa.¹⁹ Daa ha'-kaancaa surga yibeti yaa hotee an ba abissii yaakaa' kilaakis derem gari, ba ammba Pool na Silaas, ba fitsohha ba ga paanaa dekaa ga fikii atti'ohcaa.²⁰ Ba tuuki'ta ba ga fikii bu-Room baa kuliyuk ga dekaa da, ba epirohha an:

- Buwii hii biyaawuu' ee ba hii hicsih dekiigaruu.²¹ Ba hii jegiroh dii baahca waasiigaruu hoonohinnduu kitook, hoonohinnduu ki-taabu, du bu-Room.

²² Mbooloomaa ban taammba naba ga, ba keennda ga dook Pool na Silaas. Atti'ohcaa nakohha kidol kulticaa Pool na caa Silaas ee ba ripu na ngee'.²³ Ga waa ba rippaba na ngee' bi faancaa ilohha, ba lanngaba ga kasaa. Ba wo' a baa watuki kasaa da ya fon helci gaba dijoffi'.²⁴ Daa baa watuki kasaa da wo' see inaama, ya lanneera ba ga tuuyaa hanoh duuy' ga kasaa da, ya ekkaba jeej ga kotcaa.

²⁵ Ga bak leeloo wek, Pool na Silaas baa kiiim Kooh, baa kañji na kiyeeek. Buwaa hinoon abu ga kasaa naba da baa sukuruukha.²⁶ Waas kiinoon kakayfaa yengelukka biawahaa kasaa waa yengeluk. Beeb hal-caa kasaa dalla ki'en kupi legisukka, ee jeejcaaa pokohsee buwaa abu ga kasaa da cepisukka.²⁷ Baa watuki kasaa da titta ga peni, yuudukka; daa ya hotee halcaa kasaa legisikin gepit, ya dalla kidol kalabfaagari, ya yaa yah kiharuk, ndaga ya foogee an buwaa lansee ga kasaa da beebba nupuunun.²⁸ Wayee Pool fiipari didooli' an:

- Tuuk kaa tumka; di beebpii di bee!

²⁹ Baa watuki kasaa da dalla kimeekisoh lampu, iisukka duuy' kasaa na jaa', ya keennda kakay ga kotcaa Pool na Silaas, ya yaa saak.³⁰ Waa ennda da, ya meydohha ba kasaa, ya meekissa ba an:

- Tiyaatii, mi jom ya kitum bi mi kimuc?

³¹ Pool na Silaas taassari an:

- Gemaa ga Yeesu Ha' mudii, fu hay kimuc, fu na bu-kaanfu.

³² Pool na Silaas nak yegalussari wo' eenii Ha' mudii, ya na beeb buwaa dek ga kaanci da.³³ Ga wahtaama siiy' ga wekaa, baa watuki kasaa da taammba na Pool na Silaas, ya tissa gaañcaaga ba, leehi'ta ya betisi' ukka ga saasi, ya na bu-kaanci beebba.³⁴ Ya bayya Pool na Silaas kaanci, tofi'ta ba kanu. Keeñci soossa lool ya na bu-kaanci ndaga daa ba gemin ga Kooh da.

³⁵ Ga waa Kooh wisda, atti'ohcaa bu-Room ga dekaa da wosussa hibo' kiwo' baa watuki kasaa da, an:

- Iisaa Pool na Silaas ba yee'!

³⁶ Baa watuki kasaa da ya fool kiyegal Pool an:

- Atti'ohcaa nakuunndoo ki' iissuu du' yee'. Kon diima da, du minin kimey du' yee' na jam.

³⁷ Wayee Pool wo' a buwaa wosseed a an:

- Ba feeklukinndi ga fikii beeb, di koo' tii ga ki'atti'u ee di bok ga bu-Room; leehi'ta, ba lanngarii ga kasu. Diima da nak ba waa' kilokuk

† Lúkaa yeri en na kiwo' ndaga ya bokee ga baawaa.

Ba iissii ee ken yéego. Múk mínoo ki'en, ba hayat na kihafba ba meydohhii!

³⁸ Buwaa wosseed a karussa, wo'ussa atti'ohcaa bu-Room ga dekaa da wo' eenaama. Daa ba inohee an Pool na Silaas boku ga bu-Room, ba titta.³⁹ Ba hayya ba kibyaluknee na kihafba, ba meydohha ba kasaa; ba kimmaba ba meydokaaga ba.⁴⁰ Pool na Silaas meyusa kasaa, ba ka'ta kaan Lidii. Ba laak kerceenaa daama, ba daassa ba ga ngemaa, leehi'ta ba baa yah.

Pool na Silaas karussa teeraa Tesalonik

¹⁷ Pool na Silaas koorussa teeraa Amfipolis na waa Apolinii, ba ka'ta teeraa Tesalonik. Daama Lak yaawuu' caa laakuunun jaangu da.² Fodaa ya meere ka kitum da, Pool ka'ta jaangu-yaawuura. Ya tikisohha bes Sabat kaahay, caa ya saawali na buwaa ga loo Binca cisela' i' caa.³ Ya yaa loogisohi' baa, ya yaa teeb ba ga inaa Binca wo' da an: «* Kiristaanii jomee kikaan, tik ganaa ya mlis.» Kiristaanaama, yeri en Yeesu yii mi yegaloh diida.

⁴ Laakka ga yaawuu' caa, buwaa gem inaa Pool na Silaas wo' da, ba taabukka ba. Fodaama ban, laakka biGerek bigen baa niikin Kooh, na beti bilieki' -teek biyewin baa hay taabukussa ba.

⁵ Waayee kisiis kiyaa ammba yaawuu' caa hinoon, ba hidirohha ga wililokhcaa ga mbedicaa da, ba negirohha mbooloo wiyaak, ba hicsihha teeraa, ba iisukka kaan Saason ki' amnee Pool na Silaas, ba bayba ga fikii bu-teeraa.⁶ Ba hotti ba daama, ba nammba ki' am Saason na bimbok-kerceen hiliis, bayussa ba ga atti'ohcaa ga teeraa da, ba baa fi-ip an:

- Buwaama hicsihhunun elduna toohwa ee diima nak ba le' in dii.⁷ Saason dapin ba ga kaanci. Ba beebba nak, ba tumi incii saafaadukoh na inii buu' Sesaa' nakoh da ee ba wo' an laakin buu' yiliis ya teeku Yeesu.

⁸ Wo' eenaama pud' ta faancaa buwaa na caa atti'ohcaa ga teeraa da.⁹ Saason, ya na buwaa baysee nari da, ba tikussa kifay kopa' doonaa baa han ki' iisu.

Pool na Silaas karussa teeraa Beree

¹⁰ Daa wekaa le' ee, mbok-kerceenaa amdohha Pool na Silaas, ba ka' teeraa Beree. Ga waa ba le' teeraa Beree da, ba ka'ta jaangu-yaawuura.¹¹ Yaawuu' caa ga teeraa Beree da wenussa baa ga teeraa Tesalonik da ki-waa' ho'. Ba safa'ta ga kite' Wo' eena Kooh ga keebba, ee besaa en beeb ba jagi Binca cisela' i' caa kheel ki' inoh ati inaa Pool jegiroh da taabin naca.¹² Bo' biyewin gaba gemussa ga Yeesu, ee ga Gerekcaa laakka beti bilieki' -teek biyewin na yaal biyewin ban baa gem ga Yeesu.¹³ Daa yaawuu' caa Tesalonik kelohsee an Pool yaa yegaloh Wo' eenii Kooh ga teeraa Beree, ba ka'ta daama ban, ba aawwa kheel coow na kihicsih helcaa buwaa.¹⁴ Buwaa gem ga Yeesu da gaawussa kibay Pool giyyaa, ya aas gaal-giyy' daama, ya yee'. Silaas na Timotee nak tesusa ga Beree.¹⁵ Buwaa naksee kibay Pool da hedussari bi ga Ateen, leehi'ta baa boyuk Beree. Pool beyrohha kiwo' Silaas na Timotee, ba dawukki ga inaa wen kigaaw.

Pool ga teeraa Ateen

¹⁶ Ga waa Pool en na kisek Silaas na Timotee ga teeraa Ateen da, keeci leeha ga daa ya hot dekaa lifin na nataalcaa ba tik kooh da da.¹⁷ Ya ka'ta jaangu-yaawuura, ya yaa saawal na yaawuu' caa na buwaa hinoon enussii biyaawuu', ee niikuunun Kooh da. Ee besaa en beeb, ya yaa saawal na buwaa ya hidohi naba ga paanaa dekaa.¹⁸ Laakeera daama bijegiroh baa wo' u bi' Epikuriyey na bi' Estoyisiyey††, baa daanee kisaawal na Pool. Bii wo' ee an:

- Moo jawulii yii, ya waa' ya kiwo'?

Biinoon an:

- Man na ya en na kiyegaloh koohcaa du' inohoo!

En ki' enaa, Pool yegaloh loo Hewhewii wo' ga loo Yeesu na loo kimiliskaa buwaa kaanin da.

¹⁹ Waa ennda da, ba taammba nari, ba bayyari ga paanaaga ba wo' si Ayeropaas da, ba wo' ari an:

- Di waa' fu wo' i' inaa lee' ga inii yi' asyiu fu jegiroh da,²⁰ ndaga fu tangalinndi na wo' eenciaa ken inohoo, ee di waa' ki' inoh inii na wo' da.

²¹ En ki' enaa, bu-Ateen na sagacca deku teeraa da tumsee rek legey kisukuruk na kibeeesti' hewhew.

†† Epikuriyey na Estoyisiyey Wi' ewaawaa jegiroh an neblaat laak solu ga inaa en beeb. Waa tik ga da jegiroh ki' abuk ga tooh inaa newin. ‡ Teek janjan ga teeraa Ateen, daa atti'ohcaa daanee kihidohu da. Paanaa atti'ohcaa eruunun teekaama diima.

²² Pool nak dalla kituuk ga fikíi buwaa enee ga paanaa Ayeropaas, wo' a an:

- 'Dú, bu-Ateen, mi hotin an en ngémaa d'ú laakinwa lool sah. ²³ En ki' enaa, wii mi tídíusuk ga teeriigarúu, mi yaa malaksukoh in'cii d'ú jaamukií, mi hotin wínoo gaca waa bídu an: «wuu Koohyii d'í ino-hooí.» In'aa d'ú jaamuki yaama ee d'ú ino-hooríí, yéři mi hayyúu kiyéegal. ²⁴ Kooh yii sak éldúna d'aa na bééí in'cii ga d'aa, yii en *Ha mudii* asamaanii na kakayfií d'aa, d'ekoo ga kaanfaa yah bo' -súusúus héwí'. ²⁵ Ya soolukkii ían bo' -súusúus tumi' ti yen. En ki' enaa, yéři oni bééí buwii kumuun, ki' fiik na bééí in'caa tik ga d'aa. ²⁶ Ya kooroh ga bo' yíinoo, ya sakká bééí heet'cii, ya onndaíba kidek daa en bééí ga éldúna, ya hégi-sohi' taíba jamaanucii laakíí d'aa, ya fiisi' taíba teki' tii dii ía jom kidekó-h'í d'aa. ²⁷ Ya tummba ínaama, doonaa fodii íaa en na kisémémi', buwii aawwi kiheel kihot; ee en ki' enaa, ya úsaayyii yíinoo garuu.

²⁸ En ki' enaa, yéři onnduu kipes, kika', na kihay na ki' en ga éldúna, ee bidohciigaruu wo' uunon an d'ú bitowuci ían ²⁹ Kon, waa d'ú b'éri en towutiigari, d'ú jomoo kifoon an Kooh man na nataal wúruus, wuhéelís, wala atoh, waa bo' -súusúus pes bi morin ga kineí helci. ³⁰ Kooh malakissii kiñak ki' inoohkaa buwii kudewaa. Diima d'aa íaa en bééí daa ya enoh tooh ya yii íayyi, ya súpít kipeskaagari. ³¹ En ki' enaa, ya abin bes, waa ya yah ki' atti' bééí bu-éldúna ee kooran waas. Ya tanukin íaa yah ki' atti' d'aa. In'aa ya teewinwa bééí ga waa ya mílísí' íaa yaama ga kikaand'aa.

³² Daa ía kelohee Pool me'y d'ohha ga kúuwci loo kimíísí' ga kikaan, ía aawwari kiñaawal. B'íinoo wo' ussari an:

- Bes kiliisaa, d'í súkúrukkaa ga ínum fu wo' yuma.

³³ Waa ennda d'aa, Pool me'y'ca yaa yah. ³⁴ Moona, laakka gaba buwaa gém in'aa ya wo' d'aa, ía taabukkari: ennda fodii D'eniís yaa bokee ga íu-paanaa wo' si Ayeropaas d'aa na íetifaa teeku Damaríís na íiíbo' bíliis íaa taabee na ía.

Pool ka'ta teeraa Korenti

Waa ennda d'aa, Pool kolokohha teeraa Ateen, ya ka'ta teeraa Korenti. ² Ya hidohha daama na yaawúu', yaa teeku *Akílaas*. Akílaas límohu gohaa Pom ee lak ya haneé kimeyoh kúlkaa Ítalíi, ya na Pírísíí, íetici, ndaga Kólóot buuraa yiyaakya kúlkaa Room yéři nako-hee an yaawúu' caa bééí ía meyat teeraa Room. ³ Pool nak ka'ta gaba, ee waa ya bok na ía légéy kihéwí' mbaa' -on, ya d'ekka na ía, ía taamm-ba kilégéy. ⁴ Bes *Sabataa* en bééí Pool ka' *jaangu-yaawúura* ya jangati, kiheel kinook yaawúu' caa na íu-waa enussii yaawúu' d'aa ga ngémaa. ⁵ Sílaas na Tímotéé me'yohussa teeraa Maseduwaan, ía hayya, laakussa Pool teeraa Korenti. Pool nak éewrukka kiima ga kiyéegaloh wo' eenii Kooh, ya yaa yéegal yaawúu' caa an kayoh-kayoh d'aa, Yéesu yéři en *Kiris-taanii*. ⁶ Yaawúu' caa nak íaa hénoohi, ía aawwari kíbas, Pool p'ertukka p'endélaa kúltaagari, ía wo' a an:

- Binaa d'ú san'ku' aa, inohat an d'ú b'éri tik haffúuka. Mi, mi setin ga wic. Diima d'aa mi yii yah ga íu-waa enussii yaawúu' d'aa.

⁷ Ya kolkohha daama, ya ka'ta kaan Títíyus Yustus, bo' yiniiki' -Kooh ee kaanfaagari deeyoh na jaangu-yaawúura. ⁸ Kírísus yaa kuliyuk ga jaangu-yaawúura d'aa, gémmba ga *Ha' mudii*, ya na íu-kaanci bééí ía, na íiíbo' íiyewin ga íu-teeraa Korenti, íaa súkúruke Pool d'aa, gémus-sa ga Yéesu ían, ía b'etísí' ussa. ⁹ Laakka wekaa Ha' mudii feeñuk Pool ga d'uu'y' heey', wo' a an:

- Ka níik dara, wo' a, kaa d'ekoh. ¹⁰ Kaa níik dara ndaga mi yii naraa, ee ken mínoo kitik yahci ga d'ookfu. En ki' enaa, ío' íiyewin dii ga teerii wii búuroo.

¹¹ Waa ennda d'aa, Pool yunnga ga teeraa Korenti kíis na caban, ya yaa jégíroh wo' eenii Kooh.

¹² Ga jamaanaa Gálíyon enoh gúwerné' ga gohaa Akay d'aa, yaawúu' -caa bééí ía kolukfussa Pool, ía ammbari, ía íayyari daa atti' ohsí d'aa. ¹³ Daama, ía yammbari an:

- Bii yii heel ki' ek íuwii ga kijaamuk Kooh na kitaabuk Kooh ee íinii ya jégíroh d'aa taamm-bii na íinii *Waasii Móyís* nakoh d'aa.

¹⁴ Pool waa'ta kitaas, wayee Gálíyon dalla kiwo' yaawúu' caa an:

- Súkú' kattoo d'ú yaawúu' cii! Enee an ya tum kofeel wala ínaa boninaa, eneena mi hayyúu kisúkúruk. ¹⁵ Waa d'ú nookoh loo wo' een, loo teek na loo waasumgarúu, gaama guurúu, mi yahhii ga ki' aas.

¹⁶ Waa ennda d'aa, ya me'y d'ohha daa daa atti' ohsí d'aa. ¹⁷ Daama nak, ía keennda ga d'ook Sosten, yaa kuliyuk ga jaangu-yaawúura d'aa, ía íaa feekki ga fikíi daa atti' ohsí d'aa, wayee ínaama dara ííttii Gálíyon ga.

Pool buyukka teeraa Añcoos

¹⁸ Waa ennda d'aa, Pool tessa ga teeraa Korenti ínaa maañ. Léehi' ta, ya tanjohha na kerceencaa daama d'aa, ya aassa gaal-giyy' kiy'ah kúlkaa Sírii, ya taamm-ba na Pírísíí na *Akílaas*. Balaa ya karaa, ya nenukka hafaagari ga teeraa Kenkeree ndaga lak ínaa ya dígohee na Kooh ya waatukka d'aa leehin. ¹⁹ Ga waa ía le' teeraa Efees d'aa, Pool tagohha na íu-waa ya taabee na ía d'aa, ya taamm-ba han'ci. Ya ka'ta *jaangu-yaawúu-rra* kisaawal na yaawúu' caa. ²⁰ Baama kímmbari kites na ía wayee ya sannga. ²¹ Ga wii ya tanjoh na ía d'aa, ya wo' a an:

- Neí Koohaa, mi hay kíboyuk dii kiwaakneerúu.

Ya aassa gaal-giyy' ga Efees, ya ka'ta teeraa Sesaree. ²² Waa ennda d'aa, ya paaffa Yéerúsaleem kikéñí' kerceencaa enu daama d'aa, léehi' ta ya ka' -ta Añcoos Sírii. ²³ Ya ennda daama bi sammba kimaña, léehi' ta yaa yah. Ya koorohha gohaa Galaat ya paaffa waa Fírígíi, ya yaa daas mbok-kerceencaa bééí ía, ngémaagaba wéñ kiyégís.

Apoloos ka'ta teeraa Efees na waa Korenti

²⁴ Laakka yaawúu' yaa teeku Apoloos ee límohu teeraa Aleksandarí, ya hayya teeraa Efees. Ya enee ío' yiyúudúki' ee ya inoheera Bíncaa císelá' í' caa díjófí' ían. ²⁵ Ya jégí' seera Waasii Ha' mudii, ee ya safareera lool ga kiwo' loo Yéesu. In'aa ya jégírohee garí d'aa júweera lool, wayee ya inohee b'etísaa Sanj-B'etís. ²⁶ Ya yaa jangat na fít wiyégísí' ga d'uu'y' *jaangu-yaawúura*. Daa *Pírísíí na Akílaas* kelohsee ínaa ya jangat d'aa, ía íayyari ya taam na ía, ía lóogísohi' tari Waasii Kooh bi wéñnja gari kilee'. ²⁷ Ya nak, helci ennda ga kika' gohaa Akay. Mbok kerceencaa daama d'aa ía taussari kidaas ga ínaama. Ía b'inná íu-waa gém ga Yéesu enu daama d'aa kéyít kiwo' ía ía ammbi díjófí'. Daa ya le' ee daama, Kooh am'dohhari bi ya laaki' ta íu-waa gému ga Yéesu daama d'aa jeríñ wiyaa. ²⁸ Ya íúlla yaawúu' caa ga fikíi bééí, ee ya koorohsee ga Bíncaa císelá' í' caa, kiteéí ía an Yéesu yéři en *Kiristaanii*.

Pool ka'ta teeraa Efees

Wiima lak Apoloos yaa ga Korenti, Pool koorohha gohcaa kúlkaa na janjan'ca d'aa, léehi' ta ya hayya teeraa Efees. Ya hotta íimbok-kerceen daama, meekissá ía an:

² - Ga wii d'ú gém ga Yéesu d'aa, d'ú laaseera ga Helii yisela' í' yíine? Ba taassari an:

- Dí mossii kikeloh wo' u an Helii yisela' í' yíi yíi ga.

³ Pool meekissá ía an:

- Kon d'ú laas ga b'etísii wiida? Ba taassari an:

- Dí laas ga b'etísaa Sanj-B'etís tumeeda.

⁴ Pool wo' a an:

- Ee; Sanj b'etísí' ee íu-waa tookee kisúpít kipeskaagá d'aa, ee ya wo' ee *Íu-Isarayee* kigém ga íaa yah kihay ga fenoo'í d'aa. Baama nak Yéesu yéři.

⁵ Ga waa ía keloh wo' eenaama d'aa, ía b'etísí' ukka ga teekii Yéesu, *Ha' mudii*. ⁶ Pool tíkka ía yah ga haf ee Helii yisela' í' yíi dalla kiyóosuk ga d'ook ía. Ía íaa wo' ga lak ciyewin caa bokkii, ía íaa jangat wo' een- caa meyoh ga Kooh. ⁷ Buwaa enee daama d'aa jomeera kile' ío' íi- daanjkaah na íanak.

⁸ Waa ennda d'aa, Pool ka'ta *jaangu-yaawúura*, ee daama ínaa le' íinii kaahay ya yaa jangat na fít wiyégísí', ya wo' ee loo *Nguurii Kooh*, ya yaa heel kígemlukoh íu-waa súkúrukeerí d'aa. ⁹ Wayee laakka gaba íaa yégís ga haf, ía sannga kigém, íaa ínaawal Waasii Ha' mudii ga fikíi buwaa bééí ía. Waa ennda d'aa, Pool foñjaba, ya íayya téelíbe'ecaa Yéesu, ee besaa en bééí, ya yaa jégí' ía ga ekoolaa íaa wo' si Tíranus d'aa. ¹⁰ Pool jégírohha da bi ennda tíkíis tanak ee fodaama bééí buwaa d'ek gohaa Aasí d'aa, ennda yaawúu' caa, ennda íu-waa enussii yaawúu' d'aa kelohus-sa wo' eenii Ha' mudii.

Kíntaanca laakee ga teeraa Efees d'aa

¹¹ Waa ennda d'aa, Kooh yaa tum kíntaan cídooyí' -waa' ga Efees koorohha ga Pool. ¹² Fodaama íu-waa íaa ía ía gúree-píís wala úuf, caa mosin kile' ga faanfaa Pool, ía íaa tíkca ga d'úukool' caa. Ee fodaama íu-waa íaa wak, ra'íca íaa me'yoh gaba. ¹³ Laakeera yaawúu' caa enee kiwííl daa en bééí kikaal ra'í ga íu-waa. Fodaama, ía jémmba kikooh teekaa Yéesu, ía kíimi' íu-waa ra'í am d'aa. Ía wo' ee ra'íca an:

- Ga teekii Yéesu Pool yéegaloh d'aa, mi ebíllúu kimeyoh ga íii!

¹⁴ In'aa, íaa wo' si Sefaa ee bokee ga sarahohcaa yaawúu' caa íyaa ía d'aa, towutaagari tíyitnatanaktaa daanseeraka kitum.

¹⁵ Wayee, ga waa ía tummbaka, rawaa taassa ía an:

† Ga tumeeanaama, Pool teewoh an duuci enissii ga ínaa mínan'ba kida' d'aa. *Malkat ían 13: 51.*

†† Pool waatukee an ínaa ya dígohee na Kooh d'aa leehiinaa, ya nenukoo mík. *Malkat 21: 24.*

- Mi inohin Yéesu mi inohin ðaa en Poolða, Wayee d'ú, d'ú ðéri en ða?

¹⁶Baa rawaa abeeda dallaða kisooh, wéñjaba dooli, gaansohhaða, ða' sohha kúlticaagaba, ða meyc'a kaanfaa, ða nuppa.

¹⁷Bu-teeraa Efees ðééðba yéegussa inaa laak yaama. Yaawúu' caa na ðuwaa enussii yaawúu' ða, ðééðba títussa, teekaa Yéesu, Ha' mudii erussa céé' wiméti'. ¹⁸Biyewin ga ðuwaa gémða hayussa, wo' ussa fañ ga fikí ðééð incaa ða enukoheedá. ¹⁹Biyewin ga ðuwaa daanee kiluhusða, haydohussa kéyítcaaa ða luhusoheedá, ða nēgírohha jal wíinoo, ða téki' taca ga fikí ðééð. Cadamfaa kéyítcaama karin ga júnna-caa leehoo. ²⁰Fodaama, ga doolaa Ha' mudii, wo' eenaa Kooh waa wéñ kisíw ee doolaagaa waa wéñ khotuk.

Coow kolukka ga Efees

²¹Ga waa incaama paafða, Pool ammba ga helci kika' Yéerusaleem, ya kooroh gohaa Maseduwaan na waa Akay. Ya wo' ee ga helci an binaa mi le' daamanaa, mi jomin kika' Room ðan. ²²Ya wossa ðanak ga ðuwaa ya taabi naðaða. ðuwaa ensee Tímotee na Erasti. Ya ga kihafci nak, ya tessa ga gohaa Aasii bi sammba kimaan.

²³Jamaanaama, coow wiyaak kolukka ga Efees ndaga Waasii Ha' mudii yéegaloo daamaða. ²⁴Laakee tíwoh héelísaa teeku Dímitiriyus, ya tíwee tunataal-héelístaa mandarga kaanfaa ða jaamukohi Artémisða. Tunataaltaama nak, haydohðeerari, ya na ðuwaa légēyi gar-ida héelís wiyewin. ²⁵Laakka bes, ya hídírohha ðuwaa légēyi garida na ðo' ðiliis ðaa tumi légēyi kitíð nataal fodaa gabaða, ya wo' aña an:

- Biyaay, d'ú inohin an iníi d'ú laak ga alalða meyooh ga légēyiruu wii. ²⁶Diimaða nak, d'ú hotin ee d'ú kelohin iníi Pool en na kitumða. Ya wo' an koohcaa ðo' hēwí' na yahci enndii Kooh kayoh-kayoh. Ya nookin ðo' ðiyewin ga kigēm inaa, ee ya eemmbii naka dii ga Efees, wayee gohaa Aasii ðééð gomin ga. ²⁷Incaama eemmandii ga kibúuk kitíð-nataalkiiruu rek, wayee mín kika' bi ga kibúuk teekii kaanfii Artémis, koohyii yibetiyii yiyaakyii. Ee koohyii yiima Aasii ðééð na tooh éldúna jaamukiri. Kon nak teekiigari jomoo ða ki'yím.

²⁸Daa ðuwaa kelohee wo' eencaama, ða líiffa na tam-keeh, ða ðaa fi-ip an:

- Artémisyii ðu-Efees yakin!

²⁹Díkaantaama ðééð dēkaa hícisukohha. Ba ammba Gayus na Arístarka ðaa dēk Maseduwaan ee taamsee na Poolða, ða ðaa yah naða paanaa ðu-teeraa. ³⁰Pool nak waa 'ta kimey' ga ðuwaa, wayee ðuwaa gēm ga Yéesuða ísussiiri ya ka'. ³¹Bi ga sah ði'bo' ga filiimuncaagari kuliyuk ga nguura ga gohaa Aasiiða, wosohussa gari kiwo' i ya watuk kitōñ kotci ga paanaa ðu-teeraa. ³²Ga wahtaama, ðuwaa hídírukohee daamaða hícisukohussa, coowaa ennda cūr ga ðuuy'ba. Bii fiipi aneena, ðii fiipi an. Biyewin gaba sah inohsēerii inaa tah ðuwaa hídírukoh daamaða. ³³Élíksaan nak, yéri yaawúu' caa kuliyukðee ga fikíiða ga hídohaama. Bi'bo' ga ðuwaa hídírukohee daamaða ðéestírussari inaa laakða. Ya ðéwí' ta yah kiwaa' kilayohi' ðuwaama ga fikii mbooloomaa. ³⁴Wayee daa ða inohee an ya inaa yaawúu', ða taammba ðééðba ða aawissa kifipi. Ba fiipin inaa le' wahtu kanak an:

- Artémisyii ðu-Efees yakin!

³⁵Baa dēkaa tíku ga yahciða yéri mēeñjoh kimín ki'yím ðuwaa doo ða han kidēkoh. Ya wo' aña an:

- D'ú ðu-Efees, ðii yiida inohoo an kaanfii Artémis yiyaakyii en ga teeriigaruu ee nataaliigari keenoh asamaanða en ðan ga teeriigaruu?

³⁶D'ú inohin an ken nookohii inaa. Kon enat tek, ee kaa gaawtukat bi d'ú tum inaa bokkii ga. ³⁷Buwii ðii d'ú haydohin ða dii ee moona ða ðéðpii dara ga kaanfii Artémis, ee ða ðassiiri. ³⁸En Dímitiriyus na ðuwii taam nariða, ða laakoh na ðo' aa, ða karat waas: Laakin bescaa tanu ki'atti, na ðuwaa atti' i incaama. ³⁹En laak enaama ciliis caa d'ú waa' kipay'ðunaa, bes ki'atti' le' aa, ca malaku. ⁴⁰Du watukkiinaa, d'ú hay kitíku ðuwaa hícsihi mbooloo ndaga iníi laak watíða, ee d'ú mí-nandii dara kiwo' ga inaa tah coowii wii.

Ga waa ya léehi' ta kiwo' fodaama, ya wesohha ðuwaa.

Pool ka'ta Maseduwaan na Geres

20 Ga waa coowaa enee ga Efees seemða, Pool hídírohha ðuwaa gēm ga Yéesuða, ya ðaattaða kidaas ga ngēmaa, léehi' ta ya tan'kohha naða, yaa yah Maseduwaan. ²Ya taammba gohaama, ya daassa ðuwaa gēm ga Yéesuða ga ngēmaa. ³Ya kolkohha daama, ya ka'ta kúlkaa Geres, ya tummba daama ñiin kaahay. Ga waa ya ðewuk kika' kúlkaa Síriiða, ya kelohha an yaawúu' caa pokohuunon nof ki' appi, ya nammba ðoyuk hen, ya koorohha Maseduwaan. ⁴Buwaa taabee nariða ensee Sopatee', kowukaa Pírus ee ya meyohee Beree, Arístarka na Sokondus ðaa meyooh Tesaloníkða, Gayus yaa meyooh Derbedá, Tí-motee, Tísík na Torofím ðaa meyohee gohaa Aasiiða. ⁵Ba ðéwírukka, ða sekneerari ga teeraa Torowaas. ⁶Dí nak, ga waa hewaa mbúurúca

tumoo léwii' paafða, dí aasohneera gaal-giyy teeraa Filiip, dí foolla ga giyy bes ciyētúus, dí laakneera ða teeraa Torowaas. Dí tummba daama bes ciyitnakanak.

Pool mílisi' ta Etikus ga teeraa Torowaas

⁷Ga noh-soosaa gaawaa, dí hídírukohha kiñam cuuníinfaa Ha' mudii. Pool nak jomee kikulokoh daama ga kooh-wíisfaa. Ya aawwa kijégi' ðuwaa gēm ga Yéesuða, ya ammba kiwo' na ðuwaa bi ga leeloo wek. ⁸Dí hídírukohee ga túuyaa hanoh ðook ga taahaada, dí taalla lampu ciyewin. ⁹Laakka oomaa-yaalaa teeku Etikus ee ya yugee ga kímicaa falanteeraa. Ya ka' ta hēndēñ na pēni, wiima lak Pool yii líis kiwo'. Ga ðuuy' pēnifaa, ya dalla rēc, ðéegískoh ðook taahaa wukaahaywaa ða eneeda, ya keennda kakay. Ya ðéwíru hen, lak kaanin. ¹⁰Pool yoosukka, híilla gari, ðéðpari, wo' a an:

- Kaa jaahli' at, ya yii pes!

¹¹Waa ennda ða Pool lapissa, ya warohha mbúuraa †, ñammba. Lēehi' ta, ya aawissa kijangat bi ga daa Kooh wíisða, ya tan'kohha naða, yaa yah. ¹²Oomaa-yaalaa nak ðedussa kaanba lak wíisohin wecēñ ee hel-caa ðuwaa dalla gari lool.

Pool kolkohha Torowaas ka'ta Mílee

¹³Dí nak, dí aassa gaal-giyy, dí ðéwírukka Pool teeraa Asos, ya wo' ee an dí kihídohan nari daama, dí ðaydohhi ndaga ya waaree kitíin hen bi daama. ¹⁴Ga waa ya laakki teeraa Asosða, dí aassa gaal-giyy daama, dí ðaa yah bi dí le''a teeraa Mítleen. ¹⁵Dí ðaa yahis bi dí lannga na Síyoo ga kooh-wíisfaa. Ga besaa tik gaða, dí le''a Samoos, ee besaa tikis gaða, dí le''a teeraa Mílee. ¹⁶Pool abee an ya Yah kiroombuk Efees hen, ya tuukoo da, en ðanaa ya maañoo ga gohaa Aasii ndaga ya gaawtukee kitum tooh, en mínukaa, ya le' Yéerusaleem balaa besaa Pantakot.

Pool tan'kohha na ðuwaa kuliyuk ga jaangaa ga Efeesða

¹⁷Ga waa dí tee' ga Míleeða, Pool wosohha kibayluk ðuwaa kuliyuk ga jaangaa Yéesu ga Efeesða. ¹⁸Baama hayussari kitaas, ya wo' aña an: - D'ú inohin dijófi' daa mi madee narúu ga wii mi en narúu, aboh ga besaa mi ðéñ kitōñ kottoo ga gohii Aasiiða. ¹⁹Mi jaamukee Ha' mudii hen taammba na kiyóoski' haffoo, taammba na ki' aam moon, mi day'ca ðan coonu, caa yaawúu' caa pokoheero nofða. ²⁰Mi inohin an mi mossoorúu kíðaaq dara inaa míninndúu kjeriñ. Mi yéegaleerúu wo' eenii Kooh, mi jégí' tarúu ga fikí ðééð na ga ðuuy' kaancii. ²¹Mi mosoo ki' íis kibay yaawúu' cii na ðééð ðuwii enussii yaawúu' ða ða súpit kipesða, ða gēm ga Kooh, ða gēm ga Yéesu, Ha' mudii garuu. ²²Di-imaða nak, mi yii yah Yéerusaleem, Helií yisela' i' yii yéri hí' too ga ee mi inohoo inaa sekkoo daða. ²³Wayee mi inohin daal an teeraa mi aas tooh Helií yisela' i' yii yéegalloo an kasu na coonu caa sekkoo. ²⁴Mi nak, en kipeskiigoonaa mi dítukii gaka ee mi tíkkiika inaa yakin. Lebiriigoo tooh, wéri en kile' ga dii mi aawða, mi mēti' sasií Yéesu, Ha' mudii nakkooða, ee wéri en kiyéegaloh Hewhewii winéwí' wii haydoh yēr-maandii Kooh laak garuuða.

²⁵Diimaða nak, mi inohin an d'ú yahissiroo kihotis. Mi koorin garúu ðééðpúu, mi yaa jaangattúu loo Nguurii Kooh. ²⁶Kéri tah mi wo' úuka wati: ðaa fu san'ku' aa, inohaa an fu yéri t'k haffuka. ²⁷En ki' enaa, mi yéegalinnúu ðééð inaa Kooh sek garuuða. ²⁸Kon watukat haffúu di-jófi', d'ú watuk ðan yopii Helií yisela' i' yii díñkaannúu kiní' ða. Fodii ðiníroh, toputu' at jaangii Kooh laaki' hafci, koorohha ga kikaankaa Kowukaagariða.

²⁹Mi inohin an mi kolukoh diinaa, hay kilaak ðuwaa madu na gu-muucaa yaawuunun, ða aas ga ðuuy'cúu kitasaaroh yopii Kooh. ³⁰Hay kilaak ðuwaa buku garúu ða koluk, ða aaw kijégiroh saboh kesi, kiheel ðuwaa taabukanða. ³¹Kon watukat, d'ú níndisuk an tkíis taahay tee, taa wekoo, nohoo mi ñari yaa en ðééð garúu bi ki' aam moon sah maasiroo ga. ³²Diimaða mi tkinnúu ga yah Kooh, ya, na Wo' eeniigari barkeellúu; yéri laak doolaa onannúu kiyégis ga ngēmii ee ya onndúu kilam iníci ya faani' ðan ðuwiiigariða. ³³Mi mosoo kíðibuk kilaak héelís, wúruus wala kúlti ken. ³⁴Dú ga kihaffúu, d'ú inohin an yahcii-go céri onndoo kipay' sooliciigoo na cii ðuwii taabi narooða. ³⁵Mi teewinnúu ga tooh an d'ú jom kilégēyi fodaama kídam ðuwii laakooða. Du níndisukat inaa Yéesu, Ha' mudii ga kihafci wo' eedá an: «Keñ wéñi kisoos ga ki' onoh loo kite'.»

³⁶Ga waa Pool wo' a fodaama bi ya léehi' ta, ya yí' a naða ðééðba, ya kímmba Kooh. ³⁷Waa ennda ða, ðééðba ðaa koduk, ða gatawukkari, ðaa fuunndi. ³⁸Inaa tahee keeñba kileehða wéri en daa Pool wo' ða an ða hotsanníiriða. Léehi' ta, ða ðedohha naríi bi ga gaal-giyyaa.

Pool na buwaa taabee nariŋa ŋaa yah Yéerúsaleem

21 Dí tagohha na buwaa bedohee nariŋa, dí aassa gaal-giiy, dí yolohha Koos, dekaa giyyaa wiŋŋa. Ga kooh-wiŋŋa, dí ka'ta gohaa Root, dí meyohha daama, dí ka'ta teeraa Pataraa. ² Daama dí hotta gaal-giiy waa aaw gohaa Fenisii, dí aassa ga, dí ŋaa yah. ³ Ga waa dí ka' bi dí séenna Sipa'ŋa, dí koorohhawa yah-ŋaa, dí éewrukka ŋak gohaa Sirii. Dí tee'ta ga Tii' ndaga gaalaa jomee kiyóoski séfaa wa bayeeda daama. ⁴ Dí hotta daama bitéelbée Yéesu, dí ennda naŋa bes ciyitnakanak. Helii yisela' yii yéegallaŋa iŋaa yah kihewŋa. ⁵ Ba wo' a Pool an ya teeraa kika' Yéerúsaleem. ⁶ Ga waa bescaa ciyitnakanakca matŋa, dí kolukissa kiyah. Buwaama béebŋa bedussarii, ŋa na beticaagaŋa na towutaagaŋa bi dí meyc'a teeraa. Daama dí yi' a béebpii ga seereena giyya, dí kiimmba Kooh. ⁷ Léehi'ta, béebpii dí taŋkohha, dí nak, dí aassa ga gaal-giyya, ŋa, ŋa ŋa ŋoyuk kaanŋa. ⁸ Dí kolkohha Tii', dí lésti'ta baawaagarii dí kooroh giyyŋa ga waa dí le' Potolemays. Buwaa enu ga teeraama gému ga Yéesuŋa dí ka'taŋa kikéni'nee. Dí hoowukka, dí neehha. ⁹ Ga kooh-wiŋŋa, dí kolkoohha daama, dí ka'ta teeraa Sesaree. Ga waa dí le' a, dí ka'ta kaan Filiip, dí dalla daama. Filiip nak enee ŋaa yéegalohi *Hewhewii winéw' wii* ee ya bokee ga buwaa biyitnakanakŋaa tansee ga Yéerúsaleemŋa. ¹⁰ Ya laakeera towu tinikiis tibeti, taa onohussii kipaŋ ee Kooh oneeraŋa kiyéegaloh wo' enaa meyoŋ gari. ¹¹ Lak dí enin daama bes ciyewin, Laakka *seldiŋa-Koohaa* teeku Agabus meyoŋ kúlkaa Yúudée. ¹² Ya hayya gari daa dí eneeda, ya béepa iŋaa Pool pékiruki ga kenohciŋa, ya pokukka kotcaa na yahca, wo' a an:

- Inii yii yéri Helii yisela' yii wo': «Bii laak pékirukaahii-wiŋŋa, yaawúu' caa ga Yéerúsaleemŋa hayyi kibagu fodii dii, léehi'raa ŋa tikki ga yah buwaa enussii yaawúu' ŋa. ¹³ Ga waa dí keloh iŋaamaŋa, dí na buwaa enee daamaŋa dí sarahtukka Pool ya ool kika' Yéerúsaleem.»

¹³ Wayee Pool taassarii:

- Dú tum ya yii, dú yahi keeniigo? Mi saŋngii kibagu rek, wayee mi tookin sah bi ga kikaan ga Yéerúsaleem ndaga teekii Yéesu, *Ha' mudii*.

¹⁴ Waa dí minndiiri kihoonoh kika', dí iissari, dí wo' a an: Iŋaa Ha' - mudii waa' ŋa laakat!

¹⁵ Dí ennda daama bi sammaba kimaani, dí bewukka, dí ka'ta Yéerúsaleem. ¹⁶ Laakka ga téelbéecaa Yéesu, ŋa deku teeraa Sesaree, ŋa taammaba nari, ŋa bayussarii kaan Monason, yaa dí jomee kidal ga kaancida. Monason meyohee Sípa', ya bokee ga téelbéecaa Yéesu deŋa.

Pool ka'ta kaan Saak

¹⁷ Ga waa dí le' Yéerúsaleemŋa, béeb buwaa gém ga Yéesuŋa teerukussarii na keeŋ wisóosi'. ¹⁸ Ga kooh-wiŋŋa, Pool taammaba narii kaan Saak ee béeb buwaa kuliyuk ga jaangaa Yéerúsaleemŋa hidírukohsee daama ŋan. ¹⁹ Pool Kéŋŋohha naŋa bi léehi'ta, ya béesti'ta wínoo wínoo tooh iŋcaa Kooh tum ga buwaa enussii yaawúu' koorohha gariŋa. ²⁰ Waa ennda ŋa, buwaa súkúruke Poolŋa ŋa kaŋ Kooh. Léehi'ta, ŋa ŋaa wo' an:

- Mbok, fu inohin an yaawúu' biyewin ga yaawúu' cii gémuunun ga Yéesu ee ŋa lís kiyégis ga *Waasii Móyis*. ²¹ Ba kelohin an béeb yaawúu' cii en ga iŋda, fu jégiríŋa kifoŋ iŋcii Waasii Móyis nakohŋa, ki' iis kigú' towutaagaŋa na ki' iis kitaabuk baahcii yaawúu' cii. ²² Du tum na ee ŋa hay kiyéŋ an fu hayin? ²³ Kon namaa kitum iŋcii dí yah-haa kiwo' ŋa. Laakin ga duuy' cii bo' binikiis ŋaa waatukin. ²⁴ Taabaa naŋa, dú bok naŋa kiséti' siruk fodii dii Waasii Móyis nakohkaŋa. Fu fayi' ŋa iŋaa jom kisarahohuŋa tooh, ŋa nenuk kiteewoh an waataagaŋa leehin. ²⁵ Fodaama, béeb hay ki' inoh an iŋcii fu wo' duŋa dara laakkii ga, ee béebŋa ŋa hay kiwo' an fu lís kitaabuk iŋcii Waasii Móyis nakohkaŋa. ²⁶ Buwaa enussii yaawúu' ee gému ga Yéesuŋa dí béyrohín gaba kiwo' ŋa inii dí an yii, an ŋa abuk kiŋam koynohkaŋa tum sarah ga koofcaa, ŋa abuk ŋan ga ki' an níŋ, kiŋam koynoh júuraa apu ee níŋaa aamussii na kifaanuk na ŋaa en béeb.

²⁶ Ga kooh-wiŋŋa Pool taammaba na buwaa binikiisŋa, ya bokka naŋa kiséti' siruk, léehi'ta ya aassa *Kaanfaa Kooh*, doonaa ya wo' besaa kiséti' sirukka lehandŋa, ennda fodii wahtaa ŋaa en béeb minan kitumdu sarahŋa.

Pool abussa

²⁷ Lak bescaa ciyitnakanakca nakohu kiséti' sirukŋa caa yah kimat. Laakka yaawúu' caa meyoŋ gohaa Aasii, ŋa hayya Yéerúsaleem. Ba hotta Pool ga duuy' *Kaanfaa Kooh*, ŋa híciŋohha buwaa, ŋa ammbari, ²⁸ ŋa ŋaa fiip an:

† 21: 8 *Malkat Tumeen* 6: 5. †† Pool waatukee an, en lak iŋaa ya dígohee na *Koohŋa leehiinaa*, ya nenukoo múk. *Malkat* 18: 18.

- Foolat *bu-Isarayeel'* Bii jégírohi daa en béeb kiheŋoh heetiigaruu, *Waasii Móyis* na *Kaanfii Kooh* fiŋa, yee! Ya ekin sah buwii enussii yaawúu' ŋa ga *Kaanfii Kooh* bi tahin dekataa wisela' i' waa kilifi.

²⁹ Ba wo' iŋaamaana, daa ŋa hotee Pool ga teeraa, taabin na Torofim yaa meyoŋ teeraa Efeesŋa tah ka. Ba foogee nak an Pool ekinndi ga duuy' *Kaanfaa Kooh*. ³⁰ Coowaa ennda cúr ga duuy' dekaa, daa en tooh bo' yaa meyoŋ da. Ba ammba Pool, ŋa fassari bi meyc'a *Kaanfaa Kooh*, ga saasi ŋa laŋnga halcaa. ³¹ Lak ŋa ŋaa heel ki' ap Pool, ha' -kaadaa soldaa' caa yéegalussa an béeb Yéerúsaleem híciŋukohin. ³² Ga saasi, ya hidírohha soldaa' caa kuliyuki bo' bitéemée' ga heŋŋa na soldaa' caa-gaŋa, ya ísukka mbooloomaa. Daa buwaa hotee ha' -kaadaa na soldaa' caa taam nariŋa, ŋa íssa kifeek Pool. ³³ Waa ennda ŋa ya deey' caa ga Pool ammbari, ya nakohha kiŋaŋŋa na ceen kanak. Léehi'ta ya meekisohha ŋaa ya ennda na iŋaa ya tumŋa. ³⁴ Wayee ga duuy' mbooloomaa hii fiipi aneena, hii fiipi an. Faf ha' -kaadaa soldaa' caa minndii ki' inoh dara ga iŋaa hewŋa ndaga coowaa. Waa ennda ŋa, ya nakohha kiŋay Pool ga duuy' *Kaanfaa Kooh* caa. ³⁵ Ga waa Pool ka' bi ya dalla kilap eskalicaaŋa, soldaa' caa nammbari kiteemebel hen ndaga lak míti-míttaa hépin. ³⁶ En ki' enaa, mbooloomaa wéri taabukee Pool, wa waa fiip an:

- Ya kaanat!

Pool taassa ga iŋaa ya yabuŋa

³⁷ Ga wahtaa Pool yah ki' eku ga *Kaanfaa soldaa' caaŋa*, ya kiimmba ha' -kaadaa an:

- Mi mínin naraa kiwo' jutuute?

Ha' -kaadaa taassari an:

- Caŋ! Man fu lak kiGerek! ³⁸ Kon fu enndii ŋaa meyohee Esípti yaa-híciŋohsee buwii, ya haydohha coow wiyaaŋ ga deki, ya haydohha tumoh-kofeel hijúnni-nikiis ga égi' -dúndagaane?

³⁹ Pool taassari an:

- Mi inii yaawúu', mi límohu Tarsa, teeru wiléeki' -teek ga gohaa Sílisii. Mi kiimmbaa fu onndoo kiwo' na buwii.

⁴⁰ Ha' -kaadaa soldaa' caa onndari. Waa ennda ŋa, Pool tuukka ga eskalicaa, lérissa mbooloomaa yah, buwaa ennda cew; ya wo' a naŋa ga ki' Arameyee an:

- Dú, mbokciigo, diima súkúrukut mi taassúu ga inii dú

22 yammbooŋa.

² Daa ŋa kelohee Pool yaa wo' naŋa ga ki' Arameyee, ŋa wéŋŋa-ja ŋa ki' een. Pool tikka ga an:

³ - Mi yaawúu', mi límohu Tarsa ga gohaa Sílisii, wayee mi korukoh dii ga teerii wii. *Gamaliyeel* ga kihafci yéri jégí' too bi mi inohha ar waasii Dícaasammbuu. Mi Safareera lool ga kitaabuk iŋaa Kooh nakoh, fodii dii dú béebpiú dú taabukika watiŋa. ⁴ Buwaa gémee ga waasii *Ha' mudiiŋa*, mi dekee ga kihatalŋa ga kipes, mi ka'ta bi mi laŋnga kumuun ga; mi abin biyaaŋ na biŋeti mi laŋngaŋa ga kasu. ⁵ Ha' -kaadii sarahohcii na yaakcii deki béebŋa minunun kiseedi' an mi wo' kayoh. En ki' enaa, mi bewohee keyítaa oneeroo kimín kika' Damaas, mi am yaawúu' caa gém ga Yéesu enu daamaŋa gaŋa, fodaama mi ka' Damaasaa, mi amba, mi haydohha dii, ŋa kuru.

Pool béesti' ta iŋaa tahhi kigém ga Yéesuŋa

(Tumeen 9: 1-19; 26: 12-18)

⁶ Pool tikka ga an:

- Lak mi yaa ga waas, bi mi deeyin teeraa Damaas, ga wahtu cuunoh, dalla kilaak lee' laaŋ wiyaaŋ waa meyoŋ asamaan, wa ennda mareet ga dookkoo bi wiŋllaroo. ⁷ Mi keennda kakay, mi kelohha koonakaŋa wo' naroo an: «Sóol! Sóol! Inii tah ya fu hatalloo ga kipes?» ⁸ Mi meekisohha an: «Kiyaakii, fu yéri en ŋa?» Koonakaŋa taassaroo an: «Mi yéri, Yéesu *Nasareet*, yii fu hatal ga kipesŋa.» ⁹ Buwaa taamsee narooŋa hotsee ga lee' laataa faŋ, wayee ŋa kelohéerii ga koonakaŋa ŋaa enee naroo kiwo' ŋa. ¹⁰ Mi meekisohha an: «Ha' mudii, mi jom ya kitum?» Ha' mudii wo' aroo an: «Koluka fu ka' Damaas, fu le' daamaana, fu hay kiwo' u béeb iŋaa fu jom kitumŋa.» ¹¹ Mi hotsiséerii ndaga lak meliclaataa lee' laataa búmŋinndoo. Buwaa mi taabee naŋaŋa abussaroo ga yah, ŋa bayyaroo Damaas.

¹² Laakeera ga teeraa Damaas, ŋaa teeku Anaŋaas ee ya enee bo' yigémi' Kooh. Ya taabukeera inii *Waasii Móyis* nakohŋa ee béeb yaawúu' caa ga teeraaŋa oneerari céé'. ¹³ Ya hayya garoo, ya deey' caroo, wo' aroo an: «Sóol, mbokciigo, hotsisa!» Ga saasi tuhastaagoo malakka, mi hottari. ¹⁴ Ya tikka ga an: «Koohyii Dícaasammbuu tanukinndaa kuméeni' doonaa fu inoh inii ya waa' ŋa, doonaa fu hot ŋaa en yijúwi' yaa ee ya haŋci donŋa, fu keloh konaakaagari. ¹⁵ Fu nak, fu yéri yah ki' en seedici ga fikii buwii béeb, fu yéegalŋa béebŋa inii fu hotŋa na inii fu kelohŋa. ¹⁶ Kon diimaŋa fu sekis ya? Koluka, fu betísi' uk, fu kím Yéesu, Ha' mudii fu set ga baakaa' ciigaraa.»

Pool béesti'ta ga daa ya wosu ga buwaa enussii yaawúu'da

¹⁷Waa ennda da, mi boyukka Yéerúsaleem. Lak mi enee na kikiim Kooh ga *Kaanfaa Kooh*, inaa ammaroo fodii heey. ¹⁸Mi hotta Ha' - mudii, ya wo' aroo an: «Gaawa, fu meY Yéerúsaleem diima-diima nda-ga bu-teerii wii tooksannidii inii fu yah garoo kiseedi'da.» ¹⁹Mi taassari an: «Ha' mudii, ba inohin dijófi' an mi taabee ga *jaangu-yaawúu' cii*, mi yaa am buwii gém garaada, mi lagiba ga kasu, mi feekiiba. ²⁰Iceen yaa enee seedifuda, apu ga fikiroo. Mi ga kihaffoo, mi fareera ga inaa ba tumee yaama ee mi yéri amdeeba kúlticaaga da.» ²¹Waa ennda da, Ha' mudii wo' aroo an: «Karaa hen rek ndaga mi yahhaa kiwos ga buwaa enussii yaawúu'da.»

Pool wo' a an ya bok ga bu-Room

²²Buwaa súkúrukussa Pool bi ga daa ya wo'oh wo'eencaama da, daa-nak, ba aawissa kifii didóoli' an:

- Yii bo' meydohatti éldúnaanii wii, ya jomoo kipes!
- ²³Ba daa wéñ kifii, ba daa dól kúlticaaga da ba jaf, ba ba késél kakayfaa ga dook. ²⁴Waa ennda da, ha' -kaadaa soldaa' caa nakohha Pool eku duuy' kaanfaa soldaa' caa ya ripu na ngee', bi ya wo' inaa tah buwaa fiipi fodaama ga fenociida. ²⁵Ga waa soldaa' caa baŋngari na li-ib bi ba yaahhi kifeek, Pool wo' a soldaaraa kuliyuki bo' bitéemée' ga heñ tuukee daama da an:
- Dú onuunun kifeek ba bok ga bu-Room ee lak ya atti'ussii paaye?
- ²⁶Daa soldaaraama kelohee inaa, ya foolla ga ha' -kaadaa soldaa' -ca, ya wo' ari an:
- Fu inohin inii fu yee kitum da sahe? Man bii bok ga bu-Room!
- ²⁷Ha' -kaadaa soldaa' caa dalla kihay ga Pool, meekissari an:
- Wo' aaroo, fu bok ga bu-Room? Pool taassari an:
- Ee, mi bok ga!
- ²⁸Ha' -kaadaa wo' ari an:
- Mi ga kihaffoo, kibokkiigoo ga bu-Room mi lomohka yiséeri'.
- Pool wo' ari an:
- Mi déy, mi límohu ga hen.
- ²⁹Ga saasi buwaa waa' seeri kifeek ya wo' da, úisussari. Ha' -kaadaa soldaa' caa, daa ya inohee an ya bok ga bu-Room ee ya banlukinndi na ceen da, ya tíitta.

Pool bayussaa paanaa yaawúu' caa

³⁰Ga kooh-wiisfaa, ha' -kaadaa soldaa' caa waa' ta ki' inoh inaa lee' ga inaa yaawúu' caa yam *Pool da*, ya nakohhari kibégis, ya ebilohha kibéy-toh sarahohcaa biyaakbaa na béeb paanaa yaawúu' caa wiyaakwaa, ba hidoh. Ya haydohlukka Pool, ya tuuki' tari ga fikii da.

Waa ennda da, *Pool yippa bu-paanaa yaawúu' caa* has, ya wo' a an:

- 23** an:
- Dú mbokciigoo, dii mi koo' ga kipessoo ga díkaantiroo na Kooh da, helloo dalin ga bi ga wati.
 - ²Anaãaas, ha' -kaadaa sarahohcaa dalla kiwo' buwaa tuukee ga yaha Pool da ba kébpi ga kúuw. ³Pool nak wo' ari an:
 - Na cii fu man na míraa yaanaawdu hen da, fu, Kooh yahhaa kifeek. Fu yun dii ki' atti' oo ga inaa waas nakoh, fu nakoh mi feeku ee waas honohinka!
 - ⁴Buwaa enee ga yaha Pool da, wo' ussari an:
 - Mon fu basin ha' -kaadii sarahohcii, sarahohii-Kooh yiyaakyii!
 - ⁵Pool taassa da an:
 - Mbokcii, mi inohéeri an ha' -kaadii sarahohcii yéri. En ki' enaa, bí-duunun ga Kéyítfaa an: «Baa kuliyuk ga heetiigaraa, fu jomoori kiwo' yibóni'.»
 - ⁶Pool inoheera an buwaa hidírukohee daama da, bii ensee *biSaduseyeen*, biinoo ensee *biFérisiyeen*. Ya tuukka ga leelo paanaa wiyaakwaa, ya wo' a didóoli' an:
 - Dú mbokcii, mi inii Férisiyeen ee mi kowu Férisiyeen. Dii mi abin yaakaa' fodií garúu ga kimlískaa buwaa kaanin da tah mi haydohussa dii ki' atti' u.
 - ⁷Daa ya wo' e inaa rek, nookoh dalla kilaak ga díkaanti Férisiyeen caa na Saduseyeen caa, faf buwaa hidírukohee daama da hégisko-hussa kom kanak. ⁸En ki' enaa, Saduseyeen caa abu an ba kaanin míli-soo, malaaka laakoo ee rað laakoo. Férisiyeen caa nak gémuunun an incuma toohca laakin. ⁹Waa ennda da, coowaa kolukka cur. Laakka jégíroh-waasaa koluk ee boku ga férisiyeen caa, ba wo' a didóoli' an:
 - Inii bii yii wo' da dí hottii yibóni' ga. Mínin ki' en jini wala malaaka wo' nari!
 - ¹⁰Narohaa wéñna da kitamoh. Ha' -kaadaa soldaa' caa inii buwaa seelsoh Pool, kéri tah ya ebilla soldaa' caa kiyoosuk ga duuy' buwaa, ba meydohhi ga leelo ba, ba boy'kidohhi kaanfaa soldaa' caa.

¹¹Ga wekaa tik ga da, Ha' mudii feenukka Pool, wo' ari an:

- Baataa kiyégis duk, fu seedi' inndoo dii ga Yéerúsaleem ee fu jomin-doo kiseedi' ga Room ban.

Yaawúu' caa pokohussa nof ki' ap Pool

¹²Ga kooh-wiisfaa ga kima, yaawúu' caa pokohussa nof ki' ap Pool; ba waatta an dara aasannidii kúuw ba, enndii an ba appi hen paayaa. ¹³Buwaa waatukee inaa da wéñin bo' bidaaŋkaah-nikiis. ¹⁴Ba ka' ta ga sarahohcaa biyaakbaa na yaakcaa dékaa, ba wo' a ba an:

- Dí waatin an dí namannidii, dí anannidii enndii an dí ap Pool hen paayaa. ¹⁵Diima nak, dú, pokohat nof na bu-paanaa wiyaakwaa, dú tum fodii an dú waa' kimalkaat inaa aaw ga Pool bi lee' lañ, dú kím soldaaraa yiyaakwaa ya haydohi' túuri. Dí ga kihaffii nak dí hayyi kitérewuk ki' appi bi ya le' diinaa.
- ¹⁶Kutaanamunkaa Pool nak kelohha an yaawúu' caa yah kitérewuk Pool ki' appi. Ya ka' ta kaanfaa soldaa' caa, ya aassa, ya yéegallaka Pool. ¹⁷Pool bayya yiinoo ga soldaa' caa kuliyuki bo' bitéemée' ga heñ da, wo' ari an:
- Bayaa oomaa-y'aalii yii ga ha' -kaadaa soldaa' caa, ya laak inaa ya yahhi kiwo'.
- ¹⁸Waa ennda da, soldaaraa kuliyuki bo' bitéemée' ga heñ da taamm-ba na oomaa-y'aalaa, bayyari ga ha' -kaadaa, ya wo' ari an:
- Pool yaa lagu ga kasaa da yéri bayyoo, ya wo' aroo an mi haydoh oomaa-y'aalii yii garaa, an ya laak inaa ya yahhaa kiwo'.
- ¹⁹Ha' -kaadaa soldaa' caa ammba oomaa-y'aalaa, nookkari, ba úsaayya buwaa, ya meekissari an:
- Fu yahhoo ya kiwo'?
- ²⁰Kutaanamunkaa Pool wo' ari an:
- Yaawúu' caa pokohuunun nof kikiimmbaa fu bay Pool paanaa wiyaakwaa. Ba yah kitum fodii buwaa yah kimalkaat loo Pool bi lee' lañ. ²¹Fu nak kaa gém ba. En ki' enaa, inaa wéñin bo' bidaaŋkaah-nikiis ga ba waayukuunun kitérewuk Pool ki' appi. Ba waatukin an ba namannidii, ba anannidii, enndii an ba appi hen paayaa. Ba sek fu took don.
- ²²Ha' -kaadaa soldaa' caa wo' ari an:
- Ee, kaa wo' ken an fu yéegalinndoo inaa bok ga.
- Léehi' ta ya íssa oomaa-y'aalaa yaa yah.

Pool bayussa Sesaree ga Filiksi, gúwernéeraa

²³Waa ennda da, ha' -kaadaa soldaa' caa bayya ga soldaa' caagari banak ba kuliyuk bo' bitéemée' ga heñ, ya wo' a ba an:

- Hidírohat soldaa' bitéemée' -kanak dú tuuk ga kiyah Sesaree. Dú taam ban na soldaa' bidaaŋkaah-yitnakanak ba lap pénéis na soldaa' bitéemée' -kanak biliis ba bay núb. Dú yah kíkolkoh dii noh-soos ga wahtu cuunin dú yee'. ²⁴Dú heeli' Pool pénéis ban, dú bayyi ga Filiksi, gúwernéeraa ee dara hanatti ki' oc.

²⁵Ya bínnda kéyít, wo' a ga an: ²⁶«Filiksi, gúwernéerii yiyaakyii, mi Kolot Lísiyas mi yéri bínndaa kéyít fii, ee mi yii kéñi' ta ga. ²⁷Bii mi wosohhaa yii, yaawúu' cii dii da béri abeeri ee ba waareeri ki' ap. Mi soonnga ba, mi na soldaa' cii, mi te' ari ga yah ba ga waa mi inoh an ya bok ga bu-Room da. ²⁸Mi waa' ta ki' inoh inaa ba yammbi da, mi bayyari paanaa yaawúu' caa wiyaakwaa. ²⁹Mi hotin nak an incii ba yammbi da aaw ga loo waasiiga ba ee mi hottii dara inaa ya tum bi cal ya tikú kikaan wala ya lagu ga kasu. ³⁰Mi kelohha an yaawúu' cii pokohuunun nof ki' appi, kéri tah mi wosohhari garaa ga saasi. Buwii yammbi da, mi wo' in ba ba hay garaa, ba wo' inaa ba yammbi da.»

³¹Soldaa' caa bewussa Pool, fodaa ba naku ka da, ba bayyari ga wék bi ga teeraa Antipatirii. ³²Ga kooh-wiisfaa, soldaa' caa tünseedá, boy'kussa kaanfaa soldaa' caa, ba íssa Pool na soldaa' caa lapsee pénéis da, ba paaf nari. ³³Ga waa soldaa' caa lap pénéis le' u Sesaree da, ba e' ta gúwernéeraa kéyítfaa, ba tikka Pool ga yahci. ³⁴Gúwernéeraa jaŋ-ga kéyítfaa, ya meekisohha gohaa Pool meyo h da. Daa ya inohee an ya meyo gohaa Sísiis, ³⁵ya wo' ari an:

- Bi mi meekissaa daranaa, buwaa yabussaa da hayu.
- Waa ennda da, ya nakohha Pool daaku ga kaanfaa buu' Eroo en daa-ma da.

Inca Tertulus yam Pool da

²⁴Tikka ga bes ciyétuus, Anaãaas, ha' -kaadaa sarahohcaa taamm-ba na biyaak ga yaawúu' caa na Tertulus yaa tum légég kilay-oh da, ya hayya teeraa Sesaree. Ba ka' ta ga Filiksi gúwernéeraa kíkalaami Pool. ²Pool bayussa, Tertulus dalla kiwo' an:

- Fu Filiksi, gúwernéerii yijófi' yii, dii fu tídi' dékiidá na incii ci' ascii fu haydoh ga nguuriigaraa da onin heeti kilaak jam wiméti' ee keefnjí soosin garaa. ³Dí hotinka ga daa en tooh na ga inaa en béeb ee dí bii

gèremmbaa dijófi'. ⁴ Mi waa' tiiraa ki'am na tiwo' tihépi' kéri tah mi hay kilóhóyí' wo' eenii. Mi kúmmbaa ga kijofkiigaraa fu súkúrukkú jutuut.

⁵ Tertilus tíkka ga an:

- Dí hotin an híi yii, bó' yibóni' ga dúuy' búwii. Ya haydoh ki-hégískoh ga dúuy' yaawúu' cii ga éldúna' dá tooh' baa; yéri kuliyuk ga búwum taabuk iníi jégírohu meyoh *Nasareet' d'a*. ⁶ Karin bi ya jéemmba kilíwí' *Kaanfaa Kooh*, kéri tah dí ammbari. [Dí waareeri ki'atti, ⁷ wayee Lísiiyas, ha' -kaadaa soldaa' caa hayya, te' ari na dooli ga yahhá. ⁸ Ya ebillarí kihay garaa.] ¹¹ Binaa fu meekissinaa, fu ga kihaffu fu hay ki'ínoh an iníi dí yammbi' d'a kayoh.

⁹ Waa ennda d'a, yaawúu' caa taamsee na Tertilus' d'a yéigíssa ga an iníi Pool yabu' d'a kayoh.

Layaa Pool ga fikí Filiksi

¹⁰ Waa ennda d'a, gúwernéeraa ennga *Pool* haf ya wo' d'an. Pool nak dalla kiwo' an:

- Kiyaa'kii, mi inohin an fu enin atti'oh ga heetiigari' t'kíis tiyewin, kéri tah mi hay kilayi' haffoo na hel widé'li'. ¹¹ Binaa fu malaksukohaa, fu hay kihot an iníi mi karee Yéerúsaleem kijaamuk Kooh bi ga wati, paaf-fii bes cidaan'kaah na kanak. ¹² Ee ken hottii daa mi nookoh kiwo' na bó' wala kihíci'isoh búwaa, ennda ga *Kaanfaa Kooh*, ga *jaangu-yaawúu' caa* wala ga dúuy' teeraa. ¹³ Búwii híi mínsoo kiwo' dara yiléeri' ga iníi cii ba yammboo diima diima' d'a. ¹⁴ Enaama yínoo déy mi míninndi kitook ga fikífu: Mi, mi jaamuk Koohyii bícaasammbii, mi taabukka waasii wi'aswii ba wo' an saboh' d'a. Hoonohii bi mi gémin d'an bée' b' iníi *Waasii Móyis* nakoh' d'a na bée' b' iníi *séldíga-Kooh* caa bín' d'a. ¹⁵ Mi abin yaakaa' ga Kooh ee b'a, ba laakin yaakaaraama d'an. Ee wéri en an búwii híj'úwí' híi na búwii j'úwussii' d'a tooh hay kimí'lsu. ¹⁶ Kéri tah daa mi enoh tooh mi heel kipes na hel widé'li' ga fikí Kooh na ga fikí búwii.

¹⁷ Mi enin ga é'gíríi t'kíis tiyewin taa mi hayyíi Yéerúsaleem. Kéri tah-hoo dí kihay mi haydohi bú-heetiigoo d'imal kopa' na kitumi' Kooh sarah ga kaanfaagari. ¹⁸ En ki' enaa, mi enee ga dúuy' *Kaanfaa Kooh*, ee lak mi en na kisétí' siruk fodii díi yaawúu' cii tumsika' d'a. Ken enndii da ee coow kolukkii da. ¹⁹ Laakeera daama nak yaawúu' caa meyoohsee go-haa Aasíi. En ki' enaa, yaawúu' caa baama meyoohsee gohaa Aasíi' d'a ee hotseeroo' d'a, béri jomee kituuk díi ga fikífu ba yammboo en lak ba laakin iníi ba taabukohanndoo' na. ²⁰ Kon nak yaawúu' cii enu díi ee boku ga *paanaa yaawúu' caa wiyaa'kwaa' d'a*, ba wo' at kofeelkaa mi tum ga waa mi tuukiru ki'atti' u ga paanaa wiyaa'kwaa' d'a. ²¹ Ba laakoo iníi ba yabohanndoo, enndii wo' eenii wii mi wo' didóol' ga fikí' b' d'a an: «Dii mi gémin ga kimilískaa búwaa kaanin' d'a tah mi haydohu ki'atti' u ga fikí' rúu wati.»

²² Filiksi nak, lak wo' uunun dijófi' loo waas kerceen, ya ke' ta atti' aa bi bes wiliis, ya wo' an:

- Binaa Lísiiyas, ha' -kaadaa soldaa' caa hayaa, mi malakis inum akito-hhúu' d'a.

²³ Waa ennda d'a, Filiksi nakka soldaaraa kuliyuki bó' b'itéemee' ga he'nd'a kí' d'aak Pool ga kasaa, wayee ya íisu ya féeh ee filiimuncaagari miniri kihay kitoputu'.

Filiksi t'kíisohha kisaawal na Pool

²⁴ Ga bescaa t'k ga' d'a, Filiksi hayya ya na b'etici, Durusí. Durusí nak iníi yaawúu'. Ya b'aylukka *Pool* kisú'kúrukki, yaama wo' i yen ga loo kigém ga Yéesu *Kirístaa*. ²⁵ Wayee daa Pool wo' ee bi le' a ga loo enukeen wijúwí' na loo kimín ki' abuk, na loo atti' aa yah kimé'én' joh' d'a. Filiksi, gúwernéeraa dalla kitíit, ya íissa Pool ya wo' ari an:

- Diima' d'a, fu mínin kika' kímma, wati hay' d'a kídooy. Mi kolukaa mi hayyaa kí' b'ayis.

²⁶ Ya foogee an Pool hayyi ki' e' h'elís, kéri tah leekleekaa ya b'ayluk Pool kisaawal nari.

²⁷ Waa ennda d'a, t'kíis tanak tíkka ga, laakka gúwerné' e' yiliis yaa faluk ee teeku Poosiyus Festus. Filiksi ga kihafci, kiwaa' iníi ne' b' yaawúu' caa do'j tahee bi ya íissa Pool ga kasaa.

Pool kíimmba ya b'ayu ga buuraa Room

Waa ennda d'a, Festus, gúwernéeraa hayya gohaa ya yah kingu-urukoh' d'a. Ya tummba daama bes kaahay, ya meyoohha gohaa Sesaree ya ka' ta Yéerúsaleem. ² Sarahohcaa b'iyaa'k' b'aa na búwaa kuliyuk ga yaawúu' caa' d'a, ³ hayussa kíkalaami' *Pool* gari. Ba kíimmbari, ya d'ímal' b'a, ya haydoh Pool Yéerúsaleem. En ki' enaa, ba pokohee nof kí' t'éréwuk Pool ga waas, ba appi. ⁴ Wayee Festus, gúwernéeraa taassa' b'a an *Pool* yaa lagussa ga kasaa Sesaree, ee ya ga kihafci ya en na kí' boyuk daama ga iníi maa'n' jii. ⁵ Ya t'kí' ta' b'a an:

† 24: 5 *Malkat Mëccëe* 2: 23. †† Iníi naa wé' n' ga bín' caa cimé'én' caa' d'a laak-sooca

- Laakin garúu búwaa mín kituukuk iníi aamaanaa, ba taabat naroo, ba kalaami' Pool en lak ya tumin iníi moroonaa.

⁶ Festus, gúwernéeraa tum ga Yéerúsaleem bes ciyitnakaahay aawwa cidaan'kaah do'j, léehi' ta ya b'oyukka Sesaree. Ga kooh-wíisfaa, ya ka' ta paanaa atti' ohsid'a, ya nakohha kihaydoh Pool. ⁷ Daa Pool hay hen, yaawúu' caa meyoohsee Yéerúsaleem' d'a wí' lussari, ba yammbari enaama cibóni' ciyewin. Wayee ba mín'éeríi ga kiwo' iníi lee'. ⁸ Pool nak layohi' ta hafci, wo' an:

- Mi too'n' jii ken: enndii ga Waasii yaawúu' cii; enndii ga *Kaanfaa Kooh*; enndii ga Sesaa'.

⁹ Festus nak waaree kitum iníi ne' b' yaawúu' caa, ya dalla kiwo' Pool an:

- Fu waarin kí' boyuk Yéerúsaleem fu atti' u ga fikí' rúo ga iníi cii fu yabu' d'ane?

¹⁰ Pool dallari kitaas an:

- Múk, mi yii tuukka díi ga fikí paanii *buu' Sesaa'* jommboo ki'atti' d'a, ee mi atti' ohsan díi. En yaawúu' ciinaa, mi tummbii' d'a dara yibóni', ee fu ga kihaffu, fu inohinka ga moos. ¹¹ Enee an mi too'n' hen wala mi tum iníi cal mi t'ku kikaanaa, eneanaa mi sagoo kikaan. Wayee en lak iníi búwii híi yammboo' d'a enndii kayohaa, waas onndii ken kit'fkkoo ga yah' b'a. Mi kím kipaafdohu ga buu' Sesaa'.

¹² Waa ennda d'a, Festus, gúwernéeraa ka' ta, hotohha na búwaa taabi nari' d'a, léehi' ta ya wo' a Pool an:

- Fu waa' kipaafdohu ga buu' Sesaa', kon fu hay kika' ga buu' Sesaa'.

Festus b'éesti' ta buu' Agírípa loo Pool

¹³ Ga besaa t'k ga' d'a, buu' Agírípa na Bereníis, kímé'én' kíci yí' b'eti hayussa gohaa Sesaree kiké'ni' Festus, gúwernéeraa. ¹⁴ Ee lak ba hay ki' en daama bes ciyewin, Festus nak b'éesti' ta buuraa loo *Pool*, wo' ari an:

- Laakin b'aa en díi, gúwerné' Filiksi yéri fo'neeri ga kasu. ¹⁵ Ga waa mi ka' Yéerúsaleem' d'a, sarahohcaa b'iyaa'k' b'aa na yaakca yaawúu' caa, hayussa kíkalaami' i garoo, ba kíimmbaroo an mi t'katti kikaan. ¹⁶ Mi taassa' b'a an ki' ero' b' o' ya apu ee lak b'aa tuukkii na búwaa yammbi' d'a, ya layoh ga iníi caa ya yabu' d'a, iníi aama taammbii na iníi bú-Room mee' kitum' d'a. ¹⁷ Waa ennda d'a, ba taammba naroo dí hayya díi ga Sesaree. Mi nak, mi sekkii iníi maa'n'. Kooh yaa wíis rek, mi ka' ta paanaa atti' ohsid'a, mi nakohha kihaydoh b'aa yaama abu ga kasaa' d'a. ¹⁸ Búwaa kalami' eerid'a, ga waa b'a hayya, ba yammbiiri wínoo ga iníi caa mi ha-laatee' d'a. ¹⁹ Ba nookoh iníi aaw ga loo waasiigaba na loo b'aa teeku Yéesu ee kaanin' d'a, Pool nak yéigísin ga an Yéesu yaa pes. ²⁰ Mi nak, mi laakkii iníi aaw mi wo' an ga iníi aama. Kéri tah mi wo' a Pool kika' Yéerúsaleem ya atti' unee daama. ²¹ Wayee Pool kíimmba ya paafdohu ga buu' Sesaa' ndaga ya bok ga bú-Room. Waa ennda d'a, mi ebilohha ya d'aaku ga kasu bi ga daa mi míninndi kiwosoh ga buu' Sesaa'.

²² Agírípaa dalla kiwo' Festus an:

- Mi d'an mi waarinndi kisú'kúruk, ya wo' mi keloh. Festus taassari an: - Kuwis-kuwis' d'a, fu hayyi kisú'kúruk, ya wo' fu keloh.

Pool ga fikí Agírípa na ga fikí Bereníis

²³ Ga kooh-wíisfaa nak, Agírípa na Bereníis, kímé'én' kíci hayussa na sa'nsi ciyaak, ba taam na b'í' b'o' b'iléekí' -teek. Ba aassa ga taahaa atti' ohsid'a na soldaa' caa b'iyaa'k' b'aa na búwaa kuliyuk ga teeraa' d'a. Festus ebilohha *Pool* haydohu. ²⁴ Léehi' ta, Festus wo' a an:

- Buu' Agírípaa, na b'ée' b'púu' d'ú híi d'ú en díi' d'a, híi d'ú hot yii, b'ée' b' heetii yaawúu' cii hayuunun garoo kí' na' sukoh iníi aaw gari. Ba hayin garoo ga Yéerúsaleem, ba hayin díi d'an, ba b'aa fiip ga d'ookkoo an ya jomissii kipes. ²⁵ Mi ga kihaffoo nak, mi hotin an ya tummbii enaama yínoo yibóni', yaa cal ya t'ku kikaan. Diima' d'a, ya nak ya kím kipaaf-dohu ga buuraa bú-Room, kéri tah mi abin an mi hayyi kiwosoh gari.

²⁶ Mi nak mi laakkii dara yiléeri' ga looci yaa mi mínin kibín buu' Sesaa'. Mi haydohhari ga fikí' rúu, ee wé'naa ga fikí'fu, buu' Agírípa; en d'anaa, ya meekisunaa, he' y' na mi laak kímma iníi mi bídanndi. ²⁷ En ki' enaa, mi halaat an kiwosoh Room b'aa abu ga kasu, ee ken mínnoo kiwo' yiléeri' ga iníi caa ya yabu' d'a, iníi aama enndii halaat.

Layaa Pool ga fikí Agírípa

Waa ennda d'a, buu' Agírípa wo' a *Pool* an:

26 - Fu mínin kiwo' kímma, fu layohi' haffu.

Pool nak léríssa yahaagari, wo' a an:

² - Buu' Agírípa, kee'n' joo soosin wati kituuk ga fikí'fu, mi layohi' haffoo ga tooh iníi yaawúu' cii yammboo' d'a. ³ En ki' enaa, fu inohin dí-jófi' b'ée' b' baahcii yaawúu' cii na iníi en saawal' b' d'a. Mi kíimmba fu súkúrukkoo dijófi'.

⁴Yaawúu' cii héeḥḥa inohsin dii mi koo' ga kipeskiigoo, aboh ga ki'oomaarooda. Ba inohin daa mi madee kudewaada, ennda ga duuy heetiigoo, ennda ga Yéerúsaleem. ⁵Ba maañindoo ki' inoh, ee ḥa mínin kiseedi', Ba tookkanaa, an mi bok ga Férísiyeerjii; ee ḥuwaama, daa ḥa taabuki *Waasii Móyís* d'a wēñ kibít. ⁶Wati nak, mi yii atti' u ndaga dii mi yaakaarin an Kooh hay kimēti' iñaa ya dígee ḥicaasamm-buud'a. ⁷Dígaama, nílci cidaañkaah na kanakcii heetiigaruu yaakaaru-unun kihotwa ya mat, kēri tah ḥa jaamuki Kooh wekoo nohoo. Buu' Agírípa, kiyaakaa' dígaama tah yaawúu' cii kalaami' ussoo. ⁸Iñii tah ya d'ú yaawúu' cii d'ú tum ga helciigarúu an Kooh mínnoo kimílsí' ḥuwa kaanind'a?

⁹Mi ga kihaffoo sah mi tumee ga helloo an daa ka mín kiman tóoh mi jomin kiheñoh teekii Yéesu Nasareet. ¹⁰Ee iñaa yēri mi enukohee ga Yéerúsaleem. Mi lagin ga kasu ḥo' -Kooh ḥiyewin, ee sarahohcaa ḥiyaakḥaa ḥēri oneeroo kitum iñaa. Binaa ḥa yah ki' apunaa, mi fa-reera ga. ¹¹Leekleek, mi taabee ga jaangu-yaawúu' na jaangu-yaawúu', mi feeklukiḥa kiheeliḥa kimey' doh ga ngēmaagaḥa ga Yéesu. Mi sageeḥa hen bi mi daaneeḥa kidawuk bi ga dēkcaa wēñ ki' úsaayda, kisodalḥa.

Pool ḥéesti' ta iñaa tahii kisúpt kipesda

¹²Fodaama, laakka bes, mi enee na ki' yah Damaas, lak sarahohcaa ḥiyaakḥaa eruunundoo dooli ki' am ḥuwa gēmu ga Yéesu. ¹³Buu' Agírípa, wiima lak mi yaa ga waas Damaas. Ga ḥak mídi, mi hotta lee' laa waa meyoḥ asamaan. Meliclaataa gawa wēri wēñ nohii kimelíc, wa ennda mareet bi willaroo mi na ḥuwa mi taabee nabaḥa. ¹⁴Dí ḥéēḥpií, dí keennda kakay, mi dalla kikeloh koonaakaa wo' naroo ga ki' Arameeyee an: «Sóol, Sóol, iñii tah ya fu hatalloo ga kipes? Fu tum haf-fu, fu man na baamaa tap dooraa ha' mudaagari feekkiḥa» Mi meekissari an: ¹⁵«Kiyaakii, fu yēri en ḥa?» *Ha' mudii* taassaroo an: «Mi yēri en Yéesu yii fu hatal ga kipesda. ¹⁶Wayee kolka, fu tuuk ga kotci-igaraa, mi wo' aa iñii tah mi feeñukkaaḥa. Mi tanukinndaa fu en sūr-garoo, fu seedi' oo ga fikí ḥuwii, ga iñcii fu hot watida na ciliis caa mi Yahhaa kiteeḥ. ¹⁷Mi hayyaa kisom ga heeti yaawúu' cii na ḥuwii enusii yaawúu' d'a. ¹⁸Mi wossaa gaḥa, fu lēgísi' ḥa hasciigaḥa, fu ḥewohḥa ga ḥúusii fu haydohḥa ga lee' laatii. Fu ḥewohḥa ga yah Seytaani, fu eewdohḥa ga Kooh, mi bayalḥa baakaa' ciigaḥa, en ḥanaa ḥa gēm ga-roonaa mi wa' ḥa ga iñcii ḥuwii Kooh yah kilamda.»

¹⁹Kon nak buu' Agírípa, mi taabuk iñcii Koohyii feeñukkooteeḥpooda. ²⁰Ee sah mi dēḥ kijēgí' ḥu-teeraa Damaas na ḥu-teeraa Yéerúsaleem. Lēḥi' ta, mi paaffa ga ḥu-kúlkaa Yéudée ḥéēḥa, mi mēēñjohha ga ḥuwii enusii yaawúu' d'a. Mi yéegallaḥa an ḥa jomin kisúpt kipeskaagaḥa, ḥa eewdoh ḥaḥa ga Kooh ee ga tumeencaagaḥa ḥa teewoh kayoh-kayohḥa an ḥa súptin kipes. ²¹Iñaa yēri tah yaawúu' cii abussaroo ga *Kaanfaa Kooh*, ḥa ḥaa heelloo ki' ap. ²²Kooh mūsálinndoo, mi yii lís kipes bi ga besii wati. Mi yii seedi' ga fikí ḥuwii, ennda oomaa ennda yaak. Iñcii mi jēgíroḥḥa d'eeñngii iñaa *sēldii-ga-Koohca* na Móyís yéegalohsee an ca hay kilaakda. ²³an *Kiristaanii* hay kiday' coonu ciméeski', ee yēri yah kiḥeḥ kimilís ga ḥuwa kaanind'a, ya yéegal heetiigaruu na heetci cínnoo lee' laatii onoh kipesda.

Pool yaa nook Agírípa ga ngēmaa

²⁴Lak Pool yaa eemba daama ga layohaagari, Festus, gúwernéeraa dallari kifip an:

- Way way Pool fu dofin! Jagiigaraa wihēpi' wii mēēñsin hafigaraa Yaay!

²⁵Pool nak taassari an:

- gúwernéee' Filiksi mi doffi déy. Iñii mi wo' d'a ḥéēḥwa kayoh ee laakin haf. ²⁶Buu' Agírípa sah inohin iñii mi wo' d'a, kēri tah mi kaañ kituuk mi wo' ka ga fikíci. Bēēḥ iñciima, wínoo gaca appiiri kúmpa ndaga laakkii caa tumu ga rúkku. ²⁷Buu' Agírípa, fu gēmin iñaa *sēldii-ga-Koohca* wo' d'ane? Ee, mi inohin an fu gēmin ga.

²⁸Waa ennda d'a, Agírípa buuraa wo' a Pool an:

- Tes ga jutuut fu tumboo kerceen!

²⁹Pool taassa an:

- Yéeh, maañ, Kooh tumat, mi wo' ii fu doñ wayee bi ga ḥéēḥ ḥuwii súkúrukkoḥa, d'ú laakneeroo ga iñii mi enukohḥa bi tes kibagu na ceen.

³⁰Waa ennda d'a, buu' Agírípa na Festus, gúwernéeraa na Berenis na ḥéēḥ ḥuwa enee daamaḥa, kolkussa ḥaa yah. ³¹Ga waa ḥa en na ki' yahḥa, ḥa ḥaa wo' ga díkaantiḥa an:

- Bii yii tummbii enaama yínoo yibóni' yaa cal ya tíku kikaan wala kilagu ga kasu.

³²Buu' Agírípa nak dalla kiwo' Festus, gúwernéeraa an:

- Enéerí dii ya kím kipaafdoḥu ga buu' Sesaa' d'anaa ennaa ya mínin ki' ísu, ya Yee'.

Pool ekussa ga gaal-giyy kibayu Room

27 Waa ennda d'a, ḥa ammba bes ki' ekkí ga gaal-giyy, dí ḥayu Kúlkaa Italii. Pool na ḥo' Díliis, ḥaa amsee ga kasu fodaagari tikussa ga yah Húliyuus, ḥa-kaan ga soldaa' caa ḥu-Room wo' u «Soldaa' caa buu' Sesaa' d'a». ²Dí aassa ga gaal-giyya meyoḥ teeraa Adaramit ee wa aawee dēkcaa Aasii en ga yahaa giyyaada, dí ḥaa yah ga giyy. Aristarka, ee dēk teeraa Tesalonik ga gohaa Maseduwaanda taabee narií. ³Ga kooh-wíisfaa, dí tee' neera ga teeraa Sídon, Húliyuus ennda ḥo' yijófi' ga Pool. Ya onndari kimín kika' ga filliimuncaagari doonaa ḥa mínndi kitoputu'. ⁴Ga waa dí meyoḥ daama, dí taabohha na dēkaa Sípa' giyya wíid'a kisúnuk uurisaa ndaga lak dí jaanoh nawa hen. ⁵Lēḥi' ta dí koorohha giyya ga gohaa Sílsii, aawwa waa Pamfilí, dí tee' neera teeraa Miraa ga gohaa Lísíid'a. ⁶Daama, Húliyuus soldaraa yiyaakya hotta gaala meyoḥ Aleksandari aaw Italii, ya ekkarií ga. ⁷Dí tumin ga giyy bes ciyewin caa gaalaa foolee ndan. Ga wii dí ka' bi dí lañneera na teeraa Kímít'a, lak dí dayin coonu fiméeski', dí mínndii kitee' daama. Uurisaa nak onndiirí ki' aaw fikí ga ḥakaama, dí namm-ba kikooh Salomee en ḥanaa dí paafoh ḥakaa Keret súnúkin ga uurisaaḥa. ⁸Dí taabohha giyya daama bi dí le' a d'ekat waa wo' si «Di-teeraa' diwoori'», en ga yahaa teeraa Laseeda.

⁹Ga wii dí le' daamaḥa lak dí maañin ga waas lool, ee kifoolis ga giyy wēerissii, ndaga lak oora yaawúu' caa ga seekda paafin. Kēri tah, Pool wo' a na ḥuwa, kiyéegalḥa an:

¹⁰- Biyaay, mi hotin an ḥaawiigaru wii wēerissii, d'ú aaw fikínaa. Mi wo' issiirúu an gaalii na iñii wa séfda hay kiyasukoh, wayee tumuun-tiiruu sah mínin ga kihín.

¹¹Wayee soldaraa yiyaakya ḥu-Room ammbii faali ga iñaa Pool wo' d'a, ya namma kisúkuruk iñaa fólíroḥ-gaalaa na ḥa' gaalaa wo' d'a. ¹²Baatta ga d'ekataa gaalaa teeroh waama newoo ki' enoh na lah, kēri tah iñaa wēñ kiyewin ga ḥuwaḥa júwohussa ga kikkoh daa-ma, dí paaf, en mínukinaa, bi ga Fenísii, d'ekat wiliis ga Keret waa ḥo' mínin kiteeroh bi seek wíis. Dekataama nam kijaanoh na aasaa' -noh.

Uurisaa wiyaak yíppa ga giyya

¹³Waa ennda d'a, uuris wihídi', waa kolkoh yah-ñaam meya' -noh, aawwa kiwēp, kēri tah ḥa ammba yaakaa' an ḥa hay kimín kika' bi ḥa tee' ga Fenísii. Ba ponnda n' caa pokohsee gaalaaḥa, ḥa taammba gi-iyaa, ḥa riisukka Keret, ḥa ḥaa yah. ¹⁴Wayee maañjii dara, uurisaa wiyaakwaa teeku Erakiliyoḥḥa dalla kiwēpoh tēgēcaa Keret, wa ennda mílp ga d'ookkí. ¹⁵Uurisaa jítalla gaalaa, ken mínissiiwa kitēdoh, dí íissawa, waa yah duuy. ¹⁶Dí yolohha Kódaa, kudēk jituutu, ja sún-darú ga uurisaa. Fodaama, dí mínnda kijekeluk gaal-loocaa taam-dohsi na gaal-giyyaada. Dí lēpi' tawa ga gaalaa ee dí sonnda ga lool.

¹⁷Ga waa dí lebiroḥha bi dí lēpi' tawa, dí ḥaawwa gaalaa na n' doon-aa wa tasoo, lēḥi' ta dí yóoski' ta dúuñaa wiyaakwaa poksi ga fenoo gaalaaḥa kinóowis gaawlaataa ndaga dí níkee uurisaa ye' gaalaa bi dí paafnee tewisaa teeraa Síra.

¹⁸Ga kooh-wíisfaa lak uurisaa waa lís kiyēngēl gaalaa didólí', kēri tah dí aawwa kijaf iñaa gaalaa séfēeda ga giyya. ¹⁹Ga besaa tik gaḥa, ḥuwa fólíri gaalaaḥa na kihafḥa jafussa pañkaahcaa enee ga gaalaaḥa ga giyya.

²⁰Dí tumin bes ciyewin ga giyy' caa dí hottii noh, dí hottii ol. Uurisaa yíppa rek inohoo ki' íis, ka' ta bi dí abissii yaakaa' kimúc.

²¹Wiima lak ḥuwa ensee ga gaal-giyyaada tumuunun iñaa maañ ee ken ekkii ḥamah ga kúuwci. Pool dalla kikuluk, tuukka ga leeloḥa, wo' aḥa an:

- Biyaay, d'ú súkúrukee wo' eenndoonaa, eneena d'ú kolukohoo Keret ee iñcii tóoh yasukoh cii laakoo. ²²Wayee diimaḥa mi nakkúu kiyégisduuk. En ki' enaa, laakoo yínoo garúu yaa kumuunci hídan ga, hanaa gaalii doñ yahan. ²³En ki' enaa, wekama, Koohyii laakkoḥa ee mi en sūr-gaciḥa wosin *malaakaagari* garoo, ²⁴ya wo' aroo an: «Pool kaa níik ndaga fu jomin kika' bi fu tuuk ga fikí buu' Sesaa'. Kooh oninndaa, ya hay kisom tumuuntii ḥuwii fu taam nabaḥa ḥéēḥa ga giyya.»

²⁵Kon ḥiyaay, yégisdukat, mi abin yaakaa' ga Kooh ee dii ya wo' ookaḥa yahḥa kilaak deñ. ²⁶En ki' enaa, d'ú hay kihín ga dēk, waa giyyii wíil.

²⁷Ga wekaa wudaañkaah na wu-nikiiswaa, lak uurisaa waa líssíi kimeeḥ ga duuy giyya. Ga leelo wek, ḥuwa lēgēyi ga gaal-giyyaada manḥa na dí deeyin kilaas kakay, ²⁸ḥa yoolla n' kimalak huutlaataa, ennda meeta' cidaañkaah-kaahay na ciyitnakanak. Ba ka' ta bi ga fikí, ḥa yoolissa n' aa, ennda meeta' cidaañkaah-kanak na ciyitnakaahay. ²⁹Ba níikka gaal-giyya tapuk ga atoh, ḥa dalla kiwees bóoy' cinikiis ki-dot gaal-giyya ga fenoo, lēḥi' ta ḥa yuñga ḥaa cúñ daa Kooh wíisan.

† Wa jafu ga giyyaanaa, wa mín kitēdoh gaal-giyya bi wa karoo

³⁰Buwa lëgëyi ga gaal-giyyaada waa 'see kinúp ða foñ gaalaa, ða tummba fodii an ðaa waa' kidot gaal-giyyaa ga iñaa hanoh fikííða, ða yóoski' ta gaal-loocaa taamdohsi na gaal-giyyaada. ³¹Wayee Pool wo' a soldaaraa yiyaak an:

- Binaa ðuwii ðii tesussii ga gaal-giyyiinaa, d'ú múcoo.

³²Soldaaraa dalla kigú' n' cca pokohsee kiyool gaal-loocaaða, wa keennda ga giyyaa, dalla kinuu'.

³³Lakanaa ða ðaa sek Kooh wíis, Pool wo' a ðuwaan an:

- Laakin bes cidaanjkaah na cinikiis ga wati cca d'ú yun d'ú ñammbii dara. ³⁴Kon diimaða mi wo' úú kiñam. En ki' enaa, d'ú waa' kimúcaa d'ú jomin kiñam, ee mi wo' issúu an gëmattoo: yíinoo garúu kufenci ðooyukanndii.

³⁵Ga waa ya wo' a fodaama bi ya lëehí' ta, ya ðeþpa mbúuru, ya gëremmba Kooh ga fikíí ðééþ, ya weella mbúuraa yaa ñam. ³⁶Waa ennda d'á, ðééþ ðuwa helcaaga ða hannda kidal, ða aawwa kiñam ðan. ³⁷Þééþpii d'í enee ðo' ðitéémée' -kanak na ðidaanjkaah-yitnaðanak na ðiyitmiinoo ga gaalaa. ³⁸Daa ða ñamee bi ða kappa, ða aammba belaa gaalaa ðayeeda ga giyyaa doonaa wa eref. ³⁹Ga waa Kooh wíissa, ðuwa lëgëyi ga gaal-giyyaada séennda kucolli-kakay na tewis wayee ðekataama ða inoowo. ða waa 'ta kitee' nee gaalaa daama, en minúkaa. ⁴⁰Þa pékíssa iñcaa dothosi gaalaaða, ða foñjaca ga giyyaa. ða gú' ta n' cca pokohsee dooraa féeliri gaalaaða ðan, ða lëriisa piisaa wiyaa hanohi fikíí gaalaaða doonaa uurisaa min kiye' gaalaa ða y'ee tewisaa. ⁴¹Gaalaa nak koorohha ga daa músúcaa hídoh, wa looppa ga kakayfaa jaluk daamaða. Púkaa gaalaa yíppa, wa tuukka tek. Fenoogaanaa gaalaa nak aawwa ki'yéwisuk ndaga dúuscaa giyyaa tapuk-kee ga na dooli.

⁴²Soldaa' cca waarussa ki' ap ðuwa amseeða ndaga ða niikee laak ga ða ðaa fiyy ga giyyaa, ða núp. ⁴³Wayee soldaaraa yiyaakya, lak waarin kisom Pool, ya kokohha ða kitum iñaa ða amða. Ya ebilla ðuwa minin kifiiyða ða ðeþ kijafuk ga músúmaa, ða fiyy bi ga tewisaa. ⁴⁴Ya wo' a ðuwa ðiinoo minsoo kifiiyða ða taam ga, ða ébiluk ga haangacaa y'éwisukoh ga gaalaaða wala póokéecaa gaalaa. Fodaama ðééþ meycá bi ga kakayfaa ee dara ocukkii gaða.

Pool ga kúlkaa Malta, giyyaa wíilða

Ga waa d'í somolukohha ðééþpii ga giyyaa na jam, d'í ðaa han ki' inoh an ðekaama d'í enoh, giyyaa wíilða teeku Malta. ²Bu-ðekaama teewussarí kijof kiyaak. ða feti' taríi kiwii kiyoonuk ndaga lak Kooh yaa toþ ee fiyoonfaa yakin lool. ³Pool balaþpa móofi' -sookooñ kijaf ga kiwiikaa. Laakka goñ-saamaanaa meyo gawa ndaga tamohlaataa kiwiikaa, ñaakkari ga yah. ⁴Daa ðuwa hotee gogaa yoolin ga yahaa Pool, ða ðaa wo' ga dikaantiða an:

- Bii yii jom ki' en apoh-ðo' sah-sah. Hídaa ga d'ii ya somalukohin ga kikaan ga giyyiða tooh, kikaan lissi kitaabuk.

⁵Pool nak wícca gogaa ga kiwiikaa ee dara dalliiri. ⁶Buwa sekka ki-hot ya úus bëm wala ya keen dal, ya kaan; wayee ga waa ða sekka bi maañja, ee ða hottii dara dallii, ða abissa halaat wiliis, ða ðaa wo' an:

- Bii yii inii Kooh!

⁷Ga yahaa daa d'í eneeða, laakeera daama yoon wiyaa waa d'iguun, yoonaaama Púbilíyus, yaa kuliyuk ga ðekaama giyyaa wíilða, yéři laakwa. Ya teerukkarí ga kaanci, ya minohharí sagac iñaa le' bes kaahay. ⁸Wiima lak paam Píbilíyus, sibíru na bírtani faaninndi ga fayaañ. Pool nak, ka' tari kiwaak, ya kímmba Kooh, tikkarí yahcaagari, wéki' -tari. ⁹Waa ennda d'á, d'úukoolí' cca ðiinoo ga ðekaama giyyaa wíilða hayussa ga Pool, ya wéki' taða ðan. ¹⁰Bu-ðekaama giyyaa wíilða, iñaa en ðééþ ða tumi' taríiri, ee ga waa d'í koluk ki'yahða, ða eewallari tooh iñaa d'í jom kisooluk ga ðaawaða.

Pool le' a teeraa Room

¹¹D'í ennda ga Malta ñiin kaahay; d'í hannda ki' aas gaal-giyyaa kúlko-hee Aleksandarí ee wa ðay nataalcaa Kastoo' na Poluksíða.[†] Wa lahee

[†] ða enee tukooh ga Gerekaa na ga ðu-Room. Eewða teeksee Ledaa, wayee laakin béest' cca wo' an ða bokéeri paamun. Paam Poluksi enee Sés, koohyaa

ga kúlkaama giyyaa wíilða. ¹²Waa ennda d'á, d'í tee' ta ga teeraa Sírakus, d'í tummba daama bes kaahay. ¹³D'í kolkohha daama d'í aasissa ga gaal-giyyaa bi d'í le' a teeraa Resiyóo. Ga kooh-wíisfaa, uurisaa waa wëp. Ga besaa wukanakwaa tik ga d'á d'í hannda kile' Púsool. ¹⁴D'í hotta ðuwa gëmuunun ga Yéesu ga teeraama. ða nak, ða kímmbarí kites na ða bes ciyitnakanak. Lëehí' ta, d'í ammba waas Room. ¹⁵Kerceanca dëku Roomða kelohussa an d'í ðaa hay, ða hayyarí kitëebiluk bi ga «Marsaa Apíyus» na ðan bi ga «Túuy'-fika' cca kaahaycaa». Daa Pool hotee ða ya gëremmba Kooh ee helci dalla. ¹⁶Ga waa d'í le' Roomða, Pool onussa kidëk ga kaan hañci ya na soldaa' yíinoo yaa watukanndi.

Pool aawwa kijangat ga teeraa Room

¹⁷Tikka ga bes kaahay Pool ðaylukka ðuwa kuliyuk ga yaawúu' cca dëku Roomða. Daa ða hídirukohee, ya wo' a ða an:

- Mbokcii, mi abuunun ga teeraa Yéerúsaleem, mi tikussa ga yah ðu-Room, ðaa kuliyuk ga ðekaada ee lak mi laakohii dara na heetiigaruu ee mi ðeenngii baahcii ðicaasammbuu. ¹⁸Ga waa ða meekissaroo ki' inoh kayohfaada, ða waa 'taroo ki' iis ndaga ða hottii dara iñaa mi tum bi cal mi tiku kikaan. ¹⁹Wayee yaawúu' cca sagussa. Mi nak, mi kímmba kipaafdohu ga Sesaa', buurii ðu-Room, ya atti' oo. Mi waa' tii kiyam heetiigoo ga dara. ²⁰Iñama tah mi kímmba kihotoh narúu bi mi saawal narúu. En ki' enaa, d'ú ðu-Isarayeel, inii d'ú am yaakaa' garíða yéři tahoo kidägu na ceen.

²¹Buwa taassari an:

- D'í ga kihaffii, d'í laassii këyít fíinoo faa meyo kúlkaa Yúudée wo' ga loofu ee laakkii yíinoo ga mbokcaagari daama, yaa hay d'ii kibéest' yibóni' garaa. ²²D'í nak, d'í waarinndaa kisúkúruk, fu wo' i inum fu ha-laataða. En ki' enaa, d'í inohin an waasum fu taabukða yewinin ðuwa wo' i yibóni' gawa.

²³Þa ammba bes wiliis waa ða hídohan. Besaa bëri, ða hayya ðiyewin bi ða wëñja ga waa ða ðeþ kihayða. Saawalaaga ða daloh ga kímaa bi ga noh-soosaa. Pool wo' a ða iñaa ya gëmða, ya yéegallaða Nguuraa Kooh, ya koorohha ga iñaa bídu ga Këhítfaa Waasii Móyísða na cca wo' enca seldíga-Koohcaa, ya yaa heelða kibúl, ða gëm ga Yéesu. ²⁴Bii gëmussa iñaa Pool wo' d'á, ðiinoo sagussa kigëm. ²⁵Ga waa ða waa' kitagoh na Poolða, lakanaa ða júwohii ga d'uuýða bi wati. Pool nak tikka ga wo' a ða an:

- Helii yisela i' yii daal wo' ee na ðicaasammbúu kayoh ga waa ya wo' koorohha ga kúuwkaa Isayí, seldíga-Koohaada. ²⁶Ya wo' ee an:

«Karaa ga heetaama, fu wo' ða an:

D'ú hay kisúkúruk dijófi' wayee d'ú inohanndii dara.

D'ú hay kimalak dijófi' wayee d'ú hotanndii dara,

²⁷En ki' enaa, heetii wii nam kitúl keeñ hen.

Þa lagin nofcigaða,
 ða d'úugin hasciigaða,
 doonaa ða hotoo na hasða,
 ða kelohoo na nofða,
 Ee ðan ða inohoo ga keeñða
 En d'anaa, ða éwrukoo garoo, mi Kooh,
 bi mi wéki' ða.»^{††}

²⁸Pool tikka ga an:

- Inohat gaka an Hewhewii winéw' wii onohi kipesða yéegalohuun bi ga ðuwii enussii yaawúu' d'á ee ða, ða hay kisúkúruk.

[²⁹Ga waa Pool wo' wo' encaama bi ya lëehí' taða, yaawúu' cca ðaa yah, ða ðaa weeraanti ga d'uuýða.] ³⁰Iñaa le' tikíis tanak Pool eninta ga kaanfaa ya fayi faama ee ðééþ ðuwa hayeeri kiwaakða laakeeri daama. ³¹Ya yaa yéegaloh Nguurii Kooh, ya yaa jégíroh loo Yéesu Kírís-taa, Ha' mudii na fit wiyégísi' ee ken mossiirika kihoonoh.

16-Jun-2009@12: 28, Backup Description=16-Jun-2009@12: 00, Bagne

yiyaakya Gerekaa. Koohcaa ðanakða ðaama ðu-kúlkaa Esparta jaamuk-seeða ga teekaa «Joskuu'». †† Wo' eencii cii béest' foda Isayí 6: 9-10 wo' eekada.

BU-ROOM

Wo'eencii lëgís Këyítfiida

Këyítfi fii fëri Pool bín kerceencaa ga Roomda ee lak ya mossii daama kika'. Bi'bo' biliis ðëri jangatee Hewhewii winéwí' wii daama bi kikerceen tuukka daama (fodii Akílaas na Pírísí). Pool binndaða doonaa ða inohhi. Ya wo'eeða an ya en na kiY'ah Espaaña ya koorohan daama, ya daasða ga gëmii. Ya wo"aba ðan kikiimi'ti Kooh, ya lëgísi'ti hal bi ya mín kiðaaß daama.

Pool wo'ða ga këyítfi ya bínndaða daa kigëm ga Kiristaanii hín kijofda. Ya wo' an ðuwii ðéebða ðëri tum baakaa' ee ðéebða ðëri meydohsee ga ndamaa Kooh. Wayee diimaða ða júwohduunun na Kooh, kooroh da dii ða en wíinoo na Yéesu Kiristaada.

Kooh yëri tanuk Pool ki'en apotaa', en ðanaa ya yéegalohi Hewhewii winéwí'wii. Ya wo' an Hewhewii winéwí'wii wiima, doolii Kooh wëri, ee wa waa ga ðéeb ðaa gëmin, laakoo an yii yaawúu', laakoo an yii enndii yaawúu'. Kooh wo' an ðéeb ðuwii gëmda ða wíinoo ga fikíci. Ya abohinða ðo' ðijúwí' kooroh ga iñaa Bíncaa cisela'í' caa wo'da. Ca wo' an: «ðaa júwin, kipeskaagari taabi na ngëm» (). Pool wo' ðan an ðéeb kerceencii jom kijúwohu hen, ken jomoo kisagoh na mooroomci, ken hanat ki'atti' mooroomci luu enee ðadukeencaagaða bokkii. Këyítfiima Pool bídee ðu-Roomda laakeera solu, kéri tah kerceencii tookuununfa.

Këyítfi Pool bín ðu-Roomda tíidoh anee:

- 1 - Pool waa' kika' Room kiwaaknee kerceencaa daamaða ()
- 2 - Buwii ðéebða tumuunun baakaa' ()
- 3 - Kigëm ga Yéesu onoh kijúß ga fikí Kooh ()
- 4 - Yéesu onin ðuwii kijúwohu na Kooh ()
- 5 - Heetii Isarayeel tanukda ()
- 6 - Kipes ki'as ga iñaa Kooh nakoh ()
- 7 - Tanjoh ()

Këñdoh

Mi Pool, mi súrğa Yéesu Kiristaa, mi yëri bínndúu këyítfi fii dú ðu-Room. Kooh yëri ðayyoo ki'en apotaa'ci, mi faanðussari hañ kiyéegalohnee Hewhewii winéwí'wii. ²Hewhewii winéwí' wiima nak, Kooh dígoheerawa kumëñí' ga Këyítfaa ee koorohée ga túuwtáa sêldígacaagari. ³⁻⁴Wa wo' loo Kowukiigari, Yéesu Kiristaa, Ha' mudigaruu. Ga ki'bo' -súusúuskaagari, ya límukoh ga nílila buu' Dëwít, ee ga Helaa yisela'í'yaa, Kooh ga doolaagari teewohha an ya Kowuci ga waa ya mílísdu ga ðuwaa kaaninða. ⁵Kooroh gari nak, Kooh onndaroo ki'en apotaa', doonaa ga teekii Kiristaanii mi nook heetii ga éldúnada tóohca, ca gëm gari, ca taabuk iñaa nakohu kitumda. ⁶Dú ðu-Room, dú bok ga, ndaga Kooh ðayinndúu kibok na Yéesu Kiristaa. ⁷Kon mi bínndúu këyítfi fii dú ðéebpuu. Inohat an dú neblohin Kooh ee ya ðayinndúu dú en ðuuci. Kooh, Paamudiigaruu na Yéesu Kiristaa, Ha' mudii barkeelattúu ee ða onndúu jam.

Pool waa' kika' Room kiwaaknee kerceencaa en daamaða

⁸Kon bi mi dalaa, mi ðewan kigërëm Koohyigoo garúu ðéebpuu paay, ee kooroh ga Yéesu Kiristaa ndaga síwin daa en ðéeb ga éldúna an dú gëmin gari. ⁹Kooh inohin an mi wo' kayoh, ya yii mi jaamuki ga keeñjoo ga kiyéegaloh Hewhewii winéwí' wii wo' ga loo Kowukiigari. Ya inohin an wahtaa en tóoh helloo ka' garúu. ¹⁰Ee mi dëk ga kikiimmbi ya onndoo hal en neþpinaa, mi míndúu kihay kiwaaknee. ¹¹En ki' enaa, mi waarin garúu kihay lool bi mi le' doh garúu barkicii He-lii yisela'í'yii onohiða, en ðanaa ngëmiigarúu wëñ kiyégís. ¹²Mi waa' kiwo' sah man, dú ðéebpuu, dú daasoh ga ngëmii dú bok kilaakda. ¹³Mbokciigoo, inohat an bes ciyewin mi abinndúu kihay kiwaaknee, wayee bi wati mi laakkii hal. Mi waarin nak kihay kilégëy ga dūuy'cúu, bi jeriñ mey' ga, fodaada daa mi tum ga dūuy' ðuwaa ga dëkcaa ciinooða. ¹⁴Kooh sasinndoo kilégëy, kon mi jomin kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii ga ðéeb ðuwii. Mi haywa kiyéegalohnee ga ðuwaa helcaa yuudukin ga éldúnada, bi ga ðaa helcaa yuudukkiida. Mi haywa kiyéegalohnee ga ðuwaa jaginda na ðuwaa jagussiiða. ¹⁵Iñama tah mi waarin lool kihay kiyéegalohwa garúu ðan, dú ðii dú en ga Roomda.

Doolaa laak ga dūuy Hewhewii winéwí'wiiida

¹⁶En ki' enaa, mi safarin ga kiyéegaloh Hewhewii winéwí'wii. Doolii Kooh wëri en ga dūuy'wa, wa músali ðéeb ðuwii gëm ga Yéesu Kiristada, ennda yaawúu'cii ga iñaa ðeðda, tíkka ga ðii enndii yaawúu'ða.

¹⁷Hewhewii winéwí'wii wiima teewoh daa Kooh tíki ði'bo', ðaa gëm kesi ga Yéesu Kiristaa, ða en ði'bo' ðijúwí' ga fikíci. Iñama waa' kiwo' an waas wiliis laakoo. Ee fodaama, ka bídu ga Këyítfaa an: «Baa gëmaa, Kooh hayyi ki' aboh fodii ðo' yijúwí' ga fikíci, ee ya pesan kayoh-kayohda.» †

Buwii ðéebða tumuunun baakaa'

¹⁸En ki' enaa, Kooh teewohin bi leerin, aboh ga ðook an ya aylukin ndaga ðuwii faali' iiri ee ða júßpii. Ba úubin kayohfii na kijúßpiiki-igaba. ¹⁹Kooh hayða ki'atti' ndaga waasii ða jom kikooh bi ða inoh Koohda leerin ga hafða, Kooh teewinðawa bi leerin lañ. ²⁰En ki' enaa, doolii Kooh leehoo taa' ða na dii ya manða nam ki' en iñcaa hotukoo na kuhas. Wayee ga iñaa ya sakee éldúna bi wati, fu malak ga iñcii ya sakðanaa, hel mínnndaaca kiteeß. Kon nak ðuwii laakoo lay ga fikíci. ²¹Buwii inohuunun Kooh ee ða erussiiri ndam ee ða gërëmbiiri fodaada ða jombbika kitumi'ða. Iñcii ða halaati éewdohða égraaða cëri múuyi'ða ee keeñciigaba búumin, ða enin ga nūus. ²²Ba tik hafða ðuwaa ñaafuunun ee ða ðidof kesi. ²³Ba aawwii kijaamuk Kooh yii laak ndam ee kaanooða, ða namma ki'aaw kijaamuk nataal ðo' -súusúus yii kaaninða, sel, júu', na fasukohcii.

²⁴Këri tah, Kooh foñinða ga iñaa neþða, ða enukohin ga iñcaa mo-roo, ða ðii tum ga faanciigaba iñcaa apohin kaci. ²⁵Ba jafin kayohfii Kooh, ða taabuk saboh. Ba aawin kijaamuk na kitaabuk iñcii Kooh sakða, ða foñnja Kooh yii sak tóohda. Ya kañsat bi taa'! Aameen.

²⁶Këri tah Kooh foñinða ga tumeencumgaba ci'apohi' kacicaa ða dūucukohda. Beticigaba foñuunun yaalcii, ða faanuki kiyaal na beti ga dikaantiða. ²⁷Yaalcii ðan tumsin fodaama, ða faanuki kißeti na yaal ga dikaantiða, ee faanða tamoh rek kifaanuk na ðimooroomða. Yaal tumi na yaal mooroomci iñaa joffii, fodaama ða nooki ga ðookða fayaa gën ga kimúy'kaagaða kaamaða. ²⁸Waa ða tookkii ki' inoh Kooh, Kooh foñinða na hel-ñalaañukohaagaða waama ee ða dëk ga kitum iñaa tumkoo. ²⁹Keeñða líif na kijúßpii, kibon, kiwaa' kihëpi' na

† 1:17 Habak 2: 4.

kisoot. Ba halaati ki'inaa don, ki' ap bo', ki'naroh, ki'naañukoh bo', ki'oolukoo ken, ki'foob bo', 30 kiyah teek bo', kisagoh na Kooh, ki'nak kikorok, ki'bewi' haffa, kindamuk, kimoroo ga nof, kitookoo kikelohi' paamun na eemun. 31 Ba laakoo hel, ba enndii go', ba waa'tii ken, ba laakoo yermaandi ga ken. 32 Ba inohin dijófi' daa Kooh yah kitum buwaa man fodaama. Buwaa tumi iñcaama, Kooh hayba ki'atti' kikaan ee hoonohii bi wati ba dek ga kitum iñcaa. Baatta ga, ba fa' na buwaa tumi iñcaama.

Kooh yah buwii ki'atti ga yijúwi'

2 Kon nak, fu yii fu atti'i mooroomfuda, na baa fu mín ki'en tooh, inohaa an fu laakoo lay ga fikíi Kooh. Ndaga iñaa fu atti'oh mooroomfu an ya tummbi'fa, fu ban fu tumiri. Kon nak fu búukin haffu, fu yii fu atti' mooroomfuda.

2 Du inohin béefpuu an atti'aa Kooh atti' buwaa tumi iñcaama koo' ga waas. 3 Fu yii fu atti'i mooroomfu ga iñcaa ya tumi'fa, ee fu ga kihaffu fu tumi'fa, fu foon an Kooh abohanndiiraakane? 4 Mín ki'en sah an fu faali'oo Kooh ndaga daa ya jofin lool, ee ya míninndaa kimúuñi' ee ya gaawtukoo. Fu inohoo moos an ya tee'paa kijofaa, ya waa' fu hot iñaa, fu súpít kipesfune?

5 Wayee fu yaama fu yégis ga haf kak, fu sañ kisúpít kipeskaagaraa, fu yaa nэгíroh ga dookfu ayluka Kooh bi ga besaa ya yah ki'atti' béé'fa, ee kooran ga waas. 6 Le' bérinaa, baa en béé' Kooh hayyi ki-fay iñaa ya lэгéy'fa. 7 Buwii taabuk kitum yijófi' fa, ba waa' kilaas ndamaa meyoh ga Kooh'fa, ba ne'loh Kooh, kipes'ba leehoo ee fodaama Kooh hayba ki'on ba pes nari bi taa'. 8 Wayee buwaa búinoo, ga ki-waa' ti kihe'oh rek, ba onnda kayoh'faa búin, ba baa tumi ga iñaa joffii. Buwaa nak, Kooh hayba ki' ayluk, sañku' ba. 9 Béé' buwii tumi yibóni' fa hay kikeenu ga coonu ciméeski' ee 'fewohan ga yaawúu' cii, tik ga buwii enussii yaawúu' fa ban. 10 Wayee buwii tumi yijófi' fa Kooh hayba ki'on ndam, ya hay kiwo' yijófi' ga ba, ya hayba ki'on jam. Ya hay kitum fodaama, 'fewoh ga yaawúu' ciinaa, tik ga buwii enussii yaawúu' fa. 11 Buwii béé' ba wínoo ga fikíi Kooh. 12 Buwii enussii yaawúu' fa inohoo inii Waasii Móyís nakoh kitum'fa. Ba keeni ga kitum iñaa joffii anee rek. Ba nak, ba hay ki'atti' u ba sañku' uk, wayee atti'aaga ba ayukanndii ga Waasii Móyís. Buwii inohu inii Waasii Móyís nakoh ee ba kéldúkiwa'fa, atti'aaga ba ayukan ga Waasii Móyís.

13 Kooh yahhii ken ki' aboh bo' yijúwi' ga fikíci ndaga daa baama eem rek ga kisúkuruk iñaa Waasii Móyís nakoh kitum'fa. Baa taabukin in'cii Waasii Móyís nakoh kitum'fa, yéri Kooh yah ki' aboh fodii bo' yijúwi' ga fikíci. 14 En ki' enaa, buwii enussii yaawúu' ee inohoo Waasii Móyís'fa, binaa ba tum in'cii Waasii Móyís nakoh'anaa, man na ba laakca ga 'duuy'ba luu enee an ba hottiica. 15 Fodaama ba teewohin an iñcaa ba tumi ee Waasaa nakoh'fa bídu ga kee'ncaga ba. Hel'ba tookin iñaa ee ban halaatcaaga ba, cínoo hayaa yabi'ba ga yen, wala somi'ba'fa, teewohinka. 16 Bes waa hay, halaatcii 'caakuk ga 'duuy' kee'nci'fa hay kimey'fodu fañ ee Kooh hay ki'atti' buwii kooroh ga Yéesu Kiristaa. Iñaa, Hewhewii winéw' wii mi yéegaloh'fa, wéri wo'ka.

Yaawúu' cii taabukussii iñaa Waasii Móyís nakoh kitum'fa

17 Fu nak, fu yii fu taas ga teekii yaawúu' fa, fu ayuk ga Waasii Móyís, fu maruki ga iñaa an fu bo' Kooh. 18 Kon fu inohin iñaa Kooh waa' fa, ee Waasii Móyís jégirindaa tooh iñaa laakin solu. 19 Fu foon an fu bayin tuhas ee fu yéri yah kinook búumi' cii. Fu foon an fu yéri en lee' laatii buwii enu ga núus'fa. 20 Fu foon an fu yéri jom kijé'gi' buwii inohoo dara'ane? Fu foon'ga ban an fu yéri jom kijé'gi' béé' buwii han ki'aas ga ngémi'fa, ndaga fu yaakaa' an waasii oninndaa kilaak kayoh ga tooh na ki'inoh toohe? 21 Kon fu yii fu jégiri buwii búinoo'fa, inii tah ya fu jégiroo haffu? Fu jan'gati buwii búinoo an ba hanat kilok. Kon inii tah ya fu loki? 22 Fu wo' i buwii an ken hanat ki'fúk betici wala yaalci, ya faanuk na bo' yiliis. Kon inii tah ya fu tumika? Fu wo' an fu gémmbii ga koof, kon inii tah ya fu kolukaa fu loki iñcaa buwaa sarahohi ga koofca'fa? 23 Fu ndamuk ki'inoh inii Waasii Móyís nakoh kitum'fa, wayee fu tooñ Kooh, ndaga in'cii fu tumi'fa taambii ga iñaa Waasaa nakoh'fa. 24 En ki' enaa, bíduunon ga Kéyítfaa fodaama an: «Dú yaawúu' cii, dú béri tah buwii enussii yaawúu' fa wo'si ga teekii Kooh iñaa joffii» †. 25 En ki' enaa, kigúruk jofin en lak fu taabukin inii Waasii Móyís nakoh'anaa. Wayee fu taambii ga inii Waasii nakoh'anaa kigúrukkaagaraa laakoo jeriñ. 26 Baa gúrukki, binaa taabuk inii Waasii Móyís nakoh kitum'anaa, hídaa ga daa ya gúrukki'fa tooh, Kooh hayyi kíkíndoh ga buwaagari ††. 27 Inohaa an baa gúrukki ee ya taabuki dijófi' inii Waasii nakoh'fa, hayyaa ki'atti' fu yii fu en yaawúu', fu gúrukin, fu laasin ga iñcaa kéyítfaa Waasii Móyís nakoh ee fu

† 2: 24 Isayíi 52: 5. †† Kigúruk kéri enee mandargaa teewohee buwaa en bu-Kooh'fa

taabukooca'fa. 28 En ki' enaa, ki' en yaawúu' enndii iñaa hotuki ga bo' ee kigúruk kayoh-kayoh'fa enndii mandargaa hotuki ga faan'fa. 29 Ki' en yaawúu' kayoh-kayoh'fa, eni ga 'duuy' keeñ, ee kigúruk kayoh-kayoh'fa, kéri en kigúrukkaa Helii yisela' i' yii tumi ga kee'nc'fa, enndii kigúrukkaa bídu ga kéyítfa rek. Yaawúu', ya man fodaama, Kooh yéri yahhi kindam wayee enndii bo' -súsúsus.

Kijú' na ki' en go' kuu Kooh

3 En fodaamanaa, kon ki' en yaawúu' baat ya ga bo'? Kigúruk laaki' bo' ya jeriñ? 2 Daa mín ki'en tooh, jeriñaa ga'fa yakin. Ee waa kuliyuk ga'fa, wéri en ga dii wo'eenii Kooh 'fewee kiwosohu ga ba'fa. 3 En ki' enaa, laakin ga ba, baa enndii go'. Diima nak ya? Ki' enndii-go' kaaga ba kaama mín kihoonoh Kooh ki' en gore? 4 Múk, iñaa bo' jom ki'am'fa kay, wéri en an Kooh dek ga kayoh ee bo' -súsúsus dek na saboh. Fodaama, ka bídu ga Kéyítfaa an:

«Kijú'kiigaraa hotukan ga wo'eencii fu mey'doh ki'atti' buwii'fa, ee baa fu atti' béé' fa laak kayoh ga 'fookci» ‡.

5 En an kijú'piikiigaruu teewohi an Kooh júwinaa, dú wo' ya ga iñaa- me? 'Dú wo' an, binaa Kooh íif aylukaagari ga 'fookkuunaa lak ya jú'pii hene? En ki' enaa, inii yii mi wo' i' fodii buwii wo'ika'fa. 6 Múk, iñaa minúko. Haa en an Kooh jú'piinaa ya mínan na ki'atti' bu-éldúna? 7 Hay kilaak buwaa wo' an, «En sabohfiigo on kayohfii Kooh kiwéñ kisíw na kilaak ndamaa, inii tah ya mi lsi kituku tumoh-baakaa'?» 8 B'ri-noo hay kika' bi ba wo' an: «Du tumat yibóni' en 'anaa yijófi' mín ga kimey'» Laakin buwaa poki'tii kiwo' an 'fí jégíroh iñaa. Buwaa wo' iñaa'fa, Kooh hayba ki'atti' ee kooran ga waas.

Bo' yijúwi' laakoo

9 Kon, 'du jom ya kiwo'? 'Du yaawúu' cii 'du béri gën buwii enussii yaawúu' fa ga fikíi Koohe? Múk! En ki' enaa, 'du teewohin an yaawúu' cii na buwii enussii yaawúu' fa tooh, béé'ba biñaa-baakaa'. 10 Inii yii yéri bídu ga Kéyítfaa an:

«Laakoo bo' yijúwi', enndii sah yínoo

11 Laakoo baa laak hel, yínoo heellii ki'inoh Kooh,

12 Béé'ba foñuunun Waasii Kooh, béé'ba sooyuunun.

Laakoo bo' yaa tumi yijófi', enndii sah yínoo ††.

13 Gologolciiga ba en fan loyaa úbisukin, peremciiga ba 'deedukin ga

ki'fúk bo', wo'eencii meyi ga kúuw'ba'fa soot fan dana' gonj. ††

14 Túuwtiiga ba líif na coñ na wo'een cibóni' donj. †††

15 Kot'ba gaaw ga ki'apnee bo' rek.

16 Daa ba kooroh tooh, buwaa fiipohi. Ba soki kofeel.

17 Ba inohoo waasaa haydohi jam. †††

18 Kiniik Kooh paallii fen ga kee'ba. §»

19 Du inohin an tooh iñaa Waasii Móyís †† wo'in, wo' aaw ga buwii jomwa kitaabuk'fa. En 'anaa ken laakoo iñaa ya wo'an, ee ken ga éldú-na laakoo lay ga fikíi Kooh.

20 Kéri tah laakanndii ken baa abohsan bo' yijúwi' ga fikíi Kooh ga ki-taabuk Waasii Móyís. Waasii Móyís, en ki' enaa, on buwii ki'inoh rek an ba tumin baakaa'.

Kigēm ga Yéesu onoh kijú' na ki' en go' kuu Kooh

21 Diima'fa nak, Kooh teewin buwii daa ba jom kikoohoh bi ba abohu bi'bo' bi'júwi' ga fikíci ee enoo ga Waasii Móyís. Iñaa, Waasii Móyís na séldúga-Kooh'ca teewohseeraka. 22 Kooh aboh buwii bi'bo' bi'júwi' ga fikíci ndaga ga dii ba gēm ga Yéesu Kiristaa'fa. Béé' buwii gēm'fa ya aboh'ba'fa, ndaga buwii béé' ba wínoo ga fikíci. 23 En ki' enaa, béé' buwii béri tum baakaa', ee ba mey'dohin haffa ga ndamaa Kooh. 24 Wayee Kooh, ga yermaandaagari, onnda ba ki' en bi'bo' bi'júwi', ee ya meekissii'ba dara ga. Ya koorohhaka ga Yéesu Kiristaa, yaa 'dégis'ba ga baakaa' fa. 25 Kooh erohhi fodii sarah júwohi' tuu na hafci, ya séti' na nífaa ya aam'fa baakaa' cii buwii gémind'fa. Sarahaama teewoh an Kooh mos kijú'f. Ya taabukéeri buwaa baakaa' caa ba tumee kud'ewa'fa. 26 Ndaga ya gaawtukéeri dara ga. Diima nak ya teewohin bi leerin an ya júwin ee baa gēm ga Yéesunaa, ya hayyaa ki' aboh bo' yijúwi' ga fikíci.

27 Kon laakin iñaa bo' bakukohan ga fikíi Koohe? Dara! Haa inii tahka'fa ya? Iñaa tahka'fa wéri en an iñaa wéñ kilaak solu'fa enndii in'cii 'du tumi fodaa waas nakohka'fa, wayee kigēm ga Yéesu. 28 En ki' enaa, 'Du mínin kiwo' an Kooh abinnduu bo' bi'júwi' ga dii 'du gém in ga

‡ 3: 4 Kañcaa 51: 6. †† 3: 12 Kañcaa 14: 1-3; 53: 1-3. ††† 3: 13 Kañcaa 5: 10; 140: 4. †††† 3: 14 Kañcaa 10: 7; Mëccëe 12: 34; Efees 4: 31. ††††† 3: 17 Isayíi 59: 7-8. § 3: 18 Kañcaa 36: 2. §† Waasii Móyís: Dii, inii Waasii Móyís waa' kiwo' fa wéri en béé' kéyítfaa bídu ga kifiliimunkaa kud'ewaakaa Kooh na yaawúu' - caa'fa.

Yéesuḍa, wayee ya abohhiiruu ḥo' ḥijúwí' ndaga dii ḍu tumin iṅaa Waasaa Móyís nakohḍa. ²⁹ Wala book Kooh nam ki'en Kooh yuu yaawúu' cii doge? Kooh enndii Kooh yuu ḥuwii enussii yaawúu' ḍa hene? Ahaṅ kay, Kooh yuu ḥuwii enussii yaawúu' ḍa ḥan!

³⁰ Kooh yínoo doṅ yéři laak, ee ya yéři abohi yaawúu' cii ḥiḥo' ḥijúwí' ga fikíci ndaga ngémaa ḥa ḥayḍa, ee ya aboh ḥuwii enussii yaawúu' ḍa ḥiḥo' ḥijúwí' ga fikíci ndaga ngémaa ḥa ḥayḍa ḥan.

³¹ Ngémii ḍu laak ga Yéesuḍa néewis Waasii Móyís hene? Múk, hanaa kay ḍu namwa kiyégís' ga iṅaa wa enḍa.

Iṅaa tah Kooh aboh Abaraham ḥo' yijúwí' ḍa

4 Kon, ḍu ḥeḥ caasammbuu *Abarahamaa*, ga kiḥo' kaagari, iṅii yii-
da yéři ḍu mín kiwo' ga looci? ² Enee an Kooh abeeri ḥo' yijúwí' ndaga iṅcaa ya tumeeḍanaa, eneena Abaraham mín kilaak iṅaa ya ndamukan ga. Wayee ya minéeri kindamuk ga fikí Kooh. ³ En ki' enaa, bídu ga Kéyítfaa an: «Abaraham gémmba ga Kooh, ee ga iṅaama Kooh abohhari ḥo' yijúwí'.» ⁴ Mon ḍu inohin an ḥaa légyaa laas fayaagari. Iṅaa ya fayy yaama enndii iṅaa ya onu hen, wayee ya laas anagaagari. ⁵ Bo' yaa ga, ya tikíi yaakaa' ci ga kitum iṅaa júwin wala iṅaa júḥpii, wayee ya gémín ga Kooh, yii mín ki' aboh ḥo', yaa faali' i Kooh fodii ḥo' yijúwí' ga fikíciḍa. Ngémaagari waama hay kitah bi Kooh abohhi ḥo' yijúwí'. ⁶ Dēwít ḥan wo' ee iṅaama ga loo daa Kooh abohi ḥo', ḥo' yijúwí' ga fikíci ee ya malakoo ga iṅcaa ḥaa tumiḍa: ḥaa manḍa, yewinuunun múu'. ⁷ Ya wo' ee an: Yewinin múu' ḥuwaa Kooh bayal tooṅcaagaḍa ee nísín baakaa' caagaḥaḍa. ⁸ Yewinin múu' ḥuwaa Kooh malakkii baakaa' caagaḥaḍa.

⁹ Kiyewin-múu' kaama, Dēwít wo' eeḍa, kuu ḥuwii gúrukḍa ḥa haṅḥane? Buwii gúrukussiiḍa bokussii gane? Ahaṅ kay, ḍu han kiwo' karam an Kooh abohha Abaraham ḥo' yijúwí' ndaga Abaraham gémee gari hen. ¹⁰ Kon ga waa Kooh aboh Abaraham ḥo' yijúwí' ḍa, laak Abaraham gúrukinoo, gúrukii? Mon lakanaa ya gúrukii duum. ¹¹ Kigúrukkaa Abaraham tumeeḍa enee mandargaa teewoh an ya gémín ga Kooh kuméeri' ee Kooh abohinndi ḥo' yijúwí' kuméeri'. Iṅaama nak yéři tah Abaraham en caasamunii ḥuwii gúrukii ḥeḥḥa ee gémuunun ga Koohḍa. Ee foda Abaraham, Kooh abohin ḥuwii ḥiḥo' ḥijúwí' ga fikíci. ¹² Ee ḥan Abaraham, caasamun ga ḥuwii gúrukuunun ee ḥa eemmbii ga kigúruk doṅḍa. Ee ḥa gémín ḥan foda daa Abaraham gémee kuḍe-waa lak ya gúrukii duumḍa.

Buwii gém ga Yéesuḍa ḥéri yah kilaas ga iṅaa Kooh díghoḍa

¹³ Kuḍewaa Kooh díṅga Abaraham na tucaasamuntaagari an ya hayḥa ki'on ḥa lam éldúna. Iṅaama Kooh díghéeri ndaga Abaraham taabukeye *Waasii Móyís*, wayee díghoḥi daa Abaraham gémín gari ee ya Kooh abohinndi ḥo' yijúwí' ga fikíciḍa.

¹⁴ Enee an ḥuwii taabuk iṅci *Waasii Móyís* nakohḍa ḥéri yah kilaas ga iṅaa Kooh díghoḍanaa, kon eneena ḥuwii gém ga Koohḍa, gémisan sooy' ee eneena iṅaa Kooh díghoḍa enan sooy' ḥan.

¹⁵ En ki' enaa, waasii wéři fet aylukaa Kooh ga ḍook ḥuwii taabuksoo iṅaa wa nakoh kitumḍa. Ee daa waas gaa ga, kiḍeeṅ waas laakoo daama. ¹⁶ Fodaama iṅaa Kooh díghoḍa, kigém doṅ kéři onohiwa. Kooh yéři onoh iṅaama ee ya sekkii fay ga. Iṅaa díghoḥu yaama ḥeḥḥ tu-caasamuntii Abaraham téři laakwa. Eemmbii ga ḥuwii taabuk iṅci *Waasii Móyís* nakohḍa doṅ, wayee le'in bi ga ḥuwii ḥiṅnoo gému ga Kooh, foda caasammbuu Abaraham gémeeḍa.

¹⁷ Fodaama, bíduunun ga Kéyítfaa, Kooh wo'¹a (Abaraham) an: «Mí tuminndaa caasamun heet ciyewin.» Yéři en caasammbuu ga fikí Kooh, yii ya gém gari, ya yii mlísiḍi ḥuwii kaaninḍa ee saki iṅaa mosoo kilaakḍa. ¹⁸ Abaraham gémmba ga Kooh, ammba yaakaa' gari ee lak sah ḥuwii ḥiṅnoo foogu an yaakaa' leehin. Ee fodaama ya ennda caasamunii heet ciyewin foda Kooh wo' eerikaḍa an: «Tucaasamuntiiagara hín-san anee kiyewin.» ¹⁹ Ee ga wahtaa Kooh wo' ohhi iṅaamaḍa, lak Abaraham deeyin kilaak tikísi titéemée'. Ya inoheera an ya kasohin ee Saaraa ḥetici mínoo kilaak kowu, wayee ya líssa ki'am yaakaa' ga Kooh an yaa-ma hay kitum iṅaa ya díṅgiḍa. ²⁰ Ya inoheera an ya hay kilaas ga iṅaa Kooh díṅgiḍa ee ya laakkii hel kanak ga iṅaama. Ngémaagari nammbari kiḥaat sah dooli ga waas Kooh ee ya yaa kañi Kooh. ²¹ Wóoreerari an Kooh laakin dooli kitum iṅaa ya díṅgiḍa. ²² Iṅaama tah Kooh abohhari ḥo' yijúwí' ga fikíci. ²³ Wayee wo' eenaama bídu ga kéyítfaa an: «Ya abohussa ḥo' yijúwí' ḍa», bídussii wa eemmba gari. ²⁴ Wa bíduunun, paaffa bi garuu, ḍu ḥii ḍu gémín ga Kooh yii mlísi' Yéesu, *Ha' mudiiagaruu* ga kikaanḍa. ²⁵ Yéesu yaama erohsee ya apussa ndaga baakaa' ciagaruu. Léehi'ta Kooh mlísi' tari en ḍanaa Kooh abohhuu ḥo' ḥijúwí'.

Yéesu onin ḥo' kijúwoh na Kooh

Kon nak Kooh abohinnduu ḥiḥo' ḥijúwí', ndaga ngémii ḍu
5 laakḍa. Diimaḍa, ḍu laakin nari jam ee kooroh ga Yéesu *Kiristaa*, *Ha' mudiiagaruu*. ² Yéři onnduu kilaas ga yérmaandii Kooh ḍu enoh wati, ee kooroh ga ngémii ḍu laakḍa. ³ Yérmaandaa waama ḍu aasin ga ee keeñjuu soosin ga ndaga ḍu yaakaarin kibok ga ndamaa Kooh. ⁴ Eemmbii ga iṅaama doṅ: luu ḍu enee ga coonu, keeñjuu soosin ndaga ḍu inohin an coonu féři tíwi kilaak keeñ ga ḥo'. ⁵ Kilaak keeñ kéři oni ḥo' kimín kiyégís ngém ga fikí coonu. Kiyégís ngém ga fikí coonu kéři ḥaati yaakaa'. ⁶ Ee yaakaaraagaruu waama tasoo múk, ndaga kiwaa' kaa Kooh tum ga keeñciagaruu, koorohha ga Helii yisela' i' yii, ya onnduuḍa. ⁷ En ki' enaa, kuḍewaa, ga wii ḍu míni' tii haffuu daraḍa, Kiristaanii hayya ga wahtaa Kooh waarohheekaḍa, kaani' taruu, ḍu ḥii ḍu faali' iir-ida. ⁸ En ki' enaa, wóo' tii an ḥo' tookin ki' eroh kumuunkaagari ndaga mooroomci yiliis, luu enee an ya ḥo' yijúwí'. ⁹ Heyna, enee an ḥaa jofin díraa mínin kitah ḥo' waa' ki' eroh kumuunci. ¹⁰ Kooh nak teewohin an ya waarinnduu fodii dii: Kiristaanii erohin kumuunci ndaga haffuu, ee wiima lak ḍu líl ístumoh-baakaa'. ¹¹ Waa Kiristaanii yéři aam níifaagari fodii sarah ee fodaama Kooh abohinnduu ḥiḥo' ḥijúwí' ga fikíci, wéña ga aylukaa Kooh hayandḍa, Kiristaanii músalooruu gawa moose? ¹² Ee ga wii ḍu en ḥuwaa sagoh na Koohḍa, Kooh júwohi' taruu na haf-ci, koorohha ga kikaankaa Kowukaagari. Wéña ga, waa ḍu júwohin nari diimaḍa, kipeskaa Kowukaagari onooruu kimúce? Ahaṅ kay. ¹³ Ee ḥaatta ga iṅaama, ḍu mínin kima' koh Kooh kooroh ga Yéesu, *Ha' mudiiagaruu*, ndaga ya yéři onnduu kijúwoh diima na Kooh.

Aadama médírohu na Yéesu

¹⁴ Bo' yínoo doṅ yéři haydoh baakaa' ga éldúna ee *Aadama* yéři. Baakaa' nak wéři haydoh kikaan. Fodaama kikaan tikukka ga ḥaa en ḥeḥḥ, ndaga ḥeḥḥ ḥuwii tumin baakaa'. ¹⁵ En ki' enaa, baakaa' enee ga éldúna, lakanaa Kooh yóoski' tii *Waasii Móyís* duum. Ga jamaanaa Móyís, Kooh abohéeri ḥuwaa baakaa' caagaḥa. ¹⁶ Moona déy iṅaa aboh ga jamaanaa *Aadama* bi ga jamaanaa Móyís, kikaan tikukee ga ḍook ḥeḥḥ, bi ga sah ḥuwaa baakaarussii fodaada Aadama yaa sagee kitum iṅaa Kooh nakoheḍa.

Aadama nak enee lédi' ga ḥaa jomee kihayḍa, ¹⁷ wayee yérmaandaa Kooh onnduuḍa wóotírohin na baakaaraa Aadama tumḍa. En an baakaaraa ḥaa yaama, ya doṅ ya tumḍa tahin ḥo' ḥiyewin kikaanaa, wéña ga yérmaandaa Kooh, na iṅaa ya onoh ee meekisohhii dara ga, koorohha ga ḥo' yínoo doṅ, ennda Yéesu *Kiristaadḍa*, le' anndii bi dooy ga ḥiḥo' ḥiyewine? ¹⁸ Iṅii Kooh onohḍa wóotírohin na iṅcii límuk ga baakaaraa waama ḥo' yínoo doṅ tumḍa. En ki' enaa, baakaaraa wínoo waama Aadama tumḍa, atti' aa límuk gaḍa légyssa kisaṅku' ga ḥeḥḥ. Wayee hídaa ga dii baakaa' cii ḥuwii hín kiyewinḍa tooh, Kooh, ga yérmaandaagari, onohin kijúḥ ga fikíci. ¹⁹ En ki' enaa, ga baakaaraa ḥo' yínoo doṅ tumḍa, kikaan laakin dooli ga ḥuwii ndaga iṅaa ya tum yaama. Wayee ga Yéesu *Kiristaa* doṅ, ḥuwii laakin yewin ga Kooh: ya teeḥḥa yérmaandii wídooyi', ya onḥa kijúḥ ga fikíci. Ga Yéesu kon, ḥa pesan ee ḥa yah ḥibuu' nari. ²⁰ Fodaama, ga baakaaraa ḥo' yínoo doṅ tum, kikaan tikukka ḥeḥḥ ḥuwiiḍa, fodaama ḥan, enaama yínoo yijúwí' yéři ḥo' tum, ya ḥégyssa ḥuwii ga kikaankaa ḥageeḥaḍa, ya onndaḥa kipes. ²¹ Fodaama daa Aadama rek saṅḍee Kooh bi tahin ḥeḥḥ enuunun ḥitumoh-baakaa' ḍa, fodaama Yéesu *Kiristaa* kelohḍin Kooh bi tahin Kooh hay ki' aboh ḥo' ḥiyewin ḥiḥo' ḥijúwí'. ²² Waasaa Móyís hayya, en ḍanaa, baakaa' mín kiyewin, ee daa baakaa' yewinoh tooh, yérmaandaa Kooh wéñ ḍa kihoom ḥan. ²³ Ee foda daa baakaa' haydo-hee kikaan, ka tikukka ga ḍook ḥuwiiḍa, fodaama yérmaandaa Kooh hay kitukuk ga ḥeḥḥ ḥuwii onḥa kijúḥ ga fikíci, ee fodaama ḍu laas ga kipeskaa leehoo taa' ḍa, kooroh ga Yéesu *Kiristaa*, *Ha' mudiiagaruu*.

Du enin ḥuwaa kaanin na Yéesu ee ḥa ḥii pes nari

Kon ḍu wo' an ya diima? Du enukohan ga kibaakaa' doonaa yijófi' yaa Kooh waari'tuuḍa wéñ ki'aamuk ga ḍuuycuune? ² Mínoo ki' en kay! Du man na ḥuwaa kaanin ee baakaa' laakissii dooli ga ḍookḥa. Kon mínan na ki' en baakaa' lísi kikuliyyuk ga kipesuu? ³ Du inohin moos an ga waa ḍu bétisi' u, ḍu ennda wínoo na Yéesu *Kiristaadḍa*, ḍu teewohee ḥan an ḍu bokin nari kikaan. ⁴ Kon kooroh ga bétisaama, du enin ḥuwaa kaanin nari, ḍu acdohussa nari, doonaa Kooh Paamudii mlísi' tuu ga kikaan foda ga mlísi' Kiristaa ga dooli ndamciḍa. Ee fodaama ḍu ḥan, ḍu laak kipes ki' as, kaa ḍu aasohan. ⁵ Ee waa ḍu enin wínoo na Kiristaanii ga waa ḍu kaan nariḍa, ḍu hay ki' en nari wínoo ḥan ga kimlísaagaari. ⁶ Inohat an daa ḍu madae ga

† ee kooroh ga ngémii ḍu laakḍa Laakin légysohcaa ḥayyii wo' eenciima ga kéyítfaagaḥa.

kippessuu kuɖewaada, Kooh daay'dohinwa na Yeesu Kiristaa ga ku-raanaa ya kaanohda, doonaa ya d'ubi' doh faan-baakaa' faa du bay-eeda, ee fodaama du ensisoo naam-baakaa'. 7 Ndaga ba kaanin, baakaa' laakissii dooli ga dookci. 8 Waa du kaanin na Kiristaanii, du gemat ban an du hay kipes nari. 9 En ki' enaa, du inohin an Yeesu Kiristaa mlisin ga kikaan, ya yahissii kikaan. Ee kikaan ga kihafci laakissii dooli ga dookci. 10 Ya hegiskohin na baakaa' bi leeha ga waa ya kaanda. Diimaɖa ya yii pes ee ya pesi' Kooh bi taa'. 11 Ee fodaama du ban, abat an du man na buwaa kaanin ee baakaa' laakissii dooli ga dookkuu, du inoh ban an du bii pesi' Kooh bi taa', ndaga du en wii-noo na Yeesu Kiristaa.

12 Kon, kaa tooksat ki' en naam-baakaa', sagat kikeen ga incii ciboni' cii faanciigaruu aaw kikaan meekisohida. 13 Kaa tooksat kilégisi' baakaa' hal ga haffuu, waa tumlukohiruu inaa joffii. Namat ki' eroh haffuu ga Kooh, waa du enin buwaa kaanin bi mlisuunun. Erohat haffuu bi leeh tak gari, en d'anaa, ya eewdohuu ga kitum yijuu'. 14 En ki' enaa, baakaa' laakissoo dooli ga dookkuu ndaga du ayukissii ga inaa Waasii Moyois nakohda, wayee du ayuk ga yermaandaa Kooh.

Du dekat ga kitum yijuu'

15 Kon diimaɖa du jom ya kiwo'? Du wo' at an du ayukissii ga Waasii Moyois, wayee du ayuk ga yermaandaa Kooh. Kon luu du baakaaree, inaa enoo darane? O'oo kay! 16 Mon du inohin an binaa du e' bo' haffuunaa, du abi an du hayyi kitaabuk, ee fodaama du en naamci. Kon binaa baakaa' weñnjuu doolinaa, lak du enin naam gawa, ee fodaama wa eewdohuu ga kikaan. Ee, en an Kooh yeri du taabukaa du enan naam ee ya hayyuu ki' aboh bibo' hijuu'. 17 Mon kuɖewaa du enee naam-baakaa', ee diimaɖa du namin kitaabuk Kooh. Fodaama du daakin ga keeñnjuu kayohfii du jegiruda. Du geremat Kooh ga inaa. 18 Kooh misinnduu ga kiinaam-baakaa' kaa du enoheeda ee du enin naamci doonaa kippessuu en kipes kijuu'. 19 Inii yii, mi wo' i man na dui buwii wo' idfa ndaga helciigaruu gaawoo ki' am yen. Kuɖewaa, du erohee faanciigaruu hen, ca ennda naam inaa moroo na inaa jubpii ee limi' taruu kesi inaa joffii. Kon diimaɖa, erohat faanciigaruu, ca en naam inaa juwin, doonaa kippessuu en inaa sela' in. 20 Kuɖewaa, ga waa du lis ki' en naam-baakaa' da, waassuu eneerii ga kitaabuk yijuu'. 21 Du laak ya ga inaa ciboni' caa du tumee kuɖewaada ee wati ca enin kaci garuu? Incaama dey, kikaan donj keri ca haydohi. 22 Diimaɖa nak Kooh hegisinnduu ga ki' en naam-baakaa' ee du enin diinaamci. Kon neehalaa du laas ga inaa weri en an du sela' i' kipeskiigaruu, ee meenjohaa, du laas ga kipeskaa leehoo taa' da. 23 Fayaa baakaa' weri en kikaan; Kooh nak, inaa ya onoh ee meekissii ken dara gada weri en kipeskaa leehoo taa' ga Yeesu Kiristaa, Ha' mudigaruu.

Waasii Moyois tikukissii ruu

7 Mbokcii, du inohin inii mi yahhuu kiwo' da. Du inohin dijofi' an waas tikuki bo' lakanaa ya yaa lis kipes. 2 Malkat ga betifaa en na kipajuk: en an yaalci yaa lis kipesaa, waas ebilli kites nari bi ga daa yaama kaanan. Wayee binaa yaalaa kaanaa, lak ya hegisukin ga waasaa ebileeri kites nari da. 3 Kon ya aboh na yaal yiliis, ee lak yaalci ya lis kipesaa, ya hay kituku betifaa du ki yaalci, faanuki na bo' yiliis. Wayee binaa yaalci kaanaa, lak ya hegisukin ga waasaama; ya minin ki' aboh na yaal yiliis ee ya tiksoo betifaa duk yaalci, faanuk na yaal yiliis.

4 En garuu fodaama ban mbokci: kooroh ga kikaankaa Kiristaanii, du kaandohha nari, kon waas tikukissii ruu. Du buu bo' yiliis, ee baama yeri mlis ga kikaankaa doonaa kipeskiigaruu limi' Kooh jerii. 5 Kuɖewaa, ga wii du en na kipes ga rek inaa neb kumuunnduu da, incii ciboni' cii Waasii Moyois yuun garuuda ceri yengelee faanciiruu ee ca limi' taruu kikaan. 6 Kuɖewaa, Waasii Moyois aberuu fodii naam, diimaɖa du man na buwaa kaanin gawa, wa tikukissii ruu. Diimaɖa nak du taabuk kijaamuk-Kooh ki' as fodii dui Helii yisela' i' yii teebpuukaɖa, wayee enissii fodaa daa, kuɖewaa, Waasii Moyois nakoheekaɖa.

Waasii Moyois weri teewoh inii en baakaa' da

7 Kon du jom ya kiwo'? An Waasii Moyois weri haydoh baakaare? Muk! Wayee Waasii Moyois weri onndoo ki' inoh inii en baakaa' da. En ki' enaa, Waasii Moyois wo' eerii an: «Kaa diibuk kilaas enaama mooroomfunaa», eneena mi inohoo baakaaraa en ga kidibuk enaama bo' da. 8 Baakaa' nak heel hal ga inaa Koooh nakoh kitumda, wa hayya ga duuy' keeniigoo, wa yuunnda ga duuy' coo halaat kidibuk kilaas tooh inaa neb kumuun bo'. En ki' enaa, waas laakeerinaa, eneena baakaa' enoo. 9 Kuɖewaa, mi, ga wii mi inoherii inii nakohu kitumda, mi yeri enee na kipes; wii mi inohha incii Moyois nakohda nak, baakaa' weri bewee kipes ga dookoo, 10 ee mi namma kikaan. Fodaama inaa

nakohu kitum ee jomeeroo ki' on kipesda, ekkaroo kikaan. 11 En ki' enaa, baakaa' heella hal ga inaa Koooh nakoh kitumda, dukkaroo ee apparoo kooroh ga inaa nakohu kitumda. 12 Kon Waasii Moyois sela' in ee inaa Koooh nakohda sela' in, juwin, jofin. 13 Kon inaa yijofi' yaa yaama ekkoo ga kikaane? Muk! Baakaa' kay weri tumka, doonaa daa wa mandfa min kihotuk. Wa kooroh ga inaa yijofi' yaa yaama, wa ekkaroo kikaan. Fodaama wa kooroh ga inaa nakohu kitumda, wa weñnja da kibon.

Inii bo' waari kitumda minoori kitum

14 Du inohin an Waasii Moyois meyooh ga Kooh. Mi nak, mi bo' -suusuu, mi toonuunun fodii naam ga baakaa'. 15 Mi inohoo dara ga incii mi tumida. En ki' enaa, mi tumoo incii mi waari kitumda, mi nami kitum cii mi waaroo kitumda. 16 Waa incii mi tumida, mi waa tiica, kon mi tookin an Waasii Moyois jofin. 17 Kon binaa mi tum inaa mi waa' tii kitumaa, enndii mi tayka, wayee baakaarii en ga duuy' cooda weri tumlukohoo ka. 18 Mi inohin an enaama yijofi' laakoo ga duuy' coo, mi waa' kiwo' ga kipes faannoo. En ki' enaa, kiwaa' kitum yijofi' kii garoo, wayee mi minooka kimetti'. 19 Mi tumoo yijofi' yii mi waari kitumda, wayee mi tumi yiboni' yii mi waa' tiida. 20 Binaa mi tum inaa mi waa' tii kitumaa, enndii mi tumlukoh haffooka, wayee baakaarii en ga duuy' cooda weri ekkoo ga. 21 Inii yii yeri mi hot ga haffoo: wahtaa mi waa' kitum inaa jofin tooh, yiboni' yeri tuukukiroo tek. 22 Waasii Koooh newinndoo lool ga duuy' coo. 23 Wayee mi hotin an laakin waas willis waa en ga faannoo ee weri lebirohi na inii heliigoo teebpooda. Wa tumboo naam ga waas baakaa', wii en ga faannoo da. 24 En ki' enaa, massa mi! Bii musalannoo ga faanfiigoo fii eewdohoo ga kikaanda ba? 25 Mi yii gerem Kooh ndaga mi laakin ba musalannoo ee yeri en Yeesu Kiristaa, Ha' mudigaruu. Ga helloo mi abin an mi tookin Waasii Koooh, wayee ga kiboo' -suusuuussoo mi taabuk waas baakaa'.

Kipeskii Helii yisela' i' yii oni buwiida

8 Kon diimaɖa, buwii en wii noo na Yeesu Kiristaa da, atti' soo kikaan. 2 En ki' enaa, Waasii Helii yisela' i' yii oniraa kipes ga ki' en-fu wii noo na Yeesu Kiristaa da hegisinndaa ga waas baakaa' na kikaan. 3 Inaa Waasii Moyois mineerii kitum, ndaga dui bo' -suusuu laakoo dooli tah wa mineerikaada, Kooh tuminndi. Ya tumwa ga waa ya woow Kowukaagari elduna, ka hayya faanciigaruu, du, tumoh-baakaa' cii, doonaa ka nisi' tuu baakaa' ciigaruu da. Fodaama, Kooh attii' a kikaan baakaaraa en ga bo' -suusuu da. 4 Ya tuminka doonaa kooroh ga inaa manaa, du tum bi mat inaa Waasiigari nakohda, du fis kon kitaabuk waasaa du sak na kihaffuudu yii en ga taam ga Waasii Helii yisela' i' yii. 5 Buwii pesi ga inaa neb faanda taabuksi neb laa-kumuunba don, wayee buwii pesi ga inaa neb Helii yisela' i' yii da taabuksi Helii yisela' i' yii rek. 6 Kidék ga kitaabuk neb laa-kumuun, eewdohi bo' ga kikaan don, ee kidék ga kitaabuk inaa neb Helii yisela' i' yii onohi kilaas ga kipeskii kukayohkii na ki' en ga jam. 7 Buwii tiku helba ga kitaabuk neb laa-kumuunba da sagohuunun na Kooh. Ba tookoo kitum inaa Kooh nakoh ee ba minooka hen sah. 8 Buwii taabuk neb laa-kumuunba da minsoo Kooh kinefloh.

9 Du nak, du pesissii ga kitaabuk neb laa-kumuunnduu, du pes ga kitaabuk Helii yisela' i' yii, ndaga Heliima wii deka ga duuy' keeniigaruu. Baa laakii Helii Kiristaanii ga duuy' keeniagarinaa, enndii yuu Kiristaanii. 10 Ee binaa en an Kiristaanii yii ga keeñnjuunaa, kayoh faanciigaruu aawan ga kikaan rek ndaga dui du tumin baakaa' da, wayee Heliigari oninnduu kipes ndaga dui du abohuunun bo' yijuu' ga fikici da. 11 Ee ban, waa Helii Koooh mlisi' Yeesu Kiristaa ga kikaanda, du dekdinwa ga keeñnjuu kayoh-kayohda, woorin an Kooh yima hay kimilisi' faanciiruu kaaninda ban kooroh ga doolii Heliigari dek ga duuy' cuuda.

12 Kon, waa en fodaama, du mbokciigoo, laakin inaa wa' tuu, wayee enndii ga inaa neb faan bi du pesi ga inaa neb kumuunnduu. 13 Binaa du pes ga kitaabuk inaa neb faanaa, du hay kikaan. Wayee binaa du legisi' Helii yisela' i' yii hal ga haffuunaa, du hay kitagoh na kitum incii ciboni' cii du tumida, ee fodaama du laas ga kipeskii kukayohkii. 14 Beeb buwii Helii Koooh nu' da, ba bitowu Koooh. 15 Heliima Koooh onnduu da tumooruu naam, ee wa hay kitaab du niiksoo dara, wa yahhuu kitum bitowu Koooh. Wa hayyuu kimin ki' on kibay Koooh: «*Abaa, Paamboo!» 16 Helii Koooh wiima weri oniruu ki' inoh ga keeñnjuu kayoh-kayohda an du bitowu Koooh. 17 Ee waa du bitowu Koooh, du hay kilam ga inaa cijofi' caa ya faani tuuda; ee incaama, du na Kiristaanii du hayca kilam. En an du bok nari kida' coonunaa du bokan nari ban ga ndamaa ya laakda.

Kooh hayyuu ki'on ndam wiyaak kuwis

18 Mi foogin an coonucii d'u en na kida'y wati'da, enndii dara ga fikii ndamaa Kooh y'ahhuu ki'on kuwis'da. 19 En ki' enaa, eldunaanii Kooh sak'da, besoo bes, wa wii sek Kooh teewoh ndamii towutiigari. 20 Eldunaanii Kooh sak'da, wii taabuk waasaa eewdohwa idaa ee wa tayyika. Kooh yeri tikwa inaama, wayee hoonohhii wa abin yaakaa', 21 ndaga bes waa hay, Kooh hay kibegis eldunaanii wa sak'da ga doolii san'ku wa, ammbawa naam'da. Ee fodaama wa laak hafwa, wa eku ban ga ndamaa towutii Kooh. 22 En ki' enaa, du inohin an bi wati, eldunaanii Kooh sak'da lis ga mesiklaat fodii betifaa en na ki' in ndaga coonucaa ga ki-laak kowu'da. 23 Mesiklaataama keenndii rek ga eldunaanii kesi, wa keenin bi ga dookkuu du hii du laasin ga Helii yisela' i' yii, ennda inaa ya d'ef bi' onoh'da; du hii in ga keen'ciiruu ee du hii ga kisek besaa Kooh y'ahhuu kitum bitowuci'da ee ya hegisannduu ga kikaand'a. 24 En ki' enaa, Kooh musalinnduu wayee du taam ga na ki' am yaakaa'. Ee fu hot inaa fu yaakaaraa, inaama ensisoo yaakaa'. Inaa fu hotin, fu lisan na kiyaakaa' gari? 25 Wayee waa inaa du yaakaa' da du hottiiri duum, kon du jommbi kisek hen, du guu' guuluk ga inaama. 26 Fodaama ban, Helii yisela' i' yii hayinnduu ki' am' d'oh ndaga du laakoo dooli. En ki' enaa, du inohoo daa kikiim Kooh eni'da. Helii ga kihafci kiimi' tuu Kooh ga du-uy'ci, fodii baa en na ki' in wo' enaa wo' koo na kuuw. 27 Kooh yii inohin inaa en ga keen' baa en de'ef'da, inohin ban inaa Helii yisela' i' yii meek-isoh'da, ndaga wa k'im'di buwii en buu Kooh'da daa Kooh waarohka'da.

28 Du inohin an buwii waa' Kooh'da, ennda buwii ya nook ga hafci kitaabuk inaa ya nakoh'da, inaa hew gaba tooh Kooh hay ki' ek yahci ga bi ba hewoh yijofi' ga. 29 En ki' enaa, buwaa ya tanuk kumee'ni' da, ya daak'din hafci'da, doonaa ba en fodii Kowukiigari, ee fodaama, ka en saawii bo' biyewin ga oomaacii. 30 Buwaama ya daaki' hafci'da, ya nookin'ba ban ba hay gari; ee buwaa ya nook ba hay garid'a, ya abohin'ba ban fodii bi'bo' hijuwi' ga fikici; ee buwaa ya aboh fodii bi'bo' hijuwi' da, ya erin'ba ndam ban.

Kiwaa'kii Kooh waa'tuud'a laakoo daa ka eem

31 Kon waa enin da, du y'ah ya kiwo' yiliis? Waa Kooh taam naruu, hii yiida min yen garuu? 32 Ya yaa, ya san'ngii Kowukaagari ka koo' ga coonu ndaga du be'eb'puu du tah ya erohhaka'da, kon ya na Kowukaagari, ya tum'dooruu inaa en toohe? 33 Buwaa Kooh tanuk ga hafci'da, hii yiida minan buwaama kiyam yen? Kooh yeri aboh'ba bi'bo' hijuwi'. 34 Bii yiida min'ba ki' atti' kikaan? Kiristaanii, ga kihafci, kaanin, we'faa ga Kooh milis'dinndi; ya yugin, hanohin Kooh yah-naabaagari ee ya yaa kiimi' tuu Kooh. 35 Ee hii minan ki' aas ga dikaantiruu na Kiristaanii bi hegiso-hhuu na kiwaa' kiigari'da ba? Yah coonu ciméeskiroo yah kitit, ati ki-hataluu ga kipes, wala a', kinduul wala inaa min kihidi' kumuun bo' ga, wala kikaan? 36 En ki' enaa, inii daliruu'da yeri bidu ga Keyit'faa an: «Kim bi noh aas, di hii apu ndaga fu, di hii malaku fodii baalcaa eewdohu kihoosunee.»

37 Wayee ga inaa dalluu tooh, yiima waarinnduu'da tum bi du me'y ga na ndam wiyaak. 38 En ki' enaa, weerinndoo an enndii kikaan, enndii kipes, enndii malaakacii, enndii cii na kinguuruk'da, enndii wati, enndii kuwis, enndii ha' dooli, 39 enndii doolaa en ga dook, enndii waa en ga kakay'da, wala yen yiliis yaa saku hen, laakoo dara inaa minnduu ki-hegisoh na kiwaa'kii Kooh tee'puu ga Yeesu Kiristaa, Ha' mudii'garu-ud'a.

Heetii Isarayeel Kooh tanuk'da

9 Ga dii mi en wiinoo na Kiristaanii'da, inii mi wo' da kayoh fi-woori', mi wo' ii saboh. Heliigoo taaboh na Helii yisela' i' yiid'a teewinndoo an mi wo' kayoh. 2 Keen'joo leehin tak ee mi korukin coonucaa leehoo. 3 Calalinndoo sah Kooh co'njoo mi hegiskoh, mi ga kihaffoo, na Kiristaanii, en d'anaa mbokciigoo mi bok na'ba heet'da m'cu. 4 Buwaama h'eri en bu-Isarayeel ee Kooh tumin'ba bitowuci, ya teewin'ba ndamiigari, ya pokohin na'ba kifiliimun, ya erin'ba Waasii Moyo'is, ya teewin'ba dii ya jom kijaamuku'da, ee ya digin'ba i'. 5 Ba li-mukoh ga caasamuncaaga'ba meyoh ga n'ila Abaraham'da; ee Kiristaanii, ga ki'bo' kaagari, limuk ga buwaama, ya yii ya en Koohyii hanoh be'eb' dook'da. Ndam aawat gari bi taa'. Aameen.

6 Mi waa' tii kiwo' an inaa Kooh digee bu-Isarayeel'da, ya tummbiiri. En ki' enaa, enndii an towutaa Isarayeel' de'eb'ta boku ga heetaa Kooh

† Kidit'kii Pool wo' diid'a min ki' en digaa Kooh na Abaraham'da, ee ban, bo' minin kihalaat ban wo' encaaa sel'diga-Koohcaa (2 Samiyeel 7: 12, 16; Isayii 9: 6; Yere'mii 31: 41- 34; Esek'iyee: 34: 23- 24) †† Caasamunca wo' ud'a Abaraham, Isaa'k na Yakoop, na towutaa Yakoop tida'ngkaah na tanaktaa (12) ‡ Wo' eenii

tanuk'da. 7 Ee ban, enndii an be'eb' buwaa bok ga n'ila Abaraham'da, bitowuci. En ki' enaa, Kooh wo' ee Abaraham an: «Tucaasamuntaa mi digeeraad'a meyohsan ga ge'naa Isaa'k.» 8 Inaama waa' kiwo' an, towutaa limukoh ga bo' rek tahhii ta en towu Kooh. Towutaa en tuu Kooh'da, t'eri en ta limukoh ga digaa Kooh digee Abaraham'da. 9 Inii yii nak yeri Kooh digee Abaraham, an: «Wah'tii wii gaac, mi hay garaa kihayis ee laakan betifu Saaraa laakin kowu ki'y'al.»

10 Ee eemmbii da; enissa fodaama na Rebekaa. Ya laakka na caasammbuu Isaa'k siis, daa bok paamun y'inoo. 11-12 Kooh wo' ari an: «Yaakkaa hay kisur'ga'uk ga kemee'ngkimunaa.» Wii Kooh wo' inaama lakanaa ba limussii ee ba tummbii yiboni', ba tummbii yijofi' duum. Inaama Kooh tummbii kimeti' inaa ya natin kitum, ya teewohha an ya tanuki ga daa ne'epi, ee ya malakoo ga in'ca caji'ofi' caa bo' tumi wayee ga bayaa ya bayyi'da. 13 Inaama yeri bidu ga Keyit'faa, Kooh wo' an: «Mi tanukka Yakoop, mi sagi' ta Esawuu.»

14 Du y'ah ya kiwo' ga inaama? Du wo' an an inaa Kooh tum'da jub'pine? Minoo da ki' en. 15 En ki' enaa, Kooh wo' ee Moyo'is an: «Mi laakan yermaandi ga baa mi waa' kiyerem, mi jofan ga baa mi waa' kijof gari.» 16 Kooh tanuk bo' aa, enndii an baa yeri waarika wala yeri leg'e'yika, wayee Kooh ga kihafci yeri laaki yermaandi gari. 17 Ndag bidu ga Keyit'faa an Kooh wo' buuraa bu-Es'ipti an «Mi falinndaa buu' doonaa kooroh garaanaa, mi teewoh kiyakkiigoo ee teekiigoo siw daa en tooh ga elduna.» 18 Fodaama, Kooh laaki yermaandi ga baa ne'epi ee ya yegis'di keen' baa ne'epi.

19 Bo' hayyoo kimeekis an: «Waa ken minoo dara ga inaa Kooh waa', kon ya na buwii ga ya?» 20 Mi nak, mi wo' an fu, bo'-suusuu, fu nam ki' en ba bi fu weeraanti' i na Kooh? Kataa min kiwo' baa tawahka'da an: «Inii tah ya fu tawahhoo fodii dii?» 21 Man tawahoh kataa minin kitum ga ban inaa ne'epi: ga y'ooh-banaa wa wiinoo, ya minin ga kihew' kataa-tuu' kimo' ta na ban kataakaa fo'nsi ga fooh. 22 En an Kooh waaree kiteewoh aylukaagari na doolaagari, ya tookka kon kimuuni' inaa maa', buwii tahee aylukaagari, ee kisan'ku' jome'eba ga kilaak'da; 23 ee ban, en an ya waaree kiteewoh daa ndamaagari hin kiyak ga dookkuu, du buwii ya laakin yermaandi ga'ba, ee ya waayuki' ba kilaas ga ndamaagari'da, 24 du be'eb'puu, du h'eri Kooh nook ga hafci. Ya eemmbii ga kinook yaawuu' cii don ga hafci, wayee ban buwii enussii yaawuu' da. 25 Fodaama, ya wo' aka ga Keyit'faa Osee, sel'diga-Koohaa an:

«Buwaa kudewaa eneerii buurood'a, mi hay'ba kiwo' buunndoo. Heetaa kudewaa soos'deerii keen'joo'da, mi haywa kiwo' heetii soos keen'joo'da. 26 Daa ba wo' ohseera an ba enndii heetiigoo tooh, ba hay da kiwo' u towutii Kooh yii en na kipes'da.» 27 Isayii, sel'diga-Koohaa, ga bakci, ye'egalohaera ga looha an: «Luu enee an bu-Isarayeel, ba yewin hen bi ba hidin na tukakay'taa en ga giyaad'a, hijutuut ga'ba, h'eri y'ah ga kimuc. 28 En ki' enaa, Ha' mudii hay kitum bi mat, ga elduna, inaa ya wo' da ee yah kigaaw hen.» 29 Ee foda' Isayii yaama wo' eeka kumee'ni' da an: «Binaa Kooh, yii hanoh dook'da muun'deerii bi'bo' ga heetiigaruunaa, ennaa du d'ubin foda' bu-teeraa Sodom, du man na bu-teeraa Gomoo'.»

Hewhewii winewi' wii ga fikii bu-Isarayeel

30 Kon du aban ya kimma? Inii yii: buwii enussii yaawuu' heels'eerii Kooh aboh'ba bi'bo' hijuwi' da, Kooh aboh'ba bi'bo' hijuwi'. Ee ng'e-maa ba laak ga Kiristaanii'da on'baka. 31 Wayee bu-Isarayeel'baa heelee Kooh aboh'ba bi'bo' hijuwi' ga daa ba taabuk Waasii'da, laakussii inaa-ma ga. 32 Inii tah ya ba laakkiika? Ba tikee yaakaa' ba ga tumeencaa-ga'ba, ba san'nga kigem ga Kooh. Ba tapukka ga atohaa ke'f'iti bo' da, 33 fodaama, Kooh wo' ga Keyit'faa an: «Mi hay kiyip ga teeraa Siyon atohaa buwaa ke'fitukohan, ee w'eri huukan'ba. Wayee baa fu gem gawanaa, yaakaaraagaraa tasoo muk.» †††

Pool wo' dii en anee: «enndii an towutaa Isarayeel be'eb'ta boku ga Isarayeel»: towutaa Isarayeel min ki' en towutaa meyoh ga Yakoop'da. Malkat Senees 32: 29. †† Digaama wo' ga kilimukkaa Isaa'k ee enee enaama yid'ooy' -waa' da. ††† Malkat Yere'mii 18: 6 «...du man ga yahhoo fodii dii ban man ga yah hewi'roh kata'da.» †††† Medit'rohat na Isayii 28: 16, ga daa ka wo' u ga kiGerekkaa ki'de-waad'a. Malkat ban Isayii 8: 14-15

10 Mbokcii, inii mi waa' ga keefnjo e mi kím Kooh ga'ca, wéri en an buwii mi bok na'ba heet'ca, ba muc. ²Kayoh, mi minín kiseedi' an ba kaantukohin ga kijaamuk Kooh, wayee kikaantukohkiiga'ba, ba taambii ga na hel. ³Ba inohoo daa koorohsi bi bo' mín kijú'ba ga fikí Kooh'ca, ba heella kituuki' waas waa ba koorohan ga kihaf'ba. Ga inaama, ba tooki'tii Kooh ga ina ya tum kijúw'ba'ca. ⁴En ki' enaa, *Waasii Móyís* top ga wii *Kiristaa* hay'ca; en 'c'anaa béeb' baá gémín mín ki' abohu bo' yijúw' ga fikí Kooh.

Kimúckii kii ga béeb' baá gém ga Yéesu

⁵Inii yii yéri Móyís bín ga loo ina tahi Kooh ki' aboh buwii bi'bo' bi-júw', ee kooroh ga *Waasii Móyís'ca*. Ya bín an: «Baa taabuk Waasii ga béeb' inii wa nakoh'c'anaa, pesan gawa.» ⁶Wayee ga daa kigém ga *Kiristaa* onohi kijú'ba ga fikí Kooh'ca, inii yii yéri wo' u ga an:

«Kaa wo' ga hel'fu an:
Bii yiida yah kilap'ook asamaan?» Waa' kiwo': kibewohnee da Kiristaanii, ya yoosuk?

⁷Kaa wo' ban an:
«Bii yiida yah kiyosuk daa buwaa kaanin enoh'ca?» Waa' kiwo': kikkólk' Kiristaanii ga buwaa kanin'ca, ya hay?

⁸Kéyít'faa wo' ya kon ga kijú'ba? Inii yii:

«Wo' eenii Kooh, wii ga yahaafu, wa wii ga kúuwkiigaraa na keefniigaraa» †.

Wo' eenii wiima wéri en wii dí yéegal buwii an ba gémát ga Yéesu'ca. ⁹Béeb' baá fu wo' ga kúuw'fu, ga fikí buwii, an Yéesu yéri en *Ha' mudii*, ee fu gém ga keefnagaraa an Kooh mílís'c'inninaa, Kooh hayyaa kimúsal. ¹⁰En ki' enaa, baá gém ga Yéesu ga keefnagaraa, Kooh hayyi ki' aboh bo' yijúw' ga fikí; ee baá wo' ga kúuw'ci an Yéesu yéri en *Ha' mudii*naa, Kooh hayyi kimúsal. ¹¹Inaama yéri Kéyít'faa wo' an:

«Béeb' baá fu gém garinaa, ya ooroora muk.»
¹²Fodaama laakoo kigémantilo an, yii yaawúu', yii enndii yaawúu'. Du béeb'puu, du bok ga *Ha' mudii*, ee ya tum'ci bi dooy béeb' buwii kímiri dímal'ca. ¹³Biduunun ga Kéyít'faa an:

«Béeb' baá fu bay *Ha' mudii* kikíim dímalaa, ya hayyaa kimúsal.»

¹⁴Inaama yéri laak. En ki' enaa, binaa buwii gémussii garinaa, ba kooran gada bi ba mín kifool gari kikíim dímal? Ba tuman na bi ba mín kigém gari, ee ba kelohhii teekiigari wo' u? Ba tuman na bi ba keloh teekiigari, ee laakkii baá yéegalohwa? ¹⁵Kon buwaa yéegalohan teekiigari meyoan gada, ee laakkii buwaa wosu. Moona Kéyít'faa wo' in an:
«Malkat ga dii keefnii buwii soos ga hayyi buwii hay kiyéegaloh Hewhewinewí'ca.»

¹⁶Wayee nak enndii buwii béeb'ba béri keloh *Hewhewii winéw' wii*, taabukussawa. *Isayí*, *séldíga-Koohaa* wo' an:

«Ha' mudii, moo bii yiida gém ga inii du yéegaloh'ca?»

¹⁷Kon kigém meyoan ga kisúkúruk Hewhewii winéw' wii yéegaloh'ca ee Hewhewaa en Wo' enaa *Kiristaanii*. ¹⁸Wayee mi wo' an ba kelohhii Hewhewii winéw' wii hene? Ahañ kay! Ba kelohinwa dijófi'. En ki' enaa, Kéyít'ca wo' in an:

«Toonaataaga'ba kelohukin daa en béeb' ba áldúna ee wo' een'ba le' in bi ga topaara áldúna.»

¹⁹Kon mi meekisohis an *bu-Isarayeel* inohsoo kayoh-kayoh'c'ane? Ahañ kay! Kooh 'c'eweera kiwo', koorohha ga kúuw'kaa Móyís, an:
«Mi hay kitum bi, d'ú siioh buwaa enussii heet duum'ca, mi obis ay-lukúu ga bi'bo' bilis baá laakoo hel.»

²⁰Isayí, séldíga-Koohaa kaanin'ca kiwo' ga ina Kooh nakki kiwo' 'ca an:

«Buwaa heelséeríro kihot'ca, hotuunundoo. Ee mi teewohin haf-foo ga buwaa tikséerí hel'ba garoo'ca.»

²¹Wayee ga ina aaw ga loo *bu-Isarayeel*, Kooh wo' an:

«Noh noh, mi yii léris yahii goo heetaa wée' ta ga an wii, wa kelohoo kiwo' ee wa yé'gísín ga haf.»

Kooh foñjii heetii bu-Isarayeel

Kon mi meekisoh an, ati Kooh foñin heetiigari? Mínoo 'ca ki' en!
11 En ki' enaa, mi ga kihaffoo, mi bok ga *bu-Isarayeel*, kucaasamun *Abraham*, ga geñaa Beesamee. ²Kooh foñjii heetiigari ya tanukee kuméñi'ca. Mon d'ú inohin inaá bidu ga Kéyít'faa, ga loo Ili, *séldíga-Koohaa'ca*. Ya ña' sukohé ga fikí Kooh loo *bu-Isarayeel*. Ya wo' ee an: ³«Ha' mudii, buwii bii apuunun séldíga-Koohciigaraa, ba pookin *Joteelaa* dí tumoh'c'eraa sarah'ca. Diima'ca, mi doj mi tes baá taabukka ee ba waa' too ki' ap' ban.» ⁴Kooh ga kihafci wo' ari an: «Fu tessii han'fu, mi faandín haffoo bo' dijúnni-yit'na'banak baá jaamukussii Baal ††.»

† 10: 6-8 Malkat Déteronom 9: 4; 30: 12-14. †† Baal inaa koof. Médírohat na I Buu' 19: 18

⁵Wati, inaama ban man fodaama garuu. Bi'bo' bii ga, baá tesin, ee Kooh tanuk'ba ga yérmaandaagari. ⁶Ee en Kooh waa' ba hen, tanukka'baanaa, kon enndii an, ga ina ba tum'ca tah ya tanukka'ba. Enee an Kooh tanuki buwii ga ina ba lé'gý'c'anaa, eneena kiwaa' kii ya waari bo' 'ca enisoo ga yérmaandii. ⁷Kon d'ú wo' at an *bu-Isarayeel* hotussii inii ba heel'ca, wayee bi'bo' ga duuy'ba baá Kooh tanuk, hotu-ununwa. Baá tes'ca nak enussa buwaa yé'gísuunun ga keefn. ⁸Fodaa ka bídu ga Kéyít'faa an: «Kooh néendín helciiga'ba, kúnín hasciiga'ba, lagin nofciiiga'ba ee inaama bi ga wati.» ⁹*Déwít* ban cojeera'ba an: «Namahcii ba ñami'ca abat'ba fodii dii fi' abi júu'ca. Ba ñafukat kakay ee Kooh fíf'ba mesiklaat. ¹⁰Kooh búum'c'at'ba, ba hotsisoo, ba dékat ga mesiklaat bi biñciiga'ba daa' kakay bi taa'» †.

¹¹Kon mi meekisohis an, ga wii yaawúu' cii kéfítuk'ca, ba keeneera bi ba le' a kakaye? Mínoo 'ca ki' en! Keenii ba keend'ca nak lé'gísi' buwii enussii yaawúu' 'ca hal bi ba mín kimúc. Ee fodaama, inaama tahin yaawúu' cii kisiis. ¹²Ee en an ba lé'gísi'c'ín bu-áldúna hal ga Kooh ee dii ba keenin'ca laad'ín buwii bínnoo enussii yaawúu' 'ca jeri'naa, haa béri'naa béeb' bu-Isarayeel boykidohan haf'ba ga Koohaa, jeri'naa hí-dan na kiyak?

Kooh músalín ban buwii enussii yaawúu' 'ca

¹³Dú bii d'ú enndii yaawúu' 'ca, mi wo' narúu kímá. Mi yéri en bii Kooh wos ee ya ebilli ga buwii enussii yaawúu' 'ca. Kon mi am an lé'gýu' ya sassoo kitum'ca laakin solu lool garoo. ¹⁴Mi yii tumwa nak, doonaa kisiis am buwii mi heetukoh na'ba'ca, ee hey'na fodaama, laak buwaa hay, Kooh músal'ba. ¹⁵Ga waa Kooh foñ yaawúu' 'ciid'ca, ya lé'gíssa hal fo-daama, doonaa heetii ga áldúna'ca tooh júw'oh nari. Kon binaa ya hay-dohis bu-Isarayeelaa, inaama moos madandii na kimílskaa buwaa kaanin'c'ane?

¹⁶En ki' enaa, fu gú' ga mbúuraa, fu faani' Koohwa sarahaa, ina tes ga mbúuraa'ca tooh enin yuu Kooh. Ee fodaama ban, binaa fu e' Kooh níil kedikkaa, toytaa tooh enin tuuci ban. ¹⁷Heetii Isarayeel man na *kedik-ólíwíyékkaa* yípu hen, ee laakka toytaa b'éjísu ga. Fu nak ga dii fu enndii yaawúu' 'ca, fu man na koy kedik-ólíwíyékkaa ba'ba ga é'gíraa; ka jokussa daa toytaa b'éjísuhu'ca, ee fodaama fu mínin kiñam na toytaa-gaka ga mulu'maa nílaa kedikkaa haydoh'ca. ¹⁸Kon kaa ndamuk ga fikí toytaa kedikkaama Kooh b'éjísu'ca. Ee luu enee an hel'fu waa ga kindamuk, kaa al múk an enndii fu bay nílaa, wayee nílaa wéri bayyaa. ¹⁹Fu nak, fu hay kiwo' an: «Toytaama ta b'éjísu hen, mi, mi jokussa ga daa ta enee'ca.» ²⁰Kayoh, Kooh foñja yaawúu' cii en toytaa Yowu taa-ma'ca, ndaga ba gémmbii gari. Fu nak, ya tumbaraa ga ba'kaa yaawúu' caa ndaga fu gémín gari. Wayee nak, kaa b'éwí' haffu ndaga inaama. Naama kiniik Kooh. ²¹En an Kooh yéri múuní' tii yaawúu' caa-ma en toytaa kedikkaa yowu'c'anaa, fu foñ an ya hayyaa kimúuñi', fu yii fu enndii yaawúu' ee fu yéri en koykii joku ga kedikkii'c'ane? ²²Kon fu hotin ga dii Kooh hín kijof na dii aylukiigari mand'ca. Buwii kéfítuk, keenussaa'ca, ya tamohin ga 'c'ook'ba. Fu nak, ya tee'p'araa kijof. Kon d'ekaa ga kijofkiigari, enndiikanaa ya hayyaa kib'éjís fodii koy kedik. ²³Ee yaawúu' cii, ba took kigém ga Koohaa, Kooh hay'ba kijokis ga daa ba enee ku'c'ewaa, ga kedikka'ca. Kooh mínin'ba da kijokis. ²⁴Wayee fu yii fu enndii yaawúu' 'ca, fu maa'ee na koy kedik-ólíwíyékkaa pa'ba ga é'gíraa'ca. Ka yowussa, ka jokussa ga kedik-ólíwíyékkaa yípu hen'ca. Fu inohin an inaama yoo'p'pii kilaak. Yaawúu' cii nak b'éri' en toyti kedik-ólíwíyékkaa yípu hen'ca. Kon wéñan kiyoo'ba ga Kooh, ya bewista, ya jok-ísti ga kedik-ólíwíyékkaa kaama yípu hen ta b'éjísoshe'ca.

Heetii Isarayeel béeb'ba hay kimúc

²⁵Mbokcii, laakin ina en kúmpa garúu ee mi jominndúuri kiwo', doonaa d'ú íis haffúu kitk buwaa inohin ina en tooh. Laakin ga bu-Isarayeel buwaa bi wati saguunun kigém ga Kooh. Inaama hay kilaak bi ga béri'naa béeb' buwii enussii yaawúu' , Kooh tanuk'ca, aassan ga ngémii. ²⁶Daama nak, Kooh hay kimúsal béeb' heetii Isarayeel. Inaama, yéri bídu ga Kéyít'faa an: «Baa yah kib'éjís buwiid'ca, meyoan Síyoñ ††, ya hay kitum bi, ga kaan *Yakoop*, laakanndii baá san kijaamuk Kooh.» ²⁷Kooh wo' a an: «Mi hay'ba kibayal ba'kaa'caaga'ba, ee inaama yéri teewohan kifílimunkaa mi pokoh na'ba'ca.» †† Binaa d'ú be'ba loo *Hewhewii winéw' wiinaa*, yaawúu' cii saguununwa kite', ee fodaama ba ennda buwaa sagohin na Kooh. Inaama lé'gísi' tarúu hal ga Kooh. Du wo' ga kitanukkii Kooh tanuk yaawúu' 'ciid'anaa, ba en buwaa ya keefnukin ndaga caasamuncaaga'ba. ²⁹Béeb' baá Kooh tanuk, barkeel-lari, ya laakoo hel kanak ga baá yaama. ³⁰En ki' enaa, d'ú buwii enussii yaawúu' 'ca, ku'c'ewaa, d'ú san'nga kitaabuk Kooh, wayee diima, ga dii yaawúu' cii sagu kitaabuk Kooh'ca, oninndúu kilaas ga yérmaandii

† 11: 10 Malkat Kañca 69: 24. †† Síyoñ wéri en teeraa Yéerúsaleem †† 11: 27 Malkat Isayí 27: 9; 59: 20-21; Yéremí 31: 33-34.

Kooh. ³¹Yah ñan fodaama naña. Diima den, ña sagin kitaabuk Kooh ga dii ya laak yërmaandi garúuɗa, en ñanaa, ña ñan, ña mín kilaas kimma ga yërmaandaagari. ³²Kon Kooh ligin béeb ñuwii rap, ga kisanngi kitaabuk, en ñanaa ya teeb ñuwii béebña yërmaandaagari.

Kiyakkaa Kooh

³³ Ga dii Kooh hín kiyakɗa moos! Ga dii hamhamiigari hín kiyakɗa ee tóoh inaa ya inohin laaskooɗa! 'Bii mín ki' inoh helci bi leeh takɗa ña? 'Bii mín kitéebi' inaa ya nat kitumɗa ña?

³⁴ «En ki' enaa, bii inoh inaa Ha' mudii halaatɗa ña? 'Bii mínndi ki' on hel ña? ³⁵ Wala ñan, bii e' Kooh yen ña, bi an Kooh jominndika ki'fk?» ¹³⁶ En ki' enaa, tóoh meyoh gari; ya yëri tum tóoh ee tóoh eni' ti. Ndam aawat gari bi taa'! Aameen.

Kipes ki' as ga inaa Kooh nakoh

Mbokcii, waa fodaama Kooh teewinnduu yërmaandaagari ya laak garuuɗa, mi káimmbúu dú eroh haffúu fodii sarahaa en na kipes, waa sela' in ee neɗlohin Kooh. Inaama yëri en kijaamuk kiméti' kaa Kooh sek garúuɗa. ² Kaa heelat ki' en ñuwaa taabuki baahcii éldúnaɗa. Tookat Kooh e' tuu halaat ciliis ci' as doonaa ya súpit keeñci-igarúu. En ñanaa dú mín ki' inoh inaa Kooh waa', ennda inaa jofin na inaa neɓpi ee wa mat. ³ Ga inii Kooh onndoo kooroh ga kijofkaagariɗa, ñaa en béeb garúu mi wo' i inii yii: Kaa tikat haffúu ga daa dú le' ii, yaa en béeb mínat ki' inohsoh daa Kooh hanohi' ti, ee ya légyé taam ga na ngémaa Kooh wa' tiɗa. ⁴ Inaama man na faan ño' -súusúus. Céé' cii ga faanɗa yewin ee wínoo bokkii na mooroomwa légyé. ⁵ Fodaama, dú ñii dú bok ga *Kiristaad*, luu dú yewin yewin, dú enin faan fínoo ga dii dú en wínoo nariɗa. Ee béebpuu, dú enin wínoo, yaa en béeb ga mooroomci, fodii céé' cii en ga faan ño' -súusúusɗa. ⁶ Kooh warohin inñii ya onnduu kiminɗa daa neɓpi. Inñii ya onnduuɗa bokkii. 'Baa Kooh oninndaa ki' en séldiigacinaa, tumaa inaama ee fu taam ga na ngémii. ⁷ 'Baa Kooh onndaa kimín ki' amɗoh ñuwinaa, amɗohaa. 'Baa Kooh onndaa kimín kijégi' ñuwinaa, jégíroha. ⁸ 'Baa Kooh oninndaa kimín kidígalohaa, dígaloha dijófi'. 'Baa Kooh oninndaa keeñ ki' onohaa, onohaa na keeñ wisóosi'. 'Baa Kooh oninndaa kikuliyyuk ga ñuwinaa, taabaa ga na keeñ. 'Baa Kooh oninndaa kilaak yërmaandi kidímalohaa, taabaa ga na keeñ wisóosi'.

⁹ Waarat ñimooroombúu ga ñuuy' keeñnjúu, ee ka hanat ki' eem ga kúuwkii rek. Núpat inaa bonin ee dú ñaak ñap ga yijófi'. ¹⁰ Waarohat ga dikaantirúu na keeñciigarúu béeb, fodaan ñuwaa bokoh. 'Bocirohat ki-waaroh ga dikaantirúu. ¹¹ Kaantokohat ee kaa yówirat yahuu! Légyéɗat *Ha' mudii* ee ekat keeñciirúu béebɗa ga. ¹² Dú abin yaakaa' ga inñii Kooh dígoɗa, kon keeñnjúu soosat seb. Binaa dú en ga coonunaa, tookatfa kikooruk. Dékat ga kikiim Kooh rek. ¹³ Warohat inñii dú laakɗa na ñuwii enu ñuu Koohɗa ga soollicaagaɗa, dú toputu' dijófi' sagaccaa haysi ga kaancaagarúuɗa. ¹⁴ 'Buwii hatalirúu ga kipesɗa, káimɗatba Kooh. Káimat Kooh barkeelɗa; kaa káimat ya coñña. ¹⁵ Bokat kineɓluk na ñuwii enu ga neblaataɗa; Bokat kikoduk na ñuwii enu na kikodukɗa. ¹⁶ Bokat hel dú en wínoo. Kaa ñewírat haffúu, wayee tookat kijutuuti haffúu. Kaa tikat haffúu ñuwaa wéñ kilaak hel. ¹⁷ 'Bo' tummbúu inaa joffinaa, kaa éldattika. Namat kiheel kitum inaa jofin ga fíkií béeb. ¹⁸ Tumat inaa dú mín tóoh bi dú dék na béeb ñuwii ga jam, en minukaa. ¹⁹ Mbokciigoo mi keeñukɗa, kaa éldúkat ga yibóni' yaa 'Bo' tummbúu, wayee ísat Kooh pa' y'ka ga aylukaagari. En ki' enaa, bídu ga Kéyítfaa, *Ha' mudii* wo' an: «Mi yëri laak ki' éldúk, mi y'ah ki' ík yaa en béeb, inaa cal inaa ya tumɗa.» ¹²⁰ Ya wo' in ñan an: «Binaa ño', yaa waa' tii garaa kihot, yaawaa, onari inaa ya ñaman. Binaa ya píláa, onari músú, ya an. Fu tum inaaamanaa, ya hay laak kaci fiyaak ga.» ¹²¹ Kaa ísat kibon wéñnjúu dooli, wayee ga kijofkaa dú tumɗa, laakat ndam ga ɗook kibon.

Kikelohi' ñuwii Kooh kuliyuki' ɗa

- 'Baa en béeb jomin kikelohi' ñuwii kuliyuk ga nguu' ciɗa. En **13** ki' enaa, laakoo nguu', waa meyohii ga Kooh; béeb cii laakɗa, Kooh yëri yípa. ² Kon béeb ñaa fu sañ kikelohi' ñuwii tiku ga fíkií ñanaa, fu heñoh inaa Kooh tuuki'. Ee ñaa fu heñoh inaaamanaa, waas hay kidal ga ɗookfu. ³ 'Baa tumi inaa jofin jomoo kiniik ñuwii ga nguuriidɗa; ñaa tumi inaa joffii yëri jomɗa kiniik. Kon dú waa' kiniikoo ñuwaaamanaa, tumat inaa jofin, en ñanaa ña hayyúu kikañ. ⁴ En ki' enaa, ña légyéi' Kooh, ee inaama onndaa jam. Wayee binaa fu tum inaa

† 11: 35 *Malkat Kañca* 139: 6-17; *Ísayii* 40: 13; *Yoop* 41: 2. †† 12: 19 *Malkat Léwitik* 19: 18; *Déeronom* 32: 35; *Méccée* 5: 39; *Lúkkaa* 6: 27-29. ‡ *Wo' een cahii diidɗa en fodii dii: «man na fu nēgíroh eēñin-kiwii ga ɗook hafaagari»; Malkat Liiwuk* 25: 21-22

joffinaa, fu jomin kitúit, ndaga enndii sooy' Kooh onndaña kimín kiko'. 'Ba ñisúrɗa Kooh ee ñëri laak kiyóoski' aylukaa Kooh ga ɗook ñuwii tumi inaa joffiidɗa. ⁵ Këri tah dú jom kikelohi' ñuwii kuliyukɗa hen. Ee enndii rek kiniik aylukaagaɗa, wayee ka en inaa dal helluu. ⁶ Këri tah ñan dú jomin kifay lempu. Inohat an ñuwii Kooh e' légyé kifayuk lempuɗa, ña légyéi' Kooh ee ña jomin kiméti' sasaa Kooh nakba waama. ⁷ Erat yaa en béeb inaa ya jom ki' eruɗa. 'Baa dú jom kifay lempunaa, fayattiwa. 'Baa dú jom kifay juutinaa, fayattiwa. 'Baa dú jom ki' e' céeraa, erattiwa. 'Baa dú jom ki' e' ndamaa, erattiwa.

Waarohat ga dikaantirúu

⁸ Kaa laakɗat ken kobot, enndii kobot kiwaaroh dogaa. Béeb ñaa fu waa' mooroomfunaa, fu wacohin na *Waasii Móyíis*. ⁹ En ki' enaa, Kooh nakohin an: «Kaa dúk yaalfu wala ñetifu fu faanuk na ño' yiliis, kaa ap ño', kaa lok, kaa díibuk kilaak inaa en yuu mooroomfu.» Inñama nakohuɗa, na caa tesɗa tóoh, ca cii ga wo' eenii wii an: «Waaraa mooroomfu fodii fu waa' haffuɗa.» ¹⁰ 'Baa waarin mooroomci, tumoori inaa meskin. Kon binaa fu waa' mooroomfunaa, fu tumin inaa *Waasii Móyíis* nakoh kitumɗa bi matin.

Kiwaayuk kihayiskii Ha' mudii

¹¹ Kon tumat fodaama. En ki' enaa, dú inohin jamaanii dú enohɗa. Wahtii dú jom kiyúudukohɗa le' in. Wahtii Kooh yahhuu kimúsalohɗa wéñin kideey'. Wa úsaayissii fodaan ga wii dú han ki' aas ga ngémiiɗa. ¹² Wekii wii yah kileeh ee Kooh yii yah kiwís. Du foñat inñii tumsi ee ca ɗaakuki henɗa, dú ganaayuk lee' laatii Kooh e' tuu kiheñohohɗa. ¹³ Kon dú títat yijúwi' fodii ñaa tiiñ na noh tañ. Du hanat kiliiluk ga kiñam na ki' an, dú hanat kifaanuki na ñaa en tóoh na kiñalaañuk, dú hanat kiñarohi, dú hanat ki' inaadoh ga dikaantiruu. ¹⁴ Wayee nak, madat na Yéesu *Kiristaa*, *Ha' mudii*, ee kaa taabukat neblaat-kumuunndúu ga inñii ka waa' ɗa rek.

Onohat cee' ga dikaantirúu

Tookat ga ñuuy' cúu ñaa ngémaagari yégíssii duum ee kaa **14** ñarohat nari ga halaataca ya laakɗa. ² Laakin ñaa halaat an ya mínin kiñam ñamahaa en tóoh. Ee ñaa ngémaagari yégíssii duum nak halaat an ya ñaman inñii linsi ga de' ɗa rek. ³ 'Baa ñami inaa en tóoh jomoo ki' eew yaa ñamoo inaa en tóoh, fodaan garidɗa. Ee ñaa ñamoo inaa en tóoh hanat ki' atti ñaa ñami inaa en tóohɗa, ndaga Kooh ga kihafci tookinndi. ⁴ Fu nak, fu tík haffu ña, bi fu atti' i súrga jaambu-u? Waa ya am légyaagari, waa ya foñlukwa tóoh, ya dígoɗa na ha' -kaanci. Ee sah ya hay ki' am légyaagari ndaga *Ha' mudii* laakin doolaa amlukohandiiwa.

⁵ Laakin ñuwaa halaat an laakin besaa gën bescii cínnoo ga fíkií Kooh. Ee ñiinoo halaatu an bescii tóoh, ca wínoo. 'Baa en béeb inohat dijófi' inaa ya halaatɗa ee ya am ga. ⁶ Kon ño' halaat an laakin bes, waa gën cínnoocanaa, ya tumka kijaamuk *Ha' mudii*. 'Baa tanuk kiñam inaa en tóoh, ya tumka kijaamuk *Ha' mudii* ee ya gëremi Kooh ga inaaama. 'Baa tanuk kiñamoo inaa en tóoh, ya tumka ñan kijaamuk *Ha' mudii* ee ya gëremi Kooh ga inaaama. ⁷ Yínoo garuu pesi' tii hafci ee yínoo garuu y'ahhii kikaani' hafci. ⁸ En ki' enaa, binaa dú pesaa, dú pesi' *Ha' mudii*, ee dú kaanaa ñan, dú kaani' *Ha' mudii*. Kon waa' dú pes, waa' dú kaan, dú ñuu *Ha' mudii*. ⁹ Inaama yëri tah *Kiristaanii* kaannaa, ya mlíssa doonaa ya en *Ha' mudii* ñuwii kaaninɗa na *Ha' mudii* ñuwii en na kipesɗa. ¹⁰ Kon fu, fu yëri en ña bi fu atti' i mooroomfu? Ee fu ñan, fu yëri en ña bi fu eewi mooroomfu? Du béebpuu, dú hay kituuk ga fíkií Kooh, ya atti' uu. ¹¹ Bíduunun ga Kéyítfaa, *Ha' mudii* wo' an: «Ga dii mi yii pes ee kayohɗa, mi wo' an béeb ñuwii hay ki' y' u ga fíkiíroo ee yaa en béeb hay kiwo' fañ ga kúuwci an mi yëri en Kooh.» ††

¹² Fodaama ñaa en béeb garuu hay kilayohi hafci ga fíkií Kooh, ga tóoh inaa ya mos kitum.

Kaa ek mooroomfu ga kitum baakaa'

¹³ Kon dú ísat ki' atti' mooroommbuu. Namat kiguu' guuluk ga ki-watuk kitum inaa mín mbokkúu kerceen kikéfit, wala tahananndi kikeen ga yibóni'. ¹⁴ Dii mi en wínoo na Yéesu, *Ha' mudii*ɗa tahnindoo ki' inoh ee wëerindoo an laakoo ñamahaa tabin kiñam. Wayee binaa ño' am an yen tabin kiñamaa, inaaama tam kiñam gari. ¹⁵ Binaa fu ek mooroomfu coonu ndaga inaa fu ñamiɗanaa, lakanaa fu waarissiiri. Kaa ek mooroomfu ya sañku' ndaga inaa fu ñamiɗa. Ya ñan, *Kiristaanii* kaandíndi. ¹⁶ Inaa dú am an jofin garúu, hanat kilim ñasee ga ɗoookkúu. ¹⁷ En ki' enaa, kibok ga *Nguurii Kooh* deeyohhii dara na ñamoh wala anah. Kibok ga *Nguurii Kooh* wëri en kitaabuk inaa júwin,

†† 14: 11 *Malkat Ísayii* 45: 23; *Médiróhat na Filiip* 2: 9-11.

kiheel jam na kineɓluk, ee iñcaama, Helii yisela 'i' yii yëri onohica. ¹⁸Baa jaamuki Kiristaanii fodaama hay kineɓloh Kooh ee ñuwii ñan hay kiwo' u an ya jofin. ¹⁹Kon nak, ñu heelat kitum iñaa haydohi jam ga dikaantiruu na iñaa yëgis ñan ngëmaa yaa en ðéeb garuu. ²⁰Inii fu ñamida hanat kikalansoh lëgëyii Kooh. Kayoh, laakoo ñamahaa liif ga fikii Kooh. Wayee ñaa fu ñam ñamahaa tahan mooroomfu kikeen ga yibóniraa, fu tumin iñaa joffii. ²¹Iñaa gënña, wëri en an kaa ñam koynoh, kaa an sangara ee kaa tum dara yiliis yaa ekan mooroomunfu ga kitum baakaa'. ²²Iñaa fu gëm ga loo iñamaña, eemdohaari ga dikaantifu na Kooh. Ya yewinin múu', ñaa helci dalin ga iñcaa ya tumiña. ²³Bo' am ga helci an ya jomoo kiñam inii yii, binaa ya ñamwanaa, ya tumin baakaa'. En ki' enaa, tumeenaa taambii na ngëm ðéeb iñaa baakaa'.

Kikuliyuki' iñaa neɓ mooroomfu

15 Du ñii ñu yëgisin ga ngëmiidña, ñu jomin kikoorku ñuwii ngëmiigaña yëgissiidña ee ñu jomoo kiñewi' iñaa neɓ garuu ñon. ²Baa en ðéeb garuu heelat kitum iñaa newin mooroomci ee jofin gari, doonaa yaama min kiwëñ kiyëgis ga ngëmaagari. ³En ki' enaa, Kiristaanii mosoo kiheel iñaa neɓpi. Inii yii bíduunun ga Këyitfaa an: «Baseecaa ñuwaa ñaseeraañña, fu Kooh, ca keenin ga ñookkoo.» ⁴«Béeb iñaa bínsee kuñewaa ga Këyitfaañña, bínsee kijëg' tuu doonaa wa yoodi' tuu kimúuñ ee wa daas keeñciigaruu bi ñu min kilaak yaakaa' ga iñaa Këyitfaa wo' ña. ⁵Koohyii onohi kimúuñ ee daasi keeñcii ñuwii ña onattúu kijúwoh yaa en ðéeb na mooroomci fodaa Yéesu Kiristaa waa' kaña. ⁶Fodaama, ðéebpúu ñu bok koonaa kínoo, ñu yeeki, ñu kañi Kooh, Paamudii Yéesu Kiristaa, Ha' mudii garuu.»

Kiristaa hayi' yaawúu' cii na ñuwii enussii yaawúu' ña

⁷Yaa en ga ðéeb tookat mooroomci foda daa Yéesu Kiristaa tookkúuñña, doonaa ñuwii e' Kooh ndam. ⁸En ki' enaa, inii mi waa' túu kiwo' ña wëri en an Kiristaanii tummba hafci súrta yaawúu' cii ki-teeb ña an Kooh wo' oo, lëhíraa ya nis iñaa ya wo' ña. Ya hayya kon kimëti' iñaa Kooh ðigee ñicaasambaña. ⁹Ya hayin ñan doonaa ñuwii enussii yaawúu' ña ndamu Kooh ga yërmaandaagari, fodaa këyitfaa wo' kaña an: «Këri tah, mi hay kiwo' ña ga leeloo heetcii ðéebña an fu Kooh ee mi hay kiyeek kiyakkii teekiigaraa.» ¹⁰Bíduunun diliis ga Këyitfaa an: «Heetcii ðéebña, neɓlukat na heetii Kooh tanukña.» ¹¹Ya wo' issa diliis an: «Béebpúu, ñu heetcii, ndamat Ha' mudii. Buwii ðéebña ndamatti.» ¹²Isayii, seldíga-Koohaa ñan wo' in an: «Hay kilaak ñaa límukan ga nílaa Yesee. Ya hay ki' en buurii heetcii ðéebña, ee ca tikan yaakaa' ña gari.» ¹³Koohyii onohi yaakaa' ña sóosírat keeñnjuu seɓ, ya onndúu jam wimëti' sèk ndaga ñu gëmin gari. Fodaama, keeñnjuu líif muut na yaakaa', waa meyhoh ga doolaa Helaa yisela 'i' yaa.

Inii tah Pool bínnda ñu-Room këyitfaa fiidña

¹⁴Mbokcii, mi ga kihaffoo mi inohin an ñu jofin lool, wëerindoo di-jófi' an ñu inohin tooh kayohfi ee ñu min kijëgíroh wo' enii Kooh. ¹⁵Wo' eencii mi binndúuñña, en laak ðitin kikelohaa, dara tahhiika, hanaa kiwaa' túu kinniñdis rek iñaa ñu inohin haat. Mi tumka ga inii Kooh onndoo, ga kijofkiigari, ¹⁶mi ennda súrta Yéesu Kiristaa ga ñuuyi ñuwii enussii yaawúu' ña. Ya faannaroo han kitum lëgëy kiyéegaloh Hewhewii winéwi' wii, doonaa ga tumeenii Helii yisela 'i' yii, ñuwii enussii yaawúu' ña enu fodii sarahaa newin Kooh. ¹⁷Kon waa mi yii ga yah Yéesu Kiristaa, mi safarin ga lëgëyii Kooh nakkoo kitumña. ¹⁸Mi kaañoo kiwo' yen yiliis yaa enndii inii Yéesu Kiristaa tum koorohha garooña. Ya kooroh garoo, kihaydoh ñuwii enndii yaawúu' ña, ña taabuk Kooh: Iñaaama ya tuminndi kooroh ga wo' eencii mi wo' ña na inñii mi tumiña. ¹⁹Ya tumin kintaan na mandarga ciyewin ee Helii yisela 'i' yii teewohin dooligari. Mi yéegalohin Hewhewii winéwi' wii wo' ga loo Yéesu Kiristaa ña daa en ðéeb ga leeloo ñuwii, aboh ga teeraa Yéerusaleem bi ga gohaa lírii. ²⁰Mi mos kiwaa' kiyéegaloh Hewhewii winéwi' wii ga ñekataa ñuwaa en daama mossoo kikeloh loo Kiristaaniidña. Mi waarëeri kitawah yen ga ñook lëgëy ñiño' biliis. ²¹Fodaama, mi ðeeñgii dara ga iñaa bídu ga Këyitfaañña an: «Buwaa ken mosooña kiyéegaloh iñaa aaw gari hayussi kihot.»

† 15: 3 Malkat Kañca 69: 10. †† 15: 9 Malkat 2 Samiyeel 22: 50; Kañca 18: 50. ‡ 15: 10 Malkat Kañca 117: 1. ††† Yéesu abu fodii tapisee yen, pëelée yen. (Isayii 11: 10)

Ee ñuwaa mosoo kikeloh loociña hay ki' inohi iñaa laakña.»

Inii tah Pool waa' kika' Roomña

²²Këri tah, waas ciyewin binaa mi waa' túu kihay kiwaak rekkaa, mi hayoo. ²³Diimaña nak, lëgëyiiigoo ñii ga gohçii ciiña leehin. Tikis tiyewin tee, taa helloo lík ga kihay kiwaakneerúu rek, ²⁴ee mi waareeka binaa mi en na ki' yah kúlkaa Espaaña. Mi koo' dumanaa, mi warinndúu kihot ee ñu amñohoo ga ñaawaama; keeñjoo ñan hay kisoos ga ki' en narúu jutuut balaa mi paafaa. ²⁵Wayee diima ñon, mi yah Yéerusaleem kidímal ñuwaa Kooh enu daamaña. ²⁶Buwaa Kooh enu ga kúlkaa Maseduwaan na kaa Akayña ²⁷hidírohuunun heélis kiwosoh ñuwaa Kooh enu ga Yéerusaleem, laaksoo daraña. ²⁷Ba ga kihafña, ñeri halaat iñaaama ee jofin ña dímal ñuwaa. Kooroh ga yaawúu' cii, Kooh barkeelin ñuwii enussii yaawúu' ña, ña laasin ga ngëmi. Kon kerceençii enussii yaawúu' ña jomuunun kiwa' kerceençii enu yaawúu' ña ga alalciigaña. ²⁸Kon binaa mi lëhi' kitum lëgëyiiigoo, mi ñay dímalaa aaw ga kerceençaa enu ga Yéerusaleemña, mi hay kika' kúlkaa Espaañ ee mi koorohan garúu duma. ²⁹Mi inohin an binaa mi hay garúunaa, Kiristaanii hayyúu kibarkeel lool ga iñaaama. ³⁰Mbokcii, ñu ðéebpúu ñu gëm ga Yéesu Kiristaa, Ha' mudii garuu ee Helii yisela 'i' yii tumin kiwaroh ga dikaantiruu. Kon mi kímmbúu ñu amñohoo ga kíkíim Kooh, ³¹en ñanaa mi kaa' kúlkaa Yúudeenaa, ñuwaa enu daama ee gëmussii ga Kiristaaniidña, sodalsooroo lool. Kímat Kooh doonaa dímalaa waama mi yah kiñayi' ñuwaa Kooh enu ga Yéerusaleemña, ña tookwa. ³²Fodaama, neɓ Koohaa, mi hay kihay garúu na keeñ wisóosi', mi íkaruk jutuut ga ñuuyúu. ³³Mi kíim, Koohyii laak jamña, ya enat narúu ðéebpúu! Aameen.

Pool këñi' ta ñu-Room

16 Kon mi yii ñiñkaandúu Febe, mbok-kerceennduu yiñeti, ee en súrta ga jaangaa Kenkeree. ²Ya yum hay garúu, ee leenaa abatti bi jof ga teekii Ha' mudii foda daa bo' -Kooh jom ki' abudña. Amñohatti ñan ga ðéeb iñaa ya sooluk. En ki' enaa, en ki' enu, ya amñohin bo' ñiyewin, bi ga mi yii yii sah. ³Ñu këñiri' too Pírisil na Akílaas ñiy'aañumoo duma ñi bok kilëgëy ga teekii Yéesu Kiristaa. ⁴Ba ñanak, ña karin bi ña waa' ta kitoon tumuunña ndaga mi. Mi yii gëremña ga iñaaama. Ee enndii mi hanngoo ñon: ðéeb jaanguçii ñuwii enussii yaawúu' ña gëreminña ñan. ⁵Mi yii këñi' ñan ñuwii ga jaangii hidírukohsi ga ñuuyi kaancaagaña kíkíim Koohña. Mi yii këñi' Epaynet, yii mi keeñukinña: ya yëri ñeɓ kigëm ga Kiristaanii ga gohaa Aasii. ⁶Mi yii këñi' Mëri ga: ya yaama, ya sodin lool garúuñña. ⁷Mi yii këñi' ñan ñu-kaanndoo Andoroníkus na Yúníyaas, ña ñii mi bokee naña kilagu ga kasuña. Ga apotaa' cii, ña enin ñuwaa neɓlohin ñuwii lool ee ña ñeɓpoo sah kigëm ga Kiristaanii. ⁸Mi yii këñi' Ampílyatus, yii mi keeñukinña ga fikii Ha' mudiiñña. ⁹Mi yii këñi' Irbee yii ñi bok nari kilëgëy ga teekii Kiristaaniidña, ya na Estakis yii mi keeñukinña. ¹⁰Mi yii këñi' Apeeles, yum teewohin bi matin sèk ngëmaa ya laak ga Kiristaaniidña. Mi yii këñi' ñan ñu-kaan Aristobil. ¹¹Mi yii këñi' mbokkoo Herodíyoñ na ñan ñu-kaan Narsis, ña ñuu Ha' mudii. ¹²Mi yii këñi' ñan Tirifeen ya na Tirifoos ee ña bok kilëgëy ga teekii Ha' mudiiñña. Mi yii këñi' Persis, yum mi keeñukinña. Ya ñan ya sodin lool ga kilëgëyi' Ha' mudii. ¹³Mi yii këñi' Rífis, ya yum ya en súrta yiyaak ga Ha' mudiiñña, ya na eeci, ee en eemun garooña ñan. ¹⁴Mi yii këñi' Asinkirit, ya na Felegon na Ermes, Patorowaas, Ermas na ðéeb mbok-kerceençaa enu naña daamaña. ¹⁵Mi yii këñi' Fílokok na Súli, Nere na këmëenkici yiñeti Olimpas na ñan ðéeb ñuwum Kooh enu naña daamaña. ¹⁶Këñçohat ga dikaantirúu, ñu míginoh haf, kiteewoh an ñu ñeri bokoh. Buwii ga jaanguçii Kiristaaniidña ðéebña ñeýrohuunndúu këñi'.

Watukat kiñeen iñaa waas kerceen nakoh

¹⁷Ñu mbokciigoo, mi kímmbúu hen, leenaa watukat ñuwii heñoh kinis inçum ñu jëgruñña ee fodaama ña haydohi kihëgskoh ga ñuuyúu na kiye' úu ga waas wibóni'. Kaa aaskohat na ñuwaaama. ¹⁸Buwaa mandña, tumussii lëgëyii Kiristaanii Ha' mudii garuu nakohña, ña tum iñaa neɓña. Ba yahi ñuwii hen ee ña neɓ kúuw en fan kúum. Fodaama nak, ña ñúki ñuwii hoorussii heldña. ¹⁹Ñu ga kihaffúu nak, ðéeb inohin an ñu taabukin inii Ha' mudii garuu nakoh kitumña. Kon inohat an keeñjoo soosin lool garúu. Wayee nak, mi waarin ñu taam na hamham widooyi' ga ki' inoh iñaa jofin, ñu tumiri ee ñu aaskohoo na yibóni'. ²⁰En ñanaa, Kooh yii onohi jamña, diimanaa ya napañsoh

‡‡ Akay, iñaa goh wi'ín ga kúlkaa Geres. Laakin jamaanaa Kúlkaa Geres e' seera teekaama (330-37 balaa Yéesu Kiristaa)

Seytaani ga fildoo kotciigarú, d'ú laak dooli ga d'ookci. Yéesu Kiristaa, Ha' mudiigaruu barkeelattú.

²¹ Tímotée, yii taam naroo kilégëyɔɔa, yii kēñi' túu ga, ya na Duwii bokoh naroo enu diiɔa: Lusiyus, Yaasoon na Sosipatoros.

²² Mi nak, Tertiyus, mi bídi' Pool këyítfií fii ee ga teekii Ha' mudii, mi yii kēñi' túu ga. ²³ Gayus yii kēñi' túu ga ñan. Mi yii ennda ga kaanci, ee ñéeñ ñu-jaangii Yéesu haysi kikiím Kooh dii ga kaanci ñan. Erasti, yii d'aaak hēelísii teeriiɔa ñan yii kēñi' túu ga, ya na mbokkuu Kartus. [

²⁴ Yéesu, Ha' mudiigaruu barkeelattú d'ú ñéeñpú.]

Pool kañja Kooh

[²⁵ Kon, d'ú kañat Kooh. Ya yéri laak doolaa wēñannduu kiɓaat kiyégis ga ngēmiiɔa. Ee iñaama yéri mi wo' i, mi en na kiyéegaloh *He-whewii winéwi' wii wo'* ga loo Yéesu *Kiristaad'anaa*. Kooroh ga *He-whewii winéwi' wiima*, Kooh inohlukohha ñéeñ kumpafaa ya d'aaakee kumēēñ', ²⁶ ee diimaɔa, ya teewohinfa fañ. Fodaa daa Koohyii leehoo, nakoheekaɔa, fa koorohha ga këyítcaa *sēldiiga-Koohcii*. Fodaama iña d'aaakkee yaama yéegalohuunun ga ñéeñ heetcii, doonaa ña gēmwa, ña taabukwa. ²⁷ Ndam aawat ga Kooh, yii ya hañci doñ, ya laak hamhamɔa, kooroh ga Yéesu Kiristaa bi taa'! Aameen.]

1 BU-KORENTI

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfi fii fëri Pool bín kerceencaa ga teeraa Korentiida. Ya karee daama ga ðaawaagari wukanakwaa. Ya tumee daama kiiis kínoo na caban. Ja-maanaama wëri ya jangat ga ðuuy ðuwa enussii yaawúu ða bi ða gëmmba ga Kiristaanii. Korenti enee teeru wilëeki'-solu. Gaal-giiy'caa meyohee daa en ðéeb ca teeri daama ee dëkaa yewineera toonoh. Faankoh-pakay'caa yewineera daama foda ka man ga teerucaa ciyaakcaa cínoo ða. Fodaama, ða ðaydohha kerceencaa ga ðadukeenaa wibóni'waa waama. Iñaama akka Pool coonu fiyaak. Ya ðitukka lool ga ða. Ya bínnda këyít kiwo' ða ða watuk ðuwaama ðibóni' ðaa (). Laakka ði ðo' ðaa hay gari kiwo''i yen ga ðadu-keenaa kerceencaa ga Korentiida. Pool dalla ða kibín këyít kiña' ða. Ya yúunnda ða ga enaama ciyewin fodii kihëgiskohkaa laak ga ðuuy' kerceen- caa ða, ga loo ki'en faankoh-pakay', ga loo kipañ, ga loo kiñaam koynohkaa tumu sarah ga koofcaa, iña aaw ga jawootii jaangii na cuuníifaa fise- la' í' faa, iñca Helii yisela' í' yii onohiida, na ga loo kimlískaa ðuwa kaanin ða. Pool wo' a ða ðan an: Ki'am bi yëgis ga Kiristaanii doñ kërí mín kipay' iñca cimoroocaama ga ðuwii ða, ee kiwaa' mooroomfu kërí en waasaa mínlukohan ðéeb iñaama ða.

Këyítfi Pool bín ðu-Korentiida tíidoh anee:

- 1 - Këñdoh ()
- 2 - Kihëgiskohkii laak ga jaangii Korentiida ()
- 3 - Pool ña' ðu-Korenti ga ðadukeenaa wibó ní'waa ða enukoh ða ()
- 4 - Iñii Pool taas ga loo séy ða ()
- 5 - Pool taas ga loo koynohkaa tumu sarah ga koof ()
- 6 - ðadukeen kerceen ga ðuuy' jaangu ()
- 7 - Iñcii Helii yisela' í' yii onohiida ()
- 8 - Pool níndísoh kimlískaa Kiristaanii ()
- 9 - Dímalaa aaw ga kerceencaa laakoo ða ()
- 10 - Pool waayukka kiñaaf ()
- 11 - Iñcii Pool mēēñjoh ki'ebil ðu-Korentiida; Tanjoh. ()

Këñdoh

1 Mi Pool, Kooh, ga iña ya waa', yëri ðayyoo ki'en apotaa' Yéesu Kiristaa. Mi yëri bíndúu këyítfi fii, mi na Sosten mbokiigaruu, ² ðú, ðu-jaangii Kooh ga teerum Korentiida, ðú ðii ðú en ðu Kooh kooroh ga Yéesu Kiristaa ða, ðú ðii ðú ðay ki'en heetiigari wise- la' í' wiida na ðéeb ðuwii daa en tooh ða ðayi teekii Yéesu Kiristaa Ha' -mudiigaruu ða. Yéesu yiima yëri en Ha' mudiiga ða, ennda Ha' mudi- igaruu. ³ Mi yii kím Kooh Paamudiigaruu, ya na Yéesu Kiristaa Ha' -mudii, ða barkeellúu, ða onndúu jam.

Kooh barkeelinnduu kooroh ga Yéesu

⁴ Mi dëk kigërëm Koohyiigoo ga loorúu ndaga dii ya barkeelinndúu kooroh ga Yéesu Kiristaa ða. ⁵ En ki' enaa, kooroh ga Yéesu Kiristaa, Kooh oninndúu kihóomí' ga iña en tooh, ennda ðéeb iña aaw ga loo kijan- gat na tooh iña aaw ga loo ki' inoh. ⁶ Iñii ðí yéegaloh ga loo Kiristaani- ida enin iña yëgisin ga keeñciigaruu ⁷ Këri tah, Kooh barkeelinndúu, ðú mat ðin ga tooh iñcii ya onoh ða, ðú ðii ðú en na kisek wahtaa Yé- su Kiristaa Ha' mudiigaruu feñan ga ndamaagari ða. ⁸ Kiristaanii ga ki- hafci, yëri y'ahhúu ki' on kiyëgis ga ngëmii bi ga siñdaanaa, doonaa ken laakoo iña ya wo' an garúu yibóni', bëríinaa Yéesu Kiristaa Ha' mudi- igaruu hayisa ða. ⁹ Kooh iña ya dígoh tooh, tummbi, ya yii ya ðayyúu ki' en wínoo na Kowukiigari, Yéesu Kiristaa, Ha' mudiigaruu ða.

Kihëgiskohkii laak ga Jaangaa Korentiida

¹⁰ Mbokcii, ga Teekii Yéesu Kiristaa Ha' mudiigaruu, mi kímmbúu, ðéebpúu júwohat ðú am wo' een wínoo ee kihëgisukoh hanat kilaak ga díkaantirúu. Enat wínoo sejis, ðú bok hel, ðú bok halaat. ¹¹ En ki' e- naa, ðú mbokciigoo, ðu-kaan Kelowee wo' uunundoo an ðú eni ga ki- nookoh ga díkaantirúu. ¹² Mi waa' kiwo' an, yaa en ðéeb garúu yii wo' fodii dii: yii an «Mi, mi bok ga Pool», yaa an «Mi, mi bok ga Apoloo», yúu an «Mi, mi bok ga Pee' »[†], yúunee an «Mi, mi bok ga Kiristaanii.»

† Teekaa «Kefaas» wëri wo' u ga bíncii dii.

¹³ Dú foon an Kiristaanii hëgis koh hene? Ati mi yëri daay' see ga ku- raanaa ndaga ðú? Wala ati ðú bëtisi' see ga teekaa Pool?

¹⁴ Mi gërëmin Kooh ga dii mi bëtisi' i yínoo garúu enndii Kirispus na Gayus rekaa. ¹⁵ Kon ken mínoo kiwo' an ðú bëtisi' u ga teekiigoo. ¹⁶ Ahan kay, mi yëri bëtisi' ðan Estefanaas na ðu-kaanci. Paaf danaa, mi níndí- sukii kibëtisi' ði ðo' ðiiliis. ¹⁷ En ki' enaa, Kiristaanii wossiiroo kibëtisi', wayee ya wossoo kiyéegaloh *Hewhewii winéw' wii* ee mi ayukoo ga wo' een caa meyoh ga ki' inoh ðo' -súsusúu. Fodaama, kikaankaa Yéesu ga kuraanaa enoo sooy'.

Kiñaankii Kooh na dooliigari

¹⁸ En ki' enaa, kiyéegaloh an Kiristaanii kaanin ga kuraanaa, ðuwii aaw ga kisañku' ða tku iñaama kidof. Wayee ðu ðii Kooh músalin ða, ðu hot doolii Kooh ga jangataama. ¹⁹ Bídu ga Këyítfaa an, Kooh wo' an: «Mi hay ki' ðu' bi' kiñaankii ñéñi' cii, mi fëeyi' helcii ðuwii toon kilaak hel ða.»

²⁰ Kon ñéñi' laak gada? ðaa jagin laak gada? ðaa inohin kiwo' laak gada ga èldúnanii wii? Hanaa Kooh teewohhii an kiñaan ðo' -súsusúu iña kidof?

²¹ Kooh, ga kiñaan kaagari, tummba bi ðu-èldúna míndiiri ki' inoh kooroh ga kiñaan kaaga ða. Iñaama tah kon ya koorohha ga wo' eenii ðí yéegaloh ðuwii abohwa kidof ða, kimúsál ðuwii gëman gawa ða.

²² Yaawúu' cii meekisohu kitum ðu kintaan, ðuwii enussii yaawúu' ða heelu ki' inoh. ²³ Wayee ðí, ðí yéegaloh Kiristaanii daayu ga kura ða. Iñaama kofeel ga yaawúu' cii ee ðuwii enussii yaawúu' ða tikuka kidof. ²⁴ Wayee ðuwii Kooh ðay ga hafci ða, ennda yaawúu', ennda ðaa enndii yaawúu', ða am an Kiristaanii yëri en doolii Kooh, yëri en kiñaankii Kooh. ²⁵ Iñii Kooh tum kooroh ga Kiristaa ee ðuwii tik kidof ða yëri wëñ kilúun kiñaan ðo' -súsusúu. Ee iñaama Kooh tumee ðuwii tikwa ki- laakoo doolida paafin dooli ðo' -súsusúu.

²⁶ Mbokcii, malakat ðii ðú enee ða, ðú ðii ðú laasin ga ðeytohii Kooh ða: yewinndii garúu ðuwa ðu-èldúna tik ði ðo' ðiñéñi', wala ði ðo' ðiilëeki' -dooli, wala ðuwa limukoh ga yoh wiyaak. ²⁷ O' óo, man iñii ðu-èldúna tik kidof ða, yëri Kooh ðe ð kikaci' i' ðuwii ðu-èldúna tik an ða ðëri inoh ða. Ee ðan, iña ðu-èldúna tik kilaakoo doolida yëri Kooh ðe ð kikaci' i' ðuwii ðu-èldúna tik an ða ðëri laak doolida. ²⁸ Ee,

Kooh ðewin iñii tíku yijutuut ga éldúna, eewuunun ee enndii tús ga éldúna, kiðúbi' iñii ðu-éldúna tík yilëeki' -soluða. ²⁹ Kooh tummba iñaama doonaa ken laakoo iñaan ya ndamukan ga fikíci. ³⁰ Kooh yéři tum ðu ennda wínoo na Yéesu Kiristaa. Ee kooroh gari, Kooh oninnduu kiñaan, ya abohinnduu ðiðo' ðijjwí, tuminnduu ðiðo' ðisela'í, músalinnduu ga baakaa'. ³¹ Kéri tah, fodaa ka bídu ga Kéyítfaa, wo'u an: «Baa waa' kindamuk ga yena, ya ndamukatti ga Ha' mudii' .»

Dii Pool yéegaloh Kiristaanii daay' see ga kuraanaaða

Mbok-kerceencii, wii mi hay kullúu mi ga kihaffoo, kiyéegallúu **2** kúmpafii ga Koohða, mi toonndiirúu kimín kiwo' na kiwéñ ki' inoh. ² En ki' enaa, mi abéeri kiwo' narúu ga dara yiliis enndii iñaan aaw ga Yéesu Kiristaa dogaa, yii daay' see ga kuraanaaða. ³ Mi sah, ga wii mi en ga díkaantirúuða, mi laakéeri dooli, mi saakee hen lool sah ndaga kiniik Kooh. ⁴ Wo' eenaagoo na iñaan mi jaŋgateeða ayukéeri ga kimín kiwo', kaa meyoŋ ga kiñaan ðo', wayee ayukee ga doolaa Helií yisela'í yii teewukohee ga ðuuy' iñcii mi wo' ða. ⁵ En ðanaa, ngémiigarúu ayukoo ga kiñaan kaa meyoŋ ga ðo' -súusúus, way- ee ayukan ga doolii Kooh.

Ki' inohkii meyoŋ ga Koohða

⁶ Moona déy, kiñaan kéri dí jangat ee ðuwii ngémiigaba matinða, inohuunun gaka. Kiñaan kii kiima meyoŋhii ga éldúnaanii wii, ee enaa- macii en na kinguuruk ga éldúnaanii wiíða inohsooka, ca cii ca aaw ga kisaŋku' ukða. ⁷ Kiñaan kii Kooh enee kúmpa ga ðuwiíða kéri dí jangat. Bi éldúna sakunaa lak Kooh waayukin kuméeni' iñaan ya 'yah kitumða bi ðu mín kibok nari ga ndamaagari. ⁸ Enaa macii en na kinguuruk ga éldúnaanii wiíða inohsoo kiñaan kii kiima, ndaga eneena ða daayoo Ha' mudii lífin na ndamða ga kuraanaa. ⁹ Fodaa Kéyítfaa wo' kadá an: «Iñaan has mosoo kihot,

nof mosoo kikeloh,
ðo' -súusúus mosoo kihalaat,
iñaama yéři Kooh waayukdeé ðuwii waa' tíða.» ††

¹⁰ En ki' enaa, ðu ðéři Kooh teeð iñaama, kooroh ga Heliigari. Helií wiima nak hotin iñaan en tooh bi ga iñca wéñ kihuuat ga halaataa Koohða. ¹¹ ðo' -súusúus iñaan en gariða, ðii yiida mínndi ki' inoh enndii helaan en gari, ya ga kihafciðanaa? Fodaama ken mínoo ki' inoh iñaan en ga Kooh enndii Helií Kooh dogaa. ¹² Du ga kihaffuu, ðu laassii helaan meyoŋ ga éldúna wayee ðu laas Helií meyoŋ ga Koohða, en ðanaa ðu mín ki' inoh iñcii Kooh onnduu ga kijofkiigariða. ¹³ Iñcii Kooh onndii ci- ima, dí jégíroŋhiica kooroh ga wo' een, caa meyoŋ ga kiñaan ðo' -súusúus wayee ca meyoŋ ga wo' een, caa meyoŋ ga Helií yisela'í yii. Fodaama, iñcii meyoŋ ga Helií Koohða céri dí yéegaloh ga ðuwii ðay Helaagariða.

¹⁴ Baa ðay halaat ðo' -súusúus kesi mínoo kitook iñcii meyoŋ ga Helií Koohða. Ca eni gari wo' een dof. Ya mínooca ki' inoh ndaga Helií Kooh yéři onohica ki' inoh. ¹⁵ Baa ðay Helií Kooh nak mínin ki' inoh iñaan en tooh, wayee ya ga kihafci, ðuwaa ðiinoo mínoo ki' inoh iñaan ya ha- laataða. ¹⁶ En ki' enaa, bídu ga Kéyítfaa an:

«Bii mín ki' inoh iñaan Ha' mudii halaatða ða,
bi ya míniri ki' on hel?»

Dí ga kihaffii nak, dí ðay halaatii Kiristaanii.

Súrgacii jaangii Kiristaa

Mi nak mbokcii, mi mínndii narúu kiwo' fodii ðaa wo' na ðuwaa **3** taam na Helií Kooh. Wayee mi wo' a narúu fodii ðaa wo' na ðuwaa taabuku iñaan neð kumuunba, fodii tullii' ga ngémii ga Kiristaaniiða. ² Kéri tah, mi ðépi' tarúu miismii rek, mi e' tiirúu ñamahii wiyégísi' wii ndaga lak ðu hatinoowa. Ee sah bi wati ðu hatinoowa, ³ ndaga ðu líis kipes fodii ðuwaa taabuk neðlaa-kumuun. Waa ki' iñaan na kiñaroh cii líis kilaak ga díkaantirúu, ðu mínan na kiwo' an ðu líssii kitaabuk neðlaa-kumuun, ee ðadukeeniigarúu enndii ðadukeen ðo' -súusúus kesi? ⁴ Binaa ðu aaw kinoookoh, ðii an: «Mi, mi bok ga Pool», ðiinoo an: «Mi, mi bok ga Apoloos», iñaama enndii ðadukeen ðo' -súusúus kesee? ⁵ Ee sah, ðii en Apoloos ða? Bii en Pool ða? Dí, dí súrga Kooh kep, ee ðu kooroh garií hen, ki' aas ga ngémii. Yaa en ðééð garií tum légéyaa Ha' mudii sassiða. ⁶ Mi, mi yipin kedikkii, Apoloos soallaka, wayee Kooh yéři yéki' ka. ⁷ Kon nak, ðii yípða na yii sooldá enussii dara, Kooh yii yéki' kedikkiiða yéři en tooh. ⁸ Yii yípða na yii sooldá ðéři hin wem. Yaa en tooh Kooh neehalanndi ga coonufaa ya dayða. ⁹ En ki' e- naa, dí ðéři taam kilégéyi' Kooh, ee ðu ðéři en yoonigari, ðu ennda ðan tawahii Kooh en na kiyípða.

¹⁰ Ga iñii Kooh onndoo ga kijofkiigariða, mi enin tawahohaa setin yah, mi yipin larii tawahii ee ðo' yiliis yii tawah ga ðookgaanii. Kon

† 1: 31 Malkat Yéremii 9: 22-23. †† 2: 9 Malkat Ísayii 52: 15; 64: 4.

nak, ðaa en ðééð watukat dijófi' daa ya tawahíða ¹¹ Larii tawahii wa wínoo ee Yéesu Kiristaa yéři. Laakissii la' wiliis waa mín kiyípu. ¹² Ga ðook lariiima nak laakin ðuwaa en na kitawah ga na wírúus, ðii na hëéls, ðii na siimii cimóri', ðii na haanga, ðii na boob, ðii na baan. ¹³ Ga besaa ðéři éldúna yah ki' atti' uða, iñaan ðo' légéyin tooh hay kihot- tuk, meyoŋdohu faj. En ki' enaa, besaama 'yah fodii kiwii, kaa ðaa en ðééð, légéyaagari hay ga kikoo' dohu, kimalak daa wa hín kimanða. ¹⁴ Baa iñaan fu tawah ga ðook laraaða kiwiikaa mínndii dara ganaa, fu hay kilaas neehal. ¹⁵ Wayee nak, ðaa iñaan fu tawahða takaa, fu hay kiñak neehalaagaraa. Fu hay kimúc ee fu madan na ðaa récoh ga kiwi- ikaa.

¹⁶ Dú inohoo an ðu ðéři en Kaanfii Kooh ee Helií Kooh yii ðékka gartúne? ¹⁷ Baa fu ðúbi' Kaanfii Koohaa, Kooh hayyaa kiðúbi' ndaga Kaanfii Kooh sela' in ee Kaanfii, Dú ðéři. ¹⁸ Ken hanat hafci kiðúk. Bi- naa laak garúu ðaa tík hafci ñéeni' ga fikí ðu-éldúna, ya namat kay ki- took kitúku dof ga fikíða, en ðanaa, ya en ðaa ñaaniin ga fikí Kooh. ¹⁹ En ki' enaa, iñii ðu-éldúna tík kiñaanða iñaan kidof ga fikí Kooh. Bídu- unun ga Kéyítfaa an: «ðuwii toon kiñaanða, Kooh ðúukinba, koorohha ga helcaa ða la' ga kihafbaða.» ²⁰ Bíduunun ðan an: «Ha' mudii inohin halaataa ñéeni' caa, ya inohin an ca en sooy.» ²¹ Kon nak, ken hanat kindamukoh ðo' -súusúus. Dú ðéři laak tooh: ²² ennda Pool, ennda Apoloos, ennda Pee' †, ennda éldúna, ennda kipeskii, ennda kikaankii, ennda iñcii laak diimaða, ennda iñca 'yah kihayða, toohca ðu ðéři laakca. ²³ Ee Kiristaanii yéři laakkúu, Kooh laakka Kiristaanii.

'Buwii enu apotaa' Kiristaaniiða

Kon ðu jombbii ki' aboh ðisúrga Kiristaanii rek, dí tuukuk légéy **4** ki' inohlukoh ðuwii kúmpafii en ga Koohða. ² En ki' enaa, ðaa tuukuk légéy ðo', iñaan ya meekisuða wéři en kitum légéyaagari bi júb fodaan ya nakukaða. ³ Mi ga kihaffoo, waa ðu atti' oo, wala mi ðayu paanaa atti' ohsíða, dara ðíttiiroo ga. Mi nak, mi atti' oo haffoo ðan. ⁴ En ki' enaa, heliigoo yammbiiroo ga dara wayee iñaama tahhii mi wo' an mi júwin. Ha' mudii yéři ðoŋ jommboo ki' atti'. ⁵ Kon nak kaa atti' at ken ee wahtii Ha' mudii amða le' ii. Sekat bi Ha' mudii hayis. Yéři 'yah kiléeri' iñcii ðaakuk ga núusiíða, ya meyoŋdohu faj halaatii ðaaku ga keeñciíða. Fodaama, ðaa en ðééð Kooh hayyi kikañ, kañaan wa' gari.

⁶ Mbokcii, mi wo' iñcuma garoo na ga Apoloosaa, nam ki' en mi waa' túu kiyúun. En ðanaa, ðu malak garíinaa, ðu inoh iñii liiwukii wii waa' kiwo' ða an «Eemat ga iñaan bídu ga kiyítfaa.» Kon ken garúu hanat kiðéwi' hafci ya fa' ta na yiinaa, ya yóoski' yaa tesða. ⁷ En ki' enaa, fu wóotíroh na ðuwii ga ya? Iñii yiida fu laak ee enndii Kooh onndaari? Waa Kooh yéři onndaa iñcii fu laakða, fu ndamuk ya ga en fan fu yéři on haffu?

⁸ Kon daal, ðu laakin tooh iñaan ðu sooluk! Kon daal ðu dóoyirin! Dú foñinndii, kon ðu aasin ga kibuu' haat! Dii dí waaree ðu en ðibuu' kay- oh-kayohða ee dí bok narúu kinguurukða! ⁹ Ee sah, manndoo na dí apotaa' cii, Kooh ðewinndii, ya hanohi' tarií fenoo ðuwii, dí en ðuwaa jom ki' apu, ðééð malaki ga, dí en yensirukaah ga fikí éldúna, fikí malaakacii na fikí ðééð ðuwii. ¹⁰ Dí, dí ðéři tíku dofci ndaga Kiris- taanii, ðu, ðu ennda ñéeni' cii an ðéři en wínoo na Kiristaaniiða. Dí, dí ðéři en ðuwii laakoo dooliiða; ðu, ðu ennda ðuwii an ðéři laak dooliiða. Dú, ðu ðéři en ðuwii eru céé' ða, dí nak, dí ennda ðuwii faal- i' ussiíða. ¹¹ Bi ga wahtii ðu enohða, dí ðii yaab, dí ðii pí, dí laakoo iñaan dí ekukan, dí ðii feeku ee dí ðék ga kiwíil. ¹² Iñaan dí ñaman, dí légéyiri na yahciigarií. Binaa ðiðo' ðassíinaa, dí káimi' ða yijófi'. Binaa dí hatalu ga kipesaa, dí tookka. ¹³ Buwii wo' garií yibóni', wayee dí wo' i naða wo' een cinéwi'. Ga fikí ðuwii, dí ðéři en caluussii éldúna, dí ðéři en baycii éldúna.

Towutii Pool ga ngémiíða

¹⁴ Mi binndiirúu iñcuma kikaci' i' túu, wayee mi bíncá kiyúunndúu, ðu ðii mi aboh ðitowuroo ga ngémii, taa mi keeñukinða. ¹⁵ En ki' enaa, luu ðo' ðijúnni-daan' kaaah yóodireerúu kitaabuk Kiristaanii, ðu laakkii paan- un ðiyewin. Mi en paamudii haydohúu ga Yéesu Kiristaaða, kooroh ga Hewhewii winéwi' wii mi yéegallúuða. ¹⁶ Kon mi kúimmbúu, tumat fodigoo. ¹⁷ Kéri tah mi wosohúu Tímotée yii mi aboh fodii kowuroo ga ngémiíða, mi keeñukinndi ee ya júwin ga fikí Ha' mudii. Ya hayyúu kimíndis dii kipeskiigoo man ga waasii Kiristaanii, ee iñaama yéři en iñii mi jégíroh daa en ðééð ga jaanguuciíða.

¹⁸ Laakin ga ðuuy' cúu ðuwaa en na kiðéwi' yúuk, ða foŋ an mi hay- isanndii kiwaakneerúu. ¹⁹ Wayee neð Ha' mudiiinaa, diimanaa mi hayyúu kiwaaknee bi mi inoh, ðuwaama en na kindamukða, ati ða wo' túuwtaagaða ðoŋ wala laakin iñaan ða mín. ²⁰ En ki' enaa, kibok ga Ngu- urii Kooh enndii kiwo' na kúuw kesi onohika wayee kimínkaa meyoŋ

‡ Malkat 1: 12: Teekaa Kefaas wéři Pool ðay dii.

garíða onohika. ²¹Iníi gënëllúu ya? Mi hay garúu, mi taam na kifeekoh, wala mi hayan, mi tam na keñ kiwaaroh na kiđúkoh narúu?

Badukeena wibóni' waa kerceenaa Korenti

5 Giliis gee ñan: ñuwii keloh an laakin ga ñuuyúu kibonkaa hotuk, kaa wée'taa ga an kii ñuwii inohsoo Koohda sah tumsooka. Wo'u kon an laakin garúu yaa tum ñeti paamci ñeti, ²ee an d'ú ndamukoh inaama. Keeñnjúu jomee ga kileeh hen ee ñaa tum inaama d'ú kaalli ga dikaantirúu. ³Mi nak, luu en an mi gaa narúu duma, heliigoo wii narúu duma. Kon man na mi yii ga dikaantirúu ee ñaa tum inaama yibóni' yaama d'ú mi atti'inndi haat. ⁴Mi nakinndúu ga teekii Yéesu Ha'mudiigaruu, hídirukohat, mi yah ga dikaantirúu ga hel ee doolii Yéesu Kiristaa, Ha'mudiigaruu yah naruu kitaam. ⁵Baama, tikatti ga yah Seytaani, en ñanaa faanfaagari d'úbiru, ee fodaama fitaagari mín kimúc ga bérinaa Ha'mudii hayisandá.

⁶D'ú laakoo inaama d'ú ndamukohan. D'ú inohin *liiwukii* wii an: «Moloj-kuun wijutuut, waa kaañohin dooyin kikañohi' kuuncaa toohca.» ⁷Kon sétrfat haffúu ga moloj-kuunii wiméeni' wii en baakaa' d'á, en ñanaa d'ú set wic, d'ú man na kuun ci' as caa tummbii moloj-kuun. En ki' enaa, *Kiristaa* apuunun ga kuraanaa, ya ennda baal-sarahiigaruu ga Paakii. ⁸Kon d'ú húmbalat Paakiigaruu ee hanat ki' en na mbúuraa tumin moloj-kuun wiméeni', wii en kimoroo ga nof na kisootda, wayee enat na mbúuraa en kiset keeñ na kitum inaama en kayohda.

⁹Mi bideerarúu keyít, mi wo' arúu an kaa bokat dara na ñuwaa faanuki na ñaa en béebda. ¹⁰Wo' eeniigoo aawéeri' nak ga ñuwii ga éldúna faanuki na ñaa en béebda, wala ñii waari kigoon' inaama en tooh ga hafba d'á, lokcii wala ñuwii jaamuki tuu' d'á. Buwiima, d'ú na' naba kibokoo ga daranaa, d'ú meyan éldúna hen. ¹¹Mi waareerúu kiwo' an: Kaa bokat dara na ñuwaa tikú hafba kerceen ee ñaa faanuki na ñaa en béebda, ñii waari kigoon' inaama en tooh ga hafba d'á, ñii aamuki koofda, ñii ñasi mooroomba d'á, ñii d'ek ga kilaal d'á, ñii lokii d'á. Baama fodaama kaa bokat nari sah kiñam. ¹²⁻¹³Buwii enussii kerceenda mi yéri jomba ki' atti' e? O'óo, Kooh yéri yahba ki' atti'. Wayee d'ú, d'ú jomin ki' atti' ñuwii d'ú bok naba jaanguda. En ki' enaa, bídu ga Keyítfaa an: «Bii yibóni' yii, mey'dohatti ga dikaantirúu.»

Kilayoh ga dikaanti bikerceen

6 Mbokcii, binaa yíinoo garúu laakoh na mbok-kerceen mooroomcinaa, ya mínan na kikéldúk ñuwii en ñuu Koohda, ya ka' ki' atti' u ga ñuwaa júwussii ga fikii Kooh? ²Kon, d'ú inohoo an ñuwii en ñuu Koohda ñéri yah ki' atti' éldúnane? Waa d'ú ñéri yah ki' atti' éldúna, iníi hoonohúu ki' atti' iníi caa ciyínca caama ya? ³Hanaa d'ú inohoo an bi ga sah *malaakacii* d'ú ñéri yahba ki' atti'? Kon ki' atti' iníi ga éldúna d'á mínanndu na kitéh? ⁴Ee kat, laakohaa man fodaama, en ga dikaantirúunaa, d'ú ñeeñee ñi'bo', ñaa jaangii abohba ñuwaa enndii dara, ñaa atti' úu? ⁵Mi wo' man inaama jominndúu ki' ap kaci. Hanaa kay laakin ga ñuuyúu ño' yíinoo yaa inohin yen book, yaa mín ki' atti' mbok-kerceen ñanak ñaa laakoh? ⁶Kon morin moos kerceen na mooroomci, ñaa laakoh bi ñaa ka' nee sah ga fikii atti' ohca gémussii ga Yéesu d'ane? ⁷En ki' enaa, kilayoh ga dikaantirúu kéri ñee kiteewoh an d'ú keenin jac. Kitooñu fu múuñ, kilokdu fu múuñ enndii kéri gën kilayoh na mooroomfune? ⁸Ee eemmbi d'á sah, d'ú ga kihaffúu, d'ú ñéri tooñi, d'ú ñéri loki ee d'ú tumi mbokkúuka. ⁹Kon d'ú inohoo an ñuwii júwussii d'á boksandii ga ñuwaa yah kilam *Nguuraa Koohdane*? Kon ken hanattúu kiđúk. Ñuwii faanuki na ñaa en béebda, ñuwii aamuki koofda, ñuwii d'úki yaalba na ñeti ñaa ñaa faanuki na ño' yiliis d'á, yaalcii faanuki kibeti na yaal mooroomba d'á, na ñuwaa tumka légy d'á, ¹⁰lokci, ñuwii waari kigoon' inaama en tooh ga hafba d'á, ñuwii d'ek ga ki' andá, ñuwii ñasi mooroomba d'á, gúroh-waascii, béeb ñuwaa boksandii ga ñuwaa yah kilam *Nguuraa Koohda*. ¹¹Biyewin garúu maaee fodaama kudewaa, wayee d'ú set d'ussa ga baakaa' ciigarúu, d'ú faan d'ussa Kooh han doonaa d'ú en ñuuci, d'ú abo-hussa ño' ñijúwí' ga fikii Kooh, kooroh ga teekii Yéesu *Kiristaa, Ha'mudii*, na ga Helii Koohyigaruu.

Erat Kooh Ndam ga faanciigarúu

¹²Laakin ñuwaa wo' i an: «Iníi na neñpoo tooh mi tum.» Kayoh, wayee enndii tooh jof garúu. Mi mín kiwo' an: «Iníi na neñpoo tooh mi tum», wayee, mi yahhii ki' iis haffoo, mi en ñaam inaama en tooh. ¹³D'ú wo' in ñan an: «ñamah eni' look, ee look eni' ñamah.» Kayoh, ee Kooh hayca kiđúb' ca kanak toohca. Faan nak, enohussii kifaanuk na ñaa en béeb. Faanfii eni' Ha'mudii ee Ha'mudii eni' faanfii. ¹⁴Kooh yii mílísí' Ha'mudii ga kikaankaa d'á, Koohyii yima yéri yahhuu kimlísí' ñan ga kikaankaa, kooroh ga doolliigari.

¹⁵D'ú inohoo an faanciigarúu iníi cée' ga faanfii Kiristaa hene? Mi hay kibeb moos cée' ga faanfii *Kiristaanii*, mi tumwa cée' ga faan faankoh-pakayaa? Múk, mi tumooka. ¹⁶Kon d'ú inohoo an ñaa fu faanuk na faankoh-pakayaa, fu enin nari faan fiinoone? En ki' enaa, ga loo ñeti na yaal, bíduunun ga Keyítfaa an: «Ba ñanak, ñaa yah faan fiinoo» †. ¹⁷Wayee ñaa en wíinoo na Ha'mudiinaa, lak enin nari wíinoo ga hel.

¹⁸Kon nupat kifaanuki na ñaa en béeb. Béeb baakaa' wiliis, waa ño' tum laakohhii dara na faanfaagari, wayee ñaa faanuki na ñaa en béeb ya tumin inaama joffii ga faanfaagari. ¹⁹Kon d'ú inohoo an faanfigarúu féri en Kaanfii fisela' i' fii Helii yisela' i' yii d'ekoh d'ane? Heliima en garúu d'á, Kooh yéri onndúuwa. D'ú, d'ú laakkii haffúu. ²⁰Kooh eroh cadam fiyaak, ya laassarúu. Kon, na faanciigarúu, erat Kooh Ndam.

Iníi Pool taas ga loo séyda

7 Diima d'á fu paafat ga iníi d'ú bideeroo, d'ú meekissarooda. ¹Iníi gën ga yaal d'á wéri en ya le' oo ga ñeti. ²Kikeen ga yibóni' nam kiyooñ hen bi, inaama gën d'á wéri en yaalaa en béeb laak ñeti-cii, ñetifaa en béeb laak yaalci. ³Yaal jomin kitum inaama wa' ti ga dikaantici na ñeti ee ñeti ñan jomin kitum inaama wa' ti ga dikaantici na yaalci. ⁴Ñeti laakkii faanfaagari, yaalci yéri laak. Yaal ñan laakkii faanfaagari, ñetici yéri laak. ⁵Yíinoo gaba jomoo mooroomci kihoonoh hafci, enndii an ñaa júwoh ga hen, ñaa tum fodaama ee enoo ga inaama mañ, lak ñaa waa' kíkím Koohaa. Wayee gaama paafaa, ñaa taabaatat ñaa séy. Enndiikanaa, ñaa mínsandii ki' abuk ee Seytaani mín ga kikooroh, fi' ñaa. ⁶Iníi mi wo' yii mi tookin ya tumu, wayee mi gítmndii ken ga. ⁷En ki' enaa, enee ga inaama gënelloonaa, béeb tuman fodiigoo. Wayee nak ñaa en béeb na inaama Kooh onndi d'á. Yii Kooh onndi iníi yii, yii Kooh onndi inaama yay.

⁸Yaalcii laaksoo ñeti d'á na ñeticii ñi' yaalba kaanin d'á, iníi mi wo' ñaa ee gën gaba d'á wéri en an ñaa tum fodiigoo, ñaa tes d'á. ⁹Wayee en lak ñaa mínook ki' abukaa, yaal pajat ñeti pajuk. En ki' enaa, kipañ na ki' en ga pañ, kéri gën kitak.

¹⁰Buwii en ga kipañ wala kipajuk d'á mi wo' ñaa iníi yii: Ñetifaa pajukin jomoo kitagoh na yaalci. En ki' enaa, enndii mi ebilohka na kihaf-foo, wayee *Ha'mudii* yéri. ¹¹Ee binaa fa tagoh narinaa, fa jomoo kipajukis wala book fa júwohisat na yaalci. Yaal ñan jomoo kifoñ ñetici. ¹²Iníi mi yah kiwo' yii d'á nak enndii Ha'mudii ebilohhii wayee mi yéri wo' ka: Binaa yaalaa en kerceen laak ñetifaa enndii kerceenaa, ee ñeti-faa took kites narinaa, ya jomoo ñetifaa kifoñ. ¹³Fodaama ñan, ñetifaa en kerceen laak yaalaa enndii kerceen ee yaalaa took kites narinaa, ya jomoo kitas ñan. ¹⁴En ki' enaa, yaalaa enndii kerceen Kooh tookinndi ndaga daa fa taam na ñetifaa en kerceenda, ee ñetifaa enndii kerceen Kooh tookinfa ndaga daa fa taam na yaalaa en kerceenda. Enndii fodaamaanaa, towutaaga ñaa madan na towu yiifa', ee wiima lakanaa Kooh tookinta. ¹⁵Wayee nak ñaa enndii kerceen waa' kitagoh na ñaa ya pajoh nari en kerceendaana, yaama ísatti ya Yee'. Iníiinaa laakaa, yaa en kerceenda, ennda yaalaa ennda ñetifaa, ya laakin hafci. En ki' enaa, Kooh ñayúu kipes ga jam. ¹⁶Fu ñetifii en kerceenda, fu inohoo ati eneena fu hay kitah yaal fu kimúc, ee fu yaalii en kerceenda ñan, fu inohoo ati eneena fu hay kitah ñetifu kimúc.

Kaa súpítat kipesúu

¹⁷Paaf ga iníimanaa, ñaa en béeb lisat kitaabuk kipeskaa Ha'mudii onndi d'á, kipeskaa ya enohee ga wii Kooh ñayyi ga hafci d'á. Iníiinaa yéri mi ebiloh ga béeb jaangucii. ¹⁸Baa, wii Kooh ñayyaa ga hafci, laakkaa lak fu gúrukinaa, kaa heel ki d'aa mandargaa teewoh an fu gúrukinaa. Baa, wii Kooh ñayyaa ga hafci, laakkaa lak fu gúrukinaa, kaa gúruk. ¹⁹Kigúruk na kigúrukii tooh laakoo solu. Iníi laak solu d'á wéri en kitum inaama Kooh nakoh d'á. ²⁰Baa en béeb lisat kitaabuk inaama ya enee ga wii Kooh ñayyi ga hafci d'á. ²¹Baa, wii Kooh ñayyaa ga hafci laakkaa lak fu ñaam, inaama hanattaa kibit. Wayee fu hot halaa onanndaa kilaak haf-funa, wa onattaa kisaan. ²²En ki' enaa, ñaa fu en ñaam ee Ha'mudii ñayinndaa ga hafcinaa, fu yaama, Ha'mudii oninndaa kilaak haffu. Fodaama ñaa fu enndii ñaam ee Ha'mudii ñayinndaa ga hafcinaa, fu yaama, fu ñaam *Kiristaanii*. ²³Kooh lomohinndúu cadam fiyaak; kon kaa enat ñaam ño' -súusúus. ²⁴Mbokcii, ñaa en béeb, ga fikii Kooh ya lisat ga inaama ya enukohee, ga wii Kooh ñayyi ga hafci d'á.

Buwii enussii ga kipañ wala kipajuk d'á

²⁵Diima d'á kon, mi hayyúu kitaas ga loo ñuwii mosoo kile' ga ñeti wala yaal d'á. Enndii nak Ha'mudii ebilohka, wayee mi yah kiwo' ha-laattoo. Ee d'ú jominndoo ki' óoluk ndaga Ha'mudii ga yërmaandiigari yéri onndoo halaatiima. ²⁶Mi, mi fugin an gënin ga yaal, ya tes d'á, ya aasoo ga ñeti ndaga conucii ga jamaanii wati d'á. ²⁷En fu laakin ñetinaa

† 6:16 *Malkat Sēnees* 2: 24.

kaa heelfa kifoñ, en fu laakoo ßetinaa tesaa ða. ²⁸Binaa fu pañ ßanaa, fu tummbii baakaa'. Ee oomaa-jowu pajukaa, ya tummbii baakaa'. Wayee ßuwii aas ga sëyðfa, ßa hay kilaak coonu besaa en ßéëß, ee iñaama yëri mi sagi'túu. ²⁹Dú mbokcii, iñii yii yëri mi waa'túu kiwo'. Iñii tesða yewinissii. Aboh ga watinaa, Yaalcii pajinda, ßa madat ga kipesða fodii ßuwaa pañnjii; ³⁰ßuwii kodukða, ßa madat na ßuwaa kodukcii; ßuwii en na kiyeñða, ßa madat na ßuwaa yennndii; ßuwii lomidfa, ßa madat na ßuwaa laakkii iñaa ßa lomdca; ³¹ßuwii jeriñukohi iñcii cijófi'cii ga êldúnaða, ßa madat na ßuwaa mosooça kijeriñukoh. Iñaama enat fodaama, ndaga êldúnaanii wii ga dii wa mandfa, yahissii kimaafi. ³²Mi waa' d'ú ßëgisuk ga halaat êldúna. Yaalaa pañnjii, líki helci ga iñaa aaw ga loo Ha'mudii, ya heeli kineßloh Ha'mudii. ³³Wayee ßaa pajin líki helci ga enaama êldúna, ya heeli kitum iñaa tahan ßetici wëñnji kiwaa'. ³⁴Fodaama, ya warukoh ga enaama kanak caa ßítinndi. 'Betifaa pajukcii ßan wala ooma-jowu, líki helci ga iñaa aaw ga loo Ha'mudii doonaa en ya yuu Ha'mudii ga ßéëß iñaa ya tum na iñaa ya halaat. Ee ßetifaa pajukinða nak líki helci ga enaama êldúna, ya heeli iñaa tahan Yaalci wëñnji kiwaa'. ³⁵Mi wo' iñuma ki'amðohúu rek, enndii an mi waa'túu ki'ek ga gagal. Mi waa' rek kipesúu en ga daa gëñdca ee d'ú eroñ haffúu tooh ga lëgëyii Ha'mudii.

³⁶Kon d'ú paafat kimma ga loo oomaa-fii, yaa pokin jowu. Binaa helci lík lool ga jowujaa ee ya halaat an ya mín kitum iñaa bokkii ga ee ya am an ßa jom kipajoh hena, ßa pajohat: ya tummbii baakaa'. ³⁷Wayee ßan ya mínin ki'am bi yëgis ga keeñci an ya pajannndii ee ya faanukannndii na jowujaa. En lak iñaa ya am yaama yëgisin ga keeñci, ken gitanndiiri ga ee ya abin hafci ga jowujaanaa: ya tumin iñaa jof. ³⁸Fodaama, ßaa pañ ßeti tumin iñaa jof ee yaa pañnjiiða nak tumin iñaa wëñ kijof. ³⁹'Betifaa pajukin lísan ga pajaa en lak rek an Yaalci yaa lík kipesaa. Yaalaa kaanaa nak, ya mín kipajukis ga ßaa neßpi, wayee enat ga kerceen fodaagari. ⁴⁰Wayee nak ga halaattoo, ya wëñan kineßluk binaa ya tesðanaa ee mi foogin an mi taam na Helii Kooh ga halaatuma.

Kiñam koynoh kaa tumu sarah ga koof

8 Diimaða ßan, mi hayyúu kitaas ga iñum d'ú meekissoo ga loo koynohkaa tumu sarah ga koofða. Kayoh sah, d'ú ßéëßpuu, ßaa en ßéëß garuu laakin iñaa ya inoh. Ki'inoh nak eki ßo' ga kißéwi' hafci, kiwaaroh tahi ngëm kiyëgis. ²Baa foon an ya inohin yen tooh, lak ki'inohkaagari le'ii ga daa ka jomee kile'da. ³Baa waarin Kooh, Kooh inohinndi.

⁴Kon ga loo iñuma d'ú meekissoo an ati koynohkaa tumu sarah ga koof jomin kiñamu wala jomooða, mi taassúu an: «koof enndii dara ga êldúna ee Kooh yínoo doñ yëri laak» ⁵En ki'ena, iñaama ßuwii tik Kooh na Ha'mun ga asamaan na ga êldúnaða, ca yewinin. ⁶Wayee en garuunaa, Kooh yínoo doñ yëri laak: yëri en Paamudii, yii sak iñaa en tooh ee d'ú ay' kipesuu gari. Ee ßan Ha'mun yínoo doñ yëri lak: yëri en Yéesu Kiristaa, ya yii tooh saak koorohha gari ee yëri en kipersuuda.

⁷Wayee nak enndii kerceenii ßéëßða ßëri inoh kayohfiima. 'Bínoo, koofcaa ßa aamukeeða meycii ga hafcaagaða bi diima. Saycaa ßa ñam koynoh sarah tooh madi ßa na, ßa bokidohuunun ga sarahaa tumu waama ee helcaagaða híciðkoh, ßa foon an ßa tumin yisép'i'. ⁸Namah moos deeydohooruu ga Kooh: kiñammbii ga, neewisoo dara garuu ee kiñam ga, ßaatoos dara garuu.

⁹Wayee nak watukaa iñaad helku fu tumidfa wa en iñaa ekan ßuwaa ngëmaagaða yëgisiiða ga kitum baakaa'. ¹⁰En ki'ena, ßaa ngëmaagari yëgisii, hottaa yu yii fu inohin kayohfiidfa ga ðekataa aamukohsi koofða. Fu bokin kanu na ßuwaa aamuki koofðanaa, iñaama mínoori ki'ek ga ki'aaw kiñam koynohkaa sarahu ga koof fodiigaraane? ¹¹Fodaama, mbok-kerceenaama, ngëmaagari yëgisiiða, ki'inoh-kayohkiigaraa tahinndi kisañku'uk ee lakanaa ya ßan, Kiristaanii kaandfinndi ga kuraanaa. ¹²Fu tum baakaa' fodaama, fu tooñ mbok-kerceena ngëmaagari yëgisii, fu yah helaagarinaa, inohaa an Kiristaanii yëri fu tooñ. ¹³Këri tah, koynohkaa mi mín kiñam tooh, ka na' ki'ek mbok-kerceen ga kitum baakaaraa, mi ísanka hen bi taa', doonaa mi ekoo mbokkoo-kerceen ga kitum baakaa'.

Pool foñin tooh iñaa ya jomee kilaak ga lëgëyii ki'apotaa'kaagari.

9 Enndii mi laak haffoone? Mi enndii apotaa' hene? Mi hottii Yéesu, Ha'mudiigaruune? Dú límukohhii ga lëgëyii Ha'mudii mi enukohðane? ²Luu enee an laakin ßuwaa tookussiitoo apotaa', garúu, mi apotaa'. En ki'ena, enii d'ú enin wínoo na Ha'mudiidfa teewohin kayoh-kayohða an mi apotaa'. ³Iñii yii yëri mi layi' haffoo kitaas ßuwii yambooða: ⁴Ati d'ú jomoo ki'eru ñamah na anah? ⁵Dí jomoo kibaydoh ßetifaa d'í pañ ee en kerceen fodii dii apotaa'cii ßínoo, ßa na këmëenjímuncii Ha'mudii na Pee' †, ßa tumika ðane? ⁶Ati mi na Barn-

abaas d'í ßanak rek d'í ßëri jom ki'anah kilaak iñaad d'í pesohan? ⁷Soldaarii yiida mos kibay hafci ga poosci? ⁸Bii yiida yípan kedik, ka límaa ya jomoo kimay' ga towutaa? Wala níroohii yiida níran yop ee an ya jomoo kile' ga miisama ya tenidfa? ⁹Kaa foogat an inii mi wo'da mi ßewohhi kesi ga iñciima ßuwii hot ca tumsidfa. *Waasii Móiýis* ßan wo'ii iñaamane? ¹⁰En ki'ena, bídu ga an: «Kaa súum kúuwkaa enohfaa en na kiyon belaaða.» Wo'eenama, enoh tah Kooh kiwo'wane? ¹¹Du ßëri tah Kooh wo' iñaama man? Ehee, d'ú ßëri tah iñaama kibídu. Fodaama línoh jomin ki'am yaakaa' ga iñaa ya líndca ee yonoh jomin ki'am yaakaa' kilaak bakci ga iñaa ya yonfa. ¹²Dí nak, d'í sokin garúu enaama cijófi', caa meyoñ ga Helii yisela' yii. Kon binaa d'í laas ga iñaad d'ú lëgëyii ga yahhúudanaa, iñaama hëpin ga iñaad d'í jom kisek garúudane? ¹³Waa laakin ßiþo' ßaa laak iñaama garúu, enndii d'í jomeeða ka kiwëñ kilaak garúu fúufe? Moona déy, iñaad d'í jom kilaak garúu yaama d'í taabukkiiri. Wayee d'í kooruk tooh doonaa laakoo enaama yínoo yaa hoonohan kitúin lëgëyii kiyéegaloh Hewhewii winéw' wii. ¹⁴Buwaa lëgëyii ga *Kaanfaa Koohða*, man d'ú inohin an ßa ßewohi iñaad ßa pesohi ga iñcaad ßuwaa haydohi daamaða; ßuwaa tum lëgëyii-sarahohða, ßa laasi ßakða ga iñcaad tumsi sarah daamaða ¹⁵Fodaama, Ha'mudii nakoh an ßuwii tum lëgëyii kiyéegaloh *Hewhewii winéw' wii* dca, ßa pesat ßan ga lëgëyaa ßa tum waama.

¹⁶Wayee iñcaama mi jom garúu kilaakða, mi taabukcii wínoo gaca. Ee mi binndii iñii yii kiwaa' d'ú tumi'too yen. Ken mínoo kite' garoo iñaama mi bakukohidca: kikaan gëñellooka. ¹⁷En ki'ena, mi laakoo iñaad mi y'ah kindamak ga kiyéegaloh Hewhewii winéw' wii. Wa en sas garoo waa mi sas, ee massa haffoo binaa mi yéegalohhii Hewhewii winéw' wii. ¹⁸Eene an mi na kihaffoo, mi yëri tanuk kitumkanaa, eneena mi mín kiséentuk fay ga. Wayee, waa mi tíkuka hen, wa enin sas waa mi eru kitum. ¹⁹Kon fayigoo gaða wëri en y' Hanaa kiyéegaloh Hewhewii winéw' wii, mi meekisohoo dara ee mi d'íibukoo kilaas iñaad ßuwii yéegalohiwa jom ga kilaakða.

²⁰En ki'ena, mi laak haffoo, mi enndii ñam ken. Wayee mi tumin haffoo ñam ßaa en ßéëß doonaa mi mín kinook iñaad wëñ gaða kiyewindca ga *Kiristaanii*. ²¹Binaa mi en ga d'uuy yaawúu'ciinaa, mi eni yaawúu' doonaa mi nookða. Hídaa ga dii mi ay'cii kipesoo ga *Waasii Móiýis* dca tooh, binaa mi en ga d'uuy ßuwii ay' kipesða ga *Waasii Móiýis* dca, mi tumi haffoo fodii ßaa ayuk gawa doonaa mi nookða. ²²Fodaama, binaa mi en na ßuwii ayussii kipesða ga *Waasii Móiýis* dca, mi eni fodii ßaa ay'cii kipesci ga *Waasii Móiýis* doonaa mi nookða. Moona déy, enndii an mi faali'ii *Waasii* Kooh; nam ki'en an mi ay' kipesoo ga *waasii Kiristaanii*. ²³Mi en na ßuwaa ngëmaagaða yëgisiiinaa, mi tumi fodii ßaa ngëmaagari yëgisii, doonaa mi nookða. Fodaama mi madi ga fikii ßaa en ßéëß fodaad daa mi laakki ya mandca, ee mi tum tooh bi laak gaða ßaa múc. ²⁴Iñcaama toohca, mi tumca ndaga Hewhewii winéw' wii, doonaa mi ßan, mi laak ga iñcii cinéw' cii wa onohidca.

²⁵Dú inohin dijófi' an en ga kifool kidewirohaa, ßéëß foolohcaa ßëri fooli, wayee yínoo rek yëri ßayan ndamaa. Foolat kon jaaraa onanndúuwa kibéß. ²⁶Foolohaa en ßéëß, en na kitagat faanfaagarinaa, hoonohi' hafci enaama ciyewin. Ya tumi iñaama kiheel ndamaa mañnoo, wayee d'ú, d'ú tumi fodaama kiheel ndamaa y'ah bi taa'. ²⁷Mi nak, mi fooli fodaama, mi leeloo kifool; mi lebrohi fodaama, mi leeloo kifeek; ²⁸faanfiigoo, mi onoofa jam, mi tumifa iñaad neßpoo, enndi-kanaa mi hay kiyéegal ßuwii Hewhewii winéw' wii bi leehaa, mi dal kijafu ga fooh.

Pool nak ßu-Korenti kiwatuk ki'aamuk koof

10 Mbokcii, mi waa' d'ú níndisuk iñaad hewee ga caasamuncaagaruuda: man ßa ßéëßða, ßa enee ga fíldoo yaayeelaa kuliyukee waasaagaða, ee ßa ßéëßða ßa paaffa giyyaa gaa. ²Daama, ga fíldoo yaayeelaa na ga d'uuy giyyaa, man na ßéëßða ßa bëtsi'ussa ki'en wínoo na Móiýis. ³Þéëßða, ßa bokka kiñam ñamah wínoo waa Kooh oneeða. ⁴Þéëßða, ßa bokka ki'an ßan ga músúmaa Kooh oneeða. En ki'ena, ßa ßéëßða, ßa anee ga músúmaama Kooh meydohee ga atoh, waa ßedeeda. *Atohaama Kiristaanii* yëri. ⁵Moona déy, iñaad wëñ kiyewin gaða pesseríi ga iñaad neß Kooh, këri tah ßa ßoolukka yínoo yínoo ga d'uuy'ëgi' dundagaa.

⁶Iñcaama laakka doonaa d'ú malak gacanaa, d'ú watuk kitaabuk neblaat-kumuun cibóni' fodaad gaða. ⁷Dú jomin ßan kiwatuk ki'aamuk koof fodaad ßínoo gaða tumee kaða. Bídu ga Këyítfaa an: «ßuwaa yunnga, ßa aawwa kiñam na ki'an, léehi'ta ßa kolukka, ßa aawwa ki'ëñjoh.» ⁸Watukat ßan kifaanuk na ßaa en ßéëß fodaad ßínoo gaða tumee kaða: ßo' ßijúnni-daankaah-kanak na ßijúnni-kaahay (23.000) kaanussa ga bes wínoo dca. ⁹Du watukat kitoon *Ha'mudii* fodaad ßínoo

† Teekaa wo'u dii, kikelohi' Gerekaadfa en «Kefaas»

†† 9: 13 *Malkat Léwítik* 6: 9-19; *Déteronom* 18: 1-3,14. ‡ 10: 7 *Malkat Eksoot* 32: 6.

gaBa tumeeka ee gonca a fobpaBa, Ba kaanndaFa. ¹⁰ Watukat kiña' - sukoh iña aaw ga Kooh fodaa Biinoo gaBa tumeeka ee malaaka Kooh sanju'ida d'ubi' taBaFa.

¹¹ Kofeelcaama dalla Bicaasambu doonaa d'u malak gacanaa d'u watuk, ee ca bidussa doonaa ca yuunnduu d'u Bii d'u en na kipes ga jaamaanucii meen'johda. ¹² Kon nak, Baa fu foon an fu yeg'isin gik Bieeb watuka, enndiikanaa fu hay kikeen. ¹³ Laakkii coonufaa tikukkú, faa BiBo' Biliis koorukkiifa. Iña Kooh digoh tooh tummbi, ee ya fisanndi-iruu d'u tikú coonufaa paaf daa doolicaagarú eem. Saycaa coonu tikukkú tooh, Kooh waayuki' t'uu Ban halaa d'u recoh an d'anaa d'u yeg'is ga fikú coonucaama.

¹⁴ Kon, d'u Bii mi keeñukinda, úsaayat tooh iña en koof. ¹⁵ Mi inohin an mi wo' na Buwaa laakin hel, kon iñuma mi wo' uúda malakatti bi jof. ¹⁶ Kaasii wibarkéel' wii tah d'u geremi Koohda, saycaa d'u anwa tooh, enndii wéri teewoh ñifi Kiristaanii aamuki' tuu tah d'u en wínoo nariDane? Ee mbúuriima d'u weeli kiñamda, enndii wéri teewoh faanfii Kiristaanii sarahofa tah d'u en wínoo nariDane? ¹⁷ Mbúurú wínoo wéri laak, ee hídaa ga dii d'u yewinda tooh, d'u en faan fiinoo, ndaga d'u Bieebpuu d'u Béri boki kiñam ga mbúurii wa wínoofa.

¹⁸ Malakat ga heetaa *Isarayeel*, binaa Ba tum sarahaa, Buwaa ñami koynohkaa sarahada, Ba enirii wínoo na Koohe? ¹⁹ Mi waa' ya kiwo' daama? Koynohkaa tum sarahda, ka na kooffaa tooh, ca laak jeriñ hene? ²⁰ O'oo, mi waa' kay kiwo' an sarahcaama tumu ga kooffada, en ki' enaa ca aawi ga seytaanicii, wayee aawiri ga Kooh. Ee nak, mi waa' tii d'u bok dara na seytaanicii. ²¹ Dú mínoo ki' an kaasii Ha' mudii, d'u an Ban kaasii seytaanicii. Dú mínoo kiñam ga kankii Ha' mudii, d'u ñam Ban ga kankii seytaanicii. ²² Ati d'u waa' ki' ayluki' Ha' mudii? Ati d'u foon an d'u weñnji dooli?

Tumat tooh bi Kooh laak ndam

²³ Kayoh an «Iña neB bo' tooh, m'nni kitum», wayee enndii tooh jof kitum. Iña neB bo' tooh, m'nni kitum, wayee enndii iña en tooh yeg'isdi Buwii ga ngemiigaBa. ²⁴ Ken hanat kiheel rek iña gen gari, wayee ya heelat Ban iña gen ga mooroomci. ²⁵ Bieeb iña toon ga mar-si, d'u m'nni kiñam ee kaa meekisohat ki' inoh yen ga, en d'anaa d'u yahoo hel ken. ²⁶ En ki' enaa, Kéyitfi wo' an: «Kakayfii na Bieeb iñcii en gada, cuu Ha' mudii». ²⁷ Binaa Baa gemmbii ga Yeesu, Bayyú kiñam ee d'u took kikaraa, iña d'u tofdu tooh ñamat ee kaa meekisohat ki' inoh yen ga, en d'anaa d'u yahoo hel ken. ²⁸ Wayee bo' wo' uú an: «Koynohkii meyoH ga kii tumsee sarah ga kooffada», kaa ñamatka ndaga Baa yéegalinndúka yaama, kisañ hel ken yah ga iñaamaFa. ²⁹ Mi wo' loo kiyah helaa, enndii waa garú tahhoo kiwo' wayee waa gari. En ki' enaa, mi m'nni kitum iña neBpuu, wayee mi y'ahka ya kitumoh mi yahi hel bo' yiliis bi Baama atti'iroo ga tumeencaagoo caama. ³⁰ Iña mi ñam ee mi geremin Kooh gawada, iñii tah ya bo' yeeroo kiñaawal ga ñamahaama mi geremoh Kooh gawada. ³¹ Kon, waa d'u ñam, waa d'u an, Bieeb iña d'u m'nni kitum, ndamaa Kooh hotukat ga. ³² Kaa tumat dara iña tahan kibúuk Buwii ga baakaa', ennda ga yaawú' cii, ennda ga Buwii enussii yaawú' da, Bieeb bu-jaangii Kooh. ³³ Tumat fodiigoo: ga iña en tooh, mi guu' guuluki ga kitum iña neB Buwii BieebBa. Mi heeloo iña gen garoo rek, mi heeli iña gen ga BiBo' Biyewin, doonaa Ba muc.

11 Taabukattoo ga iñii mi tumiFa, fodi dii mi Ban, mi taabuk *Kiris-taa* Fa.

Ekuk beti na Yaal ga duuy' jaangu

² Mi yii kañnjuu ga dii d'u Bii n'ndisukoo ga iña en toohda na ga dii d'u abin yah kanak ga iñcii mi jégi' t'uuFa. ³ Wayee nak, mi waarin d'u inoh iñii yii: Ga yaaloo Yaal, *Kiristaanii* en hafa. Ga beti nak yaal yeri en hafa ee ga Kiristaanii Kooh yeri en hafa. ⁴ Bieeb yaal, yaa en na kikiim Kooh wala kiyéegalah wo' enaa meyoH ga Kooh, binaa ya ekuk baanunaa lak ya e' tii Kiristaa yii en hafda, céé'. ⁵ Ee beti, binaa fa en na kikiim Kooh wala kiyéegalah wo' enaa meyoH ga Kooh, ya tes haf Buucucuaa, lak fa e' tii Yaal yii en hafda, céé': fa man na Betifaa húusukin. ⁶ Kon, binaa beti misoorukkiinaa, fa namat kinenuk hen. Ee waa kihúusuk wala kinenuk iña kaci ga beti, kon ya misoorukat hen. ⁷ En ki' enaa, yaal jomoo ki' uul hafaagari ndaga ya nataal Kooh ee yeri teewoh ndamii Kooh. Beti nak, yeri teewoh ndamii yaal. ⁸ En ki' enaa, Kooh Bieebpii ga beti ya sakka yaal, wayee ya Bieeb ya yaal, ya sakka beti. ⁹ Enndii yaal yeri Kooh sak ndaga beti. Beti yeri Kooh sak ndaga yaal. ¹⁰ Iñaama tah, beti jomin ki' uul yen ga hafaagari, kiteewoh an yaal en hafa, ee Ban, ndaga *malaakacii*. ¹¹ Moona déy, ga enii d'u en wínoo na *Ha' mudii* Fa, beti mínoo kika' hanji ya foñ yaal ee yaal mínoo kika' hanji foñ beti. ¹² En ki' enaa, daa beti Biewohu ga Yaal

† 10:26 *Malkat Kañcaa 24:1.*

sakussada, Yaal Ban limukohi ga beti ee Ba Banak, Ba meyoH ga Kooh.

¹³ Malakat ga haffuu rek, jekin moos beti kii mi Kooh, ya tes haf Buucucue? ¹⁴ Dú malak ga dii elduna en d'anaa, d'u hay kihot an kibay fen fihóori' enndii ndam ga yaal. ¹⁵ Ee ga beti nak, iñaama ndam gari. En ki' enaa, fen fihóori' eru beti kikun hafaagari. ¹⁶ Binaa laak Baa waa' ki-nookoh ga in'cumanaa, ya inohat an d'i tumoo giliis gaa d'al guma ee Buwii ga jaangii Koohda tumoo iñaama Ban.

Cuunifii Ha' mudii

¹⁷ Ga iñii mi y'ah kiwo' yii nak, mi kañorú ga: hídhocii laaki ga dikaantirúda eewdohhiirú fikú ga waasii wayee ca Baatirú kisoof-doh fenoo. ¹⁸ Ee sah, ga iña mi Deb kikelohda, an: saycaa d'u hídhoh kikiim Kooh tooh, kihégiskoh laak ga dikaantirú ee iñaama mi samindeni kigem. ¹⁹ En ki' enaa, kihégiskohkum ga dikaantirúda jom kilaak hen, doonaa Buwii ga dikaantirú yeg'isin gikda, Ba hotuk.

²⁰ Kon binaa d'u hídirukohaa, d'u mínoo kiwo' an cuunifii Ha' mudii féri d'u en na kiñam. ²¹ En ki' enaa, saycaa d'u hídhoh kiñam tooh, Baa en Bieeb gaawtuki kiñam kanukaagari. Kéri tah laaki garú Buwaa ñamm-bii ee lak hínoo Baa laal. ²² En lak kiñam na ki' an don hídrohhuúnaa, d'u mínoo ki' eem ga kaancaagarúne? Iñii tah ya d'u faali' i' bu-jaangii Kooh? Iñii tah ya d'u kikaci' lukohi Buwii hóomi' t'iidá? Dú waa' mi wo' uú ya? Mi kañattúu ga iñaamane? Múk, mi kañoorú!

²³ En ki' enaa, mi jégi' t'uu iña mi Biewoh na Ha' mudiiFa an: ga wekaa Yeesu, Ha' mudii tiku ga yah Buwaa sagohee nariFa, ya Bieepa mbúurú, ²⁴ ya geremba Kooh gawa, ya weelsohawa, ya wo' a an: «Wii wéri en faanfiigoo erohu ndaga d'úda; tumat iñuma, d'u n'ndisukohiroo.» ²⁵ Fodaama Ban, ga waa Ba leehi' ta, ya Bieepa kaas-biñ, ya wo' a an: «Wii wéri teewoh *kifiliimunkii ki' askii* Kooh pok na Buwiigari, kooroh ga ñifiigoo y'ah ki' aamu ndaga d'úda. Saycaa d'u an ga tooh, tumat ka kin'ndisukoo.» ²⁶ Saycaa d'u ñam ga mbúuriima, d'u an ga kaas biñi-ima tooh, lak d'u yéegalah kikaankii Ha' mudii ee iñaama Yah bi ga daa ya hayan.

²⁷ Kon nak, Bieeb Baa fu ñam ga mbúurii Ha' mudii, wala fu an ga kaasiigari ee fu e' tii céé' ganaa, inohaa an fu tooñin faanfii Ha' mudii, fu tooñin ñifiigari. ²⁸ Kon Baa en Bieeb malaksukohat hafci dijófi', léehíraa ya han kiñam ga mbúuriima, ya an ga kaasiima. ²⁹ Baa fu ñam ga mbúuriima, fu an ga kaasiima, ee fu halaattii ga faanfii Ha' mudiiinaa, inohaa an fu nookin aylukaa Kooh ga dookfu. ³⁰ Iñaama tah kidúukool na kiihiiboon yewin garú, bi Diyewin garú kaanin. ³¹ Wayee nak binaa d'u Biewoh ga kimalaksuk haffuunaa, Kooh atti'ooruu. ³² Ee binaa Ha' mudii atti'uu watinaa, ya ennduu na kiko' doonaa Bériinaa ya y'ah ki' atti' Buwii Bibo' Bii kikaanda, d'u bokidohsoo ga.

³³ Kon mbokcii, binaa d'u hídirukoh kiñam cuunifiiHa Ha' mudiiinaa, yaa en Bieeb sekata mooroomci. ³⁴ Laak yaa yaab lool garúunaa, ya ñamat ga kaanci paay', doonaa hídhocigarú enoo iña tahan Kooh atti'uu. Iñcum tes mi jom kilógisohda, binaa mi hay dumanaa, mi malakka.

Iñcii Helii yisela' i' yii onohiFa

12 Mbokcii, d'u hay ga loo iñcii Helii yisela' i' yii onohiFanaa, mi waa' tii dara appúu kumpa ga. ² Dú inohin an, kudewaa, ga wii d'u pes ga kiyiifa' da, d'u nooksee fodií búum', d'u Baa jaamuk koof, iñcaama mínoo kiwo' da. ³ Kéri tah, mi waarin d'u inoh iñii yii di-jófi': Baa taam na Helii Kooh, wo' oo an Yeesu araamin. Ken mínoo kiwo' Ban an Yeesu yeri en *Ha' mudii*, enndii an Helii yisela' i' yii yeri ondika kiwo' aa.

⁴ Iñcii Helii yisela' i' yii onohiFa, ca wóot'rohin, wayee Helii onohi-cada ya yínoo. ⁵ Iñcii sasohu kitumda, ca wóot'rohin, wayee Ha' mudii sasohada ya yínoo. ⁶ Iñcii Kooh oni Buwii kitumda, ca wóot'rohin, wayee ya yii ya mínlukoh Bieeb kitum iña en toohda, ya yínoo. ⁷ Fodaama, Baa en Bieeb garuu laakin iña Helii yisela' i' yii onndi ki' am'foh Bieeb Buwii geminda. ⁸ Yii, Helii onndi kiñaan ga kiwo'; yay, Heliima onndi kilaak hel ga kiwo'. ⁹ Heliima onnda bo' yiliis kilaak ngem wiyé'gisi'; Heliima wa rekda, wa onnda Ban bo' yiliis kiwéki' dúukooli'; ¹⁰ yiliis yaa, Heliima onndi kimín kitum kintaan. Bo' yiliis, Heliima onndari kiyéegalah wo' enaa meyoH ga Koohda; yiliis, Heliima onndari kimín ki' inohsoh iña meyoH ga Helii Kooh na iña meyoH ga helcii cibóni' cii. Bo' yiliis, Heliima onndi kiwo' lakcaa bo' yiliis súsúsus kelohoo; yiliis, Heliima onndi kilógisoh lakcaama. ¹¹ Heliima onohi iñci-ima toohcaFa, ya yínoo don. Yaa en Bieeb ya wa' taa iña bokkii na waa mooroomfu, fodaa ya waarohkaFa.

Jaangii mēdírohu na faan Bo' -súsúsus

¹² En ki' enaa, faan fa fiinoo, wayee céé' cii en gada yewinin. Céé' cii Bieebca nak, ga dii ca hin kiyewinda tooh, Bieebca céri bok ennda faan-

fi fa fiinoo. Man fodaama ga Kiristaanii. ¹³Du bééβpuu, du bētisi'u ga Heliima en wínooɗa, kibok ki'en faan fiinoo ga Kiristaanii: ennda yaawúu', ennda ɗaa enndii yaawúu', ennda ñaam, ennda ɗaa enndii ñaam, du bééβpuu du bokin ki' eníru ga Heliima. ¹⁴En ki' enaa, faan enndii céé' wínoo, wayee ca yewinin. ¹⁵Binaa kot wo' an: «Waa mi enndii yah, mi bokkii ga faanfii», iñaama enndii kayoh. Ki' enndii yah, hoono-hoowa ki'en céé' ga faanfii. ¹⁶Ee binaa nof wo' an: «Waa mi enndii kuhas, mi bokkii ga faanfii», iñaama enndii kayoh. Ki' enndii has hoono-hoowa ki'en céé' ga faanfii. ¹⁷Binaa ɗo', faanfaagari bééβfa enee tooh hasaa, eneenaa ya mínan na kikeloh? Ee ɗo', faanfaagari enee tooh no-faa, eneenaa ya mínan na ki' éenɗuk? ¹⁸Kooh nak, céé' cii ga faanfiiɗa, waa en tooh ya hanohɗinwa ga daa ya waarohwaɗa. ¹⁹Binaa faanfii bééβfa enee tooh céé' wínoo dogaa, eneenaa wo' soo faan. ²⁰En ki' enaa, céé' cii ga faanɗa yewinin wayee bééβfa céri bok ennda faanfii.

²¹Kon, kuhas mínoo kiwo' yah an: «Mi laakkii sooli garaa!». Ee haf mínoo kiwo' kotcii an «Mi laakkii sooli garuu!». ²²Iñaama sah mínoo kilaak. Céé' cii ga faanfii ee du am an ca wēñ kilaakoo dooliɗa, ca laakin solu wiyaak. ²³Céé' cii en ga faanfii ee du tikkii daraɗa, céri du wēñ ki' e' céé'. Fodaama, cii en ga faanfii ee ca moroo kiwo'ɗa, toputu' si hen bi jof. ²⁴Ee céé' cii en ga faanfii ee ca hotukinɗa, soolukkii kitoputu' iña hínɗa. En ki' enaa, Kooh sakin faan ya tumba bi céé' cii tikkii daraɗa, ca wēñ ki' eru céé'. ²⁵Ya tumin iñaama, en ɗanaa kihégiskoh laakoo ga dikaanti céé' cii faanfii, wayee waa en bééβ amɗoh caa tesɗa. ²⁶Binaa laak iñaama mesik céé' wínoo ga faanfinaa, bééβ céé' cii tesɗa yéñ mesiklaataama. Ee binaa céé' wínoo ga faanfii eru ndamaa, bééβ céé' cii tesɗa céri boki nawa kineɓluk.

²⁷Du bééβpuu, du ɗeri en faanfii Kiristaa, ee ɗaa en bééβ garuu ya céé' ga faanfii fiima. ²⁸Kooh haf ɗuwii ga jaangii fodaama: ya kuliyuki' apotaa' cii, ya tikka *seldiiga-Koohcii* ga, ya tikka jaagirohccii ga. Léehi' ta ɗuwii ya on kimín kitum kintaandaa tikka ga, ɗii ya on kimín kiwēki' dūukoolɗa tikka ga, ɗii ya on kimín kidimalohɗa tikka ga, ɗii ya on kimín kikuliyyuk mboolooɗa tikka ga, ɗii ya on kimín kiwo' lakcaa ɗo'-súusúus kelohooɗa han ga kitik.

²⁹Man enndii bééβ en apotaa'? Man enndii bééβ en seldiiga-Kooh? Man enndii bééβ mín kijégirōh? Man enndii bééβ mín kitum kintaand? ³⁰Man enndii bééβ mín kiwēki' dūukool? Man enndii bééβ mín kiwo' lakcaa ɗo'-súusúus kelohoo? Man enndii bééβ mín kilógisoh lakci-ima? ³¹Kon, kaantukohat kilaas ga incii Helii yisela' i' yii onohi wēñ kiyakɗa. Diimaɗa nak, mi hayyuu kiteeb waas wiliis waa gēn waascii tooha.

Kiwaaroh wēñ kiyak iña en tooh

13 Luu enee an mi mínin kiwo' bééβ lakcii ɗuwii na ɗan caa *malaakaa*, binaa mi waa' tii ɗuwiinaa, lak mi enndii dara. Mi man na jéeléelaa en na kitip wala hanaa en na kitip ee ca newoo ga nof. ²Luu enee an Kooh oninndoo kiyéegaloh wo' enaa meyooh gari, mi inoh kúmpafaa en tooh, mi laak hel ga iña en tooh, mi laak ngēm wiyégisi' waa onanndoo kimín kitool janjan sah, en an mi waa' tii ɗuwiinaa, lak mi enndii dara. ³Luu mi warohee bééβ alaliigoo ɗuwii laakooɗa, mi eroh ɗan faanfiigoo, fa tēkiru †; binaa mi waa' tii ɗuwiinaa, iñaama laakɗooroo jeriñ wínoo.

⁴Kiwaaroh taam na kimúuñɗoh, kiwaaroh taam na kijof ga mooroomfu, kiwaaroh taammibii na ki' iñaan, ka taammibii na kin-damuk, ka taammibii na kibēwi' hafu. ⁵Baa waarin ɗo' aasoo ga iña apohin kaci, ya heelloo rek iña gēn gari hanji, gaawoo ki' ayluk, aboo aylook. ⁶Baa waarin ɗo' safaroo ga iña júbpii wayee safari ga iña en kayoh. ⁷Baa waarin ɗo' múuñɗi bééβ hen ga tooh, ya laaki ngēm ga iña en tooh, ya laaki yaakaa' ga iña en tooh, ya tooki kikoork iña en tooh.

⁸Kiwaaroh faayoo. Kiyéegaloh wo' enaa meyooh ga Kooh hay kileeh bes; kiwo' lakcaa ɗo'-súusúus kelohoo hay kileeh bes; kilaak hel hay kileeh ɗan. ⁹En ki' enaa, du inohoo bi mat ee wo' eencii meyooh ga Kooh du yéegalohiɗa, du wo' ooca bi mat. ¹⁰Wayee iña matinɗa hay bēriinaa, iña mattii leeh.

¹¹Wii mi en oomaɗa, wo' enndoo enee wo' een oomaa, halaattoo enee halaat oomaa, helloo enee hel oomaa. Ga ɗii mi enin yaakɗa, mi foñin iñaama oomaa enukohiɗa. ¹²Watifi wati, du elmisi hen fodii ɗaa malak ga seetufaa lee' tii. Wayee bes waa hay, du hay kihot jemeet ga hasciigaruu. Watifi wati ɗan, inii mi inohɗa mattii, wayee bes waa hay, mi hay ki' inoh bi mat fodii ɗii Kooh inohhooɗa.

¹³Diimaɗa nak, enaamacii kaahaycii cii céri lisan kilaak bi taa', ennda: ngēm, yaakaa' na kiwaaroh; ee wii wēñ ga kiyakɗa wēri en ki-waaroh.

† Laakin léegisohca w' daama an: «mi eroh ɗan faanfiigoo, mi bēwi' haf-foo ga»

Kiwo' ga lakaa ɗo'-súusúus kelohoo wa kiyéegaloh wo' enaa meyooh ga Kooh

14 Kon dírukut kiwaa' mooroombúu. Kaantukohat kilaas ga incii Helii yisela' i' yii onohiɗa, wēñaa ga kiyéegaloh wo' enii meyooh ga Kooh. ²En ki' enaa, binaa ɗo' wo' ga lakaa ɗo'-súusúus kelohoo, ya wo' i' na ɗuwii, wayee ya wo' na Kooh kep, ndaga ken inohoo iña ya wo'ɗa. Ya wo' wo' enca en kúmpa, caa Helii yisela' i' yii onndi kiwo'. ³Wayee ɗaa yéegaloh wo' enaa meyooh ga Kooh, wo' na ɗuwii kiyégisi' ngēmaagaɗa, kidaasɗa na kidélf' helcaagaɗa. ⁴Baa wo' ga lakaa ɗo'-súusúus kelohoo, ya ɗaat kiyégisi' ngēmaagari ga hafci. Baa yéegaloh wo' enaa meyooh ga Kooh, ya yégisi' ngēmaa ɗu-jaangaa bééβɗa. ⁵Mi waarin du bééβpuu du wo' lakcaa ɗo'-súusúus kelohoo, wayee mi wēñ kiwaa' du yéegaloh wo' een, caa meyooh ga Kooh. En ki' enaa, ɗaa yéegaloh wo' enaa meyooh ga Kooh ga lakaa ɗuwa keloohin, yēri wēñ ɗuwa kilaaki' jeriñ loo ɗaa wo' ga lakaa ɗo'-súusúus kelohoo, wala book ya loógisoh iña ya wo'ɗa, en ɗanaa, ya on bééβ ɗu-jaangaa kiyégis ga ngēmaagaɗa.

⁶Mbokcii, binaa mi hay garuu, mi wo' naruu lakaa ɗo'-súusúus kelohoo, jeriñi wiida mi laakɗannduu? Iña gēnɗa kay, wo' enaa mi wo' an naruuɗa inohlukohuu iña Kooh teeɓpoo, wa inohlukohuu yen, wa yéegalluu wo' enaa meyooh ga Kooh wa kijég' tūu.

⁷Malakat ga incii tpsida, fodii mbiñ na riiti: binaa tpaagaca koo' tii waasaa, ɗo' mínan na ki' inoh iña mbiñ waa wo'ɗa wala riitaa? ⁸Ee ɗan kúlúβ, binaa tpusii bi lee', ɗuwa inoh iña laakɗanaa, ɗii meyanɗa kiheñohnee? ⁹Fodaama ɗan, du wo' lakaa ɗo'-súusúus kelohoo, ɗuwa tuman na bi ɗa inoh iña du wo'ɗa? Madan na du wo' ga uurisii rek.

¹⁰Lakcii ga éldunaɗa, ga ɗii ca hín kiyewinɗa tooh, waa en bééβ gaca laakin ɗuwa laakiwa. ¹¹Binaa ɗo' wo' lak ee mi kelohooanaa, ɗaa wo' lakaaɗa mi man gari fodii ɗaa meyooh in ee ya man garoo ɗan fodii ɗaa meyooh in. ¹²Kon nak, du ɗii du kaantukoh ga kilaas ga incii Helii yisela' i' yii onohiɗa, namat kiheel kiwēñ' ga iña yégis an ngēmii ɗu-jaangii.

¹³Kēri tah, ɗaa wo' lakaa ɗo'-súusúus kelohoo, ya kimat Kooh onndi kimín kilógisoh iña ya wo'ɗa. ¹⁴Binaa mi kím Kooh ga lakaa ɗo'-súusúus kelohoo, keeñaagoo waa ga iña mi kímɗa, wayee helaagoo gaa ga.

¹⁵Kon mi jom na kitum? Mi kím Koohaa, mi kiimanndi na keeñiigoo ee mi kiimaanndi ɗan heliigoo en ga iña mi wo'ɗa. Mi yeeek Koohaa, mi yeeekandii na keeñiigoo ee mi yeeekandii ɗan heliigoo en ga iña mi wo'ɗa. ¹⁶Fu en na kigērem Kooh na keeñaagaraa don, fu wo' ga lakaa ɗo'-súusúus kelohoo, ɗaa en daama ee en sagac ga iñaamaɗa minan na kiwo' «Aameen» ga iña fu wo'ɗa ee lak ya inohoo iñca fu wo'ɗa? ¹⁷En ki' enaa, fu gēremin Kooh bi jofin, wayee yii en daama ee sagac ga iñaamaɗa, ngēmaagari, fu ɗaattiiwa kiyégisi'.

¹⁸Mi gēremin Kooh ga ɗii mi wēñjuu bééβpuu kiwo' lakaa ɗo'-súusúus kelohoo, ¹⁹wayee ga duuy' jaangu, kiwo' toonaa tiyētúus taa ɗo' mín ki' inoh gēnelloo kiwo' toonaa tjuñni-daankaah (10.000) ga lakaa ɗo'-súusúus kelohoo.

²⁰Mbokcii, du en na kihalaat ga yena, kaa ɗayat hel oomaa. Iña aaw ga yibóni', madat na oomaa ga, wayee en ga iña aaw ga kiha-laataa, enat yaak. ²¹Biduunun ga Kéyitfaa an:

«Ha' mudii wo' an:

Mi hay kiwo' na heetaama ga lakaa ɗa inohoo, kooroh ga kúuw ɗuwa meyooh in, wayee bi wati ɗa yahhiroo kisúkuruk» ††.

²²Kon, binaa ɗo' wo' lakaa ɗo'-súusúus kelohoo, enndii ɗuwa gēminɗa tahka, wayee iñaama teeβ ɗuwa gēmbiiɗa an Kooh waa' tii naɗa kiwo'. Wayee binaa ɗo' yéegaloh wo' enaa meyooh ga Koohaa, enndii ɗuwa gēmbiiɗa tahka, wayee iñaama en kiteeb ɗuwa gēminɗa an Kooh waarin naɗa kiwo'. ²³Kon binaa ɗu-jaangaa bééβɗa hídrúkoh, bééβ aaw kiwo' ga lakaa ɗo'-súusúus kelohoo, ɗuwa enu sagac ga iñaama, wala ɗuwa gēmbii duum aasu garuuna, ɗa wo' anndii an du nam kidof hene? ²⁴Ee binaa bééβ aaw kiyéegaloh wo' enca meyooh ga Koohaa, ɗaa gēmbii duum wala ɗaa en sagac ga iñaama aas garuuna, iña ya keloh bééβ wo'ɗa hayyi ki' on kihot baakaaraagari ee ya inoh an ya atti'unun. ²⁵Fodaama, iñca ɗaakukee ga keeñiɗa, ya meyoohca fan. Daama ya hay kiyi', ya yip pú, ya jaamuk Kooh ee ya wo' ga fikí bééβ an kayoh-kayohɗa Kooh yii ga leelooruu.

†† 14: 21 Malkat Ísayii 28: 11-12.

Daa dŭ tɪndan jaangiiɖa

²⁶ Kon mbokcii, inii yiida jom kilaak? Binaa dŭ hídoh, yii jom kiyeek Kooh, yii kijégíroh, yínoo kiwo' inaa Kooh teeɓpi, yiliis kiwo' lakaa ɓo'-súusúus kelohoo, yiliisyaal kílógísoh wo'eenaama. Incaama tum-sat kibaat kiyégísi' ngémaa ɓuwaa. ²⁷ Binaa laak ɓuwaa yah kiwo' lakaa ɓo'-súusúus kelohoo, ɓo' ɓanak wo'at. Yewin bi yewinaa ɓaahay wo' at ee enat yínoo yínoo, laak ɓaa lóogísohi. ²⁸ Laakkii ɓaa lóogísohanaa, ɓa hanat kiwo' dara ga fíki mbooloomaa, ɓa wo'at ga helɓa eem ga dikaantiɓa na Kooh. ²⁹ Binaa laak ɓuwaa yah kiyéegáloh wo'eena meyoɓ ga Koohaa, enat ɓo' ɓanak wala ɓaahay ɓaa wo' an ee ɓiínoo malaksukoh inaa ɓa wo' ɖa ati kayoh. ³⁰ Wayee ɓo' yiliis yaa en daama, laak inaa Kooh teeɓpinaa, yaa en na kiwo' ɖa, ɖekohat. ³¹ Dŭ ɓééɓpúu dŭ mín kiyéegáloh wo'eena meyoɓ ga Kooh, wayee enat yínoo yínoo, en ɖanaa ɓééɓ mín kijaan yen ga wo'eena dŭ wo' ɖa ee daasɓa ga ngémaagaɓa. ³² ɓuwii yéegálohi wo'eena meyoɓ ga Koohɖa matuunun ga daa ɓa tiiɖiri iniiima Helii yisela' i' yii onɓa kitumɖa. ³³ En ki' enaa, Kooh enndii Kooh logoh-logoh wayee ya Kooh jam.

Dŭ jom kitum fodii ka tumsi ga ɖuuy tooh jaangucii ɓuwii en ɓuu Koohɖa, ³⁴ binaa dŭ hidírukohaa, ɓeticum ɓa ɖekohat. En ki' enaa, ɓa onussii da kiwo', ɓa jom ki' iis tooh ga yah yaalcum fodaal ka bídu ga Waasaa Móyísɖa. ³⁵ Binaa ɓa waa' ki' inohaa, ɓa sekat bi ɓa le' kaan, ɓa meekis yaalɓa. ɓeti tuuk ga jaangu wo' i, inaaama jekkii.

³⁶ Dŭ foon an wo' eenii Kooh lfmukoh garúune? Ati dŭ foon an dŭ doɗ dŭ ɓéeri laas gawa? ³⁷ En laakin garúu ɓaa tik hafci an ya *séldiiga-Kooh*, wala an ya yii na Helii yisela' i' yinaa, ya jomin kitook an inii mi binndúu yii yéri Ha' mudii nakoh. ³⁸ Ee binaa laak ɓaa tookkii inii mi wo' ɖanaa, ya inohat an Kooh tookkiiri ɓan.

³⁹ Kon mbokcii, kaantukohat ga kiyéegáloh wo'eena meyoɓ ga Kooh wayee kaa hoonohat ken kiwo' lakaa ɓo'-súusúus kelohoo. ⁴⁰ Inaa dŭ tum tooh, tumatwa daa wéñ kimo' ee hanat kilaak logoh-logoh.

Kimílskaa Kiristaanii

Mbokcii, mi enndúu na kiníndís *Hewhewii winéw' wii* mi yéegaleerúu, dŭ laassawa ee dŭ abin gawa bi wiyéegísinɖa. ² Hewhewiima wéri onanndúu kimúc binaa dŭ am wa bi yégís fodaal mi yéegaleerúuwaɖanaa. Binaa dŭ ammbiwa ɖanaa, ngémiigarúu enin sooy'.

³ Mi ɖéɓpúu kijégí' inaa mi ga kihaffoo mi laaseeɖa, ee wéri en an: *Kiristaanii* kaanin ndaga baakaa' ciigaruu fodaal ka bídu ga Kéyítfaaɖa, ⁴ ya acussa, ee ga besaa wukaahaywaa ya mílísaa ga ɓuwaa kaaninɖa fodaal ka bídu ga Kéyítfaaɖa. ⁵ Waa ennda ɖa, ya feeñukka Pee' i, tikka ga ya feeñukkaa ɓééɓ apotaa' caa ɓidaaŋkaah na ɓanakɓaa. ⁶ Tikíssa ga, ga waas kínoo ya feeñukka ga téelíbeecaagari inaa wéñ ɓiɓo' ɓitéemée' -yétúus (500). Ga ɓuwama, laakin ɓuwaa kaan ga wayee inaa wéñ gaɓaɖa yii lís kipes. ⁷ Léehi' ta, ya feeñukka Saak, tikka ga, ya feeñukka apotaa' caa ɓééɓɓa. ⁸ Ga ɓuwii ya feeñukɖa, mi yéri méenjoh ga, mi yii mi man na líraa mattiiɖa.

⁹ En ki' enaa, mi yéri hanoh fenoo ga apotaa' cii ɓééɓɓa. Joobinndoo sah kibayú apotaa', ndaga mi ɖékee ga kihatal ga kipes ɓu-jaangii Kooh. ¹⁰ Wayee Kooh ga kijofkiigari yéri onndoo ki' en ɓii mi en ɖa, ee kijofkii ya teeɓpooɖa enndii sooy'. Ee sah, mi légéyin inaa paaf inii apotaa' cii ɓiínoo légéyɖa. Wayee nak enndii mi, kijofkii Kooh taam na-rooɖa kéri légéyka. ¹¹ Waa en mi, waa en apotaa' cii tesɖa, Hewhewiima wéri ɖí en na kiyéegáloh, ee wéri dŭ gém.

ɓuwii kaaninɖa hay kimílsu ɓan

¹² Waa ɖí yéegáloh an *Kiristaanii* mílísín ga ɓuwaa kaaninɖa, mín na ki' en laak garúu ɓuwaa wo' an kimílsí laakoo? ¹³ En an kimílsí laakoon-aa, ya Kiristaanii ɓan mílísii. ¹⁴ Ee en an Kiristaanii mílísinaa, inii ɖí yéegálohɖa dara gaaga ee ngémiigarúu enin ɓuucuuc. ¹⁵ Ee ɓan, ɖí seedi' ɖin Kooh inaa laakkii ndaga ɖí yéegáloh an ya mílísín Kiristaanii ee lak ya mílísí' tiiri, waa an ɓuwaa kaaninɖa mílísanndii. ¹⁶ En ki' enaa, en an ɓuwii kaaninɖa mílísanndiinaa, ya Kiristaanii ɓan mílísí. ¹⁷ Ee en Kiristaanii mílísinaa, ngémiigarúu enin sooy' ee ɖú ɓii lís kikoork baakaa' ciigarúu. ¹⁸ Ee en fodaamanaa, ɓééɓ ɓuwii kaan na ngémaagaɓa ga Kiristaaniiɖa níli' uunun. ¹⁹ En an yaakaarii dŭ laak ga Kiristaanaa eem ga kipeskiigaru ga éldúna rekaa, laakkii ɓo'-súusúus yaa cal kiyérém bi paaffuu.

²⁰ Kayohfii nak féri en an Kiristaanii légísin halaa kimílsí, ee fodaama ya teewohin an ɓuwaa kaaninɖa hay kimílsu. ²¹ En ki' enaa, ɓo' yínoo yéri haydoh kikaan, fodaama ɓo' yínoo yéri haydoh kimílsí ɓan.

²² Fodii dii ɓuwii ɓééɓɓa hay kikaan ndaga dii ɓa en wínoo na

† Teekaa «Kefaa» wéri wo' u ga bincii dii.

*Aadama*ɖa, fodaama ɓan, ɓééɓ ɓuwii en wínoo na Kiristaaniiɖa, ɓa hay kiboyukis kipes, ²³ wayee ɓaa en ɓééɓ na wahtaagari: Kiristaanii légísin halaa, mílísín, ee ɓéerinaa ya hayisanɖa ɓuwii en ɓuuciɖa mílísu. ²⁴ Léehíraa, kileeh éldúna tik ga: Kiristaanii hay kiɖúbi' ɓééɓ iníci ga dikaanti ɖook na kakayɖa, ɓééɓ cii en na kinguuruk ga éldúnaɖa, ɓééɓ cii laakin dooli ga éldúnaɖa, léehíraa ya ík Kooh Paamudii ngu-urii. ²⁵ En ki' enaa, Kiristaanii jom kinguuruk bi ga daa ya togan ga ɖook ɓééɓ ɓuwii sagoh nariɖa. ²⁶ Ee kikaan kéri en inii sagoh na ɓuwii méenjoh kiɖúbiruɖa, ²⁷ ndaga bidu ga Kéyítfaa an: «Ya togin ga ɖook tooh.» Wayee leerin an wo' eeniima an: «ga ɖook toohɖa», Kooh bokkii ga, ya yii ya onndi kitoɗ ga ɖook toohɖa. ²⁸ Ee binaa Kiristaanii toɗ ga ɖook toohaa, ya kowukii, ya hay kitík tooh ga yah Kooh yii oneeri kitoɗ ga ɖook toohɖa. Fodaama Kooh hay kinguuruk, gom ga tooh.

²⁹ Laakin ɓuwaa ɓéetisi' uki ga teek ɓuwaa kaaninɖa. En an kimílsí laakoonaa, inaaama laak jeriíni wiida? En an ɓuwaa kaaninɖa mílísanndiinaa, ɓa ɓéetisi' uki ya ga teek ɓuwama ¹³⁰ Ee ɖí ɓan, inii tah ya wahtaa en tooh, ɖí tooni kumuunndii ga? ³¹ Mbokcii, wóorin an kooh-wísfaa en tooh mi hídoh na kikaan fodii dii wóorinndoo an mi ndamukohirúu ga dii dŭ en wínoo na Yéesu Kiristaana, *Ha' mudii garuuɖa*. ³² En an heñaagoo ga teeraa Efees na rap-luufcaada eeme ga dii ɓo'-súusúus hotohiwaɖanaa, eneena wa jeriínanndoo ya? En lak ɓuwii kaaninɖa mílísanndiinaa, kon dŭ tumat fodaal ka bídu ga kéyítfaaɖa: «Du niamat, dŭ ani, ndaga kuwín dŭ hay kikaan.» ³³ Kaa dŭkat haffúu ga inaaama: taaboh wibóni' yasohin jiku wijófi'. ³⁴ Soofdohat helciigarúu kayoh-kayohɖa, dŭ iis kibaakaa'. En ki' enaa, laakin garúu ɓuwaa inohsoo Kooh. Kon dŭ jomin ga kikaci'!

Faanfaa dŭ mílísóhu nafaɖa

³⁵ Heyna hay kilaak ɓaa meekisoh an: «ɓuwaa kaaninɖa ɓa mílísín na? ɓa hayisan na faanfaa man na?» ³⁶ Baama yéri loho' hel! Binaa ɓo' sok pesohaa pa jom kikaan hen paay' bi pa paalaa. ³⁷ Binaa ɓo' en na kisokaa, ya soki pesoh, mín ki' en beli wala pesoh piliis, wayee enndii kedikkaa meyi gaɖa kéri ya sokee. ³⁸ Léehíraa, Kooh mey'doh ga pesoh-paama kedik, ee ka man ga daa ya waa' ka manɖa: pesohpaan en ɓééɓ na kedikkaa jom ga kimey'ɖa.

³⁹ Iníci Kooh bínɖa wínoo bokkii na mooroomci faan. ɓo'-súusúus faanfaagari man hanɓa, júu' faanfaagari man hanɓa, selcii faancaagaɓa man hanɓa, jéncii faancaagaɓa man hanɓa.

⁴⁰ Laakin incaaa bídu en ga asamaan, laakin ɓan caa en ga kakayfii. Caa en ga asamaanɖa meliclaataagaca manndii na meliclaatii cii en ga kakayfiɖa. ⁴¹ Nohii meliclaatiigawa man hanɓa, niidii meliclaatiigawa man hanɓa, olcii meliclaatiigaca man hanɓa. Ee sah ku' olkaa en ɓééɓ manndii na mooroomci meliclaat.

⁴² Kimílskaa ɓuwaa kaaninɖa yah kiman fodaama: faanfii acsi fodii pesohpaan soku, fa nopin, wayee fa mílísaa, fa nopsisoo bi taa'; ⁴³ fii acsiɖa sepi' in ee mínoo dara, wayee fa mílísɖunaa, fa hay kimo' ee líif na ndam na dooli; ⁴⁴ fii acsiɖa inaa hotu-faan, wayee fa mílísɖunaa, fa yah faanfaa líif na Helaa Kooh. Waa faanfaa en hotu rek laakin, kon faanfaa líif na Helii Kooh laakin. ⁴⁵ Kéri tah, bídu ga Kéyítfaa an: «*Aadama* yii ɖéɓ kisakuɖa enin ɓo' yaa íkin. Aadama yii méenjoh en *Kiristaanii*ɖa nak, enin Helii onohi kipesɖa.» ⁴⁶ Bii taam na Helii Koohɖa enndii yéri ɖewi kihay. Bii ɓay faanfaa fíbuucuuc kesid'a yéri ɖewi paay, léehíraa, yii líif na Helii Koohɖa han kihay. ⁴⁷ Bii ɖéɓ kiwo' uɖa meyoɓ ga pëndél kakay, wayee ɓii yukanakyii meyoɓ asamaan. ⁴⁸ Bu-éldúna faanciagaɓa man na faanfii ɓii ɖéɓ, saku na pëndélɖa ee ɓuwaa yah ga asamaanɖa faancaagaɓa madan na faanfii yii meyoɓ asamaanɖa. ⁴⁹ Fodaama, dŭ nataal Aadama yii saku na pëndél kakayɖa, dŭ hay kinataal ɓan Aadama yaa meyoɓ asamaanɖa.

⁵⁰ Mbokcii, inii mi wo' uɖa wéri en an: faanfaa ɓayin koynoh na níif mínoo kilam *Nguuraa Kooh* ee inaa nopin mínoo kilam inaa yahhii kinop bi taa'.

⁵¹ Mi hayyúu kiwo' inii yii ee en kumpa garúuɖa an: enndii dŭ ɓééɓpuu dŭ ɓéeri yah kikoorkoh ga kikaan wayee dŭ ɓééɓpuu dŭ hay kisúpítu. ⁵² Inaaama hay kigaaw en fan kiñépisiruk. Du hay kisúpítu binaa mbiwaa méenjohand'a ríraa. Mbiwaa ríraa ɓuwaa kaaninɖa hay kimílsu, ɓa ɓay faancaa nopanndii bi taa'. Du nak, dŭ hay kisúpítu. ⁵³ Faanfiigaru yah kinopɖa hay kisúpítu fa en faanfaa nopanndii bi taa', ee faanfiima yah kikaanɖa, fa súpítu, fa en faanfaa kaansisoo bi taa'. ⁵⁴ Binaa faanfaa yah kinop súpítu faanfaa nopanndii, ee faanfaa yah kikaan súpítu faanfaa kaanandiinaa, inii yii bídu ga Kéyítfaaɖa

†† Hewhewaama, ken inohoo daa wa manɖa. Mínin ki' en an laakee ɓaa kaan ee lak ya ɓéetisi' ussii, ɓo' yiliis tummbaka ga teekci. Laakin ɓuwaa halaat ɓan an inaaama waa' kiwo' an kibéetisi' u, ga waama, man na kiharuk ndaga ɓééɓ ɓa taabuk Yéesu ee took kibéetisi' unaa mínin ki' apu.

dal kilaak an: «Kooh laakin ndam wimétri' ga d'ook kikaan, ka d'úbin» †. ⁵⁵Éey kikaan ndamiigaraa wada?

Éey kikaan kútúnkaagaraa kada? ††

⁵⁶Kútúnkii kikaan kéri en baakaa', ee baakaa' ðewohi dooliigari ga Waasii Móyíís. ⁵⁷Kooh kañsat ya yii ya onnduu kilaak ndam ga d'ook kikaand'a, kooroh ga Yéesu Kiristaa, Ha' mudiiigaru. ⁵⁸Kon mbokcii mi keeñukind'a, abat bi yégís, d'ú tuuk tek d'ú kaantukohat ga lëgëyíi Ha' mudii; ínohat an lëgëyíi d'ú en na kitumi' Ha' mudii d'a enoo sooy.

Héelísaa nēgírohu kiwosoh ðu-jaangaa ga Yéerúsaleem d'a

16 Diima d'a, d'ú paafat ga loo iñca jom kinēgírohu kidímal ðuwaa en ðuu Kooh ga teeraa Yéerúsaleem d'a. Tumat d'ú ðan fodaa mi nak ðuwaa ga jaangucaa ga gohaa Galasí d'a. ²Dímaasaa en tóoh ðaa en ðéé ð iñaa ya laakid'a, ya nísat ga ya faan hañ ga kaanci. En d'anaa, ken sekoo mi hayaa, iñcaama han kinēgírohu. ³Binaa mi hay dumanaa, ðuwaa d'ú tanand'a, mi hay kitík kopa' caa d'ú erohand'a ga yah ða, mi wos ða ða ðayca Yéerúsaleem, mi bín kēyít ða ðaydoh. ⁴En sooluk mi ðan mi karaa, ða hay naroo kitaam.

Iñca Pool waayuk kitínd'a

⁵Mi hay garúu kihay wayee mi koorohan paay gohaa Maseduwaan, ndaga mi jom da kikoo'. ⁶Mín ki'en mi hayaa, mi en narúu bi sam kimaañ, wala sah mi yun duma bi fiyoonfii paaf. Ee iñcaama hayyúu ki'on d'ú am d'ohoo ga ðaawiigoo bi mi le' daa mi aaw d'a. ⁷En ki' enaa, mi waa' tii rek kikooh garúu, mi hottúunaa mi paaf. Mi yaakaarin ki'en narúu bi sam kimaañ, Ha' mudii onndookanaa. ⁸Wayee mi yugan dii ga teerii Efees bi ga hewii Pantakot. ⁹En ki' enaa, Kooh lëgís d'indoo hal wiyaak, waa onandoo kitum lëgëyíigari dii, hídaa dii ðuwii mi jom na ða kileñkoh yewind'a tóoh.

† 15: 54 Malkat Ísayíi 25: 8. †† 15: 55 Malkat Osee 13: 14.

¹⁰Binaa Tímotée le' dumanaa, abatti yah kanak, en d'anaa keeñci soos, ndaga fodiigoo ya tum lëgëyíi Ha' mudii. ¹¹Kon ken hanatti ki'eew. Binaa ya en na ki ðoyukaa, eratti iñaa ya sooluk d'a bi ya mín kihay bi garoo. En ki' enaa mi sekki, ya na mbok-kerceencum ðenndid'a.

¹²Apoloos mbok-kerceeniigarúu nak mi daasinni waas ciyewin kihay garúu ya taam na mbok-kerceencum en na kihayu duma d'a, wayee ya waa' tiika kitum diima d'a, hanaa ya koluk ganaa, ya hay.

Iñcii mēēñjoh Pool ebil ðu-Korenti kitum d'a

¹³Enat wecej, d'ú am ngēmii bi yégís. Kaa niikat ee enat gik. ¹⁴Béé ð iñaa d'ú tum taabat ga na kiwaaroh.

¹⁵Mbokcii, d'ú ínohin an Estefanaas na ðu-kaanci ðéri en ðuwaa d'eb kigēm ga Yéesu Kiristaa ga ðéé ð ðu-gohaa Akay ee ða ðéri en ðuwaa erohin haf ða tóoh ga ki' am d'oh ðéé ð ðuwii en ðu-Kooh d'a. Kon nak mbokcii, mi kímmbúu, ¹⁶keloh d'at ðuwaa man fodaama, ða na ðéé ð ðuwaa taam na ða ga lëgëyum d'a.

¹⁷Keeñjoo sooseera se ð ga wii Estefanaas, Footinatis, na Akaykii hayu garoo d'a. Ba tum d'indoo iñaa ki' úsaay hoonohúu kitumi' -toori d'a ¹⁸Ba d'eld'in helloo fodaa ða d'elíree hellúu d'a. Kon mbokcii, ðuwaa man fodaama, abat ða yah kanak.

Tañkoh

¹⁹Bu-jaangii ga gohii Aasí d'a ðii kēñi' túu ga. Akílaas na Pírísil, ða na ðuwii hídirukohu ga kaan ða d'a, ðii kēñi' túu ga dijófi', ga teekaa Ha' mudii onnduu ki'en wínoo d'a. ²⁰Mbok-kerceencii en diid'a ðéé ð ða ðii kēñi' túu ga. Kēñ d'ohat ðéé ð púu d'ú mígínoh haf, taam na kiwaaroh.

²¹Kēñ d'ohii mēēñjoh d'a, mi Pool, mi yéri bínwa na yahhoo. ²²Laak ðaa waa' tii Ha' mudii naa, Kooh kojatti! Maranataa †!

²³Mi yii kím Yéesu Kiristaa barkeellúu ðéé ð púu. ²⁴Mi waarinndúu d'ú ðéé ð púu, ndaga dii d'ú en wínoo na Yéesu Kiristaa d'a.

‡ Maranataa ga lakaa yaawúu' caa wéri en an «Ha' mudii haya!»

2 BU-KORENTI

Wo'eencii lëgis Këyítffii

Këyítffii fii fëri en fukanakfii Pool bín kerceencaa ga teeraa Korentiɗa. Ga këyítfaa ya ɗeweeɓa kibínɗa, ya wo'eeɓa an ya waarinɓa kika' ki-waaknee. Ya nakeeraɓa ɓan kinëgiroh dímál ki'amɗoh kerceencaa ga Yéerúsaleemɗa, ee ya ga kihafci yëri karanwa kikoo'nee. Wayee ya laassii da kika'.

Iñii tah ya ka'tiiɗa wëri en an Tímotée enee na ki'y'ah Korenti, ya kelohha ga waas loo ɓadukeenaa kerceencaa daamaɗa. Ya wo' see an laakin ɓiyaawúu' daama ɓaa en na kijëgiroh enaama yiliis yaa taabohhii na Hewhewii winéw' wii Pool yéegalohee daɗa. ɓa ɓaa wo' ɓan an Pool enndii apotaa' Kiristaa yukayoh. Tímotée dalla kiɓoyuk ɓéesti' Pool iñcaaa ya keloh caama. Keeñaa Pool leehha lool ga iñcaama. Këri tah ya bínnda ɓu-Korenti kiwo' ɓa iñaa ya halaat gabaɗa na iñaa tah ya mínndi da kika'ɗa.

Pool wo'in ga këyítffii an ya apotaa' Kiristaanii ee daa ya tumi lëgyaagarɗa bokkii dara na daa ɓúnoo tumikaɗa. Iñcaama tah ɓuwaama kisanggi. Ya nakkaba ɓan kiguu' guulug ga ki'eroh dímálalaa aaw ga ɓu-Yéerúsaleemɗa. Tikka ga ya wo' aɓa an ya waarin daama kika' bi ya tapukoh na ɓuwaama iisussii ɓadukeenaagaɓa wibóni' waaɗa.

Pool yëgis ga an ya apotaraa, ya waa' ɓuwii inoh dijófi' Hewhewii winéw' wii, na ɓan ɓéed inoh an Yéesu yëri en .

Këyítffii fukanakfii Pool bín ɓu-Korentiɗa tídoh anee:

- 1 - Këñɗoh ()
- 2 - Pool ɓéesti' lenkohaagari na ɓu-Korenti na jeriñaa límuk gaɗa ()
- 3 - Pool nak ɓu-Korenti kitook kidímálaloh ()
- 4 - Pool lenkoha na ɓuwaa wo' an ya enndii apotaa'ɗa ()
- 5 - Iñcii Pool mēñjoh ki'ebilohɗa ()

Këñɗoh

Mi Pool, Kooh ga iñaa ya waa', yëri ɓayyoo ki' en apotaa' Yéesu
1 Kiristaa. Mi na Tímotée mbokii garuu, ɗi ɓëri bínndúu këyítffii fii, ɗú na ɓéed ɓuwii en ɓuu Kooh ga teerii Korentiɗa na ɓéed ɓii en ga gohii Akay ɓéedɗa. ² Kooh, Paamudiigaruu, ya na Yéesu Kiristaa, *Ha' mudii garuu*, ɓa barkeelaattúu, ɓa onndúu jam.

Kidéli' hel ga ɗuuy' coonu

³ Ndam aawat ga Kooh yii en Paamudii Yéesu Kiristaa, Ha' mudii garuu-udɗa. Yëri en Paamudii lífin na yërmaandiɗa ee yëri en Kooh yii ɗëliiri helciigaruu saycaa en toohɗa. ⁴ Ya yëri ɗëliiri helciigari ga ɓéed coonucii ɗi dayiɗa, en ɗanaa ɗi ga ɗuuy' helaagari widéli' waa waa-ma, Kooh onndiɗa, ɗi mín kidéli' hel ɓiɓo' biliis ɓaa enu ga coonucii en toohɗa. ⁵ En ki' enaa, fodii dii coonucii ɗi dayi ndaga Kiristaanii hín kiyewinɗa, Kooh hín ɗa kiyewin kidéli' helciigari, kooroh ga Kiristaanii. ⁶ ɗi day' coonucii ciimanaa, kidéli' helciigarúu tah ee ɓan ɗú múc. Ee Kooh ɗëli' helciigariinaa, kidéli' ciigarúu tah. Fodaama ɗú hay kilaak dooli kikoork coonuciima ɗi dayiɗa ɓan. ⁷ Yaakaarii ɗi laak garuuɗa yëgisin. En ki' enaa, ga dii ɗú bokin narú kiday' coonuɗa, ɗi inohin an helciigarúu hay kidélɗu ɓan fodii ciigari.

⁸ Mbokii, inohat an ɗi dayin coonu ciméeski' ga gohaa Aasii. Coonucaama ɓíte ga ɗookkii hen bi wëñjarú dooli; ɗi laakséeri sah yaakaa kipes. ⁹ ɗi abeera kon ga haffii an ɗi hay ki' apu. Iñcaama enee kiteebpi an ɗi jomoo kilik yaakaa' tii ga haffii, wayee ɗi jom kilik yaakaa' ga Kooh, yii mlisi' ɓuwii kaaninɗa. ¹⁰ Kooh yiima yëri sommbii ga kikaankaama ee ya hayyi kiɓaat kisom. ɗi líkin yaakaa' tii gari an, ya hayyi kilis kisom. ¹¹ ɗú ga kihaffúu, ɗú hayyi ki'amɗoh ga dii ɗú kíimɗirú Koohɗa. Fodaama ɓo' ɓiyewin hay kigërëm Kooh ga daa ya hay kitaas ga iñcaama ɗú kíimɗanndii gariɗa.

Pool ɓóli' ta ɓaawaagari ki'y'ah Korentiɗa

¹² Iñii yii nak yëri ɗi ndamukoh: helciigari dalin ga an, ga fikii ɗeldúna, wëñaa ga, ga fikirúu, ɗi taabin ga kot cijúwi', ee ɗi taam ga na keen wimóri'. Iñciima meyoh ga Kooh. Kipes fodaama ayukkii ga kiñaanki-igari, wayee Kooh ga kijofkaagari, yëri onndiika kimín. ¹³ En ki' enaa, iñii ɗi waa' tii kiwo' ga këyítffii ɗi bínndúuɗa paaffii iñum ɗú inoh ga, wum ɗú janfaɗa; laakkii yen yiliis yaa ɗaakuk ga. Mi yaakaarin an ɗú hay ki' inoh bi jof iñii yii, ¹⁴ yii, diima den ɗú inoh ga jutuutɗa: bërriinaa

Yéesu Ha' mudii haysanɗa, ɗú hayyi kindamukoh fodii dii ɗi ɓan, ɗi ndamukohanndúuɗa.

¹⁵⁻¹⁶ Mi gëmee iñcaama hen bi mi ammba an, mi en ki'y'ah gohaa Maseduwaanaa, mi koorohan garú paay', ee mi en na kiɓoyukaa, mi koorohis garúu. Fodaama keeñjúu soos waas kanak. Ee ɓan ɗú amɗohoo kika' kúlkaa Yúudée. ¹⁷ Ati iñaa mi abee kitum yaama lúudéeri garoo hen? Mi am kitum yena, mi kuliyuki' ti halaateen ɓo' -súusúus ga, bi mi wo' i wo' een kanak «Ehee» na «Ó'óone»? ¹⁸ Kooh inohin an wo' enaa ɗi wo' eerúuɗa bokéeri ki' en «Ehee» na «Ó'óo», ¹⁹ ndaga Yéesu Kiristaa, *Kowukii Kooh* ɗi yéegalohee ga ɗuuy'cúu, mi na Sílaas na Tímotéeɗa, bokkii ki' en «Ehee» na «Ó'óo»: ya mos ki' en «Ehee» rek. ²⁰ En ki' enaa, ya yëri en «Ehee» ga ɓéed iñcii Kooh ɗigohɗa. Kon ɗu wo' i «Aameen» ga teekii Kiristaanii ki' e' Kooh ndam. ²¹ Kooh ga kihafci, yëri onndii, ɗi narúu, kiyëgis ga Kiristaanii; ya ɓan, yëri tanukkuu ga lëgyaagari, ²² ya tummba garuu mandargaa teewoh an ɗu ɓuuci; ya so' ta Heliigari yisela' i' yii ga keeñciigaruu en iñaa ɗëli' helluu ga tooh yijófi' yii ya faani' tuuɗa.

²³ Mi nak, Kooh míninndoo kiseedi', ee mi waatin ga kumuunndoo: mi waaréeriirúu ki' ek coonu, këri tah mi hayissii Korenti. ²⁴ ɗi hayyi garúu kitoonndúu dooli kilédi' tii ga dii gëmiigari jom kimandaa, ndaga ngëmii ɗú laakɗa yëgisin. En ki' enaa, ɗi waa' tii ki'amɗoh doonaa keeñjii soos seɓ.

Iñcaama tah mi ga kihaffoo, mi abin an mi ɓoyuksanndii garúu.
2 Mi saangguu kikom iñaa léehɗisan keeñjii. ² En ki' enaa, binaa mi léehi' keeñjiiunaa, laaksanndii ɓaa sóosiran keeñjii, ndaga lak ɗú ɓéedpúu keeñjii leehin tak. ³ Iñcaama tah mi bínndarúu fodaama' ee mi waaréeri, ɓuwaa jomee kisóosi' keeñjii, ɓa léehi' wa. Wëerinnndoo an, iñaa sóosi' keeñjii wëri sóosi' keeñjii ɓan, ɗú ɓéedpúu. ⁴ Wii mi bínndúuɗa, mi enee ga coonu ciméeski', keeñjii leehha tak, mooncaagoo caa iifuk. Mi bínndiiirúu kiléehi' keeñjii, wayee mi bínndúu doonaa ɗú inoh dii kiwaa' kii mi waa' tii hín ki' anɗa.

Kibaal ɓaa tooñin

⁵ Laak garúu yaa léehi' keeñcum ɓuwumaa, ya tummbiirooka, ya tummbúuka ɗú ɓéedpúu; wala book enndii kiwo' iñaa hëpaa, ya tumka ɓiɓo' garúu. ⁶ Baama, atti' aa ɓuwaa ɓéed tikkiɗa dooyin ɗa. ⁷ Bayalatti kimma, ɗú ɗëli' helci, enndiikanaa keeñci hay kileeh bi hëp. ⁸ Këri

† Ga halaat ɓo' ɓiyewin, këyítffii Pool bín fii bokkii na 1 Bu-Korenti. Mín ki' en an fa múuy' hen.

tah, mi kímmbúu, teewatti an d'ú waarinndi. ⁹ Mi bídeerarú iñaama † kimalaksukohhúu bi mi ínoh ati d'ú hay kitaabuk tooh iña mi ebiloh. ¹⁰ Baa tooñ yaama, binaa d'ú bayallinaa, mi ðan mi bayalinndi. En ki' enaa, en an laakin iña mi bayalan ðaamanaa, d'ú ðéri tah mi bayalinndi ga fikíi *Kiristaanii*. ¹¹ Iñaama mi tummbi doonaa Seytaani laakoo hal ki' d'úkkuu. En ki' enaa, nofaa ya poon'ca appii ken kúmpa.

Jaahli'aa Pool ga teeraa Torowaas

¹² Ga wii mi le' teeraa Torowaas kiyéegaloh *Hewhewii winéw' wii* ga loo *Kiristaanii'da*, mi hotta an *Ha' mudii* lèg'ndinndoo hal, mi lèg'èy daa. ¹³ Wayee nak helaagoo dalli dar ndaga mi laakkii *Tít*, mbokaagoo ga ngèmi'da daama. Iñaama tah mi tanjokohha na ðu-Torowaas, mi nammba kika' gohaa Maseduwaan.

Ndamii laak ga kitaam na Kiristaanii'da

¹⁴ Ndam aawat ga Kooch, yii dèkkii ga kibaydoh, d'í bok ga húmbalaa ndamaa *Kiristaanii*. Ya koorohi garí ki' ínohluhok Kiristaanii daa en tooh fodii dii nget la' koleñ wesoh'da. ¹⁵ En ki' enaa, en ga Koohaa, Kiristaanii yèri en la' koleñii winéw' wii eñ garí, wesoh ga ðuwii aaw ga kimú'ca, na ðan ga ðuuy' ðii aaw ga kisañku' da. ¹⁶ Buwii aaw ga kisañku' da, wa en ga ða ngetii kikaankii haydohi kikaand'a. ¹⁷ Bii aaw ga kimú'ca, wa en ga ða ngetii kipeskii haydohi kipes'da. Kon ðii yida, ya hançi kesi mín kitum lèg'èyaama? ¹⁸ D'í mandii na ði'bo' ðiyewin ðaa ðewi wo' eenii meyo ga Kooch'da, ða yéegalohiwa kihele iña ða laakan ga. ¹⁹ D'í, d'í yéegalohwa na keen wimór' ee d'í tumka ga fikíi Kooch, fodii ðisúrga Kiristaanii, ndaga Kooch ga kihafci yèri e' t'ii kitum lèg'èyiima.

Súrgacii lèg'èyi' kifiliimunkii ki' askii'da

Dú foon an d'í en na kidíjkaanohis haffiine? Ati d'ú foon an d'í soolukin, fodii ðuwii ðiinoo, kèyítcaa d'í ðewohan garúu, wala caa d'í eranndúu kidíjkaanoh haffii? En ki' enaa, d'í laakkii sooli ga kèyítcaa mand'a. ² D'ú ðéri en kèyítfigarí fiima; fa bídu ga ðuuy' keeñciigarí ee ðéeb ínohinfa ee míninfa kijan. ³ Leerin an d'ú en kèyítfaa faama *Kiristaanii* bín kidíjkaanohii, d'í haydohhafa garú'da. Kèyítfiima bídohussii na lanjka', wayee fa bídohu na Helii Kooch yii laak kipes'da. Fa bídussii ga atohcaa pesu kibíduhu'da †, wayee fa bídu ga ðo' -súúsúus, ga ðuuy' keeñagari.

⁴ D'í wo' fodaama ndaga d'í óolukin Kooch, koorohha ga Kiristaanii. ⁵ En ki' enaa, d'í mínoo kiwo' an d'í ðéri tum lèg'èyaama ga doolirí, wayee Kooch yèri onndíka kimín kitum. ⁶ Kooch yèri onndí ki' en ðisúrga ðaa en na kiyéegaloh *kifiliimunkii ki' askii*. Kifiliimunkii enndii kaa bínsee ga *Waasii Móyís'da*, wayee ka kooroh ga Helii yisela' i' yii. En ki' enaa, Bíncii Waasii Móyís eewdoh ðo' ga kikaan, wayee Helii yise-la' i' yii onohi kipes.

⁷ Waasii Móyís bínsee hen ga atohcaa pesu, ee le' laataa ndamaa Kooch hotukka ga. Fikíifaa Móyís melicee hen bi ðu-*Isarayeel* mín-siséeríi gafa kimalak. Moona déy lee' laataama aawee ga ki'yím. En lak waasii aawee ðuwii ga kikaand'a wèri hay, taammba na ndamaa hín da kiyakaa, ⁸ ndamii meyo ga lèg'èyíi Helii yisela' i' yii'da hídan na kiyak? ⁹ Waasii Móyís teewohee an ðo' -súúsúus tooñin Kooch'da, en an lèg'èyigawa wèri laak ndam fodaamanaa, lèg'èyíi Helii yisela' i' yii on ðuwii ki' abohu ði'bo' ðijúw' ga fikíi Kooch'da, ndamaagawa hídan na kiyak? ¹⁰ Kon ðo' mín kiwo' an ndamaa melicee ku'cwaad'a enndii dara ga fikíi ndamii en na kimelice wati, ee wèñwa fúuf'da? ¹¹ En ki' enaa, kifiliimunkaama aawee ga ki'yím'da, en lak kèri laakee ndam fodaamanaa, kii yah ki' en bi taa' da, ndamaagaka hídan na kiyak?

¹² Kon d'í laakin yaakaa' dijófi' ga iñaama, kèri tah d'í óolukin iníi d'í tum'da. ¹³ D'í tumoo fodii Móyís, yaa úulee fikíifaagari doonaa ðu-*Isarayeel* hotoo lee' laataama aawee ga ki'yím leehohan'da. ¹⁴ En ki' enaa, helcaaga ða kúnukin, ee bi ga wati, ða en na kijan kèyítfaa *kifiliimunkaa ku'cwaakaanaa*, iñaá úulba yaama lísi ga, nisukoo. Iñaá úulba yaama nak, nisukii rek ga ðaa enin wínoo na Kiristaanii. ¹⁵ Bi ga wati ðan, saycaa yaawúu' caa jan Kèyítfaa Waasii Móyís tooh, laak iñaá kún helcaaga ða. ¹⁶ Wayee binaa ðo' eewruk ga *Ha' mudii*naa, iñaama úulúk gari. ¹⁷ Ha' mudii wo' u daa, Helii yèri ee daa Helii Ha' mudii enoh tooh, kilaak-haffu kaa daama. ¹⁸ Du ðéebpuu, d'ú ðii fikíicigaruu úulúkukin'da, fodii ga seetu, d'ú ðii teewoh ndamii Ha' mudii. Du ðii

súptuk besaa en ðéeb bi d'ú man na Ha' mudii ee d'ú aasi ga ndam na ndam. Iñaama Ha' mudii en Helii Kooch'da yèri lèg'èy ka.

Coonucii laak ga kiyéegaloh Hewhewii winéw' wiid'a

Kooch, ga yërmaandiigari, yèri sassii kitum lèg'èyiima, kèri tah, d'í soofoo fenoo ga. ² D'í sagin ki' aas ga iníi tumsi ðaakuusi ee ca apohin kací'da. ³ D'í ñaafukohhii ken ee ðan d'í kalañsohii wo' eenii Kooch. ⁴ D'í nami kay kiyéegaloh kayohfii bi lee' lañ, ee d'í heel ðéeb ðuwii tookkii ga keeñciiga ða ga fikíi Kooch. ⁵ En lak ðan Hewhewii d'í yéegaloh'da kúnukinaa, wa kúnuk ga ðuwaa aaw ga kisañku' da. ⁶ Ba enin ðuwaa gèmbii ndaga yibóni' yii tik hafci Kooch ga éldúna'da nëndin helciiga ða. Ya tahin bi ða mínoo kihot lee' laatii *Hewhewii winéw' wii*, wii teewoh ndamii *Kiristaanii* nataal Kooch sahsah'da. ⁷ En ki' enaa, iníi d'í yéegaloh'da enndii kibéw' haffii, wayee d'í ðéwí Yéesu Kiristaa, bi ðéeb ínoh an yèri en *Ha' mudii*. ⁸ D'í ga kihaffii nak, d'í tum haffii ðisúrgarúu ndaga Yéesu. ⁹ Kooch yii wo' ee an: «Lee' laatii melicat ga ðuuy' ñuusii» ‡, yèri melic'di lee' laatiigari ga ðuuy' keeñciigarí, ki' onndii ki' ínoh lañ ndamiigari melic ga fikíifi Kiristaanii'da.

¹⁰ Wayee nak, lee' laatiima man na alal, waa eku garí, d'í ðii d'í yègíssií fodii kataa-ban'da. Fodaama, hotuk an dooliiima widéanawii en garí'da meyo hii garí wayee meyo ga Kooch. ¹¹ D'í capuunon ðakaa en tooh, wayee d'í pookisukohhii. ¹² D'í gekuunon ga ðakaa en ðéeb wayee hoono-hiiirí kipaaf. ¹³ D'í hataluunon ga kipes wayee Kooch foñjiiirí. ¹⁴ D'í ðuukuunon jac ga kakay wayee d'í yahluukii. ¹⁵ D'í dèk kikoork kikaankii Yéesu ga faanciigarí doonaa ðan kipeskiigari hotuk ga faanciigarí. ¹⁶ D'í ðii d'í en na kipes'da, besaa en ðéeb, d'í hídhoh na kikaankii ndaga kitaam na Yéesu, en d'anaa, kipeskiigari hotuk ga faanciigarí yah kikoo' ga kikaand'a. ¹⁷ Fodaama, kikaankii kii soongíi besaa en ðéeb, en d'anaa, d'ú laas ga kipeskii.

¹⁸ Ngèmií d'í laak'da taabohin na wii ðii wo' ga Kèyítfaad'a an: «Mí gèmin, kèri tah mi wo' a» †; Ee, d'í ðan d'í gèmin hen, kèri tahhii kiwo'. ¹⁹ D'í ínohin an Kooch yii mlísi' Yéesu, Ha' mudii ga kikaand'a, hayyíi kimlísi' ðan ga dii d'í en wínoo na Yéesu'da. Ya hayyíi kihaydoh, d'í nartuu ðan, ga yahaaci. ²⁰ En ki' enaa, d'ú ðéri tah d'í d'ii iña en tooh, en d'anaa, kijofkii Kooch yoosuk ga iñaá wèñ ga ðuwiid'a. Ee fodaama, iníi wèñ kiyewin ga ðuwiid'a, ða gèrèmi Kooch, ða yeeki ndamiigari.

Ayat kipessuu ga ngèm

¹⁶ Iñaama tah d'í soofoo fenoo ga dara. Luu enee an faan ðo' -súúsúus-figarí fii yasukoh ndan-ndan, ficiigarí wèni ki' en ci' as besaa en ðéeb. ¹⁷ Coonuciima d'í day'da, binaa d'í mēdírohca na ndamaa d'í laakan, waa ken mínoo kiwo' daa wa hín kiyak ee waa leehoo taa' d'anaa, d'í hay kihot an coonuciima hítoo ee ðan ca hay kipaaf; ee Coonuciima waayuki' t'í ndamaama. ¹⁸ Iñca ðo' hoti gaca'da enndii cèri d'ú díruk, wayee d'ú díruk caa ðo' mínoo kihot. Iñaá ðo' hotin gari leehin, wayee yaa ðo' mínoo kihot'da yah bi taa'.

En ki' enaa, d'ú ínohin an faanfigaruu en taalii d'ú dèkoh dii ga kakayfiid'a, luu wa búree, Kooch waayuk'dimnduu ga asamaan tawah, waa d'ú dèkohan. Kaanfaama hēwírohusii na yah ðo' -súúsúus ee fa yah bi taa'. ² Diima den, d'ú ðii in ga ðuuy' faanfigaruu fii, d'ú waa' rek Kooch ekkuu faanfiiruu ga asamaan'da. ³ Binaa d'ú eku-fanaa, d'ú enoo ðuwaa hayyíi faan. ⁴ Iñaá d'ú wèñ kimañ ga kipessuu ga ðuuy' faanfii d'ú ðay ga éldúna'da tooh, d'ú dèkan ga ki' in ndaga yí'ít'í yii d'ú kooruk'da. Enndii an d'ú waa' kikaan, d'ú meyo ga faanfii d'ú ðay ga éldúna'da. Nam ki' en kay an d'ú waa' ki' eku faagaruu ga asamaan'da, doonaa iníi jom garuu kikaand'a nuu' ga ðuuy' kipeskii leehoo taa' da. ⁵ Kooch ga kihafci, yèri sakkuu d'ú aas ga kipeskaama; ya so' ta garuu Heliigari en iníi ya ðéebpuu kiwa' ga ðéeb iníi ya faani' tu-ud'a.

⁶ Kon fodaama, saycaa en tooh, d'ú ðii am yaakaa'. Du ínohin an, iñaá d'ú wèñ kimañ kipes ga faanfigaruu fiima tooh, d'ú ðaa úsaay dii d'ú yah kidèk na *Ha' mudii'da*. ⁷ En ki' enaa, d'ú tídoh ngèmií, wayee enndii ga iñaá d'ú hot. ⁸ Du abin yaakaa' wiyaaek, ee d'ú wèñ kiwaa' kitagoh na faanfii fiima, d'ú ka' kidèknee ga yahaa Ha' mudii. ⁹ Iñaama tah, waa d'ú pes ga faanfii fii, waa d'ú tagoh nafa, iñaá d'ú díruk'da yèri en d'ú neblh Ha' mudii. ¹⁰ Kayoh, d'ú ðéebpuu, d'ú hay kimos kituuk ga fikíi Ha' mudii, ya atti' uu, ðaa en ðéeb laas fayagaari ga iñaá ya tum ga kipeskaagari ga faanfaama'da: ennda yijófi', ennda yibóni'.

Kiristaa júwohirinnduu na Kooch

¹¹ Kon d'í ínohin iníi en kiniik Ha' mudii'da, kèri tah d'í ðii heel kínook ðuwii ga ngèmií. Kooch nak ínohin ðuwii d'í end'a, ee mi yaakaarin an, ga ðuuy' keeñjúu ðan, d'ú ínohin ðuwii d'í end'a. ¹² D'í heellii

† Laakin lóogísohcaa halaatu an Pool waa' kiwo' ga coonucaa ðu-Korenti mín kitook kiday' ga kitum tooh iña ngémaaga ða meekisoh'da. †† Pool waa' kiwo' ga loo bíncaa pokee kifiliimunkaa Kooch na ðuwaagari ee ca bínsee ga atoh'da. Bíncaama ðéestíree enaamacaa cidaanjkaahcaa Kooch nakohee, koorohha ga Móyís'da.

‡ 4: 6 *Malkat Sēnees* 1: 3. †† 4: 13 *Malkat Kañca* 116: 10.

kidíngkaanohis haffii garúu. Nam ki'en an dí waa' túu ki'on iñaa d'ú ndamukohan garíi; en d'anaa d'ú laak iñaa d'ú lofan búwum malaksoo iñaa en ga keeñba'da, ba ndamukohi iñaa hotukin na has'da. ¹³En an d'í enukoh kidofaa, Kooh tahka, ee d'í enukoh kiñaanaa, d'ú tahka. ¹⁴En ki' enaa, kiwaa' kii *Kiristaanii* waa' t'ú'da kéri laakkii ga iñaa en tóoh. En ki' enaa, wéerinndí an, en an bo' y'ínoo y'éri kaani' búwii béébb'anaa, kon baanaa búwii béébb'ba kaandohuunun. ¹⁵Ya kaanin ndaga béébb, en d'anaa, búwii en na kipes'da, ba pesisoo ndaga hafba wayee ba pes'dan ðii yiima kaan, mílissa ndaga béébb'da.

¹⁶Kon, diima'da, d'í malakissii ken fodii ðii bú-éldúna hotohi'da. Ee sah, luu enee an Kiristaanii, ku'dewaa d'í malakoheeri fodii ðii bú-éldúna hotohi'da, diima'da, d'í malakohissiri fodaama. ¹⁷Binaa bo' en wínoo na Kiristaaniinaa, ya enin bo' yi' as: iñaa yimégèt' yaa karin, yi' as y'éri en ga. ¹⁸Kooh tumin iñciima tóohca, ya yii ya júwohi' tuu na hafci, kooroh ga Kiristaani'da, ee ya sassí diima kijangat kijúwohkaagari kaa-ma na búwii'da. ¹⁹En ki' enaa, Kooh kooroh ga Kiristaanii, ya júwohi' ta bú-éldúna na hafci, ee ya toppii'ba ga baakaa' cii ba tum'da. Ya díngkaaninndí kiyéegaloh kijúwohkiigari na búwii'da. ²⁰D'í b'éri Kiristaanii wos kiwo' ga teekiigari, ee man na Kooh ga kihafci y'éri en na kiwo' narúu koorohha garíi. D'í ðii kíimmbúu, ga teekii Kiristaanii, tootk kijúwoh na Kooh. ²¹Kiristaanii mosoo kilaak baakaa' da, Kooh koorinndi baakaa' ciigaruu. Ya tumin iñaa, doonaa d'ú ðii d'ú en wínoo na Kiristaani'da, Kooh abohhuu ðibo' ðijúwí'.

6 Kon d'í ðii d'í taam na Kooh ga légyi'da, d'í ðii dímalukkú: bar-keelii Kooh barkeellú'da hanat ki'en sooy'. ²En ki' enaa, Kooh wo' ga Kéyítfaa an:

«Ga wahtaa wa jekoh'da, mi tumi'taraa iñaa fu kíim'da. Ga besaa mi jommbaa kimúsald'a, mi foolla ki'am'dohaa» †.

Malkat, wahtii wii si'y w'éri jek ga; wahtii wii w'éri en bes kimúc. ³Légyii Kooh d'í en na kitum'da, d'í waa' ken laakoo dara iñaa ya wo' an ga yibóni'. Kéri tah, ga iñaa mín ki'en tóoh, d'í waa' tii kitum dara iñaa ekan bo' ga kikeen ga baakaa'. ⁴D'í teewohi an d'í ðisúrga Kooh ga béébb' iñaa en tóoh: iñci d'í day'da, ennda mesiklaatcii, coonucii, na kiléy'kii dawirú'da, d'ú koorukica hen taam na kimúuñ kiyaak; ⁵d'í feekuunun, d'í laguunun ga kasa, coow taabukinndí daa en tóoh ee d'í gítúnuunun ga kitum légyé ciméeskí', p'eni fayaaj joobinndí, ee d'í arukin. ⁶D'í teewohi an d'í ðisúrga Kooh, ga kiset keeñ, ki' inoh iñaa en kayoh, kimúuñ, kijof, kitaam na Helii yisela' i' yii, kiwaaroh kayoh-kayoh'da, ⁷kijangat kayohfii kesi, na kitaam na doolii Kooh'da. Waa d'í soon, waa d'í som haffii, kijúbb' kéri en ganaaycii d'í ðayi'da. ⁸D'í e' sin céé', d'í ñaawalsin. D'í wo' d'usin yibóni', d'í wo' d'usin yijóffí'. D'í malakohsi kaakoh-saboh ee moona d'í wo' kayohfii. ⁹D'í t'ksi búwaa ken inohoo'ba ee moona déy béébb' inohinndí. D'í t'ku búwaa tesba kikaan ee moona d'í ðii lís kipes. D'í t'ksi iñaa meskin ee moona d'í apsoo. ¹⁰Búwii léehíri keeñjii hen rek ee moona d'í d'ek ga kinebluk. D'í t'ku nduul ee moona d'í onin bo' ðiyewin kihóomí'. D'í t'ku búwaa laakoo tús ee moona d'í laakin iñaa en tóoh.

¹¹D'ú, fiilimunciiigari ga teerum Korenti'da, d'í wo' in narúu fan, d'í d'aakkiirúu dara ee d'í ekinndúu ga keeñjii. ¹²Enndii an d'í waa' t'irúu, d'ú kay, d'ú b'éri waa' t'irí. ¹³Kon mi wo' narúu fodii ðaa wo' na ðitowu-ci: keeñkattí fodii ðii d'í keeñkú'da; ekattí ga keeñjúu.

Kaa aasukohat na yiifa'

¹⁴Kaa aasukohat na búwaa gémussii ga Yéesu. Búwaa enndii ba g'én ga kitaaboh. En ki' enaa, kitaabohkii kiida mín kilaak ga díkaanti iñaa júwin na iñaa joffii? Lee' laak mínan na ki' akitukoh na ñuus? ¹⁵Mínan na ki' en *Kiristaanii* júwoh na Seytaani? Baa g'ém ga Yéesu aasukohan na, na ðaa g'émmbii gari? ¹⁶Kaanfii Kooh mínan na akitohu na koofcii yiifa' cii? En ki' enaa, d'ú b'éri en Kaanfii Kooh yii laak kipes'da, fodaa ya ga kihafci ya wo' ka'da an:

«Mi y'ah kidék na'ba, mi taabi na'ba, mi y'éri y'ah ki' en Koohyiiga'ba, ba b'éri y'ah ki' en heetiigoo» ††.

¹⁷Kéri tah, *Ha' mudii* wo' ¹¹a an:

«Meyat ga díkaanti'ba, d'ú en hanj.

Kaa d'ewat ga dara iñaa settii.

Fodaama mi hayyúu kitook ga yahaaroo ‡

¹⁸Mi y'ah ki' en paamun garúu, ee d'ú en ðitowuroo: ennda y'aal, ennda ðeti. Iñaa, y'éri *Ha' mudii* mín ga tóoh'da wo'» ††.

† 6: 2 *Malkat Ísayii* 49: 8. †† 6: 16 *Malkat Léwítik* 26: 12; *Esekiyeel* 37: 27.

‡ 6: 17 *Malkat Ísayii* 52: 11; *Esekiyeel* 20: 34, 41. †† 6: 18 *Malkat 2 Samiyeel* 7: 8, 14; 1 *Koronik* 17: 13.

Kon nak, d'ú ðii mi keeñukind'a, waa Kooh díginnduu iñcaama **7** tóoh, d'ú séúrat haffuu ga tóoh iñaa líí'ð'di faan na hel. Du gu- u'guulukat, kipeskiigaruu sela' bi mat, ee d'ú taam ga na kiniik Kooh.

Iñaa sóosi' keeñaa Pool'da

²Onattí ðak ga keeñciigaruú. D'í toonjii ken, d'í yahi' tii ken, d'í d'úkkii ken kínam ga anañci. ³Mi wo' 'ii inuma kiyambúu yen. En ki' enaa, mi wo' eera kuméeni' an d'ú ðii ga keeñciigari waa d'í kaan, waa d'í pes. ⁴Mi óolukinndúu lool ee mi bakukohinndúu lool. Hídaa coonucii d'í dayi'da, d'ii ca hín kiyewin'da tóoh, helloo dalin lool ee Keeñigoo soosin seb.

⁵En ki' enaa, ga wii d'í le' gohii Maseduwaand'a, faanndí fíkarukkii ga fen, d'í dayin coonufaa en tóoh: d'í d'ekke ga kilen'koh na búwii ee ga keeñjii ðan, d'í enéeri ga jam. ⁶Wayee Kooh yii d'éltri helcii búwii abissii yaakaa' da, d'élí ta hellíi ndaga hayaa *Tít*. ⁷Enndii rek ga daa ya hay'da tah, wayee na ðan ga daa d'ú d'élirin helaagari'da. Ya bééstirindí ðii d'ú hínndoo ki'dooruk'da na ðii keeñjúu hín kirécuk iñaa d'ú tí-keeroof'da, na ðan ðii d'ú tuukin tek ga kifa' d'ohhood'a; ee iñaa tahin keeñjoo wéñin da ki'baat kisoos.

⁸Mi inohin an, kéyítfaa mi bídeerúu ku'dewaa'da léehíreera keeñjúu, ee mi récukkiika. En ki' enaa, mi récukeeraka ndaga mi hoteera daa ka mesikeerúu, luu enee an maañjii'da, wayee diima mi récukssiika. ⁹Hanaa kay mi nebluk ga hen sah, ee enndii ga daa keeñjúu leeheera ga'da, wayee en ga daa keeñ-leehaama ekinndúu ga kisúpit kipes'da. Keeñ-leehaama Kooh y'éri waareeka. Kon d'í toonjiiirúu ga dara. ¹⁰En ki' enaa, keeñ-leehaa meyo' ga Kooh haydohi kisúpit kipeskaa éewdohi bo' ga kimúc, ee iñaa laakoo kirécuk. Keeñ-leehaa meyo' ga éldúna nak lími kikaan. ¹¹Malakat rek keeñ-leehaama meyo' ga Kooh'da, iñaa wa lím garú'da: d'ú gaawwa kikulok, d'ú bayalukka, d'ú récukka, d'ú niikka Kooh, d'ú d'oorukkaroo, d'ú kaantukohha ga, d'ú ko' ta ðaa tooñ'da. Ga kihaffúu, d'ú teewohin ga bakaa en béébb' an d'ú setin wic ga iñaa.

¹²Kon nak, binaa mi bínndúnaa, ðaa tooñ'da tahhiika, ðaa tooñ'da ðan tahhiika. Mi bínndúu, doonaa, ga fíkií Kooh, d'ú mín kihot ðii d'ú hín kisafa' gari'da. ¹³Iñaa tah d'í abin yaakaa'.

D'í eemmbii rek ga ki'am yaakaa', wayee d'í neblukin lool ga ðii keeñaa Tít hín kisoos ndaga daa béébb'púu, d'ú d'él'in helcii. ¹⁴En an mi ndamukoheeraruú ga fíki'icinaa, mi laakkii kaci ga. Fodii d'í wo' irúu kayoh saycaa en tóoh'da, iñaa d'í ndamukee Tít ga loorú'da enin kayoh. ¹⁵Binaa ya nínndisuk ga daa d'ú keloh'deerari ga tóoh'da, na daa d'ú tookeeri ga d'uuy'ú'da, taammba na kiniikki na ki'e' ti céé' d'anaa, ya wéñirúu d'á kiwaa'. ¹⁶Keeñjoo nak soosin ga ðii mi mín kilaak yaakaa' garúu ga iñaa en béébb'da.

Kisafa' ga kidímal búwii Kooh

8 Mbok-kerceencii, d'í waarin d'ú inoh iñaa kijofkaa Kooh lím ga jaanguca ga gohaa Maseduwaand'a. ²Búwaaama kooruunun ga coonu ciméeskí' wayee hoonohhii keeñba soose hen seb; ee, hí-daa kinduulkaaga'ba, daa ka hín kiméeskí' da tóoh, ba onohha iñaa hoomin. ³Mi mínin kiseedi' an búwaa, ba onohha iñaa ba mín'da bi paaffa sah daa doolii'ba eem ee ba sekkii kinaku. ⁴Ba b'éri nameerí ki-taabuk, ðaa kím kibokidohu ga búwaa y'ah kinégíroh dímalaa aaw ga búwaa en búu Kooh ga Yéerúsaleem'da. ⁵Ba paafin sah iñaa d'í séentu-kee ga ða'da. Ba d'eb ki'eroh hafba ga *Ha' mudii* paay, t'ikka ga, ba ero-hha hafba garíi fodaa Kooh waa' ka'da.

⁶Tít y'éri d'eb kituuki' loo kinégíroh dímal ga kaanndúu, kéri tah d'í dímalukkari ya ðoyukis garúu kilésti' légyeaa wijófi' waa waama. ⁷Waa d'ú hóom'din ga iñaa en tóoh, ennda ga ngémi, ennda ga kimín kiwo', ennda ga ki' inoh yen, ennda ga kikaantukoh ga iñaa en tóoh, ennda ga kiwaarohkii d'í tee'púu en garú'da. Fodaama tumat tóoh d'ú hóomi' ga ki'am'doh ga dímaluma ðan. ⁸Mi enndii'ruu na kiwo' iñaa d'ú jom ki-tum'da; mi wo' ga loo búwaaama ga daa ba kaantukohi ga kidímaloh'd'anaa, mi waa' man, d'ú ðan, d'ú teewoh kiwaarohkii laak ga díkaantirú'da ðii ka hín kiwó'o'da. ⁹En ki' enaa, d'ú hotin ðii Yéesu *Kiristaa*, *Ha' mudii* garuu hín kijof garu'da: ya yii ya enee ðaa hóom'din, ya tummba hafci ðaa laakoo ee d'ú b'éri calallika. En d'anaa, kooroh ga ki-laakookaagari kaamanaa, d'ú hóomi'.

¹⁰Mi wo' 'úu helloo do' ga inuma: d'ú ðii kisaah, d'ú d'ewee béébb' kiwo' an d'ú hay kidímaloh ee ðan d'ú d'ebpa kidímaloh'da, iñaa g'én garú'da wéri en an d'ú kaantukoh ga, ¹¹d'ú lésti' légyeaa kimma. Keeñaaama ekeerúu ki'am iñaa ya tumu'da, ekattúu ðan ga kilésti' wa, ee enat ga iñaa d'ú mín. ¹²Binaa fu onoh fodaama ee le' keeñaaagaraanaa, Kooh hay kitook iñaa fu onoh'da. Ya inohin an fu laak iñaa ee ya weekisohhii iñaa fu laakoo. ¹³Wo' ussiirúu an kiwaa' búwii laak tahat bi d'ú en ga sooli rek, wayee béébb' bokat kihídí'. ¹⁴Di-

ima den, d'ú hóom'fín, kon dímalat f'uwii soolukin'fa; Kooh tum bes f'a w'eni' túu ee d'ú laak soolinaa, f'a am'f'ohhúu, f'ée'f' bok hídi'.¹⁵ Fodaama, ka bídu ga Kéyítfaa an:

«Baa balawee yewin'fa, h'ep'd'eeríi ga dara, ee f'aa balawee jutuut'fa f'ak'éeríi dara.»[†]

Tít na f'uwaa taabee nari Korenti'fa

¹⁶Ndam aawat ga Kooh yii on *Tít*, fodii garíi, kitook kikaantukoh ga loorú'fa. ¹⁷Tít tookka i'naa d'í kímmbú'fa; ee ya waaree k'igaaw kihay garúu hen bi, ya sekkiika kinaku ya kolukka yaa hay. ¹⁸D'í wosin mbok-kerceen yiliis ya taam nari. Mbokaama, f'ée'f' jaangucii bakinndi ga l'ég'eyii kiyéegaloh Hewhewii winéw' wii ya tum'fa. ¹⁹Baatta ga, f'ujaangucii f'éri tanndi ya taam nari ga f'aa'wii d'í y'ah kika' kiwarohnee i'ncii onoh'fa. L'ég'eyiima wijó'f' wii d'í tumwa ki' on Ha' mudii ndam na kiteewoh an d'í waarin f'uwii ki' am'f'oh ga f'an. ²⁰D'í tum i'naama doonaa ken laakoo i'naa ya f'arohanndii ga dii d'í tuukuk ga dímalii wi-hóom' wii n'ég'iroh'fa. ²¹I'naa d'í heel tooh w'eri en kitum bi jof ee eemmbii rek ga i'naa newin Ha' mudii wayee f'an ga i'naa newin f'uwii^{††}.

²²D'í wosin f'an mbokkí yiliis[‡] ya taam na f'uwaa. Ya nak, d'í malaksukohinndi waas ciyewin ee d'í hotin an ya tookin kikaantukoh, ee diima den ya w'eni' kitook kikaantukoh ndaga ya óolukinndúu di-jó'f'.²³ En ga f'ak Tít na kihaf'cinaa, d'í f'éri taabi, d'í f'éri bok kil'ég'ey ga f'uwu'cúu. En ga loo mbokcaagaruu f'aa taam nari'f'anaa, f'ujaangucii f'éri wos'fa ee f'a l'ég'ey ki' on *Kiristaanii* ndam. ²⁴Kon teewat'fa an d'ú waarin f'a kayoh-kayoh'fa, en f'anaa f'ujaangucaa f'aaama tooku an d'í laakin kayoh ga dii d'í ndamukohirú'fa.

Dímalaa aaw ga f'uwaa enu f'uu Kooh ga Yéerúsalem'fa

En ga loo dímalaa aaw ga f'uwaa en f'uu Kooh ga **9** Yéerúsalem'f'anaa, calissii mi bínndúu ga. ²En ki' enaa, mi hotin an d'ú tookin kidímaloh ga keef'njúu ee mi ndamukohinndúu ga f'uu-Maseduwaan^{††}, mi wo' ee'fa an: «Wii kisaah, laak f'uu-Akay tuukuu-nun tek ga kidímaloh.» Dum d'ú kaantukoh ga kidímaloh'fa y'eng'elin f'iyewin ga f'a. ³Mi yii wosohhúu kon mbok-kerceencum f'uma f'a am'f'ohhúu, en f'anaa i'naa mi ndamukoheerúu ga loo dímaluma'fa eemoo ga wo' een rek, wayee dímalungarúu cooki' foda mi wo'ka'fa. ⁴Enndiikanaa, laak f'uu-Maseduwaan f'aa taam naroo hayu duma, laakussúu d'ú waayukkii daranaa, d'í hay kilaak kaci ga dii d'í óolukin-ndúu'fa; ee mi wo' issii f'an faa d'ú y'ah ga ki'bewoh'fa. ⁵K'eri tah, mi ammba an g'emin mi wos mbok-kerceencum f'uma, f'a f'ewírúkkoo garúu, f'a toputu' i'naa d'ú dígohee ki' onoh. Fodaama, mi laak dí-malaama hídohinaa, i'naama hay kiteewoh an d'ú onoh na keef'njúu, wayee enndii an d'ú g'itínu hen.

Baa sok yewin, píkan yewin

⁶Inohat i'niia laak yii: f'aa sok jutuut, píkan jutuut; f'aa sok yewin, píkan yewin. ⁷Kon nak, f'aa en f'ée'f' erohat i'naa keef'ni hatin. Ya hanat kirécuk yen ga ee ka hanat ki' en g'itín gari. En ki' enaa, Kooh waarin f'aa onohi ee taam ga na keef' wisóosi'. ⁸Ya míninndúu f'an kibarkeel bi d'ú hóom' ga i'naa en tooh, en f'anaa ga wahtaa en f'ée'f', d'ú laak tooh i'naa d'ú sooluk kipa'y sooliciagarúu; d'ú tesí' yewin yaa onanndúu kitum yijó'f' yaa mín ki' en tooh. ⁹Foda ka bídu ga Kéyítfaa'fa an: «Ya oni f'uwii laakoo'fa na keef'naagari f'ée'f'wa ee kijofkiigari y'ah bi taa'»^{††}

¹⁰Kooh yii oni línoh tesoh'fa ya soka, yii oni f'uwii i'naa f'a f'an-man'fa^{†††}, hayyúu ki' on bi dooy fodaama, f'ée'f' i'ncii d'ú sooluk'fa, ya l'ímírohca, en f'anaa, ga kijofkiigarúu f'ifo' f'iliis laasu ga f'ée'f' i'naa-ma. ¹¹Ya hayyúu ki' on kihóom' ga i'naa en f'ée'f', doonaa d'ú mín ki' onoh na keef'njúu f'ée'f'wa, ee f'iyewin hay kig'erém Kooh ga i'ncii d'í y'ah f'a kiwaroh, ee meyo' garúu'fa. ¹²En ki' enaa, dímalii d'ú en na kin'ég'iroh'fa, jeri'niigawa eemmbii rek ga kipa'y soolici' f'uwii en f'uu Kooh'fa, wayee f'an, wa hay kitah f'uwii yewin lool kig'erém Kooh ga i'naa. ¹³Binaa f'a malak ga dímalii d'ú n'ég'iroh aaw ga f'aa'f'anaa, f'a hay kig'erém Kooh ga dii d'ú teewoh fodaama an d'ú g'emin ga *Hewhewii winéw' wii* ga loo *Kiristaanii'fa*. F'a hayyi kig'erém f'an ga dii d'ú tookin ga keef'njúu kiwaroh na f'a i'ncii d'ú laak'fa, f'a na f'ée'f' f'uwii f'únoo. ¹⁴F'a f'ii kiimi' túu Kooh kiteewoh an f'a keef'kinndúu lool ndaga dii

† *Malkat Eksoot 16: 18: wo' ga daa f'uu-Isarayeel balab'see f'ama'haa wo' u «maan», Kooh ere'f'a ga e'g'í -dúnda'ga'fa* †† *8: 21 Malkat Liuwuk 3: 4; Room 12: 17. ‡ Mbokkí yiliis f'oo' yiliis y'eri wo' u daama, yaa inohukkii dijó'f'. Médírohat 8: 18 na 8: 23 †† 'Bu-Maseduwaan waa' kiwo' kerceencaa ga jaangaa teeraa Filiip, waa Tesalonik, waa Beree, Malkat f'an 1: 16 †† 9: 9 Médírohat na Ka'ncaa 112: 9. ††† 9: 10 Médírohat na Ísayíi 55: 10.*

barkeelii Kooh barkeellúu paafin i'naa en tooh'fa. ¹⁵Ndam aawat ga Kooh ndaga i'naa ya onoh ee ken mínooca kiwo' bi leeh'fa.

Pool taas ga i'naa ya yabu ga l'ég'ey ki' apotaa' kaagari'fa

10 ^{1,2}Mi *Pool*, f'uwii wo' an, mi en narúunaa, mi soos sef', ee an mi úsaayyúunaa mi tamoh jír. Mi yii kímmbúu ga teekii *Kirista* yii lewetin ee jofin'fa, kaa ekattoo ga kitamoh ga f'ookkúu binaa mi hay garúunaa. Laakin garúu f'uwaa wo' an f'adukeeniigari i'naa f'adu-keen f'oo'-éldúna kesi. Kon nak binaa mi hay b'érinaa, f'uwaa, mi hay na f'aka kidí'goh ee i'naa w'eerinndoo. ³Kayoh, d'í f'ii pes ga kakayfii fodii f'ée'f' f'uwii, wayee he'ni d'í en na kihe'noh'fa enndii ga dii f'uu-éldúna he'noh'fa. ⁴Ganaaycii d'í f'ay kihe'noh'fa meyo'hii ga f'uu-éldúna; ca en ganaaycii cil'ée'ki' -doolicii meyo' ga Kooh'fa, ee ca enohu kibúuk f'ée'f' dooli waa y'ipuk g'ik n'een'f' f'uwii'fa. D'í d'úbi' halaatcii taabohhii na kayoh'fa, ⁵na f'an f'ée'f' kib'ewi' -haffukaa hoonoh f'uwii ki' inoh Kooh, d'í am n'ip halaataa mínin ki' en tooh, d'í haydohwa ga kikelohi' *Kiristaanii*. ⁶Binaa d'ú kelohi' tii ga toohaa, d'í tuukin ga kimók' f'ée'f' f'aa kelohi' tii *Kiristaanii*.

⁷Malaksukohat i'ncum dum ca laakoh'fa. Binaa laak f'aa wo' ga hafci an ya yuu *Kiristaanii*naa, ya ekat ga helci an d'í f'an, d'í f'uu *Kiristaanii* fodaagari. ⁸*Ha' mudii* kuliyuki' tii ga f'fikirúu kituuki' ng'emiigarúu, wayee enndii kibúukwa; ee luu enee an mi ndamukin ga i'naa mi h'epin, enoo kaci garoo. ⁹Mi waa' tii kiman na f'aa heellúu kitítal ga k'eyitcii mi bídirú'fa. ¹⁰En ki' enaa, laakin f'uwaa wo' i' garoo an: «I'ncii ya wo' i' ga k'eyitcii ya bídi'fa hítin ee tamohin, wayee binaa ya en ga f'uu'cuunaa ya laakoo fit ee ya wo' i' wo' een heeyoh.» ¹¹F'a wo' i'naa f'ée'f', wóo-ratti an dii wo' eencii d'í bídi ga k'eyitcii mand'fa, binaa d'í hay duma b'érinaa, tumeencaagari' y'ah kiman fodaama den.

¹²D'í sah, d'í kaa'noo kihídi' haffii wala kim'édíroh haffii na f'uwaa ndami haf'fa'fa. F'a hayaa, f'a f'eb haf'fa nataah, waa f'a natan haf'fa gawa, f'a médíroh haf'fa na haf'fa. I'naa enndii kitítal ga k'eyitcii mi bídirú'fa. ¹³D'í nak, kindamukkiiigari laakin daa ka eem. D'í paafanndii keki' kii sassii Kooh f'ii' tii, onndari' f'an kihay bi garúu'fa. ¹⁴Enee an sasiigari' le' i'ii bi garúunaa, f'oo' mín kiwo' an d'í meyin sasi' Kooh f'ii' tii'fa; wayee wa hayin bi garúu, d'í b'éri f'ewee garúu kihay kiyéegallúu *Hewhewii winéw' wii* ga loo *Kiristaanii'fa*. ¹⁵Kon d'í paaffii keki' kii sasi' Kooh f'ii' tii, kindamukoh l'ég'eyaa f'ifo' f'iliis tum'fa. Hanaa kay d'í am yaakaa' an ng'emiigarúu hay kib'aatuk, ee fodaama, d'í hay kiw'én kib'aa' kil'ég'ey ga f'uu'cúu wayee hoonohoo d'í eem ga sasi' Kooh f'ii' tii'fa. ¹⁶D'í hay kiyéegaloh Hewhewii winéw' wii bi ga d'ek'caa paaf kullúu ee d'í ndamukandii ga l'ég'eyaa Kooh e' f'ifo' f'iliis kitum'fa.

¹⁷Biduunon ga Kéyítfaa an: «Baa waa' kindamak ga yena, ya ndamukatti ga Ha' mudii»^{†††}. ¹⁸En ki' enaa, f'uwii ka'ni haf'fa'fa, enndii f'éri ne'f'loh Kooh; f'uwii ne'f'loh Kooh'fa f'éri en f'uwii ya ka' na kihaf'ci'fa.

Pool, na f'uwaa tik haf'fa apotaa' fa

11 Éey, d'ú míneeroo kimú'ni' mi wo' narúu wo' een dofaa! Ehee, múu'ndattoo kay. ²En ki' enaa, mi waa' túu hen bi mi naalohin-ndúu ee kiwaa' kii kiima meyo' ga Kooh. Mi onohinndúu ga fiil y'inoo don, ennda *Kiristaanii*; ee mi waarin d'ú pajuki' ti fodii oomaajowu, yaa inohoo y'aa ee setin wic. ³Wayee mi niikin an f'ifo' f'ii d'úkkúu bi d'ú f'is kotcaa cijúw' caa na keef'naa wimó'ri' waa d'ú taabuko-hee *Kiristaanii'fa*, f'a d'úkkúu foda daa Aawa ísee hafci, gogaa d'úkkari na wo' een-sabohcaagari cinéw' caa'fa. ⁴En ki' enaa, binaa f'oo' hay garúu kijangattúu loo Yéesu yiliis yaa bokkii na yii d'í jangattúu'fa, wala ya waa' d'ú te' hel wiliis waa bokkii na yii d'ú laas'fa, wala ya yéegallúu Hewhew winéw' wiliis waa bokkii na wii d'í yéegallúu'f'anaa, f'aaama d'ú keef'nikiri! ⁵Mi foogin an apotaa' cumgarúu f'uma d'ú ke' ga f'ook f'únoobum'fa w'énd'ohussiiroo dara. ⁶Luu enee an mi mínoo kiwo' ga mbooloo, enndii an mi inohoo yen, ee d'í teewinndúu ga i'naa en tooh na ga f'akaa en tooh.

⁷Kayoh sah, wii mi yéegallúu *Hewhewii winéw' wii* meyo' ga Kooh'fa, mi meekissirúu dara ga, mi yóoski' ta haffoo, doonaa d'ú f'ewíru. Mi too'niin f'oo' ga i'naa mi tum yaamane? ⁸Mi te' ee, en fan lok, kopa' f'ifo' ga jaangu ciliis, kiminndúu ki' am'f'oh. ⁹Wii mi en ga kullúu'fa, mi laakeera sooli ee mi faanukkii ga dooli ken, ndaga mbok-kerceencaa meyo'hee gohaa Maseduwaan'fa f'éri haydoh'f'eeroo tooh i'naa mi sooluke'fa. Ga i'naa en tooh, mi watukka ki' ayuk ga f'ookkúu ee mi hayka kiw'én kiwatuk. ¹⁰Ga dii wo' eencii ga loo *Kiristaanii* en kayoh garoo'fa, i'niia mi y'ah kiwo' yii en kayoh'fa. Mi wo' man, i'naa mi ndamukohi'fa, ga f'ée'f' teerucii ga Akay'fa, ken mínooro'o ga kinis.

¹¹I'niia tah ya mi wo'ka? Ati mi waa' t'uirúu hen? Kooh inohin an mi waarinndúu.

††† *10: 17 Malkat Yérémií 9: 23; 1 Korenti 1: 31.*

¹² Inii mi tum diimaɗa, mi lísanndi kitum, en ɗanaa, ɓuwum heelu halaa ɓa kooran bi ɓa hídíroh hafɓa naríi wem, ee ɓa ndamuki gaɗa, ɓa laakoo halaama. ¹³ Buwuma tiku hafɓa ɓi'apotaa', ee saboh. ɓa kaaki ɓuwii saboh ga lègèyɓum ɓa tumiɗa. ɓa ɓay jëmmaa apotaa' Kiristaanii ee lak saboh. ¹⁴ En ki' enaa, iñaama bettii ken, ndaga Seytaani, ya ga kihafci, leekleekaa ɓay jëmmaa malaakaa taam na lee'laataa Kooh. ¹⁵ Kon, laakoo dara ɓan iña bet ɓo' ga kihot ɓisúrga Seytaani ɓewu jëmna sùrgacii tumi yijúwí' ga fíkií Koohɗa. ɓuwamaa, ɓeríinaa kipeskaagaɓa leehanɗa, ɓa hay kifayu tumeencaagaɓa caama.

Pool, na coonucii ya dayɗa

¹⁶ Mi yii wo'issúuka: ken hanattoo kitík dof. Wala book ɗú tikko do-faa, abattoo fodii dof, en ɗanaa, mi ɓan, mi mín kindamuk jutuu. ¹⁷ En ki' enaa, inii mi en na kiwo' yii sah enndii iña *Ha mudii* waa', ee mi ndamuk fodumanaa, mi wo'in wo' een dof. ¹⁸ Waa ɓiyewin ndamuki fodii ɓuwii ga ɛldúnaɗa, mi ɓan, mi hay kindamuk. ¹⁹ ɗú ɓii an ɗú laakin helɗa, ɗú ɓerí keeñuki dofci ee iñaama enndiirúu dara. ²⁰ ɗú tookin ɓiɓo' tummbúu ñaam, ɓa ɗúú'túu, ɓa ɗúkkúu, ɓa eewwúu, ee ɓa múttúu pa'. ²¹ Dii ɗi laakoo dooli kitum fodaamaɗa, apinndoo kaci. Kimma nak, mi hay kiwo' kidof; ɓééɓ iña ɓo' kaañ kindamukoh, mi ɓan mi kaañinndi. ²² Man ɓa wo' an ɓa ɓi'Ebèrèe? Mi ɓan mi Ebèrèe. Man ɓa wo' an ɓa bok wa heetii *Isarayeel* Mi ɓan mi bok gawa. Man ɓa wo' an ɓa tucaasamun *Abaraham*? Mi ɓan mi kucaasamun *Abaraham*. ²³ Man ɓa wo' an ɓa ɓisúrga *Kiristaanii*? Diima nak, mi yah kiwo' wo' een ɓaa hafa múuyin mes: mi wéñɓa ki'en sùrga Kiristaanii fúuf. Mi wéñɓa kison ga lègèyiigari, mi wéñɓa kilagu ga kasu, mi wéñɓa kifeeku, mi hídhohin na kikaan waas ciyewin. ²⁴ Yaawúu' cii rípuunundoo leraw waas ciyétúus; ee waa hay tooh, lerawcaa cidaanjkaah-kaahay na ciyitnaniikiisaa (39) † mat. ²⁵ Mi rípuunun ngee' waas kaahay ††, mi tapisohuunun na atoh waas kínoo, kiwaa' too ki' ap; mi aasin gaal-giiy' waas kaahay, gaalaa nuu' ga músúmaa; mi tidimin ga músú giiy' wek-wek wínoo na noh-noh wínoo. ²⁶ Mi karin kiɓaɓb waas ciyewin, caa kumuunndoo yee ga kihín: ga ɗuu' húlúɓcii, ga kihídhoh na gúroh-waascii, ga kihídhoh na mbokciigoo yaawúu' cii, na ɓan ɓuwii enussii yaawúu' ɗa, ɓaɓciigoo ga teerucii, ga ɛgí' -dúndañcii, ga ɗuu' giiy' cii, hídhohciigoo na ɓuwaa tik hafɓa kerceen ee sabohɗa. ²⁷ Mi koorukin lègèy ciɓí'tí' na coonu ciméeskí'; yewinin wekcaa mi neehii; mi yaɓɓa mi pílla; yewinin iña mi oo'; mi fiyoonnda ee mi laakkii iña mi ekukan. ²⁸ Ee laakin giliis gaa mi wo''ii duum: besaa en tooh mi halaati ga ɓu-jaangucii ɓééɓɓa, fodii mi koorukɓa ga hafiiigoo. ²⁹ Binaa laak garúu ɓaa laakoo doolinaa, mi ɓan, mi yéenka ga haffoo. ɓo' keen ga baakaraa, keeñnjoo taki ga iñaama hen. ³⁰ Binaa mi na' kindamukaa, mi ndamukohan kilaakoo-doolikiigoo. ³¹ Kooh yii laak ndam bi taa' ɗa, yii en Paamudii Yéesu, Ha' mudiiɗa, inohin an mi wo''ii saboh. ³² Ga wii mi en ga teeraa Damaasɗa, gúwernèeraa yugi' buu' Aretaas daamaɗa, tuuki' ta ɓisoldaa' ga tooh halcaa teeraa, kiheelloo ki' am. ³³ Wayee laak-ka ɓiɓo' ɓaa ekusoo ga ɗaba, ɓa paafdohharoo ga gúl wínoo ga mírraa ɗékaa, ɓa yoollaroo kakay. Mi récca gari fodaama.

Doolii Kiristaanii dooyin Pool

Mi jom kindamuk hen sah, luu enee an ka laakoo jeríi. Hoonohoo mi hay kiɓéestí' incii *Ha mudii* inohlukohhooda ee mi hotca en fan ga heeyɗa. ² Laakin kerceen, yaa mi inoh †. Enee ga tikíis tidaanjkaah na tinikiis ga fenoo, ɓaa yaama ɓewírussa bi ga ɗookaa-ɗook asamaan. (Mi inohoo ati ya ɓewí' see na faanfaagari, ati enee en fan ga heey; Kooh doñ inoh). ³⁻⁴ Mi inohin daal an ɓaa yaama ɓewírurun bi ga daa Kooh enohɗa. (Mi yii wo'iska, mi inohoo ati ya ɓewí' see na faanfaagari, ati enee en fan ga heey; Kooh doñ inoh). Daama, ya kelohha wo' een, caa ken mínoo gaca kitaam, ee ɓo'-súusúus onussiiica kiwo'. ⁵ ɓaa man fodaama yéři mi ndamukohan, wayee mi ndamukohoo haffoo, enndii ga kilaakoo-doolikiigoo rekaa. ⁶ Mi waaree kindamukaa, enoo kidof garoo, ndaga eneenaa inii mi wo' anɗa yah kayoh. Wayee mi ndamukandii ndaga mi waa' tii ken foñ garoo iña paaf yaa ya hot mi tum, wala yaa ya keloh mi wo' ɗa.

⁷ Kooh waa' tii mi ndamuk ga incii cidóoyí' -waa' cii ya teeɓpoɗa. Kéri tah, fodii nes ga faan, ya ekkaroo mesiklaat: yínoo ga malaakacaa Seytaani nakussa kisodaloo doonaa mi ndamukoo. ⁸ Mi kímin Ha' -mudii waas kaahay, ya níssoo ga coonucaama. ⁹ Ya taassoo an: «Mi yii naraa ee iñaama dooyinndaa.

† Malkat Deteronom 25: 3. Waasaa Móyis nakoh an ken jomoo kirípu ngee' -caa paaf cidaankaah-nikiis. Iñaama tah yaawúu' caa nēewíssa ga ngee' wínoo, doonaa ɓa ɛldohoo bi ɓa wéñí', ɓa ɗeeñ iña Waasaa nakohɗa. †† Ngee' ciima ɓu-Room ɓerí feekkica † Kerceen, yaa mi inoh Pool wo' na hafci. Malkat Tumeen 9: 30; 11: 25; Galaat 1: 21

En ki' enaa, kimínkiigoo hotuki ga daa kilaakoo-dooli enoh.» Kon nak, mi ndamukan hen bi jof ga kilaakoo-doolikiigoo, en ɗanaa doolii *Kiristaanii* yoosuk ga ɗookkoo. ¹⁰ Kéri tah, mi neɗluki ga dii mi laakoo dooli, mi ɓassi, mi tksii coonu, mi hatalsi ga kipes, mi títalsi ndaga Kiristaaniɗa. En ki' enaa, mi ka' bi mi laakissii doolinaa, mi laak dooli ga wahtaama.

Iña jaahal Pool ga ɓu-Korentiɗa

¹¹ Mi wo'in wo' een dof sah ee ɗú ɓerí ekkoo ga. Ee moona ɗú ɓerí jomeeroo kikañ. En ki' enaa, luu enee an mi enndii dara, apotaa' cum-garúu ɗú ke' ga ɗook ɓiinooɓumɗa wéñɗohussiroo dara. ¹² Mandarga cidóoyí' -waa' cii na kintaancii mi tum, ee mi taamba ga na kimúuñ kiyaakɗa, ɗú hotinca; iñaama teewoh an mi apotaa' *Kiristaanii*. ¹³ Inii yiida yéři mi tumi' jaangucii cínnoo ee mi tumi' tíirúu ya? Hanaa ga dii mi faanukkii ga dooliciirúuɗa. Kon, bayalattoo ga iña mi tooñjúu yaama.

¹⁴ Wii wéři en waasiigoo wukaahaywii mi ɓewuk kihay ki-waakneerúuɗa ††, ee binaa mi haya, mi yahhii kifaanuk ga doolirúu. Mi heellúu wayee mi heellii poossúu. En ki' enaa, enndii oomaa laak kinégiroh hēelís kitoputu' paamun na eewun. Paamun na eewun kay ɓerí laak kitoputu' oomaacii. ¹⁵ Mi nak, mi tookin ki' eroh inii mi laakɗa tooh, na keeñ wísóostí', bi ga sah ki' eroh kumuunkiiigoo, ki' amɗohhúu. Mi waa' túu waraa man fodaamanaa, ɗú jominndoo kitesoh kiwaare?

¹⁶ ɗú inohin koñ an mi mosoo ki' ayuk ga ɗookkúu ga dara. Wayee mín kilaak ɓaa wo' an mi ɗúkkúu hen, mi ñaañukohharúu †† Ati mi mosin kiñam doolirúu, kooroh ga yínoo ga ɓuwii mi wosee garúuɗa? ¹⁸ Tít, mi yéři wossi kihay garúu ee mi akitohhi na mbok-kerceenuma ɗú inohinɗa ††. Tít mosin kifaanuk ga doolirúune? Mi na Tít, enndii ɗi ɓerí bok hel wínoo, ɗi bokka kotcaa ɗi tündane?

¹⁹ ɗú, ɗú maañ kifoñ an ɗi heel kilaak lay ga fikíirúu? Múk! ɗi wo' i' Kooh, ga teekii Kiristaanii. Ee ɓééɓ iñaama, mbok-kerceencii, kiwaa' ɗú wéñ kiyégis ga ngémii tahka. ²⁰ Mi niikin, mi hay garúunaa, mi laakkúu ɗú man ga daa newooroo, ee mi, mi man garúu daa newoorúu. Mi niikin kilaakkúu ga kiñaroh, ki' iñaadoh, ki' aylukoh, kiwaa' kiwéñí', kiɓasoh, kicaakooroh, kiɓewí' haffu na kicoowoh. ²¹ Mi niikin, mi hay dumanaa, Kooh kaci' ɗissoo ga fikíirúu, keeñnjoo leeh ga ɓiyewin ɓaa enukohee ga kitum baakaa', kitum iña settii, kifaanuk na ɓaa en ɓééɓ na kiñalaañuk, ee ɓa íissii iñaama bi watiɗa.

Incii Pool mēñjoh ki' ebilohɗa

Mi yii ga waasiigoo wukaahaywii mi yah kihay ki-waakneerúuɗa †††. Wo' u ga Kéyítfaa an: «Ga iña en ɓééɓ, jomin kilaak ɓo' ɓanak wala ɓaahay ɓaa en seedi ga» †††. ² Ga waasaa-goo wukanakwaa, iña mi wo' ee ɓuwii enee ga baakaa' rekɗa, waa mi yii líssúu ki' úsaay, mi yii wo'issúuka diima, ɗú na ɓééɓ ɓuwii tesɗa: binaa mi hayis garúunaa mi yéřemanndii ken. ³ Man ɗú waa' mi teeɓpúu an *Kiristaanii* yéři wo' i kooroh garoo? Iñaama hay kiwoó'. Kiristaanii enndii ɓaa laakoo dooli ga fikíirúu, ya teewoh kimínkaagari hen bi matin, ga ɗíkaantírúu. ⁴ En ki' enaa, ga wii ya daayu ga ku-raanaaɗa, enee ga kilaakoo-doolici, wayee ga iña Kooh mín, ya yii pes kimma. ɗi ɓan, ɗi enin wínoo nari ga kilaakoo-dooli, wayee ga iña Kooh mín, ɗi hay kipes nari, ee ɗi hayyúuka kiteeb.

⁵ Malaksukohat haffúu bi jof, bi ɗú inoh ati ɗú laakin ngém; ɗú ga kihaffúu, malkat hellúu. ɗú inohoo an Yéesu Kiristaa yii garúune? Wala book, nam ki' en an laakoo garúu iña teewoh an Kiristaanii yii narúu? ⁶ ɗi teewohin dijófi' an Kiristaanii yii narí ee mi yaakaa' an ɗú hay kihot an kayoh. ⁷ ɗi ɓii kíim Kooh, ɗú íis kitum iña joffii. Iñaama nak, enndii kiwaa' kiteewukoh ga lègèyiigari ga leeloórúuɗa. Ó'óo, nam ki' en an, ɗi waa' ɗú tum yijófi', luu enee an ɗú tikkiirí ɓiɓo'. ⁸ En ki' enaa, ɗi laakoo dooli kitéhdoh kayohfi Kooh; iña ɗi mínda wéři en kilégéyi' fa. ⁹ Binaa ɗi laakkii dooli, ee ɗú, ɗú laak doolinaa, keeñnji soos ga iñaama. Inii ɗi kíimɗa yéři en ɗú ɓoyukis dijófi' ga ngémii. ¹⁰ Iñaama tah mi bínndúu inɗuma toohca, hídaa ga dii mi líssúu ki' úsaayɗa tooh. En ɗanaa, binaa mi hay dumanaa, mi soolukoo kitamoh ga ɗookkúu. *Ha' mudii* hanohɗinndoo ga fikíirúu kiyégísi' ngémi-igarúu, wayee enndii kisañku' úu.

†† Waasiigoo wukaahaywii malkat ga 2 Bu-Korenti 13: 1-2. Waasaa wiɗe-waawaa enee ga waa ya yip jaangaa ga Tumeen 18; wukanakwaa (Gúris 2) maañéerí ee enee ga ɓaawaa ga Tumeen 19. †† 12: 18 Malkat 2 Korenti 8: 18. ††† Waasiigoo wukaahaywii Malkat ga 2 Korenti 12: 14. Waasaa wiɗewaawaa enee ga waa ya yip jaangaa ga Tumeen 18; wukanakwaa maañéerí ee enee ga ɓaawaa ga Tumeen 19. ††† 13: 1 Malkat Deteronom 19: 15; Médírohat na Mēccēe 18: 16; 1 Tímoté 5: 19; Yaawúu' caa 10: 28.

Taṅkoh

¹¹ Kon nak mbokcii, neɓlukat; heelat kiɓoyukis dijófi' ga ngēmii. Baa en ɓéeɓ daasat mooroomci, bokat hel, dekat ga jam, en ɗanaa, Kooh yii laak kiwaaroh ee laak jamɗa, enan narúu.

¹² Kēñɗohat ga dkaantirúu, ɗú mígínoh haf, kiteewoh an ɗú ɓerí bokoh. Béeɓ ɗuwii en ɗuu Kooh diiɗa, ɓii kēñi' túu ga.

¹³ Yeesu *Kírístaa*, Ha' mudii baarkeelattúu; kiwaarohkii meyoh ga Koohɗa na Helii yisela 'i' yii onndúu ki' en wínooɗa, taabat narúu ɗú ɓéeɓpúu!

BU-GALAAT

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfi fii fëri Pool bín kerceencaa ga teeraa Galaatda. Ya karin daama waas kanak kiyéegaloh Hewhewii winéwi' wii. Yaawú'caa na buwaa enus-sii yaawú'ca gemussa, ba aassa ga kikerceen.

Pool jégíreeba an kigëm ga Yéesu kesi kéri tahan Kooh abohba ðiðo' ðijúwí' ga fikíci. Wayee laakka ðiyaawú' ba meyohu Yéerúsaleem, ba ka'ta Galaat. Ba wo''a buwaa an yaakcaa ga jaangaa Yéerúsaleemda ðëri wosda. Ba yahha tooh incaa Pool jégírohee daama. Ba wo''a buwaa an Pool enndii apotaa' yukayoh ee inaa ya jégí'ba da enndii kayoh ðan. Ba wo'eeba an ba baama ba enndii yaawú'ca, waa ba gëmin ga Yéesu ba jomin kitaabuk inaa Waasaa Móyíis nakohda: ba jomin kigúruk. Fodaama Kooh abohba ðiðo' ðijúwí'.

Inaama tah Pool bínnda bu-Galaat kinísa ga incaama ba jégíru ee meyhohii ga Koohda. Ya wo''aba an kigúrukkaa nebloh Koohda eni ga keeñ ee wëri en an keeñaagaraa jom kiset hen ga fikíci. Abaraham yëri en caasamuncii yaawú'ci, moona déy Kooh abohhari ðo' yijúwí' ee lak ya gúrukii duum.

Ngëm doñ onan ðo' ki' abohu yijúwí' ga fikíci Kooh, ee wa rek wëri mínlukohan ðo' kitaabuk kipeskaa neñ Koohda.

Këyítfi Pool bín bu-Galaatda tídoh anee:

- 1 - Pool kēñi' bu-Galaat ()
- 2 - Kooh tum Pool apotaa' ee ya jégíroh kayoh ()
- 3 - Inii Hewhewii winéwi' wii wo' kayoh-kayohda ()
- 4 - Ngëm doñ onan ðo' kimúc ()
- 5 - Kiwaaroh yaa en ðéeb na mooroomci; Kitaam na Helii yisela 'i'yii ()
- 6 - Incaa Pool mēēñoh kidínkaanohda na tanjoh ()

Pool kēñi' bu-Galaat

Mi Pool, mi apotaa' Yéesu Kiristaa. Bo'-súusúus falliirooka ee ka koorohii ga ðo', wayee ka meyoh ga Yéesu Kiristaa na Kooh, Paamudii, Kooh yiima mílisi' Yéesu ga buwaa kaaninda. ² Mi na ðéeb mbok-kerceenii enu diida. ³ Df bii ðëyrohúu kēñi', d'ú ðuwii en ga jaangucii ga Galasída. ⁴ Kooh, Paamudiigaru na Yéesu Kiristaa, Ha'-mudii barkeelattuu, ee ða onnduu jam. ⁵ Yéesu Kiristaa, Ha'-mudii, erohin kumuunkaagari ndaga baakaa' ciigaru, en ðanaa d'ú mín kimúc ga éldúnaanii ðuwii wati wibóni' wii fodaa daa Koohyii en Paamudiigaru waarohka. ⁶ Ndam aawat ga Kooh bi taa'! Aameen.

Hewhew winéwi' wínoo doñ wëri laak

⁷ D'ú, Kooh yëri tannduu koorohha ga yërmaandaa Yéesu Kiristaa. Mi jaahli'in lool nak ga dii d'ú onndi biiñ haat, d'ú taabukka hewhew winéwi' williisda. ⁸ En fan hewhew winéwi' williis laak hen! Wa laakoo. 'Biðo' doñ ðëri en na kihicisoh helciigaru ee ba waa' kikalansoh Hewhewii winéwi' wii wo' ga Yéesu Kiristaa. ⁹ Kon nak, binaa ðo' yiliis, luu enee d'í sah, wala malaaka-Kooh, yaa meyoh asamaan, hayyúu kiyéegal hewhew williis waa enndii wii d'í yéegallúudanaa, ya sanjku'at. ¹⁰ D'í mosinndúuka kiwo' ee mi yii taabis ga wati: binaa ðo' yéegallúu hewhew winéwi' williis waa bokkii na wii d'ú laas garíidanaa, ya sanjku'at. ¹¹ Kon diimaada, mi heel inaa neñ ðo'-súusúuse? Ó'óo, mi heel kay inaa neñ Kooh! Mi heel ðuwii waa'toone? Binaa mi lísee bi wati ki-heel ðuwii waa'toona, eneena mi enoo súruga Kiristaanii.

Inaa tum Pool apotaa' da

¹² Mbokcii ga ngëmiida, mi waa' d'ú inoh an Hewhewii winéwi' wii mi yéegalohda meyhohii ga ðo'-súusúus. ¹³ Mi laassiiwa ga ðo'-súusúus ee ken jégí'tiirooa wayee Yéesu Kiristaa na kihafci yëri inohluko-hhoowa.

¹⁴ En ki' enaa, d'ú kelohin ga dii mi madee kudewaa ga waa mi en ga Waasii yaawú'ciida. D'ú inohin daa mi tamohee ga kihatal ga kipesba buwaa ga jaangaa Koohda, mi yaa tum tooh kitasaarohda. ¹⁵ Buwaa mooromee naroo ee ba yaawú'ca, ðiyewin ga ba le'séeríroo fen ga kitaabuk waasii yaawú'ci. Ee mi wēñeeba kikaantukoh ga kitaabuk incii cosaanii ðicaasamboo nakoh kitumda. ¹⁶ Kooh nak tanukkaroo lak mi límusii duum. Ya ðayyaroo ga yërmaandaagari, mi en súruga. ¹⁷ Ee ga waa neñpari ya teeðparoo Kowukiigariida, mi inohlukohka

ðuwii enussii yaawú'ca, mi meekissii ken ki'onndoo hel ga inaa. ¹⁸ Ee ðan mi ka'tii Yéerúsaleem kihotohnee na buwaa ðeðpoo ki'en apotaa'ca, wayee mi nammba ki'ísuk kúlkaa Arabii, léehi'ta mi ðoyukka teeraa Damaas. ¹⁹ Tikka ga tákis taahay, mi hannda kika' Yéerúsaleem ki'inohdoh na Sefas. ²⁰ Mi ennda nari bes cidaankaah na ciyétuus. ²¹ Mi hottii apotaa' yínoo yiliis, enndiirinaa. Mi hotta ðan Saak kēmeñki' Ha'mudii. ²² Kooh inohin an inii mi bínnduu yii enndii saboh.

²³ Léehi'ta, mi hannda kika' gohaa Sírii na waa Sílisii. ²⁴ Waama, lakanaa buwaa gëm ga Kiristaa ga kúlkaa Yúudee'ca mossooroo kihot; ²⁵ ba kelohee rek buwaa baa wo' an:

- Baa yaama hataleeruu ga kipes kidewaa'ca, baama déy, wati ya yii yéegaloh ngëmi ya heelee kid'ubi' ga ðuwiiida.

²⁶ Fodaama, ba aawwa kikañ Kooh ga dii mi man diimaada.

Pool ðoyukka Yéerúsaleem

Waa ennda da, tákis tidaankaah na tinikiis tikka ga, mi ðoyukka Yéerúsaleem, mi na Barnabaas. Mi ðaydohha Tit ðan. ² Mi ka'ta daama ndaga Kooh yëri inohlukoheeroo an mi jomin da kika'. Buwaa kuliyuk ga jaangucaama'ca, mi laakka saawal na ba ða hañba. Mi ðéesti'ta ba Hewhewii winéwi' wii mi yéegaloh ga ðuuy ðuwii enussii yaawú'ca. Mi tum inaa ndaga mi waaréeri inaa mi sodee ga kilégëy na inii mi lëgéy watiida en sooy. ³ Ee Tit, yii taabee narooda, ya inaa Gerek ⁴ ee ken sah gitnndiiri kigúruk. ⁵ Laakka ga ðuuy'ci buwaa tiksee hafba ðimbok-kerceen ee saboh, ba abee an buwaa enussii yaawú'ca jomuunun kigúruku. ⁶ Buwaa hayee ga ðuuy'cii kid'entuk ki'inoh jamaa d'í laak ga kitaabuk Yéesu Kiristaa'ca ba meydohhii ga. Ee fodaama ba ðoy'kidohhii ga ki'en ñaam Waasii Móyíis. ⁷ Wayee d'í onndiiba hal ga fen, doonaa kayohfaa ga Hewhewii winéwi'wiida tesi'tuu. ⁸ Laakeera ðiðo' ðaa tikku an ðëri wēñ kilaak solu. Wayee inaa ba enee'ca ðittiiroo ndaga ðuwii ðéebba wínoo ga Kooh. Buwaa tiksee an ðëri wēñ kilaak solu'ca tkussii wo' een ga lëgéyaagoo. ⁹ Hanaa kay ba nam kihot sah an Kooh yëri ðínkaandoo lëgéy kiyéegaloh Hewhewii winéwi' wii ga ðuuy' ðuwii enussii yaawú'ca ¹⁰ fodaa daa ya nak Pee' kiyéegalohwa ga ðuuy' yaawú'ca -

† Sefas wëri en teekaa Pee' ðayohsi'ca. †† Pool waa' kiwo' an Tit enndii yaawú'. ‡ Kigúrukkaama enee kiteewoh an ba ðiyaawú'. Yaawú'raa en ðéeb jomin kitum baah kigúruk ga ooma'-yaalca. ††† Yaawú'ca ðiinoo gëmuunun ga Yéesu'ca ebilsee ðuwaa kigúruk enndiikanaa, ba wo' an kimúc laakoo †† Buwii enussii yaawú'ca Bídii mey' doh dii «ðuwii gúrukkiida»

caada. ⁸En ki' enaa, Kooh yaa tum Pee' apotaa', wossari ga yaawúu' ci-ida, yéři tummboo apotaa' ðan, wossaroo ga ðuwii enussii yaawúu' ða. ⁹Saak na Pee' na Sanj, ðii abu ki' en fodii jíp ga jaangúu' ða, tookuunun an Kooh yéři ðéwí' too, e' taroo kilégéy iñaama. Ba e' tarii kon yah, mi na Barnabaas kiteewoh an dí wínoo. Fodaama ðééþpúú dí júwóhha ga an, dí, dí aawan ga ðuwaa enussii yaawúu' ða, ða, ða aaw ga yaawúu' caa. ¹⁰Enaama yínoo ðon yaa ða kímeeři, yéři en kifoñ hel ga ðuwaa en ga jaangaaga ða ga Yéerusaleem ee laaksoo dara ða. Ee iñaama mi tuukka ga kitummbi.

Pool ña'ta Pee' ga Añcoos

¹¹Pee' nak hayya teeraa Añcoos, mi tapukohha nari ga fikíi ðééþ ndaga ya calee kiña' hen. ¹²En ki' enaa, balaa ðuwaa Saak wosee Añcoos ða hayunaa, Pee' daanee kiñami na ðuwaa enussii yaawúu' ða. Wayee daa ðuwaaama hayee, ga meŸca ga, ya íssa kiñami na ða ndaga ya níikee yaawúu' caama gému ga Yéesu ee ða fa' ga kígúrukkaa ða. ¹³Yaawúu' caa tes gému ga Yéesu ða aasussa ga iñaana Pee' enukoh yaama, bi ga Barnabaas sah ðaydohussa ga kidúokohaaga ða kaama. ¹⁴Daa mi hotee an enukeenaaga ða waama júþpii ee taambii na kayohfii Hewhewii winéw' wii, mi tapukohha na Pee' ga fikíi ðééþ, mi wo' ari an: «Fu yii fu en yaawúu' ee fu foñin dii yaawúu' pesi ða, fu taabukka kipeskii ðuwii enussii yaawúu' ða, fu gítinoh ðuwii enussii yaawúu' ða ya ga kitaabuk kipeskii yaawúu' cii?»

Yéesu músalin yaawúu' cii na ðuwaa enussii yaawúu' ða

¹⁵Dí, dí límu yaawúu', dí enndii ðitumoh-baakaa' en fan ðuwii enussii yaawúu' ða. ¹⁶Wayee nak, dí inohin an ðo' -súusúus, kígém ga Yéesu Kiristaa ðon tahañndi ki' en ðo' yijúwí' ga fikíi Kooh, wayee enndii ki' ayuk ga kitum iñaana Waasii Móyíis nakoh ða. Dí nak, dí gémín ga Yéesu Kiristaa doona ngémaagarii ga Kiristaa waama onndii ki' en ði ðo' Dii júwí' ga fikíi Kooh, wayee enoo an dí ayuk ga kitum iñii Waasii Móyíis nakoh ða. Ndaga ki' ayuk ga kitum iñii Waasii Móyíis nakoh ða tahoo ken ki' en ðo' yijúwí' ga fikíi Kooh. ¹⁷Wayee binaa en an ga dii dí heel ki' en ðo' yijúwí' ga fikíi Kooh, ndaga Kiristaaniidá, dí nam ki' abu ðitumoh-baakaa' fodii ðuwii enussii yaawúu' ðanaa, waama lak Yéesu yéři amdohhí ga kitum baakaare? Múk, iñaama kay mínoo ki' en. ¹⁸En ki' enaa, binaa mi búuk Waasii Móyíis, léehíraa mi ðoykis, mi tuukiriswanaa, kon mi namin ki' en ðaa sanj kitaabuk waas. ¹⁹Waasii Móyíis onndoo kiléeh ðuk kipes gawa, en ðanaa mi mín kipes ga iñaana Kooh waa' ða. ²⁰Mi daaydohuunun na Kiristaa ga kuraanaa. ²¹Fodaama, enissii an mi ga kihaffoo mi yéři en na kipes, wayee Kiristaanii yéři en na kipes garoo. Kipeskiigoo wati, fodii ðo' -súusúus, mi peska ga kígém ga Kiristaanii, Kowukii Kooh, ka kii ka waa' taroo, bi mi tahhari kitook ki' eroh kumuunkaagarii ða. ²²Mi sagoo múk yérmaandaa Kooh, ndaga binaa en an Waasii Móyíis wéři onohi ki' en ðo' yijúwí' ga fikíi Koohaa, kon Yéesu Kiristaa kaanin sooy.

Kitaabuk Waasii Móyíis wala kilaak ngém ga Yéesu

Dú ðu-Galaat, dú lohoyin hel kat, ðii móoñis hafciigarúu ða? **3** Moona déy, dú teewuunun bi leerin lañ ga hasciigarúu Yéesu Kiristaa yaa daayu ga kuraanaa ða. ²Mi waa' dú taasoo ga iñii mi meekissúu yii ðon: kitaabuk iñii Waasii Móyíis nakoh kitum ða kéri onndúu kilaas ga Helii yisela' i' yíinoo, kígém Hewhewii winéw' wii dú keloh ða kéri onndúuka? ³Dú mín na kilohoy hel fodaama? Dii dú dalin mo' -mo' kiyaakaa' ga Helii yisela' i' yiidá, dú waa' kímeeñjoh kiyaakaa' diima ga dooliciigarúune? ⁴Kon dii dú koo' ða tooh enin sooye? Iñaama mínoo ki' en sooy kay! ⁵Kooh yóoski' Helii yisela' i' yii ga ðookkúu, ya tumi kintaan ga ðuuyúuna, dii ðu taabuk iñii Waasii Móyíis nakoh ða tah ya tumkanoo, dii dú keloh Hewhewii winéw' wii dú gémmba ga ða tahka?

⁶Du malakohatka ga Abaraham. Kéyítfaa wo' ga looci an: «Abaraham aŸca hafci ga Kooh ee Kooh abohhari ðo' yijúwí' ndaga ngémaa ya laak garidá.» ⁷Kon inohat gaka an: ðuwii gém ga Kooh ða ðéři ðon bok ga níilaa Abaraham. ⁸Ee sah, balaa daranaa Kéyítfaa waayuk ðeera ðééþ ðuwii enussii yaawúu' ða an Kooh hay ða ki' aboh ði ðo' ðijúwí' ndaga ngémaaga ða laakan garidá. Kéri tah bíduunun ga Kéyítfaa an ku ðe-waa Kooh yeégalee Abaraham Hewhewii winéw' wii an: «Mi hay kibarkeel heetci ga éldúna ða toohca ee koorohan garaa.» ⁹Abaraham gémmba ee Kooh barkeellari. Fodaama ðééþ ðuwaa gém ða Kooh barkeellin ða foda daa ya barkeele Abaraham ða.

¹⁰En ki' enaa, ðuwii ayuk ga kitum iñii Waasii Móyíis nakoh ða, ða ðii ga kisanjku', ndaga Kéyítfaa wo' an: «Bééþ ðaa ðékkii ga kitaabuk tooh iñcii bídu ga Waasii Móyíis ðanaa, ðaama sanjku' at.» ¹¹Ee leerin sah an

kitaabuk iñii Waasii Móyíis nakoh ða tahoo ken ki' abu ðo' yijúwí' ga fikíi Kooh, waa Kéyítfaa wo' in an: «Baa Kooh aboh ðo' yijúwí' ndaga ngémaa ya laak ða hay kipes.» ²

¹²Kígém ga Waasii Móyíis nak bokkii dara na kígém ga Kooh. Wayee nam ki' en sah an: «Baa taabuk iñcii Waasii Móyíis nakoh ðanaa pesan gaca.»

¹³Waasii Móyíis sanjku' eeraru ee Kiristaa músalaru ga, ya tikukka kisanjku' kaama ga hafci, waa bídu ga Kéyítfaa an: «Bééþ ðaa apohu kiliku ga kedik, ðaama sanjku' at.» ¹⁴Ennda fodaama doona baarkeelaa Kooh dígee Abaraham, koorohha ga Yéesu Kiristaa ða le' bi ga ðuwii enussii yaawúu' ða. Ee ðan, dú ðééþpuu, ga ngémii ðu laak ga Kooh ða, dú laas ga Helii yisela' i' yii ya dígoheedá.

Waasii Móyíis na iñcii dígho ða

¹⁵Mbokcii, malakat ga dii ðuwii tumidá. Kifiliimunkaa pokohu, binaa ka koo' ga waasaa, ken mínooka kisanj ee ken mínoo kíbaat dara ga. ¹⁶Kooh nak dígee Abaraham na níilaagarii. Kéyítfaa wo' ii an: «na ðuwaa bok ga níilaagaraa ða», en fan ða ðiyewin. Wayee ðo' yíinoo ðon yéři wo' u: «na níilaagaraa», ee Kiristaanii yéři. ¹⁷Kon iñii yii yéři mi waa' kiwo': Kooh ðewee kipokoh kifiliimun na Abaraham, ee ka koo' ta waas. Kifiliimunkaama enin dii tikúis titéeméé' -nikii na tidaañkaah-kaahay (430), Kooh hannda kihaydoh Waasii Móyíis. Kon Waasii Móyíis mínoo kípékiis kifiliimunkaa kaama, wa níis iñaana Kooh dígoheedá. ¹⁸En an Waasii Móyíis wéři oni ðo' kilam ga Koohaa, kon enissii díгаа Kooh dígoheedá onohika. Ee moona déy, Kooh kooroh ga díгаа ya dígee Abaraham ða, barkeellari.

¹⁹Kon Waasii Móyíis wa enohu ya? Wa ðaatu ga hen doona wa tee ð ðuwii fan iñcii ða tumi ee ða kéldúki iñcii Kooh nakoh ða. Ee iñaama laakan bi ga daa níilii Abaraham Kooh dígoheedá hayohan. Waasiima, Kooh yéři yóoski' wa ga ðuwii, koorohha ga malaakacaagarii, ða e' tawa Móyíis yaa enee ga díkaanti ²¹Kooh na ðuwiidá. ²⁰Ga loo iñaana dígoheedá, ðuwii hídírohu ga iñaama ða ða ðo' yíinoo, ee Kooh yéři wo' u da, kon soolukissii ðaa tífan ga díkaantaa.

Iñii tah Waasii Móyíis kihay ða

²¹Kon Waasii Móyíis ðaloh hen na iñcii Kooh dígoheedá? Ó' óo kay! Enee an laakin waasaa yóoskíru, waa mín ki' eroh kipes kayoh-kayoh ðanaa, eneeana Kooh ðewan ðuwii taabuk Waasii Móyíis ða ya aboh ða ðo' Dii júwí' ga fikíi. ²²Wayee Kéyítfaa wo' in an ðuwii ðééþ ða baakaa' lagin ða pat, en ðanaa ðuwii gém ga Yéesu Kiristaa ða ðon ðéři laana ga iñaana Kooh dígoheedá ee koorohan ga ngémaa ða laak ða. ²³Balaa jamaanaa kígém ga Yéesu Kiristaa hayanaa, Waasii Móyíis lageeru hen pat, wa waa sek daa Kooh inohluhannduu kígémkaama. ²⁴Fodaama Waasii Móyíis wéři níireeru bi ga daa Kiristaanii hayan, en ðanaa ga ngémii ðu laak garidá, Kooh abohu ði ðo' ðijúwí'. ²⁵Waa kígém ga Kiristaanii le' in, dú soolukissii níirohaa yaama. ²⁶En ki' enaa, dú ðééþpuu, dú ðii dú gém ga Yéesu Kiristaa ee dú en nari wínoo ða, dú ðitowu Kooh. ²⁷Dú ðééþpuu ðan, dú ðétsi' u ga teekii Kiristaanii, kéri tah, dú enin nari wínoo ga fikíi Kooh. ²⁸Kon laakissii an yii yaawúu', yii enndii yaawúu'. Laakissii an yii ñaam, yii enndii ñaam. Laakissii ðan an yii ðeti, yii y'aal, ndaga dú ðééþpuu dú wínoo ga Yéesu Kiristaa. ²⁹En lak Kiristaanii yéři laakkúuna, dú bok ga níilii Abaraham ee dú hay kilam iñaana Kooh dígee Abaraham ða.

4 Dú inohin kon iñii yii mi wo' úu ða: ðaa jom kilam Paamci en ya líis ki' en oomaanaa, luu enee an alalaa toohwa wuuci, dara wóotírohhiiri na ñaam. ²Bi ðo' ðéři toputu' anndi, ða toputu' i iñaana ya laak ða, bi ga daa jamaanaa paamci wo' an ya mín hafci kí ðay ða le' an. ³Ee dí ðan, ga wii dí en ooma ða ⁴ dí enee ñaam baahcii éldúna ⁵ Wayee nak ga waa wahtaa Kooh wo' eedá le' a, ya wossa Kowukaagarii, ka límukka ga ðeti, ka hayya ga jamaanaa Waasaa Móyíis, ⁵ doona Kowukaa laas ðuwii ay' kipes ða ga Waasii Móyíis ða. Fodaama ka onndaru ki' en ðitowu Kooh. ⁶Kooh waareeru kitee ð an ðu ðitowuci, kéri tah, ya wossa Helaa Kowukaagarii ga keeñciigaruu. Helaa waama wéři ðayiri didóol an: «*Abaa! Paammboo!». ⁷Kon fu enissii ñaam, wayee fu kowu. Ee waa fu kowu, Kooh hayyaa ki' on fu lam ga iñca ya ðaaki' towutaagari ða.

† Pool wo' fodaama fodii yaawúu' caa múus. Ba tik ðééþ ðuwaa enndii yaawúu' fodii ðitumoh-baakaa' †† 2:19 Malkat Galaat 4: 4-5.

‡ 3: 11 Habak 2: 4; Room 1: 17; Yaawúu' caa 10: 38. †† 3: 19 Malkat Léwítík 26: 46. †† 3: 29 Malkat 3: 16. ††† Pool am fodii oomaa, ðééþ iñaana laakee balaa Kiristaa na Hewhewaa winéw' wii hayanaa ††† Baahcii éldúna tumeencaa yaawúu' caa na ðuwaa enndii yaawúu' ða ee ða gémee gaca ða. Malkat 4: 9 na Koloos 2: 8, 20

Pool jaahli¹ a ga Bu-Galaat

⁸ Kuɖewaa, ɖú inohéeríi Kooh, ee ɖú daanee kijaamuk fodii ñaam enaama ciliis caa enndii Kooh kayoh-kayohɖa. ⁹ Wayee diimaɖa, waa ɖú hidohin na Kooh, wala sah waa Kooh hidohin narúu, ɖú mín na kiboyukis ga baahca caama haydohɖoorúu tús ee ca caloo daraɖa? Iníi tah ya ɖú waa¹ kiboyukis ki'en ñaam gaca? ¹⁰ Laakin ga bescii, ga ñiincii, ga jamaanucii, wala tikístii, caa ɖú am, ɖú tikka ca enaama ciléeki¹-solu. ¹¹ Mi níikin man daal iníi mi son garúɖa tóoh en sooy!¹ ¹² Mbokcii, mi kíimmbúu, tumat fodiigoo, waa mi tumin haffoo fodii garúu ¹. ɖú mosooroo kitum iníi mesikkoo. ¹³ ɖú níindsukaa, wii mi ɖeɖpúu kiyéegal *Hewhewii winéwí wiiɖa*, lak mi ɖúukoolin. ¹⁴ Hídaa daa ɖúukoolii faanfiigoo sodaleerúuɖa tóoh tahíi bi ɖú sanngaroo ɖú sēbitukkaroo ¹¹. Wayee fodii *malaaka-Kooh*, wala sah fodii Yéesu *Kirista*, ɖú ɖapparoo ga ɖuuyúú. ¹⁵ Wada keñ-soosaa ɖú taabee nawaɖa? Na dii ɖú safareeɖa! Mi mínin kiseedi¹ garúu an, enee an mínukinaa eneenaa ɖú hay kilukit tuhastiigarúu, ɖú e¹ toota. ¹⁶ Kon di-ima, mi enin ɖaa ɖú waa¹ tii gari kihot ndaga kayohfi mi wo¹¹ uɖane? ¹⁷ Buwum enu na kifool ga fenoerúuɖa, nofcumgaɖa moroo. ɖa heellúu kihégisoh naroo ³, en ɖanaa ɖú fooli ga fenoofa. ¹⁸ Kikaan-tukoh ga yen jofin, wayee enat ga yijófi¹, ee ɖan ka enat besaa en bééɖ. Ka hanat ki'en rek binaa mi en narúuna. ¹⁹ Towutiigoo, ɖú tahindoo ki'enis ga coonu, en fan ɖetifaa en na kimatuk. Ee ináama yah bi ga daa Kiristaanii pesan garúu. ²⁰ Dii mi waareerúu kideey¹ diima denɖa, bi mi tuuk, mi wo¹ narúu wo¹ een williisɖa. En ki' enaa, mi inohoo dii mi tumannúuɖa.

Ináa laakee ga díkaanti Agaa¹ na Saaraaɖa

²¹ Wo¹ attoo, ɖú bii ɖú waa¹ ki' ay¹ kipeskiigarúu ga *Waasii Móyísɖa*, ɖú inohoo iníi wa wo¹ ɖa hene? ²² En ki' enaa, bíduunun ga Kéyítfaa an *Abaraham* laakee towu tanak ti'yaal. Yínoo, ya laakki na ñaam yiβeti, yiinooyaa, ya laakki na ɖetifaa enndii ñaam. ²³ Kowukaa ya laak na ɖetifaa en ñaamɖa límu fodii towutii bééɖta. Wayee kaa ya laak na ɖetifaa enndii ñaamɖa, límu ga kíntaanaa Kooh tum kiméti ináa ya dígoheeɖa. ²⁴ Laakin yen yiliis yaa ɖaakuk ga wo¹ eenaama: ɖetifaama teewoh kifiliimunoh kom kanak. Kifiliimunohkaa kínoo, Kooh pokoh-hecka na Móyís ga janjagaa Síneyí, ee lím towu-ñaam kesi. ɖetifaa ñaamfaa ee teeku Agaa¹ ɖa féri teewohka. ²⁵ Agaa¹ yéri mandarga janjagaa Síneyí en ga kúlkaa Arabíiɖa. Ya teewoh Yéerúsaleem yii ga jamaanii diimaɖa. Yéerúsaleem yii, na ɖuwaa ɖék daɖa, ɖa ɖiñaam. ²⁶ Wayee kifiliimunkaa kukanakkaa meydoh Yéerúsaleemyaa en ga ɖookɖa ²¹. Ya enndii ñaam ee yéri en eewwu. ²⁷ En ki' enaa, Kéyítfaa wo¹ an:

«Fu, ɖetifii mínoo kilaak kowuɖa, neβluka; fu yii fu mosoo ki'inoh mesiklaat kilaak kowuɖa, kurnuka, ndaga towutaa ɖetifaa foñuɖa téri wéñan kiyewin taa ɖetifaa en na yaalcíɖa ²¹.»

²⁸ ɖú nak mbokcii, ɖú ɖéri en towutii límu, fodaa *Ísaak*, ga díгаа Kooh dígohee na Abarahamɖa. ²⁹ Kuɖewaa, kowukaa límse fodii towutii bééɖtaɖa daanee kihatal ga kipes kowukaa límu ga doolii Helii yisela¹ yíiɖa. Ee ináama bi wati lís kilaak. ³⁰ Wayee iníi yíiida wo¹ see Abaraham bíduusa ga Kéyítfaa an: «Kaala ñaamii ya na kowukiigari, ndaga kowukii ñaamii jomoo kibok kilam na kowukii ɖetifii enndii ñaamɖa ²¹.»?

³¹ Kon nak mbokcii, ɖú enndii ɖitowu ñaam wayee ɖu ɖitowu ɖetifaa enndii ñaamɖa.

Watukat ki'enis ñaam

⁵ *Kiristaanii* ɖégisinnuu doonaa ɖu laak haffuu kayoh-kayohɖa. Kon nak, yégsat ga iníi ɖú amɖa ee kaa tookat kínaam galukis ga ɖookkúu.

² Súkúrukut, mi *Pool*, mi wo¹¹ úu an: binaa ɖú eroh haffúu ga kigúrukaa, iníi Kiristaanii tumi¹ túuɖa laakɖoorúu jeriñ wínoo. ³ Mi yii wo¹ iska ɖan an: bééɖ ɖaa eroh hafci ga kigúrukaa, ya joman kitaabuk hen bééɖ iníi *Waasii Móyís* nahok kitumɖa. ⁴ ɖú bii ɖú heeli ki' abu

† Ga kiyaawúu¹ kaagari, *Pool meYca* ga tóoh ináa *Waasaa Móyís ebilohedɖa*. Fodaama, ya nak *Bu-Galaat* ɖa tum fodaagari, ɖa súmiyuk ga bééɖ ináa baahcaagaɖa nahokɖa. †† *Médiróhat ináama na wo¹ encaaa Ísayíi* ga 53: 3-4 † *Galaat* 3: 23 *Ináa Pool wo¹ ɖa ɖan wéri en an ɖuwaama kokohin bi-mooroomɖa ki' aas ga Nguuraa Kooh* †† *ɖetifii wo¹ u diiɖa féri en Saaraa*. *Malkat Inohlukoh* 3: 12; 21: 2, 10 †† 4: 27 *Malkat Ísayíi* 54: 1. ††† 4: 30 *Malkat Sénees* 21: 10.

ɖiɖo¹ yijúwí¹ ga fíkíi Kooh, ga kitaabuk *Waasii Móyísɖa*, ɖú hégisohin haffúu na Kiristaanii ee ɖú meydohin haffúu ga yërmaandaa Kooh. ⁵ ɖi bii ɖi gémindɖa nak, Helii yisela¹ yii yéri onndii kiyaakaa¹ an Kooh hayyi ki' aboh ɖiɖo¹ ɖijúwí¹ ga fíkíi. Ee ináama yéri ɖi sek wa gaaw kilaak. ⁶ En ki' enaa, binaa ɖo¹ en wínoo na Yéesu Kiristaanaa, ináa laak soluɖa enndii kigúruk, wala kigúrukii. Ináa laak soluɖa wéri en kilaak ngémaa teewohi tumeencaa taam na kiwaaroh.

⁷ Jaarii ɖú béteeɖa dii wa jekeeɖa moos! Bii pellúu ɖa, hoonohharúu kitaabuk kayohfi? ⁸ Ináa ɖú gémukohu yaama meyhíi ga Kooh, yii ɖayyúu ɖú hay gariɖa. ⁹ Wo¹ uunun an «Molon kuun wijutuut, waa kaañohin, dooyin kikañohi kuuncaa bééɖca.» ¹⁰ Moona déy, mi abin yaakaa¹ garúu ndaga *Ha mudii*. Mi inohin an halaatciigaruu wóotírohanndii ga inúma. Wayee ɖaa aas ga ɖuuyúú, hícohha helciigarúuɖa, ɖaa ya mín ki' en tóoh, Kooh hayyi kisañku¹.

¹¹ Kon mbokcii, mi ga kihaffoo, enee an mi lís kijégíroh an kigúruk tumsataa, eneenaa mi hatalsoo ga kipes. Kon iníi tah ya mi hatalu ga kipesoo? Kikaankii Yéesu ga kuraanaa mi en kiyéegalah ee ka newoo ɖuwiiɖa, kéri tahka. ¹² Buwiima jaahallúu ga ináamaɖa, mi wo¹ man ɖa hanat ki' eem ga kigúruk don, wayee ɖa namat kigú¹ hen tóoh.

¹³ ɖú nak mbokcii, Kooh ɖayinndúu, ɖú hay gari, en ɖanaa ɖú laak haffúu. Wayee nak, kaa koorohat laakaa ɖú laak haffúu waama, ɖú pesi ga ináa neβ kumuunndúu rek. Namat kiwaaroh hen, ɖú dímalohi ga díkaantirúu. ¹⁴ En ki' enaa, *Waasii Móyís*, iníi wa nahokɖa tóoh matin ga wo¹ eenii wíwóori¹ wii wii: «Waraa mooroomfu foda daa fu waa¹ haffuɖa.» ¹⁵ Ee ɖan binaa ɖú tum fodii júu¹ cii ga égíiɖa, ɖú ɖowohi, ɖú ñamohi ga ɖuuyúúnaa, inohat an ɖú aaw ga kiléehɖoh ga ɖuuyúú. Kon watukat ináama.

Ísat Helaa yisela¹ yaa kuliyuk ga kipeskiigarúu

¹⁶ Iníi yii yéri mi yáhhúu kiwo¹: Ísat Helii yisela¹ yii ya níi¹ kipeskiigarúu, en ɖanaa, ɖú taabukoo neβlaat-kumuunndúu. ¹⁷ En ki' enaa, ináa neβ kumuun ɖo¹ -súusúus bokkii na ináa Helaa yisela¹ yaa waa¹, ee ináa Helaa yisela¹ yaa waa¹ ɖa wóotírohin na ináa neβ kumuun ɖo¹ -súusúus. Kon nak ináa kanakaa caama mínohoo, en ɖanaa, enoo an ináa neβpuu bééɖ ɖú míndi kitum. ¹⁸ Binaa ɖú kuliyuki¹ Helii yisela¹ yii ga kipeskiigarúuna, *Waasii Móyís* tukisoorúu.

¹⁹ Leerin an ɖaa taabuki neβlaat-kumuun ga kipesci, tumi iníi cii: kíjalaañuk; kíbay halaat cisépi¹; kifaanuk na ɖaa en bééɖ; ²⁰ kijaamuk koof; na kinaahuk, kimínohoo na mooroomfu, kíñaroh na kí ináan, kí aylukoh, kiwaa¹ kiwéni¹, kihégískoh, na kifa¹ ɖoh, ²¹ kíñeeh ɖo¹, kililuk ga ki' an na kíñam, kihaabin na enaama ciliis caa manɖa. Mi ɖe-weerarúka kiwo¹ ee mi yii wo¹ issúuka yii: ɖuwaa enukoh ináamaɖa boksoo ga *Nguuraa Kooh*.

²² Wayee iníi Helii yisela¹ yii lími ga ɖo¹ ɖa céri en: kiwaaroh, kineβ keeñ, kilaak jam, kiteey, kijof, kilaak yërmaandi ga ɖo¹ na ki' en go¹; ²³ ki-mo¹ keeñ na kímin ki' abuk. Ee wóorin an ináama *Waasii Móyís* sanngiica. ²⁴ Buwii en ɖuu Yéesu *Kiristaad* a apuunun ga kuraanaa kíbo¹ kaagaɖa taabuki neβlaat-kumuunɖa, na ináa cibóni¹ caa helɖa líki gaɖa. ²⁵ En lak Helii yisela¹ yii yéri onnduu kipesaa ɖu taaban ɖan ga ináa ya waa¹ ɖa. ²⁶ Kindamukoh hanat kilaak ga díkaantiruu: ɖu Ísat kídiñatoh, ɖu íis ki' ináadoh.

Ki'amɖoh ga díkaantirúu

⁶ Mbokcii, binaa ɖo¹ abu ga kitum ináa joffiinaa, ɖú bii ɖú taam na Helii yisela¹ yíiɖa, ɖú ɖéri jommi kiboyukidoh ga kayoh, ɖú taam ga na teey. Ee ɖú, yaa en bééɖ watukat hafci, doonaa ɖú keenoo ɖan ga fi¹ Seytaani. ² ɖú, amɖohat ga díkaantirúu kikooruk ɖofciigarúu. Fodaama, ɖú hay kiméti¹ kitum bééɖ iníi waasii ²¹ *Kiristaanii* nahokɖa. ³ En ki' enaa, binaa ɖo¹ tík hafci kilaak solu ee lak ya enndii dara, ya ɖúk hafci. ⁴ Baa en bééɖ, malaksukohat ináa ya tumiɖa. Ya hot ináa ya ndamukan ganaa, ya eemdohatka ga hafci, ya hanat kinatuk ga mooroomci. ⁵ Ndaga ɖaa en bééɖ línan sasaagari. ⁶ Baa en na kijégíru *Hewhewii winéwí wii*, warat ɖaa jégí¹ tida ga bééɖ ináa ya laakɖa. ⁷ Ken hanattúu kíúuk ga iníi yii: Kooh, ken yapoori. Ee ináa ɖo¹ sokaa, píkanndi. ⁸ Baa fu sok ináa neβ kumuunfunaa, fu píkan ináa neβlaat-kumuun límɖi ɖo¹ ɖa ee wéri en kikaan. Wayee ɖaa fu sok ináa Helii yisela¹ yii waa¹ ɖanaa, fu píkan ináa Helaa yisela¹ yaa límɖi ɖo¹ ɖa ee wéri en kipeskaa leehoo taa¹ ɖa. ⁹ Du hanat kiyówí¹ yahhuu ga kitum yijófi¹. En ki' enaa, binaa ɖu am, ɖu fiissiinaa, wahtaa le¹ aa, ɖu hay kipík ináa laakin jeriñ. ¹⁰ Kon wahtaa ɖu minka tóoh, leenaa ɖu tumɖat bééɖ ináa jofin, wéñaa ga buwii ɖu bok naɖa ngémɖa.

††† *Malkat* 5: 14: «Waraa mooroomfu foda daa fu waa¹ haffuɖa»

Dígalcii mēēñjohɗa na kēñi' cii

¹¹Dú hotin bín-ciigoo, dii ca yakɗa, mi yēri bínca na yahhoo. ¹²Buwaa gítinsirú ga kígúrukɗa, ɗa heel kilaak teek ga ɗuuy' ɗuwii. Iníaa ɗa ni-ik rekɗa wēri en kihatalu ga kipesɗa binaa ɗa yéegaloh kikaankaa *Kiristaanii* ga kuraanaanaa. ¹³En ki' enaa, ɗuwaama fa' ga kígúrukɗa, ɗa ga kihafɗa sah taabukussii *Waasii Móyíís*. Ba waa' ɗú gúruk doonaa ɗa mín kibakuk an ɗa tumlukohinndúu ináama ga faandúu. ¹⁴Mi ga kihaffoo, laakoo enaama yiliis yaa tahaandoo kibakuk, enndii kikaankaa Yéesu Kiristaa, *Ha' mudiigaruu* ga kuraanaanaa. Ka tahin bi

iñcii ga ɛldúnaɗa kaanin garoo ee mi kaanin ga iñcii ga ɛldúnaɗa: ¹⁵Yii gúrukin wala yii gúrukii, ináama laakoo solu. Iníi laak soluɗa wēri en ki' en ɗo' yi' as. ¹⁶Bééɓ ɗuwii taabuk inum mi wo' yuma, na ɗééɓ ɗuwii en ɗuu Kooɗ † enu *Isarayeelyiigariɗa*, mi yii Kíimi' ɗa an: Kooɗ barkeelatɗa, onɗa jam.

¹⁷Ee iníi aaw ga fikúɗa, ken hanattoo ki' ek coonu. En ki' enaa, ñancii mi ɗay ga faandooɗa teewohin an mi sodaluunun ndaga Yéesu.

¹⁸Mbokcii, yërmaandaa Yéesu *Kiristaa*, Ha' mudiigaruu taabat narúu †† ɗééɗpúu. Aameen.

† *Isarayeelyaa Kooɗ* †† *na helciigarúu*

BU-EFEES

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfi fii fëri Pool bín kerceencaa ga teeraa Efeesda. Wayee fa eemmbii ga bu-Efees rek. Pool wosohinfa ðikerceen ga teeru ciyewin ga gohaa Aasií. Wii ya bín këyítfiima lak ya yaa lagussa ga kasu ga Room. Teeraa Efees wëri wëñ kilaak solu ga ðééð teerucaa ðu-Room nguuruukoh ga gohaa Aasiída. ¹Bo' ðiyewin ga teeraama lëgëyða enee kitoon. ²Ba tawahi'ta Koohyaagaða ða teek Artémis ga kiGerekdá kaan fimóri'. Artémis ðu-Room teekki Janaa. ³Ba nataalla Artémis nataal ðeti. ⁴Bu-Efees karee kikiimi Kooh ga kaanfaama. Yaawúu' caa na kerceencaa karéerii daama kikiim Kooh. Ga waa Pool ðoyuk Efees ga ðaawaagari wukanakwaa, ya yaa jëg' yaawúu' caa daama'da dímaasaa en tooh. Pool ðoyukka lak ya mínéerii kimaañ ga Efees wayee ya díngaba kihayis daama. Ga waa ya karis daama ðaawaagari wukaahaywaa, ya ennda daama tikis taahay taa ya jëgíree ðuwaa ()

Inii yii yëri Pool teeðpuu ga këyítfi fii: Kooh ga kijofkaagari teewinnduu inaa ðaakukee hen garuu. Wëri en an ya hay kihídroh tooh incaa en ga ðook na dii ga kakay ee Yéesu kuliyuk gaca. Ya tíkka ga an kerceencaa jomin kijiwohu ða en wínoo, laakoo yii an ya yaawúu', yii enndii yaawúu'. Seytaani yëri en ðaa ða jom nari kisagoh. Kon ða jom kitaabi na ðééð, ða boki kikiim Kooh en ðanaa Seytaani wënooða dooli. Ya wo'in ga daa yaal jom kiman na ðetici, daa oomaa jom kiman na paamci na daa ñaam jom kiman na ha'-kaanci'da. Ya wo' an kerceencii jom ki'enu wínoo na Kiristaanii.

Këyítfi Pool bín bu-Efeesda tídoh anee:

- 1 - Këñðoh ()
- 2 - Kooroh ga Yéesu ðééð ðuwii wínoo ga fikíi Kooh ()
- 3 - Ki'en wínoo na Kiristaanii lími ðadukeen wi'as (paamun, kowu, súrga) ()
- 4 - Tanjokoh ()

Këñðoh

1 Mi Pool, mi apotaa' Yéesu Kiristaa ee Kooh yëri waa'ka. Mi yëri bínndúu Këyítfi fii, d'ú ðuwii ga teerii Efees en ðuu Kooh ee gëmuunun ga Yéesu Kiristaada. ²Mi yii kiiim Kooh Paamudiigaruu, ya na Yéesu Kiristaa, Ha' mudii ða barkeelluu, ða onndúu jam.

Incii cijófi' cii Kooh tumi' ðuwiigari'da

³Du kañat Kooh, yii en Paamudii Yéesu Kiristaa, Ha' mudiiagaruu'da. Ga dii d'ú en wínoo na Kiristaada, Kooh barkeelinduu barkeelaa en ðééð, waa Helaagari onnduu ee ca laak ga ðookda. ⁴Ya tanukinduu d'ú en wínoo na Kiristaa, lak ya sakkii éldúna duum, en ðanaa d'ú en ði'bo' ðisela'í', ðaa laakoo sík ga fikíici. Ga kiwaa'kii ya waa'tuudá, ⁵ya ammba kumëeñi' kitanukkuu d'ú en ðitowuci ee kooroh ga Yéesu Kiristaa. Inaama yëri ya waaree ee yëri neðpi. ⁶Kon nak, d'ú kañatti ndaga kijofkiigari paafin inaa en toohda: ya jofin garuu ee ya meekisiiruu dara ga ndaga dii d'ú en wínoo na Kowukiigari ya wëñ kikeeñukda.

⁷Ya kooroh ga ñifaa Kiristaa aamsee'da, ya laassaruu, ya bayallaruu tooñcaa d'ú tooñnjida. Fodaama, ya teewinnduu dii kijofkiigari hín kiyakda. ⁸Kijofkiima, ya teewinnduuka bi dooyin sèk, ya sorin garuu kiñaañkaa meyoh gari, na ðan kilaak hel. ⁹Ya oninnduu ki' inoh inaa ya waaree kitum, wa newinndi ee enee kúmpa garuudá. Inaama, ya abeerii kumëeñi' ee ya koorohan ga Kiristaa ya tumwa. ¹⁰Inaama ya mëtíran ga wahtaa ya amda, wëri en an ðééð incii en ga asamaandá, na ðééð incii en ga kakayfiida ya hídrohca wínoo ee Kiristaa en ðaa kuliyukca'da.

¹¹Waa d'í enin wínoo na Kiristaanii, d'í laakin ðak ga tooh incii Kooh díñ heetiigari'da. Kooh tanukeerii kumëeñi' foda ya nateeka kitumda. En ki' enaa, ya tumi inaa en ðééð foda ya natka'da na daa ya waa'ka'da. ¹²Fodaama, d'í ðii d'í en ðuwii ðeð kilk' yaakaa' ða ga Kiristaanii'da, d'í teewoh ndamii Kooh ga kipeskiigari.

¹³Du ðan, ga waa d'ú kelohha wo'eenii wukayohwii, wii en Hewhewii winéw' wii músalluudá, d'ú gëmbba ga Kiristaanii ee Kooh tummba mandargaagari garuu. Mandargaama wëri en Helii yisela'í' yii ya dígoheedá. ¹⁴Helii yisela'í' yii yëri en inii Kooh ðeðpuu kiwa' ga ðééð incii ya faani'tuudá, bi ga daa d'ú ðëgískan say ga tooh inaa bonin. Kon d'ú Yeeekat ndamii Kooh laakda.

Pool Kiiimi' kerceencii

¹⁵Ga inaa, mi ðan, mi kelohin ngëmii d'ú laak ga Yéesu Ha' mudii'da, na ðan dii d'ú hín kiwaa' ðééð ðuwii enu ðuu Koohda. ¹⁶Fodaama, mi ðëk ga kigërëm Kooh garúu, ee saycaa mi kiiim Kooh tooh, helloo ka' garúu. ¹⁷Mi yii kiiim Kooh, yii Yéesu Kiristaa, Ha' mudiiagaruu; Paamudii líf na ndamda, ya so' túu Helaagari onanndúu kiñaañ, wa teeðpuu Kooh ee tum bi d'ú inohhi kayoh-kayohda. ¹⁸Mi yii kiiim ya léeri' helciigarúu doonaa d'ú inoh yaakaarii d'ú laak ga ðayii ya ðayyúu ga hafci'da. D'ú inoh ðan alalii wiyaakwii laakoo ga fen ya faani' ðuwii en ðuuci'da, dii wa hín kiyakda. ¹⁹Ee d'ú inoh ðan dooliigari lëgëy ga d'uyy'cuu, d'ú ðii d'ú gëm garidá, dii wa hín kiyakda. Ya teewohha dooliigari wiyaakwiima ga daa inaa wa mín hín kiyakda ²⁰ga wii ya mílfi' Yéesu Kiristaa ga ðuwaa kaanindá, ya ðëwi'tari d'ook asamaan, yugi'tari, hanoh yah-ñaabaagari. ²¹Daama, Kiristaa hanohd'ussa ga ðook incii ga díkaanti ðook na kakay, ca cii nguuruuk, ca kaañukoo, ca laakin dooli ee ca toon dooli'da. Ya hanohd'ussa ga ðook ðééð teek, waa ðo' mín ki'ðayohu. Inaama eemmbii doj ga jamaanii diima, wayee bi ga sah jamaanucaa yah kihayda. ²²Kooh erin Kiristaa kinguuruuk ga ðook inaa en tooh ¹, ee Kiristaaniima hanoh ðook ga inaa en toohda, Kooh erinndi kikuliyyuk ga jaangii. ²³Jaangii wëri en faanfii Kiristaanii. Kiristaanii yii ga jaangii bi gomin ee Kooh yii gari ðan bi gomin ^{††}.

Baa gëm ga Yéesu hay ki'en ðo' yi'as

²Du nak, kuðewaa, d'ú enee ðuwaa kaanin ga fikíi Kooh ndaga tooñcaa d'ú tooñeeri ee d'ú ðëkee ga kitum baakaa' rek. ²Ga d'uyy' inaa d'ú taabukee kipeskii kibóni' kii ðuwii ga éldúna enukohda. D'ú kelohd'ee buurii kaañukoo ee nguuruuk ga incii en ga díkaanti ðook na kakayda. Buuriima yëri en helii wibóni' wii en na kilëgëy diima ga d'uyy' ðuwii sañ kikelohi' Koohda. ³Du ðééðpuu, d'ú bokee ga ðuwaama ðan. Waama, d'ú pesee ga inaa neð kumuunnduu, d'ú tumi inaa faannduu meekisoh na inaa en ga helluu. Fodaama, ga daa d'ú madeeda, d'ú enee ðuwaa aylukaa Kooh jomee kikípuk ga ðookda, foda ðuwa ðaama.

⁴Kooh nak laakin yërmaandi wiyaak garuu, ee ya waa'tuu hen bi, ⁵hí-daa ga dii d'ú enee ðuwaa kaanin ndaga tooñcaa d'ú tooñeeri'da tooh,

† Ya tumin tooh ga fildoo kotcaagari. Mëdírohat na Kañcaa 8:7†† Mëdírohu na Efees 4:10, inaa Kooh waaree ga Aadama'da, ya líf' éldúna'da, Kiristaanii tuminwa na Helaagari yisela'í' yaa gom ga ðééð ðuwii gëm garidá.

ya onndaruu kipesis na *Kiristaanii*. Ee, kijofkii Kooh onndúu kimúc. ⁶Du enin wínoo na Yéesu Kiristaa, Kooh mílísínnduu nari ee ya oninnduu dú bok kinguuruk nari ga d'ook asamaan. ⁷Kooh tumin iñaama doonaa ya teeb buwii ga jamaanucii hayandá daa yërmaandaagari hín ki'anj ee wa laakoo ga fen'áa. Kooh teewohinwa ga kijofkaa ya laak garuu ee kooroh ga Yéesu Kiristaa'áa.

⁸En ki' enaa, kijofkaa Kooh kéri múlsallúu kooroh ga dii d'ú gëmin gari'áa. Iñaama meyohii garúu, Kooh yëri onndúuka. ⁹Enndii tumeenciigarúu tah iñaama kilaak. Kon ken hanat ga kindamuk. ¹⁰En ki' enaa, Kooh yëri tummbuu ga dii d'ú mandá. Ya kooroh ga Yéesu Kiristaa, tummbaruu ði'bo' bi' as, en d'anaa kipeskiigaruu líif na tumeen cijófi', caa ya waayuk garuu kumëëfi' doonaa d'ú taabukca.

Kiristaanii tumin buwii béé'ba heet wínoo

¹¹Ga iñaama, d'ú ðii d'ú límukohii yaawúu' d'á, n'índísukat iñaá d'ú enee ku'fëwaa'áa. Yaawúu' cii teekussúu haat, ða teekka haf'ba buwaa gúrukin, ee ða ay iñaama ga ku' enaama jijutuut jaa ða gú' ga faan'ba. ¹²Ga jamaanaama, d'ú ínohéeríi *Kiristaanii*, d'ú bokéeríi ga *bu-Isaray-eel*; d'ú enee sagac ga kifíllimunkaa Kooh pokohée na heetiigari na ðan iñcaá ya dígeewa'áa. D'ú laakéeríi yaakaa' wínoo ga kipesssúu, ee d'ú ínohéeríi Kooh, ga dii d'ú enee ga éldúna'áa.

¹³Wayee diima'áa, d'ú ðii d'ú úsaayeera Kooh'áa, d'ú deeydohuunun ndaga dii d'ú enin wínoo na Yéesu Kiristaa, kooroh ga ñifaa Kiristaa aamsee'áa.

¹⁴Kiristaanii, ga kihafci, haydoh'índuu jam. Ya tuminnduu heet wínoo: ennda yaawúu', ennda ðaa enndii yaawúu'. Ya nísin kisagohkaa dígee díkaantiruu ga wii ya eroh kumuunkaagari'áa. ¹⁵Fodaama, ya këlëembíssa *Waasii Móyísí*† ga iñcaá wa nakohi kitum na ki-taabuk'áa. Ya hídírohha yaawúu' na ðaa enndii yaawúu', ða ennda ðo' yínoo yi' as gari, ee jam laakaa. ¹⁶Ya kooroh ga kikaankaagari ga kuraana'áa, yaawúu' na ðaa enndii yaawúu', ya júwohírohha ða na Kooh; ya d'úbi' ta kisagoh ga díkaanti'ba, tummba'ba ða en wínoo. ¹⁷Fodaama, Kiristaanii hayin éldúna kiyéegalah hewhew jam garúu, d'ú ðii d'ú úsaayee Kooh'áa, hewhew jam ðan ga buwii deeysee gari'áa. ¹⁸En ki' enaa, d'ú béé'hpúu, ennda yaawúu', ennda ðaa enndii yaawúu', Yéesu Kiristaa oninnduu kimín kituuk ga fíkií Kooh kooroh ga Helií yisela' i' yii ee ya yínoo'áa.

¹⁹Kon nak, d'ú ðii d'ú enndii yaawúu' d'á, d'ú enissii sagac wala buwaa meyoh in, wayee, d'ú en buwaa bok kidék na buwii enu ðuu Kooh'áa, ee d'ú bok ga jawootii Kooh. ²⁰D'ú ekuunun ga tawahii yípu ga d'ook la' -atohi'áa, ee apotaa' cii na *séldúga-Koohcii* enussa la' -atohi-ima. Yéesu Kiristaa, ga kihafci, yëri en atoh-koñii tawahii. ²¹Ya yëri on béé'b atohcii tawahii kitaaboh; tawahaa koluk, tuuk gí; ee wa ennda kaan fisela' i' faa *Ha' mudii* tuuki'. ²²D'ú ðan, waa d'ú enin wínoo na Ha' mudii, d'ú bokidohuunun ga tawahiima, ee d'ú ðëri en Kaanfiima Kooh kooroh ga Heliigari yisela' i' yii, dëkka gafa'áa.

Légëyaa Pool sasu kitum'áa

3 Iñaama tah, mi yii kímíi' túu Kooh, mi *Pool*, mi yii mi lagu ga kasu ga teekii Yéesu *Kiristaa*, ndaga légëyíi mi en na kitum ga d'uuYúcuú d'ú ðii d'ú enndii yaawúu' d'á.

²Wóorin an d'ú kelohin iñaá aaw ga légëyíi Kooh sassoo kiméti' ga d'uuYúcuú ee kooroh ga kijofkaagari'áa. ³Kooh teewinndoo, onndaroo ki' inoh kúmpafaa meyoh gari'áa. Iñaama, laakin iñcaá mi laassúu ga kibín ga d'ook. ⁴Binaa d'ú jan'canaa d'ú hay ki' inoh yen ga helii mi laak ga kúmpafii ga Kiristaanii'áa. ⁵Ga jamaanuca paaf'áa, Kooh onéeríi ðo' -súsusúus ki' inoh kúmpafaama, fodii dii ya hanfa kiteeb wati apotaa' ciigari bisela' i' ðii na *séldúgaciigari* ee kooroh ga Helií yisela' i' yii'áa.

⁶Kúmpafaama fëri en an, buwii enussii yaawúu' d'á bokidohuunun na yaawúu' cii ga iñcii cijófi' cii Kooh faani' buwii en buuci'áa, ða bokka ga faanfii fa fiinoó, ða bokin ðan ga iñaá Kooh dígoheedá. Iñaá tahka'áa wëri en ga dii ða enin wínoo na Yéesu Kiristaa ga wii ða gëm ga *Hewhewii winéw' wiid'á*. ⁷Hewhewii winéw' wii wiima wëri Kooh, ga kijofkaagari, tummboo súrga kiyéegalahwa, ee ya mínlukohhoo iñaama ga dooliigari mi ðay'áa. ⁸Mi wëñ kijuutuut ga béé'b buwii en ðuu Kooh'áa. Moona déy, Kooh tanukinndoo kiyéegalah, fodii hewhew, buwii enussii yaawúu' d'á alalii leehoo taa' meyoh ga Kiristaanii'áa. ⁹Ya oninndoo fodaama kimey'doh fan ga béé'b buwii iñaá ya waayukee'áa, ya yii ya sak iñaá en tóoh'áa. Ee iñaama mos ki' en kúmpa ga béé'b. ¹⁰Di-ima'áa nak, iñcii en ga asamaan, ca cii nguuruk ee ca kaañukoo'áa, kooroh ga iñaá Kooh tumi' jaangiigari'áa, ca hotta kimma kiñaañkii

† Ga loo *Waasii Móyísí*, iñcaá wa jégíroh ee tawahi ðo' yíjwú' d'á sagussii hen (*Méccëe* 5: 17 na *Room* 3: 31), wayee ga daa wa amsee'áa, Yéesu paafin da. Ken mínisii kikooh gawa bi ya wícc

meboh ga Kooh'áa ga dii ka hín ki'anj'áa. ¹¹Kooh tumin iñaama fodaá ya nateeka kitum lak éldúna sakussii duum ee ya mëtírinwa kooroh ga Yéesu Kiristaa, *Ha' mudiiigaruu*. ¹²Kon waa d'ú enin wínoo na Yéesu Kiristaa ee d'ú gëmin gari, d'ú mínin kituuk ga fíkií Kooh na hel widëli'. ¹³Këri tah, mi kímimbúu, kaa halaat ga coonucii mi en na kida'y ndaga d'ú, bi tah d'ú yówi' yáhhúu. Coonuciima lími' túu ndam kesi.

Pool kímíi' buwaa gëm ga Yéesu'áa

¹⁴Iñaama tah mi yii y'í' ga fíkií Kooh, Paamudii kíkíimmbi, ¹⁵ya yii ya en cosaanii béé'b jawootci'áa: ennda ga asamaan, ennda ga kakayfii. ¹⁶Kooh yewinin ndam ee yëri laak iñaá en tóoh. Kon mi yii kímimbi ya kooroh ga Heliigari yisela' i' yii, ya onndúu dooli wiyaak, waa yégísdan ngëmiigarúu. ¹⁷Ee kooroh ga ngëmaamaa, *Kiristaanii* dëk ga keeñci-igarúu, ndaga dii d'ú gëm gari'áa. Yípat níif ga d'uuYúcuú kiwaaroh ee d'ú tawah kipesssúu ga kiwaarohkiima ga díkaantirúu'áa. ¹⁸Fodaama, d'ú na béé'b buwii en ðuu Kooh'áa, d'ú guu' guuluk ga ki' inoh dii kiwaarohkii Kiristaanii hín ki'anj, kihoo', kika' d'ook na kihuu'áa. ¹⁹D'ú hay kimín ki' inoh ðan kiwaarohkiima paafin tóoh iñaá ðo' mín ki' inoh'áa; ee fodaama Kooh hay kigom garúu bi d'ú líif muut nari.

²⁰Kooh, ga dooliigari en na kilégëy ga d'uuYúcuú, mínin kitum iñaá paaf fúuf, tóoh iñaá d'ú mín kíkím wala sah iñaá d'ú mín kihalaat. ²¹Ya laakat ndam ga tumeencii buwii ga jaangi'áa, ee ya laak ndam ga iñaá Yéesu Kiristaa tum'áa, ga jamaanaa mín ki' en béé'b, bi taa'! Aameen.

Ki' en wínoo ga Yéesu Kiristaa

Kon mi yii mi lagu ga kasu ndaga kilégëyí' *Ha' mudii'áa*, mi **4** daassúu, kipeskiigarúu taaboh na kipeskii Kooh ðayohhúu'áa. ²Dëkat ga kiyóoski' haffúu, mínat kidúkoh na buwum, d'ú took kímúuñ. 'Baa en béé'b tookat kímúuñí' mooroomci, taam na kiwaaroh. ³Tumat tóoh bi, ga jamii akitohhúu yaa en béé'b na mooroomci'áa, d'ú am enii d'ú en wínoo Helií yisela' i' yii onndúu'áa. ⁴Faanfii fa fiinoó, Helií yisela' i' yii ya yínoo, fodaá daa ðan wa wínoo yaakaarii laak ga ðayii Kooh ðayyúu'áa. ⁵Ha' mun yínoo yëri laak, ngëm wínoo wëri laak ee bëtísi' wínoo wëri laak. ⁶Kooh yínoo yëri laak, ee yëri en Paamudii béé'b buwii. Yëri hanoh béé'b d'ook, ya tumeenciigari koorohi ga ðaa en béé'b ee ya dëk ga béé'b.

⁷Wayee ðaa en béé'b garuu laasin iñaá Kooh, ga kijofkaagari, onndi'áa fodaá daa *Kiristaa* wa' yaa en béé'b'áa. ⁸Këri tah, bíduunun ga Këyítfaa ga loo Kiristaanii an:

«Ga wii ya en na kilap d'ook asamaan'áa ya ðaydohin ði'bo' ðaa abuunun † Ee ya warohha buwii iñcaá ya onoh'áa.» ‡

⁹Kon wo' eenii wii an, ya lapin d'ook asamaan'áa, waa' ya kiwo'? Wëri en an ga dëb kiyóosuk hen bi ga dëkataa wëñ kihuu'áa. ¹⁰Baama yoosukee'áa yëri lap, hanohha asamaancii d'ook doonaa ya gom ga iñaá en tóoh. ¹¹Yëri on buwii: ðii, ki' en apotaa'; ðiinoó, ki' en *séldúga-Kooh*; ðiinoó'ðii, ki' en ðiyéegalah Wo' eenii winéw' wii; ðiinoó ðiiliis, kini' ja-wootii Kooh na ki' en ðijégíroh. ¹²Ya onin'ba iñcaama kiwaayuk buwii en ðuu Kooh'áa doonaa ða mët' légëyaa ða tumi Kiristaanii'áa ga kibaat kiyégísi' ngëmii buwii en faanfii Kiristaanii'áa. ¹³Ee iñaama, bi ga daa d'ú béé'hpúu d'ú bokan ki' en wínoo ga ngëmii na ðan ki' inoh *Kowukii Kooh*, bi ga daa d'ú enan buwaa matuunun, d'ú le' ga daa d'ú tuukan kot ciméti' fodii cii Kiristaanii. ¹⁴Fodaama, d'ú ensisoo tu'oomaa, taa ðaa koluk kijégíroh tóoh nook'ba na wo' een-nof-mooroo'ca gëmlukohi'ba iñaá enndii kayoh, en fan gaal-loocaa dúuscaá gek, uurisaa egisohiwa daa en béé'b'áa. ¹⁵Wayee d'ú hay kiwo' i kayoh, taam na kiwaaroh ee d'ú aawi kiyak bi, ga iñaá en tóoh, d'ú madi na Kiristaanii en hafii jaangi'áa. ¹⁶Yëri en ðii hídíroh béé'b buwii, ða abohha wínoo fodii céé' cii en ga faan aboh ga tépisci'áa. Fodaama, kiwaarohkaa laak ga díkaanti'ba'áa onan'ba kiwëñ kiyak na kiyégis ga ngëm, binaa yaa en béé'b tum iñaá wa' t'ídanaa.

Kipeskii ki' askii ga Yéesu Kiristaa'áa

¹⁷Iñii yii yëri mi wo' úu ee mi yii seedi'ka ga teekii Ha' mudii an: D'ú jomissii kipesi fodii yiifa' cii taabuki halaatciiga'ba laakoo haff'áa. ¹⁸En ki' enaa, helciiga'ba kúnuk hen. 'Ba bokkii ga kipeskii Kooh onoh'áa ndaga ða ínooh dara ee ða súwin ga keen. ¹⁹'Ba laakoo kaci ga dara, ða taabuk kibonkaa en tóoh ee ða kapoo ga kitum iñaá moroo.

²⁰D'ú nak, enndii iñaá mandá yëri d'ú jégíru ga loo *Kiristaanii*. ²¹Man d'ú abin iñaá Yéesu wo' na iñaá ya jégíroh'áa? Ee d'ú ínohin an kayoh. ²²Kon d'ú jomin kifoñ kipeskaa d'ú enukohee ku'fëwaa'áa. 'Badu-

†† Ya teewohha ndamaa ya laak ga buwaa ya ðanj'áa; *Malkat Koloos* 2: 15.

‡ *Malkat ga Kañcaá* 69: 19. Wo' ga ndamii Kooh laak d'ook ðu wii sagohu narid'áa.

keenaama hewi'in, ee iñcaaa cibóni' caa wa meekisoh'ca d'úki ño' hen, yasohiri. ²³Dú ís Helaa Kooh ga kihafci ya onndúu kib'ay halaat ci' as, ²⁴dú ñay ñaduukeen wiliis wi' as, waa Kooh tum garúu fodaada daa ya man'ca; en ñanaa, d'ú laak kipeskaa júwin, ee sela'in, kaa límuk ga kay-ohfi.

²⁵Kon nak ísat kiwo' saboh. Baa en ñééñ garúu wo' at na mooroomci kayoh ndaga d'ú ñééñpuu d'ú en faan fínoo. ²⁶Binaa d'ú aylukaa, leenaa watukat kikeen ga baakaa'; aylukúu hanat kihoowuk bi ga noh-soos. ²⁷Kaa onat Seytaani hal garúu. ²⁸Baa lokeeranaa, ya ísat kilok, ya anagohat, ya lëgëy bi jof na kihafci; fodaama ya laak iñaa ya dímalohan ñuwaa sooluk dímal'ca. ²⁹Kaa mey'dohat wo'eenca moroo ga kúuwruu. Kiwo' na' kilaakaa, enat wo'eenca jofin, caa laakin solu ga ki' on ñuwii ñínoo kiyégis ga ngëmi, ee fodaama ca haydohi yijófi' ga ñuwaa kelohica'ca. ³⁰Kaa léeh'at keñii Helii yisela' i' yii meyoh ga Kooh'ca. En ki' enaa, Heliima, Kooh yéři tummbi garuu, ya en mandarga bi ga besaa Kooh y'ahúu kib'égis ga ñééñ iñaa bonin. ³¹Kaa abat ayl-look, kaa tamohat, kaa aylukohat, kaa ñarohat, kaa ñasohat, mey'dohat kisoot ga díkaantirúu. ³²Baa en ñééñ jofat ga mooroomci ee ya teeñpi kimo' keeñ. Bayalohat ga díkaantirúu fodaada daa Kooh bayallúu ndaga dii d'ú en wínoo na Kiristaani'ca.

Dú jom kipes ga lee'laat

5 Waa d'ú ñéři en towutii Kooh keeñuk'ca, guu' guulukat kon ga kitum fodaagari. ²Teewohat kiwaaroh ga kipeskiigarúu besaa en ñééñ, fodii dii Kiristaanii waa' taruu, ya e' ta Kooh kumuunkaagari ndaga d'úca. Ya erohhaka fodii sarah waa tékfi' si hen ee ngetaa newin Kooh.

³Dú bok ga heetii Kooh, kéri tah kifaanuk na ñaa en ñééñ, kitum iñcaaa moroo, caa mín ki' en tooh, wala ki' ñíbuk iñaa en yuu mooroomfu, iñcaama jomoo sah ki' en wo' een ga díkaantirúu. ⁴Jekkii ñan d'ú mey'doh ga kúuwruu wo'eenca korukkii, wala wo'eenca laakoo haf, wala wo'een-yeend'ah cisépi' i'. Namat kay kimey'doh wo'eenca gëremi Kooh. ⁵Ee nak, ínohat dijófi' an ñuwii faanuki na ñaa en ñééñ'ca, ñuwii tumi iñaa moroo'ca boksandii ga nguuraa Kiristaa na Kooh. Ñuwii goofi tooh ga haf'ca ñan boksandii ga ndaga man na ña jaamuki alalaa ña laak'ca.

⁶Ken hanatúu ki' d'ú na wo'eenca laakoo haf. En ki' enaa, iñcaama céri tah aylukaa Kooh keeni ga ñook ñuwaa sañngi kikelohi' d'ca. ⁷Buwaa man d'ca, kaa bokat na'ba dara. ⁸Ku'ewaa, d'ú enee ga ñúus. Diima'ca, d'ú ñii ga lee'laat ndaga d'ú enin wínoo na Ha' mudii. Kon teewohat ga kipesúu an d'ú ñii ga lee'laat. ⁹En ki' enaa, lee'laat wéri lími kijofkaa en tooh, kijú'baa en tooh na kayohfaa en tooh. ¹⁰Kon nak guu' guulukat ga ki' ínohoh iñaa neñ Ha' mudii. ¹¹Kaa bokat ga tumee- caa caama laakoo jeriñ, ñuwaa enukohi ga ñúus'ca. Ñuwaa sah namat'ca kiwiiñ hen. ¹²En ki' enaa, ñééñ iñcaama ñuwii tumi ga kakay'ca nam ki' apoh kaci hen bi ken kaañoo gaca sah kiwo'. ¹³Wayee binaa ca teewohu fagaa, iñaa ca en kayoh-kayoh'ca dal kimey' lañ ga lee'laataa. ¹⁴En ki' enaa, iñaa faanu ga lee'laat tooh en iñaa leerin. Kéri tah wo' u an:

«Yúuduka, fu yii fu en na kineeh'ca,
kolukohaa ga leeloo ñuwii kaanin'ca,
ee Kiristaanii hayyaa kiniit na lee'latiigari.»

¹⁵Kon malkiskohat bi jof ga dum d'ú en na kipes'ca: hanat ki' en fodii ñuwaa ñaafñjii, wayee enat fodii ñuwaa lak kiñaañkaa meyoh ga Kooh. ¹⁶Dú gaaw kitum tooh yijófi' yaa Kooh onndúu kimín wati'ca, ndaga ja- maanii d'ú enoh'ca, ñuwii yewinin kitumi yibóni'. ¹⁷Kon nak kaa enat dof wayee namat ki' ínoh iñii Ha' mudii waa' d'ú tum'ca. ¹⁸Kaa laalat ga biñ: iñcaama yah kiyasoh kipeskiigarúu. Namat kilífi na Helii yise- la' i' yii. ¹⁹Daasohat ga díkaantirúu, d'ú yeek'ca Ha' mudii na ñééñ keeñciirúu yeek-kañ, yeek-bak, na ñééñ yeek'ca Helii Kooh onndúu kiyeek. ²⁰Ga wahtaa en ñééñ, na ga iñaa en tooh, gëremat Kooh, Paamudii ga teekii Yéesu Kiristaa, Ha' mudii garuu. ²¹Dú ñii d'ú e' Yéesu Kiristaa céé' d'ca, yaa en ñééñ keloh'at mooroomci.

Badukeen ga díkaanti ñeticea na yaalcaaga'ba

²²Dú ñeticii, keloh'at yaalciigarúu fodii dii d'ú kelohi' Ha' mudii'ca. ²³En ki' enaa, yaal yéři kuliyuk, ñetici taam ga, fodii dii Kiristaanii kuliyuk ga jaangii en faanfigari'ca, ee ya yéři en Músalkaatii jaangii. ²⁴Fodii dii jaangii kelohi' Kiristaani'ca, ñeticii jom kikelohi' ñiyaal'ba fodaama ga iñaa en tooh.

²⁵Dú yaalcii, waarat ñeticiigarúu fodii dii ñan Kiristaanii waaree jaangii bi ya erohha kumuunkaagari ndaga wad'ca. ²⁶Ya tumin iñcaama, kooroh ga músú na Wo'eeniigari, kiséti' wa, wa en wuu Kooh. ²⁷Ya waa' jaangii, ga fikici, wa en jaangaa morin, waa setin wic, waa laakoo sík ee laakoo iñaa jekkii ga. Wayee wa sela', ee wa en waa laakoo dara iñaa ño' wo' an ga yibóni'.

²⁸Fodaama ñan, yaalcii jomin kiwaa' ñeticiiga'ba fodaada daa ña waa' faan'ba'ca. Yaal waa' ñetici'naa, lak ya waa' hafci. ²⁹En ki' enaa, laakoo ñaa san faanfaagari. Ya namifa kiñemíri hen, ya toputu' ifa fodii dii ñan Kiristaanii tum'ca jaangii'ca. ³⁰Ee d'ú ñéři en céé' cii faanfigari. ³¹Biduu- nun an: «Kéri tah yaal hay kifoñ paamci na eeci, ya aboh na ñetici, ee ña ñanak, ña en faan fínoo» †. ³²Wo'eenuma enin kúmpa fiyaak. Ee mi wo' an kéri laak ga díkaanti Kiristaanii na jaangii. ³³Moona ka laak fo- daama garúu ñan: yaalaa en ñééñ waarat ñetici fodaada daa ya waa' haf- ci'ca, ee ñan ñetifaa en ñééñ onat yaalcii céé'.

Badukeen kowu ga díkaanti na paamci na eeci

6 Dú oomaacii nak, fodii dii Ha' mudii nakoh'ca, keloh'at ñi- paamm'buu na ñi'ewwúu. Iñcaama nak yéři jof. ²Bidu ga Kéyit'faa an: «Keloh'ca paapu na eefu.» Iñcaama yéři Kooh ñéñ ki' ebaloh kitum, waa taam na iñaa ya dígoñ ga, wo' an: ³«En ñanaa, kipesfu neñ ee fu hoo' kumuun ga éldúna» ††.

⁴Dú nak paamuncii, kaa témírat keeñcii towutiigarúu, wayee ko- rat'ca, d'ú jégiri'ba fodaada daa Ha' mudii waaroh'ca.

Badukeen ñaam na ha' munaagari.

⁵Dú ñaamcii, keloh'at ha' munaagarúu ga éldúna'ca. Niikat'ba, d'ú e' ña céé', taam na keeñ wiséti' fodii dii d'ú tum'ca Kiristaani'ca. ⁶Ka hanat ki' en ga daa ña malaki garúu'ca tah d'ú tumi lëgëyagarúu, ki- heel ndam ño' -súusúus. Wayee lëgëyat fodii ñaam Kiristaanii, fodii ñaa keeñ ñéñ'ba tooh ga kitum iñaa Kooh waa'. ⁷Tumat lëgëyumgarúu na keeñ wisóosi'. Hanat ki' en fodii ñuwaa lëgëyi' ño' -súusúus wayee enat fodii ñuwaa lëgëyi' Ha' mudii. ⁸Ínohat gaka an, yaa en ñééñ garúu, en- nda ñaam, ennda ñaa enndii ñaam, iñaa ya lëgëy ga yijófi' d'ca, yéři Ha' - mudii íkanndi.

⁹Dú nak, Ha' muncii ñaamcii, tumat fodaama ga díkaantirúu na ñaamcumgarúu. Kaa dígukat'ca. Dú ínohin an ennda d'ú, ennda ñaam- ciigarúu, d'ú ñéři bok Ha' mun yínoo, yii en ga asamaan'ca ee ñééñ ñuwii ñéři hín ga fikici.

Ganaaycii Kooh on kerceecii kiheñoh na Seytaani'ca

¹⁰Iñii mi méeñjohúu kiwo' d'ca yéři en an: Baatukat dooli ga Ha' - mudii, na ga doolii wiyaakwii en garid'ca † Níkuukat ganaaycii Kooh e' túu'ca toohca, doonaa fíraa Seytaani waa' túu kiyé'oh tooh, d'ú téhhi téc. ¹²Ndaga d'ú heñohii na ño' -súusúus, wayee d'ú heñoh na iñcii ga díkaanti ñook na kakay, ca cii nguuruk, ca kaañukoo, ee ca ñay doolaa ga nguu' caa ga éldúnaanaama en ga ñúus'ca, na ñééñ hel-nof-moroocii enu ga díkaanti ñook na kakay'ca.

¹³Kéri tah nak, ñewat ganaaycii Kooh e' túu'ca toohca, en ñanaa, bescaa ciméeski' caa hayaa, d'ú mín kitèh yibóni' yii heñohúu'ca. Ee d'ú heñoh bi ga síndaanaa, d'ú líis kituuk tek. ¹⁴Kon tuukat tek! Bewat kay- ohfi d'ú pékruk'ca ndíj ee d'ú ñéñ kijú'ba, d'ú tumfa kúlti-pewiñfaa d'ú ekukan kiheñoh'ca. ¹⁵Bewat kikaantukohkii ga kiyéegalah Hewhew winéwi' wii onohi jam'ca, d'ú ekukwa fodii ñafa' ga kotciigarúu.

¹⁶Wahtaa en ñééñ na daa en ñééñ, ñewat ngémii d'ú laak ga Yé- su'ca, wa en iñaa d'ú yímohan ñescii abin kiwii; cii sépi' i' -ga-nofii weesirúu'ca. ¹⁷Bewat ñan kimúckii, d'ú ekukwa fodii baanu-pewiñ ga hafciigarúu ee d'ú ñéñ wo'eenii Kooh, wa en kala'ñii Helii yisela' i' yii.

Pool nakoh kikím Kooh

¹⁸Ga wahtaa en ñééñ, kímat Kooh ga iñaa en ñééñ, d'ú dímalukiri kooroh ga Helii yisela' i' yii. Kaa neehat ee dëkat ga iñcaama, d'ú kímdí ñééñ ñuwii enu ñuu Kooh'ca. ¹⁹Kímd'attoo Kooh ñan, doonaa saycaa mi lëgis kúuwroo kiwo' tooh, ya onndoo wo'eenca mi jom kiwo' d'ca ee mi kaañ kiyéegalah kúmpafii en ga Hewhewii winéwi' wii'ca. ²⁰Mi enin ñaa Kooh wos kiyéegalah Hewhewiima, luu enee an mi yii ga kasu. Kon kímd'attoo bi mi kaañwa kiyéegalah fodaada daa mi jomka kitum'ca.

Tañkoh

²¹⁻²²Mi yii wosohúu Tísík, ya wo' úu tooh iñii mi enukoh dii'ca na iñii mi tum'ca. Ya mbok-kerceen, yaa mi waarin lool ee ya yii tum di- júw' lëgëyi' Ha' mudii nakoh'ca. Ya hayyúu kiwo' iñaa aaw garí dii, ee ya déli' keeñjii.

²³Kon mi yii kíim Kooh Paamudii ya na Yéesu Kiristaa, Ha' mudii, ña on ñééñ mbok-kerceecii jam. Ba onndúu kiwaaroh yaa en ñééñ na mooroomci, taam na kígem ga Yéesu. ²⁴Mi yii kíim Kooh barkeel ñééñ ñuwii waaruunun Yéesu Kiristaa, Ha' mudii garuu, ee kiwaarohkaaga'ba kaama laakoo koo'ca.

BU-FILIIP

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfi fii fëri Pool bín kerceencaa ga teeraa Filiipda. Pool ga ðaawaagari wukanakwaa jangatta Hewhewii winéwi' wii ga teeraama bi ðo' biyewin daama gëmussa ga Yéesu. () Ga waa Pool lagu ga kasu ndaga lëgëyii Ha'mudii, ðu-teeraa Filiip nêgírohussa kopa'. Ba wossa ðo' gaða, ya teeku Epaforodít kiðayi' Pool iñaa ða nêgírohda. Pool bínnda këyítfi fii ga jamaanaama kigërëmba, ee ða ínoh ðan an ya hotin iñaa ða tumda. Ya daassaða ðan kiyëgis gik ga ngëmaagaða, ða watuk kitaabuk ðuwaa jëgírohi iñaa taabohhii na iñaa Kooh nakohda. Ee fodaama ða en wínoo na Koohda, ða enatda wínoo ga dikaantiða ðan.

Këyítfi Pool bín ðu-teeraa Filiipda tídoh anee:

- 1 - Këñdoh ()
- 2 - Pool gërëm Kooh ga kerceencaa ga teeraa Filiipda ()
- 3 - Kipes fodii Kiristaanii ()
- 4 - Pool daas kerceencaa ga Filiipda kiyóoski' hafða fodii Kiristaanii ()
- 5 - Pool wo' na ðu-teeraa Filiip ga loo Tímotée na Epaforodít ()
- 6 - Kiheel kineðloh Kooh Këri laak solu ()
- 7 - Pool gërëmba ðu-Filiip ()
- 8 - Tanjokh ()

Këñdoh

Mi Pool na Tímotée, dí, súrgacii Yéesu Kiristaa, dí ðëri bínndúu 1 këyítfi fii, dú ðééþpúu dú ðii dú en ðuu Kooh, dú dëk teerum Filiip ee dú en wínoo na Yéesu Kiristaa; dú na ðuwum kuliyuk ga jaangiiða na ðii amðohða ga lëgëyiiða. 2 Mi yii kím Kooh Paamudi-igaruu, ya na Yéesu Kiristaa Ha' mudiiigaruu, ða barkeellúu, ða onndúu jam.

Pool gërëm Kooh ga kerceencaa ga teeraa Filiip

3 Saycaa heliigoo ka' garúu tooh, mi gërëm Koohyii mi gëmda. 4 Ee saycaa mi kímí' túu Kooh tooh, mi taabi ga na keeñ wisóosi', 5 ndaga d'ú amðohindoo dijófi' ga kiyéegaloh Hewhewii winéwi' wii, aboh ga besaa d'ú aas ga ngëmiida bi ga wati. 6 Inii yii wóorindoo: Kooh, yii dalin kitum lëgëyii wijófi' wii wiima ga ðuuycúuða haywa kitumi bi ga daa wa matan ga bërínaa Yéesu Kiristaa haysandá. 7 Binaa d'ú ðééþpúu, mi halaat iñuma garúunaa, mi èldohhii ndaga mi ekinndúu ga keeñiigoo. En ki' enaa, d'ú abin ga lëgëyii Kooh sassoo kitumda, ee d'ú ðééþpúu d'ú hotin kijofkiigari ya laak garuuda. Dú ðii tumka, hídaa dii mi en ga kasuða, ee d'ú ðii tumka ga dii mi lebiroh kituuki' Hewhewii winéwi' wii, mi yaa jangatwa ga daa mi wëñ kímínda. 8 Ehee! ðééþpúu, mi waarindúu lool fodii dii Yéesu Kiristaa waa' tuuda. Ee iñama Kooh ínohin an kayoh. 9 Inii yii, yëri mi kímí' túu Kooh: Mi kím kiwaarohkii en ga keeñnjúuða wëñ kiyak, aaw fikí, d'ú wëñ ki' ínoh kayoh-kayohda, ee d'ú mín ki' ínohsoh iñaa en tooh. 10 Fodaama, d'ú hay kímín ki' ínoh iñaa gënda, doonaa bërínaa Kiristaanii haysandá, d'ú en ðiðo' ðisétí', ee ken laakoo iñaa ya wo' an garúu yibóní'. 11 Kipeskiigarúu, kooroh ga Yéesu Kiristaa, ka líif na tumeen cijúwí', caa ndaman Kooh ee ca kañiri.

Kipes fodii Kiristaanii

12 Mbokcii, mi waa' d'ú ínoh an inii dallooda nam ki' on Hewhewii winéwi' wii kiðaat kisiw. 13 Karin sah bi ðééþ soldaa' cii watuki kaanfii guwernëe' da na ðééþ ðuwii ðínoo inohuunun diima an kisúrga' uk ga Kiristaanii tah mi lagu ga kasu. 14 Ee inii wëñ kiyewin ga mbokkerceenciida, daa ða hotee an mi laguunun ga kasu, ða wëñja ki' am Ha' mudii, ee iñama ðaattaða fit bi ða ðii yéegaloh wo' enii Kooh ee ða niikoo dara ga. 15 Laakin gaða nak ee kayoh, ðuwaa en na kijangat ga teekii Kiristaanii ee ki' iñaadohhoo na kiheel nookoh ekða ga. Biiñoo nak, ðii jangat ee ða tumka na keeñ wisétí'. 16 Buwii mi méeñjoh kiwo' ðii taabu ga na kiwaaroh. Ba ínohin an Kooh yëri sassoo kilebiroh kituuki' Hewhewii winéwi' wii. 17 Buwii mi d'ëb kiwo' da nak, enndii keeñ wisétí' ekða ga, wayee ða heel kinookoh doj. Ba halaat fodaama

kiðaatoo coonu ga dii mi en ga kasuða. 18 Iñama ða tum ga helðada, waa wa jof, waa wa joffii tooh, dara ðittiiroo ga! Inii laak soluða wëri en an Kiristaanii yii yéegalohu; mi yii neðluk ga ee mi hay da kiwëñ kineðluk ga.

19 En ki' enaa, wóorindoo híl an inii mi dayda onandoo kimúc ndaga kímíci d'ú kímíciroo Koohda na ðan amðohii Helii Yéesu Kiristaa amðohirooda. 20 Mi abin yaakaa' wiyëgísi' an mi kaci' anndii múk ga fikí Kooh. Hanaa kay, ennda diimaða ee bi taa', waa mi kaan waa mi pes, mi laakan hel widéli', ee fodaama mi hay kiteewoh kiyakkii ndamii Kiristaanii ga ðééþ kipeskiigoo. 21 En ki' enaa, mi ga kihaffoo, Kiristaanii en kipeskiigoo ee kikaan ðaatanndoo hen. 22 Ee en lak mi líf kipesaa, mi mín kiðaat kilaak jeriñ, kon mi jom ya kitanuk? 23 Mi nak, mi laak hel kanak: mi waarin kimeyoh ga kipeskii kii, mi ennee na Kiristaa. Iñama yëri gën garoo fúuf. 24 Wayee iñaa wëñ kilaak soluða wëri en mi tes ga èldúna ndaga d'ú. 25 Iñama wóorindoo ee mi ínohin an mi hay kites, mi en narúu d'ú ðééþpúu ki' amðohúu doonaa d'ú aaw fikí ga ngëmii, ee keeñnjúu soos ga ngëmii d'ú laakda. 26 Fodaama, binaa mi hayis garúunaa, d'ú hay kiðaat kindamukoh Yéesu Kiristaa ndaga mi. 27 Ga iñaa mín kilaak tooh, pesat fodii dii Hewhewii winéwi' wii wo' ga loo Kiristaa nakoh kaða. En ðanaa, waa mi hayyúu kiwaaknee, waa mi en diliis tooh, mi hay kímín kikeloh an d'ú bokin hel ee d'ú bokin fit wínoo kilebiroh kituuki' ngëmii Hewhewii winéwi' wii haydohda. 28 Mi hay kikeloh ðan an d'ú niikoo ðuwii heñohirúuða. Iñama nak hayða kiteeð an ða aaw ga kisanjku' uk, teeðða ðan an d'ú, d'ú aaw ga kimúc. Ee iñama meyoh ga Kooh. 29 En ki' enaa, Kooh yëri onndúu, eemmbii rek ga kigëm ga Kiristaanii, wayee bi ga kitook kisolalu ndaga Kiristaanii. 30 Fodaama, d'ú naroo, d'ú ðëri bok lebirii, wa wínoo ee wa wëri d'ú hotee mi lebirohee kuðewaa ee wëri d'ú keloh mi líf lebiroh.

Kiristaanii yóoskiðin hafci, Kooh ðëwi' tari

2 Man enii d'ú en wínoo na Kiristaanii d'á dëlðin hellúu ga tooh, kiwaa' kii ya waa' túuða daasin keeñnjúu ee Helii yisela' i' yii onindúu kitaaboh, yaa en ðééþ waa' mooroomci, laak yërmaandii gari. 2 Kon júwohat ga dikaantirúu, d'ú waaroh, d'ú bok hel, d'ú bok halaat. En ðanaa, keeñnjoo soos seð. 3 Kaa tumat dara kiheel kikulyuk ði-mooroombúu wala kiheel ndamaa enndii tús, wayee namat hafúu kiyóoski' hen, ðaa en ðééþ tük mooroomci daa paafin daa ya tik hafciida. 4 Kaa eemat rek ga kiheel iñaa gën garúu, yaa en ðééþ halaat ga iñaa gën ga mooroomci ðan. 5 Bayat ðadukeenaa man na waa Yéesu Kiristaa teeweerúuða.

6 Ya mos ki' en Kooh wayee ya mosoo kinookuk kihín na Kooh.

7 Wayee ya nammba kifoñ na kihafci tooh iñaa ya laakeeda, ya tummba hafci súrga.

Ya mannda na ðuwii, ee ðaa hotti tóoh, ínoh an ya ðay faan ðo' - súúsúus.

⁸ Ya yóoskí' ta hafci, ya teewohha kikelohi' Kooh bi ga kikaan, kikaan sah ga kuraanaa.

⁹ Kéri tah, Kooh ðéwí' tari, ya hanohha ðééð' ðook, ya e' tari teek waa wēñ kiyak teekoo teek.

¹⁰ En ð'anaa, ga teekii Yéesu Kiristaa, ðééð bok kiyí' ga fíkíci, ennda ga asamaan, ennda ga kakayfi, ennda ga fíldoo kakayfi,

¹¹ ee yaa en ðééð meydoh ga kúuwci an Yéesu Kiristaa yéři en Ha' - mudii. Fodaama, Kooh, Paamudii laak Ndam.

Sasii kerceenii

¹² Kon nak, ðú ðii mi keeñukinda, ðú ðii saycaa en tóoh ðú kelo- hðeeraroo, ga waa mi en narúuða, wēñattoo kikelohi' wati, hídaa ga ðii mi enisii narúuða tóoh. Légéyat kiteewoh an ðú múcin, taam na kiniik Kooh, na ki' e' ti céé' wiyaaq. ¹³ En ki' enaa, Kooh yéři légéyi ga ðuuy'cúu, ki' onndúu kimín kiwaa' na kitum ínaa taaboh na íñii ya natða. ¹⁴ Ínaa ðú tum tóoh nak, kaa taabat ga na kicapatuk wala kiña' sukoh. ¹⁵ En ð'anaa, ðú laakoo sík, ðú set wic, ðú en ðitowu Kooh taa laakoo dara ínaa ðo' wo' an gaða yibóní' ee ðú kíndohsoo ga ðuwii ga éldúna júwussii ee ða ðiðo' ðibóní' ða. ¹⁶ ðú jom kimelic ga ðuuy' ðuwii fodii ðii olcii melici ga asamaanða, ðú haydohi' ða Wo' eenii onohi kipesða. Binaa ðú tum ínaamanaa, mi hayyúu kimín kindamukoh, bérínaa Kiristaanii hayisanða. Ee ínaama hay kiteewoh an íñii mi dayða na íñii mi sonða enndii sooy'. ¹⁷ Luu enee an mi apsan hen, ñíffigoo aamuk doonaa ngémii ðú laak ga Koohða mat, ee mi man na anah waa akito- hu na sarah waa tumðú Kooh, mi neblukin ga ínaama ee mi nebluk ga narúu ðú ðééðpúu. ¹⁸ ðú ðan, neblukat fodaama ee ðú bok naroo kinebluk.

Pool wo' na ðu-teeraa Filiip ga loo Tímotée na Epaforodít

¹⁹ Mi abin yaakaa' kiwosohhúu Tímotée ga ínaa maañandii, neð Yéesu, Ha' mudiiinaa. En ð'anaa helloo mín kidal ga ínaa ya Yáhoo kibéesti' ga loorúuða. ²⁰ Enndii Tímotéeanaa, mi laakoo ken ðii ðaa bok naroo kibítuk na kihalaati garúu. ²¹ Bii tesða tóohða, hafða wēñða kibít loo Yéesu Kiristaa. ²² ðú ga kihaffúu, ðú ínohin an Tímotée tee- wohin ðii ya hín ki' am bi yégisin ga légéyii kiyéegaloh Hewhewii winéwí' wii ee ya taabin naroo ga fodii kowu na paamci. ²³ Kon, yéři mi am yaakaa' kiwossi garúu, mi laaki ínaa lee' too ga íñii mi enuko- hð'anaa. ²⁴ Ee mi abin yaakaa' wiyégisi' an Ha' mudii hayyoo ki' on, mi hayyúu kiwaaknee, mi ðan, ga ínaa maañandii.

²⁵ Mi abin an mi jominndúu kiwosohis Epaforodít, mbok-kerceeni- igaruu, yii mi bok nari ga légéyii na lebirii kiyéegaloh Hewhewii winéwí' wii, ee ðú woseeri garoo kihaydohi' too ínaa mi dímaluko- hanða. ²⁶ Ya waarin lool kihotissúu ðú ðééðpúu ee ðii ðú kelohin an ya ðúukoolee hendða, ðitindi bi hépin. ²⁷ En ki' enaa, ya ðúukooleera bi ya deey'ca kikaan. Wayee, Kooh laakka yérmaandi gari. Ee ya yérēmbiiri hañci ðon, wayee bi ga mi ðan, doonaa keeñjoo leehoo lool. ²⁸ Kéri tah, mi wosohhúuri ga ínaa wēñ kigaaw doonaa ðú hottinaa keeñjúu soos ee mi ga kihaffoo helloo mín kidal. ²⁹ Kon binaa ya hayaa, toputu' atti na keeñ wisóosi' ee ðú abohhi fodii mbok-kerceen ga Ha' mudii. 'Buwum fodum gariða ðú jominba ki' e' céé'. ³⁰ Teseé ga jututu' ya kaan ndaga kilégéyi' Kiristaanii tahka, ee ya tooneera kumuunkaagari ga wii ya hay- dohi' too dímalaa, ðú ga kihaffúu, ðú mínéeríroowa kihaydohi' ða.

Ki' ínoh Yéesu Kiristaa kéri laak solu

³ Ee diimaða mbokcii, neblukat ga enii ðú en wínoo na Ha' mudii- id'a. Kiwo' íssúu ínaama ga bín enndii coonu garoo, ee garúu, ínaa- ma yéři wēñ kiwóó'. ² Watukat haffúu ga baay-baaycii', ga ðuwi- ima jégírohi sabohða na ðii gítinohi an kígúruk bok ga kijaamuk Koohða. ³ En ki' enaa, ðu, ðu ðéři tum kígúrukii kukayohkii, enndiiða. ðu jaamuki Kooh, kooroh ga Helligari ee ðu ndamukohi Yéesu Kiristaa. ðu lífkii yaakaa' tuu ga ðo' - súúsúus. ⁴ Moona déy, mi ðan mi míneera kilík yaakaa' too ga fodaama. En an laakin ðaa foon an ya mín kilík yaakaa' cii ga ðo' aa, mi jommibika kiwēñ kimín. ⁵ Mi gúru ga besaa wiy- itnakaahaywaa mi límohuða. Mi bok ga heetii Isarayeel, ga nílaa Beesamee. Mi íñii Ebéree ee mi kowu Ebéree. En ga loo kitaabuk Waasii Móyíisaa, mi enee Férísíyeen. ⁶ Mi kaantukohee ga hen bi mi ennda ki- hatal kerceenii ga kipesða. En ga loo kitaabuk íñii Waasii Móyíis nako- hð'anaa, laakéerúu dara ínaa mi ðeen ga, mi taabukeewa hen ga tóoh. ⁷ Mi abee an ínaama laakðinndoo jeriñ, wayee diimaða, mi hotohca sooy' ndaga Yéesu Kiristaa. ⁸ Ee sah eemmbii ga íñcuma ðon. Ínaa en ðééð mi abohhi sooy' ndaga íñii wēñ kijof ga tóoh ee wéři en ki' ínoh

† Yaawúu' caa ðaysee ðuwaa enndii yaawúu' ða baay-baay. Pool, ðii, ikb'a wo' eenaama ga ðii ða ðéři kal kib'ayu fodaamaða

Yéesu Kiristaa Ha' mudiiigooða. Ya yéři tah mi foñin tóoh. Ínaama tóo- hca, mi aaminca caluus doonaa mi mín kilaak Kiristaanii, ⁹ ee mi en wí- noo nari bi en senjis. Mi séentukissii ki' en ðo' yijúwí', kooroh ga ki- taabuk Waasii Móyíis: kigēm ga Kiristaanii kéri onndoo kijúð. Kijúð meyoħ ga Kooh ee Kooh oniwa ðaa gēm gari. ¹⁰ Íñii mi waa' ga keeñ- jooða wéři en ki' ínoh Kiristaanii, mi ínoh doolaa mílísí' ti ga ðuwaa kaaninða, mi day' coonucaa ya day'ða, mi man nari bi ga kikaankaa- gari. ¹¹ En ð'anaa, mi mín kiyaakaa' kimílís ga ðuwaa kaaninða.

Kifool aaw dile' aa' daa

¹² Mi wo' ii an mi foolin bi ga dile' aa' ðii haat, wala an mi laakissii sík. Wayee nak mi yii lís kifool doonaa mi mín kilaas neehalaa, ndaga mi ga kihaffoo, Yéesu Kiristaa laasinndoo kumēñí'. ¹³ Mbokcii, mi foonngii múk an mi laasinwa niip. Eenaama yínoo ðon yéři ðitoo wati: mi nisin ga helloo ínaa paafinða, mi yii éewrukka ga íñii hay ga fíkíða. ¹⁴ Fodaa- ma, mi yii lís kifool bi mi le' daa mi laasohan neehalaa Kooh faani' tuu ga asamaan ee ya ðayohhuu ga hafci, kooroh ga Yéesu Kiristaaða. ¹⁵ Kon ðééðpúu, ðu ðii ðu laakissii síkða, ðu bokat halaat ga ínuma. Wayee laak ðuwaa ðay halaataa wóotíroh na ínumanaa, Kooh ga kihafci hayyúuwa kiléeri'. ¹⁶ Daa ka mín ki' en tóoh, ðu lísat kitaabuk waasii ðu abee bi ga watiða.

¹⁷ Mbokcii, ðééðpúu tumat fodiigoo! ðí teewinndúu daa jom ki' enða. Kon yipat hassúu ga ðuwii taabuk ínaa ðí teewoh yaama. ¹⁸ En ki' enaa, mi yewininndúuka kiwo', ee mi yii wo' íssúuka bi mi yii koduk ga sah: yewinin ðuwaa sagoh na kikeloh ínaa aaw ga loo kikaankaa Kiristaa ga kuraanaaða. ¹⁹ Buwiima y'ah kiméēñoh ga kisañku', ndaga lookkiigaða céři ða tum Koohyigaða, ða ndamukoh íñii jomebeða ki' ap kacíða ee ða lík helða ga enaama éldúna ðon. ²⁰ Du nak, ðu bok ga ðu-asamaan ee ðu ðii sek Yéesu Kiristaa, Ha' mudiiigaruu meyoħ asamaan hayyuu kimúsal. ²¹ Binaa ya hayisaa, ya hay kisúpít faanf- igaruu laakoo doolíða, fa man na faanfigari laakin ndamða, kooroh ga doolaagari tah ínaa en tóoh tooki' tariða.

Íñcii Pool dígal ðu-Filiipða

Kon, ðú mbokciigoo mi keeñukða, mi ðoorukinnðúu bi hépin. **4** ðú ðéři sóosi' keeñjoo ee mi ndamukohirúu. Kon, ðú fiili- inunciiigoo, ðekat ki' am bi yégis ga Ha' mudii fodaama. ² Fu Ewodí, na fu Sintii, bokat halaat ðú en wínoo ga Ha' mudii. ³ Fu ðan, fu yii fu bok ki' am wínoo naroo ga légéyiða' †, mi kímmbaa, amðohaa ðeticum ðanak ðuma. En ki' enaa, ða taabin naroo ga lebirii kiyéegaloh Hewhewii winéwí' wii, mi na Kilimaa na ðuwii ðínoo taabu naroo ga légéyii ee Kooh bídin teekcaagaða ga kéyítfaa ðuwaa laak kipeskaa lee- hoodða. ⁴ ðekat kinebluk ga ki' en wínoo na Ha' mudii. Mi wo' íssúuka, neblukat! ⁵ Teewohat kijoffúu ga ðééð ndaga kihayiskii Ha' mudii deeyin. ⁶ Kaa jaahli' at ga dara, wayee ga ínaa en tóoh, wo' at Kooh sooliciigarúu, ðú kímiri, ðú dímalukiri ee ðan ðú gérémiri. ⁷ Fodaama, jamii Kooh paafin kiñaan ðo' - súúsúusða hay kiní' keeñciigaruu na ha- laatciigaruu ca éewruk ga Yéesu Kiristaa.

⁸ Ee diimaða mbokcii, íñii yii yéři mi wo' úu: líkat hellúu ga ínaa en kayoh, ínaa cal ki' e' céé', ínaa júwin, ínaa setin, ínaa calin kiwaa', ínaa ðo' mínin kitook, ínaa jekin na ínaa calin kigérēm. ⁹ Kon, tumat ínaa ðú yoodohhi garoo, ínaa ðú ðewoh garoo, ínaa ðú keloh garoo na ínaa ðú hot garooða. En ð'anaa, Kooh yii onohi jamða, hay narúu kitaam.

Pool gérēm ðu-Filiip ga ínaa ða onndiða

¹⁰ Keeñjoo soosin lool ga Ha' mudii ga ðii ðú teewohin an ðú foñin hellúu garooða. Mi ínohin an hellúu enera ga wayee hal laakéerí hen. ¹¹ Enndii an mi laak sooli ga yen tah mi wo' úu ínuma. En ki' enaa, íñii mi yoonða wéři en an, waa mi laak yen, waa mi laakkii ðara, keeñjoo soosin. ¹² Mi mínin kipes ga kiñak, mi mínin kipes ga kilaak. Ga ínaa en tóoh, ga daa en tóoh, keeñjoo pookin ga kikap na kiyaab, ga kiyéwini' na kijutuuti'. ¹³ Mi mínin kitapukoh na coonufaa en tóoh ndaga doolii Kiristaanii onirooða. ¹⁴ Daa ka mín kiman tóoh, ðú tumin yijófi' ga ðii ðú tuukinndoo ga coonucii mi enukohða. ¹⁵ ðú ðu-Filiip, ðú ga ki- haffúu, ðú ínohin gaka an, ga wii mi meyoħ gohaa Maseduwaan ee lak mi han kidal kiyéegaloh Hewhewii winéwí' wiida, laakkii jaungu wínoo waa tookkoo ki' amðoh ga héelis enndii wiiruu dogaa. ¹⁶ Ga wii mi en ga gohaa Tesaloníkða sah, ðú wosohinndoo dímal kipaY' sooliciigoo ee enndii waas kínoo ðon. ¹⁷ Enndii an mi heel kilaas dímal garúu, wayee mi heel Kooh barkeelluu ee neehalaagarúu wēñ kihoom. ¹⁸ Mi laasin ga

†† «Fu bok ki' am wínoo naroo ga légéyii»: Wo' eeniima ga lak kiGerek bídu fodii «Ssysgos» mínin ðan ki' en teek ðo' - súúsúus, Súsúgos. Ken ínohhoo ati Pool wo' na ðaa yaama, wala fodii rek ðo' yiliis yaa mín ki' en tóoh ee bok nari ga légéyaa ya en na kitumða. ‡ 4: 3 Malkat ínohlukeh 3: 5.

tóoh iñaa Ɔú wosoheerooƆa ee sah wa hēpin. Dii en dii mi laakin tóoh iñii mi soolukƆa ndaga Epaforodít haydohƆinndoo iñcaa Ɔú onohƆa. Iñcii Ɔú onohƆa man garoo fodii nget cúuraay winéwí', sarah, waa Kooh tookin ee wa newinndi †. ¹⁹ Koohyigoo nak laakin alalaa leehoo taa', waa teewoh ndamaagari, ee kooroh ga Yéesu Kíristaa, ya hay kipay sooliciigarúu béeɓca. ²⁰ Ndam aawat ga Kooh, Paamudiigaruu bí taa'! Aameen.

† 4: 18 *Malkat Efees* 5: 2.

Taɗkoh

²¹ Kēñ' Ɔattoo béeɓ buwum enu buu Kooh дума ee enu wínoo na Yéesu KíristaaƆa. Mbok-kerceencii enu naroo diiƆa, bii kēñ' túu ga. ²² Béeɓ buwii enu buu Kooh diiƆa, bii kēñ' túu ga, wēñaa ga bii lēgēyi' buu' Sesaa' Ɔa ††. ²³ Mi yii Kíim Yéesu Kíristaa, Ha' mudiigaruu ya bar-keellúu béeɓpúu.

†† 4: 22 *Mēdírohat na 1: 13.*

BU-KOLOOS

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfi fii fëri Pool bín kerceencaa ga Koloosda. Ya mosoo kika' daama, wayee ya wo'uunon an ðuwaa daamaða abuunon bi yëgisiin ga ngëmaa-gaða ga Yeesuða. Epafaraas yaa taabi na Poolda yëri yéegaloh Hewhewii winéwi' wii daama. Ga tikiistaa tik gaða, laakka ðiibo' ðaa ka' Koloos, ða ðaa jégíroh daama iñaa taabohhii na iñaa Epafaraas jégíreeða ga loo Hewhewii winéwi'wii. Buwaama jégíreeða an ða waa' Kooh músalbanaa, ða jomin kijaamuk malaakacii, ða jaamuki enaamacii cidóoyi' -waa' cii wëni ðuwii dooliða. Ba nakeeða ðan kigúruk ee ða wo'eeða an laakin iñcaa tabin kiñam. Epafaraas ka' ta ga Pool ga Room lak yaama yaa ga kasu, ya wo' arika. Daa Pool kelohee iñaa, ya dallaða kibin këyít ki' inohlukohða an kigëm ga Yeesu Kiristaa kéri en iñaa onanða kimúdda.

Këyítfi Pool bín kerceencaa ga teeraa Koloosda tídoh anee:

- 1 - Këñdoh ()
- 2 - Pool kiimi' ta kerceencaa ga teeraa Koloosda ()
- 3 - Bii Kiristaanii enda na iñcii ya tumda ()
- 4 - Kipes ga ki' en wínoo na Kiristaanii ()
- 5 - Tanjoh ()

Këñdoh

Mi Pool, mi apotaa' Yeesu Kiristaa ee Kooh yëri waa' ka. Mi na Tí-motée mbokiigaruu ga ngëmiida, dí ðëri bínndúu këyítfi fii. ²Dí ðii këñ' túu, dú ðuwii en ðuu Kooh ga teerii Koloos, ee dú en mbok-kerceen ðiwóori' ga dii dú enin wínoo na Kiristaada. Mi yii kiim Kooh, Paamudiigaruu barkeellúu, ya onndúu jam.

Pool kiimi' kerceencaa ga teeraa Koloos

³Dí dëk ga kigërëm Kooh, Paamudii Yeesu Kiristaa, Ha' mudiiigaruu, saycaa dí kiimi' túu Kooh tooh. ⁴En ki' enaa, dí kelohin ngëmii dú laak ga Yeesu Kiristaada. Dí kelohin ðan dii dú hín kiwaa' ðéeb ðuwii enu ðuu Koohda. ⁵Fodaama, iñii dú yaakaa' kilaas ee Kooh faani' túu ga asamaanða yëri tah ka. Ee yaakaariima, Wo'eenii wukayohwii en Hewhewii winéwi' wii dú keloheeda, wëri inohlukohhuuwa. ⁶Hewhewii winéwi' wii wiima le' in bi garúu ee fodaama wa wii wëñ kítas ga éldúna tooh. Wa wii laaki' Kooh jeriñ ga ðuwii ga dii wa en na kisíw rekda ee wa man da garúu ðan, aboh ga besaa dú ðeb kikeloh Hewhewiima wo' ga kijofkii Koohda ee dú inohhaka kayoh-kayohda. ⁷Epafaraas, yii dí keeñukin ee bok narii ga lëgëyiida, jégí' túu iñaa. Ya súrge Yeesu Kiristaa yiwóori', ya eni' túu duma ee ya yum tum lëgëyungari dumada. ⁸Ya wo' inndii ðan kiwaa' hélii yisela' i' yii tum garúuda.

⁹Kéri tah, dí ðan iñaa dí kelohee loorúu bi wati, dí dëk ga kiimi' túu Kooh. Dí kiimiri, ya kooroh ga Hélii yisela' i' yii, ya líifi' túu na ðéeb kiñaañ na ki' inohkaa meyoh gariða. En ðanaa dú mín ki' inoh bi jof iñii ya waa' da. ¹⁰En ðanaa, dú mín kipes ga iñaa neß Ha' mudii, dú tumi iñaa ya waa' ga iñaa en tooh. Dú tumi tumeen wijófi' waa en tooh ee dú wëni kiñaat ki' inoh Kooh. ¹¹Dí ðii kiim Kooh ya onndúu dooliigari taam na ndamda, wa yëgísi' túu, doonaa ga coonufaa mínndúu kitikuk tooh, dú ðaat kiguu' guuluk na kimúuñ, taam na keeñ wisóosi'. ¹²Gërëmat Kooh, Paamudii, ya yii ya onndúu kimín kilaak ðak ga iñcii cijófi' cii ya faani' ðuwii en ðuuci, ga nguuraagari taam na lee' laatda. ¹³Ya te' innduu ga doolii núsusii, ya ekkaruu ga nguurii Kowukiigarii ya keeñukda. ¹⁴Kowukiima kéri laassuu, baakaa' ciigaruu bayalussaruu.

Bii Kiristaanii enda na iñcii ya tumda

¹⁵Kiristaanii yëri nataal Kooh yii hotukoo na hasda. Yëri en saawii ee ya hanoh ðook ga tooh iñcii sakuða. ¹⁶En ki' enaa, ðéeb iñcii Kooh sakda kooroh gari. Ennda iñcii ga asamaanða na cii ga kakayfiida, cii hotukin na cii hotukooda, cii en kinguuruk ee ca kaañukooda, cii kuliyuk ga tooh ee ca toon dooliða. Kooh sakin tooh kooroh gari, ee tkin tooh ga yahci. ¹⁷Balaa dara sakanaa lak ya enin, ee yëri tuuki' iñaa enin tooh. ¹⁸Ya yëri en hafii faanfi; ee jaangii en faanfiima. Ya yëri en

dalaarii, yii ðeb kimilís ga ðuwaa kaaninda doonaa ya hanoh ðook ga tooh. ¹⁹En ki' enaa, neß Kooh hen ya líiffa muut ga Kowukiigari. ²⁰Ee kooroh gaka, ya júwohðin ðu-éldúna ðéebða na hafci: ennda ga kakayfi ennda ga asamaan. Ya haydohi' ta ðéeb jam kooroh ga ñiffaa Kowukaagari aamuk ga kuraanaada.

²¹Dú ðan, kudewaa, dú enee sagac ga Kooh. Dú enee ðuwaa sagoh na Kooh ndaga halaatcaagarúu na tumeencaagarúu cibóni' caa dú enukoheeda. ²²Diimada, Kooh júwohðinndúu na hafci, kooroh ga kikaankaa Kowukiigari, kii hay, ðayya faan ðo' -súusúusda. En ðanaa, Kooh onndúu ki' en ðiibo' ðisela' i' ga fikíci, ðaa laakoo sik ee ken laakoo iñaa ya wo' an gaða yibóni'. ²³Kon nak, dú jom kidëk kigëm ga Yeesu, dú am bi yëgís ee dú sofooo fenoo ga. Dara hanat kinís ga hellúu yaakaarii meyoh ga Hewhewii winéwi' wii dú kelohda. Hewhewii winéwi' wii wiima yéegalohu ga ðaa en ðéeb ga éldúna, ee mi Pool, mi en súrge kiyéegalohwa.

Lëgëyii Pool sasu kitum ga jaangiiida

²⁴Diimada, keeñjoo soosin ga coonucii mi day' ee laakfinndúu jeriñda. Coonuciima mi day' ga faanndooda, mi ðaatca ga caa Yeesu dayeeda, ee mi tumka ndaga jaangii en faanfigariida. ²⁵Mi enin súrge ga jaangiima kitum sasi Kooh nakkooda: ennda kiyéegalúu Wo'eeniigari bi mat sèk. ²⁶Wo'eeniima wëri en kúmpafii ðaakkee ga ðéeb ga jaamaanucii tooh paafda. Wayee diimada, Kooh teewinwa ðuwii en ðuucida. ²⁷Ya waareeða ki' inohlukoh ndamiigari leehoo enee ga kúmpafiiima ya faani' ðéeb ðuwii enussii yaawúu' da. Kúmpafaama fëri fii: Kiristaanii yii garúu ee iñaa oninndúu kilaak yaakaa' kilaas ga ndamii Kooh. ²⁸Kiristaaniima, yëri dí jangati ðaa en ðéeb, yëri dí yéegali ðaa en ðéeb, yëri dí jégíri ðaa en ðéeb taam na kiñaañkii meyoh ga Koohda. En ðanaa, ðaa tuuk ga fikíi Kooh ðéeb en ðo' yimëti' ndaga daa ya enin wínoo na Kiristaada. ²⁹Iñaa nak yëri tahhoo kison ga kilebiroh. Ee mi lebirohoh doolii Kiristaa onndooda. Wa wii lëgëy yiyak ga ðuuy'coo.

Ngëmii ðu-Koloos enin Pool halaat

En ki' enaa, dú ðuu teerii Koloos, mi waarin dú inoh lebirii **2** wimeesk' wii mi enndúu na kilebirohi' da. Mi yii lebirohi' ðan dú ðuu teerii Lawodísée na ðan ðuwum ðiinoo mosooroo kitik hasda. ²Mi lebiroh doonaa Kooh ðëli' hellúu, dú waaroh, dú en wínoo, dú laak kiñaañ kimëti' kaa meyoh gari. En ðanaa dú inoh kúmpafiiigari en Kiristaaniida. ³Kiristaaniima yëri en dii ðéeb alalcii en Kiñaañkiima na ki' inohkiima ðaakohuda. ⁴Mi wo' úu iñuma, doonaa ken dúkoorúu na wo' een cinéwi'. ⁵Ee luu enee an faanfi gaa narúu, heliigoo wii narúu. Keeñjoo soosin ga dii mi hot an taabohumgarúu koorin waas ee dú yëgisiin ga ngëmii dú laak ga Kiristaada.

Kipes ga ki' en wínoo na Kiristaanii

⁶ Kon, waa dú tookin an Yéesu *Kiristaa* yé'ri en *Ha' mudii*garúu, pesat dú en wínoo nari. ⁷ Nílcigarúu ga ngémiida cii yípussa gari, kipeski-igarúu kii tawahussa gari, ngémiigarúu wéñ kiyégis taaboh na ínaa dú jégí' seeda. Kon wénat kigèrém Kooh dijófi'. ⁸ Watukat ho' fi' túu ga ki-heel hamham, kaa en wo' een dúkoh, kaa enndii tús. Hamhamaama kolkoh ga baah ho' -súusúus na ga íncii ga éldúna laakin dooli ee ca hotukooda. Wa meyoohii ga Kiristaanii. ⁹ En ki' enaa, Kooh yii dèkka ga faanfigari, ya gomin gari. ¹⁰ Ee dú ñan, dii dú enin wínoo nari' da, ya gomin garúu, ya yii ya hanoh dóok béé' ñncii en na kinguuruk, na béé' ñncii laakin dooli ee hotukooda.

¹¹ Dú enin ñuwa gúrukin ndaga dii dú enin wínoo na Kiristaada. Enndii nak gúrukaa kooroh ga yah ho' -súusúus, wayee en gúrukaa meyooh ga Kiristaanii, ee wa nínin kiho' kiigaruu éewdohhuu ga kitum baakaa 'da. ¹² Dú acuumun nari, ga wii dú bétisi' u' da, ee ga ki' enndú wínoo nari, dú mlísin nari ñan. Ínaama laakin ndaga dú gémin ga doolii Kooh mlísi' ti ga ñuwa kaanin' da. ¹³ Ku' ewaa dú enee ñuwa kaanin ga fíki' Kooh ndaga lak ya nísii kiho' kiigaruu éewdohirúu ga kitoon' da. Diima' da Kooh oninndú kipesis na Kiristaanii.

Ya bayalinnduu toon' cii dú toon' ñi' da béé' ñca. ¹⁴ Kéyítfaa atti' eeruu ndaga dú taabukéerú ínaa fa nakoh kitum' da, Kooh níli' ñinfa. Man na ya daaydohinfa ga kuraanaa Kiristaanii. ¹⁵ Fodaama, Kooh nínin doolii íncii en ga díkaanti dóok na kakay en na kinguuruk ee ca kaañukooda. Ya wíññjaca ga fíki' béé' ñncii ga wii ya ñan' ca na ceend' da, ya wéti' ta-ca kiteewoh an ya ñúukina ga dóok kuraanaa Kiristaanii.

¹⁶ Ké'ri tah, kaa tookat ken ña' túu ga loo ñamah, wala anah, ga loo hew, ga loo baahcii tumsi ga ñiin wi' as, wala ga loo bes *Sabat*. ¹⁷ Íncaama toóhca nataalee hen rek ínií enee na kihay' da, wayee kayohfii fi ga Kiristaanii. ¹⁸ Buwii wo' an faan jomin kisodal, ee ñan an *malaakacii* jomin kijaamukuda, kaa onat' da hal ga haftúu ña hoonohhuu kilaak ndam. Ba ndamuki íncii ña hoti ee an Kooh yé'ri tee' ñbac' da. Ba kuliyuki halaat ho' -súusúus, ee ca ek' ba ga ki' béw' haf' ba. ¹⁹ Ba ammbii ga Kiristaanii en hafii kuliyuk ga faanfi' da. Ee moona déy, Kiristaanii yé'ri toputu' i faanfii béé' ñca, ya onnda cée' cii ga faanfii béé' ñca, ki' aboh na tépiscii na tísiltii, bi fa fii yak fodii dii Kooh waa' da.

²⁰ Waa dú kaandohin na Kiristaanii bi dú hégisukin ga íncii ga éldúna laakin dooli ee ca hotukooda, ínií tah ya dú lís kitaabuk ínií ca nakoh' da, en fan éldúnaaniima ñay kipesúu? Dú ebi' lohi an: ²¹ «Kaa ñawat ínií yii!», «Kaa Yoohat wii!», «Kaa le' at ga wúnee!», ²² Ínciima, ee ho' jeriñukohcanaa ca seey' da, ca enndii tús. Buwii donj ebi' lohi ca kitum, ña jégrohica. ²³ Kayoh, ínaama nakohu kitum' da jekin ga kiyóodíroh ñaduken wijófi', ndaga ca ebi' loh ki' apuk ga kitaabuk baahcii, kiyóoski' hafu na kisodal faanfu. Ee moona, ca laakoo haf ndaga hoonohoo ñuwií kitumi íncii cibóni' cii ña enukohi' da.

3 Waa dú bokin kimlís' du na *Kiristaanii*, kon heelat kilaak ínaa en ga dóok' da, ga daa Kiristaanii enoh, yugoh yah-ñaabaa Kooh' da. ² Líkat hellúu ga ínaa en ga dóok' da, hanat ki' en ga cii en ga éldúna' da. ³ En ki' enaa, dú kaanin ee kipeskiigarúu taabin ki' daaku na Kiristaanii ga Kooh. ⁴ Kiristaanii yé'ri en kipeskiigarúu ee bé'riinaa ya feeñukan' da, dú hay kibok nari kitaam ga ndamaagari.

Kipeskaa ku' ewaa na kipeskii ki' askii

⁵ Kon apat íncii en garúu ee ca enaama éldúna' da, ennda: kifaanuk na ñaa en béé' ñca, kitum ínaa moroo, ki' beeduk ga yen, ne' ñlaat-kumuun cibóni' na kiwaa' kigoon' tooh ga hafu ndaga ínaama man na kijaamuk alal fodii ñaa jaamuk Kooh. ⁶ Ínaama céri tah aylukaa Kooh keeni ga dóok ñuwa sa'ngi kikelohi' da. ⁷ Dú ñan, dú madee' da ku' ewaa ga wii dú taabuk ínaama ga kipesúu' da. ⁸ Diima' da nak, foñat béé' ñncii cii: ki' ayluk, kitamoh keeñ, kisoot, ki' ñas na kimey' doh wo' een cibóni' ga kúuwruú. ⁹ Ísat kiwo' saboh ga díkaantirúu, ndaga ñaa dú enee ku' ewaa' da, ya na tumeencaagari, dú súmi' inndi fodii kúlti, ¹⁰ ee ñii yi' asyii, dú ekukinndi fodii kúlti fi' as. Biima dèkat rek ki' en yi' as, ka' bi ya ínoh fodii dii Kooh yii sakkí ínoh' da, ee ya man nari ñan. ¹¹ Ga ínaama, laakissii solu an yii yaawúu', yii enndii yaawúu', yii gúrukin, yii gúrukii, yii meyooh in, yii yúudukii, yii ñaam, yii enndii ñaam. *Kiristaa* donj laak solu: ya en tooh ee ya en ga ñaa en béé' ñca.

¹² Waa Kooh tanukinndúu, dú en ñuuci ee ya keeñ' ukinndúu, laakat yérmaandi ga ñimooroombúu, jofat ga ñaa en béé' ñca, yóoskirat haf' fúu, dú yewin jam ee dú múuñ' doh. ¹³ Yaa en béé' ñca tookat mooroomci,

dú bayalohi binaa laak ñaa yen mesikki ga mooroomcinaa. Fodii dii ñan *Ha' mudii* bayallúu' da, dú ñan bayalohat' da ga díkaantirúu. ¹⁴ Ee ga dóok ínaama toóhca, waarohat ndaga kiwaaroh ké'ri onanndúu ki' en wínoo senj. ¹⁵ Jamii Kiristaanii nírat keeñ' ciigarúu. En ki' enaa, jamiima wé'ri Kooh ñayohhuu ga hafci' dú béé' ñpúu' dú en fodii cée' caa bok ga faan fi' noo. Kon dèkat Kooh kigèrém.

¹⁶ Wo' eenii Kiristaanii, ga dii wa hín kihoom' da tooh, wa dèkat ga dú-uycúu. Jégírohat, dú daasohi ga dúuy' cúu taam na kiñaañkaa Kooh onndúu' da. Yee'kat Kooh na béé' keeñ' ciirúu, dú gèrèmbi kooroh ga yee'k-bak, yee'k-ndam, na béé' ñca Helii Kooh onndúu ki' yee'k.

¹⁷ Ee ínaa dú mín kitum tooh, ennda ga wo' een, ennda ga tumeen, enat ga teekii Yéesu Kiristaa, Ha' mudii, dú gèrèmi Kooh Paamudii, kooroh gari.

Kitaabohkii jom kilaak ga dúuy' jawoot kerceend' da

¹⁸ Dú ñeticii, keloh' dat ñiy' aallúu fodii ñetifaa en yuu Ha' mudii jom kitum. ¹⁹ Dú yaalcii, waarat ñeticiigarúu ee kaa sootat ga' ba.

²⁰ Dú oomaacii nak, keloh' dat ñipaambúu na ñi' eewwúu ga ínaa en tooh. Ínaama yé'ri Ha' mudii sek garúu. ²¹ Dú paamuncii nak, kaa tamoh' dat keeñ' ci towutiigarúu, enndii kanaa, ña yah garúu kimey'.

²² Dú ñaamcii nak, keloh' dat ha' munciigarúu ga éldúna' da ga ínaa en tooh. Hanat ki' en rek ga daa ña malaki garúu' da tah dú tumi lé' geyi-igarúu kiheel ndam ho' -súusúus, wayee keloh' dat' ba, taam na keeñ' wiséti' ndaga dii dú erin Ha' mudii cée' da. ²³ Lé' geyaa dú mín kitum tooh, ekat keeñ' júu ga béé' ñca fodii lé' geyaa dú tumi' Ha' mudii. Hanat ki' en fodii dú tumi' ho' -súusúus rek. ²⁴ Tumat ínaama ndaga dú ínohin an dú hay kilam ga íncii cinéw' cii Ha' mudii faani' ñuwi' garici' da. Ha' mudii yukayohyii dú súrga' uk' da, *Kiristaanii* yé'ri. ²⁵ Béé' ñca tum ínaa joffiinaa nak, Ha' mudii íkanndi yibóni' yaa ya tum' da. Ee ya Yahhii ki' fa' doh ken.

Dú ha' -ñaamcii, taabat na ñaamciirúu ga ínaa júwin ee koorin
4 waas. Kaa alat an dú ñan, dú laakin Ha' mun ga asamaan.

Íncii Pool méeñjoh ki' ebi' ñu-koloos kitum' da.

² Dèkat ga kíkíim Kooh, dú ek hellúu ga kitaam nari na kigèrèmbi. ³ Kíim' dattii Kooh ñan, doonaa ya lé' gisi' tíi hal dí yéegalohi' Wo' eeni-igari, dí jangati kúmpafii ga *Kiristaanii* ' da. Kúmpafima fé'ri tahhoo kila- ga kasu. ⁴ Kíimat Kooh doonaa mi mín kijangat kúmpafii mi bi lee' lañ fodii dii mi jomka kitum' da.

⁵ Buwii enussii kerceend' da, taabat na' ña na hel. Ee binaa dú laak hal ga' ñanaa, kaa ísat wa paaf. ⁶ Wo' eencaagarúu na' ña enat wo' een cinéw' , caa laak haf. Ba wo' narúu béé' ñca mínatti kitaas daa jom' da.

Tañkoh

⁷ Tísík, hayyúu ki' béesti' béé' ñca aaw garoo. Ya mbok-kerceen, yaa mi keeñ' ukin ee ya súrga *Ha' mudii* yijúw' i. Ya taam naroo ga lé' geyii Ha' mudii. ⁸ Mi wosinndi garúu doonaa ya ga kihafci, ya wo' úu ínií dí enukoh dii' da ee ya déli' hellúu. ⁹ Ya yah kitaam na Onesím, mbok-kerceen yiwóor' i, yaa mi keeñ' ukin ee dèk kúllúu. Ba hayyúu ki' béesti' tooh ínií laak dii' da.

¹⁰ Arístarka yii en naroo ga kasi' da, yii keñ' i' túu ga, ya na Marka yii bokoh na Barnabaas' da. Marka nak, binaa ya hay garúuna, téeb' lukat- ti, dú toputu' i dijófi' foda mi wo' eerúuka' da. ¹¹ Yéesu yii ñaysi Yustus' da, yii keñ' i' túu ga ñan. Ga yaawúu' cii enu kerceend' da, ñuwum ñaa- hay' ñum ñuma rek taam naroo ga lé' geyii *Nguurii Kooh* ee ña daasin- ndoo. ¹² Epafaraas ee dèk kúllúu' da yii keñ' i' túu ga. Ya súrga Yéesu *Kiris- taa* ee ya yii kaantukoh ga kíkími' túu Kooh, doonaa dú en kerceen ñiyégisi' ga ngémii, ñaa tuukuunun ga kitum tooh ínaa Kooh waa' . ¹³ Mi yii seedi' gari an ya tookin kison lool ndaga dú, dú na ñuu teeraa La- wodísée na ñaa teeraa Yeropolis. ¹⁴ Fiiliiiruu Lúkkaa, payohii, yii keñ' i' túu ga, ya na Demaas.

¹⁵ Keñ' i' dattii béé' ñca mbok-kerceencum ga teerum Lawodísée' da, dú keñ' i' tíi Nímfas, ya na béé' ñca ñuwa gémin ga Yéesu, hídirukohsi ga kaanci' da. ¹⁶ Binaa dú ñan Kéyít' fii mi bínndúu fiinaa, tumat tooh bi ñu- Laodiisee' ñaa gémin' da ñanfa ñan, ee dú ñan faa dú laasan meyooh ga' ba' da ñan. ¹⁷ Wo' at Arkíp ya tuuk ga lé' geyum Ha' mudii e' ti' da, en ñanaa, ya mínwa kitum bi mat.

¹⁸ Mi *Pool*, mi yé'ri bín bín' cii na yahhoo kíkíni' túu. Kaa alat an mi yii lagussa ga kasu. Mi yii kím Kooh barkeellúu.

1 BU-TESALONÍK

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfi fii fëri Pool deβ kibín kerceencaa ga teeraa Tesaloník han ki'aasu ga ngëmaaɗa. Pool karee daama, ya yéegallaβa Hewhewii winéwí' wii wo' ga loo Yéesu Kiristaaɗa (). Buwaa daamaɗa gëmussa ga Kiristaanii. Tikki ga iñaa maañ yaawúu' caa dëku daamaɗa ekussa ñuwaa ga kis-agoh na Pool ya na filiimuncaagari. Iñaa tahha kon, ña kaañissii kiyuñ daama. Kerceencaa daamaɗa ɗaakussa Pool ya na ñuwaa taabee nariɗa. Ba meƳ'ca nari dëkaa, ga wek, kisaandohhi; Pool na ñiy'aaβaagari karussa teeraa Beree ().

Tikka ga iñaa maañ, Pool wossa Tímotée kiwaaknee kerceencaa ga Tesaloníkɗa. Tímotée ka'ta ee ga waa ya ñoyukɗa, ya wo''a Pool an ñuwaa lís ki'am ga waasaa. Wayee laakin gaβa ñaa sañ kilégéy kiβay hafβa. Ba abee an diimanaa Yéesu hayis, kon calooβa kilégéy. Bínnoo helcaagaβa daléeri ndaga an ña sekin iñaa maañ bi sah ñipaamβa na ñi' eewβa kaanin ee bi wati Yéesu hayyii. Iñaa tahha Pool binnɗaβa kidaasβa. Ya wo''aβa ñan daa kihayiskii Kiristaanii Yah kimandɗa, na iñaa ya Yah kitumi' ñuwaa gëmin garidɗa. Kon nak ña jomin kilís ki'am yaakaa' an bes waa hay, ña enan na Ha'mudii bi taa'.

Këyítfi Pool bín kerceencaa ga Tesaloníkɗa tíidoh anee:

- 1 - Këñɗoh ()
- 2 - Kipeskaa na ngëmaa ñu-Tesaloník laakɗa ()
- 3 - Kipeskaa neβ Koohɗa ()
- 4 - Kimlískaa ñuwaa kaanin na kihayiskaa Yéesu ()
- 5 - Iñcii Pool méeñjoh kinak ñu-Tesaloníkɗa ()

Këñɗoh

1 Mi Pool mi yëri binnúu këyítfi fii, mi na Sílaas † na Tímotée. Dí ñii këñ' túu, d'ú ñu-jaangii ga Tesaloník ee bok ki'en wínoo ga Kooh Paamudii na ñan ga Yéesu Kiristaa, Ha' mudiiɗa. Kooh bar-keelattúu, ya onndúu jam.

Kipeskaa na ngëmaa ñu-Tesaloník laakɗa

2 D'í ñii gërëm Kooh garúu bééβpúu besaa en tooh ee saycaa d'í kíim Kooh bééβ, d'í ñaydohhúu ga ñan. 3 D'í ñii níindisuk rek ga fikú Kooh, paamudiigaruu, tumeenciigaruu meyoñ ga ngëmɗa, lëgéyii wiméeski' wii d'ú enukoh ndaga kiwaa' Yéesu Kiristaa, Ha' mudii garu-udɗa, na ñan ga ñii d'ú yëgísín ga yaakaarii d'ú laak garidɗa. 4 Mbokcii, d'í inohin an Kooh waarinnúu ee ya tanukinnúu d'ú en ñuuci. 5 En ki' enaa, ga wii d'í yéegallúu Hewhewii winéwí' wiiɗa, eeméeri ga wo' eenciigari kesi, wayee d'í taabee ga na doolii Helii yisela 'yii neeridɗa. Ee d'í inoheera híl an iñaa d'í wo'ɗa kayoh. Ga wii d'í en narúu dumaɗa, d'ú hotin ga dum d'í madae ga d'uuycúu ee laaki' tarúu jeriñɗa. 6 D'ú nak, d'ú taabukkarií, d'í na Ha' mudii ga ñii d'í mandɗa. Ee ga d'uuycúu coonu ciméeski', d'ú tookka wo'eenii Kooh ee d'ú taammaba ga na d'uuycúu wísóosi' waa Helii yisela 'yii onndúuɗa. 7 Fodaama, ñuwaa gëmin Yéesu ga gohaa Maseduwaan na waa Akayɗa abohussarúu ñuwaa ña mínin kitaabuk, ña mēd'irohha kipeskaagaβa na kaa garúu. 8 En ki' enaa, Hewhewii wo' ga loo Ha' mudiiɗa meyoñ garúu, wa tassa ga d'uuycúu bééβ gohaa Maseduwaan na Akay. Ee eemmbii daama doj: ngëmii d'ú laak ga Koohɗa síwin daa en bééβ. Kon caloo d'í wo' dara ga. 9 Bééβ ñuwaa ñaa béesti' koh tookaa d'ú tookki ga waa d'í hay dëkungarúu, na daa d'ú foñ koofcaagarúu, d'ú aawwa kijaamuk Koohyii yukayohyii en na kipesɗa. 10 Ee ñan d'ú ñii sek Kowukiigari Yah kihayis meyoñ asamaandɗa. Këri en Yéesu, yii Kooh mílisi' ga ñuwaa kaaninɗa, ee yëri músalluu ga aylukaa Kooh Yah ki'if ga d'ook ñuwiiɗa.

Lëgéyaa Pool ga teeraa Tesaloníkɗa

2 Mbok kerceencii, d'ú ga kihaffúu, d'ú inohin an hayaa d'í hay garúuɗa enndii sooy'. 2 D'ú inohin ñan an wii d'í le'an garúunaa, d'í deβ kitfku coonu na kibasu ga teeraa Filiip, wayee Koohyigaruu onndarí kikañ kiyéegallúu Hewhewii winéwí' wii meyoñ garidɗa ga lebi' wiyaak ††. 3 Iñii d'í jangattúuɗa enndii saboh wala en iñaa

† Teekaa Sílaas ga kiLatej wo'si Sílanwan ee wëri erohu dii.

lee'tii, ee d'í heellii kidúk ken. 4 Kooh nak yëri malakkú bi ya óolukkarí, e'tarí kiyéegaloh Hewhewii winéwí' wii. Kon d'í yéegalohaa, d'í wo''ii ga iñaa neβ ño'-súusúus, wayee d'í wo' ga iñaa neβ Kooh, ya yii ya ino-hin iñaa ɗaakuk ga d'uuycúu keeñciigaruudɗa. 5 D'ú inohin dijófi' an d'í mosoo kijay ken ga jangatiigari ee d'í mosoo kiheel iñaa d'í laakan ga; Kooh sah inohin an iñii d'í tumɗa júwin; 6 ee ennda d'ú ñu-Tesaloník, ennda ñuwii tesɗa, d'í mosoo kiheel ken ndammúu ga. 7 Moona déy, d'í míneerarúu kigitín d'ú tumi'tú iñaa en tooh ndaga d'í ñi'apota' Kiristaanii. Wayee d'í tummba ndañ narúu mannda na eemunaa toputu'i li-iraa ya laak. 8 Kiwaa'kii d'í waa túuɗa eemmbii rek ga kiyéegallúu Hewhewii winéwí' wii meyoñ ga Koohɗa, wayee d'í tookin sah ki'e'túu haffii ndaga d'ú enee ga d'uuycúu keeñjii. 9 Mbokcii, d'ú níindisukaa d'ú hotin ga lëgéyca d'í tumeeɗa na daa d'í hídee kisonɗa. Wekoo nohoo d'í enee ga kilégéy en ɗanaa d'í sodaloo ken ga kitoputu''ii, hídaa daa d'í eneerúu kiyéegal Hewhewii winéwí' wiiɗa tooh. 10 D'ú hotin iñaa d'í tumeeɗa ee Kooh ñan hotinndi. D'ú ñii d'ú gëmin ga Yéesuɗa, d'í taabee narúu ga iñaa setin, iñaa júwin ee ga iñaa laakoo sík. 11 D'ú inohin ñan an ñaa en bééβ garúu, d'í abeeri fodii paamun na towutaagari. 12 D'í ñaa onndúu hel, d'í ñaa daassúu ee d'í ebilirúu kipes ga iñaa sóosi' keeñaa Kooh, ya yii ya ñayyúu ki'aas ga nguuraagari na kibok ga ndamaagariɗa.

13 Iñii tah d'í íisoo kigërëm Koohɗa wëri en an, ga wii d'ú laas ga Wo'eenii Kooh d'í yéegaleerúuɗa, d'ú dallawa kitook ga keeñjii. D'ú tookkiiwa fodii wo'een ño'-súusúus wayee ga iñaa wa en kayoh-kayohɗa, fodii wo'eenaa meyoñ ga Kooh. Fodaama, wa wii lëgéy ga d'uuycúu, d'ú ñii d'ú gëmin ga Yéesuɗa. 14 En ki' enaa, mbokcii, d'ú taam ga kotcaa ñuwaa ga jaangucaa Kooh ga gohaa Yúudee ee enu ñuu Yéesu Kiristaaɗa. Coonucaa yaawúu' caa tikeeβaɗa cëri cii ñuwiiigaruu tikussúu watiɗa. 15 Yaawúu' caama ñëri apee Yéesu, Ha' mudii, ya na sēldiiga-Koohca: ee ña ñëri enndii na kihatal ga kipes. Ba tumi Kooh iñaa newoori ee ña sagohin na bééβ ñuwii, 16 waa ña heelirí kihoonoh kijangat ga ñuwaa enussii yaawúu'ɗa Wo'eenii Kooh jomβa kimúsaldɗa. Fodaama, ña ñaatin ga baakaa' caa ña dëki ga kitumɗa bi matin sēk. Aylukaa Kooh nak mēñjohin kikipuk ga d'ookβa.

Pool waa' kihotis ñu-Tesaloník

17 Mbokcii, d'í nak, d'í hëgiskohin narúu iñaa samin kimaañ, wayee luu enee an d'ú úsaayoh ga has, enndii ga keeñ. D'í d'oorukkúu hen bi d'í tumin iñaa en tooh kiminnúu kihotis. 18 D'í waa'ta kon kihayyúu kiβaβ ee mi Pool, mi ga kihaffoo, mi jéeminka enndii waas kínoo, en-

†† 2:2 Malkat Tumeen 16:19-24.

ndii waas kanak, wayee Seytaani galukka ga. ¹⁹ En ki' enaa, dí b'ewohan yaakaa' ga ba? Dí b'ewohan ga ba i'naa sóosi' keeñjii, na neehalaa dí ndamukohan ga fikú Yéesu, Ha' mudii, binaa ya hayisaa? Enndii dí'ine? ²⁰ Ahanj kay! Dú ð'eri en i'naa dí ndamukohan, dú en i'naa sóosi' keeñjii!

3 ¹⁻² K'eri tah nak, waa dí ka' ta bi dí mínsii kimúuñ sekeenaama, dí nammba kiwos Tímotée, ya hayyúu kihaltuk, dí, dí tes ga teerii Ateen. Tímotée, ya mbok-kerceen fodiigarí ee ya taabi narií ga l'égéyii KooH en kiyéegaloh *Hewhewii winéwí wii wo'* ga loo *Kiristaani-id'a*. Dí wosinndi garúu, en ðanaa ya amðohhúu, ya daassúu ga ngé-mumgarúu, ³ doonaa coonucii dú en na kiday'ða tahoo ngém ken kiyéng'eluk. Dú ga kihaffúu, dú inohin an coonuciima bok ga i'naa KooH wa' tuu. ⁴ En ki' enaa, wii dí en naruú'ða, dí wo' eerarúu kuméeñi' an dú hay kihatalu ga kipessuu, ee dú inohin gaka an i'naama y'eri laak. ⁵ K'eri tah, waa mi mínsiséeríi kimúuñ sekeenaama, mi wossa Tímotée kihaltukúu ati dú lís kiyégis ga ngémumgarúu. Ee lak mi niikee Seytaani fí' tuu bi béeb i'naa dí dayee ga kijégí' t'úu'ða en sooy'.

⁶ Diima nak Tímotée meyohin garúu ðoyukin garií, ee ya haydohðin-ndii béesti' winéwí' ga loo ngémumgarúu na loo kiwaarohkum laak ga díkaantirú'ða. Ya wo' in an helciigarúu lís kilík garií ee dú waarinndii kihot lool fodii díi dí waa' t'uu kihotis'ða. ⁷ Kon mbokcii, hídaa ga coonucii na mesiklaatcii dú day'ða, dú délírin hellíi ndaga ngémum dú laak'ða. ⁸ Diima den, dí mínin ki' íik hées, waa dú abin bi yégisin ga *Ha' -mudii*. ⁹ Dí mínoo KooH kig'érém garúu bi dooy ndaga ga díi dú hín kisóosi' keeñciigaríi ga fikúci, ya yii ya en Koohyiigaruu'ða. ¹⁰ Wekoo no-hoo, dí ðii kíim KooH ga daa dí w'én kimín, ya onndii dí mínndúu kihotis ee dí mín kijégíroh iníi tes ga bi dú w'én kiyégis ga ngémiigarúu ga Yéesu'ða.

¹¹ KooH, paamudiigaruu ga kihafci, na Yéesu, Ha' mudiiigaruu, ða waayuk'attii waasii bi dí mín kihay bi garúu. ¹² Ha' mudii onattúu ki-waaroh kiyaak, kidóoyi', yaa en béeb na mooroomci, ka tas ga béeb ðuwii. Waarohat kon fodii díi dí waa' t'úu'ða. ¹³ Fodaama, Yéesu Ha' -mudiigaruu ðaatat dooli keeñciigarúu, en ðanaa, dú en ði'bo' ðisela' i', ðaa laakandii sík ga fikú KooH, Paamudiigaruu, b'érinaa ya hayisan taam na ðuwii en ðuuci'ða.

Kipeskaa neð KooH'ða

4 Kon nak, mbok-kerceencii, dú hotin garií daa dú joman kiman bi dú neðloh KooH. Ee sah dú taabuk i'naama. Dí ðii kíimmbúu dí-ima ee dí ðii dímalukkúu ga teekii Yéesu *Ha' mudii*, w'énat kigu-u' guuluk ga i'numa. ² En ki' enaa, dú inohin in'cii dí ebillúu kitum ga teekii Yéesu, Ha' mudii'ða. ³ Iníi KooH waa' ða w'eri en an dú sela' : Kon abukat ga kifaanuk na ðaa en béeb. ⁴ Baa en béeb garúu mínat ki' am hafci †, ya pes ga i'naa sela' in ee tahaanndi ki' onu cee'. ⁵ Hanat ki' en neðlaat-kumuun jítalli, fodii yiifa' cii, ðuwaama inohsoo KooH'ða. ⁶ Ga loo i'numa, kaa toon múk mooroomfu ga ðetici, fu dúkiri. Dí wo' eerarúuka ee dí ðii wo' issúuka an Ha' mudii hayka ki' eldúk ga ðook béeb ðuwaa tums i'naama'ða. ⁷ En ki' enaa, KooH ðayyiruu ga hafci kitaabuk i'naa moroo kitum, wayee ya ðayyuu doonaa dú en ðuwaa sela' in. ⁸ Béeb ðaa fu sanj wo' eenii wiinaa, fu sanjngii wo' een ðo' -súusúus wayee fu sanj wo' eenii KooH, ya yii ya onndúu Heliigari yisela' i' yii'ða. ⁹ En ga loo kiwaaroh ga díkaanti mbok-kerceena, caloo dí bínnndúu ga, ndaga KooH lédírinndúu, dú ga kihaffúu, kiwaaroh yaa en béeb na mooroomci. ¹⁰ Ee kiwaarohkaama k'eri dú tídi ga díkaantirúu na béeb mbok-kerceencii ga gohii Maseduwaand'ða. Kon mbokcii, dí ðii daassúu, dú w'én ki'ðaat kiguu' guuluk. ¹¹ Ekat keeñjii ga kipes na jam, aasat ga i'naa en waassúu ee l'égéyat dú ðay haffúu, fodaa daa dí na-keerúuka'ða. ¹² En ðanaa, ðuwii enussii kerceend'ða hayyúu ki' on cee' ee dú sekoo dara ga ken.

† Ki' am hafci laakin loogísohcaa taabuku waas wiliis ga i'naama: «kiðeb ðeti». I'naa tahka'ða, wo' eenii ga kiGerek díi'ða: «yen», mín kiwaa' kiwo' halaat-caa kanakcaama.

Kimlískaa ðuwaa kaanin'ða na kihayiskaa Yéesu

¹³ Mbokcii, dí waa' tii dú tes'ða dú inohoo dara ga loo ðuwaa kaanin'ða, doonaa keeñjii leehoo ga i'naama fodii ðuwii ðiima laaksoo yaakaa' ða. ¹⁴ Waa dú gémin an Yéesu kaanin ee ya mílisiin, dú gémat ðan an ðuwaa kaanin na ngémaaga'ða ga Yéesu'ða, KooH hay'ða kimilísi', ða taam na Yéesu. ¹⁵ En ki' enaa, iníi yii y'eri dí wo' úu ee dí ðe-wohhi ga i'naa Ha' mudii wo' : dú ðii, kihayiskii Ha' mudii laakannduu lak dú ðii lís kipes'ða, dú ðewírukannndii ðuwaa kaanin'ða. ¹⁶ Dú hay kikeloh koonaa ka ebiloh yen, dú keloh koonaa *malaaka* ga ðaa kuliyuk ga malaakaca'ða, na ríraa mbiwaa KooH wiyaakwaa; ee daama, Ha' -mudii ga kihafci hay kiyosukoh asamaan. Fodaama ðuwii kaanin ee kikaan laak'ða ga kitaabuk *Kiristaani'ða* ð'eri ðewan kimilís. ¹⁷ L'éehíraa, dú ðii laakannduu lak dú lís kipes'ða, dú hay kib'ewíru na'ða ga ðook yaayeelcii, dú hidohnee na Ha' mudii ga ðook. Ee fodaama dú hay nari ki' en bi taa'. ¹⁸ Kon nak, ðaa en béeb garúu délírat hel mooroomci na wo' eencum cuma.

5 Kon Mbokcii, en i'naa aaw ga jamaanaa na waataa i'ncuma Yah ki-laakoh'ðanaa, caloo dí bínnndúu ga. ² En ki' enaa, dú ga kihaffúu, dú inohin híl an besaa *Ha' mudii* yah kihayis'ða betohan fodii díi lok betohi ga wek'ða. ³ Laakan ðuwii lak ða ðaa wo' an: «Dú ðii ga jam, hel dalin!». Daama, kisanjku' hay kíkípuuk waas kíinoo ga ðook'ða, bet'ða fodii díi mesiklaat kimatuk beti ðetifaa en na look'ða. Besaama, ken ga'ða mínannndii ga kisaan. ⁴ Wayee nak mbokcii, dú enndii ga níuus bi besaama mínirúu kibet fodii lok. ⁵ En ki' enaa, dú béebpúu, dú ðitowu lee' laatii ee dú tíin na noh. Dú enndii ðuwaa bok ga wekii ee dú tíinndii ga níuus. ⁶ Kon nak, dú hanat kineeh fodii ðuwii ðiinoo, wayee dú neehat kiwatuk, dú wíisoh. ⁷ Buii neehi'ða, neehsi na wek ee ðuwii laali'ða, laalsi na wek; ⁸ dú nak, dú ðii dú bok ga noh tan'ða, dú wíisohat, dú ekuk kúlti-pewiñii en kigém na kiwaaroh'ða, dú ekuk ðan baanu-pewiñii en yaakaarii kimúckii'ða. ⁹ En ki' enaa, KooH waa' tíiruu ki' íif aylukaagari, wayee ya waa' dú laas ga kimúckii, kooroh ga Yéesu *Kiristaa*, Ha' mudiiigaruu, ¹⁰ ya yii ya kaani' tuu'ða doonaa waa dú kaan, waa dú pes, dú bok kipes nari. ¹¹ Kon ðaa en béeb daasat mooroomci ee ðan ðaa en béeb amðoh mooroomci ki'ðaat ngémaagari fodii díi dú en naka kitum diima den'ða.

In'cii Pool m'eeñjoh kinak ðu-Tesaloník'ða

¹² Dí ðii kíimmbúu mbokcii, heelukat ðuwum Ha' mudii t'ík ga fikúirúu ee ða yúudirúu'ða, ða enukoh l'égéy wiméeski' ga ðuy'cúu; ¹³ onat'ða cee' wiyaak ee dú waa' ða díjófí' ndaga l'égéyum ða tumic'ða. Yaa en béeb ðekat na mooroomci ga jam. ¹⁴ Mbokcii, dí nakkúuka: ñarat sagoh-coonucum, daasat ðuwum laakoo fit'ða, amðohat ðuwum laakoo doolici'ða ee dú took kimúuñi' ðaa en béeb. ¹⁵ Watuk ki' eldúk ga mooroommbúu yibóni' yaa ya tummbúu'ða. Namat kitaabuk kitum yijófi' besaa en béeb, ennda ga díkaantirúu, ennda ga díkaantirúu na béeb ðuwii.

¹⁶ ðekat ga kineb keeñ, ¹⁷ ðekat ga kíkii KooH, ¹⁸ ee ga i'naa mín ki' en tooh, g'érémat KooH. I'naama y'eri KooH sek garúu ga kipeskiigarúu ga Yéesu *Kiristaa*. ¹⁹ Kaa tuukirat l'égéyii Helií yisela' i' yii, ²⁰ kaa saganohat wo' eencii *séldíga-KooHcii*, ²¹ namat kimalaksukoh hen béeb i'naa dú wo' u: i'naa jof ga'ða, dú ammbi, ²² ee úsaayat béeb i'naa bonin.

Tanjoh

²³ KooH yii laak jam'ða, ga kihafci, ya onattúu kisela' kim'eti' s'ek, ya nírat tooh garúu: ennda helciigarúu, fitciigarúu, faanciigarúu, doonaa dara laakoo sík gaca, b'érinaa Yéesu *Kiristaa*, Ha' mudiiigaruu hayisan. ²⁴ KooH yii ðayyúu ga hafci'ða hay kim'eti' i'naama ndaga i'naa ya wo' tooh ya tummbi.

²⁵ Mbokcii, dú ðan, kíim'attii KooH.

²⁶ K'endat béeb mbok-kerceencum duma'ða, dú míginoh hafcum-garúu fodii ðuwaa bok eewun na paamun. ²⁷ Ga teekii Ha' mudii, mi dí-malukkúu ga iníi yii: jagat k'eyít'fii fii ga fikú béeb mbok-kerceencum. ²⁸ Mi yii kíim, Yéesu *Kiristaa*, Ha' mudiiigaruu barkeellúu!

2 BU-TESALONÍK

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfi fii fëri en fukanakfii Pool bín kerceenaa ga teeraa Tesaloníkda. Ya wo'isba ga loo kitúki'kaa ëldúna daa ka yah kiman'da, kihayiskaa Kiristaanii na daa buwaa gëm gari Yah kimëenjohda.

Biyewin ga bu-teeraa wo'ee an Kiristaanii hayin kumëeni' (); búinoo wo'ee an inaama laakkii duum, wayee besaa ka laakohan'da deeyin. Buwaa ma wo'ee an besaa deeyinda sagussa kilëgëy: ba wo'ee an caloo'da kilëgëy. Fodaama ba teekini lookcaaga'ba ga buwaa tookin kilëgëyda (). Inaama tah Pool bínnda'ba kiwo'ba an baan en béeb jomin ki'ana, ya nëmi' hafci. Ya wo'aba an saycaa ba hidoh na coonu tooh, ba abat ngëmaa-ga'ba bi yëgis ee ba dekat rek ga kitum yijófi'.

Këyítfi fukanakfii Pool bín bu-Tesaloníkda tídoh anee:

- 1 - Këndoh ()
- 2 - Pool gërëmbba Kooh ga bu-Tesaloník ()
- 3 - Incii dëwirukan kihayiskaa Ha' mudii'da ()
- 4 - Pool bëytoh kiyëgis ga ngëm ()
- 5 - Pool nakoh kikiim Kooh na kitook kilëgëy ()
- 6 - Tanjoh ()

Këndoh

Mi Pool, mi yëri bínndúu këyítfi fii, mi na Sílaas † na Tímotée. DÍ **1** Bii këni'túu, dúu bu-jaangii ga teerii Tesaloník ee bok ki'en wínoo ga Kooh Paamudiigaruu na ban ga Yéesu Kiristaa, Ha' mudii.

² Kooh Paamudii na Yéesu Kiristaa, Ha' mudii barkeelattúu, ba onndúu jam.

Pool gërëmbba Kooh ga bu-Tesaloník

³ Mbokcii, dí mínan Kooh kigërëm garúu besaa en béeb, ee júwin dí tum inaama, ndaga ngëmiigaruú wii wëñ kiyëgis ee kiwaarohkii baan en béeb garúu laak ga mooroomci'da kii wëñ ki'baatuk garúu béebpúu. ⁴ Ee ban, dí safarin kiwo' loorúu ga jaangucii Kooh ndaga dúu bii gu-u'guuluk ee dúu yëgisin ga ngëmiigaruú, hidaa ga dii dúu hatalu ga kipes na mesiklaatcii dúu en na kiday' toohda. ⁵ Inaama teewohin an atti'aa Kooh júwin ee wëri teewohan ban an *Nguurii Kooh* tahhúu kison'da, joommbiirúu. ⁶ En ki' enaa, júwin ga Kooh ya ík buwii sodallúu watida coonucii ba tíkkúu'da, ⁷ ee dúu bii dúu dayca'da, ya onndúu ki'fikaruk, dúu narfi. Inaama hay kilaak bërfinaa Yéesu, Ha' mudii hotukan ga asamaan, taam na *malaakacagari* ðilëeki' -dooli'baa, ⁸ ga duuy' kiwii kiyëeni', ki'atti buwii inohsoo Kooh ee sago kitaabuk *Hewhewii winéwi' wii wo'* ga loo Yéesu, Ha' mudiiigaruu'da. ⁹ Buwaama, fayaa-ga'ba yah kisan'ku'ba bi taa', ba gúrohu na Ha' mudii, ba gúrohu na doolaagari on'ba kibok ga ndamaa ya laak'da. ¹⁰ Inaama hay kilaak ga besaama ya yah kihayis'da. Bërfinaa, buwii enu buucida hayyi ki' eru ndam, ee béeb buwii gëm gari'da hay gari kiwaaru'. Dúu ban, dúu bok ga buwaama ndaga dúu gëmin wo'eeniigari dí yéegaloh'da.

¹¹ Këri tah, dí dëk kikiimi'túu Kooh, doonaa Koohyiigaruú tummbúu buwaa bëytohiigari na'ba joommbi'ba, ee ya am'ohhúu ga doolaagari doonaa dúu mëtí' béeb incii cijófi' cii dúu waari kitum'da na cii dúu en na kitum meyo' ga ngëmiigaruu'da.

¹² Dí bii kiiim inaama doonaa béeb buwii e' teekii Yéesu, Ha' mudiiigaruú ndam, kooroh garúu, ee Kooh e'túu ndam kooroh gari. Inaama hay kilaak ndaga Koohyiigaruú na Yéesu Kiristaa, Ha' mudii barkeelindúu.

Incii dëwirukan kihayiskaa Ha' mudii'da

2 Mbokcii, en ga loo kihayiskaa Yéesu, Ha' mudiiigaruú, na hidiruko-haagaruu ga yahaaci'danaa, dí kiiimmbúu inii yii: ² luu dúu kelohee ga wo'een *sëldiga-Kooh* an besii Ha' mudii le'in, wala bo' jangat-túuka, wala dúu teewu këyítfaa bídu an fa meyo' garí, hafciigaruú hanat kigaaw kikúnuk ga inaama wala dúu yee ga kitíit. ³ Ken hanattúu

† Teekaa Sílaas ga kiLatej wo'si Sílanwan ee wëri'erohu dii.

ki'dúk ga inaa mín ki'en tooh. Inohat an, bi besaama hayaa, kiwedi' Kooh kiyaak hay kilaak ee sépi'i'-ga-nofii aaw ga kisan'ku' da hay ki-teewukoh paay'. ⁴ Yii lebirohi ee heñohi tooh incii bayohu teek Kooh ee jaamuksida, hay kika' sah bi ga kiyun ga duuy' *Kaanfaa Kooh*, ee ya teek hafci Kooh. ⁵ Wii mi en ga kaandúu'da, man mi wo'eerarúuka, dúu nínidísuukiine? ⁶ Ee dúu inohin inaa ammbi diima den, bi ya teewukohan ga wahtaa Kooh am'da. ⁷ Doolii sépi'i'-ga-nofii daakuki hend'a wii lëgëy haat, wayee bii ammbi, hoonohhi kiteewukoh'da kolukohan dii hen, doonaa ka mín kihotuk. ⁸ Fodaama sépi'i'-ga-nofii hay kihotuk, wayee Yéesu, Ha' mudii hayyi ki' ap na epaa meyo'han kúuwci'da, ya dúu'bi' ti na lee' laataa taaban na kihayiskaagari'da. ⁹ Sépi'i'-ga-nofaa nak, binaa ya teewukohaa, ya hay kitaam na doolaa Seytaani, ya hay kitum kintaanaa en béeb, mandargaa en béeb na enaama cidóoyi'-waa' kiheel ki'dúk buwii. ¹⁰ Ya hay kitum yibóni' yaa en tooh ki'dúk buwii en na kisan'ku' da. En ki' enaa, ba te'ii ga kee'ba kayohfii jom'ba kimúsald'a. ¹¹ Inaama tah Kooh tapohha'ba na doolaa dúkóhi hen, waa gëmlukohan'ba saboh, ¹² doonaa béeb buwii gëmuusii ga kayohfii ee yibóni' rek nefloh'ba'da, ba atti'u.

Pool bëytoh kiyëgis ga ngëmi

¹³ Mbokcii, dí mínan Kooh hen kigërëm garúu besaa en béeb, dúu bii Ha' mudii waarinndúu'da. En ki' enaa, Kooh tanukinndúu ga dalaaraa, doonaa dúu dëb kimúsalu kooroh ga tumeenaa Helii yisela' i' yii onndúu kisela' da, na ban ga ngëmií dúu laak ga kayohfi'da. ¹⁴ Inaama yëri Kooh bayohhúu, kihay gari, koorohha ga Hewhewii winéwi' wii dí yéegaleerúu'da, doonaa dúu bok ga ndamaa Yéesu Kiristaa, Ha' mudiiigaruú. ¹⁵ Kon fodaama, mbokcii, yëgisat ga ngëmiigaruú, dúu am dijófi' in'caaa dí jëgíreerúu'da: ennda inaa dí wo'úu, ennda inaa dí bínndúu hen. ¹⁶ Dí bii kiiim, Yéesu Kiristaa, Ha' mudiiigaruú, ga kihafci, ya na Kooh, Paamudiigaruú waarinndúu'da, yii kooroh ga yërmaandaagari, oninnduu inaa dëli' helluu bi taa' na ban yaakaa' wiyëgis' da, ¹⁷ ba dëli' hel-lúu, ba yëgis' túu ga béeb inaa dúu tum na inaa dúu wo' aaw ga yijófi'.

Pool nakoh kikiim Kooh

Kon diima'da nak, mbok-kerceencii, kiiim'dattii Kooh doonaa **3** wo'eenii Ha' mudii gaaw kisiw daa en béeb, ee wa onu cée' fodii dii dúu onwa cée' da. ² Kiiim'dattii Kooh ban doonaa ya sommbii ga buwii bisóoti' bii, bibóni' bii. Dúu inohin an, enndii béeb buwii bërri gëm ga Ha' mudii. ³ Ha' mudii nak, inaa ya wo' tooh, tummbi, ya hayyúu ki'on kiyëgis ga ngëmií, ya sommbúu ga yibóni' yii. ⁴ Ya dëli'rin hellúu garúu. En ki' enaa, incii dí nakkúu'da dúu bii taabukca ee dúu lisanca ki-taabuk.

⁵ Dí bii kiiim Ha' mudii, ya níi' kee'nciiigaruú dúu mín kiwaa' Kooh, ee ya onndúu kimúuñ fodaa Kiristaanii.

1 TÍMOTÉE

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfi fii fëri Pool ðeβ kibín Tímotée. Tímotée, eeci enee yaawúu' aassa ga ngëm kerceen ee paamci enee Gerek. Pool, ga kotaa kukanakkaa ya ðaaβ kiyéegalohnee Hewhewii winéwí'wiida, hídooha nari ga Lista' (). Aboh daama ya bokka ga ðuwaa wëñ kideey' Pool taabi nariða. Ya taabin na Pool kiðaaβ waas ciyewin ee ya bokin nari kilégëy iñaa yewin ðan. Saycaa Pool keloh an laakin ðikerceen, ga teeru wínoo, ðaa waa' kifoñ ngë-maagaða wala an coow laakin daama tooh, Tímotée yëri ya wosee kidaasða. Këri tah, yewinin iñaa teekci wo'si ga këyítcii bidu fodii: wala ga këyítcaa Pool bín fodii: , na ciliis. Këyítcii kanaccii cii bídu Tímotée na fii bídu Títða, ca enin këyítcaa wosohu ðuwaa kuliyuk kerceencaaða ndaga ca jégíroh ga loo daa ðo' jom kitidi' jaanguða.

Wii Pool bín këyítfi fiiða, lak ya wosinndi teeraa Efees kidaas kerceencaa kuliyuk ga jaangaaða: ða wëñ kiguu' guuluk ga ngëmaa. Fa laak Tímotée daama. Pool bínndari ya wo' kerceencaa ða watuk ðuwaa en na kijégíroh iñaa taabohhii na Hewhewii winéwí'wiida. Ya wo' ari ðan daa kerceen jom kiman ga ðuuy jaangu, na ðan daa ða jom kitum ða yah kitan ðaa kuliyukan ga ða ðanaa.

Këyítfi Pool bín Tímotéeða tídoh anee:

- 1 - Këñðoh ()
- 2 - Kipes kerceen daa ka jom kimanda ()
- 3 - Iñii yijaakyii ðaakukee ee Kooh teewohinndiða ()
- 4 - Pool dígalla Tímotée ()

Këñðoh

Mi Pool, mi apotaa' Yéesu Kiristaa. Kooh yii músalluuða, ya na 1 Yéesu Kiristaa yii ðu yaakaa' garida, ðëri nakkoo ki'en apotaa'. 2 Mi yëri bínndaa këyítfi fii, fu Tímotée, fu yii mi aboh fodii kowuroo kayoh-kayoh ga ngëmiida. Mi yii këñ' taa ga ee Kooh, Paamudii, ya na Yéesu Kiristaa, Ha' mudii garuu, barkeelattaa, ða laak yërmaandi garaa, ða onndaa jam.

Kiwatuk ðuwaa jégírohi sabohða

3 Fodaa mi nakeeraaka ga wii mi en na ki'yah gohaa Maseduwaanða, tesaa duma ga teerii Efees, doonaa ðuwum en na kijégírohu saboh dumaða, fu ebiðaa ki'íis iñaa. 4 Wo'aaða ðan ða íis kitaabuk wo'een édit na kikin-caasamunkaa inohoo kileeh, ee iñcaama haydohi nookoh ðoñ. Ca amðohoo ken ga kituuki' iñii Kooh nat kitum ee kigëm Kooh onohiwa ki'inohða.

5 Iñaa límukan ga iñii nakohu yiida, yëri en an ða mín kiwaaroh ga dikaantiða, kiwaarohkaa meyoh ga keeñ wimóri', kilaak hel widëli', na kigëm ga Kooh kayoh-kayohða. 6 Laakin ðuwaa ðeeñ iñcuma, ða múuyin, ða abin ga iñcaaa laakoo haf. 7 Ba tíkin hafða jégíroh ðiyaak ga iñaa aaw ga loo Waasii Móyíis wayee ða inohoo tús, enndii iñcii ða wo'ida, enndii cii ða sú'oh ga an cëri en kayohða.

8 En loo Waasii Móyíisaa, ðu inohin an wa jofin, en lak ðu jeriñukohwa ga iñaa koo' waasaa. 9 Ee, ðu inohat dijófi' an enndii ðuwii ði-júwí' ðii tah Waasii Móyíis kituukuru, wayee wa tuuki' ðu ðuwii tookus-siiwa ee ða heñohiwaða, ðuwii sanj kigëmða, na ðuwii ðëk ga kitum baakaa' ða. Wa tuuki' ðu ðuwii faali' ussi iñaa sela' in ee tkussii Kooh daraða, ðuwii api paamba wala eewbaða, ðuwii lanji kumuun ðo' ða. 10 Wa tuuki' ðu ðan ðuwii faanuki na ðaa en ðééβða, yaal-βeticii na ðuwii tooni ðiðo' kitum ñaamða, kaakoh-sabohcii, ðuwii cojuki égi' ða, na ðééβ iñaa taambii na jégírohi wiwóori' wii, 11 wii Hewhewii winéwí' wii haydohða. Jégírohiima taaboh na Hewhewii winéwí' wii Kooh díjkaandoo kiyéegalohða, wii teewoh ndamii Kooh, yii yewinin múu' ða.

Pool gërëmba Kooh ga yërmaandaa yaama laak garida

12 Mi yii gërëm Yéesu Kiristaa, Ha' mudii garuu, yii onndoo dooli ga lëgyiigari mi enukohða. Mi yii gërëmbi ga ðii ya malakinndoo bi ya óolukkaroo ga lëgyiigari ya nakkoo kitumða. 13 Mi, kuðewaa, mi enee ðaa ðaseeri, hatalee ga kipes ðuwii en ðuuciða, na ðaa sooteera bi hépin, wayee nak ya laakka yërmaandi garoo. En ki' enaa, mi gëmëerí gari, këri tah mi inohéerí iñaa mi enukoheeda. 14 Ha' mudii garuu

yóoskírín garoo yërmaandi wiyaak, ya oninndoo kigëm gari na kiwaa' ðuwii. Ee kiwaarohkaama këri paali ga keeñ ðaa taam na Yéesu Kiristaa.

15 Wo'eenii mi yah kiwo' wii wóorin ee ðééβ jominwa ki'am dijófi': Yéesu Kiristaa hay éldúna kimúsál ðuwii tumi baakaa' ða, ee mi Pool, mi yëri kuliyuk ga ða. 16 Wayee nak Kooh laakka yërmaandi garoo: Yéesu koorohha garoo, mi, tumoh-baakaarii wëñ kiyiisða, kiteeb ðuwii ðii ya híñ kimín kimúuñða. Ya tum garoo iñaa kiteeb ðééβ ðuwaa gëman gari ee ða joman kilaas ga kipeskaa leehoo taa' ða.

17 Ya buurii yah kinguuruk bi taa' ða, Kooh yii kaanandii bi taa' ða, yii has mínoori kihotða, yii en Kooh ya hanji ðoñða, céé' na ndam aawat gari bi taa'. Aameen.

18 Kon nak Tímotée, kowuroo, iñuma yëri mi ebilaa kitum ee taaboh na wo'een seldíga-Koohcaa wo' see garaa kuðewaaða. Ayukaa ga iñcuma doonaa ca onndaa dooli kilebiroh bi jof ga lëgyumgaraa. 19 Taabaa ga na kigëm, na hel widëli'. Laakin ðuwaa sanj kitaabuk iñuma, këri tah ngëmaa ða laakeeda yímin. 20 Buwaama, ímenee na Élik-saan boku ga. Mi íisohin ða na Seytaani' doonaa ða koruk ee ða wo'-sisoo yibóni' ga Kooh.

Iñcii Pool nakoh ga loo kikiim Koohða

2 Mi ðewohan ga iñii yii paay: mí nakoh kon kikiimi' ðuwii ðééβða Kooh, kíimat Kooh, ðú dímalukiri, ðú gërëmiri ga ða. 2Dú kíimði buu' cii na ðuwii kuliyuk ga fikíruuða doonaa coow laakoo ga kipesuu, ee ðu en ga jam, ðu júβ ga fikí Kooh ga iñaa en tooh ee ðu mat ga fikí ðuwii. 3 Iñaa yëri jof ee yëri Kooh yii músallu-udaa waa'. 4 Ya waa' ðuwii ðééβða muc ee ða inoh kayohfii. 5 En ki'e-naa, Kooh ya yínoo ðoñ ee ðo' yínoo ðoñ yëri en ðaa tuukuk dikaanti Kooh na ðuwii. Baama, Yéesu Kiristaa yëri. 6 Yëri eroh na kihafci kumuunkaagari, ya kaannda kilaas ðuwii ðééβða. Ya teewohha fodaama ga wahtaa Kooh amða an Kooh waarin ðuwii ðééβða muc. 7 Iñaa tah Kooh tumbaroo jégíroh na apotaa'. Ya wossaroo kijégi'nee ðuwii enussii yaawúu' ða iñaa jom kigëmu ee yëri en kayohfiida. Iñii mi wo' ða kayoh, enndii saboh.

8 Iñii mi waa' ða yëri en an: daa mín ki'en tooh, yaalcaa kíimat Kooh, ða ðewíri gari yahcaa setin ga tooh, ee ða hanat ki'aylukoh wala kiñaroh.

9 Mi waarin ðan βeticum, ða ekuk ekukaa koorin waas, waa hídin ee hanat kihëp. Ba hanat kihëwiruk bi ða', ennda ga dúñ, wúruus, siimii

† Kí' íisoh ðo' na Seytaani wo' seeda waama ga ðuwaa mey' dohu ga jaangu- caaða. Malkat ðan ga 1Korenti 5: 5

wala kúltícaa seerin,¹⁰ wayee ða hēwírúk bi mo' ga tumeen cijófi', nda-ga ðetifaa wo' an erin Kooh céé' tumi fodaama.

¹¹Beticií, ða en na kijégírúnaa, ða yeewukat, ða korukat ga fikí ðaa jégí' ða ða. ¹²Mi onndii ðeticum kijégíroh wala kikuliuyuk yaal ga jaangu. ¹³Ba laak kidékoh. ¹⁴En ki' enaa, Kooh céé' kisak Aadama, tíkka Aawa ga. ¹⁵Ee ðan enndii Aadama yéři Seytaani d'úkee, wayee ðetifaa féri, ee fa féri céen inaa Kooh nakoh ða. ¹⁶Wayee kilaak-kowukaa tíkukki ða hayfa kimúsál binaa fa dék ga kigēm Kooh, taam na kiwaa' ðuwii, kijúß ga fikí Kooh, na ki' eref.

Baa kuliyuk ga jaangu daa ya jom kimandá

3 Wo'eenii mi ya'ah kiwo' wii wóorin: Binaa ðo' helci éewdohhi ga ki'en ðaa kuliyuk ga jaangunaa, légēyaama ya waa' kitum ða jofin. ²Wayee nak, ya jom ki' en ðaa laakoo inaa ðo' wo' an gari yibóní'. Ya jom ki' eem ga ðetici donj, ya en ðaa wísohin, ðaa mínin hafci ki' am ee onuunun céé'. Ya en ðaa waarin sagac ga kaanci, ðaa mínin kijégíroh Waasii. ³Ya jomoo ki' en ðaa waarin ki' an, wala ðaa gaawin kihēñoh, wayee ya jom ki' en ðaa soosin keeñ ee yewinin jam. Ya jomoo ki' en ðaa gémin kopa'.

⁴Ya jomin kimín kibay ðu-kaanci ðay wijófi' ee ya ko' towutaagari bi jof ta kelohi' ti ee ta e' ti céé' wimēti'. ⁵En ki' enaa, ðaa mínin kibay ðu-kaanci bi jof ya mínin na kibay jaangii Kooh? ⁶Baama ðan jomoo ki' en ðaa han ki' aas ga ngēmii. Enndiikanaa, mínin ki' en ya hēwi' hafci bi hēp ee baanaa Kooh hayyi ki' atti' foda ya atti' ee Seytaani ga waa ya hēwi' hafci ða. ⁷Ee ðan, ðuwum enussii kerceen ða, ða jom gari kiseedi' i' yijófi', en ðanaa ða tíkooi ðaa laakoo haf ee ya keenoo ga fíraa Seytaani.

Buwaa amðohi ga jaangaa daa ða jom kimandá

⁸Buwum amðohi ga jaangaa ða ðan, ða jom ki' en ðiðo' ðiwóori' ðaa wo' oo wo' een kanak. ⁹Ba jomoo ki' an anaa hēpin ee ða jomoo ki-heel kilaak hēlís ga inaa enndii waas. ¹⁰Ba jom kidék ki' am ga kayohfi yéegalohu ga ngēmí ða ee ða taam ga na hel widé'li'. ¹¹Buwaama ðan, ða jom kimalaksukohu hen paay'. Lēhíraa, laakkii dara yibóní' yaa ðo' wo' an ga ðanaa, ða han kitum légēyaama.

¹²Fodaama ðan, ðeticea amðohi ga jaangaa ða, ða jom ki' en ðiðo' ðiwóori', ða jomoo kidóob ðo', ða jomin kiwísoh, ða wóo' ga inaa en tooh.

¹³Buwaama amðohi ga jaangaa ða, yaa en ðééß jom ki' eem ga ðeti donj, ða ðay towutaaga ða na ðu-kaan ða ðay wijófi'. ¹⁴En ki' enaa, ðuwaama tumsi bi jof légēy ki' amðoh ga jaangaa ða, ða hay ki' onu céé' wiyaak ee ða hay kikaan kituuk ða jangat ga loo ngēmii ðu laak ga Yéesu Kiristaad'.

Iníi yiyaakyii ðaakukee ee Kooh teewohinndi ða.

¹⁴Mi waarinndaa kihay kiwaa ga inaa maañanndii, wayee keyítíi fii mi bíndaa ða, ¹⁵doonaa mi yéeh kihayaa, fu inoh ða ðuwii en ðuu Kooh jom kimandá, ðii en jaangii Kooh, yii laak kipes ða. ¹⁶Buwiima ðeri en jipii, ðii kayohfi yípukoh ða. ¹⁷Iníi ðaakukee ga waasiigaruu ee ði-ima Kooh teewohinndi ða yakin ee ken mínooka kisañ. Inaaama yéři en: Ya hayin, ya mannda fodii ðo'-súsúus, Helii yisela' i' yii teewohha an ya júwin, malaakacaa hotuununndi, ee ya jangatuunun ga ðuuy' ðuwii enndii yaawúu' ða. ¹⁸Bu-eldúna gémusaa gari, Kooh ekkari ga ndamaagari ga asamaan ða.

Buwaa jégírohi saboh ða

Helii Kooh wo' inka bi leerin an: ga jamaanucaa mēñjohan ða, **4** hay kilaak ðiðo' ðaa foñan ngēmii, ða taabuk halaatcaa éewdohi ðo' ga kimúuy' na enaamacaa jégírohu ee meyooh ga hel cibóní'. ²Ba hay ki' íis haf ða ga yah ðuwii jófjóf ðuki ee wo' soo kayoh ða, d'úk ða. ³Buwiima jófjóf ðuki ða nak, helcaaga ða kēnínin bi man na oada náasu na pewiñpaa útu ga kiwii bi yo' ohin cor. ⁴Ba hoonohi ðuwii kipajoh, ða gítinohi an ðuwii abukat ga kiñam ñamahci cínoo. Ee ñamahcaama, Kooh yéři sakka. Kon ðuwii gēm ga Yéesu ee inohuun kayohfi ða, mínuunucan kiñam, ða gērēmmbi gaca. ⁵Bééß inaa Kooh sakín jofin. Laakoo dara inaa jom ga kisagu. ⁶Ñamat hen rek d'ú taam ga na kigērēm Kooh. ⁷En ki' enaa, wo' enaa Kooh, wa na kímaa d'ú kímiri ða onin inaa en tooh kisela'.

Súrga Yéesu Kirista yijófi'

⁶Binaa fu jégí' kerceencum inaaama toohcanaa, fu hay ki' en súrga Yéesu Kirista yijófi', súrga líif na wo' eencii jégírohu ga ngēmii ða na

jégírohi wakayohwii fu taabuk ða. ⁷Abukaa ga wo' een éditcum laakoo haf ee taambbii na kigēm Kooh ða. Namaa haffu kiméeri' ga kitum inaa neß Kooh. ⁸Jeriñaa ga kiméeri' haffu ga kiheel dooli faandá laakin daa wa eem, wayee jeriñaa ga kiméeri' haffu ga inaa neß Kooh onohin inaa en tooh. Ka dígohin kipeskii diima na kipeskaa hayandá. ⁹Wo' eencii mi wo' wii wóorin ee ðééß jominwa ki' am dijófi'. ¹⁰Kéri tah, d'ú apuki, d'ú lebirohi ndaga d'ú lík yaakaa' tuu ga Kooh yii laak kipes ða, yii músál ðééß ðuwii ða, wēñaa ga ðuwii gémin ða.

¹¹Inuma yéři fu jom ki' ebiloh kitum ee yéři fu jom kijégíroh. ¹²Kaa took ki' ewu ndaga dum fu en oomaad'aa, wayee guu' guulukaa ga ki' en ðaa kerceencum mínin gari kimalak: ennda ga wo' eencum fu wo' id'aa, ga ðadukeenungaraa, ga kiwaa' kum fu waa' ða ða, ga ngēmum fu laak ða, na ga kiset ga fikí Kooh. ¹³Dékaa ga kijanj Wo' eencii Kooh ga fikí ðééß, fu jangati ða, fu jégíri ða bi ga daa mi hayan. ¹⁴Kaa caahadoh doolum Helii yisela' i' yii onndaad'aa, wii koorohee ga wo' een séldíga-Kooh ee yaakcaa tíkkaaraa yah ga haf ða. ¹⁵Inuma tumaari ga helu, fu ek keefu fu tooh, doonaa ðééß hot ga ðii ngēmiigaraa ðaatak ða. ¹⁶Malaksukohaa daa fu jom kiman ga kipesfu, fu inoh inaa fu jégírohi ða, ee fu dék ga inaa rek. En ki' enaa, fu tumkanaa, fu hay kimúc, fu na ðuwaa súkúrukannad'aa.

Kidaas kerceenaa en tooh

5 Fu wo' na gu' ginaa, kaa gētti, wayee saawalaa nari fodii ðaa wo' na paamci. Oomaa-yaalcum, abaa ða fodii ðikēmēñkífu.

²Beticum enuunun yaak ða, aboha ða fodii ði' eefu. Oomaa-ðeticum, fu aboh ða fodii ðikēmēñkífu, ee fu taam ga na keeñ wiséti'.

Beticea yaal ða kaanin ða

³Beticea ði' yaal ða kaanin ee ða tes ða han ða ða kayoh-kayoh ða, toputu' aa ða, fu on ða céé'. ⁴Betifaa yaalci kaanin ee fa laakin towu wala tucaasamun, oomaacaama, ða ðewat paay' kiyoon kiteewoh ngē-maaga ða ga ðu-kaan ða, ða ík ðuwaal límbad'aa na ðicaasam ða inaa ðaama tumcéed'aa. En ki' enaa, inaaama yéři Kooh waa'.

⁵Betifaa yaalci kaanin ee fa tes hanji, laakoo ðaa toputu' anndi, fa líkat yaakaraagari ga Kooh, fa dék ga kikíim Kooh wekoo nohoo, na kikíimbi dímal. ⁶Wayee ðetifaa yaalci kaanin ee fa taabuk inaa neßfa rek, faama ðeti kaanin hídaa ga daa fa en na kipes ða tooh. ⁷Yéegala ða inuma doonaa ken laakoo inaa ya wo' an ga ða yibóní'. ⁸Binaa ðo' toputu' ii mbokcaagari wēñaa ga ðu-kaancinaa, ya taasukin ngēmaagari ee yéři wēñ kiyiis ðaa gémbbii ga Yéesu.

⁹Betifaa yaalci kaanin, fa waa' kibok ga ðeticea bídu, jaangaa jom ða kidímal ðanaa, fa jomin kilaak tíkíis tidaañkaah-yitniinoo, ee fa en ðeti-faa mos kilaak yaal yíino. ¹⁰Fa jom ki' inohu ga kitum yijófi': ennda kiko' towutaagari dijófi', kiwaa' sagac ga kaanci, kitísi' sagaccaagari en ðuu Kooh ða kotcaaga ða, kidímal ðuwaa en ga coonud'aa na kitook kison ga ðééß inaa jofin.

¹¹Beticum yaal ða kaanin ee ða líis oomaad'aa nak, kaa bímba, ndaga binaa hel ða ka' ga kilaakis yaalaa, ða dal ki' íis Kiristaanii. ¹²Fodaama, Kooh hay ða ki' atti ndaga daa ða foñin inaa ða dígeeri ða. ¹³Ee sah ee-manndii rek ga inaaama. ¹⁴Ba ya'ah kimēñjoh ki' en ðisagoh-coonu, ða aasi ga kaan na kaan, taam na kúuw kihépi' na kiwaa' ki' inoh inaa en tooh na kiwo' inaa enndii waas ða.

¹⁴Kéri tah inaa gēnelloo ga ða ða wēri en an ða pajukis, ða laak towu, ða toputu' kaancaaga ða bi ðuwaa sagoh na ða ða laaksisoo inaa ða síkohan ða. ¹⁵En ki' enaa, laakin ga ða ða múuyin haat, ða ðaa taabuk Seytaani.

¹⁶Bééß ðetifaa gémin ee fa laakin ga mbokcaagari ðeticea ði' yaal ða kaanin, fa amðohat ða, fa hanat jaangaa kikoo' ðeticeaama. En ðanaa, jaangaa hay kimín éewruk ga ðeticea yaal ða kaanin ee ða tes ða han ða ða.

Buwaa kuliyuk ga jaangaa ða

¹⁷Buwaa kuliyuk ga jaangaa ee tumuunun légēyaaga ða bi jof ða, ða calin ki' e' céé' waas kanak, wēñaa ga ðaa enukoh ga kijangat na ki-jégíroh rek ða. ¹⁸En ki' enaa, wo' uunun ga Keyítífaa an: «Kaa súum kúuwkaa enohfaa en na kiyon belaad'aa.» Wo' sussa ðan an: «Légēyohaa en ðééß jomin ki' eru fayagari.»

¹⁹Ga ðuwaa kuliyuk ga jaangaa ða, laak yaa yabu yena, enndii an ðo' ðanak wala ðaahay ðeri seedi' an inaaama kayohaa, kaa gēm! ²⁰Baa kuliyuk ga jaangu, enukoh ga kitum inaa joffinaa, ñaraari ga fikí ðééß, doonaa ðuwaa tes ða niik kitum fodaagari.

† Kitísi' sagaccaagari en ðuu Kooh ða kotcaaga ða Malkat Lúkkaa 7: 44. Ga baahaa yaawúu' caa, ðo' laak sagacaa, tísi' ti kotcaagari kile' dohhi na jam ga kaanfaa.

²¹ Mi yii dímalukkaa ga fíkií Kooh, ga fíkií Yéesu *Kiristaa* na ga fíkií *malaakacaa* bisela 'í' baa an: guu' guulukaa ga inćuma. Kaa fa 'doh ken ee kaa gėnantiloh.

²² Kaa gaawtuk bi fu tík bo' yah ga haf †, ee kaa bokidoh haffu ga yibóni' yaa bo' tum. Fu ga kihaffu nak, dėkaa kiset ga inćaa en tóoh.

²³ Kaa eem ga ki' ani mǘsú doŋ, leenaa anaa biin jutuut ndaga look-mesikum búukiraafda na dum fu wakooda.

²⁴ Laakin buwaa, baakaa' caa ba tumida hotuki hen fanj bi ba laas ki' atti' u sahaa. Biniioo nak baakaa' caaga ba hotuki lak karin bi maañin.

²⁵ Fodaama, tumeen cijófi' hotuki hen fanj. Ee luu enee an ca hotukkii fanj, ca mínoo kidėk kid'aaak.

Buwaa abu ñaamda na ha' muncaagabada

Bėeb buwaa abu ñaam ee gėmuunun ga Yėesu da, jom ki' aboh ha' muncaaga ba fodii buwaa jom ki' eru cėe' wimėti', en d'anaa teekii Kooh na inćii d' u jėg'iroh da, ken laakoo inćaa ya wo' an ga yibóni'. ² Ee ban buwaa abu ñaam ee ha' muncaaga ba gėmuunun ga Yėesu da, ba hanat ki' am an bėri bok ngėm bi tah ba faali' oo ba. Wayee ba namat ba kilėgėyi' ga daa wėñ kigėn, ndaga buwaa jeriñuk ga anagaaga ba da, ba gėmin ee Kooh waarin ba.

Sabohcii jėg'irohsida na alalii wukayohwii

Inćuma cėri fu jom buwum kijėgi' ee fu daasi ba ga. ³ Laakin buwaa jėg'iroh yen yiliis, ba sagin kitaam ga wo' eencii ciwóori' cii Yėesu *Kiristaa* Ha' mudiigaruu jėg'iroh da. Ba tookkii inćii d' u jėg'irohi taaboh na ngėmii d' u laak ga Yėesu da. ⁴ Buwaa ba bėw'irin haf ba bi hėpin, ee ba inohoo dara. Ba bay d' u ukool kinookoh, ee ga kuwo' een jiniioo doŋ ba ñarohi ga kiñaroh bi. Inćaama, ca lími ki' inćaan, kiñaroh, kicaakooroh, kifoogi' bo' yibóni', ⁵ kinookohkaa leehoo múk ga d'ikaanti buwii bay nof-morooda. Ba inohissii kayoh ee ba am ga hel ba an kigėm Kooh kėri onohi kilaak alal. ⁶ Moona dėy kigėm inćaa alal wiyaak ga bo' en lak baama dooylukohin inćaa ya laak d'anaa. ⁷ En ki' enaa, d' u hayyii na dara ga ildúna, ee ban d' u soofandii na dara. ⁸ Kon binaa d' u laak ñamah, d' u laak inćaa d' u ekkanaa, d' u jomin kidooylukoh inćaama. ⁹ Wayee buwii waa' kilaak alal wiyewinda, Seytaani d' u kin ba, ba bagukin ga

† Inćaama enee kisassi lėgėy ga jaangii

kiwaa' kilaak inćaa leehoo, caa newan ga ba. Inćaama laakoo haf ee ca joffii. Cėri yahi bo', ca ewardohiri ga kisan ku'. ¹⁰ En ki' enaa, kiwaa' hėelis kihėpi' kėri lími enaama yibóni' yaa en bėeb. Biniioo waaru kilaak hėelis hen bi tah ba gėmissii, ee keeñcaaga ba gúri ga ndaga sooli cihėpi'.

Inćii Pool mėeñjoh kid'ŋkaan Tímotėeda

¹¹ Kon fu nak, fu Tímotėe, fu yii fu en bo' - Kooh da, núpaa inćaama. Heelaa ki' en bo' yijúwi' ga fíkií Kooh. Taabukaa inćaa ya nakoh, dėkaa ga kigėm gari, waaraa mooroomfu. Tookaa kimúuñ ee fu yewin jam na bėeb. ¹² Lebirohaa lebirii wijófi' wii ngėmii meekisoh da, abaa kipeskii leehoo taa' Kooh bayohhaa kilaas gaka da. Ngėmaama wėri fu seedi' ee ga fíkií bi bo' diyewin.

¹³ Fodaama, ga fíkií Kooh yii on inćaa en tóoh kipes da, na ga fíkií Yėesu *Kiristaa* yii ga fíkií gúwernėe' *Poos-Pilaat*, seedi' a seedi wimóri' da, mi ebillaa inćii yii: ¹⁴ taabukaa inćaa mi wo' eeraa da, kaa líb ga dara yibóni' ee ken hanat kilaak dara inćaa ya síkohandaa, bi ga daa Yėesu *Kiristaa* Ha' mudiigaruu feeñukan ga ndamaagari. ¹⁵ Feeñukaama, Kooh haywa kitum ga wahtaa ya am da. Kooh ya hanj, yėri mín ga tóoh, yėri onohi jam, yėri en Buurii buu' cii, yėri en Ha' mudii ha' muncii. ¹⁶ Ya hanj doŋ, yėri kaanandii, ya dėk ga lee' laa waa ken mínoo kideey'. Ken mosoori kitik has ee ken mínoori kihot. Yėri laak ndam, ee yėri mín bi taa'; aameen.

¹⁷ Ha' - alalcii ga ildúna da, dígalaa ba, ba watuk kibėwi' haf ba. Fu wo' ba ba hanat kilk yaakaa' ba ga alalaa wóo' tii. Ba namat kitik yaakaa' ba ga Kooh yii oniruu inćaa en tóoh bi dooy ee d' u neblukigada. ¹⁸ Dígalaa ba kitum inćaa jofin, ba en buwaa yewindin tumeen cijófi', ba took ki' onoh, ba took kiwaroh na buwaa laakooda. ¹⁹ Fodaama, ba hay haf ba kinėg'irohi alal wijófi', wiwóori', waa aaw fayuu', en d'anaa ba mín kilaak kipeskaa kukayohkaa.

²⁰ Kon, Tímotėe, abaa inćum Kooh d'ŋkaanndaa da dijófi', fu watuk ki' aas ga wo' eencia laakoo haf ee ca taammbii na ngėmii. Watukaa ban ki' aas ga inćum buwum toon ki' inoh jėg'irohi ga Waasiid ee ca enndii kayoh da. ²¹ Laakin nak buwaa taabuk inćuma jėg'iroh da, kėri tah ba d'ee gin ngėmii.

Mi yii kím Kooh ya barkeellú.

2 TÍMOTÉE

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfi fukanakfii Pool bín Tímotéeፍa fëri fii. Man na ya bínfa lakanaa yaa lagussa ga kasu ga Room ().

Pool ፍewoh ga kigërëm Kooh ga kiwaarohkaa na ngëmaa Tímotée laakፍa.

Pool inoheera an iñaa tessi ga kipesፍa yewinissii, tessari kibín Tímotée ki'ebilli ya am bi yëgis ga ngëmii, na kilebiroh bi jof ee ya heel besaa en ፎéeፍ ki'en soldaa' Yéesu Kiristaa yijúwi' (). Ya nakki ki'am bi yëgis ga ngëmaa foda gari (), na kiguu' guuluk ga kijëgíroh Wo'eena Kooh taaboh na iñaa Këyítfaa fisela'í'faa wo'ፍa ee ya abuk ga ፎéeፍ iñaa taabohhii na Hewhewii winéwi' wii. Pool tíkka ga an, ya lebirohin bi matin ee diimanaa ya ka' kilaaknee Yéesu Ha' mudii. Ya nakoh an kerceenaa en ፎéeፍ jom kitum fodaagari.

Këyítfi fii fëri ፎéeፍ yaakaa' an Pool méeñjohfa kibín ga kipesci.

Këyítfi fukanakfii Pool bín Tímotéeፍa tídoh anee:

- 1 - Këñፍoh ()
- 2 - Pool dígalla Tímotée ()
- 3 - Kilebiroh ki'en soldaa' Kiristaa yijúwi' ()
- 4 - 'Badukeenaa ፍuwa ፍibóni'ፍaa ()
- 5 - Pool nak Tímotée kiyëgis ga ngëmaa ()
- 6 - Iñcaa Pool méeñjoh kidíñkaan Tímotéeፍa; tanjoh ()

Këñፍoh

Mi Pool, mi apotaa' Yéesu Kiristaa ee Kooh yëri waa' ka, ya wossa-roo kiyéegaloh kipeskii dígussuu, ፍu ፍii ፍu en wínoo na Yéesu Kiristaaፍa. ² Mi yëri bínndaa këyítfi fii, fu Tímotée, kowukiigoo mi keeñukፍa. Kooh Paamudii, ya na Yéesu Kiristaa Ha' mudii garuu, ፍa barkeelattaa, ፍa laak yërmaandi garaa, ፍa onndaa jam.

Pool gërëmma Kooh ga Tímotée

³ Mi yii gërëm Kooh, ya yii mi jaamuki na hel widëli' foda daa ፍi-caasamboo tumeekaፍa. Wekoo nohoo, wahtaa mi kíim Kooh tooh, helloo ka' garaa. ⁴ Mi níndisuk moonca fu ፍúukee ga wii mi en na kiy'ahፍanaa, mi waa' sissaa kihotis, bi fu mín kisóosi' keeñjoo. ⁵ Mi yii níndisuk ngëmii wiwóori' wii fu taam nawaፍa. Ngëmaama mi ፍeፍwa kihot ga Lówis caasamfu yiፍeti na ga Èñis eefu, ee wóorinndoo an wa wii garaa.

Pool daassa Tímotée

⁶ Këri tah, mi níndíssa fu obis fodii kiwii iñii Kooh onndaa kimín ga wii mi tíkkaa yah ga haf kikiimi' taaፍa. ⁷ En ki' enaa, Hëlii yisela'í' yii Kooh onnduፍa tumooruu niik, wayee wa en Helaa oniruu dooli na kimín kiwaaroh ga díkaantiruu, na ፍan kimín ki'am haffu. ⁸ Kon nak, kiseedi' Ha' mudii garuu hanattaa ki'ap kaci, ee mi hanattaa ki'ap kaci ፍan ga dii mi lagu ga kasu ndaga kiseedi' i'ፍa. Namaa sah kitook kiso-dalu fodiigoo ndaga Hewhewii winéwi' wii, fu taam ga na doolii Kooh onndaaፍa. ⁹ Kooh yiima, yëri músalluu, ya ፍayyaruu, ፍu en ፍiፍo' ci ፍisela'í'. Enndii tumeenciigaruu tah ya tummbaka, wayee yëri abeeka kitum ee ya waareeru kiteeፍ kijofkaagari. Lak ëldúna sakussii dum, ya ambaruuka kiteeፍ kooroh ga Yéesu Kiristaa. ¹⁰ Ee diima deñ wa hotukin ga wii Yéesu Kiristaa, Músalkaatiigaruu hay ëldúnaፍa. Ya ፍúbi' ta kikaan, ee kooroh ga Hewhewii winéwi' wii ya léeri' ta ga ፍuwii kipeskaa kikaan mínoo yen gakaፍa. ¹¹ Kiyéegaloh Hewhewiima tah Kooh fallaroo mi ennda yéegaloh, apotaa' na jëgíroh. ¹² Iñaa tah ፍan mi kooruk mesiklaatii cii. Wayee mi rúussii ga ndaga ፍii mi gëm gar-ida, mi inohinndi ee wóorinndoo an ya laakin dooli kiníi' iñii ya díñkaanndooፍa bi ga besaama Yéesu y'ah ki'atti ፍuwiiፍa. ¹³ Malkaa ga wo'eencii ciwóori' cii mi wo'aaፍa, fu taabukca. Abaa bi yëgis ga ngëmii na kiwaarohkii laak ga ki'enfu wínoo na Yéesu Kiristaaፍa. ¹⁴ Abaa iñii yijófi' yii Kooh díñkaanndaa dijófi', taam na dímalii Hëlii yisela'í' yii en garuudፍa.

Fítaa Onesifoo' laakፍa

¹⁵ Fu inohin an ፎéeፍ ፍu-gohaa Aasii foñuunndoo ee ፍuwaama, Fígeel na Hermogeen boku ga. ¹⁶ Bu-kaan Onesifoo' nak, mi yii kíim, Ha' mudii laak yërmaandi gaፍa, ndaga Onesifoo' yewineera kidëli' heliigoo ee dii mi ፍagu na ceenፍa mosoo ki'en kaci gari. ¹⁷ Ee sah ga wii ya hay Roomፍa, ya namambaroo ki'aaw kiraas daa en tooh bi ga daa ya ho-tohhoodፍa. ¹⁸ Mi yii kíim Ha' mudii onndi kilaas ga yërmaandaagari, ga besaama Yéesu haysisandፍa. Fu, fu wëñ ፍaa en ፎéeፍ ki'inoh daa ya hídeeroo ki'amፍoh, ga waa mi en ga teeraa Efeesፍa.

Lebirohat

² Kon Tímotée, kowukiigoo, lísa kiፍaatuk dooli kooroh ga Kooh, ya yii ya teeፍpuu kijofkiigari ga ki'ennduu wínoo na Yéesu Kiristaaፍa. ² Ee iñcaa fu kelohee mi jëgírohi ee ፍo' ፍiyewin seedi'in- caፍa, jëgíraaca ፍiፍo' ፍiwóori', ፍaa ፍa ፍan hayca kimín kijëgi' ፍo' ፍiliis.

³ Bewaa ፍakfu ga coonucii dí en na kidayፍa, fu en soldaa' Yéesu Kiristaa yijófi'. ⁴ Baa ekuk kisoldaa' ፍitukoo ga enaamaca ፍuwa enussii soldaa' ፍa en lak ya waarin kineፍhloh ፍaa tahhi ki'ekukፍanaa. ⁵ Ee ፍan ፍaa tum lëgëy kifool laakoo ndam ga en lak ya taambii ga iñ-caa foolaa meekisohፍanaa. ⁶ Línohaa kooruk coonufaa kilín yëri ፍewan kiፍonuk. ⁷ Lëgisaa helfu ga iñcii mi wo'aa cii, en ፍanaa, Ha' mudii hayyaa ki'on ki'inoh iñaa en ፎéeፍ.

Kipeskaa Pool teewohፍa

⁸ Níndisukaa Yéesu Kiristaa, yii mílis ga ፍuwa kaaninፍa, yii bok ga níflaa buu' Déwit, fodii dii Hewhewii winéwi' wii mi yéegaloh wo'kaፍa. ⁹ Hewhewii winéwi' wii wiima wëri tah mi tku mesiklaa, karin bi ga kiፍaga na ceen fodii tumoh-kofeel, wayee Wo'eencii Kooh ፍagussii. ¹⁰ Këri tah mi tookin kikooruk ፎéeፍ mesiklaatii na ndaga ፍuwii Kooh tanukፍa, doonaa ፍa ፍan, Yéesu Kiristaa músalፍa ee ፍa laak ndam bi taa'. ¹¹ En ki' enaa, wo'eencii cii wo'een ciwóori':

«Binaa ፍu kaan narinaa,
ፍu hay nari kipes ፍan.
¹² Ee binaa ፍu guu' guuluk bi leehaa,
ፍu hay nari kibok kinguuruk.
Wayee binaa ፍu taasukinaa
ya ፍan, ya hayyuu kitaasuk.
¹³ Binaa ፍu tummbii iñaa ፍu dígoh nariፍanaa,
ya ga kihafci, ya hay kitum iñaa ya dígoh naruudፍa.
En ki' enaa, Kooh mínoo hafci kitaasuk.»

Lëgëyaa neβ Koohda

¹⁴ Inçuma cëri fu jom ßuwum kinindís. Dímalkaaβa ga fíkií Kooh ßa fíis ga kuwo' een jínnoo doñ ßa ñaroh ga kiñaroh bi. Inçaaama laakoo haf ee ca eewdohi ßuwaa súkúrukicaβa ga kisañku' doñ.

¹⁵ Tumaa tooh bi fu en ßaa Kooh tookdín, fodii ßaa lëgëyaagari enndii kaci gari, yaa jëgírohi bi júb Wo'eenii wukayohwii. ¹⁶ Kaa aas ga wo'eenca laakoo haf ee taambii na kigëm Kooh. 'Buwaa wo'icaβa ßa wëñi ki'úsaayoh na Kooh. ¹⁷ Wo'eenca ßa jëgírohiβa man na puusaa uruk hen, waa línuk kilínuk. 'Buwaama Ímenea na Fílet boku gaβa.

¹⁸ 'Ba ðeejin Waasii wukayohwii, ßa ßum ðeeñlukoh ßiβo' ðiyewin ndaga ßa jëgíroh an kimlískaa ßuwaa kaanindá paafin. ¹⁹ Wayee ßuwii gëm kayoh-kayoh ga Koohda yëgisuunun ga ngëmiigaβa en fan la' - atoh wiyëgísi', waa yípohu tawah. La' - atohaama, wo'eenii cii cëri bídu ga an: «Ha' mudii inohin ßuwaa en ßuucida.» Bíduunun ßan an: «Béeb ßaa ßay teekii Ha' mudii, úsaayat yibóni'.»

²⁰ Ga kaan ha' - alal, enndii rek pañkaahcaa hëwírohu wúruus na hëelís laak da, laakin ßan caa pesu ga doo' na caa muulohu na ban. Cínoo lëgëyukohsi ga bes hew jam, cínoo lëgëyukohsi ga besaa en béeb.

²¹ Man fodaama na ßuwii gëmindá: binaa ßo' líwí' tii hafci ga inçumanaa, ya man na pañkaahcaama lëgëyukohsi ga hew jamda. Ya yah ßo' yaa faanðu Kooh hañ, yaa laakdan Ha' mudii jeriñ, yaa mínin kitum tooh inaa jofin.

²² Núpaa kitaabuk neβlaat-kumuuncum ki'oomaa enukohida. Heelaa ki'en ßo' yijúwí', fu dëk ga kigëm ga Yéesu, fu waaroh na ßuwii, fu laak jam na béeb ßuwum wo' i teekii Ha' mudii na keeñ wiséti' da.

²³ Kaa aas ga wo'een-dofcum laakoo hafda ndaga fu inohin an ca lími ñaroh kesi. ²⁴ Súrga Ha' mudii nak jomoo kiñaroh. Ya jom kineβ ki-wo'oh, ya en ßaa mínin jëgíroh ee ya took kimúuñ coonucaa ßuwaa tikirida. ²⁵ 'Buwaa sagi inçii fu jëgírohiβa, dúkohaa naβa hen. Mín ki'en Kooh onβa ßa súpit halaatcaagaβa bi ßa inoh Wo'eenii wukayohwii. ²⁶ Fodaama, helcaagaβa ikuk gaβa, ßa rëc ga fíraa Seytaani ßageeβaβa, ßa ennda ga inaa neβpiβa.

'Badukenca ßuwaa ßibóni' ßaa

3 Kon, fu Tímotée, inohaa inii yii dijófi': bescaa méeñjohanða yah bes ciméeski'. ² En ki' enaa, ßuwii inohsan hafβa rek, ßa hay kigëm hëelís lool, ßa kaañ kindamuk bi hëp, ßa ßëwiri hafβa, ßa yewin kipok kiwo'. 'Ba kelohanndii wo'een paamβa na wo'een eewβa, ßa gëremannndii ken, ßa faali'anndii inaa sela'in. ³ 'Ba hay kisúβ keeñ, ßa yëremannndii ken, ßa yah kidëk ga kiwo' yibóni' ga ßimooroomβa, ßa mínannndii ki'am hafβa, ßa hay kisoot bi hëp ee ßa waaranndii kihot ga yijófi'. ⁴ 'Ba dëkan ga kitoon ßimooroomβa, ßa leelan kibët, ßa hay hafβa kibëwí' bi ßa'. 'Ba wëñan kiwaa' inaa neβ gaβa loo Kooh. ⁵ 'Ba teewohan kilaak ngëm ee lak ßa tookkii ga keeñβa doolaa ga kigëm da. 'Buwaa man fodaama, úsaayaa gaβa.

⁶ Ga ßuwaama nak, laakin ßaa aasi ga ðuuy kaancii, kiçúuk ßeticea nooyin haf. 'Beticeama, dooli baakaa' tikukinβa ee ßa taabuk neβlaat-kumuunaa en tooh. ⁷ 'Beticea man fodaamaβa ßan, hídaa kidëkβa ga kijañ tooh, mínsannndii múk ki' inoh kayoh. ⁸ Fodaa Sanees na Sam-berees¹ heñohsee Móyíis kudëwaaβa, ßuwiima dúki ßeticeaβa ßii heñoh Kayohfii. 'Ba ßay hel nof-moroo ee ngëmaagaβa enndii ngëm. ⁹ 'Buwaama nak waasβa úsaayannndii. En ki' enaa, béeb ßuwii hay ki' inoh an ßa halaatoo fodaa ka dalee Sanees na Sambereesβa.

Pool nak Tímotée kiyëgís ga ngëmaa

¹⁰ Fu nak Tímotée, fu inohin dijófi' inii mi jëgírohda, na ßadukeniigoo, inii mi heel ga lëgëyii mi tumda, ngëmi mi laakda, dii mi hín kimín kitook kimúuñda, dii mi hín kiwaa' ßuwiiβa, dii mi kaañ kigu-u'guululka. ¹¹ Fu inohin ßan dii mi hín kisodalú ga kipessooβa, na mesiklaatcaa mi day' ga dëkaa Aficoos, waa lkoñom na waa Lísta' da.

† 3: 8 Malkat Eksoot 7: 11-22.

Kihatalu ga kipeskii kiida mi day'cii dii? Moona toohca, Ha' mudii músallaroo ga. ¹² Ee sah ßuwii waaru kijúb ga fíkií Kooh, ßa en wínoo na Yéesu Kiristaa' a hay kihatalu ga kipesβa, ¹³ wayee nak ßuwii ßibóni' ßii na ßuwii wíli kiçúuk ßimooroomβaβa, ßa yah kiwëñ kiçúruk ga kibon. 'Ba yah kimúuyi' ßuwii wayee ßa ga kihafβa, ßa hay kimúuy' ßan. ¹⁴ Fu nak, abaa bi yëgís ga inum fu jañ ee fu hotin an wa kayohda. Fu inohin ßuwaa jëgí' taawaβa. ¹⁵ Bíncii cisela' i' cii, fu inohca ga ki'oomaafu bi ga wati. Ca dooyin kitum garaa hamham, waa eewdohi ga kimúc béeb ßaa gëmin ga Yéesu Kiristaa. ¹⁶ Béeb Bíncii cisela' i' cii, Kooh hi' ßo' - súsusúus ga kibinca. Ca laakin jeriñ kijëgíroh kayohfii, ki-teeβ ßo' - súsusúus inçaa ya tumi ee jommbiβa ki'en, kiko' ßuwii taambii ga inaa jofin, ki' eewdoh ßo' ga kipeskaa júwin. ¹⁷ En ðanaa, ßaa en yuu Kooh béeb hay kimat ee ya hay kimín kitum tooh inaa jofin.

Pool nakoh kijangat Hewhewii winéwí' wii

Yéesu Kiristaa hay kihayis bes. Ya yah buu' ee ya yah ki'atti' **4** ßuwaa kaanindá na ßii en na kipesda. Kon mi yii dímalukkaa ga fíkií Kooh na ga fíkií Yéesu Kiristaa: ² jangataa Hewhewii winéwí' wii. Waa neβ, waa mesik tooh, jangataa hen rek. Haydohaβa ga kayoh, fu ñariβa, fu daasiβa, fu jëgíriβa, taam na kimúuñ. ³ En ki' enaa, jamaanu waa hay, waa ßuwii waaranndii kisúkuruk jëgírohii wukayohwii. 'Ba waaran kikeloh inaa neββa rek. 'Ba hay hafβa kiheeli' ßijëgíroh, ßaa wo' anβa inaa newin. ⁴ 'Ba hay kiçúruk kayohfii, ßa súkuruki wo'een eðitçii jëgírohuβa. ⁵ Fu nak, taabaa ga na kiwíisoh ga inaa en tooh, fu took kikooruk mesiklaat, fu tum lëgëy kiyëgaloh Hewhewii winéwí' wii, ee fu tum lëgëyumgaraa Kooh nakkaada bi mat.

⁶ En hafoonaa, mi enin anahaa seeyuunun bi ki'an doñ tes ga ndaga kikaanndoo deeyin. ⁷ Mi lebirohin lebirii bi jofin, mi foolin bi mi topin, mi yii na ngëmiigoo bi wati. ⁸ Diimaβa neehalaa Kooh faani' too ga ndamii mi laak ga kijúb ga fíkiçida waa sekkoo. Ha' mudii, atti' ohii yijúwí' yii hayyoowa ki'e' bërínaa ya hayisanda. Ya eranndiirooowa mi hañngoo doñ wayee ßan ya eran béeb ßuwii neβluk ga kihotissida.

Inçii Pool méeñjoh kidíñkaan Tímotéeβa

⁹ Tumaa tooh fu hayyoo kiwaaknee ga inaa wëñ kigaaw. ¹⁰ Demaas foñnndoo, karin teeraa Tesaloník ndaga kiwaa' enaama éldúna. Kere-seen karin gohaa Galasí. *Tít* ßan karin gohaa Dalmasí. ¹¹ Lúkkaa doñ yëri tes naroo dii. Fu en na kihayaa, ßaydoha Marka ndaga ya laakdínndoo jeriñ lool ga lëgëyii mi enukohda. ¹² Mi wosin Tisik teeraa Efees.

¹³ Fu en na kihayaa, haydohdaaroo kúlti-soosoosfaagoo mi foñ ga teeraa Torowaas, ga kaan Karposda. Haydohdaaroo ßan kiyéycaagoo, wëñaa ga caa hëwírohu onda.

¹⁴ Elíkasaan, tíwohaa, tuminndoo mesiklaataa en béeb. Wayee Ha' - mudii hayyi kifay béeb inçaa cibóni' caa ya tumda. ¹⁵ Kon fu ßan watukaari ndaga ya dëk kiheñoh ga daa ya mos kimín inii çu jëgírohda.

¹⁶ Waa mi çeb kika' kilayoh ga fíkií atti' ohcaada, ken amçohhiiroo, béeb foñjaroo. Kooh nak hanatβaka ki' aboh. ¹⁷ Ha' mudii yëri amçohhoo, lífi' taroo na dooli, bi mi mínnda kiyëgaloh dijófi' Wo'eeniigari. Ee fodaama béeb ßuwii enussii yaawúu' da mínussaa kikeloh. Ee ßan Ha' mudii onndaroo kirëc ga kúuw gayindi.

¹⁸ Ha' mudii hayyoo kidëk kimúsul ga béeb inaa bonin; ee dara ocooroo, ya ekkoo ga nguuraagari ga dookda. Ndam aawat gari bi taa'. Aameen.

Tanjoh

¹⁹ Kon kēñi' daaroo *Pírísil*, ya na Akílaas, na ßu-kaan Onesifoo'.

²⁰ Erasti, yaa tessa ga teeraa Korenti. Toroffm nak çúukoolee hen, mi foñnjari ga teeraa Fílet.

²¹ Tumaa tooh bi fu gaaw kile' dii balaa soosoosii aasaa. Ebulos, Pudensi, Linus, Kolodiyaa na béeb mbok-kerceenii diiβa ßii kēñi' taa ga.

²² Mi yii kím Ha' mudii ya ní' helumgaraa, ya barkeelluu çú béebpúu.

TÍT

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfii fii fëri Pool bín Tít. Tít enéerfi yaawúu' wayee ya gëmma ga Kiristaanii. Ya taabin na Pool kiɓaɓ waas ciyewin ee yëri tídee kot kijúwohi' Pool na kerceenaa ga Korentiɗa (). Këyítfii fii laak Tít ga Keret, dëk waa giyyaa wíil. Pool yëri foñeeri daama, sassari kitan ɓiɓo' ɓaa kuliyukan ga jaangaa. Ya jomee ɗuwaa kiteeb daa ɓaa en ɓéeb jom kiman ga mooroomciɗa na daa kipeskaagaɓa jom kimanɗa. Ya wo''ari ɓan ki'on hel gu'gi-caa, oomaacaa, ɓaamaacaa na daa ɗuwaa kuliyuk ga jaangaa jom kimanɗa.

Këyítfii Pool bín Títɗa tíidoh anee:

- 1 - Këñɗoh ()
- 2 - ɓuwaa kuliyuk ga jaangucaɗa ()
- 3 - Jëgírohii wukayohwii ()
- 4 - ɓadukeen kerceen ()
- 5 - Tanjokoh ()

Këñɗoh

Mi Pool, mi súrta Koooh ee mi apotaa' Yéesu Kiristaa. Mi sasu kinook ga ngëmii ɓuwii Koooh tanukɗa na ki'inohluukohɓa kayohfii taaboh na ngëmiigaruɗa, ²en ɗanaa, ɓa laak yaakaa' kilaas ga kipeskaa leehoo taa'ɗa. Koooh yii wo'i kayoh kesiɗa ɗigeeruu kipeskii kiima, lak ɛldúna sakussii duum. ³Ga wahtaa Koooh Músalkaatiigaru amɗa, ya onnda Wo'eenaagari ki'inohuk. Wo'eenaama wëri en iníi ya sassoo kiyéegalohɗa.

⁴Mi yëri binnndaa këyítfii fii, fu Tít, fu yii mi aboh fodii kowuroo kayoh-kayoh ga ngëmii ɗu bokɗa. Mi yii kím Koooh, Paamudii, ya na Yéesu Kiristaa Músalkaatiigaru, ɓa barkeellaa, ɓa onndaa jam.

Baa kuliyuk ga jaangu

⁵Mi foñnndaa duma ga kúlkum Keret doonaa fu lëesti' inćum tes kituuki'ɗa, ee fodaa mi nakeeraakaɗa, ga teeraa en ɓéeb, fu tan ɗuwaa kuliyukan ga jaangaa en daamaɗa. ⁶Baa kuliyuki ga jaangu nak jom ki'en ɓaa laakoo inaa ɓo' wo'an gari yibóni'. Ya jom ki'eem ga ɓetici don. Towutaagari jomin kigëm ga Yéesu, teekɗa hanat kibokidohu ga inaa joffii, ee ta kelohi'ti.

⁷En ki'ena, ɓaa kuliyuk ga jaangu jom ki'en ɓaa laakoo inaa ɓo' wo'an gari yibóni' ndaga ya sasu kituukuk lëgëyii Koooh: ya jomoo kibëwi' hafci, ya jomoo kiyooɓ ki'ayluk, ya jomoo ki'en anoh, ya jomoo kigaaw kifeekoh, ya jomoo kiheel kilaak hëelís ga inaa enndii waas.

⁸Wayee ya jom ki'en ɓaa waarin sagac ga kaanci, ɓaa waarin yijófi'. Ya jom ki'en ɓaa wásohin, ɓo' yijúwi', ɓaa erin Koooh hafci, ɓaa mínin hafci ki'am. ⁹Ya jom ki'en ɓaa abin bi yëgisin ga Wo'eenii wukayohwii taabohin na iníi jëgírohuɗa. Fodaama, ya hay kímín kidaas ɗuwaa ɓiino, kooroh ga jëgírohii wukayohwii wiima, ee ɓan, ya mín kiɓúl ɓuwaa sanwaɗa.

Kiwatuk ɓuwii jëgírohi sabohɗa

¹⁰En ki'ena, yewinin ɓuwaa kelohsoo wo'een ken. ɓa ɗúki ɓuwii na wo'eenciigaɓa laakoo hafɗa. ɓuwaa, yaawúu'cii enu kerceenɗa wënu ga kiyewin. ¹¹ɓuwaa, fu jominɓa kiwo' ɓa laɗ tóowtaagaɓa, ndaga ɓa hícsóhi kaan nëeb, ɓa jëgírohi inaa jomoo ki'en ee kiheel kilaak hëelís ga inaa enndii waas tahka. ¹²Laakin ɓo' yaa bok gaɓa ee ya seldiigaɓa, ya wo'ee an:

«Bu-Keret mos ki'enu ɓikaakoh-saboh,
ɓa ɓijúu' ɓisóoti',
ɓa ɓiɓo' ɓisëgi'-coonu, ɓaa liilukin.»

¹³Baa yaama, inaa ya wo' gabaɗa kayoh. Këri tah, ɓaaraɓa ɓa' cita-mohi', en ɗanaa, ɓa laak ngëm wukayoh-kayoh, ¹⁴ee ɓa íis kitaabuk wo'een ɛdítcii yaawúu'cii, na inćii ɓa ebilohi kitum ee meyoh ga ɓuwaa súngúrukuunun Kayohfiɗa. ¹⁵Baa setin ga fikí Koooh, tóoh setin ga fikíci. Wayee ɓuwii setussii ga fikí Koooh ee ɓa gëmbiiɗa, dara settii

ga fikíɓa. Halaatcaagaɓa na helcaagaɓa moroo. ¹⁶Ba tooni ki'inoh Koooh, wayee tumeencaagaɓa kaakɗinɓa saboh. ɓa ɓiɓo' ɓi'araami', ɓa kelohoo wo'een ken ee ɓa mínoo kitum dara yijófi'.

Jëgírohii wukayohwii

Fu nak, jëgírohaa inaa taabohin na jëgírohii wukayohwii. ²Gu'gicum, wo'aaɓa ɓa en ɗuwaa wásohin, ɓaa onuunun cée', ɓuwaa taabu na hel, ɓuwaa laakuunun ngëm wiyëgisí', ɓuwaa waaruunun ɓimooroomɓa ee tookuunun kimúuñ.

³Fodaama ɓan, ya ɓucum, wo'aaɓa ɓa ɓay ɓadukeen ɓaa pes ga inaa Koooh waa'. ɓa hanat kiɗooɓ mooroomɓa, ɓa hanat kihaabin ga ki'an, ɓa jom kidígaloh yijófi', ⁴Fodaama, ɓa yóodi' ɓeticea han kipa-jukɗa kiwaa' yaalɓa na towutaagaɓa. ⁵ɓa yóodi' ɓa kitaam na helɓa na kisanj caahan, kitook kitoputu' kaancaagaɓa bi jof, ki'en ɓiɓo' ɓi-jófi', kikelohi' yaalcaagaɓa doonaa ken wo'oo yibóni' ga Wo'eenii Koooh.

⁶Oomaa-yaalcum ɓan, wo'aaɓa, ɓa en ɗuwaa taabi na hel ⁷ga inaa en tóoh. Fu ga kihaffu, tumaa yijófi' doonaa fu en ga oomaa-yaalcum ɓaa ɓa malakan gari. Jëgírohumaaraa setat, wa laak haf. ⁸Wo'eencum-garaa enat wo'een kayoh, caa ken mínoo kinís, doonaa ɓuwum sagoh naruɗa hotoo dara inaa ɓa wo'an garuu yibóni' ee ɓa líif na kaci.

⁹ɓuwum abu ɓaamɗa nak, ɓa kelohɗat ha'muncaagaɓa ga inaa en tóoh. ɓa heelat kitum inaa neɓ ha'muncaagaɓa ee ɓa hanatɓa kiwedi'. ¹⁰ɓa hanatɓa kiloki'. ɓa namatɓa kikelohi' ga tóoh, en ɗanaa ha'-muncaagaɓa ɓaama hay ki'e' cée' wiyaaak iníi ɗu jëgíroh ga loo Koohyii músalluɗa.

Kijofkii Koooh onoh kimúc

¹¹En ki'ena, Koooh teewohin kijofkiigari on ɓéeb ɓuwii kimúsaluɗa. ¹²Kijofkiima jëgi'tuu ki'ís kitaabuk kipes kibóni' na kiwaa' ɛldúna ee ga jamaanii ɗu enoh diimaɗa, ɗu ɛewruk ga kipes ga inaa hídin, ga inaa júwin na kitum inaa Koooh waa'. ¹³Du jom kisek fodaama besaa winéwi'waa ɗu yaakaa'ɗa. Besaama wëri Yéesu Kiristaa, Músalkaatiigaru, yii en Koohyiigaru wëñ ɓéeb, yah kihayis taam na ndamɗa. ¹⁴Ya ga kihafci, ya erohin kumuunkaagari ndaga ɗu, kimúsalluu ga tóoh yibóni' ee ya tuminnduu heetaa en wuuci, waa setin ee kaantukohi ga kitum yijófi'.

¹⁵Iníi yëri fu jom kijëgíroh, fu daasiɓa, fu ɓariɓa, fu taam ga na kimat sèk. Kaa took nak ki'eewu!

ɓadukeen kerceen

Níindísaa ɓéeb ɓuwaa an ɓa jomin kikelohi' ha'-nguu'cii na ɓuwum tuukkaɗa ¹, ɓa tooki'ɓa ee ɓa tuuk ga kitum yijófi' yaa en ɓéeb. ²ɓa hanat kibas ken, ɓa yewinat jam, ɓa mínat kibayaloh, ɓa teewoh keeñ wimóri' ga ɓéeb. ³En ki'ena, kuɗewaa, ɗu ɓan,

† 3:1 Mëdírohat na Room 13: 1; 1 Pee' 2: 13.

ɔ́u halaatéerí kayoh, ɔ́u tookɔ́éerí ken, ɔ́u múuyeera, ɔ́u enee ñaam bééɓ íña neɓ kumuunnduu na íña ɔ́u waa'. Du ínohee kisoot na kiɔ́iɓuk kilaak. Du ɓéerí calee kisagu ee ɔ́u ɓaa sagoh ga ɔ́kaantiruu. ⁴Koohyii músalluuɔ́a nak teewohha kijofkiigari na kiwaa'kii ya waa' ɓuwiiɔ́a, ⁵Ya músallaru, ee enndii an íñca ɔ́u tumɔ́a júwin, wayee ya laakee yërmaandi garuu hen. Ee, ya músalinnduu, onndaru kilí-mukis ga kipes ki'as koorohha ga músú-bétísímaa, na Helaa yise-la'í' yaa. ⁶Heli yisela'í'yii yiima, Kooh yoosukɔ́inndi ga ɔ́ookkuu bi dooyin koorohha ga Yéesu *Kírístaa*, yii músalluuɔ́a. ⁷Fodaama, ga kijofkaa ya teeɓpuuɔ́a, ya abohharuu ɓiɓo' ɓijúwí' ga fikíici ee ya onndaru kilaas ga kipeskaa leehoo taa' ɔ́u yaakaa'ɔ́a.

⁸Íñii yii wo'een wiwóori', ee mi waarin fu tuuk ga tek, en ɔ́anaa ɓuwii gëmu ga Koohɔ́a, ɓa èwruk ga kitum íña jofin. Íñaama jofin ee laakin jeriñ ga ɓuwii.

⁹Wayee kaa aas ga wo'een-nookohcaa laakoo haf, kaa aas ga kikin-caasamunkaa ínohoo kileeh, kaa ñaroh ee kaa nookoh ga loo *Waasii Móyís*. Íñcaama laakoo jeriñ ee ca laakoo solu. ¹⁰Baa haydoh ki-

hégiskoh ga ɔ́uuy ɓuwumaa, ñaraari waas kínoo bi ga waas kanak. Ya íssiinaa, kaalaari ga jaangaa. ¹¹Baa man fodaama, wóorattaa an ya ɔ́eegin Waasii wukayohwii, ee ya ɔ́uucuk ga kitum baakaaraa, ya yaa san'ku' hafci.

Taɓkoh

¹²Mi hayyaa kiwosoh Artemas wala Tísík. Binaa ya le'aa, leenaa tumaa tóoh fu gaaw kihay fu daɓpoo ga teeraa Níkópólís. En ki' enaa, mi am ki' ennee daama binaa soosoosii aasaa. ¹³Tumaa tóoh, fu amɔ́oh Senaas, layohohaa, ya na Apoloos, en ɔ́anaa ɓa ñakoo dara ga ɓaawaa-gaɓa. ¹⁴ɓuwii bok naruu ngëmɔ́a ɓan, ɓa guu'guulukat ga kitum yijófi', en ɔ́anaa, sooliciigaru wëñ kibitohɔ́a, ɔ́u minca kipay'. Ee fodaama, kipeskaagaɓa laak jeriñ.

¹⁵Bééɓ ɓuwii enu naroo diidɔ́a, ɓii kēñi' taa ga. Kēñíraa bééɓ fiili-imuncumgaruu boku naruu ngëm enu dumaɔ́a. Mi yii kíim Kooh ya barkeellúu ɔ́u bééɓpú.

FÍLEMOŊ

Wo'eencii lēgīs Kēyítfiida

Kēyítfi fii Pool bídeefa filiici Fílemon. Fa wo' ga loo kimat ga ngēm na ga loo ki'en ñaam. Fílemon nak dēk teeraa Koloos ee ya enee ño' yilēeki' teek daama. Ya sūkúrukka iñaa Pool jangat ga loo Hewhewii winéwi' wiiḍa, ya gēmmbawa, ee ga saasi, ya aassa ga kikerceen. Ya laakeera ñaamaa teeku Onesím. Onesím nak núp̄pa; Kooh tummba ya hotohha na Pool lak yaama yaa ga kasu. Pool yéegallari Hewhewii winéwi' wii ga loo Yéesu Kiristaaḍa. Fodaama, ya aassa ñan ga kikerceen.

Kēyítfi fii nak Pool bínndafa Fílemon ya bayal Onesím. Ya ebilla Onesím kiḍayfa na kihafci bi ga Fílemon. Newee Fílemogaa ya tum ga Onesím iñaa neḥpi bi ga sah ki' ap ndaga lak waas oninndika. Pool nak kúmmbari ga kēyítfiima ya abohoo Onesím fodii ñaamaa núp̄ hen. Ya kúmmbari ki-tookki ga kaanci na keeñ wimóri' ndaga Onesím nari ña ñanak béeb̄ba, ña bok ngēm ee ña enin wíinoo ga Yéesu Kiristaa.

Kēyítfi Pool bín Fílemonḍa tíidoh anee:

- 1 - Kēñḍoh ()
- 2 - Pool gērēmmba Kooh ga Fílemon ()
- 3 - Pool nak Fílemon yen aaw ga Onesím ()
- 4 - Tanjkoh ()

Kēñḍoh

1 Mi Pool, mi yii mi lagu ga kasu ndaga lēgēyii Yéesu Kiristaaḍa, mi na mbokkuu Tímotée, dí ñeri bínndaa kēyítfi fii, fu Fílemon, fu yii dí keeñukin ee fu taam nari ga lēgēyiiḍa. ²Dí ñii kēñ' taa, fu na ñan mbokiigaru yibetiyii, Apfiyaa, na Arkíp yii taam naruu ga lebirii kituuki' ngēmiiḍa, na ñan ñuwum gēmin ga Yéesu ee hídirukohsi ga kaanfuḍa. ³Mi yii kím Kooh, Paamudiigaru, ya na Yéesu Kiristaa, Ha' mudii, ña barkeellúu, ña onndúu jam.

Pool gērēm Kooh ga Fílemon

⁴Saycaa mi kím Kooh tooh, helloo ka' garaa ee mi gērēmi Koohyii mi jaamukiḍa. ⁵En ki' enaa, mi kelohin ngēmii fu laak ga Yéesu, Ha' mudiiḍa na dii fu hín kiwaa' ñuwii en ñuu Koohḍa. ⁶Mi yii kím Kooh, kibokkii fu bok nari ngēmḍa laak jeriñ, en ñanaa ka onndaa kiwēñ ki' inoh iñaa yijófi' yaa en tooh ḍu mín kitumi' Kiristaaḍa. ⁷Mbokii, en ki' enaa, kiwaa' kii fu waa' ñuwiiḍa soosin keeñnjoo lool ee dēlḍin helloo ndaga dii fu yii daas keeñcii ñuwii en ñuu Koohḍa.

Pool nak Fílemon yen, aaw ga Onesím

⁸Keri tah, laakin iñaa mi waa' fu tumi' too. Ee hídaa ga dii Kiristaanii oninndoo kimínndaa ki' ebiil fu tummbiḍa tooh, ⁹mi kiimanndaa hen, ndaga kiwaarohkii en ga díkaantiruḍa. Mi tumka, mi Pool, mi gu' gi' in ee mi yii lagussa ga kasu ndaga kilēgēyi' Yéesu Kiristaaḍa. ¹⁰Mi kúmm-baa ndaga Onesím †, yii mi am fodii kowuroo, ee mi en paamci ga ngēmii aboh dii ga kasii mi lagohuḍa. ¹¹Kuḍewaa, ya laakḍeeriraa jer-

† Onesím enee ñaam Fílemon. Ya rēcca bes, ka' ta. Hey'na, ya daanee Pool ki-waaknee ga kasu. Teekaa «Onesím» waa' kiwo' «jeriñ». Mēdírohat na 1: 11

iñ, wayee diimaḍa, ya hayyaa kilaaki' jeriñ lool fodii ya laaki' too jer-iñḍa.

¹²Ya ga kihafci, mi yii ñoykidohhi garaa, wayee man na mi ñoykidoh keeñiigoo sah-sah. ¹³Mi waareerari kitēhdoh dii, ga yahaaroo, ya amḍo-hiroo ga lēgēyaa fu jomee kitumḍa, waa mi yii lagussa ga kasu ndaga kiyéegaloh Hewhewii winéwi' wii. ¹⁴Wayee mi waa' tii kitum dara ee fu taammii ga, doonaa, iñii yijófi' yii fu tumḍanndooḍa enoo gítin garaa, wayee wa en iñaa newanndaa hen.

¹⁵Hey'na sah, Onesím hēgísohu naraa iñaa maañjii, doonaa binaa ya ñoyukis garaanaa, ḍú en bi taa'. ¹⁶Ee ya ensisoo fodii ñaam, wayee ya en iñaa gēn kiñaaam fúuf: ya yah mbok-kerceenaa béeb̄ keeñukin. Mi ga kihaffoo, ya en iñaaama garoonaa, wēñaa ga fu yuma, ndaga ya yuufu ee ya mbokfu ga ngēmii ḍu laak ga Ha' mudiiḍa.

¹⁷Kon en an fu abinndoo filiifunaa, tookaari ga kaanfu dijófi' fodii enee minaa. ¹⁸Ee ñan, en an ya tooñinndaa wala ya ñayḍinndaa kobotaa, namaaroo kitaabuk. ¹⁹Mi Pool, mi yeri bínndaa iñuma na yahhoo an: «Mi yeri Yahhaa kifay.» Enndii an mi waa' taa kiníndis an fu ñayḍinndoo kobot ñan, ennda fu ga kihaffu. ²⁰Ee, mbok, dímalaaaroo ga iñaaama ndaga Ha' mudii ḍu bokohḍa ee fu dēl' helloo ndaga dii ḍu en wíinoo na Kiristaaniiḍa.

²¹Ga dii mi enndaa na kibínḍa, mi laakin yaakaa' an fu hay kitum iñii mi kúmmbaaḍa. Fu hay kitum sah iñaa paaf iñii mi kúmmbaaḍa. ²²Ee ñan waayukḍaaroo daa mi dēkan. En ki' enaa, mi abin yaakaa' an mi hayyuu ki' iku ndaga Kooh kelohin iñcii ḍu kúmi' tooḍa.

Tanjkoh

²³Epafaraas, yii mi bok nari kilagu ga kasii ndaga lēgēyii Yéesu Kiristaaḍa, yii kēñ' túu ga. ²⁴Marka na Arístarka na Demaas na Lúkkaa, ñii taam naroo ga lēgēyiiḍa, ñii kēñ' taa ga ñan.

²⁵Mi yii kím Yéesu Kiristaa, Ha' mudiiigaru, barkeellúu.

YAAWÚ'CAA

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfi fii bídu ðiyaawúu' ðaa gëmu ga Yéesu Kiristaa. Bii bínfa' ken ínohoori. En ki' enaa ya ínohin dijófi' Bíncii cisela' í' cii, ndaga ya kooroh gaca kitee' ða kayohfii. Waama lak yaawúu' ciima hatalsee ga kipes hen bi ða waa' kifoñ ngëmaaga' ða, ínaama tah ðii yii bínnda' ða këyítfi fii ki-daas' ða, ða am bi yëgis ga ngëmaaga' ða ee ða soofoo fenoo ga.

Ga jamaanaa caasamun' caa, Kooh pokoh kifiliimun na yaawúu' caa. Ya wo' ee' ða an binaa ðo' tum baakaaraa, ya sarahat en ðanaa Kooh bayalli. Këyítfi fii teewoh an kifiliimunkii ki' askii Kooh aboh na ðuwii gëm ga Kowukiigari' ða paafin ku' ðewaakaa. Ínii Yéesu Kiristaa tumi' ðuwii' ða wëñ kiyak ínaa malaakaa, yaa Móyís, yaa Aaron, na yaa Yosúwée tum' ðee' ða' ða. Yéesu Kiristaa yëri en kubaal-sarahkii Kooh apu kinis baaka' cii ðuwii' ða. Kon ðaa gëm garinaa soolukissii kitum sarah júu' kibayaluk baaka', Kooh hayyi kibayal.

Këyítfi bídu yaawúu' caa' ða tíдох anee:

- 1 - Kooh wo' in kooroh ga kowukaagari ()
- 2 - Yéesu paafin malaakacii ()
- 3 - Yéesu paafin Móyís ()
- 4 - Yéesu yëri en sarahohii yiyaakyii paafin ðée' ða ()
- 5 - Kifiliimunkii ki' askii na ku' ðewaakii ()
- 6 - Sarahii méeñjoh kilaak' ða: Kiristaanii erohin hafci ()
- 7 - Ngëmaa ðuwaa múus laakee' ða ()
- 8 - Kiguu' guuluk ga ngëmii ()
- 9 - Tanjoh na kím-Koohii méeñjoh' ða ()

Kooh wo' in, kooroh ga Kowukiigari

Ku' ðewaa, Kooh wo' a na ðicaasammbuu waas ciyewin na ga

1 ðadukeen ciyewin, caa bokkii kiman, koorohha ga seldíigacaagari.

2 Ee ga jamaanuciima méeñjoh' ða, Kooh wo' in naruu koorohha ga Kowukii. Ya erinka kilam ínaa en tooh, ee kooroh gari ya sakka el'dúna na tooh íncii en ga' ða. 3 Ka kéri en meliclaatii ndamii Kooh ee ka kéri teewoh dii ya man kayoh-kayoh' ða. Kéri tíidi' ínaa en tooh kooroh ga wo' eeniigari wilëek' -dooliwi. Ya séti' ta ðuwii ga baaka' caaga' ða, lëe-hi' ta ya yunnga ga asamaan, hanohha yah-ñaabaa Kooh yii mín ga tooh' ða.

Kowukii Kooh paafin malaakacii

4 Kooh tumin, Kowukiigari paafin malaakacii, kéri tah, ya e' taka teek waa wëñ kiyak teekiiga' ða. 5 En ki' enaa, Kooh mosoo kiwo' yínoo ga malaakacii an: «Fu, fu en kowukiigoo, wati mi en Paapu», Ya mosoo kiwo' ðan yínoo ga' ða an: «Mí Y'ah Paamun gari, ya en kowu garoo» †.

6 Ee ðan, wii Kooh wos el'dúna Kowukiigari en saaw' ða, ya wo' ee an: «Bée' ða malaakacii Kooh jaamukatti» 7 Ga ínaa aaw ga malaakacii, bídu-unun ga Këyítfi an:

«Ya tumin malaakaciigari, ða man na uuris, súrgaciigari, ða man na kiwii.»

8 Wayee ga loo Kowukii, ya wo' an:

«Bañ-buuriigaraa, fu Kooh, Y'ah bi taa' nguuriigaraa, fu tíndiwa ga ínaa júwin.

9 Fu warin yijúwí', fu sagin ínaa koo' tii waas.

Kéri tah fu Kooh, Koohyiigaraa leefinndaa dúuleen ga haf kifalla, fu en buu'.

Ínaama teewoh an, ga ðée' ða ðuwii fu taabi na' ða' ða, fu wëñnji kine' ðooh.»

10 Ya wo' in ðan an:

«Fu Ha' mudii, fu yëri sak kakayfi ga dalaaraa ee asamaanii fu hëwí' wa na yahfu.

11 Íncuma hay kipaaf ee fu yah bi taa'.

Kakayfi na asamaanii hay kiñamuk fodii kúltífaa rapin.

12 Fu hayca kipun fodii ðaa pon kúlti; ca hay kisúpituk fodii kúltífaa líwin, wayee fu, fu Y'ah ya ya.»

13 Kooh mosoo kiwo' malaaka yínoo an:

«Hay, yugaa dii fu hanoh yah-ñaabiigoo bi ga daa mi tuman ðuwii sagoh naraa' ða ditogaa' kotfu.» ††

14 Bée' ða malaakacii, ða en rek hel, caa lëgëyi' Kooh ee ya wos' ða ki' am' ðoh ðuwii jom kilaas kimúckii' ða.

Kimúckii kiyaakkii Ha' mudii yéegaloh' ða

Waa enin fodaama, ðu jomin kiwëñ kiñooy ga Wo' eenii ðu 2 jégíru' ða, en ðanaa, ken aawoo égíraa. 2 En ki' enaa, Wo' enaa malaakaa yéegalee ðicaasammbuud' ða laakka ee ðée' ða ðeegeerawa wala keloh' ðeeriwa, Kooh ko' tari. 3 Kon ðu ðii ðu kelohin kimúckaa hín na kiima kiyak' ða, binaa ðu ammbiika bi yégisaa, ðu tuman na bi Kooh koorooruu. En ki' enaa, Ha' mudii ga kihafci yëri ðe' ðe' kiyéegaloh kimúckiiima, t'kka ðuwaa keloh ka' ða onussaruu ki' ínoh an kayoh. 4 Kooh koorohha ga mandarga ciyewin, enaama cidóoyi' -waa', kíntaan caa bokkii, ee ca teewoh doolaagari, ya warohha' ða daa ne' ði íncii Helii yisela' í' yii onohi' ða, ya teewohha fodaama an ða wo' kayoh.

Yéesu Kiristaa paafin malaakacii

5 En ki' enaa, enndii malaakacii ðe' ri Kooh on kilaak dooli ga ðook el'dúnanii en na kihay, ðí wo' gawa' ða. 6 Laakin daa bídu ga Këyítfaa an: «Eey Kooh, ðo' -súusúus nam ya ki' en bi fu foñi hel gari?

7 Bo' -súusúus nam ya ki' en bi fu malaki hasfu gari?

8 Fu yóoski' tari ya hanoh fíldoo malaakacii, ee maañnji fu onndari fodii ðaa tíku baanu-buu' kilaak ndam na teek.

9 Fu oninndi kitk' kot ga ðook ínaa en tooh.»

Ga dii ðí wo' an: laakoo dara ínaa tes Kooh onndiiri kinguuruk ga' ða. Bi diima, ðí hottii duum ga daa ðo' nguuruk ga ðook ínaa en tooh.

10 Wayee, ðu hotin an Yéesu yóoskirussa, ya hanohha fíldoo malaakacii ee maañnji, en ðanaa, ga yërmaandaa Kooh, ya kaani' ðée' ða ðuwii. Ee ðu hotin diima' ða an Kooh oninndi ndam na cée' wiyaak ndaga

11 En ki' enaa, Kooh yii sak ínaa en tooh ee yëri am ínaa en tooh' ða waaree kihaydoh towuci tiyewin, ta bok nari ga ndamaagari. Fodaama ðii jom' ða kilégísi' halii kimúckii' ða, ya ammba

ki' onndi kimat, kooroh ga coonucuaa ya dayan' ða. 12 Yéesu, yii on ðuwii kiset ga baaka' ciiga' ða' ða, ya na ðuwii ya on kiset ga baaka' ða, ðe' ri bok paamun yínoo. Kéri tah enndii kaci gari ya ðayi' ða ðimbokci. 12 Ee ya wo' a an:

«Kooh, mi hay kiyéegaloh teekiigaraa ga ðée' ða mbokciigoo.

† 1: 5 Kañca 2: 7; 2 Samiyeel 7: 14.

†† 1: 13 Kañca 110: 1.

Mi hayyaa kikañ ga leeloo mbooloomii ßuwii jaamukkaafá.»

¹³ Ya wo'issa ßan an:

«Mi, mi ßolukan Kooh ga tooh.»

Ya wo'issa an:

«Mi yeema na oomaacii Kooh onndooñá.»

¹⁴ Oomaaciima, waa ßa ßiño', Yéesu hayya, tummba hafci ßo' foda a ga ßa. En ðanaa, kooroh ga kikaankaagarinaa, ya ðúbi' Seytaani, yii ßay doolii kikaankii tikukeeñaafá. ¹⁵ Fodaama, ßuwaama, ga kipesña tooh-ka ßa madee na ßa abu ñaam, ndaga kiniik kikaankiida, ya ßégíssaña. ¹⁶ En ki' enaa, wéerin an enndii malaakacii ßéeri' ya hay ki' amðoh, wayee ya hay ki' amðoh tucaasamuntii *Abaraham*. ¹⁷ Kéri tah, ya jommba ki-man na mbokciigari ga tooh. En ðanaa, ya en sarahohii Kooh yiyaakyii laakin yërmaandi ee tookñinndiida, doonaa, ya bayal ßuwii en ßuucida baakaa' ciigaña. ¹⁸ Waa ya ga kihafci, ya dayeera coonu ga wii ya fíruña, ya minin ki' amðoh kimma ßuwii en na kifíruña.

Yéesu paafin Móyis

3 Kéri tah, ðú ßuwii en ßuu Koohña, ðú ßii Kooh tanukña, malakat ga Yéesu yii ðú gëm an Kooh yéeri wossi ee yéeri en sarahohii yiyaakyiiña. ² En ki' enaa, ya tookñeera Kooh yii tanukeeri kitum lëgëyaamaña foda Móyis tookñeeri, ya tummba lëgëyaagari bi matta ga ðuuy' ßéeb ßuwaa Kooh wo' ßu-kaanciña. ³ Baa tawah kaan, yéeri wéni ki' onu cee' kaanfaa ya tawahña. Inaama tah Yéesu yéeri cal ki' e' ndam waa wéñ waa Móyis eruña. ⁴ En ki' enaa, kaanfaa en tooh, laak ßaa tawahfa. Ee Kooh yéeri tawah inaa en tooh. ⁵ Móyis ga kihafci enee ßaa kelohðeera ga ðuuy' ßéeb ßuwaa Kooh wo' ßu-kaanciña, ya enee súruga rek, yaa sasu kile' ðoh ga ßuwaa inaa Kooh yah kiwo' fayuu' ða. ⁶ *Kiristaanii* nak tookñin Kooh, ya yii ya en Kowukii kuliyukñu ga fíki ßuwaa Kooh wo' ßu-kaanciña. Du, ðu ßéeri enan heetiima binaa ðu am ga inii ðu ßolukña ee ðu ndamukohi inii ðu yaakaa' ðanaa.

fikaraa Kooh yah ki' on ßuwii gëmindá

⁷ Kéri tah, foda Helii yisela' i' yii wo' ða an: «Wati, binaa ðú keloh koonakii Koohaa, ⁸ kaa lagat keeñjjuu fodaa ßicaasammbúu tumeeke ga égi' -dúndagaña: ßa ßaa ña' sukoh, ßa ßaa malaksukohii.» ⁹ Kooh wo' a an: Daama, ßicaasammbúu ßaa tooñnjoo, ßa waareeroo ki-malaksukoh, hídaa ga daa ßa hoteera inaa mi tumee, ¹⁰ bi ennda tikíis tidaañkaah-nikiisña. Inaama tah mi aylukkaña, mi wo' a an helciigaña ðek ga kinaan, ßa inohoo daa mi waa' ßa éewrukña. ¹¹ Mi waatta, lak mi aylukin, an: «Ba aasoo múk daa mi onanña ki' iikarukña.»

¹² Mbok-kerceencii, watukat bi yíinoo garúu laakoo keeñ wibóni' bi tah ya gëmoo, ya suugúruk Kooh yii laak kipesña. ¹³ Wayee ßaa en ßéeb namat kidaas mooroomci besaa en tooh, waa bi wati wo' eenii «Wati» wo' uña, wa wii lís kiwo' u, en ðanaa ken lagoo keeñaagari, baakaa' wéñnji dooli. ¹⁴ En ki' enaa, ðu bokaan kitaam na *Kiristaanii*, en an ðu abin bi yégin ga yaakaariima ðu laakee ga dalaaraaña bi ga siñ-daanaana. ¹⁵ Bidu ga Kéyítfaa an:

«Wati, binaa ðú keloh koonakii Koohaa, kaa lagat keeñjjuu foda ßicaasammbúu tumeeke, ßa ßaa ña' sukoh, ßa ßaa malaksukohiña.»

¹⁶ En ki' enaa, ßuwii ßiida ßéeri kelohee wo' eenaa Kooh ee ßa ßaa ña' -sukoh fodaama? Man enee ßéeb ßuwaa Móyis meyoðee kúlkaa Espí-ñiña! ¹⁷ Buwii ßiida ßéeri Kooh aylukee bi ennda tikíis tidaañkaah-nikiis? Man enee ßuwaa tumee baakaa' ee faraafcaagaña keennda ga égi' -dúndagaña. ¹⁸ Buwii ßiida ßéeri Kooh wo' ee naña an ßa aasoo múk daa ya onanña ki' iikaruk? Man enee ßuwaa sageeri kikelohi' ða! ¹⁹ En ki' enaa, ðu hotin an ßa míndii ki' aas ga kúlkaa Kooh waayukñeñaña, ndaga ßa sagee kigëm hen.

Kooh ðiginnduu ki' aas daa ya onannduu ki' iikaruk. Waa ðigaama

4 lís bi wati, kon ðu watukat bi yíinoo garuu aboo an ya tesin ga fenoo. ² Wo' eenii Kooh yéegalsee ßuwaa enee ga égi' -dúndagaña, ðu ßan ðu yéegaluununwa. Wa laaki' tiiba jeriñ ndaga ßa kelohhawa ee ßa te' i' iwa na ngëm. ³ Du ßii ðu gëmindá, ðu hay ki' aas ga daa ya onannduu ki' iikarukña. Ga loo fikaraama, Kooh wo' ee an: «Mi waatta lak mi aylukin an: «Ba aasoo múk daa mi onanña ki' iikarukña!»»

fikaraa Kooh wo' waama, ya maañinwa kituuki' ga wii lëgëyaagari mat ga waa ya sak éldúnaña. ⁴ En ki' enaa, ga loo inaama, laakin daa ka bida ga Kéyítfaa an: «Ga besaa wu-yitnakanakwaa, Kooh iikarukka ga tooh lëgëyaagari.» ⁵ Kooh wo' sin daama ßan an: «Ba aasoo múk daa mi onanña ki' iikaruk.» ⁶ Buwaa ðewee kikeloh Wo' eenii Koohña, ßa aas-sii da ndaga ßa te' i' iwa na ngëm. Wayee bi wati, laakin ßuwaa hay aasu daama. ⁷ Tikíis tiyewin tikka ga, Kooh abissa bes willis, ya teekkaa «Wati»; ya koorohhaka ga kúuw *Déwit*, foda ka ðewin kiwo' uña an: «Wati, binaa ðú keloh koonakii Koohaa kaa lagat keeñjjuu.»

⁸ Enee an Yosúwée onin ßicaasammbuu ki' aas ga fikaraa, eneenaa Kooh wo' sissoo, ga fenooгаа, inaа aaw ga loo bes willis. ⁹ Kon nak

laakin iika', waa faanñu heetii en wuuci, waa man na waa ya fikarukee ga besaa wu-yitnakanakwaaña. ¹⁰ En ki' enaa, ßaa aas ga daa Kooh onanndi ki' iikaruk, ya ßan, ya hay ki' iikaruk ga lëgëyaagari foda daa Kooh fikarukee ga waagarida. ¹¹ Kon, ðu ðiibukat ki' aas daama; yíinoo garuu hanat kikeen ndaga kisan kikelohi' Kooh fodaa ßicaasammbuu tumeeke ga égi' -dúndagaña. ¹² En ki' enaa, Wo' eenii Kooh wii pes ee wa laakin dooli. Wa wéeri wéñ kikañ kalañ faa ßakcaa kanakcaa kaañin. Wa aasi ga ðuuy' cuu bi ga daa wéñ kihuutña, wa le' nee bi ga fítii, helii, tépíscii na fabuuy' fii. Wa minin kimey' ðoh faj inaa ßo' halaat na inaa ßo' am kitum ga keeñci. ¹³ Laakoo dara inaa saku ðaakuk ga fíki Kooh. Ya ga kihafci ya hoti ga inaa en tooh ee ðu ßéebpuu ðu hay ki-tuuk ga fíkiici, ðu taas ga inçii ðu tumiña.

Yéesu yéeri en sarahohii yiyaakyii paafin ßéebña

¹⁴ En ki' enaa, ðu laakin sarahoh yiyaak, yaa paafin ßéeb, ya karin bi tuukin ga fíki Kooh ee Yéesu *Kowukii Kooh* yéeri en sarahohiima. Kon ðu abat bi yégin ga inçii en kayoh ðu gëm gawaña. ¹⁵ Sarahohii yiyaakyii ðu laakña minin naruu kibok ga ðuuy' kilaakoo-doolikiigaru-ña, ndaga fodii ðu fi' siña, ya ga kihafci, ya fi' seera ga ßakaa en tooh, wayee ya tummbii baakaa'. ¹⁶ Kon, ðu deeyat na hel widéli' ga ban-bu-urii Kooh, ðii kijof enohña, en ðanaa ðu laas ga yërmaandiigari na ki-jofkiigari, ee ya amðohuu saycaa ðu sooluk tooh.

En ki' enaa, sarahoh yiyaak yaa en ßéeb tansi ga ðuuy' ßuwaa ee

5 ya ßewu ki' eni' ßa súrkaa Kooh, yaa enan ga ðikaanti ßuwaa na Kooh. Yéeri laak lëgëy kifaan ga fíki Kooh inaа ßuwaa onohiña na ßan kitum sarah kibayaluk baakaa' caagaña. ² Waa ya ga kihafci ya min kikeen ga baakaa', ndaga ya ßo' -stusúti kesi, ya inohin ðijófi' inaа dal ßuwaa ßiinoo keeni ga baakaa' ee ki' inohoo tahkaña. ³ Waa ya ga kihafci ya keenin ga baakaa', ya jomin kitum sarah kibayaluk baakaa' caagari fodaа ya tumika kibayaluk baakaa' caa heetaaña.

⁴ Ken minoo ki' on hafci céé' ki' en sarahoh; Kooh ðoh yéeri oni ßo' wa, fodaа ka enee ga *Aaron*ña. ⁵ Fodaama, *Kiristaanii* enndii yéeri on hafci céeraama ki' en sarahoh yiyaak, wayee Kooh yéeri onndika ga waa ya wo' i' an: «Fu, fu en kowukiigoo, wati mi en Paapu.» ⁶ Ya wo' issa diliis ßan an: «Fu, fu yah sarahoh bi taa' ga lagaa Melkisedek.» ⁷ Ga wii ya pes ga éldúnaña, Yéesu enee ga kíimi Kooh, dímalukiri taam na tifiip na moon, ya kíimi Kooh yii mineeri kimúsul ga kikaanña. Kooh nak tummba inaа ya kíimña ndaga daa ya kelohñeeriña. ⁸ Hídaa ga daa ya en Kowu Koohña tooh, ya yoonnda kitooki' ti kooroh ga coonucaa ga dayña. ⁹ Ga waa ya méti' ta fodaama, ya ennda ßaa kimúkkii leehoo taa' ða meyoohan gari, ka yoosuk ga ßéeb ßuwii kelohi' tiña. ¹⁰ Fodaama Kooh tummba sarahohii yiyaakyii ga lagaa Melkisedek.

Kofeelkii ga kifon ngëmña

¹¹ En ga loo inaamanaa, yewinin inaа ði jom ga kiwo'. Wayee kilógí-sohi' túwa enndii inaа yooñ ndaga ðu enndii ßuwaa gaawin ki' am inaа ðu wo' u. ¹² Du laakeeraa jot widóoy' ki' en ßuwaa jégírohan wati, ee bi wati ðu lís kisooluk ßaa yóódirannduu inçii ðeñsi kijégíroh ga loo Koohña. Du jomsee wati kiñam ñamahaa tigin ga look, wayee ðu lís kisooluk miis, maa ðu ßapan. ¹³ Baa ßapi miis lís ooma, ya laakoo hel ki' inohsoh inaа júwin na yaa júñpii. ¹⁴ Namah witigi' nak wuu yaakcii, ßa ßii ßa núsohñin helba ga ki' inohsoh inaа jofin na yaa joffii.

Kéri tah, ðu hanat kimeññi' haffu ga inçii ðeñsi kijégírohu ga loo **6** *Kiristaanii*ña. Du namat ki' éewruk ga cii yaak jom kijégíruña, ðu watuk kiboyukis ga cii ðeñsi kijégírohuña fodii: loo ki' iis tumeencii éewdoh ßo' ga kikaanña, loo kigëm ga Kooh; ² kijégírohii ga loo bëtsi', loo kitk ßuwii yah ga haf, loo kimiliskaa Yéesu ga ßuwaa kaaninña na loo atti' aa méeñjohña. ³ Kon ðu éewruk ga inçii yaak jom kijégíruña, Kooh onnduukanaa.

⁴⁻⁶ En ki' enaa, ßuwii mosin kilaas ga lee' laatii Koohña, ßa yóohin ga inçii cijófi' cii meyooh asamaanña, ßa laakin doolaa Helaa yisela' i' yaa, ßa yégin ga keeñña neñaatii Wo' eenii Kooh, na ßan doolaa éldú-naanii en na kihayña, ee hoonohhii ßa ßoy' kisin ga kipeskaagaña kibóni' kaaña, laakissii inaа ßo' min kitum kinookña bi ßa súpit kipeskaagaña. Buwaama man fodaama, ßa daay' sin Yéesu ga ku-raanaa, ßa ßaslukinndi ga fíki ßéeb.

⁷ Binaa kakay éni' ga toñcaa tikíisukohi kikeen ga ðookfaña, fa paal inçaa laakñin ßuwaa línfaña jeriña, Kooh barkeelfa. ⁸ Wayee binaa fa paal lúp na ñaawaawaa, fa laakoo jeriñ, fa aaw ga kicoju ee fa méeñjohan ga kitékíru.

⁹ Wayee nak mbokcii, ðu ßii ði keeñukinña, luu ði wo' ee foduma, wóorinndi an ðu ßii taabuk waasii wijófi' wii aaw ga kimúçña. ¹⁰ Kooh enndii ßaa júñpii; ya minoo ki' aluk inaа ðu tumñeeri na kiwaarohkaa ðu teeweeri, ga daa ðu amðohee ßuwii en ßuucida; ee ðu lísa kitum bi watiña. ¹¹ Di' nak, ði waa' ßaa en ßéeb garúu teewoh kikaantukoh, kaa man fodaama bi ga siñdaanaa. En ðanaa, inçii ðu yaakaa' ða laak bi

mat sèk. ¹² Kon, kaa enat sagoh-coonu, wayee taabat ga kotcii ßuwii gu-u'guuluk taam na ngëmfa, ndaga ßa ßëri 'yah kilam iñcii Kooh dígo-hfa.

Iñii Kooh dígo-hfa wóorin

¹³ Wii Kooh díj *Abaraham* ee ya laakkii ßaa ya waatan gari wëñnji kiyakfa, ya waatta ga hafci, ya wo' a an:

¹⁴ «Mi hay kitum, fu barkeelan kibarkeel ee tucaasamuntaagaraa yewinan kiyewin.»

¹⁵ Fodaama Abaraham yung'a yaa sek bi ya laassa iñaa Kooh dígeer-idfa. ¹⁶ Binaa ßuwii ßa en na kiwaataa, ßa waati ga ßaa wëñña kiyak; ee fodaama ßa ayuki ga wóo' laataa ßaa ßa waatuk gari'fa, kilëehi' wo' enaa. ¹⁷ Kooh nak waaree kiteef ßuwii jom kilam iñcii ya dígo-hfa an ya soofoo fenoo ga iñaa ya am kitum, kéri tah ya waatta ga hafci.

¹⁸ Fodaama iñaa Kooh dígo-hfa yaama na waataa ya waat ga hafci'fa enin enaama kanak caa teewoh an mínoo ki' en Kooh wo' iñaa enndii kayoh. Iñcaama en garuu iñaa ßaatannduu kidaas ðu ðii ðu foñin tóohfa ee ðu abin bi yëg'isin ga iñcii ðu yaakaa' kilaasfa. ¹⁹ Yaakaariima wëri en jípi fitciigaruu ayukohfa: wa wóorin ee wa yëg'isin. Wa oninnduu kipaaf rídoónaa kún ðekataa wëñ kisela'fa ee ðu le' bi ga daa Kooh enohfa. ²⁰ Dekataama, Yéesu kuliyukkuu da ee haffuu tahhi da ki' aas. Ya enin sarahohii yiyaakyii 'yah bi taa'fa, ga lagaa Melkisedek.

Melkisedek, buuraa, sarahohaa

Melkisedek yaama enee buuraa Saleem, ya ennda ßan sarahohaa **7** yiyaakaa Kooh yii ga ðookaa-ðookfa. Wii *Abaraham* meyoh ga heñaa ya kaalee buu' caadfa, Melkisedek ka' ta kiteëbilukki, barkeellari †. ² Ya yëri Abaraham eree ßan komaa wudaan'kaahwaa ga ßéëf iñca ya ßewohee ga heñaa'fa. Teekii Melkisedek waa' kiwo': «Buurii tíidi yijúwí.» «Baatta ga ya ennda buurii Saleem ee wëri en: «Buurii tíidi jam.» ³ Melkisedek yiima ken inohi' tiiri eewun, wala paamun, wala caasamun. Ken inohoo dara ga loo kilímukci wala loo kikaanci. Ya méðírohu na *Kowukii Kooh* ee ya en sarahoh bi taa'.

⁴ Malakat ßaamaa, daa ya hídee kilaak teek ga ðuuy' ßuwii'fa. Abaraham, caasammbuu, e' tari komaa wudaan'kaahwaa ga iñaa wëñ kijof ya te' ee ga ßuwaa ya heñohee naba'fa. ⁵ Buwaa enu sarahoh ga tucaasamuntaa *Léwí'fa*, *Waasaa Móyís* oneerafa kimeekisoh komaa wudaan'kaahwaa ga ßéëf iñaa *bu-Isarayeel* laakfa. Ba meekiseewa mbokcaaga'fa, ee moona mbokcaama tucaasamun Abaraham ßan. ⁶ Melkisedek nak enéeri kucaasamun *Léwí*, wayee hoonohhii ya laassa ßakaa wudaan'kaahwaa ga iñaa Abaraham ßewohee ga heñaa'fa. Wëñaa ga, ya barkeella ßaa yaama laasee iñca Kooh dígo-hee'fa. ⁷ Wóorin an ßii barkeel'fa yëri wëñ kiyak ßii barkeel'fa. ⁸ Buwii enu tucaasamun *Léwí*, ee ßa laasi ßakaa wudaan'kaahwaa ga ßuwaa'fa, ßa ßi'bo' ßaa aaw ga kikaan. Melkisedek nak Kéyítíi wo' an ya yii pes. ⁹ Bo' mínin kiwo' ßan an, *Léwí*, ya yii, tucaasamuntaagari tii laas ßak wudaan'kaahfa, ya ga kihafci sah, ya erin Melkisedek ßak wudaan'kaah, kooroh ga Abaraham. ¹⁰ En ki' enaa, wii Melkisedek téëbiluk Abarahamfa, lakanaa *Léwí* límuusii duum, wayee ya lísee ga geñaa Abaraham.

Yéesu, sarahoh yiyaak foda Melkisedek

¹¹ Lëgëy sarahohaa ßu-kaan *Léwí* ßa tumee ga lagaa *Aaron'fa*, *Waasii Móyís* wëri ebiloheewa kitum. Enee an lëgëy-sarahohaama míneera ßuwaa ki' on kimat ga fikii Koohaa, eneena soolukan ya sarahoh yiliis, yaa manndii na sarahohcaama, falu ga lagaa Melkisedek? ¹² En ki' enaa, binaa ki' en-sarahohkaa lofirunaa, Waasaa ßan jomin kilofiru. ¹³ Ee *Ha' mudiiigaruu*, yii wo' eencii ciima wo' ga loocífa, bokee ga níl wiliis waa, yínoo ga ßuwaa bok ga níl'aama'fa, mosoo kitum lëgëy-sarahoh. ¹⁴ En ki' enaa, ßaa en ßéëf inohin an *Ha' mudiiigaruu* bok ga níl'aa Yúdaa, ee *Móyís* mosoo kiwo' loo lëgëy-sarahoh waa aaw ga níl'aama.

¹⁵ Iñii yii yëri ßaat kiléeri' tóoh: sarahoh yiliis hayin, yaa man na Melkisedek, ¹⁶ ee ya falussii sarahoh, koorohha ga kilamkaa ga lagaa *Léwí* foda Waasaa *Móyís* nakoheeka'fa, wayee ya falu, ayuk ga doolaa kipeskaa dara mínooka kiyasohfa. ¹⁷ En ki' enaa, seedi' unun gari an:

«Fu, fu 'yah sarahoh bi taa' foda Melkisedek.»

¹⁸ Fodaama, iñaa enee kuðewaadfa foñussa ndaga wa laakéeri dooli ee wa jeriñséeri dara. ¹⁹ En ki' enaa, *Waasii Móyís* mínoo ki' on ken kíjúb ga fikii Kooh, kéri tah ðu haydoh'ussa yaakaa' wiliis waa gën ee wëri onannduu kideey' ga Kooh.

† 7:1 *Malkat Sënees* 14: 17-20.

Kiristaanii, sarahohii 'yah bi taa'fa.

²⁰ Wëñaa ga, ga waa Kooh fal Yéesu sarahohfa, ya waateera ga iñaa-ma, wayee sarahohcaaa ßiñnoo faluunun ee ya tumbii fodaama. ²¹ En ki' enaa, Kooh waatee hen, wo' ari an:

«Mi Ha' mudii, mi waatukin, ee mi soofanndii fenoo ga: fu, fu 'yah sarahoh bi taa'.»

²² Ga iñaa, Yéesu enin ßaa tuuki' kifiliimunkii gën ga ßuwii ga díkaanti'fa na Koohfa.

²³ Baatta ga, ßuwaa falsee sarahohfa kuðewaadfa yewineera, ndaga kikaan onéeri'fa kites bi taa'. ²⁴ Yéesu nak, waa ya pesan bi taa', ya enan sarahoh bi taa' ßan. ²⁵ Kéri tah, ya mínin kimúsal waas kínoo, leeh tak, ßuwii kooroh gari, ßa deey'ca ga Koohfa, ndaga ya yii pes bi taa' kikiimi'fa Kooh.

²⁶ Yéesu yëri en sarahohii gën garuufa: ya sela'in, ya inohoo kitum yibóni', ya laakoo baakaa', ya hëgísohussa na tumoh-baakaa' caa, ya ßëwirussa ga ðookaa-ðook asamaan. ²⁷ Ya manndii na sarahohcii ßiyaak' ßiñnoo, ya soolukkii kitum sarah saycaa en tóoh fodii ga ßa kibayaluk baakaa' caagari na ßan caa mbooloomaa. En ki' enaa ya tumin sarah waas kínoo kibayaluk baakaa' cii ßuwii ee bi taa' ga wii ya eroh kumuunkaagari'fa. ²⁸ *Waasii Móyís*, ßi'bo' kesi ßaa mínin kikeen ga baakaa' ßëri wa falee ßisarahoh ßiyaak. Wayee wo' eeni †† Kooh waatuk, hay ga fenoo *Waasii Móyís*fa, Kowukiigari matin ga tóohfa kéri wa fal sarahoh yiyaak ee bi taa'.

Kifiliimunkii ki' askii na kuðewaakii

Iñii yii yëri wëñ kilaak solu ga iñii ðí en na kiwo'fa: Du laakin **8** sarahoh yiyaak, yaa yugin ga asamaan, hanoh ban-buura Kooh yii mín ga tóohfa yah-ñaam. ² Ya yëri tumi lëgëy-sarahoh ga ðekataama wisela' i' waa en ga taalii † wukayohwiidfa. Taaliima, ßo'-súusúus yíppiwa, *Ha' mudii* yëri yípwa. ³ Sarahoh yiyaak, yaa en tóoh, falu kihaydoh ga fikii Kooh iñca faand'u Kooh sarahfa na kitumi' ti sarah. Kon sarahohii garuu yiyaakii ßan jomin kilaak iñaa ya sarahohan. ⁴ Ya enee dii ga kakayaa, eneena ya enoo sarahoh, waa laakin sarahohcaaa laak kihaydoh ga fikii Kooh iñca faand'ussi sarah foda *Waasaa Móyís* nakohka'fa. ⁵ Lëgëy sarahohcii ßiyaak' ßii tumi ga ðekataa wisela' i' waa ga *Kaanfaa Kooh*fa nak, wa en nataal na soogúu ga iñaa tumu ga asamaanfa. Iñcaama tah, ga wii *Móyís* 'yah kiyip taalaama jaamukohsi'fa, Kooh wo' ari an: «Foñaa helpu ga iñii fu 'yah kitumfa bi tóoh man foda mi teeweeraaka ga ðook janjaga'fa» ††. ⁶ Wayee diima, lëgëy-sarahohaa Yéesu sasufa wëri wëñ waa sarahohcaaa ßiñnoo kiyak fuuf, ndaga ya yëri tíin ga díkaanti Kooh na ßuwii kipok kifiliimunkaa gën kaa kuðewa. Ee Kooh díginnduu ga kifiliimunkaa iñca gën ga tóohfa.

⁷ Enee an *kifiliimunkaa kuðewaakaa* laakéeri sík wínoona, eneena caloo ka kilofrohu na kukanak. ⁸ Wayee Kooh ña' heetiigari hen ga waa ya wo' an:

«Mi Ha' mudii mi wo' an: Bes caa hay, caa mi hay kipok kifiliimun ki' as na *bu-Isarayeel*, na *bu-Yúdaa* ßan.

⁹ Kifiliimunkaama madanndii na kaa mi pokohee na ßicaasam'fa, bërínaa mi am'fa ga yahhoo, mi meydohha'fa kúlkaa Esipti'fa. Ba ga kihaf'fa, ßa ammbii kifiliimunkaa kaama, kéri tah, mi foñlukka'fa ßan.

¹⁰ Kifiliimunkii kiima kéri mi 'yah kipokoh na heetii *bu-Isarayeel*, besciima paafaa:

Mi hay kiso' iñcii mi ebilohfa ga hel'fa, mi bínc'a ga keeñ'fa.

Mi 'yah Koohyiga'fa ee ßa 'yah heetiigoo.

¹¹ Yínoo ga'fa soolukanndii kijëgi' ßaa bok nari kúl, wala mbokci an ya heelat ki' inoh Ha' mudii.

En ki' enaa, lak ßéëf inohinndoo, daloh ga yaa wëñ kijutuutfa bi ga yaa wëñ kiyakfa.

¹² Mi hay'fa kibayal tooñcaaga'fa ee mi aluk baakaa' caaga'fa.»

¹³ Kooh wo' loo kifiliimun ki' asaa, lak kaa ya pkee kuðewaadfa kaso-hin ee iñaa kasohin aaw ga kileeh.

†† *Malkat wo' eenaama ga 7: 21† Taalaa wëri en ga daa Kooh faanohee wo' eenaagari bídu ee níi' bu-Isarayeel ga ngëmaa ßa laak gari'fa. Ga ðekataama, laakeera ðekataa wo' u wisela' i' waa na ðekataa wo' u wëñ kisela'fa. †† 8: 5 Malkat Eksoot 25: 40.*

Daa Kooh jaamuksee ga kifiliimunkaa kuɔewaakaada

9 *Kifiliimunkaa kuɔewaaka* laakeera iñca Koooh ebilohee kitum ga loo daa ɔuwaa jommbi kijaamukɔa. Laakeera ɔan kaan ga ɛldúna, faa yipɔuseeri. ² En ki' enaa, laakeera taalaa yipu, hégiso-hussa kom kanak. Waa ɔeɔɔa teeku «*Dekataa wisela' i' waa*». Iñaa tɔkohsee lampuɔa, wa na mbúurúcaa faandusee Koooh sarahɔa, na palaanfaa ca faanoohseeɔa, ca enee daama. ³ Komaa wukanakwaa teeku «*Dekataa wɛn kisela' ɔa*», ee enee ga fenoo ridóonaa hégisoh ɔekataa kanakcaada. ⁴ *Loteel-wúrúus*, waa cúuraaycaa tɛkírohsida, wa na gaalaa kifiliimunkaa ¹ ee leefsee na wúrúus bi gombabaɔa, ca enee daama. Kaas-wúrúus waa tum ñamahaama meyohee asamaan, wo' si *maand* a, na dooaraa Aaron tapiseɔa, na atohcaa bídu wo' encaaa kifiliimunkaa pokohuɔa eksee ga gaalaa. ⁵ Nataal enaama kanak caa wo' si *Serube* ee ca teewoh ndamaa Kooohɔa faanussa ga ɔook gaalaa. Ségúufaa paaɔaagaca kúnnda daa ñifaa wíssi kibayaluk baakaa' ɔa. Wayee iñcaama, diima caloo ɔu lóogisohca wínoo wínoo.

⁶ Iñcaama tóohca, waa en ɔéɛɛ faanussa fodaama. Sarahohcaa, say-caa en tóoh, ɔa aas ga ɔekataa ɔeɔɔa kitum lɛgýaagaɔa. ⁷ Dekataa tɔk gaɔa, sarahohaa yiyaakyaa, ya hanji rek yéri aasi daama, ee eni kískaa en tóoh waas kínoo. Ee ya jomin ki' aam ñif júu', yaa ya tumi' Koooh sarah kibayaluk baakaa' caagari, na ɔan caa heetaa tum ee ɔa inó-heerí. ⁸ Fodaama, Helii yisela' i' yii teewohha an, waa ɔekataa ɔeɔɔa waa lís kilaak, kon daa koorohsi, ki' aas ɔekataa wɛn kisela' ɔa lɛgí-sukkii duum. ⁹ Iñcaama teewoh yen ga jamaanii diima. Ca teewoh an iñcii onohsiɔa, na júu' cii tumɔusi Koooh sarahɔa, ɔaa jaamuki Koooh fo-daama, iñcaama tahhoori kiset ga fikíci. ¹⁰ Béeɛ iñaa nakohu ga loo ñamahcaa, anahcaa, na kibookuk kisétiruk, iñcaama enee iñca Koooh nakee ɔuwaa kitum ki' ɛbíllok rek, bi ga daa ya lofiran tóoh en ya' as.

Kiristaa erohin hafci sarah

¹¹ *Kiristaanii* nak hayin, ennda sarahohii yiyaakyii erohi iñcii cijófi' cii ee diima deɔ ca hotukinda. Ya aassa, paafa bi ga ɔekat waa tumohsi sarah, waa wɛn kilaak solu, wɛnña kimat taaloo taal. Dekataama hɛwrohussii yah ɔo'-súusúus, ee waa' kiwo' an wa bokkii ga ɛldúnaanii wii. ¹² Ga waa Kiristaanii aas ga ɔekataa wɛn kisela' ɔa, ya aas da waas kínoo, ee bi taa'. Ya aassii da, ya aamma ñif súkút wala ñif naal, ñifaa-gari ga kihafci wéri ya aam. Fodaama ya laassaruu bi taa'. ¹³ Fodaa ka nakohu ga baahaa *Waasaa Móyísɔa*, ñif súkútcii na cii naalcii, na wetcii meyo ga enoh ɔitɛkírúɔa, ca wísu ga ɔuwii kisétí' ɔanaa, ka eem rek ga faancaagaɔa ɔokituɔa. ¹⁴ En an iñcaama laakohɔanaa, wɛña ga ñifaa *Kiristaanii* paafin ñifoo ñifɔa! Ya erohin hafci sarah ga Koooh, waa laakoo sík, kooroh ga doolii Helii yisela' i' yii yah bi taa' ɔa. Fodaama ya hay ki' séti' keeñciigaruu bi ɔu tumsiisoo iñca ɛewdohi ɔo' ga kikaanɔa; en ɔanaa ɔu mín kijaamuk Koooh yii laak kipesɔa.

Ñifii Kiristaa wéri pokohu kifiliimunkii Koooh na ɔuwiiɔa

¹⁵ Iñcaama tah *Kiristaanii* ki' en ɔii tɛn *kifiliimunkii ki' askii* poku ga ɔkaanti ɔuwii na Kooohɔa. En ɔanaa, ɔuwii Koooh haydoh ga hafciɔa mín kilaas ga iñcii cijófi' cii ya ɔinɔa kilam bi taa' ɔa. ɔa míninka kilaak ndaga Kiristaa kaanin ga kuraanaa ee kikaankaa kaama kéri hégis ɔuwii ga baakaa' caa ɔa tumee, ga wii ɔa taabuk *kifiliimunkaa kuɔewaakaada*. ¹⁶ Binaa ɔo' bín kiyit kiwo' ga daa alalaagari warohsanɔanaa, bi ɔo' tum dara ganaa, jomin kilaak iñaa teewoh an ɔaa bínfaɔa kaanin. ¹⁷ En ki' enaa, ɔaa bín kiyitfaamaɔa kaanaa, iñaa ɔuwaa lam gariɔa han kimín kiwarohu. Wayee, en rek ya lís kipesaa, kiyitfaa faama laakoo solu. ¹⁸ Iñcaama tah kifiliimunkaa kuɔewaakaa bi ka enaa, lakanaa ñif aamuk hen paay. ¹⁹ En ki' enaa, Móyís ɔewoh ga kiyéegaloh, ga fikíi heetaa ɔéɛɛwaa, tóoh iñaa Koooh ebilohɔa fodaa ka bídu ga Kiyitfaaɔa. Léehtá ya ɔeɔɔa ñif ɔoon yinaal na ñif súkút, ya akitohha músú ga, weella koy ga kedikkaa teeku Isoop, ya múulla fénúf baal ficógi' ga dooaraa, ya wíssa ñifaa ga ɔook Kiyitfaa waasaa na ga ɔook heetaa *Isarayeel* ɔéɛɛwaa. ²⁰ Ya wo' a an:

«Wii wéri en ñifii pokohu kifiliimunkii Koooh narúu ee ɔu jomka ki' amɔa.»

²¹ Móyís wíssa ɔan ñifaa ga ɔook taalaa, na ga ɔook ɔéɛɛ panjaah-caa ɔeɔsi binaa ɔuwaa en na kijaamuk Kooohaa. ²² Ga *Waasaa Móyís*, daanaka iñaa en tóoh sétrohsi na ñif; ee ñif aamussiinaa, baakaa' bay-alohsoo.

Sarahaa Yéesu tumɔa matin

²³ Iñcii en ga ɛldúna ee ca nataal caa en ga asamaan cukayohcaɔa jomee kisétirú fodaama. Caa en ga asamaanɔa nak meekisoh sarah waa

† Iñaa tumee Bínca Koooh níree ɔuuncíɔa †† 9: 7 *Malkat Léwitik* 16: 2-34.

gɛn waama fúuf. ²⁴ En ki' enaa, *Kiristaanii* aassii ga ɔekat wisela' i', waa ɔo'-súusúus hɛwí', ee nataal rek waa ga asamaanɔa, wayee ya aas ga wukayohwaa ga asamaanɔa; en ɔanaa ya tuukuki' tuu diimaɔa ga fikíi Koooh. ²⁵ Ya aassii ga ɔekataa wisela' i' waa waas ciyewin ki' eroh ku-muunkaagari, fodaa ga *kifiliimunkaa kuɔewaakaada*. En ki' enaa, waa-ma, sarahohaa yiyaakyaa aasee daama na ñif waa enndii waagari.

²⁶ Enee fodaamanaa, ennaa ya hay kidaɔ' coonu waas ciyewin, aboh ga iñaa ɛldúna saksee bi wati. En ki' enaa, ya erohin hafci sarah waas kí-noo ee bi taa', ga jamaanucii méeñjohɔa, kinis baakaa' cii ɔuwii.

²⁷ Waa ɔaa en tóoh hay kikoo' ga kikaankii waas kínoo, léehtá ya atti' u, ²⁸ fodaama *Kiristaanii* hayin, erohha ñifaagari waas kínoo kinis baakaa' ɔo' ɔigéñ. Ya hay kihayis waas wukanak, waa enanndii kinis baakaa', wayee enan kimúsál ɔuwii enussi na kisekɔa.

Sarahii Kiristaanii tumɔa hanɔa wéri laak jeriñ

10 En ki' enaa, iñcii *Waasii Móyís* teewohɔa ca en sóogúufii iñcii cijófi' cii en na kihayɔa; wa mínoo ki' on ɔuwaa kilaas ga iñcaama kayoh-kayohɔa. Daa ka mín kiman tóoh, ga dii kískaa en tóoh, sarahcaa tumsiɔa caca caca, iñcaama teewoh an Waasaa Móyís mínoo ki' on ɔuwii deeyi ga Kooohɔa kimat. ² Enee an wa míninkanaa, eneenaa ɔuwaa jaamuki Koooh fodaamaɔa setuunun kuméeñi', ndaga lak ɔa ɔaakissii baakaa' wínoo ga keeñɔa. ³ Wayee nak, sarahcaama ɔa tumi kískaa en tóohɔa, céri ñíndísohi baakaa' caa ɔuwaa tumiɔa. ⁴ Wóorin an ñif naal na ñif súkút mínoo múk kinis baakaa' ga ɔo'.

⁵ Iñcaama tah, wii *Kiristaanii* aas ɛldúnaɔa, ya wo' a an:

«Júu' caa tumu sarah wala iñca faanu sarahɔa, fu wo' issii dara ga, fu hɛwíri' taroo faan.

⁶ Sarah júuraa tɛkíru hen, wala sarah wíliis waa tumsi ɔan kinis baakaa', wínoo newíssiiraa gaca.

⁷ Kéri tah mi wo' an: Mi yeema, mi hayin kitum iñii fu waa' ɔa, fu Koooh, taaboh na iñaa bídu garoo ga Kiyitfaaɔa.»

⁸ Kiristaanii ɔeɛ kiwo' an:

«Júu' caa tumu sarah wala iñca faanɔusaa sarahɔa, sarah júuraa tɛkíru hen, wala sarah wíliis waa tumsi ɔan kinis baakaa', fu waaríssiica ee wínoo newíssiiraa gaca.»

Moona déy, iñciima tumu fodii dii Waasii Móyís nakoh kaɔa. ⁹ Tíkka ga, ya wo' a an:

«Mi yeema; mi hayin kitum iñii fu waa' ɔa.»

Fodaama ya nisin daa Koooh jaamuksee kuɔewaakaada, ya tuukirin ki-jaamuk ki' as diima. ¹⁰ Yéesu *Kiristaa* tumin iñaa Koooh waareeɔa bi matin. Ya erohin faanfaagari waas kínoo, fa tumɔussaruu sarah, ee fodaama, ɔu sétiruunun ga baakaa'.

¹¹ Sarahohaa mín ki' en tóoh, besaa en ɔéɛɛ hay kituuk, tum lɛgýaagari. Ya tumɔi Koooh sarahcaa caca rek, ee ca mínanndii múk kinis baakaa' caa ɔuwaa tumiɔa. ¹² Kiristaanii nak tum sarah waas kínoo kinis baakaa' cii ɔuwii, ee wa en sarahaa jeriñaaagawa yah bi taa'; léehtá ta ya yuñga, hanohha yah-ñaabaa Koooh. ¹³ Diima deɔ, ya yaa sek daama bi ga daa Koooh tuman ɔuwii sagoh nariɔa ditogaa'-kotci. ¹⁴ En ki' enaa, kooroh ga kumuunkaagari ya erohɔa, ya onnda ɔuwii en ɔuu Koooh setuunun ga baakaa' ɔa kimat ga fikíi Koooh.

¹⁵ Iñcaama, Helii yisela' i' yii ɔan seedi' ɔinnduuri. En ki' enaa, ya ɔewin kiwo' an:

¹⁶ «*Ha' mudii wo' an: kifiliimunkii kii, kéri mi yah naɔa kipokoh.

Binaa bescaama paafaa, mi hay kitum iñcii mi ebilohɔa ga keeñɔa, mi bínca ga helɔa.»

¹⁷ Léehtá ya tíkka ga an:

«Mi hay ki' aluk baakaa' caagaɔa bi taa', ca na tooñcaagaɔa.»

¹⁸ Ee binaa baakaa' bayalohunaa, calisoo kifaani' Koooh sarah waa ní-sanca.

Du deeyat ga Koooh

¹⁹ Fodaama mbokcii, ɔu hay ki' aas na hel widél' ga ɔekataa wɛn kisela' ɔa, ndaga ñifaa Yéesu tumu sarahɔa. ²⁰ Ya lɛgísɔinnduu waas wí' as, waa onohi kipes, kooroh ga ridóonaa hégisoh ɔekataa wisela' i' waa na waa wɛn kisela' ɔa; waa kiwo' kooroh ga faanfaagari. En ki' enaa, faanfaagari sarahuɔa féri lɛgis waasaama. ²¹ Fodaama, ɔu laakin sarahoh yiléeke' -solu, yaa hanohɔu ga fikíi heetii en wuu Kooohɔa. ²² Kon ɔu deeyat ga Koooh na keeñ wimóri', na ngém wiyaak, ndaga keeñciigaruu setin wic, ɔu laakissii halaat cibóni', ee faanci-igaruu ɔookuunun ga músúmii miséti' mii. ²³ Kon ɔu abat bi yégis ga

inçii ñu yaakaa' ee kayohña, ndaga Kooh hay kitum inçii ya díghoña. ²⁴Baa en ðééß amñohat mooroomci, éewdohhi ga kiwaaroh na kitum yijófi'. ²⁵Du hanat kifoñ hídhooçii ñu tumi kíkím Koohña, fodií ðuwii ðínoo meeruunon kimaasohooçaaña. Baa en ðééß wéñat kidaas mooroomci, wéñaa ga dii ñu inohin an besii Ha' mudii deeyinda.

²⁶En ki' enaa, binaa ñu inoh kayohfi ee ñu lísi kitum baakaa' ga inñaa neñpuunaa, laakissii sarah wiliis waa mín kitumu bi baakaa' ciigaruu bayalussuu. ²⁷Inñaa laakaa, ñu títat, ndaga atti'aa yah kikeen ga ñookkuuña na kiwiikaa yah kitéki' ðééß ðuwii heñoh Koohña, céri sekkuu. ²⁸Þééß ðaa fu keldúk inñi *WaaSii Móyíis* ebilohña, ee ño' ðanak seedi' ganaa, fu hay ki' apu ee ken yéremannidraa. ²⁹Dú foon an ðaa faali'ii *Kowukii Kooh*, keeñukkii ñífi pokohu *kifiliimunkii ki' askii* onndi kisétíruña, ee ya ðasi Helii yisela' yíi teeñpuu kijofkii Koohña, ðaama, atti'aa ya jom kitíkuña enndii wéri wéñan kimesike? ³⁰En ki' enaa, ñu inohin ðii wo' an: «Mi yéri laak ki' atti', mi yéri yah kifay ðaa en ðééß inñaa ya tumña.» Ya wo' in ðan an: «Ha' mudii hay ki' atti' heeti-igari.» ³¹Baa fu keen ga yah Kooh yíi laak kipesñaana, ati fu yah yu-uba?

³²Nñindísukat wii ñu han kilaas ga lee' laatii meyoh ga Koohña. Ga bescaama, ñu enee ga lebi' wimeeski' na coonu ciyaa. ³³Cii ga cii, ñu ðassi, ñu sodalsi ga fikí ðééß; cii ga ciinaa, ñu amñohi ðuwaa enu ga coonu fodaamaña. ³⁴En ki' enaa, ñu bokka na ðuwaa abu ga kasuña coonucaagaña, ee ga wii inçaa ñu laak te' uña, ñu tookkaka na keeñ wisóosi', ndaga ñu inoheera an ñu laakin alalaa gën, ee alalaa yah bi taa'. ³⁵Kon kaa foñat yaakaari' ñu laakña, ndaga neehal wiyaak wii sekkúu ga. ³⁶En ki' enaa, kiguu' guuluk kéri ñu sooluk, en ñanaa, binaa ñu méti' kitum inñi Kooh nakohñaana, ñu laas ga inñi ya díghoña.

³⁷Fodaa ka bídu ga Kéyitfaa an:

«Tes ga jutuut, jutuut sah,
Þii jom kihayña dal kihay,
ee diimanaa ya yah.»

³⁸Kooh wo' a an:

«Baa mi aboh ño' yijúwi' ndaga ngémaa ya laakñaana hay kipes.
Wayee ya soof fenooana,
keeñjoo soosanndii gari.»

³⁹Ñu nak, ñu bokkii ga ðuwii enu na kisoof fenoo, aawu ga kimúyña. Du bok ga ðii gémuunon, aawu ga kimúçña.

Ngémaa ðuwaa múus laakeeña

11 Kigem Kooh eni kilaak wóo'-wóo' ga inñaa fu yaakaa' ña na ðan ga inçii hotukoo na has ee ca laakin sah sahña. ²Ngémiima wéri ðuwaa múus laakee ee Kooh seedi' a gaña yijófi'.

³Kilaak ngem kéri tah ñu inoh an éldúna, wo' enaa Kooh wo' eedña wéri tah wa laakka, na ðan ki' inoh an éldúnaani hotuk wii kúlkoh ga waa hotukooña.

⁴Kilaak ngem kéri tah Abeel tumi' ta Kooh sarahaa gën waa Kayee. Ngémaa Abeel laakee waama wéri tah Kooh abohhari ño' yijúwi' ee ya seedi' a an inçaa ya onohña jofin. Ee ngémaama tah bi, luu enee an ya kaanin, wo' eenaama wii lis kiwo' u.

⁵Kilaak ngem kéri tah Henok koo' tii ga kikaan, ya ðéwirussa ga yahaa Kooh, ee ken hotissiiri ndaga lak Kooh ðéwirinndi ga yahaaci. En ki' enaa, bídu ga Kéyitfaa an: «Wii ya ðéwi' sanaa, lak ya neñlohin Kooh.»

⁶Wayee ðaa laakoo ngem, mínoo múk kineñloh Kooh. Baa waa' kideey ga Koojaa, ya jomin kigem an Kooh laakin ee ðuwii heelli ki' inohña, ya yíi neehalña.

⁷Kilaak ngem kéri tah Nowee hëwi' ta gaal-giyy' wiyaak kisom ðu-kaanci. Inçaa Kooh teeweeri ee lak ca hotukkiiña ya abohéeríca caahan. Fodaama ya ðúlla ðu-éldúna, ee Kooh abohhari ño' yijúwi' ndaga ngémaagari waama.

⁸Kilaak ngem kéri tah *Abaraham* kelohi' ta Kooh. Waa Kooh ebilli kika' ya ðéknee ga kúl, kaa ya yah kilam fayuu' ña, ya ka' ta ee lak ya inohoo sah daa ya yah kihakña. ⁹Kilaak ngem kéri tah ya ðékka ga taal fodií sagac ga kúlkaama Kooh dígeeri kilamña. *Isaak* kowuci, bi ga *Yakoop*, kucaasamunkaagari, ðaa bokee ga díga kilam kúlkaamaña, ðéksee ga taal ðan. ¹⁰Abaraham yaa sek teeraama yípsan ga la' atoh ciyégisi', ee Kooh ennda natohaa, na tawahohaadña.

¹¹Kilaak ngem kéri tah ðan, Saaraa, hídaa ga daa ya ya' ðu' eedña tooh ee ya míneerí kilaak kowuña, ya laakka kowu ndaga ya gémeera an Kooh hay kitum inñaa ya dígoheedña. ¹²Fodaama, kooroh ga yaal yíinoo ee lak ya kasohin, tucaasamun tiyewin taa hín na olçii ga asamaandña, ee ta yewin ðan en fan tukakaytii en ga yahaa giyyiíña límuçka.

¹³Þééß ðuwaama kaanu na ngémaagaña. Ba laasséerí duum ga inçaa Kooh dígoheedña, wayee ða séenee gaca di' úsaayi', ða lérissaca yah. Ba tookeera an ða ðisagac ga éldúna, ða hay kiñaab. ¹⁴Buwaa wo' fodaamaña, ða teewohin bi leerin lañ an ða lísi kiheel kúlkaa ða laakñan hafña. ¹⁵Binaa helña tesse ga kúlkaa ða meyoheedñaana, eneeana ða hay kilaak halaa onanña kiboyuk daama. ¹⁶Wayee nak, ða séentukee

kilaak kúlkaa gën: ennda kúlkaa ga asamaandña. Inñaa tah Kooh laakkii kaci ga kiñayu Koohyiigaña, ee ya waayuki' taña ðék.

¹⁷Kilaak ngem kéri tah *Abaraham* yaa yah ki' ap kowuci *Isaak* kitumi' Kooh sarah, ee lakanaa Kooh eneeri na kimalaksukoh. *Abaraham* tuukka tek ga kitumi' Kooh sarah *Isaak*, kowukaagari ya laak ðoñña ee lak Kooh díginndi, ¹⁸wo' ari an: «Fu hay kilaak tucaasamuun tiyewin ee koorohan ga *Isaak*.» ¹⁹*Abaraham* abee ga helci an Kooh mínin kimlísi' ðaa kaanin. Kéri tah ya laasissa ga *Isaak* ee inñaa ennda gari fodií kowukaa mlísídu hen ga ðuwaa kaaninña.

²⁰Kilaak ngem kéri tah *Isaak* barkeella towutaagari, *Yakoop* na Esawuu kiwaayukña ga inñaa en na kihayña.

²¹Kilaak ngem kéri tah, *Yakoop* wii ya yah kikaandña, ya barkeella yaa en ðééß ga towutaa Yoseef. Ya ébílukka ga dooraagari, ya yaa jaamuk Kooh.

²²Kilaak ngem kéri tah, Yoseef wii ya yah kikaandña, ya wo' a ga loo kimey'kaa heetaa *Isarayeel* ga kúlkaa *Esípti*ña, ya nakohha kiñayohd faraaffaagari' binaa ða en na ki'yahaa.

²³Kilaak ngem kéri tah wii *Móyíis* límuña, eeci na paamci ñaakussari ñiin kaahay ndaga ða hotee daa oomaanaa hín kimo' ña' ee ða faali'ii inñaa *Farawoñ* ebiloh kitumña. ²⁴Kilaak ngem kéri tah *Móyíis*, wii ya ennda yaak ya sañga kiwo' u an ya kowu kowukaa *Farawoñ* kiñetikaa.

²⁵Kibok kisodal na heetaa en wuu Koohña wéri gënelli loo kipesi ga baakaa', ya taabuki neñlaat-kumuun ee inñaa maañandii. ²⁶Ya amba an kisodal fodaa *Kiristaanii* inñaa alal, waa wéñ kiyak alalca ga kúlkaa *Esípti*ña. En ki' enaa, hasci yípee rek ga neehalaa en na kihayña. ²⁷Kilaak ngem kéri tah ya mey'ca kúlkaa *Esípti* ee ya niikkii aylukaa *Farawoñ*. Ya amba bi yégissa ee ya ennda ðaa hot ga Kooh, yíi ðo' mínoo kitik hasña. ²⁸Kilaak ngem kéri tah *Móyíis* húmballa hewaa Paakaa, ya wissa ñif ga inñaa hanoh halcaa túy'caa ñookña, en ñanaa *malaakaa* ðay kikaankaadña le' oo ga saawca heetaa *Isarayeel*.

²⁹Kilaak ngem kéri tah heetaa *Isarayeel* koo' ta ga ñuuy' giyyaa wiyo' ohwaa, tíduusa ga kakay kaw. Bu-*Esípti* ðaa jéemee kikoo' gaña, giyaa onndaña.

³⁰Kilaak ngem kéri tah wii heetaa *Isarayeel* wílla teeraa *Yeríkoo* bi ennda bes ciyitnakanakña, míraa ðékaa ðu' ta. ³¹Kilaak ngem kéri tah *Rahap*, faankoh-pakayaa bokkii kikaan na ðuwaa ga ðékaa sagee kikelohi' Koohña. Inñaa tahkaña: ya ñapee ga kaanci ðu-*Isarayeel* ðaa aasee yoloos' ga ðékaa kiheel ki' inoh inñaa ðuwaa enukoheedña.

³²Mi wo' at ya yiliis, waa mi laakanndii jot kiwo' wínoo wínoo ga loo Gedewoñ, Barak, Samson, Yeftee, *Ðéwi't*, *Samiyeel* na *séldíga-Kooçaa* ðínooña? ³³Kilaak ngem kéri tah ðuwiima, ða mínnda kiñúuk nguu' -caa, ða tuuki' ta inñaa júwin, ða laassa inñaa Kooh díghoña. Ba múuffa túuwtaa gayindicaa, ³⁴ða yímmba dooli kiwii kiyaak, ða récca ga ki' apu na kalañ; ga wii ða mínissii daraña, Kooh onissaa dooli' ñ; ða enee ðuwaa kaanin heñ, ða kaalla ðuwaa heñohee naña meyohsee inña.

³⁵Kilaak ngem kéri tah laakka ðeticea hot ðuwaagaña kaandña mlísíçussa. Laakka ðiño' ðaa sodalu bi ðaa kaanan, wayee ða tookkii kisom, en ñanaa, ða kaan ee ða mlísaa, ða laas ga kipeskaa leehooña. ³⁶Þiño' ðiiliis tumussa yensirukaah, ða feekussa, ða ðagussa na ceen, ða lagussa ga kasu. ³⁷Þii tapisohussa na atoh bi ða kaannda, ðínoo ñarussa kom kanak, wala ða apussa na kalañ. Laakka ðan ðaa enee ga kiwiil daa en ðééß, ða ekukee kúlti-on baal wala on-pe' inñaa ða laakéerí dara inñaa ða ekukan; ða ðékka kihatalu ga kipes na kiso-dalu. ³⁸Ba joobeera éldúna, ða enee ga kiwiil ga égi' -dúndançaa na jan-jañcaa, ða ðékee ga noñcaa atohcaa na cúl-cúlcaa.

³⁹Þééß ðuwaama Kooh seedi' a yijófi' gaña ndaga ngémaa ða laakña, ee moona ða laassii ga inñaa ya dígoheedña. ⁴⁰Waa Kooh waayukñinnduu inñaa wéñ kiyak túuf, kon nak jomoo ki' en ya onña kimat ee ñu, ñu bokoo ga.

Kiguu' guuluk ga ngemii

12 Kon fodaama, waa mbooloomaa híndña kiyaak wéri wíllu ee wa seedi' in ngemiigawa ga Kooh, ñu ðan, ñu kéléembísukat tooh ñof, waa hoonohannduu ki' aaw fikí, na ðan baakaa', wii yoowinnduu kiwiilña; ñu guu' guuluk ga kifool jaarii ñu naku ki-fooldña. ²Du yípat hasciigaruu ga *Yéesu* yíi onnduu kilaak ngem, aboh ga dalaaraa bi ga leehaaraa; ya koorukka coonuca ki' apu ga kuraanaa, ee ya ðitukkii ga kacifaa en ga kikaankaa kaamaña, ndaga lak ya hotin haat keeñ-soosaa ya yah ga kilaakña. Ee diima ðen ya yaa yugohha bañ-buuraa Kooh ðakaa hanoh yah-ñaamña.

³Foñat hellúu gari, ya yíi ya tookka kimúuñ, hídaa ga daa tumoh-baakaa' caa hídeeri kiheñohña tooh. En fodaamanaa, ñu mey'dohoo yaakaa' túu ga, ee ñu soofoo fenoo. ⁴En ki' enaa, ñu ka' tii duum bi ga

† *Wo' eenii diidña enin y'ohcaa Yoseef* †† *Farawoñ wéri en teekaa eru buuraa ga Kúlkaa Esípti* ña ‡ 11: 31 *Malkat Yosúwée* 2: 1-21; 6: 22-25. †† *Onissaa dooli laakin ðuwaa hotu dii an wo' u ða wakka ga ñuukool*

kikaan ga heñiigarú na baakaa' d'a, ⁵ ee d'ú alukin wo'eencii cii Kooh daasoheerú, d'ú ñii d'ú en ñitowuci d'a, an:

«Fu kowukiigoo, *Ha' mudii*, ko'taa ga yena, watukaa iñaama, ee ya ña'taanaa, kaa soof fenoo.

⁶ En ki' enaa, Ha' mudii ñaa ya waarin, ya koriri hen ee ñaa ya am fodii kowuci, ya feekiri hen.»

⁷ Tookat coonucii d'ú day d'a; Kooh enndú na kiko'. En ki' enaa, coonuciima teewoh an ya tikkú ñitowuci. Kowukii kiida, en na paam-cinaa, paamci' kaorori? ⁸ Kooh kori towutiigari hen ñeeñta. Kon binaa ya ko'tiirúnaa, lak d'ú enndii ñitowuci, d'ú en fodii towutaa límu ga iña koo'tii waas.

⁹ Dú ñiñdísukat paamunciigaru ga éldúna: man ña koreeruu hen ee d'ú e'ta ña cée'. Kon paamudiigaru ga asamaand'a, d'ú jommbi na kihin kikelohi', en d'anaa d'ú laas ga kipeskaa leehoo taa' d'a? ¹⁰ En ki' enaa, paamuncaagaru, koraaga ña naruud'a maafñii ee enee ga iña ña am an wéri júb. Kooh nak ko'taruu ga iña gen garuu, en d'anaa d'ú laak ñak ga kiséla' kaagari. ¹¹ Binaa d'ú korunaa, ga saasi keefñjuu soosoo ga, wayee nami ga kileeh hen. Binaa ka' bi ga fikiinaa, ñuwa kora fodaamad'a ña hot jeriña koraama: ña en ño' jam ee ña pes ga iña júwin.

Iñci ebilohu na cii jom kiwutaku kitum d'a

¹² Kon nak, ñewírat yahciigarú neewohind'a ee d'ú on dooli y'i' ci-igarú nagamin d'a. ¹³ Hēwí' d'at kotciigarú waasca júwin, en d'anaa kotaa yiiwin tñin ganaa d'fidukohoo wayee naman kiwak hen.

¹⁴ Guu' guulukat ki' en ga jam na ñaa en ñeeñ, na kipes ga iña sela' in, ndaga ñeeñ ñaa sela' i'ii, hotannii Ha' mudii. ¹⁵ Watukat, ken hanat kisugúruk yērmaandaa Kooh laak garid'a. Fodii kedikkaa aayin, ka ndomi tediktaa tinoo ga aaylaataagaka d'a, watukat laak garú yaa man fodaama, ya ndom ñuwii ñiinoo. ¹⁶ Watukat, ken hanat kifaanuk na ñaa en ñeeñ. Erat cée' iñci Kooh cisela' i' cii, ee kaa madat na Esawuu, ya yaa ñamah wínoo waa ya ñaman tahhi kitoon ki' en-saawkaagari d'a. ¹⁷ Dú inohin an, ga waa iñaama paaf d'a, ya waa'ta paamci barkeelli, wayee ya took d'ussii. Ya mñndii sah paamci kiboyukidoh fenoo ga iña yaama amd'a, luu enee an ya kiimeeri iñaama na moon.

¹⁸ En ki' enaa, d'ú manndii na heetaa *Isarayeel* deeyee ga janjagaa Sí-nayí, ño' mñ kile' yahci ga d'a; d'ú hottii kiwiikaa tak ga dook gaanaa, yaayee cisúsúsús sí' is, ñúus tērus na uurisaa taam na toñ wiyaa d'a. ¹⁹ Dú kelohhii ri' mbiñ, d'ú kelohhii ñan koonaaakaa ri' bi ñuwa kelohheeka d'a sah ñaa kiim an ka hanat na ña kiwo' is. ²⁰ En ki' enaa, ña hatinēerí iñii yii ebilohsee d'a an: «Béeb ñaa le' ga janjagiinaa, bi ga jú' sah, tapisohatti na atoh bi ya kaan.» ²¹ Iñaama ñu-Isarayeel hotee ga janjagaa d'a titalohee hen bi Móiis sah wo' a an: «Mi tñtin bi mi yii saak.»

²² Dú nam sah kideey' ga janjagaa Síyon, teeraa Kooh yii laak kipes d'a, waa en Yéerúsaleem yaa ga asamaand'a, daa malaaka-Kooh ñijúnii júnii enu, ñaa mbúumbaayuk d'a. ²³ Dú aasin ga mbooloomaa towutaa Kooh enu saaw, ee teekcaagaba bíduunun ga asamaand'a. Dú deeyin ga Kooh yii laak ki' atti' ñeeñ ñuwii d'a, d'ú taabin na ñeeñ ñuwii fitci-gaba setin say ee matin ga fiki Kooh d'a. ²⁴ Dú deeyin ga Yéesu yii tuukuk *kifiliimunkii ki' askiid'a*, d'ú deeyin ñan ñifiigari aamu ee iñii yéegalohu ga d'a gen iña yéegalohsee ga aamaa ñifaa Abeel aamu d'a.

²⁵ Watukat kon kídúkuruk ñii wo' narúud'a. En an ñu-Isarayeel ñaa sagee kikelohi' Móiis, yaa wo' ee ña ña ñii ga éldúna d'a, ñeri rēcussii ga kisañku'aa, wēñaa ga, d'ú ñii ñii, binaa d'ú súgúruk yii wo' naruu, en ga asamaand'a. ²⁶ Koonaaagari keri yēngēlee kakayfii kudewaa, di-ima d'a nak, ya dígoh an: «Mi yēngēlis kimmanaa, eemanndii rek ga kakayfii, wayee mi hay kiyēngēl asamaan ñan.» ²⁷ Wo' enii an: «Mi yēngēlis kimmanaa» teewoh an Kooh hay kibewoh ñii iñci saku ee yēngēlkin d'a, en d'anaa cii yēngēlkoo d'a don tesan. ²⁸ Kon waa d'ú hay kilaas *Nguuraa* ken mñnoo kiyēngēl, d'ú gērēmati ga iñaama, d'ú sūr-ga' ukki ga daa ya waarohka d'a ee d'ú e' ti cée', d'ú niikki. ²⁹ En ki' enaa, Koohiigaru en kiwii, kaa tēkiri hen tóoh iña joffii.

Iña tahannduu kineñloh Kooh d'a

Dék kiwaaroh yaa en ñeeñ na mooroomci; enat ñuwa bokoh ga *Kiristaanii*. ² Kaa alat kitoputu' bi jof sagacaa hay garú. En ki' enaa, ñuwa tumeeka d'a, laakin gaba ña toputu' ee *Dimalaa*-ka ga ¹, ee ña inohhii gaka sah. ³ Kaa alat ñuwa lagu ga kasu d'a, ñiñdísukat ña bi man na d'ú ñeri bok kilagu ga kasu. Kaa alat ñuwa en na kisodalud'a, ñiñdísukat ña bi man na d'ú ñeri bok kisodalú.

⁴ Baa en ñeeñ erat sēy cée', ee ñuwa pajoh, yaa en ñeeñ eemat ga mooroomci. Kooh hay ki' atti' ñuwa d'úki yaal ña wala ñeti ña ee ña faanuki na ñiño' ñiliid d'a, wala ñeeñ ñuwa faanuki na ñaa en ñeeñ d'a.

⁵ Sagat kiwaa' *hēelis* kuliyuk ga kipessú. Eemat ga iña d'ú laak d'a, ndaga Kooh ga kihafci wo' an: «Mi iñanndiiraa múk, mi foñanndiiraa bi taa'.» ⁶ Kon d'ú mñin kiwo' na hel widēl' an:

Ha' mudii yēri en ñii yahoo kisom d'a, mi niikanndii dara.

Wo' mñndoo ya kitum?

⁷ Kaa alat ñuwa kuliyukee ga fikiirú kudewaa yéegalseerú Wo' enii Kooh d'a. Malakat ga daa ña madee ga kipes ña bi ga kikaand'a; gemat foda gaba. ⁸ Yéesu *Kiristaa*, ya ya rek: daa ya madee wútuwaa d'a ya mand'a wati ee ya yah d'a kiman bi taa'. ⁹ Kaa ísat ken nēni' helciigarú na jégírohca en tóoh ee bokkii dara na Wo' enii Kooh yéegalohu d'a. Iña gen d'a wéri en an doolii d'ú laak ga keefñjuud'a d'ú mñwa kibewoh ga kifofkaa Kooh. Kitaabuk iñca ebilohu ga loo ñamah, waa onohu kiñam wala hoonohu d'a, haydo-hoóruu dara.

¹⁰ *Loteelii* d'ú laak d'a, ñamahcii en ga d'a, sarahohcaa tumi lēgēy kisarahohkaagaba ga taalaa yaawú' caa d'a onussii ga kiñam. ¹¹ Sarahohaa yiyaa yaa haydoh ñifaa júu' caa tumu sarah d'a ga dook d'ekataa wisela' i' waa kibayaluk baakaa' caa ñuwa, ee faancaa júu' caa tēkíru ga foogaanaa daa ña dal d'a. ¹² Iñaama tah Yéesu kaannda ga foogaanaa teeraa kisét' baakaa' caa ñuwa na ñifaaagari sah-sah. ¹³ Kon d'ú meyat gari ga foogaanaa daa ña daloh d'a, d'ú bok nari kikoork kacifaagari.

¹⁴ En ki' enaa, d'ú laakoo ñii ga éldúna teeraa yah bi taa', keri tah d'ú ñii ga kiheel waa yah bi taa' d'a. ¹⁵ Kon d'ú koorohat ga Yéesu, d'ú kañ teekii Kooh; iñaama en sarahaa d'ú tumi' tñ d'a. Túuwuigiigaru dēkatti ki'yēek yēek-kañ, ¹⁶ ee kaa alat kitum yijófi' na ñan kidímaloh ga díkaantirú, ndaga sarahcaa man fodaama céri neñloh Kooh.

¹⁷ Keloh d'at ñuwii kuliyuk garú d'a, d'ú taabuk iñca ña wo' uú d'a. En ki' enaa, ña dēk ga kiwutuk fitciigarú, waa ña hay kituuk bes ga fiki Kooh kibéesti' lēgēyaga d'a. Kon ña mñat kitum lēgēy ña na keñ wisóosi'; ka hanat ki' en na kiheñ ndaga iñaama laak d'anndiirú jeriñ wínoo.

¹⁸ Dēkatti kikiimi' Kooh. Wóorinndii an hellii dalin, waa d'í tuukin ga ki' enukoh yijúwí' sayca en tóoh. ¹⁹ Mi wēñjúu kikiim iñii yii: kím d'at-too Kooh bi mi mñ kigaaw kiboyuk garú.

Tañkohii na kím-Koohii mēñjoh d'a

²⁰ Kooh yēri onohi jam. Ya mñlís' ta Yéesu, Ha' mudiiigaru en ñirohii yiyaa yii baalcii d'a, ee ñifiigari aamu d'a pokka kifiliimunkii yah bi taa' d'a. ²¹ Mi yii kím Kooh yaama, ya onndúu kimin kitum yijófi' ga ñakaa en tóoh doonaa d'ú mēt' iñii ya waa' d'a. Ya tumat garuu iña neñpi, kooroh ga Yéesu *Kiristaa*, ee ndam aawat gari bi taa'. Aameen!

²² Mbokcii, mi kímmbúu tookat, taam na kimúuñ, wo' eencuma mi bínndúu kidaassú d'a. En ki' enaa, iñcii mi bínndúu d'a hoo' tii. ²³ Mi yii yéegallúu an Tímotée mbokiigaru meyin kasu. Binaa ya teel kile'aa, mi hay nari kitaam, d'í hayyúu kiwaaknee.

²⁴ Keñi' d'atoo ñeeñ ñuwum kuliyuk ga mbooloomungarú d'a, na ñeeñ ñuwum en ñuu Kooh duma d'a. Mbokcii en ñii ga kúlkii ítalí d'a ñii keñi' túu ga ñan. ²⁵ Mi yii kím Kooh, ya barkeelluu ñeeñpúu.

† 13: 2 *Malkat Sēnees* 18: 1-8; 19: 1-3.

SAAK

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfi fii fëri Saak bín ðéeb ðuwii en ðu-Kooh tasaarukoh ga ëldúnaða. Saak enee ðo' yilëeki'-teek ga kerceencaa ga Yéerusaleemða. Wo'u an Yéesu yëri en yaakci. 'Biyewin ga ðuwii ya bídee këyítfi fiida wo'ee an ða gëmin ee ka hotukëerí ga ðadukeenaagaða. Iñaama tah ya wo''a an kigëm jom kitaam na kitum yijófi'. Saak kelohha an ga ðuuy kerceencaa, ðuwaa laakooða ensee ga coonu ndaga ha'-alalcaa yéensee hafba donj. Iñaama tah ya wo''a ha'-alalcaa ða watuk kitum fodii ðuwaa fiiliimunoh na ëldúnaða, wayee ða am ðuwaa laakooða yah kanak. Tikka ga ya wo''a ðéeb watuk kiñaroh, ða am túuwtaagaða, ða ðék ga kitaabuk yijófi' fodaa Kooh nakohkaða.

Këyítfi Saak bínða tíдох anee:

- 1 - Këñðoh ()
- 2 - Kigëm na kiñaañkaa meyoh ga Koohða ()
- 3 - Kisúkúruk wo'eenii Kooh na kitum iñaa wa nakohða ()
- 4 - Kigënantiloh jomoo kilaak ()
- 5 - Kigëm jom kitaam na tumeen ()
- 6 - Kiñaañkaa meyoh ga Koohða na kiwatuk perem ()
- 7 - Kifiliimunoh na ëldúna ()
- 8 - Kimúuñ na kikiim Kooh ()

Këñðoh

1 Mi Saak, mi súrta Kooh mi súrta Yéesu Kiristaa, Ha'mudii. Mi yii këñi' jawootcii Isarayeel † cidaanakaah na kanakcii tasarukoh ga ëldúna toohða.

Kiyëgis ngëm ga coonu

²Mbokcii, binaa ðú keen ga coonu, ga daa ca mín kiman tooh, leenaa taabat ga na keeñ wisóosi' seb. ³Ndaga ðú inohin an coonucaama mínndii yen ga ngëmiigarúunaa, onanwa kiwëñ kiyëgis. ⁴Kon teewohat kiyëgis kimëti' sèk en ðanaa ðú síkoo ga dara ee ðú mat ga tooh. ⁵Binaa laak garúu, ðaa hamhamaagari dooyiinaa, ya kúmat Kooh hamham, Kooh hayyiwa ki'on. Ndaga Kooh oni ðéeb, foño ken ee ñaroo ken ga. ⁶Wayee ya en na kikiimaa, ya taabat ga na ngëm ee ya hanat kilaak hel kanak ga, ndaga ðaa laak hel kanak man na dúusaa giyyaa uuris ðëwi' egiwa daa en ðéeb. ⁷Baa man fodaama hanat kitum helci ga kilaak yen ga Ha'mudii, ⁸ndaga iñaa ya aasoh tooh ya laak hel kanak ga, ya egiskohi.

Kinduul na kilaak alal

⁹Baa en nduul garúunaa ya neblukat ndaga Kooh hayyi kiðëwi', ¹⁰ee ha'-alal, ya neblukat ðan ndaga Kooh hayyi kiyóoski'. En ki'ena, ha'-alal lëehðuki fodii sapuus-pëegii. ¹¹Nohii kolukaa, wa tam jir, wa tëki' pëegifaa, sapuuscaa keen, mo'laataa pëegifaa ka'. Ha'-alal, ga ðuuy' lëgyaagari, yah kilëehðuk fodaama.

Coonucii dali ðo' na iñcii eki ðo' ga kitum iñaa joffiida

¹²Ya yewinin múu', ðaa yëgisin ga coonucii ya hídohi nacaða. Ndaga ya teewoh kiyëgisgaagari na ndam ga ðuuy coonucaamanaa, ya hay kilaas kipeskaa en neehalaa Kooh ðiñ ðuwaa waarussida.

¹³'Bo', binaa helci ka' ga kitum iñaa joffiinaa, ya hanat kiwo' an: «Kooh yëri híi' too ga.» Ndaga laakoo iñaa híran Kooh ga kitum iñaa joffii, ee ya ga kihafci, ya híroo ken ga kitum iñaa joffii. ¹⁴Baa en ðéeb, neblaat-kumuunci wëri nookiri, wa ðúkiri bi ekki ga kitum iñaa joffii. ¹⁵Lëehíraa neblaat-kumuun taabukkinaa, wa lím baakaa', ee baakaaraa ka' bi mataa, wa lím kikaan.

¹⁶Ðú, mbokcii go mi keeñukða, ken hanattúu kiðúk ga iñii yii. ¹⁷Iñaa ðu onu yijófi' tooh na ðéeb sërcaa matin, ca yoosukoh ðook, ca meyoh ga Paamudii en tooh lee' laaßtá. Ndaga Kooh laak ðadukeen wínoo ee ga daa ya hanoh tooh, ñuus laakoo da. ¹⁸Neð Kooh hen ya límm-

† Jawootcii Isarayeel waa' kiwo' ðuwii gëm ga Yéesu ga ëldúna toohða.

baruu, koorohha ga wo'eenii en kayohða, doonaa ðu en fodaama ðuwii kuliyuk ga tooh iñcii ya sakða.

Kisúkúruk wo'eenii Kooh na kitum iñaa wa nakohða

¹⁹Mbokcii go mi keeñukða, foñat hel ga iñii mi wo' yii: ðaa en ðéeb gaawat ga kisúkúruk wo'eenii Kooh, wayee ya hanat kigaaw kiwo', ee ya hanat kigaaw ki' ayluk. ²⁰Ndaga ðaa aylukin tumoo iñaa júwin ga fikíi Kooh. ²¹Këri tah meydohat ga haffúu ðéeb iñaa líbðan keeñjúu, na ðan kisoot kihëpi'. Yóoski'at haffúu ga fikíi Kooh, ðú took kite' wo'eenii mínndúu kimúsál ee Kooh sok ga keeñjúuða.

²²Kaa eemat rek ga kisúkúruk wo'eenii Kooh, ðú ðúki haffúu ga iñaa-ma. Wayee tumat iñaa wa nakohða. ²³Ndaga ðaa súkúruk wo'eenii Kooh ee tumoo iñaa wa nakohða, man na ðo', yaa malak fikíifaagari ga seetu, ya hotfa ga daa fa manða. ²⁴Ya seetu'uk bi ya lëehíraa, ya yee, ya dal ki'al daa ya manða. ²⁵Wayee ðo' yaa ga, yaa heel ki' inoh dijófi' Waasii Kooh wimëti' wii on ðuwii kilaas hafbaða. Ya abinwa dijófi' ee foñjiwa. Ya eembii ga kisúkúruk iñaa wa wo' ðanaa ya aluk, wayee ya yaa tum iñaa wa nakohða. 'Baa yaama, iñaa ya tumða, keeñci hay ga kisoos.

²⁶Baa fu foñ an fu taabuk Kooh ee fu mínoo ki'am kúuwfunaa, fu ðúk haffu: kitaabuk-Koohkaagaraa kaama laakoo jeriñ. ²⁷Kitaabuk-Koohkaa setin ee laakoo sik, ga fikíi Kooh, Paamudii, këri en: kihaltuk baayucii na ðeticii yaalcijaaga kaanin ee enu ga coonucii, na ðan ki' abuk ga iñcii ga ëldúna, líbði ðo' ga fikíi Koohða.

Kigënantiloh jomoo kilaak

²Mbokcii, ngëmmugarúu ðú laak ga Yéesu Kiristaa, Ha'mudi-igaruu laak ndamða, hanat kitaam na kigënantiloh ga díkaan-tirúu. ²Fodii dii: ha'-alalaa ekuk kúlti cimóri' na kipii-wúrúus ga tokontaa, yëri hay, aassa jaangaagarúu. Laakka nduulaa ekuk líli-kúlti hay, aassa ðan. ³Yaa ekuk kúlti caa cimóri' caaða, ðú onndi céé' wiyaa, ðú wo''i an: «hay, yugaa dii ga fikíi.» Ee ðú wo' nduulaa an: «fu, tuukaa hen», Wala «fu, yugaa kakay ga kotciigo!» ⁴Iñaama ðú tummbinaa, lak ðú gënantilohin ga díkaantirúu ee ðú atti''ii na keeñ wimóri'.

⁵Mbokcii go mi keeñukða, súkú'kattoo: ðuwii tíku nduul ga ëldúnaða, Kooh tanukða, doonaa ngëmaa ya onbaða dooyba alal ee ða laas ga Nguurii Kooh ðiñ ðuwii waa'tiða. ⁶Wayee ðú tikii nduul ðo'! Enndii ha'-alalcii ðëri hoonohirúu kilaak jame? Enndii ðëri fasirúu bi ga paancii atti'ohsidane? ⁷Man ðëri ñaawali teekii Kiristaanii wimóri' wii ðú ðayða. ⁸Waasii Nguurii Kooh, fodaa daa bídu ga Këyítfaaða, nakoh an: «waraa mooroomfu fodaa daa fu waa' haffuða.» Binaa ðú taabuk iñaamanaa, ðú tumin iñaa jofin. ⁹Wayee binaa ðú gë-

nantiloh ßuwiinaa, ðú tumin baakaa', ee waas tikkinndúu, ndaga ðú kældúkin iñaa waas nakohða. ¹⁰ Kéri tah, ßaa fu taabuk tooh iñcaa waas nakoh ee fu kældúk wínoo rek gacanaa, lak waasaa tooh tikkinndaa. ¹¹ Ndaga Kooh yii wo' an: «Kaa ðúk y'aalfu wala ßetifu, fu faanuk na ßo' yiliisða» yéri wo' an: «Kaa lañ kumuun ßo'.» Kon binaa en an fu ðúkki y'aalfu wala ßetifu, fu faanuk na ßo' yiliis, wayee fu lagin kumuun ßo'aa, fu kældúkin iñaa waas nakoh.

¹² Kon wo' at, ðú tumi fodii ßuwaa jom ki'atti'u ga waas, waasaa oni ßuwii kilaas hafðaða. ¹³ En ki' enaa, ßaa laakoo yërmaandi ga mooroomci, Kooh atti'oori na yërmaandi; wayee luu Kooh atti'atti', yërmaandaagari mín.

Kigëm jom kitaam na tumeen

¹⁴ Mbokcii, kiwo' an «mi laakin ngëm» ee ngëmaagaraa taambii na tumeen, jeriñ ya? Ngëmaama mínin ßo' kimúsale? ¹⁵ Fodii dii: ðú laak mbok y'i'yaal wala yibeti, yaa laakoo iñaa ya ekukan ee ya laakoo iñaa ya ñaman besaa en ßééß. ¹⁶ Laak garúu yaa wo' i an: «Karaa na jam ee fu ekuk faanfu bi ßit, fu ñami bi fu kap!» Ya wo' i iñaa ee ya e'tiiri iñaa ya soolukðanaa, laak ya jeriñ? ¹⁷ Ngëm man fodaama: ngëm kesi taambii na tumeenaa, wa leeh.

¹⁸ Heyna ßo' hayyoo kiwo' an: «Bii laak ngëm, ßii laakka tumeen.» Wayee mi taasannði an: «teewaroo ngëmaa ßo' mín kilaak ee taambii na tumeen, mi, mi teeðpaa ngëm ga tumeen.» ¹⁹ Fu gëmin an Kooh ya yíinoo doñ. Raßcii ßibóni' ßii ßan gëmuunun iñaa ee ßa ßii saak ga ndaga kitíit. ²⁰ Fu laakoo hel kat! Fu waa' iñaa teewanndaa an ngëm taambii na tumeenaa laakoo jeriñ? ²¹ Caasammbuu *Abaraham*, Kooh abohhi ßo' yijúwíraa, enndii ga daa ya faanee kowuci *Isaak ga lo-teelaa* kitumi' Kooh sarahðane? ²² Kon fu hotin an ngëmaagari taabee na tumeencaagari. Fodaama ngëmaagari mínnda kimat sèk ndaga tumeencaa taam gaða. ²³ Fodaama iñaa bídu ga Këyítfaaða, matta an: «Abaraham gëmin ga Kooh, kéri tah Kooh abohhari ßo' yijúwí'††»

Kooh teekari filiici †. ²⁴ Kon ðú hotin an Kooh abohi ßo' an ya júwin, ga tumeencaagari, wayee enndii ga ngëm kesi.

²⁵ Enee ða ßan na *Rahap*, faankoh-pakayaa. Kooh ammbari ßaa júwin ndaga tumeencaagari ††. Yéri ekee ßuwaa *ßu-Isarayeel* woseeða ga kaanci, ya dímallaba kisaadoh ga waas wiliis. ²⁶ En ki' enaa, fodaa daa faan, fa iikissiinaa, fa kaanða; ngëm ßan, taambii na tumeenaa, wa leeh.

Kiwatuk peremfu

3 Mbokcii, hanat ki'en ßaa koluk garúu ßééß waa' ki'en jëgíroh, ndaga ðú ínohin an ðí, jëgírohci, ðí wëñan kimesik atti'. ² En ki' enaa, ðu ßééßpuu ðu yewinin ki'eldoh ga iñii yii wala iñaa yaa. ßaa èldohoo taa' ga kiwo', ßaa yaama ßo' yimëti' ee mínin ki'am hafci ga tooh. ³ Du eki lahaß ga kúuw pënis doonaa ya tooki'tuu, fodaama ðu èewdohhi ñúm daa neßpuu. ⁴ Malakat ga gaal-giiy' ßan: daa wa hín kiyakða tooh ee uuris ßayiwaða, kuwalañ jijutuut fóolíriwa. Luu uuris wiyaaq ye'eewa, wa aawi ga daa neß fóolírohaa. ⁵ Perem manða ßan. Pa enaama yijutuut ga faan ßo', wayee pa ndamuk kilím enaama ciyaaq. Malakat hemet-kiwii. Ja jijutuut ee ja dooyin kitëki' luuf wiyaaq. ⁶ Perem ßan kiwii. Pa líif na yibóni' kesi. Pa en ga faannduu ee përi líifðifa ßééßfa. Pa tamin na kiwiikaa safara ee pa tékiri kipeskiiruu ga èldúnaða, aboh ga kilímuk bi ga kikaan. ⁷ Bo' laakin hel kitagat heet rawaa en tooh: ennda rap-luuf, ennda sel, ennda raßcii fasukiða na ßii ga ðuuy' giiy'ða; ee ya tagattaða. ⁸ Wayee perem, ken mínoopa kiko'. Pa enin enaama yibóni' yaa abukoo, ee pa líif na ðanaraa apin. ⁹ Perem përi ðu kañohi Paammbuu *Ha'mudii*, ee përi ðu cojohi ßuwii Kooh sak, mëd' taða na hafciða. ¹⁰ Kúuwkii ka kínoo, kéri mey'dohi wo' een bar-keel, na wo' een coñ. Mbokcii, iñaaama jomoo ða kimín ki'en. ¹¹ Músú-maa newin na maa aayin mínan na kihaal ga kuhaalaa jínoo? ¹² Mbokcii, een mínan na kilím towu yaawuun wala kedik-resen lím towu een? Fodaama ßan, kuhaalaakaa mey'dohi músúmaa aayin maraa, mey'dohoo músúmaa newin.

Hamhamaa meyoh ga Koohða

¹³ Yiida garúu laak kiñaan ee ínohin yen? Ga ßadukeenci wijúwí', ya teewohatka ga tumeencaa teeyin, caa teewoh kiñaan kimëti'. ¹⁴ Wayee en lak keeñjúu líif na ki' iñaan kiyaak na kinookoh kilaak rekkaa, kaa

† laakoo jeriñ laakin ga Këyítcaa ciðewaacaa ßaa wo': ngëmaa kaanin †† 2: 23 Malkat Sënees 15: 6. ‡ 2: 23 filiici Isayú 41: 8. †† Rahap Ga waa yaawú' caa hayu teeraa Yérikóo kimalakwa balaa ßa hay kiheñoh na ßu-teeraa-manaa, Rahap yaama, ee enee faankohða, yéri ðaakeeßa, lëehi ta dímallaba ßa saan ee ken hottiíða.

ndamukat kiñaan ndaga ðú taambii ga kayoh. ¹⁵ Kiñaanikaagarúu kaama meyohhii ðook, ka kuu èldúna, kuu ßo' -súusúus ee ka kuu Sey-taani. ¹⁶ Ndaga daa ki' iñaan na kinookoh kilaak enoh ßééß, coow na tumeen cibóni' caa en ßééß caada. ¹⁷ Wayee ßaa laak kiñaanika meyoð ðookða, ðeß kiset hen paay, ya hannda kiyewin jam, ya teeyaa; ya híðírohi hen, ya líifin na yërmaandi, ya lími yijófi'; ya fa' ðohoo ken ee ya ínohoo kijófi'ðuk. ¹⁸ Bo' -jam daa ya enoh tooh, ya soki jam da, ee yijúwí' yéri ya piiki ga.

Kifiliimunoh na èldúna

4 Heñcii na ñarohcii ga ðuuy'cúuða iñii haydohcaða ya? Kiwaa' neßlaat-kumuunkii ðëk kiheñoh ga ðuuy'cúuða kéri haydohca. ² Dú ðiibukin yen, ðú mínoori kilaak ee ðú hatinin kilan kumuun ßo' ga. Dú kaani na ki' iñaan ee ðú laakoo iñaa ðú waa' ða, faf ðú en ga kiñaroh na kiheñoh. Iñaa ðú waa' ða ðú laakoori, ndaga ðú kímoowa Kooh. ³ Luu ðú kímee Kooh ya onoorúu, ndaga ðú kímoog ga daa jomða ee ðú èewrukkií dara ga, enndii iñaa neß kumuunndúu kepaa. ⁴ Dú oorin Kooh! ⁵ Dú ínohoo an kifiliimunoh na èldúna kéri en kisañ Kooh hanaa? ßaa fu waa' kifiliimunoh na èldúnaanaa, fu tumin haffu ßaa waa' tii Kooh. ⁶ Kaa foogat an Këyítfaa wo' sooy. Fa wo' an: «Helaa Kooh tum, wa ðëkka garuuða, ya waa' wa hen bi ya naalohinwa.» ⁷ Ee sah kijofkii Kooh teeðpuuða paafin daama, ndaga bíduunun ga Këyítfaa an: «Kooh tookðoo ßuwii ðëwi' hafðaða, wayee ya laakin yërmaandi ga ßuwii yóoski' hafðaða.» ⁸ Kon ayat haffúu ga Kooh, ðú sagi' Seytaani, ya soof fenoo, ya úsaayyú. ⁹ Deeyat ga Kooh ee ya hay garúu kideey. Dú, tumoh-baakaa' cii, sétírat yáhhúu ga yibóni', ðú ßii ðú laaki hel kanakða, sétírat keeñciigarúu. ¹⁰ Keeñjúu leehat, aawat kí-toñ ðú looyi. Ti'yentiigarúu enat moon, keeñciigarúu soosða, ca leehat tak. ¹¹ Yóoskirat haffúu ga fikí *Ha'mudii* ee ya hayyúu kiðëwi'.

Ki' abuk ga ki'atti' mooroomfu

¹¹ Mbokcii, ken hanat kiwo' ga mooroomci iñaa bonin. ßaa wo' ga mooroomci iñaa bonin wala atti'inaa, ya wo' ðin Waasii iñaa bonin ee ya atti'inwa. Ee waas, fu atti'wanaa, fu enissii ßaa taabukwa wayee fu en ßaa atti'iwa. ¹² Kooh hançi doñ, yéri hëwi' Waasii, ee yéri laak ki'atti'. Ya doñ yéri mín ßo' kimúsal, ee ya mín ßo' kisañku'. Haa fu yii fu atti'i mooroomfuða, fu tik haffu ßa?

Watukat kiyéén haffúu

¹³ Súkú'kattoo diima, ðú ßii ðú wo' i an: «Wati wala kuwis, ðí hay kika' teeru nangam, ðí tum da kíis. Dí toonsuki daama bi ðí laak kopa'.» ¹⁴ Dú ínohoo dara ga kipessúu, iñaa ka y'ah kuwisða! Ndaga ðú man na eëß. Wa kolukaa, maañoó dara wa keen. ¹⁵ Dú jom anee kiwo' kay: «Neß Kooh, Ha'mudiinaa, ðí hay kipes, ðí hay kitum iñii yii wala iñaa yaa.» ¹⁶ Wayee ó'óo! Dú yéegin haffúu ee ðú ndamuki rek. Kiyéén haffu fodaama daal, joffii! ¹⁷ Kon, ßaa fu ínohin iñaa fu jom kitum yijófi', fu tummbiirinaa, fu koorukin baakaa'.

Iñcii Yoot ha' -alalciíða

5 Súkú'kattoo diima, ðú ha' -alalcií! Aawat kilooy, ðú weleluki ndaga coonucii sekkúuða! ² Alalciigarúu nopin ee kúltiiciigarúu maa-sohin. ³ Wúrusiigarúu na hëlisiigarúu homaakii ††. Homaakaa-ma hay kiteewoh fodii seedi iñcaa cibóni' caa ðú tumeeða. Ee homaakaaama, fodii kiwii, hay kiñam faanciigarúu. Èldúna, daanaka, leehin ee ðú ßii lfs haffúu kígarí' alal! ⁴ Malkat, koparii jomee kifayohu píikohcii lëgëysee ga yoonciigarúuða, ðú téhdohinwa kak, wa wii fiip rek. Ee jambatcii píikohcii aasin nof Kooh, *Ha'mudii* wëñ buuroo bu-u'ða. ⁵ Dú cattii dara ga èldúnarúu, ðú ðëk ga mo'laat na neßlaat rek. Dú kapin dút en fan júuraa yafalu hen, ðú ßii sek bëríinaa ðú hoos-sandða. ⁶ Baa tummbii dara, ðú atti'inndi kikaan, ðú lagin kumuunci ee ya nookohhii ga.

Múuñat, ðú seki

⁷ Kon mbokcii, múuñat ðú seki bi ga daa Yeesu, Ha'mudii haysisan. Malakat ga daa línoh múuñi, aboh ga toßcaa ðewi kikeen bi ga daa seek wísan, kakay eroh towu tilúudi'. ⁸ Dú ßan, múuñat fodaama, ðú am bi yëgis, ndaga kihayiskii Ha'mudii deeyin.

⁹ Mbokcii, ken hanat kijambatuk ga mooroomci, en ðanaa Kooh atti'oorúu. Malkat ßii y'ah ki'atti'ða sah yeema ga halii. ¹⁰ Mbokcii,

†† Dú oorin Kooh wo'eenii ga kiGerek diiða man na «Betifaa ðúk y'aalci ya faanukka na ßo' yiliis.» ††† Helaa Kooh... naalohinwa Lëgísoh ciliis wo' da an: Helaa Kooh tum ðëk garuuða, iñaa ya waa' ða, ya sagin wa bokidohu na yen yili-is. ††† 5: 3 Malkat Mëccëe 6: 19.

malkat ga *seldiiga-Koohcaa*. Ba wo'ee ga teekii Ha'mudii ee ga d'uuy coonucaagaɓa, ɓa múuñee hen. Taabat ga kotcaagaɓa. ¹¹ Inohat an, ɗi wo' an ɓa yewinin múu', ɓuwii yégis ga d'uuy coonucaagaɓaɗa. Dú kelohin iñaa wo'u ga Yoop †, ga daa ya tookee kimúuñɗa. Ee ɗú hotin iñaa Kooh, Ha'mudii méeñjohi kitumi'ɗa, ndaga Kooh, Ha'mudii líif na kijof na yërmaandi.

Kiwaat joffii

¹² Ee sah mbokcii, kaa waatat múk ††. Enndii ga teekii ɗook-Kooh, enndii ga teekii kakayfii wala ga enaama yiliis. Ga daa ka mín kiman tóoh, wo'eenndúu en «Eheena», enat «Ehee», en «Ó'óona» enat «Ó'óo». En ɗanaa Kooh atti'oorúu.

Doolaa laak ga kikiim Koohɗa

¹³ En laakin garúu yínoo yaa en ga coonunaa, ya kíimat Kooh. En laakin garúu yínoo yaa en ga jamaa, ya kañat Kooh na tiy'ee. ¹⁴ En laakin garúu yínoo yaa ɗúukoolinaa, ya ɓaylukat yaakcaa ga jaan-

† 5: 11 Malkat Yoop 1: 20-22; 2: 10. †† 5: 12 Malkat Mëccëe 5: 33-37.

gaaɗa. Ba kíimi'ti Kooh, ɓa leeffi dúuleen † ga teekii Ha'mudii. ¹⁵ Kíimaama taam na ngemɗa hay kimúsal ɗúukoolíraa: Ha'mudii hayyi ki-wéki'. Ee en an ya tumin baakaraa, ya bayaluca.

¹⁶ Kon ɓaa en ɓééɓ wo'at baakaa' caagari ga fikíi mooroomci ee yaa en ɓééɓ kíimi' mooroomci Kooh, en ɗanaa ɗú wak. ɓaa júwin kíim Koohaa, kíimaagari waama, doolaagaɗa líimin yiyaak. ¹⁷ Malkat ga Ili, seldiiga-Koohaa, ya enee ɓo' donj fodii garuu. Wayee ga waa ya kíimm-ba Kooh na ngem doonaa ya towooɗa, músú keenndii kakay bi laakka tikíis taahay na caban. ¹⁸ Waa ennda ɗa, ya kíimissa Kooh ya toɓ, Kooh toɓpa, doo kakayfaa, faa han ki'eroh iñaa pesohohsan.

Gíndi'at ɓuwii múuyɗa

¹⁹ Mbokcii, laak garúu yínoo yaa ɗeen kayohfii, ee laak garúu yaa gíndi'inaa, ²⁰ leenaa níndískat iñii yii: ɓééɓ ɓaa fu gíndi tumoh-baakaa' ee lak ya múuyee hen ga waas wibóníraa, fu ɓewohinndi ga waasaama, fu sominndi ga kikaan ee fu hay kitah bi baakaa' ciyewincaa ɓaa yaama tumɗa Kooh bayallica.

‡ 5: 14 Malkat Marka 6: 13.

1 PEE'

Wo'eencii lëgis Këyítfaa

Këyítfaa fii fëri Pee', apotaaraa Yéesu, bín kerceencaa teeruca ciyétuusca ga gohaa Aasífa (ga dii kúlkaa Turukii enoh watiifa). Këyítfaama Pee' bideefa kerceencaama hatalu ga kipesfa.

Ga wii Yéesu en ga ëldúnafa, Pee' taabee nari. Ga waa Yéesu meyoħ ëldúnafa, Pee' enee apotaaraa yaawúu'caa. Kerceencii Pee' bidee këyítfaa fii enee ðuwaa hatalsee hen ga kipesfa ndaga daa ða gëmee ga Yéesu Kiristaafa. Iñaama tah ya binnadafa kiwo' ða, ða am bi yëgis ga ngëmii. Endii ðëri ðewoh ga kitku coonu. Ya wo' aña an Yéesu yii ða gëm garifa yëri ðëb kitku coonu, bi ya apussa. Iñaama teewoh an binaa ða hídoħ na mesiklaataa, ða tookat kimúuñ fodaagari. Ya wo' aña ðan daa kipesfa jom kiman ga ðuuy' ðuwaa sagu kigëm ga Kooh.

Këyítfaa Pee' ðëb kibinda tídoħ anee:

- 1 - Këñdoh ()
- 2 - Yaakaarii onoh kipesfa ()
- 3 - Kipeskaa sela'in ()
- 4 - Kitaabuk kotcaa Kiristaa ()
- 5 - Níirohcii yopii Kooh ()
- 6 - Tanjoh ()

Këñdoh

Mi Pee', apotaa Yéesu Kiristaa, mi yëri binnúu këyítfaa fii ðú

1 ðuwii Kooh tanuk enu sagac ga gohcii ða tasaarukohfa: ennda gohaa Pom, waa Galasíi, waa Kapadoos, waa Aasíi na waa Bítíni. ² Kooh, Paamudii tanukindúu kumëëñi' fodaa ya nateeka kitumfa, doonaa ðú en ðuuci ga tumeenaa Helaa yisela' i' yaa, en ðanaa ðú kelo-hi' Yéesu Kiristaa ee ñifaagari aamufa onndúu kiset. Mi kím Kooh barkeellúu bi dooy, onndúu jam wiyewin.

Yaakaarii onoh kipesfa

³ Du kañat Kooh, Paamudii Yéesu Kiristaa, Ha' mudii garuu. Ga yër-maandaagari wiyaakwaa, ya oninnduu kilimukis ga kipes ki' as, ee ðu laakin yaakaaraa onohi kipes, ga daa ya mílísí' Yéesu Kiristaa ga kikaankaafa. ⁴ Fodaama, ðú laas ga iñcaa cinéwí' caa Kooh faani' túu ga asamaanda. Iñcaama yasukohoo, ca líiwoo, ca neewoo. ⁵ Kooroh ga ngëmii ðú laakfa, Kooh hayyúu kiní' na dooliigari mín ga toohfa, bi ga besaa méeñjoh ya yah kiteewoh kimúckiiima ya waayuki' túuufa.

⁶ Keeñnjúu soosin ga yaakaaraama, luu enee an ðú jomin kikooh diima ga coonucaa en tooh. Coonucama nak maañandii, ⁷ ca en ki-malaksukoh ngëmiigarúu, dii wa hín kiyëgisfa, fodaa daa wúrúus útsi ga kiwii kimelici' wafa. Ee ngëmiigarúu wëñ solu fúuf wúrúusaama aaw ga kiyasukoh donfa. En ðanaa ngëmiigarúu hayyúu ki' on ðú laak gërëm, ðú laak ndam, ðú eru céé', bëriinaa Yéesu Kiristaa feenukanfa. ⁸ Du mosoo kihot Yéesu ee moona ðú waarinndi. Bi wati ðú hottiiri, ee kokohhii ðú gëmin gari. Këri tah ðú taabin ga na keeñ wisóosi', waa ken mínnoo kiwo' na kúuw, waa taam na ndam. ⁹ En ki' enaa, ðú laasin ga iñii ðú séentuk ga ngëmii ðú laakfa. Iñaama yëri en an fitciigarúu, ca múc.

¹⁰ Ga loo kimúckiiima, seldiiga-Koohcaa heelussa ki' inoh na kihalaat ga dijófi', ee ða yéegalohha kijofkaa Kooh nareerúu kiteebfa. ¹¹ Ba ðaa heel ki' inoh bi jof jamaanaa iñcaama Helii Kiristaanii inohlukoheefa, yah kilaakohfa, na daa ca yah kimandfa. Heliima taabee na ðaafa yéegaleeña, balaa ka laakaa, coonucaa Kiristaanii na' kidayfa na ndamaa yah ga kitkfa. ¹² Kooh teeþaþa an iñaan ða yéegalohee yaama, ða ga kihafba, aawéerfi gaba wayee aawee garúu. Diimaafa, ðuwii en na kiyéegaloh Hewhewii winéwí' wiif' a wo' inndúu iñaama, kooroh ga doolii Helii yisela' i' yii Kooh wosoh, meyoħ asamaanfa. Malaakacii sah waaruunun kitk hasba ga iñcaama.

¹³ Kon waayukat haffúu, ðú wisoh wecen, ðú lfk yaakaa' túu ðéebwa ga iñaan yijófi' yaa Kooh yahhúu ki' on bëriinaa Yéesu Kiristaa feenukanfa. ¹⁴ Enat oomaacaa kelohdin Kooh. Kaa taabukat neblaat-kumuuncaa ðú enukohee kuðewaafa; lak ðú inohhii Kooh duum, ¹⁵ wayee sela' at hen ga ðéeb kipeskiigarúu fodii dii ðii hayyúu ga hafci

sela' fa. ¹⁶ En ki' enaa, bídu ga Këyítfaa an: «Enat ðuwaa sela'in, ndaga mi, mi sela'in».

¹⁷ Waa Kooh yii atti' i ðaa en ðéeb ga iñaan ya tumi ee fa' ðohoo kenfa yëri ðú ðayi «Buba» ðú en na kíkímaa, kon nak, ga kipeskiigarúu dii ga ëldúnafa, ðú jominndi ki' e' céé' wiyaak. ¹⁸ Du inohin an iñaan ðú laasohu ga kipeskaa enéeríi dara ðú lam ga ðicaasambbúuufa enndii iñaan yah kiyasukoh fodii hëelís wala wúrúus.

¹⁹ O'oo, ðú laasuunun ndaga ñifaa wiléki' -soluwa Kiristaa aamu, fodii sarah kubaalkaa dara nëewisukkiigari ee laakoo sík. ²⁰ Kooh tanukindii kumëëñi', lak ëldúna sakussii duum ee ya onin ðuwii ki' inohhi ga jamaanuciima en cii méeñjohfa, ndaga ðú. ²¹ Kooroh gari, ðú gëmin ga Kooh, yii mílísí' ti ga ðuwaa kaanin, e' tari ndamfa. Fodaama, ngëmiigarúu na yaakaariigarúu cii ëewrukka ga Kooh.

²² Ga wii ðú taabuk kayohfiifa, fodaama ðú sétirin fitciigarúu bi ðú mínin kiwaa' ðimooroombúu kayoh-kayohfa. Kon nak, waarohat kayoh-kayohfa na keeñciigarúu ðéebca. ²³ Du límuksin kilimuk ki' as kaa meyoħhii ga pesohpaa yah kiyasukoh, wayee ka meyoħ ga pesoh-paa yasukohandii. Ee pesohpiima përi en Wo'eenii Kooh onohi kipes ee wa tuukan bi taa' fa. ²⁴ En ki' enaa, bídu ga Këyítfaa an:

«Bo' -súusúus man na pëgii;
ndam bo' -súusúus man na sapuus-pëgii.

Pëgii súwin, sapuusca keen,

²⁵ wayee Wo'eenii Ha' mudii tuukan bi taa' .» †

Ee wo'eeniima wëri en Hewhewii winéwi' wii ðú yéegalseefa.

Atoh-koñii tawahii Kooh

2 Kon foñat tooh iñaan en kisooh, kiñaanukoh ðo', kijójófduk, ki' iñaan, kipok kiwo'. ² Fodii líi', ðiibukat kiþap ga miismii koocussii en Wo'eenii Koohfa, en ðanaa, ma onndúu kiyak bi ðú múc. ³ En ki' enaa, bídu ga Këyítfaa an: «Du hotin dii Ha' mudii hín kijoffa».

⁴ Ha' mudii yëri en atohii en na kipes ðuwii jafeefa wayee Kooh tanukwa ee wa laakin solu gari. Deeyat gari. ⁵ Waa ðú enin atohcaa en na kipes, ðú ðan, deeyat gari doonaa ðú en tawahii Kaanfii Helii yise-la' i' yii ðëkohfa ee ðú en ðisarahoh, ðaa en ðuu Kooh, kitumi' ti sarah-caa Helii yisela' i' yii onnduucca kitumfa. Sarahcaama Kooh tookinca kooroh ga Yéesu Kiristaa. ⁶ En ki' enaa, bídu ga Këyítfaa an:

«Mi yii yippa atoh-koñ dii ga Síyoñ,
mi yëri tanukwa ee wa wëri wëñ kilaak solu.
Ba gëm gawanaa, yaakaa' fu tasoo múc.» ††

⁷ Kon ðú ðii ðú gëminfa, wa erinndúu céé', wayee ðii gëmbiifa, ða inohat an:

«Atohaa tawahohcaa jafeefa

† 1: 25 Mëdirohat na Kañcaa 103: 15-17. †† 2: 6 Malkat Ísayii 28: 16.

wëri mēēnjoh ki'en atoh-koñii tawahii» †.

⁸ «Wa enin ðan atohii këfti ðuwii, wii ðuukifada.» ††

Wa këftinba ndaga ða tookii kigēm Wo'eenii Kooh, ee iñaama yëri seekeba.

⁹Wayee ðú, ðú en heetii Kooh tanukda ya tumindúu ðisarahoh na ðibuu'. Ðú en heetii wisela' i' wii, heetii ya heeli' hafciða, doonaa ðú yéegaloh tumeencii ciyaakcii ‡.

Ya ðewohúu ga nūsúu, haydohharúu ga lee'laatii neð kiniirukða.

¹⁰Kuðewaa, ðú enéeri heetii Kooh wayee diimaða ðú enin heetiigari. Kuðewaa ðú laaséerfi ga yërmaandii Kooh wayee diimaða ðú laasin gawa.

Kipes fodii súrga Kooh

¹¹Ðú ðii mi keēñukinða, ðú man na ðuwaa kooroh éldúna hen rek, fodii ðisagac, këri tah mi daassúu ga iñii yii: Abukat ga neðlaat-ku-muuncii heñohi fit ðo'ða. ¹²Badukeenumgarúu ga ðuuy'yiifa'cumða enat wimóri'. En ðanaa, luu ða pokðeerúu ki'en ðitumoh-kofeel, ða hotan tumeenciigarúu cijófi'cii, ee ða ndami Kooh bérinaa yaama ðaawanbaða.

¹³Béeb nguu' waa ðo' -súsúus mín tuuki' ga éldúna, kelohðatwa ndaga Ha' mudii: ennda buurii hanoh béeb buu'cii ðookða, ¹⁴ennda ðan gúwernēe'ciigari ya wos kiko' tumoh-kofeelcii na kikañ ðuwii tumi yijófi'ða. ¹⁵En ki' enaa, iñii Kooh waa'ða wëri en an: ðú tum iñaa jofin. En ðanaa ðú lañ túuwitii ðuwii laakoo hel, inohsoo daraða. ¹⁶Bayat ðaduken ðuwaa laak hafða, ee kaa tumat iñaama úf kikún tumeen cibóni'. Namat ki'en hisúrga Kooh. ¹⁷Erat ðuwii béebða céé', waarat mbok-kerceencii, niikat Kooh ee ðú e' buurii céé'.

Súrga na ha' mudaagari

¹⁸Ðú súrgacii, kelohðat ha' munciigarúu, ðú e' ða céé' wimēti' sēk. Hanat ki'eem rek ga ha' muncii ðijófi' ðii wala ðii ðúkohsi narúu henða, wayee bi ga sah ðii tamohinda. ¹⁹Kayoh, kikoork coonucaa ðú tku ga iñaa enndii waas ndaga kitaabuk Kooh, inohat an Kooh ga kijoofkaagari onndúuka kimín. ²⁰En ki' enaa, ndamii wiida wëri laak ga kikoork doo'caa ðú feekuca ndaga lak ðú tum iñaa joffii? Wayee binaa ðú took kikoork coonu ndaga kitum iñaa jofinaa, inohat an Kooh ga kijofkaagari yëri onndúu kimín iñaama.

²¹Iñaama yëri Kooh ðayohúu. *Kiristaanii* ðan sodin ndaga baakaa'ciigaruu, ee fodaama ya teewindúu waas waa ðú kooran, doonaa ðú taabuk kotcaagari.

²²Ya mosoo kitum baakaa' wínoo ee saboh fiinoo mosoo kimeyoh kúuwci.

²³Ya ðasuunun, ya mossii kitaas na ðasee.

Ya tíkuunun coonu, ya mossii kidíguk ken ki' éldúk, wayee ya dínkaanohee hafci ga yah yii ðay atti'ii wijúwi'wiida.

²⁴Ya koorukka baakaa'ciigaruu ga faanci, ya ðayyaca, ya ga kihafci ga wii ya kaan ga kuraanaaða.

En ðanaa baakaa' mínsisoo yen garuu ee ðu aas ga kipeskii kijúwi'kii. Ðú wëkirohu kon ga gaañcaagari.

²⁵En ki' enaa, kuðewaa ðú madee na baalcaa múuy' hen, wayee di-imaða, ðú ðii éewrukka ga nírohii watuki fitciigarúuða.

Beti na yaalci

Ðú ðan, ðeticii, kelohðat yaalciigarúu. En ðanaa, laak gaða yaa

3 gēmbii Wo'eenii Koohaa, daa ðú mandá mínba ki'ek ga ngēmii. Iñaama soolukandii kiwo': ² ða malakan rek ga ðadukenaagarúu, daa ðú hín kiset keēñ ee ðú erinba céé'ða. ³ Kaa heelat rek kimo' ga foh: ennda kidíguk bi jek, kipokuk ceen-wúrúus na ki'ekuk kúlti cimóri'. ⁴ Wayee heelat kimo'kaa en ga ðuuy' keēñ, yasukohooða: ennda kilewet na kiyewin jam. Kimo'kaa kaama këri laak solu ga fiki Kooh. ⁵ En ki' enaa, ðeticaa waama ðisela' i' ðaa tíksee yaakaa' ða ga Kooh ee tookðusee ðiyaalbaða, iñaama yëri enee kimo'kaagaða.

⁶ Madee fodaama ga Saaraa. Ya kelohðee *Abaraham* hen bi, ya ðayeeeri Ha' mudaagari. Ðú ðan, binaa ðú tum iñaa jofin ee taambii na kiniik daranaa, iñaama hay kiteewoh an ðú tucaasamun Saaraa.

⁷ Ðú yaalci ðan, ðaa en béeb ga kipeskaagari na ðeticii, ya jomin ki-foñ hel ga an ya híndii nari dooli. Eratða céé' wimēti' ndaga ða hay narúu kibok kilam kipeskaa kukayohkaa Kooh onndúuða. En ðanaa dara honohoorúu kikími Kooh bi jof.

Kitook kisodalú ga kitum iñaa jofin

⁸ Iñii mēēnjohða wëri en béebpúu, bokat halaat, ðú bok keēñ wí-noo. Waarohat ga dikaantirúu fodii ðuwaa ðëri bokoh; ðaa en béeb laakat yërmaandi ga mooroomci ee ðaa en béeb yóoski' hafci. ⁹ Kaa íkat mesiklaat ga mesiklaat ee kaa taasat ðasee ga ðasee; namatti kikími', Kooh barkeelli. Kooh ðayohúu ga hafci iñaama, kibarkeellúu. ¹⁰ En ki' enaa, bídu ga këyítfaa an:

«Béeb ðaa waa' kinebluk ga éldúna ee kipeski newaa, ya abat kúuwkaagari ga yibóni', ee perempaagari hanat kiwo' saboh.

¹¹ Ya úsaayat yibóni' ee ya tumi yijófi',

ya heelat jam ee ya taabukiwa.

¹² Ya inohat an *Ha' mudii* yii yíppa hasciigari ga ðuwii ðijúwi' ðii ee ya yii déekka nofiigari ga iñii ða kímiriða.

Wayee ðuwii tumi iñaa boninða, Ha' mudii súgúrukinba.» ††

Yaakaa' ga ðuuy' kihatalú ga kipes

¹³ Ee sah, ðii yiida tumannúu iñaa mesikin binaa ðú kaantukoh ga kitum yijófiraa? ¹⁴ Luu enee an ðú jom kikoork iñaa meskin ndaga kitum iñaa júwin, inohat an ðú yewinin múu'. Kaa niikat ðuwii ga dara ee ðan ken hanat kihícoh hellúu. ¹⁵ Tookat ga keenjjuu an *Kiristaanii* sela'in, ee ya hançi don ya en Ha' mudiigarúu. Tuukat tek ga kitaas béeb ðaa meekisanndúu iñii tah yaakaarii ðú laakða. ¹⁶ Ee nak taabat ga na teey, ðú on béeb céé', ee ðú ðéli' hellúu. En ðanaa ðuwii pokðirúu kiwo' ndaga kipeskiigarúu kijúwi'kii ga Kiristaaniiða kaci' u ga inçii ða pokðirúuða. ¹⁷ En ki' enaa, kikoork mesiklaat ndaga kitum yijófi', en ga iñaa Kooh waaraa, këri gēn kikoork mesiklaat ga kitum yibóni'.

¹⁸ Kiristaanii ga kihafci koorin ga mesiklaat waas kínoo ndaga baakaa'cii ðuwii. Ya yii ya en ðo' yijúwi'ða, ya kaannda kimúsál ðuwii júwussiiða doonaa ya haydohða ga Kooh. Ya apussa, faan ðo' -súsúusfaagari kaannda, wayee Helii yisela' i' yii onndari kipesis.

¹⁹ Koorohee ga Heliima, ya ka'ta ga helcaa tēcuk ga ðu-baamða kiyéegalða iñaa laakða. ²⁰ Helcaama cēri en cii sagee kikelohi' Kooh, ga jamaanaa músúmaa miyewinmaa Kooh toweeða. Wiima lak Kooh yii múuñ rek, híдох ga wahtaa Nowee enee na kihēwi' gaal-giyaa wiyaak-waada. ²¹ Biho' ðijutuut ðëri múcee ga músúmaama, ee enee ðo' ðiyit-naðahay. ²² Iñaama yëri mandarga bētisi' ðú bētisi' u ga músú wati, onndúu kimúçða. Bētisi' nak, enndii kinís iñaa líif ga faan, wayee nam ki' en kitaas Kooh na hel widéli'. Ee wa músalinndúu kooroh ga kimlískaa Yéesu ga ðuwaa kaaninða, ²³ yii lap ðook asamaan, hanohha yah-ñaabaa Koohða. *Malaakacii*, inçii en na kinguuruk ga ðook ðuwi-ida na inçii laakin dooli ee hotukooða, kelohðinndi.

Kigúroh na baakaa'

Kon nak, waa *Kiristaanii* dayeera mesiklaat ga faanfaagari, ðú ðan, ðewat helaa Kiristaa waama, ðú tumwa ganaay. En ki' enaa, ðaa day' mesiklaat ga faanfaagari gúrohin na baakaa'. ² Kon, aboh diima deñ, iñii tes ga kipesúu ga éldúnaða hanat ki' en ga iñaa neð ðo' -súsúus wayee enat ga iñaa Kooh waa'. ³ En ki' enaa, dooyin sēk ga ðii ðú pesee kuðewaa ga iñaa neð yíifa'ciidða: ðú enee ga kifaanuk na ðaa en béeb, kidíibuk iñaa en yuu mooroomfu, kilaal kihēpi', kihíp look ga kiñam na ki'an, ki'aamuk koof ki'araami'. ⁴ Diimaða, yiifa'cii léyunun ga ðii ðú taabissii naða ga kipeskiigaða kibóni'kii kiima ðarinða. Këri tah ða ðii ðassúu. ⁵ Ba hay kituuk bes kitaas ga fiki ðii tuuk ga ki'atti ðuwii en na kipes na ðuwii kaaninða. ⁶ En ki' enaa, iñaama tah *Hewhewii winéwi' wii* yéegalohussa ðan ga ðuwii diima deñ kaanuununða. Fodaama, luu enee an ða atti'uunun kikaan ga faancaagaða fodii béeb ðuwii, ga fitcaagaða ða ðii pes fodii Kooh.

Ki'amðoh mooroomfu ga iñaa Kooh onndaa

⁷ Iñaa enin tóoh, jamaanaa wa leehandá deeyin. Kon taabat na hel na kiwiñsoh, en ðanaa ðú mín kikími Kooh. ⁸ Balaa daranaa, waarohat ga dikaantirúu kiwaaroh kiwoori' ndaga kiwaaroh kúnin baakaa' caa leehoo. ⁹ Baa en béeb tookat mooroomci ga kaanci ee hanat kitaam na kicapatuk. ¹⁰ Baa en béeb garúu laakin iñaa Kooh onndi. Ya ðewat iñaa ya onuða, ya amðoh ðuwaa ðiinoo ga, fodii ðuwaa tuukuk légye. Fodaama, ða tuukuk dijófi' béeb inçii cinéwi'cii Kooh onohða. ¹¹ Bo' en na kijangataa, ya wo'at iñii Kooh wo'ða. Baa en na ki'amðoh ga légye-inaa, amðohat na doolii Kooh onndiða. En ðanaa, Kooh eru ndam ga iñaa en tóoh, kooroh ga Yéesu *Kiristaa* yii laak ndam na dooli bi taa'ða. **Aameen!**

† 2: 7 *Malkat Kañcaa* 118: 22. †† 2: 8 *Malkat Ísayii* 8: 14. ‡ 2: 9 *Malkat Ek-sot* 19: 5; *Ísayii* 43: 20.

†† 3: 12 *Médíroh* na *Kañcaa* 34: 13-17. †† *Léegisoh ciliis wo' «ya ka'ta ga fitcaa ðuwaa kaaninða...»*

Buwii hatalu ga kipesba ndaga Kiristaada

¹²Dú bii mi keeñukinda, kaa lëyat ga mesiklaatcii citamohi'cii dal-lúuda en fan enndii waas. ¹³Namat kinebluk hen, ndaga dú beë bakkúu ga coonucii Kiristaa dayda, doonaa bëríinaa ya feeñukan ga ndamaagariida, keeñjúu soos seë. ¹⁴Dú yewinin mú', binaa dú basu ndaga teekii Kiristaaniinaa, ndaga lak Helii Kooh líif na ndamda wii dëkka ga d'uuy'cúu. ¹⁵Binaa laak garúu yaa tíku coonunaa, hanat ki'en an lak ya ap bo', wala ya lok hen, wala ya tum kofeel, wala an ya aas ga iinaa enndii waasci. ¹⁶Wayee en an ki'en kerceen kéri tah bo' tíku coonunaa, ya hanat kilaak kaci ga iinaama. Ya namat kay kigërém Kooh daa ya bay teekii kerceenda.

¹⁷Wahtii ki'atti'kii le'in, ee wa d'ewoh ga buwii en buu Koohda. En lak wa daloh garuunaa, kon buwii sagu kigëm ga Hewhewii winéwi' wii Koohda, ba yah na kimëeñjoh? ¹⁸Fodaa keyítfaa wo'da: «En lak kimúc bo' yijúwí' kéri yooñpiinaa, kon baa tumi baakaa', faali'ii Koohda, ya aaw na?» †

¹⁹Fodaama, buwii dayu mesiklaat ndaga kitaabuk iinaa Kooh waa'da, ba lísat kitum iinaa jofin. Ba ayat kipesba tooh ga yii sakba ee tumi iinaa ya díghoda.

Nírohccii yopii Kooh

Diimaada nak, mi daas buwii ga d'uuy'cúu en biyaak ga jaangiiida. **5** Mi yaak ga jaangii fodii gaaba. Mi seedi'in coonucaa Kiristaa day-eeida ee mi laakin bak ga ndamaa yah kihotukda. ²Nírat yopii Kooh díjkaannduuda ee dú toputu'iba. Ee hanat ki'en an dú gítínu ga hen wayee enat ga iinaa newinndúu fodaa Kooh waa'kadá. Hanat ki'en an kiwaa' heélis ekkúu ga, wayee enat an dú gëm lëgyaama hen. ³Kaa heelat kilaak dooli ga d'ook buwii Kooh tik ga yahhúuda, namat ki'en

† 4: 18 Mëdírohat na Liiwuk 11: 31.

Buwaa yopii Kooh malakan gaaba. ⁴Ee binaa yii kuliyuk ga tooh nírohccii da feeñukaa, dú hay kilaas ndamii fodii baanu-buu', waa fúri' anndii.

⁵Ee ban, dú oomaacii, kelohdat buwii en yaak ga jaangiiida. Ee béeb buwum, yaa en béeb yóoskírat hafci ga fikii mooroomci ee ekukat iinaa- ma fodii kúltri ndaga bídu ga Keyítfaa an: «Kooh kaalin buwaa bëwi' hafbaada, wayee buwaa yóoski' hafbaada, ya teewinba kijofkaagari ††».

⁶Kon yóoskírat haffúu ga fildoo yahii Kooh wilëeki' -dooliwii. En d'anaa, ya bëwi'túu ga wahtaa ya amda. ⁷Këlëembískat tooh iinaa bítinndúu ga d'ookci ndaga yëri toputu'irúu.

⁸Wísohat ee dú watuki! Yii heñohirúuda, Seytaanii, yii Yoot en fan gayindifaa en na kimbëmbuk kiheel baa ya seelsohan. ⁹Abat bi yëgis ga ngëmiigarúu, dú tēhhi tēc, ee dú inoh an mbok-kerceenciigarúu tasaarukoh ga ëldúna toohda, coonucaa man da cëri ba day ban. ¹⁰Dú hay ki'baat kiday' coonu jutuut, wayee Kooh ga kijofkaagari kiyaakkaa, hayyúu kibëwírís, ya onndúu kiyëgis gík, ya baattúu dooli bi dara mínoorúu kiyëngël. Ya bayinndúu kibok ga ndamiigari leehoo taa', ndaga dii dú enin wínoo na Kiristaada. ¹¹Ya yëri laak kimín bi taa'. Aameen!

Taṅkoh

¹²Sílwee, ee ya en garoo mbok-kerceenaa mi óolukin, yëri amdohhoo bi mi míndarúu kibín keyítfií fii. Mi bínndúu kidaassúu na kiseedi'úu kijofkii kiwóori'kii meyoh ga Koohda. Abat ga iinaama bi yëgis.

¹³Bu-jaangii ga Babiloon[‡] Kooh fal fodii garúuda, bii kēñi' túu ga. Marka yii mi aboh fodii kowu ga ngëmiida, yii kēñi' túu ga ban. ¹⁴Baa en béeb mígínohat na mooroomci haf, kifuunndi fodii buwaa bokoh. Jam taabat narúu béebpúu, dú bii dú en wínoo na Kiristaaniida.

†† 5: 5 Malkat Liiwuk 3: 34. ‡ Pee', ga teekaa Babiloon, mínin ki'en, wo' dëkaa Room

2 PEE'

Wo'eencii lëgis Këyítfaa

Këyítfaa fii fëri en fukanakfii Pee' bínfa. Jom ki'en an ya bínfa ga béeb kerceeno kerceen (). Laakkii ken ba wo' an kerceenaa ya bíde këyítfaa deéda fëri ya bidis fii, ee wóo' tii ken an këyítfaa kanakcii cii doŋ cëri ya bín. Ya wo' rek an këyítfaa fii fëri en fukanakfii ya bínfa ().

Pee' wo' an laakin buwaa kari ga kerceenaa, ba jangati ga duuyba iñca taabohhii na Hewhewii winéwi' wii ba yéegalee buwaamafa. Jégíro-hcaama taabuk neblaat-kumuunfa doŋ ee ba wo' i an Yéesu hayisannndii.

Pee' wo' ban an kipes kerceen jom kitaam ga iñaa neŋ Kooh. Iñaa yëri Yéesu jégíree buwaa taabukeeri ga wii ya en ga éldúnafa, ee iñaa yëri ba en béeb jom kitum ga helci.

Këyítfaa fukanakfii Pee' bínfa tíidoh anee:

- 1 - Këñfah ()
- 2 - Iñii Kooh bayoh buwii ga hafciifa ()
- 3 - Wo'een seldúga-Koohcaa ga loo Yéesuufa kayoh ()
- 4 - 'Buwaa jégíroh sabohfa na iñca sekba gafa ()
- 5 - Kihayiskii Ha'mudii díghoufa ()

Këñfah

Mi Simoŋ-Pee', súrgii na apotaarii Yéesu Kiristaa, mi yëri bínndúu 1 këyítfaa fii, dú bii, dú laakin ngem ga Koohyigaru, Yéesu Músalkaatiigaru fodii fii gëm gariifa. Ee iñaa, ya yëri onnduuka ga kijúkiigari. 2 Waa dú inohin Kooh, ya na Yéesu Kiristaa, Ha' - mudiiigaru, mi yii kím ba barkeellúu bi dooy, ba onndúu jam wiyewin.

Iñii Kooh bayoh buwii ga hafciifa

3 En ki' enaa, Kooh, ga doolaa ya bayfa oninnduu tooh iñaa dú laak sooli ga kipes, ee dú am gari, ndaga dú inohin yii bayyuu ga ndamaagari na kijofkaagariifa. 4 Fodaama, Kooh oninnduu kilaas ga iñcii ci-wóori' cii ee wën kiyak ya digeeruufa. En dñaa, kooroh gacanaa dú rëc ga neblaat-kumuuncii posoni kipeskii buwii ga éldúnafa, dú beŋ hadukeenaa Kooh. 5 Kon ga iñaa, tumat iñaa dú mín tooh, ngëmi-igarúu taam na hadukeen wijófi', ee hadukeeniigaru wijófi' wii wii taabat na ki' inoh. 6 Ki' inohkiigaru taabat na kimín ki' abuk, kimín ki' abukkiigaru taabat na kiguu' guuluk, kiguu' guulukkiigaru taabat na ki' am ga Kooh. 7 Ki' am ga Koohyigaru taabat na kifiliimunoh ga díkaantirúu ee kifiliimunohkiigaru taabat na kiwaaroh.

8 En ki' enaa, binaa dú bay iñcii ciima ga keeñnjuu ee ca yewin garúu-naa, ca hay kitah ki' inohkiigaru na Yéesu Kiristaa, Ha' mudiiigaru hay kibaat kilaak jeriñ ee lím yen. 9 Wayee ba bayyii iñcaama ga keeñci man na búumi', ya hotoo di' úsaayi'. Ya alin an ya sétruunun ga baakaa' caa ya tumee kudewaaufa.

10 Këri tah mbok-kerceencii, guu' guulukat, dú am faali' ga bayii Kooh bayyúu ga hafciifa na tanukii ya tanukkúufa. Binaa dú tum iñaa-mananaa, dú keenoo múk ga yibóni'. 11 Ee iñaa yëri onanndúu kilégisdu bi aŋ hal ga nguuraa leehoo taa'fa, wii Yéesu Kiristaa, Ha' - mudiiigaru ee en Músalkaatiigaruufa.

12 Këri tah, mi jominndúu kiníndisii iñcuma besaa en tooh, luu enee an dú inohinndi ee dú abin bi yégisin ga kayohfii dú wo' ufa. 13 Kon waa mi yii lís ki' en ga éldúna, mi abin an júwin mi níndisíruu iñcaama, dú lík helciigaru ga. 14 En ki' enaa, fodii dñi Yéesu Kiristaa, Ha' mudiiigaru inohlukohhooka, diimanaa kipesoo leeh ga éldúna. 15 Mi hay kitum nak iñaa mi mín tooh bi dú níndisúk iñcuma wahtaa en béeb, binaa mi kaanaa.

Wo'een seldúga-Koohcaa ga loo Yéesuufa kayoh

16 En ki' enaa, dí ayukkii ga líib, caa halaatu hen bi jekin, ki' inohlukohúu kihayiskii Yéesu Kiristaa, Ha' mudiiigaru líif na ndamfa, wayee dí nam kihot na hasciigari kiyakkaagari. 17 En ki' enaa, Kooh, Paamudii erinndi céé' na ndam, ee Kooh ga ndamaagari wiyaakwaa wo' a gari an:

«Bii yii yëri en kowukiigoo mi keeñkufa, keeñjoo soosin gari!» † 18 Df ga kihaffii, dí kelohha koonakaa kaama meyohee asamaanfa, lakanaa dí ba nari ga dook janjagaa wisela' i' waa. ††

19 Ga iñaa dí wëñin ki' ayuk bi yégisin ga iñcii seldúga-Koohcaa wo'eeda. Ee dú foñ hel bi jof gacanaa, dú tumin iñaa jof, ndaga wo'eenciima man na lampu, waa en na kiniit ga dekataa núusin bi ga daa Kooh wíisan. Lee' laatii Kiristaa melic fodaama ga keeñciigaru fodii olii meyi na kím lée' dí éldúnafa. 20 Balaa daranaa, inohat iñii yii dijófi' an, ken mínoo na kihafci kilógisoh wo'een seldúga-Koohcii ga Këyítfaa. 21 En ki' enaa, wo'een seldúga-Kooh wínoo meyoohii ga iñaa ho' - súusúus waa', wayee Helii yisela' i' yii yëri éewdohi ho' ga iñaa, ya aawi kiwo' ga teekaa Kooh.

Buwii jégíroh sabohfa na iñcii sekbafa

Kudewaa, laakeera ban ga heetaa *Isarayee!* buwaa tíkee hafba 2 biseldúga-Kooh ee lak saboh. Fodaama ban, hay kilaak ga du-uycúu buwaa jégíroh saboh. Bi dú yéegaa, ba hay kijégíroh ga duuyúu waas ciliis caa enndii kayoh, caa éewdohi ho' ga kisanju'. Ba hay kitaasuk teekii *Ha' mudii* laasbafa, ee fodaama, ba hay kitk hafba kisanjuk ga gaaw gaaw. 2 Bo' biyewin hayba kitaabuk ga kipeskaagaba kisépi' i' kaa ba enukohfa ee ba hay kitah buwii aaw kiñaa wal waasii wakayohwii. 3 Buwaama hayyúu kidúku na wo'een, caa ba tok-isoh kiwaa' kiñam *hëelis* garúu. Wayee Kooh tuukin tek ga ki' atti' ba kumëni'; ya neehhii ee ya nímbii, ya hayba kidúbi'.

4 Inohat an *malaakacaa* tooñsee Koohfa, Kooh múuñi' tiiba. Ya jafafa ga safara, ba bagussa ga núusaa kisek besaa buwii yah ki' atti' ufa. 5 Buwaa kudewaa ensee ga éldúnafa, Kooh múuñi' tiiba ban. Ya toŋpa músú miyewin maa onan buwaama faali' ussiirifa, wayee ya sommba Nowee, yaa nakee buwaa kipes ga yijúwi'fa, ya na ho' biyit-nabanak biliis. 6 Kooh atti' a ban teeraa *Sodom* na waa Gomoo', ca tékirussa na kiwii bi ennda wet. Ee fodaama, ya teewohha iñii yah kidal béeb buwii faali' ussiirifa. 7 Ya sommba Loot, yaa enee ho' yijúwi' ee keeñci leeh ee hen tak ga tumeencaa cisépi' i' caa buwaa dibóni' ba enukohee ga jamaanaagariifa. 8 Baa yijúwi' yaama dékee nabaŋa, keeñaaagari yijúwi' waa dékee ga kileeh ndaga tumeencaa buwaa cibóni' caa ya hotee, ya kelohee wekoo, nohoofa.

9 Kon iñaa teewohin an Ha' mudii inohin daa ya tuman bi ya músal buwii am gari ga coonucii ba enukoheefa, na daa ya daakan buwii bisóot' bii, ya tóroyi' ba bi ga bérinaa éldúna yah ki' atti' ufa. 10 Ya wëñan kitórohi' buwiima faali' ussiiri, taabuku rek iñaa neŋ kumuunba ee líibdiifa. Ba niikoo dara ee ba yégin hafba, ba kaanin sah kibas iñcii en ga asamaan laakin dooliifa. 11 Wayee malaakacii wëñba dooli,

† Médírohat iñaa *bidu* ga *Mëccëe* 3: 17; 17: 5 †† Janjagaama wëri en daa *Yéesu enee na kíkím* Kooh *balaa soldaa' caa hayussi ki' amfa*. *Jëmnaa Yéesu súpítu-kee daama ga kíkíi Pee' na Sanj*.

míndaBaɗa, wo'soo ga iñcaama iñaa bonin ee en ðasee ga fíkí Ha'-mudii.

¹²Buwaama nak madu na júu', ða laakoo hel ee ða baahkoh ki'abu, ða apu fodii júu'. Ba ðasi iñaa ða ínohoo ee ða apsan fodii júu'.

¹³Yibóní'yii ða tumiɗa yéři ða faysan. Iñaa neɓɓaɗa wéři en kitaabuk neɓlaat-kumuunɓa na noh taŋ. Binaa ða bok narúu kanu kiñamaa, ða neɓluki hen ga sabohcaa ða wo'irúuɗa. Ba soofin ee ða apohin kaci.

¹⁴Ba heeli kifaanuk na ðeticaa enndii ðuuba, ee ða kapoo ga kitum baakaa'. Ba abi ga fi'caaga ða ðuwaa ngémaaga ða yéğíssiɗa. Ba mín ðééɓ ga kiheel heélis: Kooh cojinɓa. ¹⁵Ba ðeeɓin waasii wijúwí'wii, ða múuyin, ða taabuk waasii *Balam*, kowu Boosoo'. Yaama, kiwaa' heélis ekeeri ga kitum yibóní'. ¹⁶Wayee ya tíkussa ga waas ga waa ya saŋ kikelohi' Koohɗa. En ki' enaa, baamaa mínnoo kiŋaah, wo''a nari fodii ðo'-súusúus, ee níssa *séldíga-Koohaama* ga kidofkaa ya waaree kitumɗa.

¹⁷Jéğirohcaama madu na ne'caa síñin, ða man na húyaa uuris tas. Kooh faandínɓa ðekataa ða enan ga ðuuy'ñúusaa witéruswaa. ¹⁸En ki' enaa, ða taabi ga na kijangat kiyaak, kaa laakoo haf, ee ðuwaa han kirécohú ga ðuwaa múuyinɗa, ða teewiɓa neɓlaat-kumuuncaa apohin kaciɗa, kinookɓa. ¹⁹Ba dígi ðuwii kilaak hafɓa ee lak ða ga kihafɓa, ða ðiñaam ðadukeen cibóní', caa éewdohɓa ga kisaŋku'. En ki' enaa, ða an ðééɓ ñaam ga iñaa wéññi dooliɗa. ²⁰Buwii récuunun ga tumeencii cibóní'cii ga éldúna ndaga ða ínohin Yéesu *Kiristaa*, Ha'-mudiigaruu, músalluuɗa, binaa ða íisis hafɓa ga yah ðuwaaama jéğrohi sabohɗa, bi ða ðúukisɓanaa, ða keensisin kimma ga ðadukeenaa wéñ kiyiis waa ða enukohee kuɗewaaɗa. ²¹Iñaa génee gaɓaɗa wéři en ki' ínohoo Waasii éewdoh ðo' ga kitum yijúwí'ɗa, loo ki' ínohwa, léehíraa ða súugúrukwa, ða foñ iñii Kooh nakɓa kitum ee ða yéegalununwaɗa. ²²Iñii dalɓaɗa teewohin kayohfii ga wo'eenii *liiwuk* an: «Baay ðoykisi kiñam cibotcaagari», ee «Mbaam léehíri kibookunaa, bíraañuki ga duupuul».

Kihayiskii Ha' mudii dígoɗuɗa

3 Dú bii mi keeñukɗa, kéyítíi fii féri en diima fukanakfii mi bíndúuɗa. Ga ðuuy'kéyítíi kanakcii mi bíndúuɗa, mi níndíssúu iñaa dú jéğíruunun, en ðanaa, mi yúun helciigarúu ga kilaak ha-laal ciléeri'. ²Níndíssukat wo'eencaa *séldíga-Koohcaa* bisela'í' ðaa wo'ee kuɗewaaɗa, na ðan iñii *Ha' mudii*, yii en Músalkaatii ebiloh kitum ee apotaa'caagarúu yéegalseerúuɗa. ³Ínohat iñii yii paay: ga bescaa méeñjohandá, hay kilaak ðuwaa taabuksan iñaa neɓ ku-

munɓa rek, ða yensirukirúu, ⁴ða wo'í an: «Man Ha'mudaagarúu dí-gohee an ya hay kihayis! Haa ya da? Caasamuncaagaruu kaanuunun, ee bi wati, iñaa Kooh sakee éldúna, tooh líis ɗa.» ⁵En ki' enaa, ða aluk iñii yii tay: waama, Kooh, ga wo'eenci, sakka asamaanii na kakayfii. Ya méyi'ta kakayfii ga ðuuy' músúumii ya hégísohhaca ca kanak. ⁶Fodaama ðan, kooroh ga músú, músúmaa miyewinmaa Kooh toweeɗa, éldú-naanaama ɗúbirussa. ⁷Fodaama, Wo'eenii Kooh faanin asamaanii na kakayfii wati bi ga besaa ðuwii waarusii Kooh y'ah ki'atti'u, ða ɗúbiruɗa. Besaa bérii, asamaanii na kakayfii hay kitèkíru na kiwii.

⁸Dú bii mi keeñukɗa, laakin enaama yíinoo yaa ɗú jomoo ki'al: ga Ha' mudii, bes wíinoo man na tíkís tijúnni ee tíkís tijúnni man na bes wíinoo. ⁹Luu enee an laakin ðuwaa halaatu an yéehin, iñaa Ha' mudii dígoɗuɗa, ya hayyi kitum ga besaa na wahtaa ya amɗa. Nam ki'en kay an ya múuñí'túu hen ndaga ya waa'tii ken saŋku', wayee ya waa' ðééɓ mín kisúpít ðadukeen. ¹⁰En ki' enaa, besaa Ha' mudii y'ah kihayisɗa betan ðuwii fodii lok. Besaa bérii, asamaanii hay ki'en mes, taam na yéngél wiyaak. Béeɓ íncii en ga asamaandá hay kitak, ca seey ee kakayfii na íncii fa bayɗa hay kiɗúm. ¹¹Kon waa ɗú ínohin an ðééɓ hay kiɗúbiru fodaama, ɗú jomin ki' ínoh dijófi' daa kipeskiigarúu jom ki-man. Dú jom kibay ðadukeen wisela'í', waa teewoh an ɗú am ga Kooh. ¹²Dú jomin kisek besii Kooh haysanɗa, ɗú gaawtuk wa le'. Besaama wéři asamaanii tēki'san na kiwii wa seey ee íncii ga asamaandá hay kiseey ndaga tamohlaataa kiwiikaa. ¹³Wayee Kooh dínggaruu asamaan wi'as na kakay fi'as: ðekatcaama iñaa júwin doŋ tumsan da ee iñaaama yéři ɗu sek.

¹⁴Kéri tah, ɗú bii mi keeñukɗa, waa ɗú bii sek besaama, tumat iñaa ɗú mín tooh bi ɗú set ga fíkí Kooh, ɗú laakoo iñaa ðo' wo'an garúu yibóní', ee ɗú en ga jam. ¹⁵Ee ínohat an Ha' mudiigaruu múuñí'túu fodaamanaa, ya onndúu halaa ɗú múcohan. Iñaaama ðan, *Pool* mboki-igaruu ɗu keeñukɗa, ga kiñaañkaa Kooh onndiɗa, bídinndúuri. ¹⁶Ga ðééɓ kéyítcaa ya bín wo' ga loo ínumaɗa, ya wo' fodaama. Laakin ga kéyítcaama ðekatcaa yooɓpii ki' ínoh ee ðuwii ínohsoo dara, ee ngemi-iga ða yéğíssiɗa súpítii iñaa ca wo'ɗa hen fodaa ða tumika ga Kéyítcaa cisela'í' caa cínoo. Fodaama nak, ða saŋku' hafɓa. ¹⁷Kon ɗú bii mi keeñukɗa, waa ɗú yéegalunun iñii y'ah kilaakɗa, watukat ðuwii júwussii múuyunundá ða baydohúu ga kimúuy'kiigaba. Dú watuk ðan kiyówi' yahhúu ga yéğisii ɗú yéğis ga ngemiiɗa. ¹⁸Wayee namat ki'aaw fíkí ga kikijofkii Yéesu *Kiristaa*, Ha' mudiigaruu ee en Músalka-atiiigaruu teeɓpúuɗa, ee ɗú wéñiri ki' ínoh. Ndam aawat gari wati, bi taa'. Aameen!

1 SAJ

Wo'eencii lëgis Këyítfiidfa

Këyítfi fii fëri Sanj ðeð kibín. Sanj yiima laakin këyít filiis faa ya bídee, ya béesti'ta ga ðuuy'gaanaa daa kipeskaa Yéesu madee ga ëldúnaðfa. Fa wo'u: «Hewhewii winéwi' wii Sanj bínðfa». Tikka ga, ya bínnda këyít kanak ciliis.

Waama laakee ðuwaawo'ee ðuwaawo' saboh, an Yéesu Kiristaa yii tum hafci ðo' hayya ëldúnaðfa enndii kowu Kooh. 'Ba wo'ee ðuwaawo' ðan an ðaa en béeb mínin kitum iñaa neþpi, Kooh abohoori ka. Iñaa tah Sanj bínnda kerceencaa këyít kiwo' ða ðaa en Yéesu kayoh-kayohðfa. Ya wo' aña ðan iñaa aaw ga kipeskaa leehooðfa, na daa ðo' jom kitum bi ya mín kilaas gakaðfa: béeb ðaa gëm ga Yéesu Kiristaanaa hay gaka kilaas.

Ya tikka ga an ðuwaawo' enat wínoo na Kooh ya na Yéesu Kowukiigari; ða waa' Kooh, ða waa' ðimooroomba béebðfa. Binaa ða tum iñaa mana, wóorin an ða hay kilaas kipeskaa leehooðfa.

Këyítfi Sanj ðeð kibínðfa tíidoh anee:

- 1 - Wo'eencii Kooh onohi kipesðfa ()
- 2 - Kooh lee'laat kesi ()
- 3 - Iñii nakohu kitumðfa ()
- 4 - Buwii sagoh na Kiristaaniðfa ()
- 5 - 'Buwii enu ðitowu Koohðfa ()
- 6 - Waarohat ga díkaantiruu ()
- 7 - Kigëm ga Yéesu haydohi kiwaaroh ()

Wo'eencii Kooh onohi kipesðfa

'Bii iñii mi bínndúu yii wo' ga loociðfa, enin lak ëldúna sakussii
1 duum. 'Biima nak, dí kelohinndi ya wo', dí hotinndi na hassii, dí malaksukohinndi díjófi', dí le'in yahhii gari. Ya yëri en wo'eencii Kooh onohi kipesðfa. ²Kipeskii teewukohin, dí hotinka ee këri dí seedi'. Dí yéegallúu kipeskii leehoo taa' ða, kii enee kumëeñi' ga yahaa Kooh Paamudii ee ka teewukohin garíðfa. ³Iñii dí hotin ee dí kelohinðfa, yëri dí yéegallúu ðú ðan, doonaa, ðú narií, ðu en wínoo, ee ðu béebpuu ðu bok ki'en wínoo na Kooh Paamudii, ya na Yéesu Kiristaa, Kowukiigari. ⁴Dí ðii bínndúu iñcuma doonaa ðu béebpuu keeñnjuu soos bi mat.

Kooh lee'laat kesi

⁵Iñii dí keloh ga Yéesu Kiristaa ee dí yéegallúuðfa yëri en an: Kooh, lee'laat kesi, laakoo dara iñaa ñuus gari. ⁶Binaa ðu wo' an ðu enin wínoo na Kooh ee ðu tíidi ga ñuusinaa, lak ðu wo' ii kayoh ee ðu taabukkii waasii kayohfii. ⁷Wayee binaa ðu tii ga lee'laatii fodii díi Kooh ga kihafci ya yii ga lee'laatiðanaa, lak ðu enin wínoo, ee ñifii Yéesu, Kowukiigari aamukðfa, hayyuu kiséti' ga baakaaraa en béeb. ⁸Binaa ðu wo' an ðu laakoo baakaaraa, lak ðu ðúk haffuu ee kayohfii gaa garuu. ⁹Wayee binaa ðu took an ðu laakin baakaaraa, Kooh hayyuu kibayal, ya seti'tuu ga tooh iñaa ðu tum ee júþpii, ndaga ya júwin ee iñaa ya wo' tooh ya tummbi. ¹⁰Binaa ðu wo' an ðu mosoo kitum baakaaraa, ðu tikiin Kooh ðaa wo'oo kayoh ee wo'eeniigari gaa garuu.

Kiristaanii yëri amðohiruu

2 Oomaaciigoo, mi bínndúu iñcii cii doonaa ðú tumoo baakaa'. Wayee laak garuu yaa tum baakaaraa, inohat an ðu laakin ðaa wo'ðannduu ga fíki Paamudii; Yéesu Kiristaa yëri, ee ya júwin. ²En ki'ena, ya ga kihafci yëri eroh kumuunkaagari sarah, doonaa baakaa' ciigaruu bayalu. Ee sah, eemmbii ga baakaa' ciiruu doj, wayee bi ga cii ðu-ëldúna béebðfa. ³Iñii teewannduu nak an ðu inohin Kiristaada, wëri en kitum iñcii ya nakohðfa. ⁴Kon binaa ðo' wo' an: «Mi inohin Kiristaa» ee ya tumoo iñcii Kiristaa nakoh kitumðanaa, ðaama wo' saboh ee kayoh gaa gari. ⁵Wayee ðaa tumi iñaa Kiristaa nakoh kayoh-kayohðfa, ðaama teewohin kiwaa' -Kooh kiméti' sèk ga keeñci. Fodaama kon ðu mín ki' inoh an ðu bok nari ki' en wínoo. ⁶Baa wo' an ya bokin ki' en wínoo na Kiristaanaa, ya jomin kidèk kitún ga kotcaa Kiristaanii.

Iñii nakohu kitumðfa

⁷Iñii mi bínndúu yii enndii enaama yi' as yaa nakohu kitum. En ki' ena, wa en iñaa maanin kinakohu kitum ee ðú laasee ga, ga dalaaraa. Ee iñaa Kooh nakohee kitum kumëeñi' ða, wëri en wo'eencii ðú maañ kikeloðfa. ⁸Hoonohhii wa enin enaama wi'as, waa mi bínndúu. Wa enee kayoh ga kipeskaa Yéesu ee wa enin kayoh ga kipeskiigaru. En ki' ena, ñuusii wii yah ee lee'laatii wukayohwii wii melic haat. ⁹Baa wo' an ya yii ga lee'laatii ee ya waa'tii kihot ga mooroomci kerceen, ya lís ga ñuus. ¹⁰Béeb ðaa waarin mooroomci, ðék ga lee'laat. Ee waa ya yii ga lee'laatii, laakoo dara iñaa ðúukannði. ¹¹Wayee ðaa waa'tii kihot ga mooroomci, ya ga ñuus. Ya tii ga ñuus ee ya inohoo daa ya yahðfa, ndaga ñuusaa kúnin hascaagari.

¹²Ðú oomaaciigoo, mi bínndúu an, kooroh ga teekii Yéesu Kiristaa, Kooh bayalinndúu baakaa' ciigaru. ¹³Ðú paamuncum, mi bínndúu an,, ðú inohin ðaa enee ga, aboh ga dalaaraa bi ga watiðfa. Ðú wahambaanicum, mi bínndúu an, ðú ðúukin Seytaani. ¹⁴Mi bínndúu, ðú oomaaciigoo: ðú inohin Kooh Paamudii. Mi bínndúu, ðú paamuncii: ðú inohin ðaa enee ga, aboh ga dalaaraa bi ga watiðfa. Mi bínndúu, ðú wahambaanicii: ðú yëgisin, wo'eencii Kooh wii ðékka ga keeñci-igarú ee ðú ðúukin Seytaani. ¹⁵Kaa keeñukat ëldúna ee kaa keeñukat ðan iñcii en gaðfa. 'Baa keeñuk ëldúna, mínnoo kikeeñuk Kooh, Paamudii. ¹⁶En ki' ena, iñcii ga ëldúnaðfa: ennda neþlaa-kumuun, kidíibuk kilaak béeb iñaa fu hot, na kiyak-yakðuk ndaga alal. Iñcuma meyoohii ga Kooh, Paamudii, wayee ca meyooh ëldúna. ¹⁷Ee inohat an ëldúna na béeb iñcii ðuwii díibuki kilaak gaðfa, hay kipaaf, wayee ðaa tumi iñcii Kooh waa'ðfa, hay kipes bi taa'.

'Buwii sagoh na Kiristaaniðfa

¹⁸Oomaaciigoo, wahtii méeñjohðfa le'in. Ðú kelohin an ðaa heñoh Kiristaaniðfa hay kihay. Ee diima ðeñ ðo' ðiyewin, ðaa en na kiheñoh Kiristaanii, hayuunun. Kon ðu inohin an ðu ðii ga bescii méeñjohðfa. ¹⁹Buwiiima nak heñoh Kiristaaniðfa meyoohu ga ðuuy'cuu, Wayee ða bokéeri garuu. 'Ba bokee garuunaa, eneena ða tesan naru. Wayee ða foñinnduu doonaa ða hotuk fañ an béebðfa ða bokéeri garuu. ²⁰Ðú nak, ðii yisela' i' yii sorinndúu heliigari. Ee fodaama ðú béebpuu ðú inohin kayohfii. ²¹Mi bínndúunaa enndii an ðú inohoo kayohfii. En ki' ena, ðú inohinfa, ee ðan ðú inohin an saboh meyoohoo ga kayoh. ²²Kon ðii yiida en yii wo'oo kayohðfa? 'Baa wedi' an Yéesu yëri en Kiristaaniðfa, yëri. En ki' ena, ðaama yëri en ðaa heñoh Kiristaaniðfa ee yëri sanj kitook Paamudii na Kowukii. ²³Béeb ðaa sanj an Yéesu yëri en Kowukii Koohaa, mínnoo kilaak Kooh fodii paamun. Ee ðaa took an

Yéesu yéři en Kowukii Koohaa, laakin Kooh fodii Paamun. ²⁴Dú nak, ináa dú jégí' see kuḏewaa ga dalaaraa, dú te' aríḏa, dèkat ga keeñci-igarúu. Ináa dú jégí' see kuḏewaa ga dalaaraaḏa binaa dèk ga keeñci-igarúuna, dú hay kidèk ki' en wínoo na Kowukii na Paamudii ñan. ²⁵Ee iníi yii yéři Kiristaanii dígeeruu. Ya dígeeruu kipeskaa leehoo taa' ḏa.

²⁶Kon inúma yéři mi waareerúu kibín, aaw ga loo ñuwum hellúu kimúuyi' ḏa. ²⁷Dú nak, Kiristaanii sorin heliigari garúu. Ee waa Heliigari wii dèkka ga ḏuuyúu, dú soolukissii ño' yiliis jégí' túu. En ki' enaa, Helii yisela' i' yii ya so' garúuḏa, jégírinndúu ináa en bééḏ ee iníi ya jégí' túuḏa kayoh, enndii saboh. Kéri tah, taabukat iníi Helii yisela' i' yii jégíroḏa ee dú dèk ki' en wínoo na Kiristaanii.

²⁸Kon nak oomaaciigoo, dèkat ki' en wínoo na Kiristaanii, en ḏanaa, binaa ya haysisaa, helluu mín kidal ee ḏu kaci' oo bi ḏu híil ga fíkiici. ²⁹Waa dú inohin an Kiristaanii júwin, kon tookat an ñaa tumín ináa júwin tóoh kowu Kooh.

Buwii enu ñitowu Koohḏa

Kon malkat ga dii Paamudii hínnduu kiwaa' ḏa bi ya wo' an ḏu **3** ñitowuciḏa. Ee sah ḏu ñitowuci. Iníi tah ñu-éldúna inohsooru-ḏa wéři en ga dii ña inohoo Paamudiiḏa. ²Mbokciigoo mi keeñukinḏa, diima deḡ ḏu ñitowu Kooh ee daa ḏu yah kimandá tee-wohussii bi le' duum. Du inohin nak an binaa *Kiristaanii* teewukohis garuunaa, ḏu madan nari ee ḏu hotanndi ga daa ya man deḡḏa. ³Bééḏ ñaa laak yaakaaraama ga Kiristaaniinaa, hay kisét' hafci foda daa ya ga kihafci, ya setinḏa.

⁴Bééḏ ñaa dèk ga kitum baakaa', lak ya ḏeegin *Waas-Kooh*, ndaga baakaa' wéři en kiḏeeḡ Waas-Kooh. ⁵Dú inohin an Yéesu Kiristaa hayin éldúna kinís baakaa' cií ga ñuwii ee ya ga kihafci ya laakoo baakaa'. ⁶Baa en nari wínoonaa dèkoo ga kitum baakaa'. ⁷Baa dèk ga kitum baakaa' nak hottii Yéesu Kiristaa ee mossiiri ki' inoh.

⁸Oomaaciigoo, ken hanattúu kiḏúk. ⁹Baa dèk ga kitum baakaa' nak, yuu Seytaani. En ki' enaa, Seytaani, ga dalaaraa bi ga wati, dèk ga kitum baakaa'. Ináama tah *Kowukii Kooh* hayin éldúna kiḏúbi' iníci Seytaani légyḏa. ¹⁰Bééḏ ñaa en kowu Kooh, dèkoo ga kitum baakaa', ndaga ináa Kooh sok garíḏa wéři paal gari. Ya mínnoo kidèk ga kitum baakaa', ndaga ya kowu Kooh. ¹¹Bo' inohsohan towutii Kooh na towutii Seytaani ga iníi yii: ñaa tumoo ináa júwin ee waa' tii mooroomci kerceen enndii yuu Kooh.

Waarohat ga díkaantiruu

¹²En ki' enaa, aboh ga dalaaraa bi wati, wo' eeniiwii wéři ḏu wo' u: Du waarohat ga díkaantiruu. ¹³Du hanat kiman na Kayeen. Ya taabee na Seytaani bi faf ya appa kèméenki. Ya ga kihafci tumeencaagari enee cibóni', ee caa kèméenki enee cijúwi'. Kéri tah ya appari. ¹⁴Dú mbokkerceencii, binaa ñu-éldúna sagussúunaa, ináama hanattúu kijaahal. ¹⁵Dú inohin an ḏu múcin ga kikaan, dú laasin ga kipeskaa leehoo taa' ḏa. Du inohin gaka, waa ḏu waarin ñimooroommbúu. ¹⁶Baa waa' tii mooroomci, lís ga kikaankaa bi wati. ¹⁷Bééḏ ñaa saḡ mooroomci kerceenaa lak ya apoh-ño'. ¹⁸Dú inohin an apoh-ño', kipeskaa leehoo taa' ḏa dèkkii gari. ¹⁹Dú inohsohan kiwaaroh ga iníi yii: *Kiristaa* erohha kipeskaagari ndaga ḏu. Kon ḏu ñan, ḏu jomin ki' eroh kipeskiigaruu ndaga ñimooroommbuu. ²⁰Binaa ño' yaa laakin alal dii ga éldúna, ya hot mooroomci kerceen yaa laakoo ee soolukin dímal, ya tēc keeñci ga ñaamanaa, kon kiwaarohkaa Kooh nakohḏa ka hanoh gada ga keeñci? ²¹Oomaaciigoo, kiwaarohkiigaruu hanat ki' eem ga wo' een donḡ, ga túuwutii, wayee ka enat kayoh-kayohḏa taam na kitum.

Kowu Kooh niikoo

²²Iníi yii yéři onannduu ki' inoh an ḏu ñii ga kayohfii ee fodaama hel-luu hay kidal ga fíki Kooh. ²³Luu enee an helluu yabinnduu ga yen, dú míninwa kidéli ga Kooh, ya yii ya mín helluu fúuf ee ya inohin tóohḏa. ²⁴Kon dú ñii mi keeñukinḏa, binaa helluu yammbiiruu ga daranaa, ino-hat an helluu hay kidal ga fíki Kooh. ²⁵Ee ináa ḏu kímmbi tóoh, ḏu hayyi kilaas, ndaga ḏu ñii taabuk iníci ya nakohḏa, ee ḏu ñii tum iníci ya waa' ḏa. ²⁶Iníi yii yéři ya nakoh kitum: ḏu gēmat ga teekii Yéesu *Kiristaa*, Kowukiigari ee ḏu waaroh ga díkaantiruu foda daa ya nakkuukḏa. ²⁷Baa taabuk iníci Kowu Kooh nakoh kitumḏanaa, ya en wínoo na Kooh ee Kooh dèk gari. Ee Helii yisela' i' yii ya onnduuḏa hayyuu ki' on ki' inoh an ya yii dèkka garuu.

Ki' inohsoh Helii Kooh, wa, na helii Seytaani

¹Dú mbokciigoo mi keeñukḏa, kaa gaawat kigēm bééḏ ñaa **4** wo' u an ya taam na Helii yisela' i' yii, wayee malaksukohatḏa hen paay' bi dú inoh ati helaa ña ñayḏa meyoḡ ga Kooh ati na. Mi wo' u inúma ndaga laakin ñiño' ñiyewin, ña tík hafḏa *ñiseldúga-Kooh*, ee enndii kayoh. ²Ba ñii tasaarukohha ga éldúna. ³Dú inohsohan ñaa taam na Helii Kooh ga iníi yii: ñaa wo' faḡ an Yéesu *Kiristaa* hayin éldúna ga faan ño'-súusúusaa, ñaama taam na Helii Kooh. ⁴Wayee bééḏ ñaa tookkii an Yéesu hayin éldúna ga faan ño'-súusúusaa, yaama ño' taammbii na Helii Kooh, ya taam na helaa meyoḡ ga ñii heñoh Kiristaaniḏa. ⁵Dú keloheera an ya hay kihay éldúnaḏa, ee sah (mi wo' u man) ya hayin kumēēñi'. ⁶Kon nak, dú oomaaciigoo, dú ñuu Kooh ee ḏu ñuukin ñuwaama tík hafḏa *ñiseldúga-Kooh* ee lak saboh-ḏa, ndaga Helii taam narúḏa wéři wēñ dooli wii taam na ñuwii enu ñu-éldúnaḏa. ⁷Buwaama tiku hafḏa *ñiseldúga-Kooh*ḏa, ña bok ga éldúna kéri tah ña wo' i wo' een éldúna ee ñu-éldúna súkúrukíḏa. ⁸Du nak, ḏu ñuu Kooh. ⁹Baa inohin Kooh súkúrukinnuu, wayee ñaa enndii yuu Kooh súkúrukooruu. Fodaama, ñaa taam na Helii yukayohyii meyoḡ ga Koohḏa na ñaa taam na helii ḏúki ñuwiiḏa, ḏu inohsohanḏa ga ináama.

Kooh líif na kiwaaroh

¹Mbokciigoo mi keeñukḏa, ḏu waarohat ga díkaantiruu ndaga ki-waaroh meyoḡ ga Kooh, ee bééḏ ñaa waarin mooroomci, líimuk ga Kooh ee ya inohin Kooh ñan. ²Baa waa' tii mooroomci nak, ya inohoo Kooh ndaga Kooh líif na kiwaaroh. ³Kooh teeḏpuu an ya waarinnuu ga iníi yii: ya wosin Kowukiigari ya laak donḡḏa éldúna, doonaa ka onnduu kipes. ⁴Kon, kiwaaroh kayoh-kayohḏa kéri en ya? Enndii an ḏu ñi' waa' Kooh, wayee nam ki' en an Kooh yéři waa' tuu, ya wossa kowukaagari éldúna, ka erohha kumuunkaagari, ka ennda sarahaa tumsi kibayaluk baakaa' ḏa, doonaa ka kinís baakaa' cumgaruu.

⁵Mbokciigoo mi keeñukḏa, en lak Kooh ga kihafci yéři waa' tuu fo-daamanaa, ḏu ga kihaffuu ñan, ḏu jomin kiwaaroh ga díkaantiruu. ⁶Kooh nak, ken mosoori kihot. Wayee binaa ḏu waaroh ga díkaantiruu-anaa, ya hay kidèk ga ḏuuyúu ee kiwaarohkaa meyoḡ garíḏa hay ki-mat ga keeñciigaruu. ⁷Iníi onannduu ki' inoh an ḏu enin nari wínoo ee ya enin naru wínooḏa wéři en an ya oninnduu Heliigari yisela' i' yii. ⁸Dí nak, dí hotin ee dí ñii seedi' an Kooh Paamudii wosin Kowukiigari éldúna ka músal ñu-éldúna. ⁹Bééḏ ñaa took kiwo' faḡ an Yéesu yéři en *Kowukii Koohaa*, Kooh dèkin gari ee ya enin wínoo na Kooh. ¹⁰Du ga kihaffuu, ḏu inohin dii Kooh hínnduu kiwaa' ḏa, ee ḏu gēminka. ¹¹Bééḏ ñaa dèk ga kiwaa' mooroomcinaa, ya enin wínoo na Kooh ee Kooh enin wínoo nari ñan. ¹²Du inohsohan an kiwaaroh matín ga keeñciigaruu ga iníi yii: ḏu médi' kipeskiigaruu na kaa Yéesu. Fodaama helluu hay ki-dal ga bëriinaa Kooh yah ki' atti' ñu-éldúnaḏa. ¹³Kiwaaroh, kiniik gaa ga ḏuuyúu, ee ka mat ga ḏuuyúuanaa ka kaal kiniik garuu. En ki' enaa, ño' niik yena lak helci ka' ga doo' caa sekkiḏa. Kon ño' niikaa lak kiwaaroh mattii ga kipeskaagari.

¹⁴Kooh ga kihafci yéři ḏeḡpuu kiwaa', kéri tah ḏu waarinndi, ya na ñuwii enu ñuuciḏa. ¹⁵Binaa ño' wo' an: «Mi waarin Kooh», ee lak ya waa' tii kihot ga mooroomci kerceenaa, ya wo' ii kayoh. En ki' enaa, ñaa waa' tii mooroomci, yii ya hotḏa, mínan na kiwaa' Koohyii ya hottiiḏa? ¹⁶*Kiristaanii* ga kihafci nakkuu iníi yii: «Baa fu waarin Koohaa, waaraa mooroomfu ñan.»

Kigēm ga Yéesu haydohi kiwaaroh

¹Bééḏ ñaa fu gēm an Yéesu yéři en *Kiristaaniinaa*, fu kowu Kooh. ²Ee ñaa fu waa' Paamun bééḏ, fu waa' towutaa líimukoh garíḏa ñan. ³Binaa ḏu waa' Kooh, ḏu taabuk iníci ya nakoh ki-tumḏanaa, ináama hayyuu kitah ki' inoh an ḏu waarin towutiigari tí-nootii ñan. ⁴Kiwa' Kooh nak, kéri en kitaabuk iníi ya nakoh kitumḏa. Ee iníci ya nakohḏa, ca dítoo ga ḏookkuu. ⁵En ki' enaa, towutii Kooh laakuunun ndam ga ḏook éldúna. Kigēm ga Yéesu kéri onnduu ki-laak ndamaama ga éldúna. ⁶Kon ñii yiida mín kilaak ndam ga ḏook éldúna? Hanaa ñaa gēm an Yéesu yéři en *Kowukii Kooh*.

Iníci teewoh an Yéesu Kowu Koohḏa

¹Yéesu *Kiristaa* hayin éldúna, ya koorohin ga kibétsi' u ga músú, ee ya aamin ñifaagari ga wii ya kaanḏa. Enndii músú donḡ wayee ga músú na ñif. Helii yisela' i' yii seedi' in an ináama kayoh ndaga Helii teewohi kayoh rek. ²En ki' enaa, ya laakin seedi ñaahay: ³Helii yisela' i' yii, músú-maa, na ñifaa. Ee ña ñaahay, ña júwihin ga ináama. ⁴Binaa ñiño' seedi' yena, ḏu tookin ináa ña wo' ḏa. Seedi' aa Kooh nak wéři wēñ

kiɓit ee iŋaa ya seedi' yaamaɗa, ya ewdohwa ga Kowukaagari. ¹⁰Fodaama, ɓaa gëm ga Kowukii Kooh ɓayin seedaama ga keeŋaagari, way- ee ɓaa gëmbii Kooh, ya tɓkinndi ɓaa wo'oo kayoh, waa ya gëmbii iŋii Kooh seedi' ga Kowukiigariɗa. ¹¹Iŋii yii yëri en iŋii Kooh seedi' ɗa: Ya oninnduu kipeskaa leehoo taa', ee kooroh ga Kowukiigari, ɗu laassa ga kipeskiima. ¹²Béeb ɓaa enin wíinoo na Kowukii Kooh, laasin ga kipeskii, ee ɓaa enndii wíinoo na Kowukii Kooh, laassii gaka.

Iŋii onohi kipeskaa leehoo taa'ɗa

¹³Mi bínndúu iŋcuma tóohca ɗú ɓii ɗú gëmin ga teekii *Kowukii Kooh*ɗa, doonaa ɗú inoh an ɗú laasin ga kipeskaa leehoo taa'ɗa. ¹⁴Helluu nak dalin ga fikii Kooh ga iŋii yii: binaa ɗu kúmbbi yen ee taam ga iŋaa ya waa'ɗanaa, ya hay kisúkúruk iŋaa ɗu kúmbbiɗa. ¹⁵Ee waa ɗu inohin an ya sükúruk innduu, ga iŋaa ɗu mínndi kikím béeb, ɗu inohat ɓan an ɗu laasin ga iŋaa ɗu kúmbbiɗa. ¹⁶Binaa ɓo' hot mbokci kerceen, yaa tum baakaa', waa ewdohoori ga kikaan ya

hëgískoh na Kooh bi taaraa, ya kímɗatti Kooh. Fodaama, Kooh hay ki'on ɓaa yaama kipes. Iŋii mi wo'ɗa eem ga ɓuwaa tumsi baakaa' caa ewdohooɓa ga kikaanɗa. En ki'ena, laakin baakaa' waa ewdohi ɓo' ga kikaan bi taa', wayee nak enndii baakaaraa manɗa tah mi nakkúu kikím Kooh. ¹⁷Iŋcii cibón'cii ɗu tumiɗa tóohca iŋcii baakaa' ga fikii Kooh. Wayee nak, enndii an baakaa'cii tóoh ewdohi ɓo' ga kikaan bi taa'.

¹⁸Du inohin an ɓaa en kowu Kooh dëkoo ga kitum baakaa'. En ki'ena, Kowukii Kooh kéri watukiri ee sép'i'-ga-nofii m'inoo yen gari. ¹⁹Du inohin an ɗu ɓuu Kooh, ee ɗu inohin an sép'i'-ga-nofii tikin yah ga ɗook ëldúna tóoh. ²⁰Du inohin an Kowukii Kooh hayin ëldúna ee ya oninnduu hel ki'inohsoh Koohyii yukayohyii. Du enin wíinoo na Koohyii yukayohyii ndaga dii ɗu enin wíinoo na Yéesu *Kiristaa*, Kowukiigari. Ya yëri en Koohyii yukayohyii, yëri en kipeskii leehoo taa'ɗa. ²¹Kon oomaaciigoo, watukat haffúu ga kijaamuk iŋca enndii Kooh.

2 SAŊ

Wo'eencii lēgís Kēyítii

Kēyítii fukanakfii Saŋ bínɗa fēri fii. Ya bínfa ɓuwaa ya teek fodii «ɓeti na towutaagari». ɓuwaa minin ki'en ɓiɓo' ɓaa ya ɗaak teekcaagaɓa. Minin ki'en ɓan wo'een waa mandarga «Jaangaa na ɓuwaa bok gaɗa».

Ya wo' aɓa daa kerceenaa jom kiwaarohɗa, ya nakkaɓa ki'am bi yēgís ga ngēmaa na ɓan kiwatuɗ ɓuwaa en na kijēgíroh iɓaa taabohhii na Hewhewii winéw'wii.

Kēyítii fukanakfii Saŋ bínɗa tíidoh anee:

- 1 - Kēñɗoh ()
- 2 - Kayohfii na kiwaaroh yaa en ɓéeɓ na mooroomci ()
- 3 - Tanjoh ()

Kēñɗoh

1 ɓii mi, yaakii ga jaangiiɗa, ee mi bínndaa kēyítii fii, fu ɓetifii †
 Kooh tanuk, yippafɗa, fu na towutumgaraa mi keeñuk kayoh-
 kayohɗa. Enndii mi haŋngoo doŋ mi waa'túu, wayee ɓan ɓéeɓ
 ɓuwii inoh kayohfiiɗa waaruunundúu. ²Dí keeñukinndúu ndaga
 kayohfii dēk ga keeñciigaruu ee fa Y'ah naruu ki'en bi taa'ɗa. ³Kooh,
 Paamudii na Yeesu *Kiristaa* Kowukii Paamudii, ɓa barkeelattuu, ɓa
 yērēmbuu, ɓa yóoski' jam garuu, fodaama ɗu pes ga kayoh na ki-
 waaroh.

Iñii nakohu kitumɗa

⁴Ga wii mi hot an ga towutumgaraa laakin taa taabuk kayohfii, fodii
 dii Paamudii nakkuukaɗa, keeñjoo soossa ga lool. ⁵Diima nak, fu ɓeti-
 fii, mi dīgallaa iñii yii: ɗu waarohat ga dikaantiruu. En ki' enaa, iñii mi
 dīgallaa yii enndii enaama yi' as yaa nakohu, wayee en enaama ya ɗu
 laasee ga dalaaraa. ⁶Kiwaaroh kēri en kipes ga iɓaa Kooh nakoh. Ee iñii

† *Betifaa wo' u faama min ki' en jaangaa ee towutaa en kerceenaa enu daa-
 maɗa*

ya nakkúu, aboh ga dalaaraaɗa, wēri en ɗú dēk ga kiwaaroh ga dikaan-
 tirúu.

⁷Mi wo'úu iñuma, ndaga ɓo' ɓiyewin tasaarukohuunun ga ɛldúna,
 ee ɓa ɓii ɗúk ɓuwii, ɓa sagin kitook an Yeesu *Kiristaa* hayin ɛldúna
 kayoh-kayohɗa ga faan ɓo'-súusúus. ɓaa manɗa, yēri en ɗúkoh-ɓo'ii,
 yii heñoh Kiristaaniiɗa. ⁸Kon watukat haffúu dijófi', en ɗanaa ɗú
 ñakoo neehalaa ɗú jom kilaas ga lēgēyiigaruu, wayee ɗú laas neehal
 wimēt'. ⁹Inohat nak an, ɓéeɓ ɓaa eembii ga iñii Kiristaanii jēgíro-
 hɗa, ya ɓaat yen ganaa, ɓaama laakkii Kooh. Wayee nak ɓéeɓ ɓaa
 taabuk iñii Kiristaanii jēgírohɗa, laakin Paamudii, laakin ɓan Kowukii.
¹⁰Binaa ɓo' hay garúu ee haydohi'túu jēgíroh wiliisaa, kaa tookatti ga
 kaandúu, ee sah, kaa kēñɗohat nari.

¹¹En ki' enaa, ɓaa fu kēñɗoh nari ɓéeɓ, fu amɗohinndi ga tumeen-
 caagari cibóni' caa.

Tanjoh

¹²En ki' enaa, mi yewinin iñca mi waa'túu kiwo', wayee mi
 waaréeríca kibín ga kēyít fodii dii. Mi yaakaarin kihay kaandúu, mi
 yuŋ kisaawal narúu, mi na kihaffoo, en ɗanaa ɗu ɓéeɓpuu, keeñjuu
 soos seɓ. ¹³Mbokiigaraa en dii Kooh tanukɗa, towutiigari tii kēñi'taa
 ga.

3 SAŊ

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfi fii fëri en fukaahayfii Saŋ bínɗa. Ya bínfa kerceen yaa teeku Gayus. Laakee ñiɗo' ñaa Saŋ wosee ga gohcaa kijangat ñuwaa loo Yéesu Kiristaa. Wayee, ga wa ña le' teeraa Gayus dëkohɗa, laakka ño' daama yaa teeku Yoteref, ya saŋga kitook ñuwaa Saŋ woseeɗa ga kaanci. Kerceencaa dëli' ñuwamaɗa ya kaallaña jaangaa. Iñaama tah Saŋ bínnda Gayus kidaassi ya am bi yëgis ñuwaa Kooh hay daama kijangat Hewhewii winéwi' wiiɗa ya dëli' ña bi jof. Iñaama yëri mandarga kibokohkaa ñuwaa enu wínoo na Yéesu Kiristaaɗa.

Këyítfi fii Saŋ bínɗa tíidoh anee:

- 1 - Këñɗoh ()
- 2 - Kerceen jom ki'amɗoh mooroomci hen ()
- 3 - Tanjoh ()

Këñɗoh

1 Bii mi, yaakii ga jaangiiɗa, ee mi bínndaa këyítfi fii, fiiliroo Gayus. Mi keenukinndaa kayoh-kayohɗa. ² Fiilii, mi yii kiiim Kooh ya onndaa ki'aaw fikii ga tóoh, ee faanfu soos fodii dii helumgaraa en weceɗa. ³ Laakin mbok-kerceencaa haysee duma, ña hayin dii ee ña seedi'in kayohfii fu enukohɗa, an fu yum taabuk kayohfii dijófi' ee fu dëk ga. En ki' enaa, keeñjoo soossa ga seɓ. ⁴ Mi keloh an oomaacii-goo taabu ga kayohfiinaa, laakkii iñaa híndoo ɗa kisoos ga keeñ.

Kijúbkii Gayus

⁵ Fiilii, fu taam na ngëm ga dii fu tookin kison ga mbok-kerceencii, luu enee sah an ña bisagac. ⁶ Ñuwaa fu dímaleeɗa, ña seedi'in kijofki-igaraa ga fikii ñééñ mbok-kerceencii enu diiɗa. Jofin, fu amɗohi ñuwaa manda, bi ña mín kiɗiidooh ñaawaagaña foda daa Kooh waarohkaɗa. ⁷ En ki' enaa, kiyéegaloh teekii *Kiristaanii* tahña kicoluk ee ña tookkii kite' dara iñaa meyoh ga ñuwii enussii kerceenɗa. ⁸ Kon ɗu jomin kiɗimal ñuwamaa, en ɗanaa, ɗu ek yahhuu ga lëgéyaa ña en na kitum en kiyéegaloh kayohfiida.

Kibonkaa Yoteref na kijofkaa Dímitiriyus enukoheedɗa

⁹ Mi bídin mbok-kerceencum enu dumaɗa këyít, wayee Yoteref na kihafci tookkii iñaa ɗí wo'ɗa. Ya waa' rek kikuliyyuk ga iñaa en tóoh.

¹⁰ Kon, binaa mi hay dumanaa, mi hay kiwo' ga fikii ñééñ iñcum ya tumiɗa: ya pokɗinndí wo'ee cibóni'. Ee ya eemmbii ga iñaama: binaa laak mbok-kerceencaa hayu daamanaa, ya saŋña ki'ek kaanci. Ee ñaata ga, ñuwaa tookña ki'ek ga kaancaagaɗaɗa, ya hoonoñña ee ña sagaa ya kaalña ñan jaangaa.

¹¹ Fiilii, kaa taabuk yibóni', taabukaa yijófi'. Baa tumi iñaa jofin yuu Kooh, ee ñaa tumi yibóni' inohoo dara ga Kooh.

¹² Dímitiriyus nak, ñééñ ñuwii wo' yijófi' gari, ee kayohfii sah ya taabukɗa seedi'inndika. ɗí ñan, ɗí seedi'in iñaama gari, ee fu inohin an iñii ɗí seedi'ɗa kayoh.

Tanjoh

¹³ Mi yewinin iñcaa mi waa'taa kiwo', wayee mi waa'tiica kibín ga këyít fodii dii. ¹⁴ Mi yaakaarinndaa kihot ga iñaa maaño, ɗu yuñ kisaawal ɗu ñanak. [¹⁵ Kon jam taabat naraa. Béeñ fiiliimuncii en diiɗa ñii kēñi'taa ga. Fiiliimuncumgarií en dumaɗa, kēñiraaba ga, yaa en ñééñ ga teekaagari.]

YÚUT

Wo'eencii lëgis Këyítfaa

Këyítfaa fii fëri Yúut bín. Ya na Saak na Yéesu ðëri bok eewun ee Yéesu en yaakba. Këyítfaa fii waa' kiman na këyítfaa fukanakfaa Pee' bínfa. Ba lebiroh rek na ðuwaa en na kijëgroh saboh ga leeloo yaawúu'caa na ðuwaa enndii yaawúu' dfa. Yúut bínfa ðéeb kerceencii Kooh tanuk dfa. Ya wo' ða kiwatak ðuwii jëgrohi saboh dfa. Buwaama madukeenaaga ða teewohin an ða enndii ðuu Yéesu. Ya wo' a ða ðan daa Kooh y'ah kitum ðuwaama tumoo yijófi' dfa. Ya ebiloh kon ki' am bi yëgis ga yaakaaraa Kooh e' ðéeb kooroh ga Yéesu Kiristaa na Helaa yisela' i' yaa.

Këyítfaa Yúut bínfa tíidoh anee:

- 1 - Këñdoh ()
- 2 - Iña sek ðuwii jëgroh saboh dfa ()
- 4 - Tanjoh ()

Këñdoh

1 Mi Yúut, mi súrta Yéesu Kiristaa ee mi këmëenki Saak, mi yëri bín-ndúu këyítfaa fii d'ú ðii Kooh, Paamudii ðay ga hafci, ee ya keeñuk-inda, ðuwii Yéesu Kiristaa níridfa. ² Mi yii kíim Kooh laak yërmaandi garúu, ya onndúu jamaagari na kiwaarohkaa meyoh garidfa, ca yewin kiyewin rek.

Buwii jëgrohi saboh dfa

³ Mbok-kerceencii mi keeñukinda, mi waareeraru kibín lool ga loo kimúckii d'ú ðéebpuu d'ú bok ga dfa. Mi hotta kon an laakin solu mi bín-ndúu inii yii kidaassúu, d'ú aaw kilebirohi' ngëmii Kooh tumin garúu waas kíinoo, d'ú ðii d'ú en ðuucidfa. ⁴ En ki' enaa, laakin ðiðo' ðaa lokuk, aasuunun ga ðuuy'cúu. 'Ba waa' tii Kooh ee ða móñisin Wo'eenii yéegalohu ga loo kijofkii Koohyigaruudfa, kiheel kimóri' kipeskiga ða kibóni' kii. 'Ba taasukin fodaama Yéesu Kiristaa, ya yii, ya rek, ya laakkuu ee ya en Ha' mudii garuudfa. Atti' aa tükuk ðuwaama dfa bíduunun kumëeni'.

⁵ Hidaa ga dii d'ú inohinka bi leehin tak dfa, mi wa' túu kinúndís hen ga daa Ha' mudii tum bi ya músalla ðéeb heetaa *Isarayeel* ga kúlkaa Es-iptidfa, tíkka ga, ya sanjku' a ðuwaa satee kigëm garidfa. ⁶ Níndísukat ðan malaakacaama' satee ki' eem ga doolaa Kooh onee ðadfa, ða foñnja daa ða ðekee dfa. Kooh ðanjukin ða na ceenaa gúroo taa', dfaakin ða ga ñúusaa ðu-baam bi ga besaa wiyaakwaa ða y'ah ki' atti' u dfa. ⁷ Níndísukat ðan teeraa *Sodom* na waa *Gomoo'*, na ðekca wíleeca dfa. 'Ba tumee fodaa malaakacaama, ða enukohha ga kifaanuk na ðaa en ðéeb, na ðan kitaabohkaa keeñ na faan tookkii. 'Ba atti' ussa, ða tékírussa na kiwii bi taa', ee innaama korin ðaa en ðéeb.

⁸ Buwiima aasu ga ðuuy'cúu dfa nak tumi fodaama ðen. 'Ba heeyi éldúnaanaa ekan ða ga kilíwi' hafba ga fíkíi Kooh. 'Ba sagin Ha' mudii kuliyuk ga kipeskaaga ða, ða ðasi enaamacii en ga asamaan ee laakun-ndam dfa. ⁹ Iniiima, Míseel ee bok ga malaakaca kuliyuk dfa sah tummbiiri. Ga wii ya en na kinookoh na Seytaani ga loo faraaffaa Móyís ee ya ñarohha naridfa, ya ga kihafci sah ya kaañnjii Seytaani ki' atti' wala kibas, wayee ya eemba ga kiwo' i an: «Ha' mudii toroh datta».

¹⁰ Buwiima nak, ða ðasi inaa ða inohoo. Ee ga daa ða ñañooh has, fodii júu' dfa ek ða ga kisanjku'. ¹¹ Massa ðuwaama! 'Ba taabuk kotcaa Kayee †. 'Ba múuyin ndaga kiwaa' kopa' fodii *Balam*. 'Ba sanjku' in ndaga ða fa-

† Mëdírohat na 2 Pee' 2: 4. Malaakaca wo' u ðaama ðéestírussii ga Këyítfaa Kooh wayee meyoh ga ðéesti' caa kerceenaa ðið' ewaa ðaa †† 1: 7 Malkat Sënees 19: 24. ‡ Malkat Hewhewaa ðéestíru ga Sënees 4: 8

ree ga kisanjkaa Koree ðeytoheedfa. ¹² En ki' enaa, binaa ða bok narúu kanu kiñamaa, ða ðëri yahi hídohaagarúu. 'Ba sori lookcaaga ða ee ða laakoo kaci ga, ndaga ða inoh hafba rek. 'Ba man na húyaa towoo ee uurisaa ye' iwa rek. 'Ba man na tediktaa límoo towu luu enee ga waataa-gaca, ee ca d'ofukaa, man na lak ca kaanin waas kanak. ¹³ 'Ba man na dúuscaa giyyaa aylukin. Ca weesi kúuwaagaca ga tewisaa, ee kúuwaama mandarga tumeencaaga ða apohin kacidfa. 'Ba man na olcaa wesoh ga asamaan ee Kooh faand' in ða ðekat waa ða enohan bi taa', ga ðuuy' ñúusaa witërúuswaa.

¹⁴ Henok, caasamunaagaruu yuyitnakanakyyaa aboh ga caasammbuu *Aadama* dfa, yéegaloheera loo ðuwiima an: «súkúrukat, Ha' mudii yii hay, taam na ðiðo' ðisela' i' ðijúnni júnni, ¹⁵ ki' atti' ðéeb ðuwii. Ya hay kibúli ðéeb ðuwii heñoh Kooh dfa, ndaga ðéeb inçii on Kooh bññ ða tumee ga wii ða heñoh Kooh dfa, na ðan ðéeb wo' een-ðaseecii ðuwaa- ma laakoo kaci wo' si aaw garidfa.» ¹⁶ Buwiima, keeñ ða soosoo múk, ða ðek ga kijambatuk ga kipes ða. 'Ba taabuk neblaata-kumuun ða, ða yakin kúuw ee ða ndami ðimooroom ða ndaga kiwaa' kilaak yen ga ða.

Kiguu' guuluk ga ngëmii

¹⁷ Dú ðii mi keeñukinda nak, níndísukat wo' eencaa apotaa' caa Yéesu Kiristaa, Ha' mudii garuu yéegaleerúu kud'ewaa dfa. ¹⁸ Man ða wo' eerúu an: Ga jamaanucaa mëeñjoh dfa hay kilaak ðiðo' ðaa yahhúu kiyénsíruk, ða wedi' Kooh ee ða taabuk neblaata-kumuun ða. ¹⁹ 'Ba ðaama nak, ða ðëri hëgisoh kerceencii. 'Ba ðayyii Helii Kooh, ða ðay doñ halaat ðo' -súusúus. ²⁰ Dú ðii mi keeñukinda nak, guu' guulukat ga ki' am d'oh ga díkaantirúu bi d'ú yëgis ga ngëmii wisela' i' wii d'ú laak dfa. Kíimat Kooh taam na doolii Helii yisela' i' yii. ²¹ Abat ga kiwaarohkii Kooh waa' túu dfa, d'ú seki Yéesu Kiristaa, Ha' mudii garuu, yii ga yërmaandaagari, onanndúu kilaas ga kipeskaa leehoo taa' dfa. ²² Buwii laak hel kanak ga ngëmii dfa, laakat yërmaandi ga ða. ²³ Somat ðuwii mínuk dfa, d'ú mey d'oh ða ga kiwiikaa. 'Buwaa ðiñoo nak, yërmat ða wayee watukat ða ekkúu ga baakaa'. Sagat sah kúlticaaga ða ekukin ga faan ða ðewin ga tumeencaaga ða cimoroocaa dfa.

Kooh yëri cal kikañ

²⁴ Kañat Koohyii mínndúu kiwatak bi d'ú keenoo dfa, Koohyii onndúu kituuk ga fíkíi ndamiigari ee d'ú en ðuwaa laakoo s'k ee d'ú líif na jam dfa. ²⁵ Du kañat Kooh, yii en yíinoo doñ dfa, yii músalluu, kooroh ga Yéesu Kiristaa, Ha' mudii garuu. Ndam, kimín, doolii na nguu' aawat gari, ga inaa mosee ki' en, diima dfa, ee bi taa', Aameen!

ÍNOHLUKOH

Wo'eencii lëgis Këyítfiida

Këyítfi fii Saŋ ee apotaa' Yéesu Kiristaa yëri bínfa. Ya wo' an bééβ iñcii ya bín gaŋa, ya hotca na hasci, ya kelohca ðan na nofci. Ya wo' an Helaa Kooh wëri sorukki bi ya mínnda ki' inoh iñciima bééβca. Ya amsee hen ðayussa Patmos, dëk waa giyyaa wíil ee hanoh kúlkaa Aasíi aasaa' -nohŋa ndaga daa ya yéegalohée Hewhewii winéw'wii wo' ga loo Yéesuŋa. Iñaama tah ya bínnda këyít, ya wosohhaca ga jaangu ciyitnakanak ga gohaa Aasíi kidaasŋa ga ngëmaa ndaga lak waama ða hatalsee ga kipesŋa hen. Ya wo' aŋa ki'am ngëmaagaŋa bi yëgis, ee ða am yaakaa' ndaga Yéesu wo' an: 'Baa lebiroh bi mey' ga na ndamaa, ya hayyi ki'on ya ñam ga towutaa kedikkaa onohi kipeskaa leehoo taa', ee ka en ga dëraa Koohŋa. Ee diimanaa Yéesu hayis, ya ðúbi' yibóni'.

Laakin enaama cilëeki' -solu ga Këyítfi fii:

- Wii deŋŋa wëri en an: enaamacii cibóni' cii cii nguuruk ga ëldúna, ee kerceencii hay ki'enu ga mesiklaat bi ga sah ðíinoo kumuunŋa lagu ga.
- Wukanakwii wëri en an: Yéesu yëri en Ha' mudii ee ya hay kibúuk ðuwaa saŋ kitaabuk Koohŋa, ya ðúbi' bééβ enaamacii cibóni' cii ciima.
- Wukaahaywii wëri en an: Kooh faanŋin ðuwii gëm gariŋa neehal, wëña ga ðaa kumuunŋa laŋsee ndaga kigëm gariŋa.

Kooh teeb Saŋ an ya hay kitúk'i' ëldúna, ya tuukŋis wiliis wi'as, ya músal ðuwaa kelohi' tiŋa, ya jaf Seytaani na malaakacaagari ga ðu-baam, lëe-híraa ya na Ha' mudii ða hay, ða dëk na bééβ ðuwaa kelohi' tiŋa.

Këyítfi Inohlukoh tídoh anee:

- 1 - Saŋ këñŋohha, ya yéegalohha an ya súrga Kiristaanii ()
- 2 - Këyítcaa Saŋ bín teeruca ciyitnakanakcaa ()
- 3 - Kijaamukka ga asamaanŋa ()
- 4 - Kubaalkaa; Këyítfaa na capcaa ciyitnakanakcaaŋa ()
- 5 - Jaamukaa ga fikíi baŋ-buraanŋa ()
- 6 - Mbiiŋca ciyitnakanakcaa típpa ()
- 7 - Goŋ-jësiŋa na raŋca ðanakŋaa ()
- 8 - Atti'aa Kooh atti' ðuwiiŋa; ðuwaa laasuŋa ()
- 9 - Kaasca tum aylukaa Kooh ()
- 10 - Buwaa sagoh na Kooh hay kibúuku ()
- 11 - Atti'aa mēñjohŋa ()
- 12 - Asamaan wi'as; kakay fi'as; Yéerusaleem wi'as ()
- 13 - Kiristaanii yii hayis ()

Dalaarii Këyítfi

Këyítfi fii wo' ga loo iñcii Kooh e' Yéesu Kiristaa kiteeb súrgacaa-
1 gari, en ŋanaa, ða inoh iñcaa joman kilaak ga iña maañanndii.
 Fodaama, Yéesu Kiristaa wossa malaakaagari ga súrgaci Saŋ, ya inohlukohhi' ca. ² Saŋ wo' an bééβ iñcii ya béesti' ŋa, ya hotca hen, enda iña Kooh wo' na kayohfi Yéesu Kiristaa seedi' ŋa. ³ Yewinin mú' ðaa jagan, na ðuwaa súkúrukan wo'eencii ciima meyoŋ ga Kooh ee ða am iñcum bídu ga Këyítfiŋa. En ki' enaa, wahtii abu ca jom kilaakohŋa, deeyin.

Saŋ këñi' mbooloo kerceenaa ciyitnakanakcaa

⁴ Mi Saŋ, mi yëri bínndúu këyítfi fii, ðú ðuwii ga jaangucii ciyitnakanakcii ga gohii Aasíiŋa: Kooh yii en, yii enee ee ya y'ah kihayŋa barkeelattúu, ya onndúu jam, ya na helcaagari ciyitnakanakcaa tuuk ga fikíi baŋ-buraagariŋa, ⁵ na Yéesu Kiristaa, seedi yiwóori' yii ðeb kimlís ga ðuwaa kaaninŋa; yii en buurii buu' cii ëldúnaŋa. Kiristaani-ima waarinnduu, ee ya ðëgisinnduu ga baakaa' ciigaruu, kooroh ga ñi-faagari aamu fodii sarahŋa. ⁶ Ya tumbaruú ðibuu' na ðisarahoh doonaa ðu súrga' uk Kooh, Paamudiigari! Ndam na dooli aawat gari bi taa'. Aameen.

⁷ Malakatti! Ya yii hay ga ðuu' yaayeelcii, ee bééβ ðuwii hayyi kihot na hasŋa, bi ga ðuwaa maageeri núbŋa. Bééβ heectii ga ëldúnaŋa hay kikodukohu. Ehee, y'ahŋa kilaak den! Aameen. ⁸ Ha' mudii en Koohŋa wo' an:

«Mi en Alfaa, mi en Omegaa†,
 mi yëri en, mi yëri enee, ee mi y'ah kihay,
 mi yëri mín ga tóoh.»

† Alfaa na Omegaa wëri en ocii ðeb na wii mēñjoh ga bín Gereŋŋa.

⁹ Mi Saŋ, mbokiigarúu, mi bokin narúu kida' coonu, mi bokin narúu Nguurii Kooh, na kiguu' guuluk ga ki' ennduu wíinoo na Yéesu. Mi toolsee na dooli, mi ðayussa Patmos, dëkaa giyyaa wíilŋa, ndaga dii mi yéegalohi Wo'eenii Kooh, mi seedi' i Yéesu Kiristaaŋa. ¹⁰ Laakka bes, hí-doh ga besaa Ha' mudii jaamukohsiŋa, Helii yisela' i' yii sorukkaro. Mi kelohha ga fenooroo koonaa kaa rii' didóoli' en fan mbiiŋ wiyaak.

¹¹ Koonaaŋa wo' aroo an:

- Iñcii fu hotŋa bídaaca ga këyít, fu wosohca ga jaangucii ciyitnakanakcii, cii en ga teerucii ciŋa: teeraa Efees, waa Ismii', waa Pergaam, waa Tíyaatii', waa Sardes, waa Fílaadelfíi na waa Lawodísée.

¹² Mi heelukka kimalak ðaa wo' narooŋa. Daama, mi hotta tofaa' -lampu-wúrúus ciyitnakanak. ¹³ Mi hotta ðan iña man na ðo' ††, tuukin ga leeloo lampu-wúrúusca ciyitnakanakcaa. Ya ekuk sabadoo' síp, waa yoosukin bi ga kotcaa, ya pëkirukin liiŋ wúrúus ga kenohkaa. ¹⁴ Hafaagari na fenfaagari yaanaawin ðer en fan perkaal. Hascaagari caa bac en fan kiwiikaa jaalohin. ¹⁵ Kotcaagari man na përemaa útu ga kiwii bi waa melic. Koonaaŋa kaa rii' en fan yéngélaa dúusca ga giyyaa. ¹⁶ Ya abin ga yahaagari ñaabaa tu'ol tiyitnatanak, ee laakka kalabfaa meyoŋ ga kúuwkaa, ðakcaa kanakcaa kaañin. Fikiifaagari faa melic en fan noh njaloo' ¹⁷ Daa mi hoteeri, mi keennda kakay ga kotcaagari, mi mannda na ðaa kaanin. Waa ennda ŋa, ya tíkka yahaagari ñaabaa ga ðookkoo, wo' aroo an:

- Kaa niik dara! Mi yëri en yii, iña en tóoh, ðewoh gari ee tóoh mēñjoh gariŋa. ¹⁸ Mi yëri en yii en na kipesŋa. Mi kaaneera, mi mílsin ee mi y'ah kipes bi taa'. Mi yëri ðay kucéwíkií mín kilaŋ na kilégis kikaankii, ka na ðekataa ðuwaa kaanin ðakohuŋa. ¹⁹ Kon iñcii fu hotŋa, bídaaca ga këyít. Fu bín iñcii en na kilaakŋa na caa tikan ga, y'ah kilaakŋa. ²⁰ Tu'oltii tiyitnatanakii fu hot ga yah-ñaabiigooŋa na to-

†† Ga ki Gereŋ wo' u «iña man na kowu ðo'»: wëri en teekaa eru Yéesuŋa «*Kowukii ðii», malkat Dañeel 7: 13; 10: 16.

faa' -lampucii ciyitnakanakcii fu hotda, mi hayyaa kiteeb inii ca waa' kiwo' da: tu' oltii tiyitnatanakcii teewoh malaakacaa jaangucaa ciyitnakanakcaa; tofaa' -lampucii ciyitnakanakcii teewoh jaangucaa ciyitnakanakcaa.

Keyitcaa wosohu ga jaangucaa ciyitnakanakcaada

(2: 1-3: 22)

1. Keyitfii wosohu bu-jaangaa ga teeraa Efeesda

¹Baa yaama wo'issaroo an:

2 - Bidaa wo'eencii cii, fu wosohca ga malaakaa[†] watuki bu-jaangaa ga teeraa Efeesda. Wo'aari an inii yii meyoh ga kuuw baa am ga yahci naam olcaa ciyitnakanakcaa ee ya tiin ga leeloo tofaa' -lampuwuruscaaa ciyitnakanakcaada. ²Ya wo' an: «Mi hotin legeyum garaa na coonucii fu dayi gada, na dii fu took kiguu' guulukda. Mi inohin an fu wo' ii dara ga bo' yiboni'. Buwii tiku hafba bi' apotaa', ee ba enndii apotaa' da, fu malaksukohinba dijofi' bi fu inohin an ba bikaakoh-saboh. ³Mi inohin an fu tookin kiguu' guuluk: teekiigoo calalindaa kiday' coonufaa en beeb ee fu mosoo kisoof fenoo ga. ⁴Wayee nak mi hayyaa kiina' ga enaama yinoo: yeri en an fu keenukissiiroo fodaa daa fu keenukeeroo kudewaada. ⁵Kon nindisuka ga daa fu deegiskohda, fu supit kipesfu, fu boyukis kitum fodaa daa fu tumee kudewaada. Binaa fu san kisupit kipesfunaa, mi hay kihay garaa, mi bewoh lampuwurusiiagaraa ga dekati wa tofohuda. ⁶Wayee fu neblohinndoo ga inii yii: fodiigoo, fu sagohin na incaa buwaa Nikolaa^{††} tumida.»

⁷Beeb baa fu laakin nof kikelohaa, sukurukaa incii Helii yisela' i' yii wo', eewdoh ga jaanguciida. Beeb baa fu lebiroh bi fu mey ga coonucii na ndamaa, mi hayyaa ki' on fu nam ga towutaa kedikkaa onohi kipes, en ga deraa Koohda.

2. Keyitfii wosohu bu-jaangaa ga teeraa Ismii' da

⁸Baa yaama wo'issaroo an:

- Bidaa wo'eencii cii, fu wosohca ga malaakaa watuki bu-jaangaa ga teeraa Ismii' da. Wo'aari an inii yii meyoh kuuw baa yaama enee, lak dara sakussii da ee yah ki' en binaa tooh leehaa. Ya kaaneera ee ya milsin. ⁹Ya wo' an: «Mi hotin inii fu dayi da na dii fu laakooda. En ki' enaa, fu yeri en ha' -alal kayoh-kayohda. Mi inohin ban incii ciboni' cii buwii wo' i garaada. Buwii wo' iracaada, ba bay teekaa yaawuu', ee ba enndii yaawuu': jaangu-yaawuuraaga ba inaa mbooloo Seytaani. ¹⁰Kaa niik dara ga coonucii fu yah kiday' da. Malka, hay kilaak garuu baa Seytaani ek kasu, kinat ngemaagari. Fodaama, du hay kiday' coonu bi en bes cidaan kaah. Leenaa abaa ga ngemiigaraa bi ga kikaan. En danaa, mi hayyaa ki' on kipeskaa leehoo taa' da, ka en neehalaagaraa.»

¹¹Beeb baa fu laakin nof kikelohaa, sukurukaa incii Helii yisela' i' yii wo', eewdoh ga jaanguciida. Baa fu lebiroh bi fu mey ga coonucii na ndamaa, fu inohanndii coonucaa kikaankaa kukanakkaa.

3. Keyitfii wosohu bu-jaangaa ga teeraa Pergamda

¹²Baa wo'issaroo an:

- Bidaa wo'eencii cii, fu wosohca ga malaakaa watuki bu-jaangaa ga teeraa Pergamda. Wo'aari an inii yii meyoh kuuw baa yaama bay kala bfaa bakcaa kanakcaa kaaninda. ¹³Ya wo' an: «Mi inohin dum fu dekada. Seytaani yip nguuriigari da, wayee tahhii bi fu lissa ki' am ga teekiigoo. Ee ga kulluu' duma, dum Seytaani dekohda, Antipas, yii wo' ee ga fikii beeb an ya yuurooda, ya apohsee da, wayee tahhii bi fu sooffa fenoo ga ngemii fu laak garooda. ¹⁴Wayee nak laakin incaa mi yahhaa ki' naroh: fu laakin duma buwaa taabuk jegirohaa Balam. Balam jegiree Balak daa ya kooran bi ya du' bu-Isarayeel, ya ekda ga ki' nam koynohkaa sarahohu ga koofcaa, na ki' aas kifaanuk na baa en beeb. ¹⁵Ee ban, fu laakin duma buwaa taabuk incii buwaa Nikolaa jegirohida. ¹⁶Kon supitaa kipeskiigaraa; fu tummbiikanaa, mi hay kihay garaa diima-diima, mi he'oh na buwaama na kala bfaa meyoh ga kuuwkiigooda.»

¹⁷Kon beeb baa fu laakin nof kikelohaa, sukurukaa incii Helii yisela' i' yii wo', eewdoh ga jaanguciida. Baa fu lebiroh bi fu mey ga coonucii na ndamaa, mi hayyaa ki' on namahaa wo' u maan, ee wa daakukinda. Mi onndaa ban atoh wiyaaanaaw waa biduunun ga dook-gaa teek wi' as waa ken inohoo, enndii donj baa eruwa' ana.

4. Keyitfii wosohu bu-jaangaa ga teeraa Tiyaatii' da

¹⁸Baa yaama wo'issaroo an:

- Bidaa wo'eencii cii, fu wosohca ga malaakaa watuki bu-jaangaa ga teeraa Tiyaatii' da. Wo'aari an inii yii meyoh kuuw Kowukii Kooh, kii hasciigari baci en fan kiwiikaa jaalohinda ee kotcaa melici en fan perema' u' tu ga kiwii. Ya wo' an: ¹⁹«Mi hotin legeyum garaa na kiwaarohkiigaraa, ngemiigaraa, kitook kidimalohkii en garaada na kiguu' guulukkiigaraa. Mi hotin ban an inii fu tumi diima ga yijofi' da yeri wen' yaa kudewaa. ²⁰Wayee nak, laakin enaama yinoo yaa mi narohhaa: Yeri en an fu isin Yesabeel, betifum tik hafci sedtiiga-Koohda, yum du'ki sur-gacumgooda, ya jegi' ba an ba aawat kifaanuk na baa en beeb, ba na mi koynohkaa sarahohu ga koofcaa. ²¹Mi oninndi inaa maa' doonaa ya min kisupit kipeskiigari, wayee ya sagin ki' is kibonkum ya tumida. ²²Kon nak, mi hayyi kifaan ga fayaaj na mesiklaat ciyaa. Ee Duwii faanuki nari da, binaa ba fisisii inaamanaa mi hayba kitik coonu ciméeski'. ²³Mi hay ki' ap towutiigari. En danaa beeb jaangucii hay ki' inohu an mi yeri en dii inohin inaa daakuk ga keen' bo', na inaa ya halaada ban. Ee baa en beeb garuu, mi hayyi kifay inaa ya tumda. ²⁴Du, buwii hinoo bok ga jaangii Tiyaatii' da, du' hii du' taabukkii inum yiboni' yum yuma jegirohu ee du' heellii ki' inoh inum ba teek 'cihooti' cum Seytaani da», mi yahhiiru' kikoo' enaama yibiti' yiliis. ²⁵Wayee yegisat rek ga inum du' amda, bi ga daa mi haysan.

²⁶Beeb baa fu lebiroh bi fu mey ga coonucii na ndam ee fu dek ga kitum incii mi nakoh' ana, mi hayyaa ki' on dooli ga dook heetci beeb. ²⁷Fu hayca kinii' na ngot pewin, fu pookisohca fodii dii kataa-ban pooksi da. ²⁸Ee fodii dii mi laas ga paammiboo kimin kitum inaa en toohda, mi hayyaa ki' on ban olaa meyi na kim cuutda.»

²⁹Beeb baa fu laakin nof kikelohaa, sukurukaa incii Helii yisela' i' yii wo', eewdoh ga jaanguciida.

5. Keyitfii wosohu bu-jaangaa ga teeraa Sardesda

³⁰Baa yaama wo'issaroo an:

3 - Bidaa inii yii, fu wosohwa ga malaakaa watuki bu-jaangaa ga teeraa Sardesda. Wo'aari an inii yii meyoh ga kuuw baa bay helcaaa Kooh ciyitnakanakcaa na olcaa ciyitnakanakcaada. Ya wo' an: «Mi hotin legeyumgaraa, buwii hotohhaa baa en na kipes wayee fu kaanin. ²Yuuduka, fu mori' inii tes garaa ee en ga waas kikaanda bi wa kaanoo. En ki' enaa, mi malaksukohin an tumeenciigaraa tesohin kimat ga fikii Koohyigoo. ³Kon, nindisukaa wo' eencii Kooh fu yegalsee ee fu keloh ca wo' seeraada, fu taabukka, fu supit kipeskiigaraa. Binaa fu yuudukkinaa, mi hay kihay, mi bettaa fodii lok, ee fu inohanndii wahtaa mi yah kihayda. ⁴En ki' enaa, laakin duma ga teerum Sardes hii' bo', baa liib' dussii kulticumga ba, ba hay kitaam naroo, ba tiidi, ba ekuk kultu' ciyaaanaaw ndaga inaa joommbi ba.»

⁵Fodaama, baa lebirohan bi mey ga coonucii na ndam, hay ki' ekuk kultu' ciyaaanaaw. Ee mi nisandii muk teekaagari ga keyitfaa buwaa laak kipeskaa leehooda. Mi hay kiwo' ga fikii Paammboo na ga fikii malaakacaagari an ba duuroo.»

⁶Baa fu laakin nof kikelohaa, sukurukaa inii Helii Kooh wo' eewdoh ga jaanguciida.

6. Keyitfii wosohu bu-jaangaa ga teeraa Filadelfiida

⁷Baa yaama wo'issaroo an:

- Bidaa inii yii, fu wosohwa ga malaakaa watuki bu-jaangaa ga teeraa Filadelfiida. Wo'aari an inii yii meyoh kuuw hii yisela' i' yii ee ya en kayoh-kayohda, yii bay kucewiki buu' Dewit' da. Ya legisaa, ken minoo kilaj ee ya lagaa, ken minoo kilégis. ⁸Ya wo' an: «Mi hotin legeyumgaraa, mi inohin an fu laakoo dooli, ee moona fu taabukin wo' eeniigoo ee fu taasukkiroo. Kon mi legisindaa hal ga fikii ee ken minoo wa kilaj. ⁹Inii yii yeri mi yah kitum mbooloomuma en wu- Seytaani da. Ba tik hafba biyaawuu' ee ba enndii yaawuu'; ba bikaakoh-saboh. Mi hayba kigifin, ba hay, ba yi' ga fikii fu, ba took an mi waarindaa. ¹⁰Waa mi nakoh kiguu' guuluk ee fu taabuk inaa, mi ban, mi hayyaa kison ga jamaanaa coonucaa hayanda. Coonucaama yah kidal elduna tooh, kimalaksukoh buwii. ¹¹Mi hay kihay diima-diima. Abaa bi yegis ga inii fu laakda, en danaa ken te' oo neehaliigaraa fu laakan gada.»

¹²Beeb baa fu lebiroh bi fu mey ga coonucii na ndamaa, mi hayyaa kiyip fodii jip-tuuy' ga duuy' Kaanfaa Koohyigoo, ee fu meyoo da muk. Mi hay kibin teekii Koohyigoo ga dookfu. Mi bin ban ga dookfu teekaa teeraa Koohyigoo, Yeerusaleem yaa yi' asyaa yah kiyosukoh ga asamaan, meyoh ga Koohyigooda. Mi hay kibin ban ga dookfu teekii-goo wi' aswii.»

¹³Baa fu laakin nof kikelohaa, sukurukaa inii Helii Kooh wo' eewdoh ga jaanguciida.

[†] Malaaka wo' eeniwii ban waa' kiwo' «baa wosu hen» ^{††} Buwaa Nikolaa enee mbooloomaa bay teekaamad a. Ba jegirohee inaa ngem tookéerfi. Ken inohoo inaa wend' a gaba. Malkat ban guris 15.

7. Kéyítíi wosohu **bu**-jaangaa ga teeraa Lawodíséeḑa

¹⁴Baa yaama wo'issaroo an:
 - Bidaa iníi yíi, fu wosohwa ga *malaakaa* watuki **bu**-jaangaa ga teeraa Lawodíséeḑa, wo'aari an iníi yíi meyoh kúuw **baa** yaama wo'u Aameen, ee yéři en seedii yiwóorí' yíi, yukayohyíi, yíi **béeb** iníi Koooh sak koo' yahciḑa. ¹⁵ Ya wo' an: «Mi hotin légéyumgaraa, mi inohin an fu soossii, fu tamohhii. Fu soossee wala fu tamoh sahaa, **bo'** mín kiwo'». ¹⁶ Wayee waa fu eem ga ki'íloh, fu soossii, fu tamohhii, mi hayyaa kibíris. ¹⁷ Fu yíi ndamuk an: «Mi laakin alal, mi hoomḑin, mi soolukissii dara». Fu inohoo an fu torohin, fu calin kiyérém, fu nduul, fu búumi' ee fu tesḑa huucuce? ¹⁸ Kéri tah, mi dígallaa kihay garoo, kilom wúruúus-caa tíwuunun ga kiwii bi setin, en ḑanaa fu hóomi'. Lomaa **ḑan** kúltí ciyaanaaw, caa fu ekukan doonaa fu úul faan-huucucfigaraa apohin kacíḑa. Fu lom **ḑan** kedik, kaa fu tuman ga hasciigaraa en ḑanaa fu mín kihot. ¹⁹ Mi nak, **béeb** **ḑuwii** mi waarinḑa, mi **ñariḑa** hen, mi koríḑa. Kon kaantukohaa ga, fu súpít kipesfu. ²⁰ Súkúruka! Mi yeema mi tuukka ga halii, mi yíi **féekr'**. 'Baa keloh koonaa kiigoo, légís haliiinaa, mi hay ki'aas kaanci, mi bok kiñam nari ee ya bok kiñam naroo **ḑan**.
²¹ **Béeb** **baa** fu lebiroh bi fu meyr ga coonucii na ndamaa, mi hayyaa ki'on fu yun ga yahaaroo ga **ban**-buuraagoo, fodii mi, mi lebiroh bi mi meyrca na ndam ga coonucuaa, ee mi yugin ga yahaa Paammboo ga **ban**-buuriigariḑa.»
²² **Béeb** **baa** fu laakin nof kikelohaa, súkúrukaa iníi Helii Koooh wo' éewdoh ga jaanguciḑa.

Koooh yugin ga ban-buuraagari

Waa ennda ḑa, mi hotta halaa légísuk ga asamaan. Koonaa kaama **4** man na mbiib wiyaak ee ḑeweera naroo kiwo' ḑa, wo'issaroo an:
 - Lapaa dii, mi teeḑpa iníi tík ga, yah kilaakḑa.
² Ga saasi, Helii Koooh sorukkaroo. Mi hotta ga **ḑuuy'** asamaan **ban**-buu' na **bo'**, yugin gawa. ³ Baama yun ga **ban**-buuraacḑa, yaa melic en fan atoh cimórí' cihiiili na ciyo'oh. **ban**-buuraa ya yugohḑa, ko'kaa-hu-ulaa wílinwa ee kaa melic en fan atoh wimórí' waa wo' si eméróot. ⁴ Ga iníi wíl **ban**-buuraacḑa, laakin **ban**-buu' cidaañkaah-kanak na cinikiis ee yaak **ḑidaañkaah**-kanak na **ḑinikiis** yuguunun gaca. 'Ba ekuk kúltí ciyaanaaw ḑer na baanu-buu' wúruús. ⁵ Meliccaa caa meyoh ga **ban**-buuraa ee toonaa na iníi caa ríi', meyoh da **ḑan**. Laakka **ḑan** kocom-ki-wii ciyitnakanak ciléeri', caa en na kitak ga fikí **ban**-buuraa. Kocomcaa-ma céri en helcii Koooh ciyitnakanakcii. ⁶ Laakin **ḑan** ga fikí **ban**-buuraa, enaama en fan giyy'-seetu, ee wa lee' en fan seetu. Ga iníi sés ga **ban**-buuraa rék wíllawaḑa, laakin enaama **ḑinikiis** **baa** en na kipes ee **ḑa** gomin na has ga fikí na fenoo. ⁷ Yínoo man na gayindi, yukanakyaa man na ḑoon, yukaahayyaa fikíifaagari man na fikí **bo'**, yunikiisyaa man na caagiyoo faa en na kipún.
⁸ Enaamacaa **ḑinikiis** **baa** en na kipesḑa, yaa en **béeb** **ḑayin** paḑ ciy-itniinoo ee ca gomin na has, ḑook na fíldoogaa. Wekoo, nohoo **ḑa** ḑekee ga kiyeek an:

«'Ha' mudii en Kooohḑa, fu yíi fu mín ga tóohḑa, fu yíi fu enee, fu en ee fu yah kihayḑa, fu sela'in, fu sela'in, fu sela'in!»
⁹ Ee saycaa enaamacaa en na kipesḑa, **ḑa** ndam, **ḑa** kañ, ee **ḑa** gèrém **ḑaa** yun ga **ban**-buuraa ee yah kipes bi taa'ḑa, ¹⁰ yaakcaa **ḑidaañkaah**-kanak **baa** na **ḑinikiis** **baa** yí' u kúruk ga fikí **baa** yun ga **ban**-buuraacḑa, yaa yah kipes bi taa'ḑa, **ḑa** jaamukiri; **ḑa** **ḑuuk** baanu-buu' caagaḑa ga kakay, ga fikí **ban**-buuraa, **ḑa** wo' i an:
¹¹ «'Ha' mudiiigari, fu yéři cal ki'e' ndam, fu cal ki'on cée', ee fu yéři mín. Fu yéři sak iníi enin tóoh, fu waaree hen ca en, ca sakussa».

Kubaalkaa Koooh **ḑeḑpa kéyítfaa**

Waa ennda ḑa, mi hotta ga yah-ñaabaa **baa** yun ga **ban**-buuraacḑa, kéyít fipoduu fodii kútúwaan, bíduunun ga **ḑuuy'** na fooh, capuunun cap ciyitnakanak. ² Mi hotta **ḑan** *malaaka* yiléeki' -dooli, yaa wo' **didóoli'** an:
 - Bii yíida mat ga kinís capcii Kéyítíi, ya pónísfa?
³ Wayee laakkii ken **ḑaa** mat kipóónís Kéyítfaa, ya malak iníi en ga **ḑuuy'** gaaḑa: enndii ga asamaan, enndii ga kakayfii, enndii ga fíldoo kakayfii. ⁴ Mi ennda ga kikoduk mooncaa leehoo ndaga daa laakoo **ḑaa** mat ga kipóónís Kéyítfaa na kimalak iníi en ga **ḑuuy'** gaaḑa. ⁵ Daama, yínoo ga yaakcaa wo' aroo an:
 - Kaa koduk, Malka! Gayindifii nílii Yúdaa, kuumkii paal ga buu' *ḑéwitḑa*, yeema. Ya lebiroh in bi ya meyrin ga na ndam ee ya hay kinís capcii ciyitnakanakcii, ya pónís Kéyítíi.

⁶ Waa ennda ḑa, mi hotta kubaal, jaa tuuk ga leeloo ḑekataa enaamacaa **ḑinikiis** **baa** wíl ee yaakcaa wíllaḑa. Kubaalkaa man na fodii hoossee hen ee ja **ḑayin** wíy' ciyitnakanak na tuhas tiyitnatanak. Tuhastaa tiyitnatanaktaa téri en helcii Koooh ciyitnakanakcii wosohu ga éldúna tóohḑa. ⁷ Kubaalkaa deeyca kiḑeb Kéyítfaa en ga yah-ñaabaa **baa** yun ga **ban**-buuraacḑa. ⁸ Daa ya **ḑewee** Kéyítfaa, enaamacaa **ḑinikiis** **baa** na yaakcaa **ḑidaañkaah**-kanak na **ḑinikiis** **baa** yí' ussa ga fikíci, yaa en **béeb** **ḑayin** ga yahci riiti na aanda-cúuraay-wúruúscaaa líifin muut ee cúuraayaa teewoh iníi caa **ḑuwaa** en **ḑuu** Koooh kímíḑa. ⁹ **Ba** **ḑaa** yeek, yeek-kañ wi'as an:
 «Fu yéři cal ki'e' Kéyítíi fu nís capcii amfaḑa ndaga fu apseera ee kooroh ga **ñifaagaraa** aamukḑa, fu laasi'ta Koooh **ḑiḑo'** **ḑaa** bok ga nílaa en **béeb** na lakaa en **béeb**, heetaa en **béeb** na kúlkaa en **béeb**.
¹⁰ Fu bokidohin **ḑa** ga **ḑu**-nguuriigaraa, fu tumin **ḑa** **ḑibuu'** na **ḑisarahoh**, **ḑa** en súruga Koohyiigaruu ee **ḑa** hay kinguuruk ga **ḑook** éldúna tóoh».

¹¹ Lak mi lís kimalak, mi kelohha koonaa malaaka **ḑiyewin**, ken inohoo daa júnncíca hín kiyewinḑa. 'Ba wílin **ban**-buuraa na enaamacaa **ḑinikiis** **baa** en na kipesḑa na yaakcaa. ¹² **Ba** **ḑaa** yeek **didóoli'** an:
 «Kubaalkii hoosseeḑa yéři laak kimín, yéři laak alal, yéři laak ki'ínoh, yéři laak dooli, yéři cal ki'on cée', yéři cal ki'on ndam, yéři cal kikañ!»

¹³ Daama, **béeb** iníi Koooh sakín en ga asamaan, ga kakay, ga fíldoo kakay, ga **ḑuuy'** giyy', **béeb** iníi en na kipes ga éldúnaḑa, **ḑaa** yeek an:
 «Yii yun ga **ban**-buuriḑa, ya na kubaalkii **ḑéri** cal kikañ, **ḑéri** cal ki'on cée', **ḑéri** cal kindam, **ḑéri** mín bi taa'!»

¹⁴ Enaamacaa **ḑinikiis** **baa** en na kipesḑa taasussa an:
 - Aameen!
 Yaakcaa nak yí' ussa kúruk **ḑaa** jaamuk.

Capcaa ciyitnakanakcaa ga Kéyítfaaḑa

Cap wínoo ga ciyitnakanakcaa nísussa

Léehi'ta, ga waa mi hotta kubaalkaa nísca capaa wínoowaa ga ciyitnakanakcaa, mi kelohha yínoo ga enaamacaa **ḑinikiis** **baa** en na kipesḑa lessa koonaa kiyaak en fan iníi, an:
 - Hay!
² Mi dalla kihot pénéis fiyaanaaw meyrca mël. 'Baa lapfaḑa **ḑayin** héli' ga yahci. Ya erussa baanu-buu', ee ya yaa yah fodii **ḑaa** **ḑay** ndam ee ya meyrca kilaaksinee ndam.

Capaa wukanakwaa nísussa

³ Ga waa Kubaalkaa nísca capaa wukanakwaa, mi kelohha enaamaa yukanakyaa wo' a an:
 - Hay!
⁴ Pénéis filiis fiyo'oh cor en fan kiwii meyrca mël. 'Baa lapfaḑa onussa kinís jam ga éldúna, **ḑuwii** aaw ki'apoh ga **ḑikaantiḑa**. Ya erussa kalaḑ fiyaak.

Capaa wukaahaywaa nísussa

⁵ Ga waa Kubaalkaa nísca capaa wukaahaywaa, mi kelohha enaamaa yukaahayyaa wo' a an:
 - Hay!
 Mi dalla kihot pénéis fisúusúus, meyrca mël. 'Baa lapfaḑa **ḑayin** balaas ga yahci. ⁶ Mi kelohha, en fan koonaa kéri meyoh ga **ḑikaanti** enaamacaa **ḑinikiis** **baa**, kaa wo' an:
 - Kíloo beli wínoo calat cadam fay noh-noh **bo'** yínoo. Ee kíloo lorsu kaahay calat cadam fay noh-noh **bo'** yínoo. **Dúuleen** na biñ nak, kaa le' gaca!

Capaa wu-nikiiswaa nísussa

⁷ Ga waa Kubaalkaa nísca capaa wu-nikiiswaa, mi kelohha enaamaa yunikiisyaa wo' a an:
 - Hay!
⁸ Mi dalla kihot pénéis fihiiili †, meyrca mël. 'Baa lapfaḑa teeku «Kikaan» ee ḑekataa **ḑuwaa** kaanin **ḑaakohuḑa** taabin ga fenoo. 'Ba onussa dooli ga **ḑook** komii wu-nikiiswii éldúna ki'ap **ḑuwii** na kalaḑ,

† *Hilii Ga iníi ikin, mandargaama teewoh iníi caanin (bi nopin)*

ki'apba kooroh ga a', d'úukoolcaa karohin, wala kooroh ga raḅ ḅisóoti'.

Capaa wu-yétúuswaa nísussa

⁹ Ga waa Kubaalkaa nísssa capaa wu-yétúuswaa, mi dalla kihot, ga fil-doo *loteelaa* ga *Kaanfaa Kooh*ḅa, fitcaa ḅuwaa hoossee, ndaga kitaabuk wo'eenii Kooh, na ḅan seedi'aa ḅa seedi'eewaḅa. ¹⁰ Ca nak, caa fiip didóoli' an:

- Cic Kooh, fu sela'in ee fu kayoh kesi. Fu sekan bi kera ki'atti' ḅuwii ga éldúnaḅa na ki'eldúki'tí nífígaríi ḅa aamḅa'?

¹¹ Waa ennda ḅa, ḅa erussa yaa en ḅééḅ kúlti fiyaanaaw, ḅa wo'ussa kisékíruk jutuut paay, bi ga daa kídaa ḅuwaa boku naḅa légëy, ḅa na mbok-kerceentaagaḅa jom ki'apu fodaa gaḅaḅa, matan.

Capaa wu-yitniinooowaa nísussa

¹² Léehi'ta mi hotta Kubaalkaa nísssa capaa wu-yitniinooowaa. Kakayfii dalla kiyéngëluk didóoli'. Nohii súusúussa sí'is en fan kúlti togoh, níidii ḅééḅwaa yo'ohha cor en fan níif. ¹³ Olcii d'éegísukka kakay fodaa daa towu een tihiliili wúuni, binaa uuris wiyaak yéngël bos eenaanaa. ¹⁴ Asamaanii kerukka fodii kútúwaanfaa en na kipodu. Janjançii ḅééḅca na dékçii giyyii wílfda léerukka ga daa ca eneeḅa. ¹⁵ Waa ennda ḅa, bu-u'cii ga éldúnaḅa na ḅuwii ḅiyaakḅii, soldaa'cii ḅiyaakḅii, ha'-alalcii na ha'-doolicii, ḅééḅ, ennda náam, ennda ḅuwii laakin hafḅaḅa, ḅééḅḅa ḅaakkussa ga noḅ-noḅçii na ga fenoo atohçii ga janjançiiḅa. ¹⁶ Ba ḅaa fiip janjançii na atohçii an:

- Búrat ga d'ookkíi, d'ú d'aačkíi ga hasçii Yii yuḅ ga baḅ-buuriḅa, d'í úsaay aylukii Kubaalkii, ¹⁷ ndaga besii wiyaakwii aylukiigaḅa Y'ah kikeen ga d'ookkíiḅa le'in. Ee ati ḅii múcan ga ḅa?

Buwii Kooh kín ḅayu mandargügaríiḅa

⁷ Tíkka ga, mi hotta *malaaka* ḅinikiis ḅaa tuukin ga topaa'cii éldú-na cinikiisçii. Ba ammba uurisçii éldúna cinikiisçii ^{††} doonaa uuris wínoo wépo: enndii ga kakayfii, enndii ga giyyii ee enndii ga kedik kínoo. ² Mi dalla kihot malaaka yiliis, yaa kolukoh meya'a'-noh, yaa lap. Ya ḅayin ga yahci iḅaa mandarga'ohsi ḅuwii enu ḅuu Kooh, yii laak kipesḅa. Ya fiippa didóoli' malaakacaa ḅinikiisḅaa onu kiyah kakayfii na giyyiiḅa ³ an:

- Kaa yahat kakayfii, giyyii na tediktii bi ga daa d'í tuman mandarga ga púkiçii ḅuwii enu súrğa Koohyiigaruuḅa.

⁴ Waa ennda ḅa, mi kelohha kídaa ḅuwaa mandarga'uḅa: ḅa ennda ḅo' ḅijúnni citéemée' na cidaaḅkaah-nikiis na cinikiis (144.000), ḅaa meyoḅ ga ḅééḅ níilçii heetii *Isarayeel*: ⁵ ḅo' ḅijúnni-daaḅkaah na ḅijúnni-kanak (12.000) mandarga'ussa ga níilaa Yúdaa, ḅo' ḅijúnni-daaḅkaah na ḅijúnni-kanak ga níilaa Ruben, ḅo' ḅijúnni-daaḅkaah na ḅijúnni-kanak ga níilaa Gaat, ⁶ ḅo' ḅijúnni-daaḅkaah na ḅijúnni-kanak ga níilaa Aasee, ḅo' ḅijúnni-daaḅkaah na ḅijúnni-kanak ga níilaa Nef-talí, ḅo' ḅijúnni-daaḅkaah na ḅijúnni-kanak ga níilaa Manasee, ⁷ ḅo' ḅijúnni-daaḅkaah na ḅijúnni-kanak ga níilaa Simewon, ḅo' ḅijúnni-daaḅkaah na ḅijúnni-kanak ga níilaa Léwí, ḅo' ḅijúnni-daaḅkaah na ḅijúnni-kanak ga níilaa Isakaa' ⁸ ḅo' ḅijúnni-daaḅkaah na ḅijúnni-kanak ga níilaa Sabulon, ḅo' ḅijúnni-daaḅkaah na ḅijúnni-kanak ga níilaa Yoseef, ḅo' ḅijúnni-daaḅkaah na ḅijúnni-kanak mandarga'ussa ga níilaa Beesamee.

Buwaa ḅiyewinḅaa ekuk kúlti ciyaanaawḅa

⁹ Tíkka ga, mi hotta mbooloo wiyaak, waa ken inohoo daa ḅuwaa hín kiyewinḅa. Ba meyohee ga kúlkaa en ḅééḅ, ga níilaa en ḅééḅ, ga heetaa en ḅééḅ na ga lakaa en ḅééḅ. Ba tuukin ga fikíi baḅ-buura, ga fikíi Kubaalkaa, ekukuunun kúlti ciyaanaaw ee ḅayuunun soo'soo' ga yah-caagaḅa. ¹⁰ Ba ḅaa wo' didóoli' an:

- Kimúčkii kii ga yah Koohyiigaríi yuḅ ga baḅ-buuriḅa, ya na Kubaalkii.

¹¹ Bééḅ *malaakacaa* tuukussa ga iḅaa wíil baḅ-buura, wíil yaakcaa na enaamaciaa ḅinikiisḅaa en na kipesḅa. Ba yíppa púk ga fikíi baḅ-bu-uraa, ḅa ḅaa jaamuk Kooh ¹² an:

- Aameen! Koohyiigaríi, fu yéři cal kikañ, fu yéři cal ki'e' ndam, fu yéři laak ki'inoh, fu yéři cal kigërem, fu yéři cal ki'on cée', fu yéři mín, fu yéři laak dooli, bi taa'. Aameen!

¹³ Yínoo ga yaakcaa nak meekissaroo an:

- Buwii ḅii ekuk kúltiçii ciyaanaawçiiḅa, ḅa ḅiḅa? Ba meyoḅ gada?

¹⁴ Mi taassari an:

- Kiyaakii, iḅaama, fu yéři inohhi.

Ya wo'aroo an:

† 6:10 *Malkat Sakarí 1:12*. †† *Malkat Sakarí 6:5*. B'o' *mínka kimëdíroh na lapoh pëníscaa wo'u ga Inohlukoh 6:1-8*

- Béri en ḅuwii meyoḅ ga kihatalu ga kipes kiméeski'ḅa. Ba naawin kúltiçii gaḅa, ḅa yaanaawi' taca ga nífaa kubaalkaa. ¹⁵ Kéri tah, ḅa tuuk ga fikíi baḅ-buuri Kooh, ḅa kañi nohoo, wekoo ga Kaanfiigari. Ee yii yuḅ ga baḅ-buuriḅa hayḅa kiséegún ga taaliigari. ¹⁶ Ba yaabsisoo, ḅa pílsisoo, noh wala taangaay wínoo tamsisooḅa. ¹⁷ En ki'ena, Kubaalkii tuuk ga leeloo d'ekatii enaamacii ḅinikiisḅii wíil ee yaakçii wíllaaḅa, hayḅa kinni', ḅayḅa ga tuhaalaataa músumaa onohi kipesḅa. Ee Kooh hay kimoos ḅééḅ moon ga hascaagaḅa.

Capaa wu-yitnakanakwaa nísussa

⁸ Ga waa kubaalkaa nísssa capaa wu-yitnakanakwaa, asamaan eenda selew iḅaa jomin kile' caban wahtu. ² Mi dalla kihot *malaaka*-caa ḅiyitnaḅanakḅaa tuuk ga fikíi Koohḅa ee ḅa erussa mbiib çiyitnakanak.

³ Malaaka yiliis dalla kihay, tuukka ga yahaa *loteelaa*, ya ḅayin aanda-cúuraay-wúruus ga yahci. Ya erussa cúuraay çiyewin, ya ték'i'ca sarah ga d'ook loteel-wúruusaa en ga fikíi baḅ-buuraḅa [‡], taamdoh na iḅcaa ḅuwaa Kooh ḅééḅḅa kíimḅa. ⁴ Fodaama, iifilaa cúuraayaa ḅewukohha yah malaakaa, wa lappa, awwa ga Kooh, taamdohha na iḅcaa ḅuwaa Kooh kíimḅa. ⁵ Léehi'ta, malaakaa ḅeḅpa aanda-cúuraayaa, ya teffa ga kiwiikaa en ga d'ook loteelaaḅa bi líiffa, ya weessawa ga d'ook kakayfii. Ga saasi iḅiḅca awwa kitak na meliccaa, toonaataa taa ríi', kakayfaa faa yéngëluk.

Mbiibḅaa çiyitnakanakcaa ciyaakcaa

Mbiiwaa d'ebḅa

⁶ Waa ennda ḅa, *malaakacaa* ḅiyitnaḅanakḅaa ḅayu mbiibḅaa çiyitnakanakcaaḅa, ḅaa waayuk ga kimbiiḅ.

⁷ Malaakaa yínoo dalla kimbiiḅ: toḅ-galaas wiyaak na kiwii, caa akikutukoh na níif, iifukka ga kakayfii. Fodaama, Komii kakayfii wukaahaywii takka, komii tediktii wukaahaywii takka, ee ḅééḅ iḅaa en pëegíi fihiliili takka dúr.

Mbiiwaa wukanakwaa típpa

⁸ *Malaakaa* yukanakyaa dalla kimbiiḅ waagari: iḅaa man na janjan wiyaak waa en na kitak, jafussa ga giyyaa. Fodaama, komaa giyyaa wukaahaywaa ennda níif, ⁹ komii wukaahaywii iḅçii Kooh sak pesi ga gi-yiidiḅa, d'úmmba, ee komii wukaahaywii gaal-giyy'cii yasukohha.

Mbiiwaa wukaahaywaa típpa

¹⁰ *Malaakaa* yukaahayyaa dalla kimbiiḅ waagari: ol wiyaak, waa yaafi en fan kocom-kiwii, d'éegísukoh asamaan, dalla kikeen ga d'ook komii wukaahaywii húlúḅçii, na ga d'ook haalaa-músúçii. ¹¹ Olaama teeku «gít». Komii músumii wukaahaywii aayya heh en fan gít ee ḅo' ḅiyewin kaannda ndaga músumaa ḅa anee maama, lak ma yasukohin.

Mbiiwaa wu-nikiiswaa típpa

¹² *Malaakaa* yunikiisyyaa dalla kimbiiḅ waagari: komii nohii wukaahaywii, na wii níidii, na wii olcii mikussa. Fodaama komii wukaahaywii lee'laatiigaca dalla kíñúus, ee komii wukaahaywii lee'laati en na nohḅa yímmba, wii wekii ḅan yímmba.

¹³ Léehi'ta mi hotta caagiyoofaa en na kipún ga jepitaa asamaan, mi kelohhari yaa wo' didóoli' an:

- Massa, massa, massa d'ú, ḅuwii ga éldúnaḅa, ndaga mbiibçii tes malaakacii ḅaahayḅii Y'ah kimbiiḅḅa!

Mbiiwaa wu-yétúuswaa típpa

⁹ Waa ennda ḅa, *malaakaa* yuyétúusyaa dalla kimbiiḅ mbiiwaa-gari: mi hotta olaa d'éegísukoh asamaan keennda ga kakayfii. Olaa erussa kucéwiikaa nogaa ḅu-baam. ² Ya légíssa nogaa ḅu-baam, ee iifilii dalla ga kimeyoḅ, waa d'úuk en fan iifilii púu' wiyaak, bi nohii na éldúnaanii núsú' ta ndaga iifilaama. ³ Laakka pay'caa meyoḅ ga iifilaama, ḅa tasaarukohha ga éldúna. Ba onussa kimín kitum mesiklaat fodii dagal. ⁴ Ba hoonohussa kile' ga pëegífi, ga tediktii wala ga ḅééḅ iḅçii paali ga kakayfiida, wayee d'úuk en eem rek ga ḅuwii ḅayussii mandargaa Kooh ga púkcaagaḅaḅa. ⁵ Ba onussiiḅa ki'ap, wayee ḅa so-dalḅa iḅaa le' níin çiyétúus. Ee mesiklaataa ḅa Y'ah ḅuwaa kitumḅa man na mesiklaat d'ob dagal ga ḅo'. ⁶ Ga bescaama, ḅuwii heelsan kikaan ee ḅa hotanndiika. Ba kíman kikaan ee kikaan núpandaa hen ffr.

‡ 8:3 *Malkat Yaawúu' caa 9:1-5*.

⁷PaY'caa madu na pêníscaa waayuku kiḃay kiheñohnee. ʼBa ḃayin ga hafcaa iñaa man na baanu-buu' wu-wúrus ee fikíicaagaḃa man na fikíi ḃo'-súusúus. ⁸Ba ḃayin fenciaa man na fen ḃeti ee síscagaḃa man na sísc gayindi. ⁹Fasaacaa man na eku kúltí-pewiñ. Ríraa paaḃcaagaḃa man na ríi' sareet-pénís ciyewin caa ísuk kiheñohnee. ¹⁰Ba ḃayin lúk, fodii lúk dagal na kútún ga siñdaanaa, ee ga tútún'taama, daḃaraa ḃa Y'ah ḃuwaa kisodaloh iñaa le' ñiin ciyétúusḃa, waa ga. ¹¹Buuraa pay-caama yé'ri en malaakaa nogaa ḃu-baam. Ya teeku Abadon ga lak ki' E-bé'ée, ee ga kiGerek ya ḃaysi Apoliyon †.

¹²Kofeelkii ḃeḃḃa paafin. Týk ganaa, kanak ciliis jomin kihay ḃan.

Mbiuwaa wu-yitniinoo'aa típpa

¹³Malaakaa yuyitniinoo'aa dalla kimbiiḃ mbiuwaagari: mi kelohha koonakaa meyoh ga wiiy'caa cinikiiscaa ga *loteel-wúrus*aa en ga fikíi Kooḃḃa. ¹⁴Koonakaa wo''a malaakaa yuyitniinoo'aa ḃay mbiuwaacḃa an:

- Bégisaa malaakacii ḃinikiisḃii ḃagu ga yahaa húlúwii wiyaakwii teeku Éfaratḃa.

¹⁵Waa ennda ḃa, malaakacaa ḃinikiisḃaa ḃégisussa. ʼBa waayukee wahtiima na besiiima, ñiidiima na kískiima kiḃ'úbí' komii wukaahaywii ḃuwii ga éldúnaḃa. ¹⁶Ga iñaa mi kelohḃa, soldaa'caa lapu pênís ki-heñohneecḃa enee ḃimílyon ciyéemée' -kanak (200 Mílyon). ¹⁷Péníscaa na ḃuwaa lapḃaḃa, mi hotḃa en fan ga heey', fodii dii: ḃa ekuk kúltí-pewiñ ciyo'oh cor en fan kiwii, cibúloh, búlohaa deey' ga súusúus ee cimbaasaan en fan pëndél witamóhí' ††. Hafcaa pêníscaa man na haf gayindi. Kiwii, iifiil na pëndél witamóhí', caa mey' ga túuwaagaḃa. ¹⁸Kofeelcaa kaahaycaa caamaa, mey' ga túuwaagaḃaḃa ennda: kiwii-ikaa, iifiilaa na pëndélaa, ca ḃ'úbí'ta komii wukaahaywii ḃuwii ga éldúnaḃa. ¹⁹Doolaa pêníscaa ḃayḃa nak en ga lúkcaa na ga túuwaagaḃa. En ki' enaa, lúkcaagaḃa man na gonj; ca ḃayin haf, ee ca tumi ḃuwaa iñaa meskin naca.

²⁰Wayee nak ḃuwaa tes kaanussii ga kofeelcaa-caamaḃa, foñussii ga fen iñcaa cibóni'caa ḃa tumee na yahḃaḃa. ʼBa ḃaa lís kijaamuk raḃ-sey'taani na nataalcaa hēwírohu wúrus, wala *hēelís*, wala pērēm, atoh cimó'ri' wala doo' kedik. Ee iñcaama mínoo kihot, ca mínoo kikeloḃ, ca mínoo kitín. ²¹Ba ḃaa lís ga ki'ap ḃo', kinaahkaa ḃa enukoheecḃa, kifaanuk na ḃaa en ḃééḃ, na kilok.

Malaakaa na kukéyítkaa

Waa ennda ḃa, mi hotta *malaaka* yiliis yilēeki' -dooli yaa **10** yooosukoh asamaan, úlulukin yaayeel. Ko'kaa-huulaa wílin hafaagari, fikíifaa faa melic en fan noh ee kotcaa yo'ohin en fan jelem kiwii. ²Ya ḃayin ga yahci kukéyít jaa kúnísuunun. Ya yíppa kotaa-gari ñaabaa ga giyyaa, wusen'waa ya yíppawa ga kakayfii. ³Ya dalla kiles koonaa ga ḃook en fan gayindifaa en na kibēmbuk. Daa ya fiipee, íniḃ-cao ciyitnakanakcaa téesi'ta. ⁴Daa íniñcaa ciyitnakanakcaa téesḃee, mi waa'ta kibín iñaa ca wo'ḃa, wayee mi kelohha koonakaa meyoh asamaan, wo''aroo an:

- Iñii íniñcii ciyitnakanakcii wo'ḃa enat kúmpa ga ḃééḃ, kaa bínndi.

⁵Waa ennda ḃa, malaakaa mi hotee tuukin ga giyyaa na kakayfiḃa, ḃéwí'ta yahaagari ñaabaa, éewdohha asamaan. ⁶Léehi'ta ya waatta ga ḃii en na kipes bi taa'ḃa, yii sak asamaanii na ḃééḃ iñcii en gaḃa, kakayfii na ḃééḃ iñcii en gaḃa, giyyii na ḃééḃ iñcii en gacḃa, ya wo''a an:

- Diimaḃa, laakissii kisekis dara. ⁷Bé'rinaa ḃú keloh malaakii yuyitnakanakcii, fúrisan mbiuwaagariḃa, ḃééḃ iñii Kooḃ am kitum ee ínohukkii duumḃa, hay kimat sék fodaa daa ya yéegaleeka súr'gcacaagari enu *séldígacaaagariḃa*.

⁸Koonakaa mi kelohee, meyoh asamaanḃa nak wo''issaroo an:

- Kara, fu ḃeḃ kukéyítkaa kúnísuunun en ga yah malaakaa tuuk ga giyyii na kakayfiḃa.

⁹Mi ka'ta ga malaakaa, kiwo''i ya e'too kukéyítkaa jaama. Ya wo''aroo an:

- Uuna, ñamaaja. Ja hay kicelem fodii kúum ga kúuwkiigaraa, wayee le' lookfunaa, hay ki'aay heh †.

¹⁰Fodaama, mi ḃeḃpa kukéyítkaa ga yah malaakaa, mi ekkaja ga kúuwroo, mi yaa ñam. Ja celemmba fodii kúum, wayee daa mi oneeja, ja aayya heh ga lookkoo. ¹¹Léehi'ta, mi wo'ussa an:

- Fu jomin kika' kiyéegalohis iñcii Kooḃ Y'ah kitum, aaw ga heet ciyewin, túl tiyewin, lak ciyewin na buu' ḃiyewin.

Seedicaa ḃanakḃaa

Waa ennda ḃa, mi erussa doo' -barahaa man na dooraa natohsi **11** hen, mi wo'ussa an:

- Koluka, fu nat Kaanfii Kooḃ, fa na *loteelii*, fu kín ḃuwii en na kijaamuk Kooḃ gaḃa. ²Dekatii Kaanfii Kooḃ hanoh foohḃa nak, ísaawa, kaa natwa, ndaga wa foñḃu yiifa'cii. ʼBa hay kitogisoh teerii wisela' i' wii iñaa le' ñiin cidaañkaah-nikiis na ñiin kanak ††. ³Mi hay ki'on seediciigoo ḃanakḃii, ḃa yéegaloh iñii Kooḃ wo'ḃa, ee ḃa ekukan saaku, kitoñ iñaa le' 'bes cijúnna na bes citéemée' -kanak na cidaañkaah-yitniinoo (1.260).

⁴Seedicacaa ḃé'ri en *tedik-ólíwiyéetii* tanaktii na ḃan lampucii kanakcii en ga fikíi *Ha'mudii* laak kakayfiḃa. ⁵Baa waa'ḃa kitum iñaa mesikinaa, kiwii hay kimey' ga túuw'tiigaḃa, tēk' ḃuwaa sagoh naḃaḃa. Kayoh, ḃaa fu waa'ḃa kitum iñaa meskinaa, fu joman ki'apu fodaama. ⁶Seedicacaa onuunun kimín kilanj asamaanii ee toḃ keenoo kakay bi ga daa ḃa léehḃan kiyéegaloh iñii Kooḃ wo'ḃa. ʼBa onuunun ḃan kimín kisúpt músúmii ma en ñif, na kimín kifeek ḃu-éldúna na kofeelcaa leehoo, wahtaa neḃḃa tooh.

⁷Ee binaa ḃa léehi' kiseedi'aa, rawaa yisóot'i' yaa †† meyoh ga ḃu-baamḃa hayḃa kiheñoh, ya laak ndam ga ḃookḃa, apḃa. ⁸Fodaama, faraafcaagaḃa hay kifoñu ga paanaa en ga teeraa wiyaakwaacḃa. Teeraama, Kooḃ abohwa fodii *Sodom* wala Espti ee Ha'mudiigaḃa daay-ohsee ga kuraanaa daama. ⁹Iñaa le' bes kaahay na caban, ḃiḃo' ga heetaa en ḃééḃ, ga ñilaa en ḃééḃ, ga lakaa en ḃééḃ, na ga kúlkaa en ḃééḃ, hay kihayu kimalak faraafciigaḃa, ee ḃa ísaannii ken acca. ¹⁰Bééḃ éldúna, keeñḃa hay kisoos ga iñaa dal ḃuwaamaḃa. ʼBa neḃluki, ḃa wosohi cikēñi' ga díkaantiḃa ndaga seedicaa ḃanakḃaama sodalseera ḃuwii lool.

¹¹Wayee waa bescaa kaahaycaa na caban matḃa, éppa onohi kipes, ee meyoh ga Kooḃḃa hayya, sorukkaba, ḃa kolukka. Daama, ḃuwaa tuukee kimalakḃaḃa, títussa bi ḃaa saak. ¹²Seedicaa ḃanakḃaa kelohussa koonakaa wo' didóol', meyoh asamaan, an:

- Lapat dii! Yaayeel úullaḃa, ḃa lappa ḃook asamaan. ʼBuwaa sagoh naḃaḃa ḃaa malak ga. ¹³Ga wahtaama siiy', kakayfaa yéngélukka didóol', ee ga iñaa, kaan cidaañkaahcaa fu am ga teeraa tooh, fí-noofaa ḃú'ta ga, ḃo' ḃijúnna-yitnabanak (7.000) kaanussa ga yéngélaa kakayfaa waama. ʼBuwaa ḃiinoo múc gaḃa títussa, ḃa aawwa kindam Kooḃyii hanoh ḃookḃa. ¹⁴Kofeelkii kukanakcii paafin foduma. Malakat kofeelkii kukaahaykii kii hay diima-diima.

Mbiuwaa wu-yitnakanak'aa típpa: Kihaykii Nguurii Kiristaanii

¹⁵Malaakaa yuyitnakanak'aa mbiuḃpa ee ga asamaan laakka toonataa téesi' an:

- Nguurii éldúna tíkkuunun kimma ga yah Kooḃ, Ha'mudiigaruu, na ga yah *Kiristaaniigari*, ee ya Y'ah kinguuruk bi taa'.

¹⁶Waa ennda ḃa, yaakcaa ḃidaañkaah-kanak na ḃinikiisḃaa yuñsee ga fikíi Kooḃ, ga bañ-buu'caagaḃaḃa, yípussa púk kakay, ḃa ḃaa jaa-muk Kooḃ. ¹⁷Ba ḃaa wo' an:

- Kooḃ, Ha'mudii mín toohḃa, fu yii fu en ee fu eneeḃa, ḃi ḃii kañ-jaa ndaga fu teewohin doolii kimínkiigaraa ee fu tuukirin nguuriigaraa. ¹⁸Heetcii aylukuunun, wayee nak aylukiigaraa wéri yooosuk. Wahtii le'in, wii fu Y'ah ki'atti' ḃuwii kaaninḃa, wii fu Y'ah kineehal súr'gcaciigaraa enu séldígaciigaraaḃa, na ḃuwii en buufuḃa ee niikuunun teekiigaraaḃa, oomaanoo, yaakoo. Wahtiima ḃan, wéri en wii fu Y'ah kiḃ'úbí' ḃuwii yahsoh éldúnaḃa.

¹⁹Waa ennda ḃa, ḃekataa wisela' i' waa Kooḃ ga asamaanḃa légísukka, gaalaa mandarga kifiliimunkii Kooḃ na ḃuwiiḃa †††, hotukka ga ḃu-uY'gaa. Kooḃ awwa kimelic, toonaataa taa ríi', íniñcaa caa tak kitak, kakayfaa faa yéngéluk, ee toḃ-galaas wiyaak waa keen.

Iñcaa ciyitnakanak'aa Kooḃ teewoheecḃa

ʼBetifaa na gonj-jésikaa

Fodaama, Kooḃ teeḃparoo enaama yiyaak yaa mey' ga asamaan: **12** ennda ḃeti, fa úlulukin nohii, ñiidií hanohin fíldoo kotcaagari, ee ya ekukin baanu-buu', waa ḃay ol cidaañkaah na kanak. ²Beti-faa enee na look bi fa faa Y'ah kilaak kowu. Fa faa fiip ndaga légyéaa kilaakkaa na mesiklaataa kilímkaa.

† Abadon na Apoliyon teekcaama ga lakcaagaca ca waa' kiwo' «yahoh»

†† Médirohat na iñaa hewee ga Sodom na Gomoo'ḃa. Malkat Lúkkaa 17: 29

‡ 10: 9 Malkat Esekíyeel 2: 9-3: 3.

††† Wo'u dii teeraa Yéerúsaleem: Médirohat na Lúkkaa 21: 24 †† 11: 7 Malkat Dañeel 7: 3,7,21. ††† Gaalaa wéri'ḃaakee atohcaa Waasaa Kooḃ bínsee gaḃa. Gaalaa faansee ga ḃekataa wēñ kisela' ga Kaanfii Kooḃḃa

³ Mi hotta enaama yiliis yaa meŷ ga asamaan ðan: ennda gonj-jësíŷ yiyaak, yiyo' oh cor en fan kiwii. Ya ðay haf ciyitnakanak na wiiŷ cidaanŷaa, ee hafa en toóh ekukin baanu-buu'. ⁴ Ya fëŷëékíssa komii wukaahayii olcii ga asamaanða na lúkaagari, jaffaca ga kakayfii. Ya tuukka ga fikii ðetifaa en na kilaak kowuða, en ðanaa kowukaa límsinaa, ya ñamka. ⁵ ðetifaa nak laakka kowu kiyaal, kaa yaŷ kinii' heetcii ga èldúnaða ðéëŷca na ngot-pewiñ. Kowukaa dalla kibewu ðayussa ga yahaa Kooh, ga bañ-buuraagari. ⁶ ðetifaa nak núppa, ka' neera ègi' -dúndaŷaa, ga ðekataa Kooh waayukðeeríða, en ðanaa, ya toputu' u daama iña le' bes cijúnna na citéémé' -kanak na cidaanŷaa-yitniinoo (1.260).

⁷ Waa ennda ða, heñ wiyaak dalla kilaak ga asamaan. Míseel, malaakaa Kooh yiyaakya, ya na malaakacaagari ðaa heñoh na gonj-jësíŷkaa. Yaama ðan, ya na malaakacaagari, yaa heñoh naða. ⁸ Wayee gonj-jësíŷkaa mínnii ga heña, ee fodaama ya laakissii fen daa ya enan ga asamaan, ya na malaakacaagari. ⁹ Ya jafussa ga fooh, ya gonj-jësíŷkaa, gonj-cosaanaama wo' u sépi' i' -ga-nofii, wala Seytaanii, yii dúki ðéëŷ èldúnaða. Ya jafussa ga kakay, ya na malaakacaagari.

¹⁰ Léehi' ta, mi kelohha koonaa kiyaak ga asamaan, kaa wo' an: - Diimaða, jamaanii kimúckii le' in, diimaða Koohyiigaruu teewohin iñii ya mínda ee tuukirin nguuriigari. Diimaða *Kiristaaniigari* eruunun doolii. Ga iñaama, pokoh-kiwo' ii, yii wekoo nohoo èpírohi mbok-kerceenciigaruu na Koohða, jafuunun ga kakayfii.

¹¹ Ba nak, ða laakin ndam ga ðookki ndaga ñifii kubaalkii aamðuseeðaða, na ðan kayohfaa ga wo' enaa ða seedi' eedða. Ba keeñukii kipeskaagaða bi ða niikka kikaan.

¹² Kéri tah, fu asamaan na dú ðii dú ðék gaða, neŷlukat! Kakayfii na giyyii nak, massa dú, ndaga sépi' i' -ga-nofii yoosukin garúu, ee ya lífin na tam-keeni ga ðii ya inohin an ya tesohisii yewinða.

¹³ Daa gonj-jësíŷkaa hotee an ya jafuunun ga kakayfii, ya íisukka ga fenoo ðetifaa límee kowukaa kiyaalkaaða. ¹⁴ ðetifaa nak tokðussa paðca kanakcaa caagiyoofaa ¹ ñiyaakfaa, en ðanaa ya pún bi ga ègi' -dúndaŷaa, ya saan gogaa, ya en ga ðekataa Kooh waayukðeeríða, ya toputu' u da iña le' tikiis taahay na caban ¹¹. ¹⁵ Waa ennda ða, gonj-jësíŷkaa weessa na kúuwki músú miyewin en fan húlúŷ, ga fenoo ðetifaa, doonaa músúmaa ðayfa. ¹⁶ Wayee kakayfaa sommba ðetifaa, ga légisukka, ga annda músúmaa gonj-jësíŷkaa weesse na kúuwciða. ¹⁷ Gonj-jësíŷkaa nak, keeñci tammba ga ðetifaa lool, ya móñisneera heña ga towutaa ðetifaa tesða, ðaa taabuk iñcaa Kooh nakoh kitumða, ee ða ðék ga kiseedi' Yéesuða. ¹⁸ Waa ennda ða, gonj-jësíŷkaa tuukka ga seereenaa giyyaa.

Raŷ meŷca ga giyyaa

13 Tikka ga, mi hotta raŷ yidëyna yaa en na kimeŷ ga giyyaa. Ya ðayin wiŷ cidaanŷaa na haf ciyitnakanak. Wiyyaa en ðéëŷ ðayin baanu-buu', ee hafa en ðéëŷ bíduunun ga teek-ðasee ga Kooh. ² Rawaa mi hotða nak, man na cigído, kotcaa man na kot rawaa wo' si úrsi ³ kiyaak na kikaan, ee kúuwkaa man na kúuw gayindi. Gonj-jësíŷkaa e' tari kiminkaagari, e' tari bañ-buuraagari, ee e' tari ðan dooli wiyaak. ³ Wínoo ga hafcaa ðayin gaaña man na hoossee hen, ee gaañaama yeeri ki' apða, wakka. Bu-èldúna ðéëŷba waaru' ussa ga rawaa, ða taabukkari. ⁴ ðéëŷ aawwa kijaamuk gonj-jësíŷkaa ndaga daa ya on rawaa doolida. Ba ðaa jaamuk ðan rawaa, ða ðaa wo' an: «Bii yiida man na rawii? Bii yiida míni nari kiheñoh?». ⁵ Rawaa nak, onussa kiwo' wo' een tay na wo' een-ðasee ga Kooh. Ya onussa kon dooli kitum ga iña neŷpi, iña le' ñiin cidaanŷaa-nikiis na kanak. ⁶ Rawaa nak aawwa kiðas Kooh, kiðas teekii Kooh, kiðas taalaa Kooh ðékoðuða na kiðas ðan ðéëŷ ðuwa dëk ga asamaanða. ⁷ Ya onussa kiheñoh ðuwii enu ðuu Koohða ee ya laak ndam ga ðookba. Ya onussa ðan dooli ga ðook nílaa en ðéëŷ, heetaa en ðéëŷ, lakaa en ðéëŷ na kúlkaa en ðéëŷ. ⁸ ðéëŷ ðuwii ga èldúna, ee aboh ga iña wa saksee bi wati, teekcaagaða bíduusii ga kiyítfaa ðuwa laak kipeskaaða, hayussi kijaa-muk. Kiyítfaama fuu kubaalkaa hoossee fodii sarahða.

⁹ Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka! ¹⁰ Baa Kooh wo' an fu hay kibagunaa, fu hay kibagu. Kooh wo' an fu hay ki' apu na kalawaa, fu hay ki' apu na kalab. Iñaama tah ðuwii en ðuu Koohða, ða jom kigu-u' guuluk hen ee ða taam na ngëm.

† Caagiyoofaama mín ki' en enaamaa yunikiisyyaa en na kipes ee wílee bañ-buraaða. Malkat 4: 7†† Ga kiGerek, wo' an: «jamaanu wínoo, jamaanu ciyewin na caban jamaanu» iñaama jomin kile' tikiis taahay na caban. Malkat ðan 11: 3; 12: 6 na 13: 5 ‡ Úrsi, iña raŷ yidëyna, yaa man na ðeñgin péenii. Ya ñami péegii ee tumoo ken dara en an fu le' ii ga towutaa ya laakðanaa. Ya mínin ki' ap ðo' ga iña gaaw na coginaacaagari.

Raŷ meŷca ga kakayfii

¹¹ Waa ennda ða, mi hotta raŷ yiliis yaa en na kimeŷ ga kakayfii. Ya ðayin wiŷ kanak, caa man na tuwiŷ baal yiŷin ee ya wo' ee fodii gonj-jësíŷ. ¹² Rawaa meyyee ga giyyaaða, ðéëŷ doolaa ya laakða, yiima laakin-wa ee ya yaa teewohwa ga fikii rawaa ga giyyaaða. Ya yaa gitin ðu-èldúna kijaamuk rawaama meyoŷ giyyaa ee ðay gaaña man na ya hoossee hen bi wakinda. ¹³ Ya yaa tum kintaan ciyaak, caa karin sah bi ga kiyóoski' kakay, ga fikii ðéëŷ, kiwiikaa meyoŷ asamaanða. ¹⁴ Fodaama, ya múuy' ði ðuwii ga èldúnaða na kintaancaama ya onu kitum, ga fikii rawaa meyoŷee ga giyyaaða. Ya yaa wo' ðuwa kihéwí' nataalaa rawaa hoossee na kalabfaa ee ya yaa pesisða. ¹⁵ Ya onussa kipesi' nataalaa rawaa waama, ya tummbawa bi wa mínda kiwo', ee wa onuunun an ðéëŷ ðaa fu jaamukkiiwanaa fu apu. ¹⁶ Rawaa yukanakyaáa gítinnda kon ðéëŷ ðuwii, oomaano, yaakoo, buuroo, nduuloo, ñaamoo, ðaa enndii ñaamoo, kibay mandarga rawaa ga yah-ñaam wala ga púk. ¹⁷ En ðanaa, ken mínoo kilom wala kitoon ee ðayyii mandargaa rawaa: ennda teekaagari wala kídaa híñ nawa. ††

¹⁸ Diima kilaak hamham kéri meekisohu ðii: ðaa laakin hel hay kimín ki' inoh iñii kídi teekii rawii waa' kiwo' ða. En ki' enaa, kídiima híñ na wii teekii ðo' -stusúus ††. Wéri en téémé' -yitniinoo na daañkaah-yitniinoo na yitniinoo (666).

Kubaalkaa na ðuwa ðiyewinðaa ya laasða

14 Waa ennda ða, mi hotta Kubaalkaa tuukin ga janjagaa Síyoy, ya na ðo' ðijúnna citéémé' na ðijúnna cidaanŷaa-nikiis na ðijúnna cinikiis (144.000). Yaa en ðéëŷ, teekii kubaalkii na wii Kooh paamci, bíduunun ga púkaagari. ² Mi kelohha koonaa, kaa meyoŷ asamaan, ee ka rii' en fan yéngélaa dúuscaa ga giyyaaða, en fan ðan íniŷ wiyaak. Koonaa mi kelohða madin ðan na rii' riiticaa ðiðo' en na kiriiti. ³ ðéëŷ ðuwaama ðaa yeek yeek-kañ wi' as ga fikii bañ-buura, ga fikii enaamacaáa ðinikiisbaa en na kipesða, ee ga fikii yaakcaa ðan. Yeekaama. Ken mínoowa kiyoon, enndii ðuwa ðijúnna-téémé' ðaa na ðijúnna-daanŷaa-nikiis na ðijúnna-nikiisbaa ðaama Kooh laas ga èldúnaðanaa.

⁴ Buwaama nak mossoo kilíŷ ga kitaam na ðeti, ee ða setin wic. Ba taabuki Kubaalkii daa ja aaw tooh. Kooh yéri laasða ga ðikaanti ðuwii, ða erohha hafba ga Kooh na ga Kubaalkii fodii iña nísu ga iñcaa píiku, kifaani' Koohða. ⁵ Ee saboh fínoo mossoo kimeŷ ga kúuwða: ða laakoo sík.

Malaaka ðaahay yéegalohha atti' aa Kooh

⁶ Waa ennda ða, mi hotta malaaka yiliis yaa en na kípún ga jepitaa asamaan. Ya haydoh hewhew winéwí' waa nísuukoo bi taa', kiyéegalwa ðéëŷ ðuwii ga èldúnaða: kúlkaa en ðéëŷ, nílaa en ðéëŷ, lakaa en ðéëŷ na heetaa en ðéëŷ. ⁷ Ya yaa wo' didóoli' an:

- Niikat Kooh ee ðú e' ti ndam! Kayoh, wahtii ya yaŷ ki' atti' èldúnaða le' in. Kon jaamukat ðii sak asamaanii, kakayfii, giyyii na haalaa-músúciða.

⁸ Laakka malaaka yiliis, yukanak, taammba ga fenoo yuðewaayaa, wo' a an:

- *Babíloon*, teerii wiyaakwii keenin! Ya yii ya léelðee heetcii ðéëŷ na bíiñii kifaanuk-pakaykiigari kiyaakkii ya enukohða, ya keenin jac!

⁹ Laakka malaaka yiliis, yukaahay, taammba ga fenoo ðanakðaama, wo' a didóoli' an:

- ðéëŷ ðaa fu jaamuk rawii na nataaliigari, ee fu ðay mandargiigari ga púkaagaraa wala ga yahaagaraanaa, ¹⁰ fu hay ki' an ðan ga bíiña ay-lukaa Kooh. Bíiñaama nak koocussii ee Kooh hafanndaawa ga kaas ay-lukaagari. Fu yaama, fu hay kisodalu lool ga kiwiikaa na pëndélaa witëmi' waa, ga fikii malaakacii Kooh na ga fikii Kubaalkii. ¹¹ Fodaama kiwiikaa yaŷhaa kisodalða, iifilaagaka yaŷ kiðúuk bi taa'. Ee ðuwii jaamuki rawii na nataalaagariða, na ðéëŷ ðaa mandarga' u na teekiigari, laaksannðii íika', enndii wek enndii noh.

¹² Iñaama tah ðuwii en ðu-Kooh, taabuk iñcii ya nakoh kitum, ee ða gémin ga Yéesuða, ða jomin kiguu' guuluk. ¹³ Waa ennda ða, mi kelohha koonaa meyoŷ asamaan, wo' aroo an:

- Bídaa iñii yii: «Aboh diima, ða yewinin múu' ðuwii en wínoo na *Ha' mudii* bi ga kikaanða!» Helii yisela' i' yii wo' an:

†† Ga lakcaa waama, occaagaca kínee hen, ocaa en ðéëŷ ðayeera mandarga kín, fodii ðii: a = 1; b = 2; c = 3. Kon teek míneera kijagu fodii kikin. †† Kídaa teekaama mandarga èldúna na ðuwii en gaða, ndaga ðo' saku ga besaa wu-yitniinoo. Kon rawaa ðay mandargaa ðo' ee mandarga iña mattii. Kooh laak kín wu-yitnakanak.

- Kayoh, ßa hay ki'íkaruk ga coonucaa ßa dayeeda. En ki' enaa, tumeencaagaßa hayßa kitaabuk.

Éldúna píukussa

¹⁴Waa ennda da, mi hotta yaayeel wiyaanaaw der, ee ga dookгаа laakin iínaa yun ga man na ßo'†. Ya ekuin baanu-buu' wu-wúrus ga hafa, ee ya abin píkaa wikéeni' ga yahaagari. ¹⁵Laakka malaaka yiliis yaa meyoh *Kaanfaa Kooh*, ya yaa fiip ßaa yun ga yaayeelaada an:

- Tíkaa píkaaniigaraa fu aaw kígú' ndaga kipík le'in ee tooh lúudin kipík ga kakayfi. ¹⁶Fodaama, ßaa yun ga dook yaayeelaada weessa píkaanaagari ga kakayfi, éldúna tooh píukussa.

¹⁷Laakka malaaka yiliis yaa meyoh *Kaanfaa Kooh* ga dookda. Yaama ßan abin píkaa wikéeni'.

¹⁸Léehi' ta, laakka ßan malaaka yiliis yaa meyoh *loteelaa*. Yaama yéri laak dooli ga kiwii. Ya fiippa yaa ßay píkaanaada, didóol an:

- Tíkaa píkaaniigaraa wikéeni' wii, fu gú' yool-resençii ga éldúna, ndaga ca lúudin.

¹⁹Waa ennda da, malaakaa weessa píkaanaagari ga kakayfi, gú' ta yoolcaa resençii ga éldúna. Ya íffaca ga seesaa' -biiínaa wiyaakwaa en aylukaa Koohda. ²⁰Towu resençaa togisohussa ga duuyi iínaa seesohsida, ga foogaanaa teeraada. Níf meyooha ga, wa taakka iínaa hín na kíloomeet citéemée' -kaahay (300) ga agilaat, ee wa lappa bi hín-nda na laaßcaa pénéssaa ga dook.

Malaakaa ßiyitnaßanakßaa na kofeelcaa ciyitnakanakcaa mééñdo-hda

Waa ennda da, Kooh teeßparoo enaama yiyaak yiliis ga asamaan, yidóoyi-waa': *malaaka* ßiyitnaßanak ßayuunun kofeelcaa ciyitnakanakcaa mééñjoh ee céri yah kimét' aylukaa Koohda. ²Mi hotta ßan enaama, en fan giyy'-seetu, waa akitohu na ki-wii. Buwaa téhin rawaa, ßa jaamukii nataalaagari, ee ßa ßayyii kídaa hín na teekaagari, tuukuunun ga dook giyy'-seeta. Ba níkuin riiticaa Kooh ereeßada, ³ee ßa ßaa Yeek Yeek-kañii Móyis, súrgaa Kooh na wii Kubaalkii, an:

- Kooh, *Ha' mudii* ee mín ga toohda, tumeenciigaraa yakin ee newin kimalak, fu buurii ßééß heetçii, iínaa fu natin kitum tooh, júwin ee koo' ga waas.

⁴Ha' mudii, ßii kaañannda kiniikoo ßa? Bii sagan kikañ teeki-igaraada ßa? Kayoh, fu doñ fu yéri sela', ee ßééß heetçii hay kihayu yí'u ga kíkiifu, jaamuksiraa, ndaga ßa hotin an tumeenciigaraa júwin.

⁵Waa iínaama paaffa, mi hotta ga asamaan, ðekataa wén kisela' en ga taalaa teewoh kifiliimunkaa Kooh na ßuwiiida, légisukin. ⁶Malaakaa ßiyitnaßanakßaa ßayu kofeelcaa ciyitnakanakcaa meyoohussa da. Malaakaa en ßééß ekuk kúlti sooy fiyaanaaw der bi faa melic, ee pékirukin líiß-wúrus ga fasaafaa. ⁷Yínoo ga enaamacaa ßinikiisßaa en na kipesda †† e' ta malaakaa ßiyitnaßanakßaa kaas-wúrus ciyitnakanak caa líifin muut na aylukaa Kooh, yii en na kipes bi taa' da.

⁸Waa ennda da, ðekataama wén kisela' da líiffa na iifil, kiteewoh ndamaa Kooh na doolaagari. Ee ken míndii da ki' aas bi ga daa kofeelcaa ciyitnakanakcaa malaakaa ßiyitnaßanakßaa haydohda matan.

Kaascaa ciyitnakanakcaa tum aylukaa Koohda

Kaasaa ðeßda

16 Tíkka ga, mi kelohha koonaa kiyaak, kaa meyoh ðekataa wén kisela' ga *Kaanfaa Koohda*, ka wo' a *malaakaa* ßiyitnaßanakßaa an:

- Karat, dú íif ga éldúna kaascii ciyitnakanakcii tum aylukii Koohda. ²Waa ennda da, malaakaa ðeßda, ka' ta, íffa kaasaagari ga éldúna. Taaw cibóni', ciméeski' dalla kimey' ga faancaa ßuwaa ßayee mandar-gaa rawaa ee jaamuksee nataalaagari da.

Kaasaa wukanakwaa

³*Malaakaa* yukanakya íffa kaasaagari ga giyyaa, músúmaa dalla ki-man na níf ßaa kaanin. Bééß iínaa pesee ga giyyaada kaannda.

Kaasaa wukaahaywaa

⁴*Malaakaa* yukaahayyaa íffa kaasaagari ga húlúbcii na haalaa-músúci, ca súpítukka ennda níf. ⁵Daama, mi kelohha *malaakaa* onu dooli ga dook músúciida wo' a an:

† 14: 14 *Malkat* 1: 13; *Dañeel* 7: 13. †† 15: 7 *Malkat* 4: 6.

- Fu yii fu en, fu enee ee fu sela'inda, fu júwin ga dum fu atti' iñcumada. ⁶Waa ßa ßéri aamee nífaa ßuwaa en ßuufuda na waa séldúgaciigaraa, fu nak, fu erinßa níf ßa an ee génin gaßa.

⁷Mi kelohha koonaa kaa meyoh *loteelaa* tèkirohsi cúuraayda an: - Ehee, Kooh, *Ha' mudii* mín toohda, iñcii fu atti' da koo' ga waas ee júwin!

Kaasaa wu-nikiiswaa

⁸*Malaakaa* yunikiisyyaa íffa kaasaagari ga dook nohii, wa onussa kitéki' ßuwii na kiwiikiigawa. ⁹Noh witémi' aawwa ßuwii kitéki', ßa ßaa ßas Kooh, ya yii ya laak dooli ga dook kofeelcaa caama da. Ee ßa sannga kisúpít kipeskaagaßa, ßa e' Kooh ndam.

Kaasaa wu-yétúuswaa

¹⁰*Malaakaa* yuyétúusyaa íffa kaasaagari ga dook ban-buuraa rawaa. Fodaama, kúlkaa rawaa nguurokohda ennda ga níuus kéruus. Buwaa aawwa kíðowuk perem ndaga mesiklaat. ¹¹Ba ßaa ßas Kooh yii ga asamaanda ndaga kofeelcaa ßa en na kidaayda na taawcaa ambaða; ee bi wati, ßa sannga kisúpít kipeskaagaßa.

Kaasaa wu-yitniinoowaa

¹²*Malaakaa* yuyitniinooyaa íffa kaasaagari ga húlúwaa wiyaakwaa wo'u éfaratda, músúmaa dalla kisiñ kifoñi' buu' caa kúlkuhu meyya' -nohda waas. ¹³Waa ennda da, mi hotta raß ßibóni' ßaahay ßaa waa' kiman na buuru-buu', ßa meyca, yii ga kúuwkaa gon-jésikaa, yínoo ga kúuwkaa rawaa †, yínooyaa ga kúuwkaa séldúga sépi' i' -ga-nofaa †.

¹⁴En ki' enaa, iínaa enee raß ßibóni', ßaa tumi kíntaan. Ba ka' ta ga bu-u' cii ga éldúna ßééßda, kihidirohßa kiheñohnee ga besaa wiyaakwaa Kooh, yii mín tooh amda.

¹⁵Ha' mudii wo' an:

- Malakat, mi yii hay fodii lok. Baa neehhii ee yaa na kúlticaagari, yewinin múu' ndaga ya tídoo faan ßuucuc bi ßo' hoti kacici.

¹⁶Fodaama, raßcaa ßibóni' ßaa hídirohussa buu' cii éldúna ga ðekataa wo' si ga ki' Eberée Armagedon da.

Kaasaa wu-yitnakanakwaa

¹⁷*Malaakaa* yuyitnakanakya íffa kaasaagari ga uurisii. Koonaa kiyaak kelohukka ga ðekataa wén kisela' da, meyoh ban-buuraa. Ka wo' a an:

- Matin sèk!

¹⁸Daama, laakka melic, toonaa na ínín, caa en na kirú', na yéngeluk-kakay wiyaak, waa mosoo kilaak iínaa ßo' -súsusúus enee ga éldúna bi wati. ¹⁹Teeraa wiyaakwaa da' sukohha kom kaahay ee teerucii túltii ßééßca ßu' ta. *Babiloon* nak, teeraa wiyaakwaa, Kooh alliwa. Ya an-lukohwa kaas-biiínaa en aylukaagari wítamóhí' waa. ²⁰Ðekcaa giyyaa wíílda toohca ennda mes ee ken hotisii janjan wínoo. ²¹Toß-galaas wiyaak, waa hílaataa kalamcaa jomin kile' kíloo cidaañkaah-nikiis, meyooha asamaan, dalla kikeen ga dook ßuwaa. Buwaa nak ßaa ßas Kooh ndaga mesiklaataa toß-galaasa haydoh ga dookbaða. En ki' enaa, kofeelkaama dal gaßada, lak ßarin.

Beti faankoh-pakayfaa na rawaa

Waa ennda da, yínoo ga *malaakaa* ßiyitnaßanakßaa ßay kaas mesiklaataa ciyitnakanakcaa da, hayya, wo' aroo an:

17 - Hay, mi teeßpaa atti' ii sek ßeti faankoh-pakayfi †† fiyaakfii yípuk ga yaha giyy'cii ciyaakciida. ²Buu' cii ga éldúna faanukuunun nari, ee ßuwii ga éldúna laaluunun ga biiñii en kifaanuk-pakayki-igari da.

³Helií Kooh dallaroo kisooruk, *malaakaa* ßayyaroo ga égi' -dúndagaa. Mi hotta daama ßetifaa lap ga dook raß yiyo' oh cor. Faanfaa rawaa gomin na teek ßasee ga Kooh, ee ya ßayin haf ciyitnakanak na wiiy' cidaañkaah. ⁴Betifaa ekuk kúlti ciyo' oh cor, cimelic-melic, ya líifin na wúrus na jamaa na pemi. Ya ßayin ga yahci kaas wúrus, waa líifin na enaama cisépi' i' caa araamin ee límukoh ga kifaanuk-pakaykaagari.

⁵Laakin teekaa bídu ga púkaagari ee iínaa kúmpa. Bídu ga an:

«*Babiloon* yii yiyaakyii, eew faankoh-pakaycii, eew enaamacii ci' araami' cii ga éldúna da.»

† Rawaa meyye ga giyyaada †† Rawaa yukanakya, meyohee kakayda yéri ßayu díi «séldúga sépi' i' -ga-nofaa» ee en ßaa tik hafci séldúga-Koohda. *Malkat* ßan 19: 20. †† *Betifii* faankoh-pakayfii wéri teewoh jíkka hotuk ga teekaa teeraa *Babiloon* da.

⁶ Mi hotta an ßetifaa laalin ga ñifaa ßuwaa en ßuu Koohda, ßuwaa seedi'ee Yeesuufa. Daa mi hoteefa, mi waaru' a lool. ⁷ Malaakaa nak wo' aroo an:

- Fu waaru' ya hinda? Mi hayyaa kiléeri' kumpafii en ga ßetifii, na rawii koorukki, ee ßay hafcii ciyitnakanakcii na wiyycii cidaanakaahci-ida. ⁸ Rawii fu hotda peseera, kipesci leehha. Ya hay kimeyoh ßu-baam †, ya aaw ga kisanju'uk. Fodaama, ßuwii ga éldúnaða, ee ga iñaa wa saksee bi wati, teekcaagaða bíduusii ga kéyítfaa ßay teekcaa ßuwaa laak kipesci leehhooda, hay kiwaaru' u binaa ßa hot rawaanaa, ndaga rawaa peseera, kipesci leehha, ee ya hay kihayis.

⁹ Diima, ki' inoh inii yii meekisoh kilaak hel na hamham: hafcii ciyitnakanakcii teewoh tégelcii ciyitnakanakcii ßetifii yípukohða; ca teewoh buu' ßiyitnaðanak ßan. ¹⁰ Biyéúus ga buu' caama laasin kikeenu, yuyitniinooyii yii nguuruk diima, ee yuyitnakanakya hayyii duum. Wayee binaa ya hayaa, ya joman dii ki' en jutuut. ¹¹ Rawii pesee ee kipesci leehhaða, ya ga kihafci, iñaa buu' yuyitnakaahay. Ya kíndohu ßan ga ßiyitnaðanakbaa ee ya aaw ga kisanju'uk.

¹² Wiyycii cidaanakaahcii fu hotda nak, céri en buu' ßidaanakaah, ßaa dallii kinguuruk duum. Ba hay kinguuruk, wayee ßa onsan kinguuruk wahtu wínoo doñ ee ßa yah kibok kinguuruk na rawii. ¹³ Ba ßééßba nak, ßa díiruk enaama yínoo: ki' e' rawii kimínkiigaða na dooliigaða. ¹⁴ Ba hay kiheñoh Kubaalkii wayee Kubaalkii hay kilaak ndam ga ßookba, ndaga yéri en Ha' mudii ha' muncii, ennda Buurii buu' cii ßan. Buwii ya nook ga hafci, ya fal ee ßa gém garida, ßa hay kibok ßan kilaak ndam nari.

¹⁵ Tíkka ga, malaakaa wo'issaroo an:

- Giyycii fu hotda, cii ßeti faankoh-pakayfii yípukohða, teewoh heetcii, mboolocii, túltii na lakcii ga éldúnaða. ¹⁶ Wiyycii cidaanakaahcii fu hotda, ca na rawii waa' sanndii kihot ga ßetifii. Ba hay kite' ßééß incii ya laakda, ya tesda dúñ. Ba hay kiñam nahcii faanfii-gari, ßa téki' iñaa tes garida ga kiwii. ¹⁷ En ki' enaa, Kooh tumin ga keencaagaða, ßa méti' iñaa ya natee kitumda, ßa bokka kidíiruk iñaa-ma, ennda ki' e' rawii doolaa nguu' caagaða, bi ga daa incaa Kooh wo' da matan.

¹⁸ ßetifii fu hotda nak teewoh teerii wiyaakwii nguuruk ga ßook buu' cii ga éldúnaða.

Keenaa Babíloon, teeraa wiyaakwaa

18 Ga waa iñaa paaffa, mi hotta malaaka yiliis yaa yoosukoh asamaan. Ya laakin dooli wiyaak ee lee' laataa meyoh ga ndamaagarida gommba ga éldúna. ² Ya dalla kiles koonaa kiyaak an:

- Babíloon, teerii wiyaakwii keenin, wa keenin jac! Diimaða ya enin didékaa' raß-seytaancii, ßaakkaarii ßééß raßcii ßibóni' ßii, na ßééß selcii tabin kiñam [na ßééß júu' cii tabin kiñam], ee ken waa' tiida. ³ En ki' enaa, heetcii ga éldúnaða toohca anuunun ga biñiiigari en kifaanuk-pakayfii kiyaakcii ya enukohða. Buu' cii ga éldúnaða faankuunun nari, ee kiwaa' mo' laata éldúnakiigari ßarinda onin toonohcii ga éldúnaða kilaak alal ga.

⁴ Léehi' ta, mi kelohha koonaa kiliis kaa meyoh asamaan an:

- Dú heetiigo, meyat gari, en ßanaa dú bokoo ga baakaa' ciigari ee dú akitohsoo ga kofeelcii yahhi kidalida. ⁵ Kayoh, baakaa' ciigari tiki-sukohin bi le' in asamaan ee Kooh hot ga tumeenciigari cibóni' cii. ⁶ Íkati inii ya tumee ßuwaada, fayatti waas kanak iñaa ya wútroheeda. Lííftat kaasaagari na anahaa wéñ ki' aay waas kanak waa ya eree ßuwii ki' anda. ⁷ Ga daa ya hídi' kigooni' hafci ndam na mo' laataða tooh, tikiati iñaa hinda ga coonu na kofeel. Ya wo' ga ßuuy'ci an: «Mi yii yunnga dii ðés fodií buu' yißeti, mi enndii ßetifaa yah kiñak Yaal, ee mi ino-hannndii múk kitoñ.»

⁸ Iñaa yéri tahan bi kofeelcii sekkida hídohan kidal ga ßookci ga bes wínoo: ennda kikaan, kitoñ na a', ee ya hay kitékíru ga kiwii. Kayoh, Kooh, Ha' mudii atti'ida, yéri mín ga tooh. ⁹ Bééß buu' cii ga éldúna faanuksee nari, bokussa nari kineðluk ga alalaagariða, binaa ßa hot iifilii kiwiikii ya yah kitékírohuðanaa, ßa hay kifipoh, ßa kodukiri. ¹⁰ Ba hay kiceel palah ndaga kitíit ga coonucaa ya dayandaa, ee ßa wo' i an:

- Massa, éey massa, fu Babíloon, teerii wiyaakwii, teerii wiléeki' -dooliwi! Wahtii wa wínoo doñ ee atti'ii fu atti'udaa matta!

¹¹ Toonohcii ga éldúnaða, ßa ßan, ßa hay ki' en ga kifipoh, ßa kodukiri ndaga ken lomsisoo iñcaa ßa tooniða: ¹² ennda wúrus, héelís, jamaa na pemi; ennda ßan píis ci'elep-elep, píis cisooy, píis ciyo'oh cor cimelic-melic; ennda ßan heet haangacaa yooßpii, na enaamacaa hēwírohu sís cooh, na haanga ciséeri', pērēm, pewiñ wala atoh wimóri'

† Bu-baam Dekataa jafohsi raßcaa ga bi' kakayda. Ga baahaa yaawúu' caa, ðekataama, ga bi' kakayda, raßcaa ðaakaa da, ßa seki besaa ßa atti' san kikaan bi taa' da.

waa wo' si marba; ¹³ ennda ßan safalaah kéedii' na éeñdaah ciliis, la' koleñ, heet cúuraay ciyewin, biiñ, dúuleen, fériñ na beli, enoh, baal, péñs, sareet, bi ga ßiñaam na ßuwaa abu hen. ¹⁴ Toonohcaama hayyi kiwo' ßan an:

- Iñcii fu heelee kilaak ga keeñfuða toohca saadinnda. Tooñ alali-igaraa na mo' laatacii fu ßayeeda, fu hídin gaca ða dúñ, ee fu laassisoo gaca bi taa'. ¹⁵ Toonohcaa laaku alal ga toonaagaða ga teeraamaða hay kiceelu palah ndaga kitíit ga coonucaa ya dayandaa, ßa fiipohi, ßa koduki iñaa. ¹⁶ Ba hay kiwo' an:

- Massa, éey massa teerii wiyaakwii ekukee kúlti ci'elep-elep, cisooycii, kúlticii ciyo'oh cor, cimo' laatacii; teerii pokukee wúruscii, jamaacii na pemiciida! ¹⁷ Wahtii wa wínoo doñ, alaliigaraa ßééßwa púdin! Fodaama ßééß fólíroh gaalcii, ßééß buwii aasi gaal kiðaaðda, ßuwii légyi ga giy'ða na ßuwii ay kipesci ga giy'ða, ceelussa palah, ¹⁸ ee daa ßa hotee iifilaa tékíree teeraaða, ßa fiippa an:

- Laakoo múk teeraa hín na teerii wii kiyaak!

¹⁹ Ba ßaa ífuk kakay ga hafcaa, ßa ßaa weleluk, ßa ßaa fiipoh, ßa ßaa koduk iñaa, an:

- Massa, éey massa teerii wiyaakwii! Ha' -gaalcii ga giy'ciida ßééßba ßewoh alaliigaraa ga kisíidikiigari, ee wahtii wa wínoo doñ, wa dúbírussa!

²⁰ Fu asamaanii, neßlukaa ga dii wa dúbíruða! Neßlukat, dú ßuwii en ßuu Koohda, dú, apotaa' cii, na dú séldíga-Koohcii. Kayoh, Kooh éldúkinnduu, ya atti' inndi.

²¹ Waa ennda ða, malaaka yiléeki' -dooli ßeßpa atoh wiyaak waa man na cii dílohsi belida, jaffawa ga giyyaa, wo' a an:

- Babíloon, teerii wiyaakwii yah kijafu ða fúr, ken hotsisoo wa bi taa'!

²² Ken kelohsanndii ga leeloofu tip-halam na koonaa Yeekoh, mbiwoh na tipoh kúlúð. Ken kelohsanndii ga leeloofu légyoh, yaa mín ki' en tooh, na kandañ kédi. ²³ Lee' laata lampu melicisoo ga leeloofu, ee ken kelohsisoo ga ßuuy'fu típuk ségílook. Toonohciigaraa ßéri wénee dooli ga éldúna, ee luhuseeniigaraa tahin ßééß heetcii kimúuy.

²⁴ Baatta ga, ñifii séldíga-Koohcii, na wii ßuwii en ßuu Koohda, na ßan wii ßééß buwii apsee ga éldúnaða, hotukin ga kaanfu, fu Babíloon.

Yeek-ndam ga asamaan

Ga waa iñaa paaffa, mi kelohha ga asamaan en fan koonaa **19** kiyaak, kaa en na kirii' meyoh ga mbooloo wiyaak an:

- Alélúyaa! Kimúc, ndam, na kimín kuu Koohyigaruu!

² Dii ya atti'ida taam ga kayoh ee júwin. Ya atti' in ßeti faankoh-pakayfii fiyaakfii yahsohee éldúna na kifaanuk-pakaykiigariða, ee ñí-faa séldígaagari ßetifaama aamee na yahciða, ya éldúkinðawa ga ðookci.

³ Tíkissa ga, ka wo' issa an:

- Alélúyaa! Iifilii teerii en na kitakda dúukin pútúl, ee yah bi taa'!

⁴ Waa ennda ða, yaakcaa ßidaanakaah-kanak na ßinikiisbaa, na enaa-macaa ßinikiisbaa en na kipesci ya'í'ussa ßaa jaamuk Kooh, yii yunñ ga bañ-buuriida, ßa ßaa wo' an:

- Aameen! Alélúyaa!

Cuunoh ségíloofaa kubaalkaa

⁵ Laakka koonaa, kaa meyoh ga bañ-buura, wo' a an:

- Kañat Koohyigaruu, dú ßééßpúu súrgaciigari, dú ßii dú niikin-ndida, oomaano, yaakoo.

⁶ Léehi' ta, mi kelohha en fan koonaa, kaa meyoh ga mbooloo wiyaak, kaa ri' en fan dúuscaa ga giyyaada, wala inñ ciyaak caa en na kiles, an: - Alélúyaa! Kayoh, Kooh, Ha' mudiiigaruu mín ga toohda aasin ga ngu-uriigari. ⁷ Du neßlukat, ðu koltukat ndaga keeñ wisóosi', ðu e' ti ndam ndaga ségíloofii Kubaalkii le' in kimma. Kílookkiigari hēwírukin bi morin. ⁸ Ka onuunun ki' ekuk kúlti-sooy fiyaanaaw ðer, fimélici'. Kúlti-sooy faama teewoh iñcaa cijúwi' caa ßuwaa en ßuu Kooh tumiða.

⁹ Malaakaa dallaroo kiwo' an:

- Bidaa inii yii: Ba yewinin múu', ßuwii ßayu kiñam ga ségíloofii Kubaalkiida. Tíkka ga, ya wo' issaroo an:

- Wo'eencuma Kooh wo' ca sah-sah.

¹⁰ Waa ennda ða, mi jafukka kakay ga kotcaagari kijaamukki. Wayee ya wo' aroo an:

- Múk, kaa tum iñuma. Mi súrga doñ fodiigaraa, fodií ßan mbok-kerceencaagaraa abu kayohfaa Yeesu seedi' da. Jaamukaa Kooh! En ki' enna, kayohfaa Yeesu seedi' da féri léeri' helcaa séldíga-Koohcaa.

Iñcii ciyitnakanakcii Yah kimēñjoh kilaakda

1. Baa lap pēnisfaa fiyaanaawfaada

¹¹ Lēehi' ta, mi hotta asamaan lēgisukin, pēnis fiyaanaaw dalla kimey. Laakin baa lapfa, ee teeku "Yiwóori' yii, Yukayohyii". Dii ya atti' idfa júwin ee ya heñohi ga kayoh. ¹² Hascaagari caa bac en fan kiwiikaa jaalohin ee ya ðayin ga hafa baanu-buu' ciyewin. Bíduunun gari teek, waa enndiirinaa, ken inohoowa. ¹³ Ya ekukin kúlti, faa ñoodu ga ñif. Ya teeku "Wo'eenii Kooh". ¹⁴ Heñohohcaa ga asamaanda taabuunun ga fenooi lapu pēnis ðiyaanaaw ðan, ða ekukin kúlti sooy ciyaanaaw ðer. ¹⁵ Kalað fikēñi', faa ya Yah kifeekoh heetciidfa, meYca ga kúuwkaagari. Ya Yah ðuwii kinii' na ngot pewiñ, ee ya togisoh towu-resentaa ga ðuuy diseesaa' daa en aylukaa Kooh witamóhi' waa, Kooh yii mín ga tóohda. ¹⁶ Bíduunun ga kúltifaagari na ga poogalaagari teekaa wo' an "Buu'rii buu' ci, Ha' mudii ha' muncii".

2. Mbúumbaayaa wiyaakwaa selcaa

¹⁷ Tikka ga, mi hotta malaaka yaa tuukin ga ðuuy nohii. Ya fiippa ðééð selcii púdi ga jepitaa asamaanda an:
- Hayat, hídirukohat kiñam cuunohfii fiyaakfii Kooh ðéytohda!
¹⁸ Hayat kiñam townohtii faancii buu' cii, townohtii cii ðuwii ðiyaakðhii kuliyuki ga heñda, cii ha' -doolicii, cii pēnisicii na cii ðuwii lapðada, cii ðééð ðuwii: ennda ñaam, ennda ðuwaa enndii ñaamda, oomaano, yaakoo.

3. Rawaa ðúukussa ya na seldíga-Seytaanaa

¹⁹ Waa ennda ða, mi hotta rawaa, ya na buu' cii ga éldúnaða, na ðuwii taabi naða kiheñohda, ða hídirukohha kiheñohnee na ðaa yaa-ma lap pēnisfaa fiyaanaawfaada, ya na ðuwaa taam nariða ðan. ²⁰ Rawaa abussa, ya na seldíga sépi' i' -ga-nofaa tumee kintaancaa ga fikidfa. Kintaancaama céri ya ðúkohee ðuwaa ðay mandarga rawaa ee ða jaamukee nataalaagariða. Ba ðanak, ða jafussa ga ðuuy kiwiikaa na pēndélaa witēmi' waa ee lak ða ðaa líis kipes. ²¹ Buwaa ðinoo tesda apussa na kalaðfaa meY' ga kúuwkaa ðaa lap pēnisfaada, ee ðééð selcii ñamussa ga faancaa ðuwaama bi kapussa.

Nguuraa tkíis tijúnnitaa

4. Goñ-jēsíkkaa ðagussa aaw tkíis tijúnni

Lēehi' ta, mi hotta malaaka, yaa yoosukoh asamaan, ðayin ga **20** yahci kucēwiikaa ðu-baam, na ðan ceen fidéena. ² Ya ammba goñ-jēsíkkaa, goñ cosaanaama wo' u sépi' i' -ga-nof, wala Seytaaniða. Ya ðanngari ndiit na ceenfaa, kitēdhohhi tkíis tijúnni. ³ Ya fari ga ðu-baam, ya tēcca halaa, gilla pewiñ ga ðookgaa, en ðanaa, ya mínsisoo kidúk heetcii ga éldúnaða bi ga daa tkíistaa tijúnnitaa paafan. Paaf danaa, ya jomin kibēgísu ya íisu jutuut. ⁴ Tikka ga, mi hotta bañ-buu' caa, ðuwaa yuñ ga ðookgaada onussa kimín ki' atti'. Mi hotta fodaama fitcaa ðuwaa hafcaa gú' see ndaga daa ða seedi' ee Yéesu ee ða gēmee wo' eenii Koohda. Buwiima mosoo ki-jaamuk rawii, mosoo kijaamuk ðan nataalaagari ee ða ðayyii mandar-gaa rawii, enndii ga púk enndii ga yah. Ba mílissa †, ða bokka kinguuruk na Kiristaanii tkíis tijúnni. ⁵ Waama wéri en kimílsikaa ðeðda. Buwaa tes ee ða kaaninda mílisanndii bi ga daa tkíistaa tijúnnitaa matan. ⁶ Buwaama boku ga kimílsikaa kaama ðeðda, yewinin múu' ee ða sela' in. Kikaankaa kukanakkaa laakoo dooli ga ðookða. Ee ða yah ki' en ðisarahoh Kooh, ðisarahoh Kiristaanii, ða bok nari kinguuruk ga tkíistaa tijúnnitaa.

Seytaani jafussa ga kiwiikaa bi taa'

⁷ Binaa tkíistaa tijúnnitaa mataa, Seytaani hay kibēgísu ga kasaa ya enoheeda. ⁸ Ee ya hay kiboyukis kidúknee heetcii en daa en tóoh ga éldúnaða, ennda Gok na Magok ††, ya híðfroh ða kiheñohnee. Ba hay kiyewin bi ða hín na tukakaytii ga yahaa giyyiida. ⁹ Ba tassa daa en tóoh ga kakayfii, ða soonnga ðuwii en buu Koohda na teeraa Kooh keeñukda. Wayee laakka kiwiikaa meYoh asamaan téki' taða. ¹⁰ Sépi' i' -ga-nofii ðúkee ðuwaaða nak jafussa ga giyy-kiwiinaa na pēndélaa

† Laakin lēegisohcaa wo' u duma en «Ba pessa». Malkat ðan 20: 5
†† Malkat Esekíyeel 38. Teekcaama céri mandarga heetcaa sagoh na ðuwaa Kooh, ga bescaa mēñjohda.

witēmi' waa, daa goñ-jēsíkkaa na seldíga sépi' i' -ga-nofaa jafuða. Daa-ma, ða yah ki' en ga mesiklaat wekoo, nohoo bi taa'.

Atti'aa mēñjohda

¹¹ Tikka ga mi hotta bañ-buu' wiyaak wiyaanaaw ðer, mi hotta ðan ðaa yuñ gaða. Asamaanii na kakayfii núpussa, úsaayussari, ee ken inohissii daa caa aawda. ¹² Mi hotta ðan ðuwii kaaninda, oomaano, yaakoo, tuukuunun ga fikii bañ-buura. Laakka kēyitcaa kúnisu. Kēyit filiis kúnisussa ðan. Faama fēri en kēyitfaa ðay teekcaa ðuwaa laak kipeskaa leehooda. Buwaa kaaninda atti' ussa, ga iñaa bídu ga kēyitcaaða, yaa en ðééð ga iñcaa ya tumda. ¹³ Buwaa kaan ga giyyida, giyyii ikkaba. Kikaankii na ðekataa ðuwaa kaanin ðaakohuða ðan, ikussa ðuwaa kaan ensee daða. Ee ðééð ðuwaa atti' ussa, yaa en ðééð ga iñ-caa ya tumda. ¹⁴ Lēehi' ta, kikaankii, ka na ðekataa ðuwaa kaanin ðaakohuða jafussa ga giyy-kiwiinaa. Giyy-kiwiinaama wéri en kikaankaa kukanakkaa. ¹⁵ ðééð ðaa teekaagari bídussii ga kēyitfaa ðuwaa laak kipeskaa leehooda, jafussa ga giyy-kiwiinaa.

7. Asamaan wi' as na kakay fi' as

Tikka ga, mi hotta asamaan wi' as na kakay fi' as. Wiima lak **21** asamaanaa laakee kudewaa na kakayfaa laakeeda múuyin mes ee giyy laakissii. ² Mi hotta ðan teeraa wisela' i' waa, Yéerúsaleemyaa yi' asyaa, yaa yoosukoh asamaan meYoh ga Kooh. Wa waayukuunun bi jekin en fan kílookkaa hēwiruk ki' ah kaan yaalci. ³ Mi kelohha koonaa kiyaak, kaa meYoh ga bañ-buura, kaa wo' an:
- Diimaða, taalii Kooh ðekohda weema ga ðuuy ðuwii! Ya hay kidék naða, ee ða, ða en heetiigari. Kooh ga kihafci, yah kidék ga ðuuy ða, ya en Koohyiigaða. ⁴ Ya hay ða kimoosi' mooncaagaða ðééðca. Kikaan laakissioo, loy na tikodukoh leeh, mesiklaat ðan leeh. En ki' enaa, lak éldúnaanaa laakee kudewaaða múuyin mes.
⁵ Waa ennda ða, ðaa yuñ ga bañ-buuraða wo' a an:
- Malka, mi yii tum tóoh yi' as.
Ee ya tikka ga an:
- Bídaa iñii yii, ndaga wo' enciicii cii wóorin ee kayoh kesi.
⁶ Lēehi' ta ya wo' aroo an:
- Matin sēk! Mi yēri en Alfaa, mi en Omegaa, mi en dalaarii mi en siñdaanii. Baa pílaa, mi, mi hayyi ki' on ya an ga kuhaalaakaa ðay músú-maa onohi kipesda ee ya meekissoo dara ga. ⁷ Baa lebiroh bi ya meY' ga na ndamaa, iñuma yēri ya Yah kiwaru, ee mi hay ki' en Koohyiigari, ya en kowuroo. ⁸ Wayee nak niikcaa, ðuwaa gēmbiida, ðaa tumi iñaa araamin, ðaa lagi kumuun ðo', ðuwaa faanuki na ðaa en ðééðda, naahcii, ðuwii jaamuki koofda, na ðééð ðuwii wo' soo kayohda, waraagaða wéri en kijafu ga giyy'aa abin jepit na kiwii na pēndél witēmi' da: kikaankaa kukanakkaa kēri kaama.

Yéerúsaleemyii yi' asyii

⁹ Waa ennda ða, yínoo ga malaakacaa ðiyitnaðanakðaa ðayy kaas-caa ciyitnakanakcaa líif na mesiklaatcaa ciyitnakanakcaa mēñjohda, hayya garoo, wo' aroo an:
- Hay, mi teeðpaap kílookkii, kii en ðetifii Kubaalkiida.
¹⁰ Helaa Kooh sorukkaroo, malaakaa ðayyaroo ga ðook janjan wiyaak, wihóori'. Ya teeðparoo teeraa wisela' i' waa, Yéerúsaleem, waa yoosukoh asamaan, meYoh ga Kooh. ¹¹ Ndamaa Kooh lee' ðinwa lañ. Meliclaataa teeraa man na atoh wimóri', waa wo' si yaspi † ee wa lee' fodii seetu. ¹² Tawah mí' wiyaak, wikēri' ðook wéri wíil teeraa ee tumuunun ga hal cidaañkaah na kanak. Malaaka bídaañkaah na ðanak ðēri watukca. Teekcaa nílcii Isarayeel cidaañkaah na kanakcii bíduunun ga halcaama. ¹³ Lafcaa míraa, waa en ðééð ðay hal kaahay: hal kaahay ga lafaa hanoh meYaa' -nohda, hal kaahay ga lafaa hanoh meYaa' -noh yah-ñamda, hal kaahay ga lafaa hanoh meYaa' -noh yah-señda na hal kaahay ga lafaa hanoh aasaa' -noh. ¹⁴ Míraa teeraa nak yípuK ga ðook atoh cidaañkaah na kanak, ee ga ðook atohca, bíduunun ga teekcaa apotaa' caa Kubaalkaa bídaañkaah na ðanakðaa.
¹⁵ Malaakaa wo' ee narooda ðayin iñaa natoohsi: enee doo' -wúruus ee ya enoheewa kinatoh teeraa, halcaagawa na míraa wíilwada. ¹⁶ Teeraa enee koñ cinikiis, caa hín ga ðakaa en ðééð; hoo' laataa na agilaataa ca wínoo. Malaakaa natta teeraa na dooraa ya ðayda: hoo' laataa na agilaataa na iñaa aboh kakay aaw ðookda, tóohca hínnda net. Waa en ðééð, ennda estaat †† cijúnni-dañkaah na júnni-kanak (12.000).
¹⁷ Malaakaa ðan natta míraa: wa ennda ñaaw citēemee' na cidaañkaah-

† Yaspi: iñaa heet atoh winóoyi', waa laakin hiilii-hiilii na yo' oh †† Estaat man na dii natsi ga Kíloomeet wala meeta' da. Estaat wínoo mēñngoh na mee-ta' citēemee' -kanak (200). Kídaa 12.000 aab fodii iñaa matin ee meYoh ga Kooh. Malkat Esekíyeel 48: 30-35.

nikiis na cinikiis (144). Ya nateewa fodii dii ßuwii natiŕa. ¹⁸ Míraa nak tawahohu atoh wimóri', waa wo'si yaspi ee teeraa tawahohussa wúrus pii', waa man na seetu kilee'. ¹⁹ La'- atohcaa míraa teeraa yípo-huŕa nak, mo' ðussa na heet atoh cimóri' caa en ðéeb. La'- atohaa hanoh kakayŕa hëwíru na atoh yaspi; wukanakwaa hëwírohu atoh wibúloh, waa wo'si saffi'; wukaahaywaa hëwírohu atoh wihíllii, waa wo'si kalseduwaan; wu-nikiiswaa, atoh wihíllii waa sam kibúloh, ee wo'si eméroot. ²⁰ Wu-yétúswaa, atoh wiyo'oh, waa wo'si sardonik; wu-yitniinoo waa, atoh wiyo'oh cor, waa wo'si sarduwaan; wu-yit-nakanakwaa, atoh wimbaasaan, waa wo'si kirisolít; wu-yitnakaahay-waa, atoh wibúloh fodii giy' ee wa wo'si béri'; wu-yitnanikiiswaa, atoh wimbaasaan, waa wo'si topaas; wudaanŕkaahwaa, atoh wimbaasaan, waa samin kihíllii ee wa wo'si kirisoparaas; wudaanŕkaah na wí-noowaa, atoh wiyo'oh, waa samin kimbaasaan, ee wa wo'si yaasenti; wudaanŕkaah na kanakwaa, atoh wibúloh, waa samin kiyo'oh ee wa wo'si ametísti. ²¹ Halcaa cidaanŕkaah na kanakcaa iñcaa siimii cidaanŕkaah na siimii kanak. Halaa en ðéeb siimii wínoo doŕ en ga. Paanaa teeraa iñaa wúrus pii', waa man na seetu kilee'.

²² Mí hottii ga teeraa fen daa wo'u an *Kaanfaa Kooh*. En ki' enaa, Kooh yii mín ga tóohŕa, ya na Kubaalkaa, ðéri en Kaanfaa Kooh, daama. ²³ Ee teeraa soolukkii noh wala ñiin waa Y'ahwa kiléeri' ndaga ndamaa Kooh lee' ðinwa ee Kubaalkaa en lampaagawa. ²⁴ Heetcii ga éldúnaŕa tínsan ga lee' laataagawa, ee buu' cii ga éldúnaŕa ndamcaa ða laakŕa haydoh-sanca daama. ²⁵ Halcaa teeraa Y'ahhii kilagu taa'. En ki' enaa, wek laak-sanndii daama. ²⁶ Béeb iñaa on heetcii ndam, e' ða céé', hay kihaydohu daama. ²⁷ Dara iñaa settii mínandii ki'aas ga teeraama. Baa tumi iñaa araamin aasoo da, ee ðaa wo'i saboh aasoo da ðan. En ki' enaa, ðuwaa teekcaaga ða bídu ga këyítfaa ðay teekcaa ðuwaa laak kipeskaa leehoo, ee en fuu Kubaalkiŕa, ðéri doŕ aasan daama.

Húlúwaa músúmaa onohi kipesŕa

22 Tíkka ga, malaakaa teeßparoo húlúß, waa músúmaa onohi kipes. Wa waa melic fodii seetu, ee wa waa haaloh ðekataa ban-buura Kooh enoh, ya na Kubaalkiŕa, ² wa waa íifuk ga leeloo paanaa teeraa. Daama, ga ðikaanti gaanahcaa húlúwaa kanakcaa, kedikkaa onohi kipesŕa kaa da †. Ka lími towu waas cidaanŕkaah na kanak ga kíiskaa, ennda ñiidaa en ðéeb waas kínoo. Tuu'taa kedikkaa nak téri on heetcii ðéebca kiwak. ³ Kofeel-Kooh wínoo laaksisanndii ga ðuwii. Ban-buura Kooh ya na Kubaalkaa Y'ah ga teeraama, ee súrga-caagari hayyi kijaamuku. ⁴ Ba hay kihot fíkiifaagari ee teekaagari hay ki'en ga púkaagaŕa. ⁵ Wek laaksisanndii ee ken sooluksisanndii kinitukoh lee' laa lampu, wala lee' laa noh, ndaga *Ha' mudii* en Koohŕa hay kiwésóhi' lee' laataagari ga ðookŕa, ee ða hay kinguuruuk bi taa'.

Kihayiskaa Yéesu

⁶ Tíkka ga *malaakaa* wo'issaroo an:

† 22: 2 *Malkat Sënees* 2: 9; 3: 22; *Esekiyeel* 47: 12.

- Wo'eencii cii wóorin ee kayoh kesi. Ee Kooh, Ha' mudii, yii léeri' helcii seldígaciigariŕa, wosin malaakiigari kiteeb súrgaciigari iñcii Y'ah kilaak ga iñaa maañanndiiŕa.

⁷ Yéesu wo' an:

- Kayoh, mi yii hay ga iñaa maañanndii. Fu yewinin múu', ðaa fu am wo'eencii meyoh ga Kooh, bídu ga Këyítfií fiidŕa!

⁸ Mí Saŕ, mi yéri keloh iñcii cii, mi hottaca. Ee wii mi kelohha, mi hot-tacaŕa, mi jafukka kakay ga kotcaa malaakaa teeweeroocaŕa, kijaa-mukki. ⁹ Malaakaa nak dallaroo kiwo' an:

- Watuka! Kaa tumka. Mí, mi súrga fodiigaraa, fodaa ðan mbokcaa-garaa, *seldúga-Koohcaa*, na ðan ðéeb ðuwaa taabuk wo'eencii bídu ga Këyítfií fiidŕa. Jaamukaa Kooh!

¹⁰ Léehi' ta, ya wo'issaroo an:

- Kaa ðekoh múk na wo'eencii meyoh ga Kooh, bídu ga Këyítfiíŕa. En ki' enaa, wahtii abu ca jom kilaakohŕa deeyin. ¹¹ Baa júßpiinaa ðekat ga kitum iñaa júßpii. Baa settii ga fíkií Koohaa ðekat ga kilíwi' hafci. Baa júwinaa nak, ðekat ga kitum iñaa júwin ee ðaa en yuu Koohaa, ðekat ga kisela'kaagari.

¹² Yéesu wo' in an: «Malkat, mi yii hay ga iñaa maañanndii. Mí hay ki-taam na iñciigoo mi Y'ah kineehal ðuwiiŕa ee ðaa en ðéeb ga iñaa ya légyyŕa. ¹³ Mí yéri en Alfaa, mi en Omegaa; yii iñaa en tóoh ðewoh gari ee tóoh méeñjoh gariŕa; yii en dalaarii, en siñdaaniidŕa.»

¹⁴ Ba yewinin múu' ðuwii naawin kúlticiigaŕaŕa. Ba hay kimín kiñam ga towutaa kedikkaa onohi kipesŕa ee ða hay kimín ðan kikooroh halcaa, ða aas teeraa. ¹⁵ Wayee, ða Y'ah ga fohh, ðuwii enuko-hi kibaayŕa, naahcii, faankoh-pakaY'cii, ðuwii lagi kumuun ho'ŕa, ðuwii jaamuki koofŕa, na ðéeb ðuwii gëm saboh ee ða taabukifaŕa.

¹⁶ Yéesu wo' an:

- Mí Yéesu, mi wosin malaakiigoo kiyéegallúu iñciima tóoh ga ðuuy jaangucii. Mí yéri en kuumkii paal ga buu' *Đewít* ee bok ga heetiigariŕa. Mí yéri en olii wiléeri' wii meyi na kímŕa.

¹⁷ Helii Kooh wa na kílookkaa wo'ussa an:

- Hay! Béeb ðaa keloh iñiimanaa, wo'at ðan an «Hay!»

Béeb ðaa pílaa, hayat.

Béeb ðaa sooluk músúmaa onohi kipesŕanaa, ya laasat ga ee ya meekisohsanndii dara ga.

¹⁸ Mí Saŕ, mi yii yéegal ðéeb ðuwii keloh wo'eencii meyoh ga Kooh, bídu ga Këyítfií fiidŕa an: «Binaa ho' ðaat yen ganaa, Kooh hayyi kiŕaati ga kofeelcaa tíkukkiŕa, cii ðéestíru ga Këyítfií fiidŕa. ¹⁹ Ee ðaa nís yen ga wo'eencii meyoh ga Kooh bídu ga Këyítfií fiidŕanaa, Kooh hay kinís ðakaa ya laak ga towutaa kedikkaa onohi kipesŕa, na ðan ðakaa ya laak ga teerii wisela' i' wii ðéestíru ga Këyítfií fiidŕa.»

²⁰ Yii seedi' iñcii ciidŕa wo' an:

- Ee, mi yii hay ga iñaa maañanndii!

Aameen! Haya, Yéesu, Ha' mudii!

²¹ Yéesu, Ha' mudii barkeelat ðéeb ðuwii.